1966 FEB 13

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

Zichy Mihály

NÉPSZABADSÁG

1021

Zichy-képeket találtak Grúziában

A nyugat-grúziai történeti és néprajzi múzeumban Meunargia múlt századbeli grúz író hagyatékában eddig ismeretlen Zichy Mihály-képekre bukkantak. A magyar festőművész annak idején nagyon jól ismerte Grúziát, többször is járt ott, és a haladó grúz értelmiség között számos barátja volt. Zichy, többek között, Rusztaveli Tigrisbőrös lovag című hőskölteményéhez készített illusztrációt. A felfedezett Zichy-alkotások között 12 grafikai és akvarelltanulmány van a Tigrisbőrös lovag illusztrálásához, továbbá négy ceruza-, illetve akvarellportré.

Megtalálták Zichy egy kis akvarelljét is, amely grúz nőt ábrázol nemzeti viseletben. A vízfestményt az egyik moszkvai kommunális áruházban vette meg Grigorij Abasidze költő. (MTI)

nap fintorognak, negyedik nap kiköpnek.

Ama olvasók számára, akik az utóbbi hetekben nem tudtak szabadságot kivenni, abból a célból, hogy a krimiügyben publikált fontosabb kritikai állásfoglalásokat áttanulmányozhassák, alábbiakban kivonatosan ismertetem a főbb cikkek eszmefuttatását (a gondolatjelek az egyes szerzők gondolatait választják el egymástól):

A krimi nem irodalom. — De igen. — De nem. — De mégis. — De mégsem

hát
de e
inká
hogy
És jó
jó, a
miko
hogy
Ha olyan a világhelyzet, hogy feltűnik, ha megölték Miss Julietet. Ha viszont úgy alakul, hogy tizezrek, százezrek, sőt többen pusztulnak el, akkor fel sem tűnik, hogy megölték Miss Julietet, és ha valaki előállna, hogy na találjá-

Zichy Mihály

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

1966 MÁR 11

NÉPSZABADSÁG

— **Zichy Mihály** halálának 60. évfordulójára a leningrádi képzőművészeti főiskola könyvtárában kiállítás nyílt a nagy festőművész munkásságáról.

1024

MÜVTÖRT DOK.

ZICHY MIHÁLY festő

Magyar Nemzet 195o.jul.29.5.old.
Képeiben él tovább.
Zsikó Gyula.

MÜVTÖRT DOK.

ZICHY MIHÁLY
festő

Szabad Nép 1952.
259.okt.22.3.1.

MÜVTÖRT DOK.

ZICHY MIHÁLY
festő

Szabad Nép 1952.
322.dec.24.2.1.

MŰVTÖRT DOK.

ZICHY MIHÁLY
festő

Szabad Nép
1946.3.24.11.lap.

MŰVTÖRT DOK.

ZICHY MIHÁLY
festő

Uj Világ 1951.
24.jun.I4.6.l.

MÜVTÖRT DOK.

ZICHY MIHÁLY
festő

Béke és Szabadság
1952.42.okt.19.15.1.

MÜVTÖRT DOK.

ZICHY MIHÁLY
festő

Uj Világ 1952.
51.dec.18.7.1.

MÜVTÖRT DOK.

ZICHY MIHÁLY
festő

Béke és Szabadság 1953.
46.sz.nov.11.18.1.

MÜVTÖRT DOK.

ZICHY MIHÁLY
festő

Magyar Nemzet 1947.
VI.12.III.éf.13o.sz.5.old.
R i p o r t . -

MÜVTÖRT DOK.

ZICHY MIHÁLY

Magyar Nemzet 1949.
V.6.4.old.
Beszámoló.

MÜVTÖRT DOK.

ZICHY MIHÁLY festő

Szabad Nép 1951.
94.sz.IV.22.7.1.

MÜVTÖRT DOK.

ZICHY MIHÁLY festő,
grafikus

Szabad Müvészet 1947.I.é.6-7.sz.124.o.
Kiállitások.-- A Római Magyar Intézet
kiállitása /-S./.

1750.

Zichy

Graf

1750 ~~56.~~ »*Atyám megkönnyülék!*« (VI. szin, 2. kép.)

Hippia fájdalmában összeroskadván, azokat hivja segítségül, kikkel dőzsölt, de ezek, daczára átokkal való fenyegetésének, elfordultak tőle, mire szent Péter a lecticára dülten ~~fekvő~~ haldoklót keresztvízzel önti le, mi közben az e szavakat mondja: »Atyám, megkönnyülék.« Középütt Sergiolus és Julia áll, ~~és~~ akik meghatottan nézik a jelenetet; jobbra ~~pedig~~ al Luczifer űl és ~~kajánul~~ mosolyog, Hippia fejénél, ki jobb kezét keblére tette, egy keresztény férfi ~~összetett kezekkel~~ imádkozik, Hátul az oszlopcsarnok~~hoz~~ lépcső vezet ~~fel~~ sehek, korlátját szobor diszíti, ~~és~~ Venus szobra mellett gyászmenet halad égő fáklyákkal, Balról a megrémül~~tek~~ menekül~~nek~~ a döghalál elől. Jelzése alól jobbra: »ZICHY 87.«

763

sokaság

~~Papiros, vászonra huzva,~~ Kretarajz méretei 72·5 : 46·5 cm.

1893: I. 100. — 1894: I. 56. — 1895: I. 56. — 1896: I. 56. — 1897: I. 56. — 1898: I. 56.

~~Ltsza 403. g).~~

pedig

-- Uj lelt. sz. 403 g). -- ~~Száma az Orsz. Képtár sz. njában~~ 1905. átvételi jegyzék 100. -- Száma az Orsz. Képtár sz. njában 1750. -- Vétetett az 1902. julius 14-iki 30346 sz. leirat alapján 500 frton (1000 Kán).

Kifüggesztésére vonatkozó adatok a Nemz. Muzeumban.

-- 1900: I. 56. -- 1901: I. 56. -- 1903: I. 56. -- 1904: I. 56 1905: I. 56.

16

100.

1763. Zichy

Graf.

I; mi kvifer (Ekepen töprenkedik: „Csak az a vég, csak azt tudnám feledni!“, mire

1763. ~~69.~~ »*Küzdj és bizva bizzál.*« (XV. szin, 2. kép.)

Éva vallomására ~~az előtérbeli~~ az szirten ábrázolt Ádám térdre esett, legyőzöttnek vallja magát és esdekel, hogy az Úr világosítsa fel a hallottakról. ~~de a nagy titkot a Mindenható nem fejti meg neki. Az előtért elfoglaló szirten térdel Ádám, jobb kezét a mellette álló Éva tartja s magát mélyen meghajtva, könyörög~~ a gloriában ~~megjelent~~ trónoló Atya ~~előtt,~~ kit a zengedező angyalok ~~serege~~ vesznek körül. ~~»Csak az a vég, csak azt tudnám feledni«, töprenkedik Ádám, mire az Úr bal kezét felemeli és~~ ezzel válaszol: »Mondottam, ember, küzdj és bizva bizzál.« Hátul Lucifer ~~alakja~~ tünik fel, ki fejéhez kap, baljával a testét takaró lepelt fogja és indulni akar, de az Úr parancsára megáll. Jelzése alól jobbra: »*Zichy.*«

Jobb kezét Éve tartja.

768

Kréta ~~Czeruza~~ rajz ~~Papiros, vászonra húzva,~~ méretei 73·8 : 48·8 cm.

1893: I. 113. — 1894: I. 69. — 1895: I. 69. — 1896: I. 69. — 1897: I. 69. — 1898: I. 69.

~~Etsza 403. u).~~

Uj lelt. sz. 403 u). -- 1905. átvételi jegyzék 113. — Száma az Orsz. Képtár sz.njában 1763. — Vétetett az 1902. julius 14-iki 30364 sz. leirat alapján 500 frton (1000 Kán).

Kifüggesztésére vonatkozó adatok a Nemz. Muzeumban.

— 1900: I. 69. -- 1901: I. 69. -- 1903: I. 69. -- 1904: I. 69. -- 1905: I. 69.

29

113.

1744.

Graf.

(1763)

1744 – ~~50–69.~~ **Zichy Mihály.**

Sz. Zalán 1827. október 15-én. ~~Jelenleg~~ Szt.-Pétervárott ~~működik.~~ 1906. február 28-án.

Rajzok

MADÁCH IMRE: »Az ember tragoediája« cz. ~~mű munkájához készitett eredeti rajzok.~~ művében.

1744 ~~50.~~ »*Luczifer az Urral szemben!*« (I. szin.)

A felhőkön trónoló Atya-isten jobbra fordul, bal kezével előre mutat és haraggal az arczán száműzi Luczifert az égből, ki bal lábával előrelép, karjait összefonta és daczosan néz az Úr szemébe, kivel egyenrangúnak tartja magát. Az Atyát dicsfény veszi körül; haja, bajusza és szakálla hosszú. Jobb kezével a trón oldalára támaszkodik, köntöse bő ujjú, palástja térdeit fedi. Körűlötte az angyalok kara zengedez. Luczifer erőteljes szárnyas férfi, rövid hajjal és teste körül lepellel. Jelzése alól balra: »*Zichy 85.*«

Késtarajz

~~Papiros, vászonra huzva,~~ méretei 78·5 : 50 cm.

1893: I. 94. — 1894: I. 50. — 1895: I. 50. — 1896: I. 50. — 1897: I. 50. — 1898: I. 50.

~~Ltsza 403. a).~~

761

– Uj lelt. sz. 403 a). -- 1905. átvétel jegyzék 94. -- Száma az Orsz. Képtár sz. njában 1744.

Kifüggesztésére vonatkozó adatok a Nemz. Muzeumban

– 1900: T. 50. – 1901: T. 50. – 1903: T. 50 – 1904: T. 50. – 1905: T. 50.

– Vétetett az 1902. julius 14-iki 30346 sz. leirat alapján 500 frton (1000 Kán).

10

(46)

Vét 1902. jul. 14.

Uj lelt. 403.

94.

1760. Zichy

Graf.

1760. ~~66.~~ *Ádám az űrben.* (XIII. szin.)

Ádám, ~~elvágyódott a földről s~~ mint öreg embert Lucifer ~~meg~~hordozza a világűrben, de a föld szelleme nem bocsátja ~~ki~~ köréből. Ádám abban a pillanatban van ábrázolva, midőn ~~egy sikoltással~~ megmerevül ~~s~~ jobb kezével kebléhez kap. ~~Fejjel balra fekszik hosszú haja, szakálla és bajusza ősz; köpenye bő és kabátját derekán öv szorítja.~~ Mellette van Lucifer ~~s~~ kárörvendő kaczag~~ással taszítja el Ádámot. Szárnyait kiterjesztve tartja, haja rövid,~~ arcza beretvált s testét lepel veszi körül. Ádám lábai alatt a föld, mint égi test ragyog. Jelzése alól balra: »*Zichy 85.*«

~~Papiros, vászonra huzva,~~ méretei 75·3 : 48·8 cm.

1893: I. 110. — 1894: I. 66. — 1895: I. 66. — 1896: I. 66. — 1897: I. 66. — 1898: I. 66.

~~Ltsza 403. r).~~

767

-- Uj lelt.sz. 403 r).-- 1905. átvételi jegyzék 110.-- Száma az Orsz. Képtár sz.njában 1760.-- Vétetett az 1902. julius 14-iki 30364 sz. leirat alapján 500 frton (1000 Kán).

Kifüggesztésére vonatkozó adatok a Nemz. Muzeumban.

1900: I. 66.-- 1901: I. 66.-- 1903: I. 66.-- 1904: I. 66.-- 1905: I. 66.

26

Vés 1902

110

1761. Zichy

Graf

Lélí át

1761 *Az eszkimó vendége.* (XIV. szin.)

~~E lap~~ Ádám csalódásainak legborzasztóbbját, vagyis azt ~~mutatja~~, midőn ~~mint aggastyán~~ az ~~elnyomorodott~~ ember állattá sülyedve ~~látja~~. A hóval és jéggel borított kietlen vidéken, ~~elől jobbra~~ fókabőr-sátor van, ~~melynek~~ bejáratánál, az eszkimó neje ~~átkarolva tartja~~ az érkezett vendéget, a botjára támaszkodó Ádámot, ki ~~a törpe asszony láttára~~ hátra mutat és menekülni igyekszik. Előttök összefont karokkal és hosszú görbe végű bottal áll Lucifer, ~~és~~ jobbra a vendéglátó eszkimó hajlik ~~még mélyen~~. A sátor mögött fenyőfák tűnnek fel, s az égbolton a nap ~~mint~~ sugártalan, halovány korong ~~köti le figyelmünket~~. Jelzése alól balra: »*Zichy 85.*«

tartja átkarolva

768

~~Papiros, vászonra húzva,~~ Kretarajz méretei 74·5 : 48·7 cm.

1893: I. 111. — 1894: I. 67. — 1895: I. 67. — 1896: I. 67. — 1897: I. 67. — 1898: I. 67.

~~Ltsza 403. s).~~

-- Uj lelt. sz. 403 s). -- 1905. átvételi jegyzék 111. -- Száma az Orsz. Képtár sz. njában 1761. -- Vétetett az 1902. julius 14-iki 30364 sz. leirat alapján 500 frton (1000 Kán). Kifüggesztésére vonatkozó adatok a Nemz. Muzeumban.

-- 1900: I. 67. -- 1901: I. 67. -- 1903: I. 67. -- 1904: I 67. -- 1905: I. 67.

27

111.

1755.

Zichy

Graf

1755 ~~61.~~ *Danton a nyaktilónál.* (IX. szin.)

~~E kép álomban~~ látjatja Kepplerrel a franczia forradalom ~~egy~~ véres jelenetét, midőn a nép a párisi Grève-piaczon felállított nyaktiló hidján, álló Dantonért lelkesedik, ki ~~nézi~~ az elvonuló vad tömeget. ~~Danton Bal~~ kezében kalapját tartja, ~~a~~ jobb vállára egy fiatal nő tette kezét, kinél egy kivégzettnek feje van. Mögötte három-szinű lobogó leng, ~~melyre~~ e szavakat ~~irták~~: »LIBERTÉ«, »ÉGALITÉ« és »FRATERNITÉ«. Az öldöklő szerszámnál a bakó: Lucifer, támaszkodik ès ~~csipőre tett kézzel~~ nézi a történendőket. Segédje hátrább áll. Közelében az a sans-culotte tűnik szemünkbe, ki ~~a padozaton fekvő~~ Évát szúrta le és a ki azon egyet rúg. Elől az utcza népe ordít~~ezik~~. A férfiak felfegyverkezve haladnak; ~~az~~ egyik a villájára feltűzött fejre mutat; ~~a két~~ asszony pedig a megholt Éva ruháját marczangolja. Jelzése balra a gerendán: »*Zichy.*«

~~Papiros, vászonra huzva~~, méretei 75 : 48·8 cm.

1893: I. 105. — 1894: I. 61. — 1895: I. 61. — 1896: I. 61. — 1897: I. 61. — 1898: I. 61.

~~Ltsza 403. m).~~

765

-- Uj lelt. sz. 403 m). -- 1905. átvételi jegyzék 105. -- Száma az Orsz. Képtár sz. njában 1755. -- Vétetett az 1902 julius 14-iki 30346 sz. leirat alapján 500 frton (1000 Kán)

Kifüggesztésére vonatkozó adatok a Nemz. Muzeumban.

-- 1900: I. 61. -- 1901: I. 61. -- 1903: I. 61. -- 1904: I. 61. -- 1905: I. 61.

21

105.

1756. Zichy

1756. ~~62.~~ *Kepplerné »légyottja«.* (X. szin.)

A ~~rajz~~ ~~kertet ábrázol~~ épülettel ~~és~~ kőlépcsővel, ~~az~~ ~~előtérben pedig~~ Keppler nejével: Borbálával, ki ~~abban a pillanatban látunk, midőn az~~ udvaronczok ~~k~~ őt férjének meggyilkolására szólította fel, ~~magától~~ elutasítja. Kepplerné bal kezét szemei fölé tartja s jobbra halad; az udvaroncz ~~pedig~~ visszanéz, előre hajlik és a háttér felé távozik. ~~Borbála~~ haját kontybatűzötten viseli ~~s~~ tunikás ruhája uszályos. Az ~~udvaronczok~~ beretvált arczú puha kalapját ~~tollak diszítik~~, köpenyege rövid. Jelzése alól jobbra a középtájon: »*Zichy.*«

~~Papiros, vászonra huzva,~~ méretei 75: 48·8 cm.

1893: I. 106. — 1894: I. 62. — 1895: I. 62. — 1896: I. 62. — 1897: I. 62. — 1898: I. 62.

~~Lásza 403. n).~~

766

-- Uj lelt. sz. 403 n). -- 1905. átvételi jegyzék 106. -- Száma az Orsz. Képtár sz. njában 1756. -- Vétetett az 1902. julius 14-iki 30364 sz. leirat alapján 500 frton (1000 Kán).

Kifüggesztésére vonatkozó adatok a Nemz. Muzeumban.

-- 1900: I. 62. -- 1901: I. 62. -- 1903: I. 62. -- 1904: I. 62. -- 1905: I. 62.

22

106

1759.

Zichy

Graf.

1759. ~~65.~~ *»Az Édenkertnek egy késő sugara.«* (XII. szin, 2. kép.)

A vizsgálat alá kerülő két nő pártalan lévén, ~~a tudósok felszólitására~~ Ádám az egyiket ~~(Évát)~~ magának igényelte. A lépcső előtt áll Ádám, ~~és~~ az őt átkaroló, kibontott hajú Évát megöleli, mi közben ~~egymásnak~~ szerelmet vall~~ának~~. A balról látható aggastyán ezt sajnálatosnak találja, ~~s Ádám ellenvetései után~~ hátra mutat és kiadja a parancsot, hogy Évát, mint beteget kórházba vigyék és már ~~vigyék és már~~ is ott áll két alak, hogy ~~ezt~~ az utasítást végrehajtsák. ~~Az egyik a kötelet tartja.~~ Jobbról van azonban Lucifer, ~~a Ádám bal kezét megragadva,~~ felhívja Ádámos, hogy mert »itt gyors segély kell . . . utazzunk«. A háttérben tudósok ~~tűnnek föl. Az~~ egyik a felemelt lombikot vizsgálgatja, kettő pedig a nyitott könyv tartalma felett vitatkozik. Jelzése alól jobbra: *»Zichy 87.«*

Kretaráz ~~Papiros, vászonra huzva~~, méretei 75·5 : 50 cm.

1893: I. 109. — 1894: I. 65. — 1895: I. 65. — 1896: I. 65. — 1897: I. 65. — 1898: I. 65.

~~Etsza 403. q).~~

767

-- Uj lelt. sz. 403 q). -- 1905. átvételi jegyzék 109. -- Száma az Orsz. Képtár sz. njában 1759. -- Vétett az 1902. julius 14-iki 30364 sz. leirat alapján 500 frton (1000 Kan) Kifüggesztésére vonatkozó adatok a Nemz. Muzeumban.

-- 1900: I. 65. -- 1901: I. 65. -- 1903: I. 65. -- 1904: I. 65. -- 1905: I. 65.

25

109.

1758. Zichy

Graf.

1758 ~~64~~. »*Hagyjátok anyjának gyermekét.*« (XII. szin, 1. kép.)

Az oszlopcsarnokos Museum előtt a gyárakból és a mezőkről jövő ~~embereket nézegetik és osztályozzák. A tudósok~~ egy~~ike~~ az asszonyokat, ~~másika~~ a férfiakat vizsgálgatja; egy ~~pedig~~ a gyerekekkel van elfoglalva, kiknek hátán tábla van számokkal, ~~hogy~~ megállapíthassa, melyik minő pályára lépjen. ~~A sorjára váró fiucska száma »[illegible]«. Elől pedig a~~ botjára támaszkodó hosszú szakállú aggastyán meghagyja ~~a tudósnak~~, hogy a ~~hátá~~ lévő két gyermek~~kel távozzék~~. ~~Az~~ egyik Éváé, ki mert ~~tőle~~ erőszakkal vették el ~~fiát~~, elájult. Mellette Ádám áll, ~~s~~ jobb kezét ökölre szorítva és fenyegető mozdulatot téve, mondja: »Hagyjátok ez anyának gyermekét!«, ~~Hogy azonban tovább ne mehessen~~, Lucifer vállára tette jobb kezét és megdermesztette őt. Mögöttük négy ~~tudós~~ tanakodik. ~~Közülök~~ az egyik homlokára mutat, a másik állát fogja, a harmadik ~~előre mutatva~~ beszél és a negyedik egykedvűen hallgat. Az épület felirata: »MUSE . . .« és »XIX. sz.«, lépcsőjén s az oszlopcsarnokban többen állnak és ülnek. Jelzése alól jobbra: »*Zichy 87.*«

~~Papírós, vászonra huzva,~~ méretei 73·5 : 47 cm.

1893: I. 108. — 1894: I. 64. — 1895: I. 64. — 1896: I. 64. — 1897: I. 64. — 1898: I. 64.

~~Ltsza 403. p).~~

766.

-- Uj lelt. sz. 403 p). -- 1905. átvételi jegyzék 108. -- Száma az Orsz. Képtár sz. njában 1758. -- Vétetett az 1902. julius 14-iki 30364 sz. leirat alapján 500 frton (1000 Kán).

Kifüggesztésére vonatkozó adatok a Nemz. Muzeumban.

-- 1900: I. 64. -- 1901: I. 64. -- 1903: I. 64. -- 1904: I. 64. -- 1905: I. 64.

24

108

1757. Zichy

Graf

1757 ~~63.~~ *A londoni vásár.* (XI. szin.)

~~A háttérben~~ London ~~épületei látszanak, a középtért pedig a~~ sokadalma foglalja el, a mely a K. . LERS MYSTERY (bábjátékos bódé) előtt nyüzsög. A bódé ajtajában lánczon lévő majom köti le figyelmünket, előttő ~~pedig~~ bábjátékosok hívják a közönséget, melynek soraiban Ádám és Lucifer is ott van. Jobbra-balra sátorok állnak. A tömegben a két-kerekű kocsit, melyen ketten ülnek, két katona kiséri kivont karddal. Elől egy ifjú fiatal leányt tart átkarolva, ki a gyöngyfüzért szemléli, melyet a ~~bel-mijáit kinálgató~~ öreg férfi dobozából vett ki. Jobbra kis leányka árulgatja virágait. ~~S~~ kissé hátrább két anyóka nézi a jelenetet. ~~Az egyik mosolyog és imádságos könyveket szorongat; a másik meg botjára támaszkodik és figyel.~~ A földön mézeskalács-szív hever. Mögöttük a czégéres sátor előtt a korcsmáros áll hátratett kezekkel. Jelzése alól középütt: »*Zichy.*«

Papiros, vászonra ~~huzva~~, méretei 73·5 : 48·7 cm.

1893: I. 107. — 1894: I. 63. — 1895: I. 63. — 1896: I. 63. — 1897: I. 63. — 1898: I. 63.

~~Ltsza 403. o).~~

766

-- Uj lelt. sz. 403 o). -- 1905. átvételi jegyzék 107. -- Száma az Orsz. Képtár sz. ujában 1757. -- Vétetett az 1902. julius 14-iki 30364 sz. leirat alapján 500 frton (1000 Kan).

Kifüggesztésére vonatkozó adatok a Nemz. Muzeumban.

-- 1900: I. 63. -- 1901: I. 63. -- 1903: I. 63. -- 1904: I. 63. -- 1905: I. 63. --

93

107

1754.

Zichy

Graf.

Leg. támlásszékben

1754. ~~60.~~ »*Éva jó éjt kiván.*« (VIII. szin.)

A nyolczszegletes kövekkel kirakott dolgozó-szobában ~~iróasztalánál támlásszékben meggörnyedve,~~ keresztbevetett lábakkal ül Keppler, ~~ki hogy elegendő pénzt szerezhessen, időjóslást és horoszkopot volt kénytelen csinálni s árulni.~~ Mellette áll neje: Borbála, ~~egy~~ kaczér fiatal asszony, jobb kezét a szék támlájára tette, baljával a karfára támaszkodik, kissé előre hajlott és névetve mundja férjének fülébe: »Jó éjt, reggelre ne feledd a pénzt!« Az asztalon a lámpásnál kalamárist, könyvet, ~~s az~~ iratokat ~~czirkalmat~~ látunk, ~~a~~ földön ~~pedig~~ a globusnál könyvek hevernek. A háttérben szekrény áll, melynek nyitva lévő negyedében könyvek és iratok halmozták össze. Jelzése alól jobbra: »*Zichy 89.*«

~~Papiros, vászonra huzva~~, méretei 74: 48·5 cm.

1893: I. 104. — 1894: I. 60. — 1895: I. 60. — 1896: I. 60. — 1897: I. 60. — 1898: I. 60.

~~Ltsza 403. D.~~

765

-- Uj lelt. sz. 403 l.)-- 1905. átvételi jegyzék 104.--

Száma az Orsz. Képtár sz. njában 1754.-- Vétetett az 1902. julius 14-iki 30346 sz. leirat alapján 500 frton (1000 Kán).

Kifüggesztésére vonatkozó adatok a Nemz. Muzeumban.

-- 1900: I. 60.-- 1901: I. 60.-- 1903: I. 60.-- 1904: I. 60.-- 1905: I. 60.

20

104.

1745 Graf.

Zichy.

1745 ~~31.~~ »*A Paradicsomban.*« (II. szin.)

Elől balra a földön űl Ádám és Éva, ~~Előttük~~ kiket a Luczifer ~~jelent meg s~~ kezeivel mutatva ~~beszél hozzájok~~ bizsas, hogy a tudás fájának tiltott gyümölcséből egyenek. Éva kibontott haja vállaira omlik s bal kezével átkarolva tartja Ádámot, ki hozzája simul s a ki kezeit annak térdén nyugtatja. Lábaiknál him-oroszlán fekszik, kissé hátrább szarvas tünik fel s a közeli fákon madarak pihennek. A háttérben ragyogó fényességből a melyből az Úr Cherubja bontakozik ki fehér ruhában s lángpallossal kezében. Jelzése alól balra: »*Zichy 85.*«

~~Papiros, vászonra huzva~~, méretei 73·5 : 49·5 cm.

1893: I. 95. — 1894: I. 51. — 1895: I. 51. — 1896: I. 51. — 1897: I. 51. — 1898: I. 51.

~~Ltsza 403. b).~~

761

+ Kretáruj

-- Uj lelt. sz. 403 b). -- 1905. átvételi jegyzék 95. -- Száma az Orsz. Képtár sz. njában 1745. -

Kifüggesztésére vonatkozó adatok a Nemz. Muzeumban.

1900: I. 51. -- 1901: I. 51. -- 1903: I. 51. -- 1904: I. 51. -- 1905: I. 51.

Vétetett az 1902. julius 14-iki 30346 sz. leirat alapján 500 frton (1000 Kan).

11

95

1746

Graf.

Zichy

1746 ~~52~~ *A Pharao és a haldokló rabszolga.* (IV. szin, 1. kép.)

~~Ez a lap Ádám álomképeinek elsejét teszi szemlélhetővé, a mely szerint~~ Az Egyptomot ábrázoló vidéken, elől jobbra, egy nyilt csarnokban, mint hatalmas Pharao trónon ~~ül~~ Ádám, ki a háttér felé mutat, hol rabszolgái egekig érő gulán dolgoznak. Mellette ~~mint~~ ministere áll: Luczifer és hallgatja urának beszédét. ~~Körülöttük fényes kiséretet, rabszolgákat és zenészeket látunk.~~ A trónus előtt ~~azonban~~ a korbácsütések alatt összerogyott munkás ~~köti le figyelmünket, kit~~ neje: Éva, ~~védőleg~~ karol át, hogy ~~a haldoklót~~ a lehajló felügyelő további kegyetlenkedéseitől megvédelmezze. A trónon innen elhelyezett hárfát emberi fej diszíti. Jelzése alól balra: »*Zichy.*«

Kretarajz

~~Papiros, vaszonra huzva.~~ méretei 71·5 : 48·5 cm.

1893: I. 96. — 1894: I. 52. — 1895: I. 52. — 1896: I. 52. — 1897: I. 52. — 1898: I. 52.

~~Ltsza 403. c).~~

Ül a

Áll

föembere

mi alatta

761

-- Uj lelt. sz. 403 c). -- 1905. átvétel jegyzék 96. -- Száma az Orsz. Képtár sz. njában 1746. -- Vétetett az 1902. julius 14-iki 30346 sz. leirat alapján 500 frton (1000 Kán)

Kifüggesztésére vonatkozó adatok a Nemz. Muzeumban.

1900: I. 52. -- 1901: I. 52. -- 1903: I. 52. -- 1904: I. 52. -- 1905: I. 52.

Körülöttük fényes kiséretül tagjai, zenészek és rabszolgák vannak

12

96

1747 Zichy

1747. »*Pár ezredév guláidat elássa.*« (IV. szin, 2. kép.)

A férjét sirató nő Ádám szívében új érzelmeket ébreszt, megszereti Évát és mert észrevette, hogy a nép szenved, felszabadítja azt, mire Luczifer megmutatja neki, mi lesz dicsőségéből. A roskadozó trónuson, mely az egyptomi vidék előterében jobbról van, hatalmas Pharao képében a dicsőség útjának végén látjuk az ifju Ádámot, kit neje (Éva) szeretettel vesz körül, a balról felvezető lépcsőn áll Luczifer s kárörvendő arczczal mutatja meg Pharaonak, hogy a háttérben levő gulákat homoktorlasz temette el s hogy teste, csak mint mumia marad fen. Erre Ádám fejéhez kap s kétségbe esve nézi a romok és épületmaradványok közt megjelenő kopott mumiákat, a melyekről tudni nem lehet, szolgák-e vagy urak? Kétségbeesésében Éva vigasztalja, de szavai nem találnak meghallgatásra. Jelzése alól balra: »*Zichy 87.*«

762

Papiros, vászonra húzva, méretei 88·5 : 61·2 cm.

1893: I. 97. — 1894: I. 53. — 1895: I. 53. — 1896: I. 53. — 1897: I. 53. — 1898: I. 53.

Ltsza 403. *d)*

1 Uj lelt. sz. 403 d). -- 1905. átvételi jegyzék 97. -- Száma az Orsz. Képtár sz. njában 1747. -- Vétetett az 1902. julius 14-iki 30346 sz. leirat alapján 500 frton (1000 K-án).

Kifüggesztésére vonatkozó adatok a Nemz. Muzeumban.

-- 1900: I. 53. -- 1901: I. 53. -- 1903: I. 53. -- 1904: I. 53. -- 1905: I. 53.

13

1749 Graf.

Zichy

1749 ~~55.~~ *Luczifer felköszönti a halottat.* (VI. szin, 1. kép.)

E lap, szemben a zsarnokságért és a szabadságért ~~eddig~~ folytatott küzdelemmel a lemondást és a római kicsapongó életet mutatja. A háttérben az oszlopos csarnokban, a Venus-szobor körül, ledéren öltözött nők táncolnak; balra a viadalban elesett gladiatort viszik társai, s jobbra az áldozati tüznél a szolga bort önt egy erőteljes férfi serlegébe. Az előtérben ~~pedig a~~ nyílt koporsóban ~~behozott~~ halott körül, a lecticákon, Hippiát és két társnőjét: Juliát, ki Sergiolust tartja átkarolva és Cluviát, ki egy másik rómaival enyeleg, látjuk dorbézolni. A halott mellett Luczifer áll, ~~a~~ jobb kezében levő serleget felemelve ~~felköszönti~~ a megboldogultat; ~~s~~ Hippia a nyert biztatásra megfordúl, hogy a tetemét megcsókolja, ~~de ebben~~ Péter apostol ~~kinek alakja balról bontakozik ki~~ meggátolja, nehogy a döghalált szívja magába. A nyílt csarnokhoz felvezető lépcsőt szobor diszíti. Jelzése, alól középütt, „Ádám bal lábához közel: »ZICHY.«

~~Papiros, vászonra huzva,~~ méretei 70·5 : 48 cm.

1893: I. 99. — 1894: I. 55. — 1895: I. 55. — 1896: I. 55. — 1897: I. 55. — 1898: I. 55.

Ltsza 403. *f).*

763

-- Uj lelt.sz. 403 f).-- 1905. átvételi jegyzék 99.-- Száma az Orsz. Képtár sz.njában 1749.-- Vétetett az 1902. julius 14-iki 30346 sz. leirat alapján 500 irton (1000 Kán).

Kifüggesztésére vonatkozó adatok a Nemz. Muzeumban.

-- 1900: I.55.-- 1901: I.55.-- 1903: I.55.--1904: I.55.-- 1905: I.55.

15

99.

1748

Zichy.

Graf.

1748. ~~[illegible]~~. »*Miltiades sorsa*«. (V. szin.)

Pharao szerepében az önző dicsőségnek élt Ádám, a miből kiábrándult, Miltiades alakjában pedig, rálép a szenvedés útjára, mert a míg ő a távolban hazájáért küzdött, a népet fellázították ellene, a mely halált mond fejére. Az athenaei köztéren, oldalt jobbról a virágfüzérekkel ékesített templom csarnoka előtt, hol áldozati tűz ég, ~~előre mutatva, sisakkal a fején,~~ Miltiades képében jelenik meg Ádám, kit neje: Lucia (Éva) és fia Kimon vesznek körül, hogy a háztüz nyugalmát kiérdemelve, kardját Pallasnak feláldozza. A tér közepén azonban a demagogok egyike ~~egy asztalról~~ már izgatja a népet Miltiades ellen, kinek elbocsátott fegyveresei a háttérbeli templom előtt vonulnak el, ~~Az~~ előtérben ~~pedig~~ Luczifer ~~hozza~~ a kivégzéshez szükséges tőkét, melybe a bárd az ~~van~~ becsapták s a melyen ezt a jelzést olvassuk: »ZICHY.«

762

+ mi alatt az hozza,

Kretarajz

~~Papiros, vászonra huzva,~~ méretei 73·7 : 48·5 cm.

1893: I. 98. — 1894: I. 54. — 1895: I. 54. — 1896: I. 54. — 1897: I. 54. — 1898: I. 54.

~~Etsza 403. e).~~

-- Uj lelt. sz. 403 e). -- 1905. átvételi jegyzék 98. -- Száma az Orsz. Képtár sz. njában 1748. -- Vétetett az 1902. julius 14-iki 30346 sz. leirat alapján 500 frton (1000 Kán).

Kifüggesztésére vonatkozó adatok a Nemz. Muzeumban.

-- 1900: I. 54. -- 1901: I. 54. -- 1903: I. 54. -- 1904: I. 54. -- 1905: I. 54.

14

98

1752 Zichy

1752 ~~28.~~ »*Tancréd a Patriarcha előtt.*« (VII. szin, 1. kép.)

A tengerparton, ~~balra~~ az apáczák konstantinápolyi temploma előtt, fényes kiséretétől körülvéve, menyezet alatt jelent meg a Patriarcha, ~~Hozzá~~ Ádám, mint Tancréd, azzal a kéréssel fordul, hogy eszközölje ki, hogy őt és a szent sír harczosait Konstantinápoly lakói megpihenni engedjék, ~~Amidő~~ a főpap nem igen akarja meghallgatni, ~~hanem~~ az eretnekek kiirtására hívja fel. Elől a kőczölöpre támaszkodó Lucifer vitatkozik az irást mutató baráttal, a lépcső alján ~~sedig~~ egy kövér ~~betűkön nyargaló~~ szerzetes magyarázza a három fegyveres vitéznek a kezében levő tractatusokat, ~~és ezavait~~ egy harmadik pap figyel meg. A háttérben máglya emelkedik, ~~s a~~ dölyfös egyháziak láncravert és elitélt eretnekeket vezetnek a vesztőhelyre, a ~~melyhez közel~~ keresztek és lobogók ~~vannak szemünkbe.~~ Tancréd mögött többen a földre borulva könyörögnek. Jelzése balra: »*Zichy 87.*«

~~Papiros, vászonra huzva~~, méretei 72·8 : 46·5 cm.

1893: I. 102. — 1894: I. 58. — 1895: I. 58. — 1896: I. 58. — 1897: I. 58. — 1898: I. 58.

~~Ltsza 403. i).~~

-- Uj lelt. sz. 403 i). -- 1905. átvételi jegyzék 102. -- Száma az Orsz. Képtár sz. njában 1752. -- Vétetett az 1902. julius 14-iki 30546 sz. leirat alapján 500 frton (1000 Kán).

Kifüggesztésére vonatkozó adatok a Nemz. Muzeumban.

-- 1900: I. 58. -- 1901: I. 58. -- 1903: I. 58. -- 1904: I. 58. -- 1905: I. 58. --

18

102.

1753. Zichy

Graf.

1753 ~~59.~~ »*Isaura bucsúja Tancrédtől.*« (VII. szin, 2. kép.)

A zárda oszlopos előcsarnokában, az ajtóhoz felvezető hármas lépcsőfokon áll Éva, mint Isaura, jobb kezét felemelve ~~tartja~~ és baljával a kilincset fogja. Előtte Tancréd képében térdel Ádám, ~~ki Isaurának a~~ szerelmet ~~vall~~ Isaura azonban, mint zárdaszűz, esküjére figyelmezteti őt, s tőle e szavakkal bucsúzik: »Tancréd, Isten veled!« A háttérben balról Lucifer ~~támaszkodik~~ kardjára ~~és~~ ravasz mosolylyal hallgatja Isaura komornáját, Helenát, ki ~~bal kezével mutatni látszik, mi közben~~ feléje hajolva ~~e szavakat mondja~~: »Jöjj, csak jöjj, megöl a félelem! Inkább a kulcs« a melyet jobbjában tart »ablakomba lesz«. Jelzése alól jobbra: »ZICHY«.

~~Papiros, vászonra huzva~~, méretei 74: 48·5 cm.

1893: I. 103. — 1894: I. 59. — 1895: I. 59. — 1896: I. 59. — 1897: I. 59. — 1898: I. 59.

~~Ltsza 403. k).~~

Uj lelt. sz. 403. k). -- 1905. átvételi jegyzék 103. -- Száma az Orsz. Képtár sz. njában 1753. -- Vétetett az 1902. julius 14-iki 30346 sz. leirat alapján 500 frton (1000 Kán).

Kifüggesztésére vonatkozó adatok a Nemz. Muzeumban.

1900: I. 59. -- 1901: I. 59. -- 1903: I. 59. -- 1904: I. 59. -- 1905: I. 59.

19

103.

1751.

Zichy

Graf.

1751. ~~57.~~ »*Istennek dicsőség!*« (VI. szin, 3. kép.)

Ádám imádkozván, új népet és új eszmét kér az Istentől, mire Péter apostol jelenik meg és ~~hirdeti~~ az új üdvösséget, ~~Az~~ hirdeti, ókor véget ér és a keresztény világ veszi kezdetét. Az előtérben, a kőlépcső legalján, áll Péter apostol és Ádámnak, ki az áttetsző patyolatruhába öltözött Évát tartja átkarolva, jobb kezét fogja meg, baljával pedig az égen megjelent és glóriától ~~körül~~ ragyogott keresztre mutat. ~~Körülöttük~~ A dőzsölés színhelyén, Hippia teteme fekszik; ~~a földön~~ balral az asztalnak támaszkodó Lucifer, mint Miló ~~összefont karokkal~~ néz hátra; ~~s~~ jobbról pedig áldozati oltár és díszedény van. ~~köti le figyelmünket.~~ ~~Jelzése nincs.~~ Krétarajz

La mivel az

764

~~Papiros, vászonra huzva~~, méretei 74·5 : 48·7 cm.

1893: I. 101. — 1894: I. 57. — 1895: I. 57. — 1896: I. 57. — 1897: I. 57. — 1898: I. 57.

~~Itsza 403 h)~~

-- Uj lelt. sz. 403 h). -- 1905. átvételi jegyzék 101. -- Száma az Orsz. Képtár sz. njában 1751. -- Vétetett az 1902. julius 14-iki 30346 sz. leirat alapján 500 frton (1000 Kán).

Kifüggesztésére vonatkozó adatok a Nemz. Muzeumbán.

-- 1900: I. 57. -- 1901: I. 57. -- 1903: I. 57. -- 1904: I. 57. -- 1905: I. 57.

17

101.

Attila lakomája.

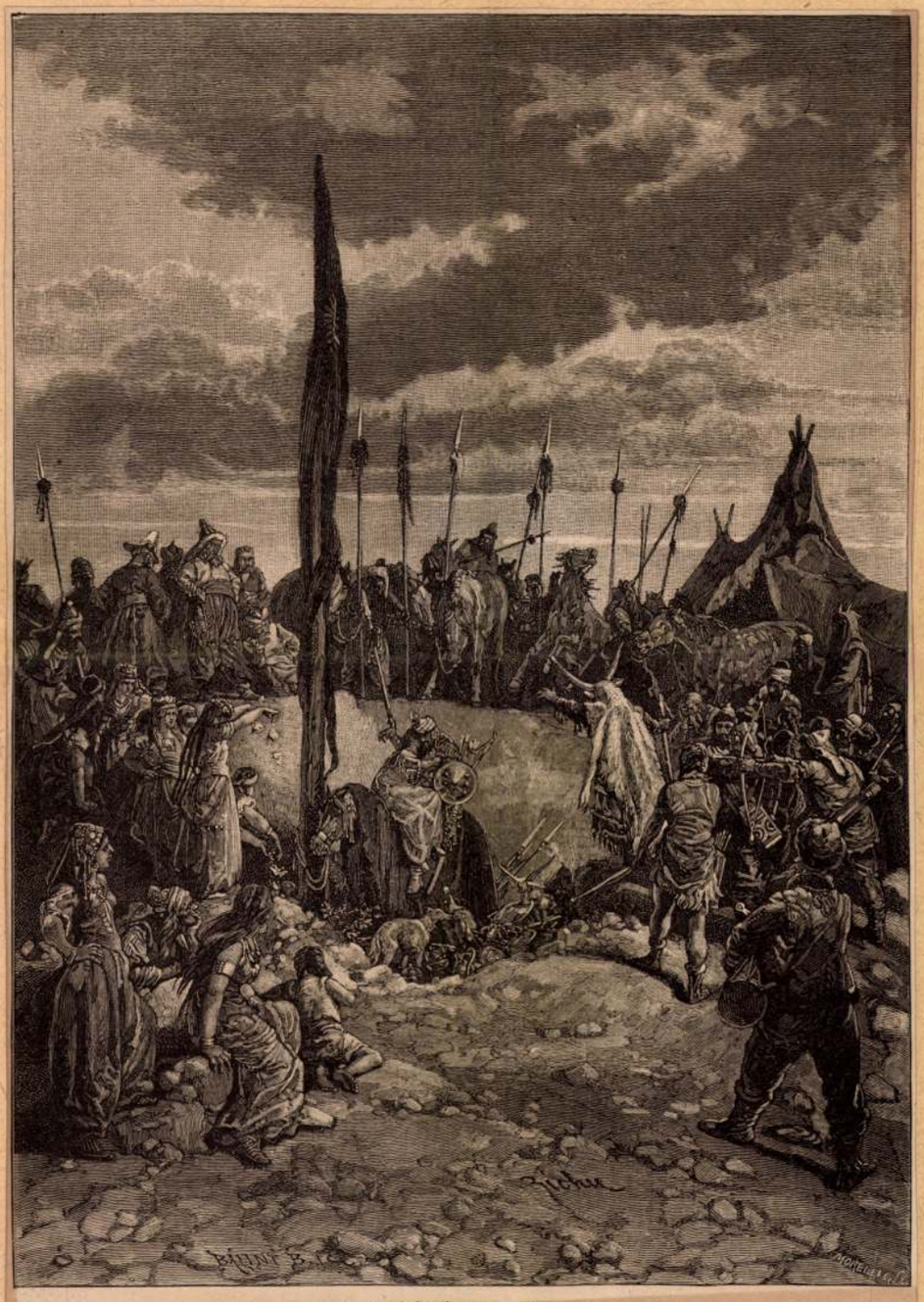

A holt vitéz és menyasszonya.

Pörosztó bajvívás.

Gyermek-avatás az ősmagyaroknál.

Csaba útja.

Ehhez van kapcsolva a magyar-székely népmondák egyik legszebbike.

Mikor Csaba a hun nemzet pusztúlását látta, egy bűvös nyilat lőtt ki tegzéből, bűbájos anyját, a tündérnőt híván segélyül, s a hová az a nyil negyével leesett, ott megtalálta azt a csodatevő növényt, a melynek a nedvétől a seb begyógyúl, a csatában elesett újra felkél (a népajk ma is Csaba-íre néven hívja e növényt: „Poterium sangvisorba"). E csoda szerrel újra felkölögeté elhullott harczosait s azokat csatarendbe állítva, a rohanó ellenségre vitte. A gepidák e halott tábor láttára megrémültek, s Csaba vezér maradék népét békén hagyták tova vonúlni. Csaba azután a maga lóra ültetett halottseregével egész Erdély keleti határáig kisérte fedezve a maradék hun népet, ott elhelyezte azt a mai Székelyföldön, a halott vitézeket azonban haza vezette ős hazájukba, Attila honába. Ámde megigérte a Székelyföldön hagyott rokonoknak, hogy valahányszor nagy veszedelem fogja őket fenyegetni, ő és hun vitézei mindannyiszor fölkelnek a sírból s visszajönnek őket megszabadítani. Innen támadt a „Csaba-várás" legendája. És sokszor volt a kicsiny székely nemzet nagy veszedelemben, mindig nagy Isten csodái szabadították meg (saját önfeláldozó vitézsége mellett) s a népmonda szerint mindannyiszor visszatértek az őshazából Csaba és hun harczosai az égen keresztül nagy robajjal, ellenségeiket szétverni. Az a fényes út ott az égen végig, a tejút, az ő vitézeik patkónyomaiból támadt. Annak a neve ma is „*hadak útja*" a székely nép ajkán.

Így fűződik az Attila-Csaba mondakör a székely hagyományokon keresztül a magyar közhit elfogadott tényeihez a legszorosabban.

A második népraj, mely a magyar nemzettel rokon, az avar, „khagán"-jai alatt hosszabb ideig lakta ez országot s nevezetes ősemlékekben örökíté meg ittlétét. Ezek az avar győrök és a sírmezők, a melyeket az illető helyek leírásánál részletesebben fogunk ismertetni. Nagy Károly a frank és germán hadak egyesült erejével törte meg ez erősségek lánczolatát s elpusztítá az egész avar nemzetet.*

A magyarok bejövetelének eszméje csak folytatása látszik lenni az Attila-Csaba mondakörnek.

A turul — (sas alakot öltött hadnemtő) — volt Attila zászlóin a jelkép. Ugyanezt hordozták zászlóikon a magyarok is egész Gejza fejedelem idejéig. A turul vezette harczaiban Attilát. A turul kereste fel Emőst, az

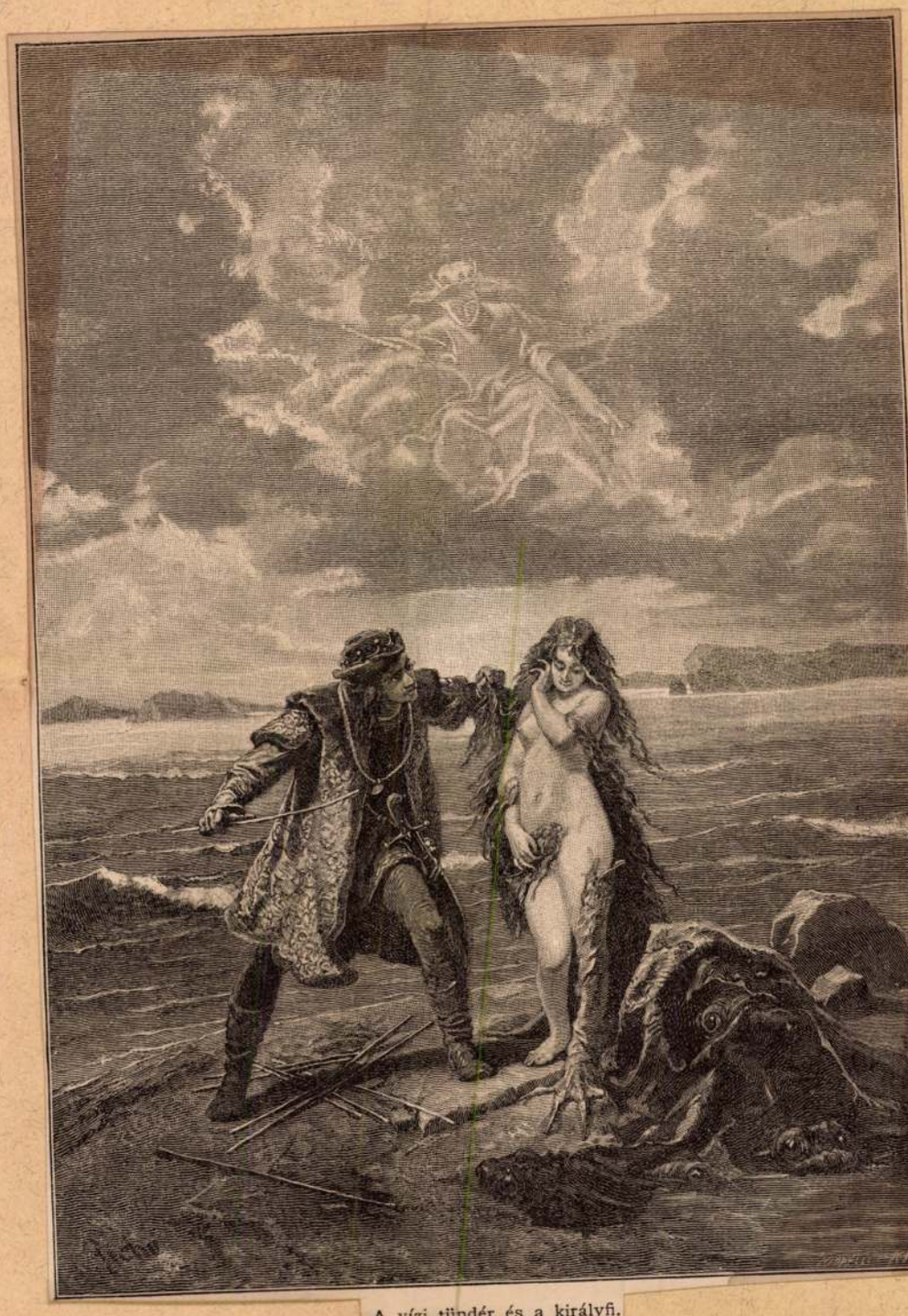

A vízi tündér és a királyfi.

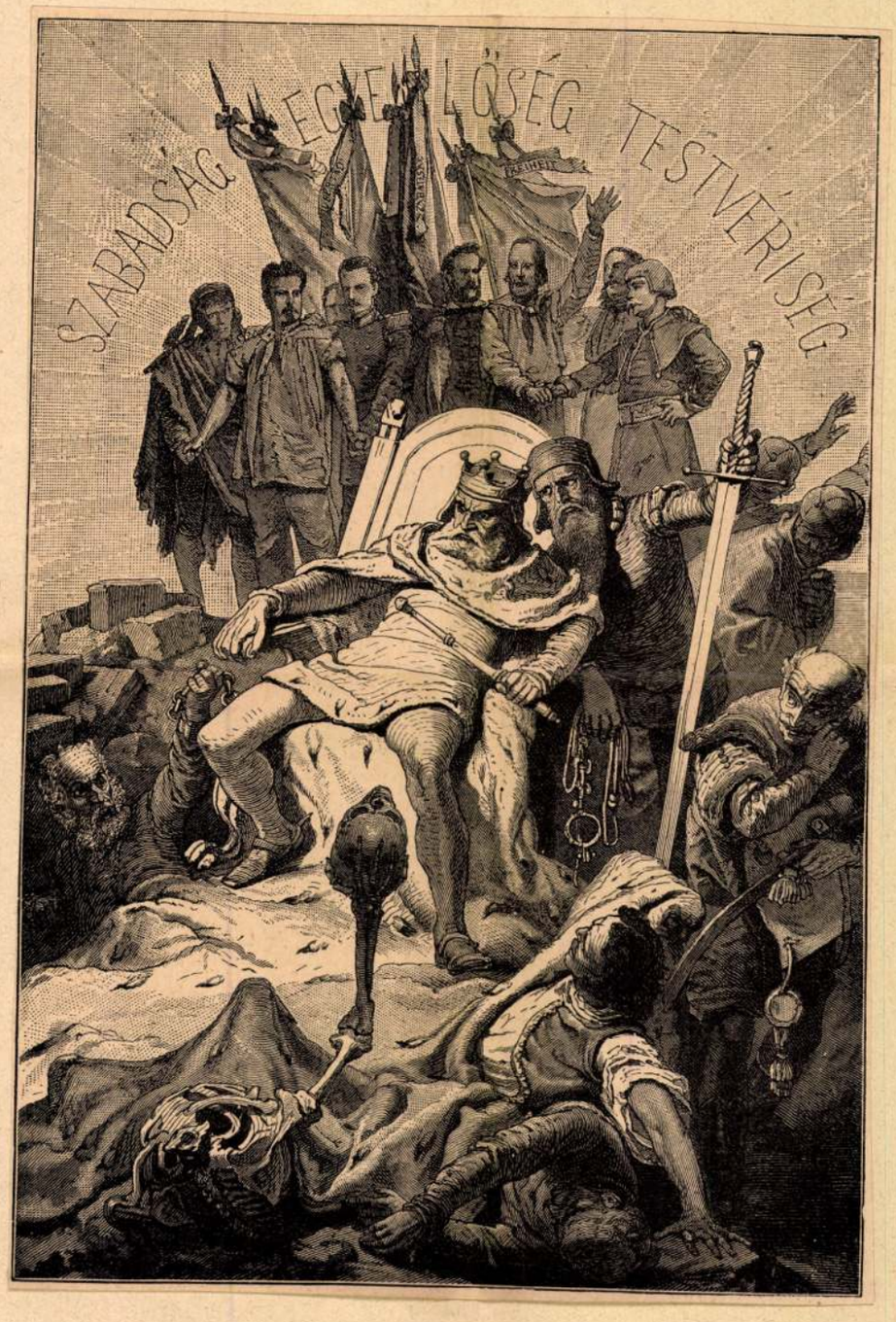
SZABADSÁG
EGYENLŐSÉG
TESTVÉRISÉG

Zichy Mihály

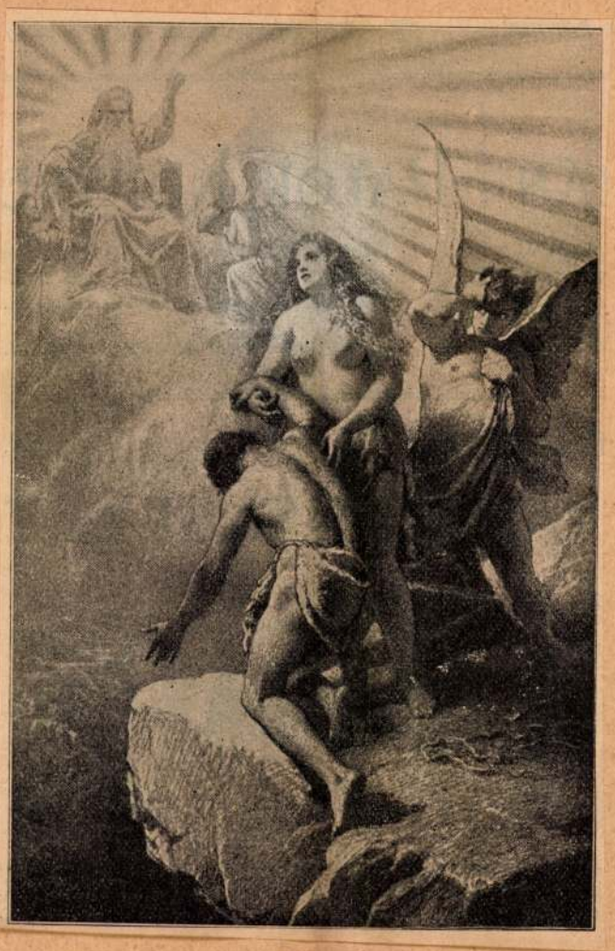

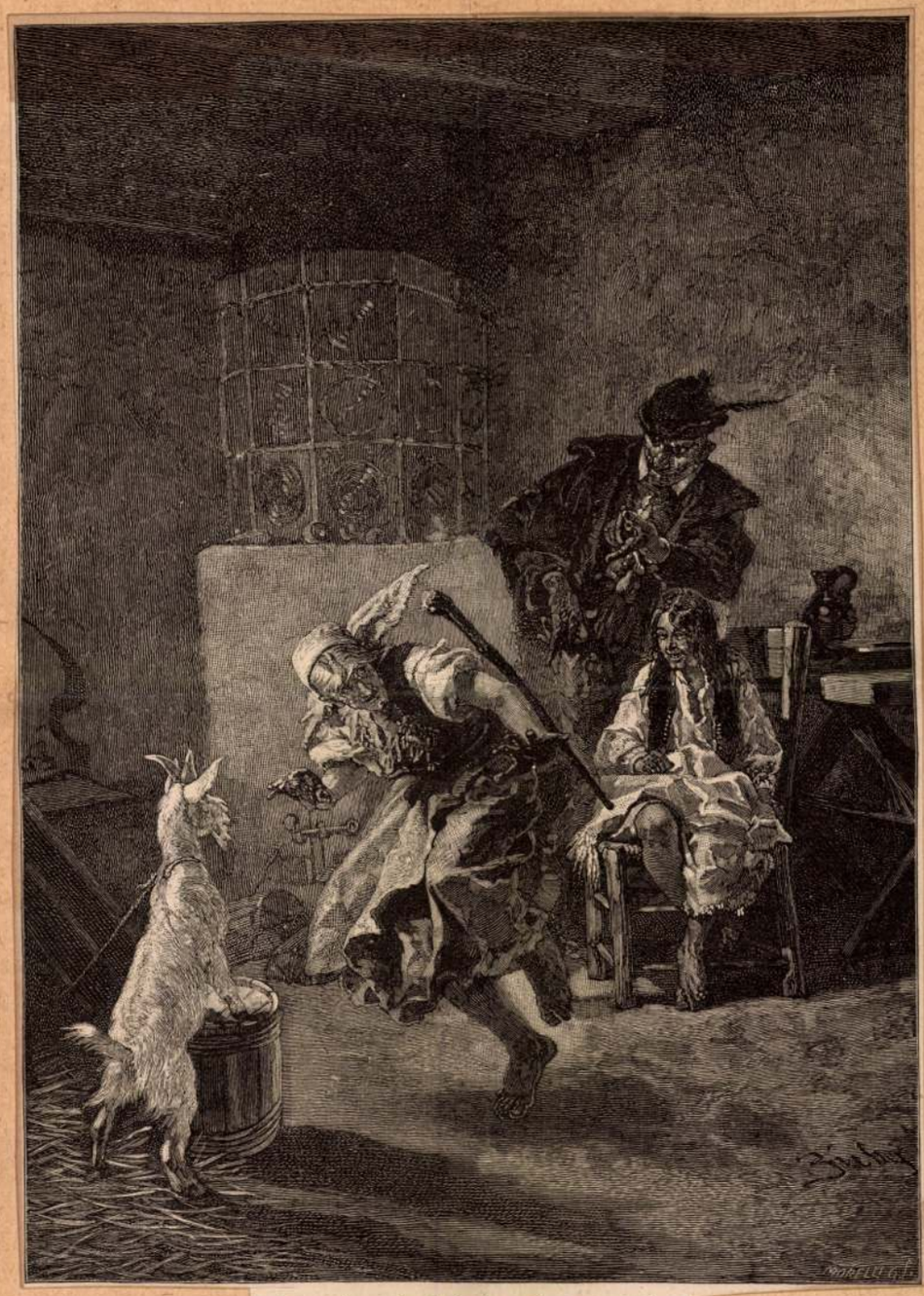

A garabonczás deák és az árva gyermek.

Szentiványéji tűzünnep: Tűzugrás.

A kép közép előterén Hungária zilált sötét hajával, a küzdelemben lerogyó fenséges alakjával. Szentségtelen kezek letépték már félig róla Szt.-István palástját, oldalt-hátulról vad szerezsán vetett hurkot nemes mellén át és ördögi arczczal két kézre fogva a kötelet, igyekezik a hanyatlót leteperni. Az erő utolsó izomfeszülésével azonban Hungária még jobb kezével a földre szoritja az onnét fölkelni akaró osztrák katonát, mezitlen keblével védve hajol Szt.-István koronájára, mig balkezével magasra emeli dicsőséges kardját . . . de hajh! használni nem tudja már: komor orosz főtiszt aczél marka fogja a fölemelt kart, mit bárki már lefegyverezhet.

Úgy az orosz főtisztnek, mint Hungáriának tekintete a köztük felemelkedő, magas, királynői alak felé, *Ausztria* felé fordul: különböző érzelmek közt várja a legyőzött sorsának további meghatározását. Az orosz főtiszt komor, hideg tekintete meggondolásra int, a bukó Hungária összevont szemöldökei, égő, tágra nyilt szemei, félig nyitott ajkai ügyének igazságában való rendithetetlen meggyőződését, szemrehányást, a vele történő méltatlanságot fejezi ki, mig lefogott karjának Ausztria felé forditott kardpengéjéről az évszám: 1741. a pozsonyi hires diétáról, a „moriamur pro rege nostro"-ról, a magyar nemzet dicső harczairól beszél, mely *akkor* a mindentől elhagyott Ausztriát egy félvilág támadása ellen megoltalmazta, megtartotta . . .

De Ausztria nem látja az orosz főtiszt hideg arczát, nem Hungária szemrehányó tekintetét, nem a kardpenge mementóját; Ausztria csak a még mindig legyürve tartott osztrák katonát látja, oda szegezi tekintetét, nemes arcza szégyen és boszuságtól torzul, összevont szemöldjei, villogó szeme rosszat sejtetnek, jobb kezével lánczot vet a bukó Hungária felé, mig baljával *lecsuszott* uralkodó palástját igazitja ujra magára.

A földön összetépett, tört nyelű 48-as magyar zászló e felirattal: „az alkotmányért és a hazáért"; az ország összetörött czimerpajzsa, az üszök és láng a szomorú jelenről beszélnek, mig a háttér ködös alakjai jelezik az iszonytató jövőt.

Magasan trónol ott pallosára támaszkodva, de *bekötött szemekkel* a hadijog; „Kriegs-Recht" feliratú táblájával hirdeti, hogy a szerint fognak eljárni nagyok és kicsinyek, katonák, polgáriak és államférfiak fölött. És itélkező arcza előtt zsiványmódra összekötözött honvédtiszt halad már a háttér felé, hol várja őt az akasztófa és az akasztófa kötelének hurokját igazító hóhér . . .

MAGYARÁZTA: VARGA OTTÓ.

MAGYARÁZATA : VARGA OTTÓ.

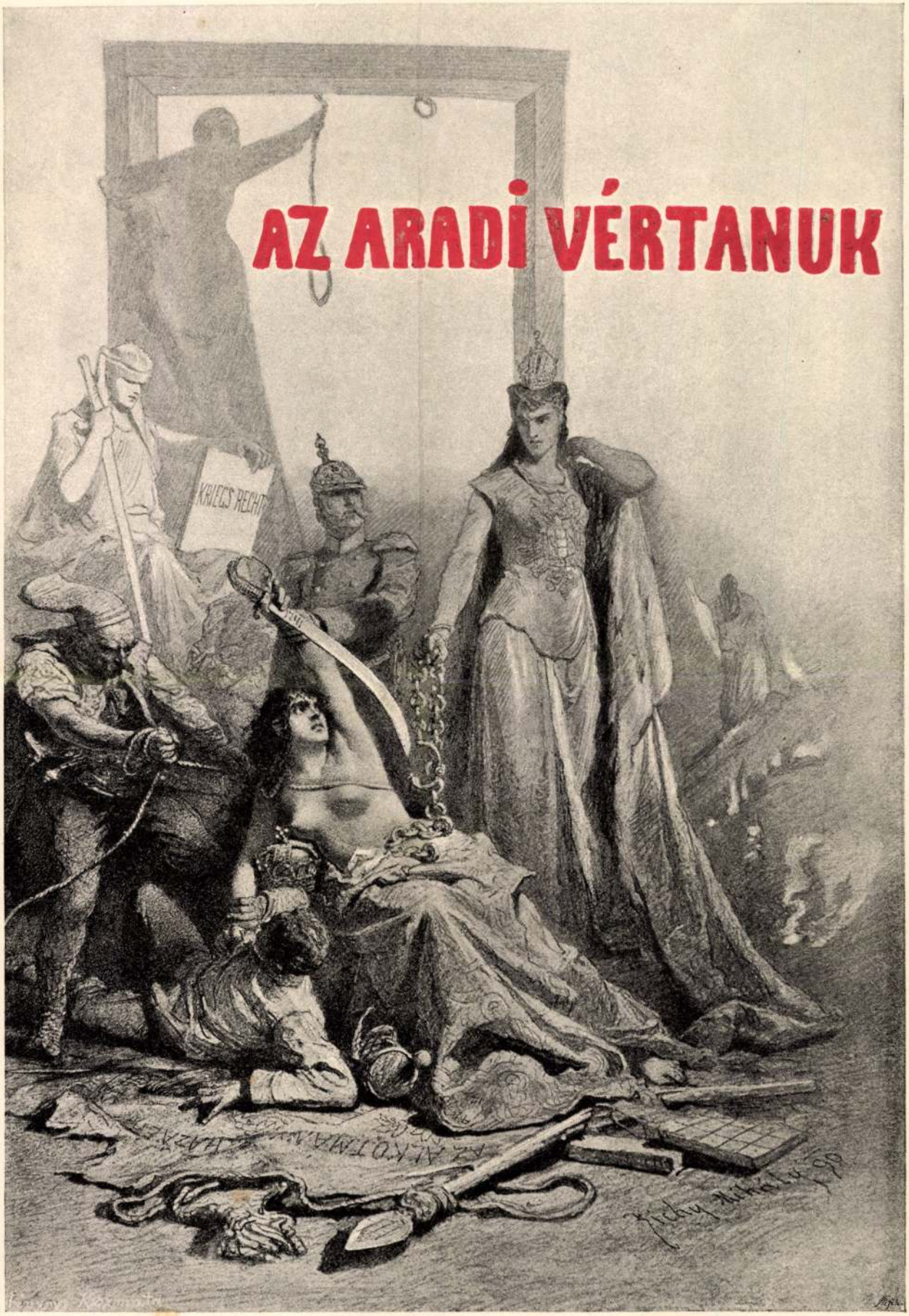
AZ ARADI VÉRTANUK

Legényköltögetés ősrégi halotti toron.

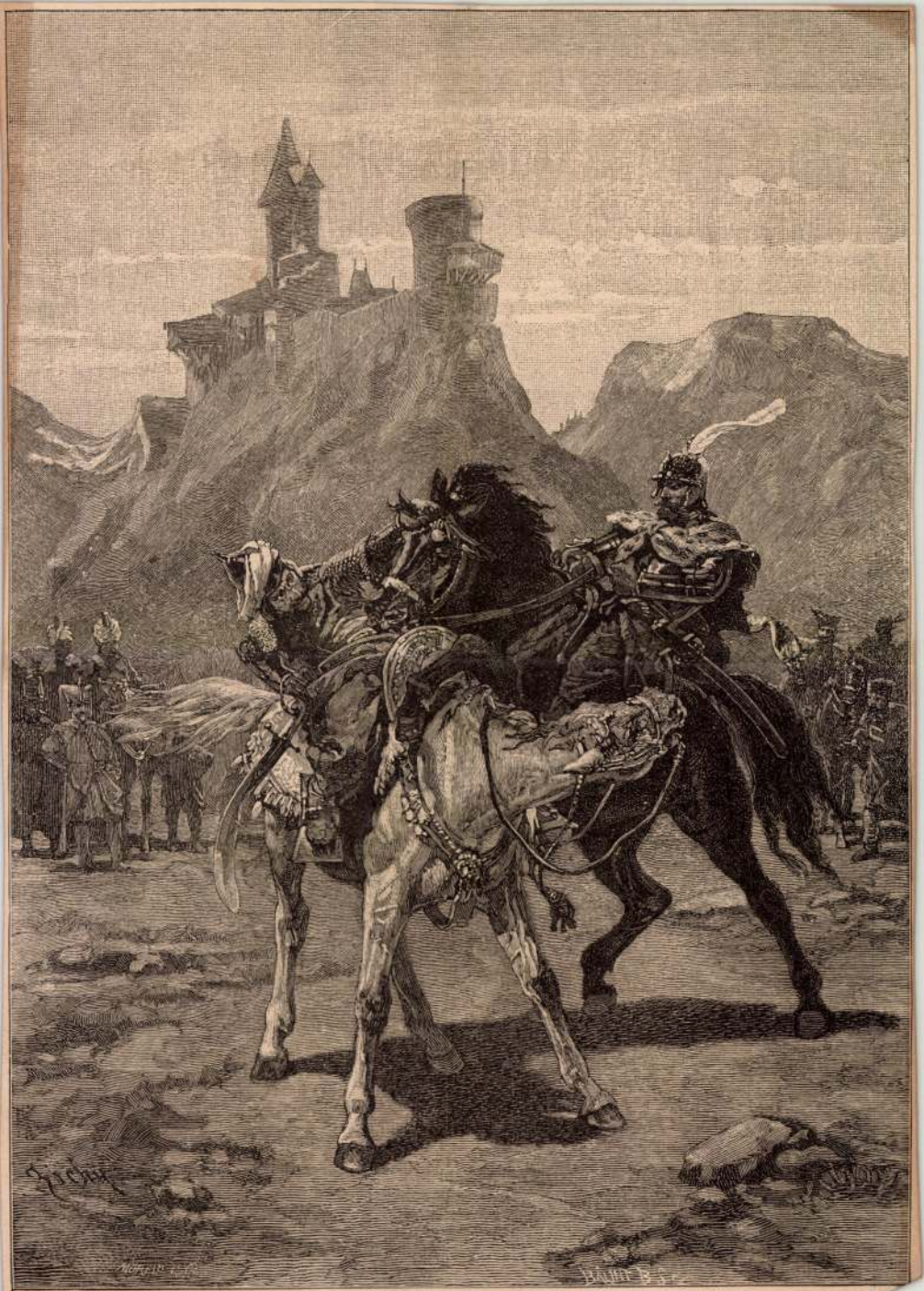

Harczdöntő párbaj.

A magyar nép kedélye, véralkata.

Véralkata a magyarnak valami sajátságos vegyülete a vérmes, flegmás és méla mérsékleteknek. Könnyen felindúl, de könnyen kibékúl. „Szokása az a magyarnak, hogy a jussát nem hagyja; de ha szépen kérni tudják, az ingét is od'adja." Vérmességére vall könnyen felhevíthető fantáziája, mely gyakran a félvilággal szembeszállni készti, s a veszélyek iránt elvakítja. A mohácsi vész előtt az volt a jelszava, hogy „a pecsétnyomó gyűrűinkkel is agyonverjük az egész török tábort". Ez a bizakodás, egyénenkint is él; a magyar legény, mikor búcsú alkalmával verekedni indúl, nem visz magával botot, azt mondja: majd lesz az ellenségnek! Ez büszkeségének is az alapja; elsőbbséget maga fölött semmi más nemzetnek nem ád. Becsületérzésére büszke. Hajdan (és nem régen is) a magyar nemes a világ legbüszkébb emberének vallotta magát; azonban még a parasztja is aristocrata volt, és ma is az nem csak más fajok, de egymás között is, és alig van egyebütt annyi fokozat a megszólításokban, mint a magyarnál: kend, kegyelmed, ifjú uram, nagy uram, nemzetes úr, tekintetes úr, nagyságos, méltóságos és nagyméltóságú, kegyelmes; tiszteletes, tisztelendő, nagytiszteletű, főtiszteletű és főtisztelendő úr; s a ki ezek közül egyet elcserél, haragot von a fejére.

Ellenben a flegmaticus hajlamról tanúskodik a magyar népjellemben az a kitartó ragaszkodás egy-egy nagy eszméhez, a melyet egyszer befogadott; mert ahhoz szilárd itélő tehetség kell, hogy egy nép tökéletesen szakítani tudjon a múlttal, s a jobbnak találtat befogadja, és azért állhatatosan lelkesüljön és áldozzon, a hogy tette a magyar, midőn a keresztény hit, majd a reformatio, az alkotmányos szabadság és a nemzeti lét, s oly gyakran a koronás király mellett áldozott vért és vagyont.

Az önkormányzásra, az állami szervezésre való képesség is a flegmát föltételezi; úgy szintén az alkotmány és a törvény tisztelete, a közérdekeknek a magántetszés fölé helyezése, a parancsolni és engedelmeskedni tudás. Flegmás vérmérsékre mutat a tanúlékonyság, az egyszerű vallásgyakorlatban tanúsított buzgóság és a hű családi élet. Épen ez tűnik ki a vallás-türelemből, [illegible]hez még egy jó adag fatalizmus is járul. „Jobb az Isten minden papnál" [illegible]mondás. A magyar népjellemet nagyban és egész tömegében tanúl-

velles Littéraires-féle irodalmi boltok, azok a tea-szalónok, amelyekben a könyvekkel való kereskedés mindenféle más üzletet leplez, azok a lokálok, ahol az írók maguk adják el könyveiket és ráadásul dedikációt adnak a vevőiknek, stb., stb., mindez annak tünete, hogy az irodalom beteg... Az irodalom és a könyvkereskedés, szerencsétlenségükre, magukévá tették a politikai «erkölcs»-öket és a képviselőválasztás manővereinek minden csunyaságát... Az amerikánizmus bevonult a könyvkereskedések kirakataiba is, ahol a regényeket úgy dícsérgetik, ahogy a gyógyító csodaszereket szokás és ahol az írókat úgy reklámozzák, mint a bokszolás és a tenisz bajnokait. A mai kiadónak egyszersmind menedsernek kell lennie, aki nem riad vissza semmiféle szemérmetlenségtől... A fiatalságnak, amely mindinkább a sport és a legalantasabb utilitarizmus felé fordul, már nincs fogalma arról, hogy melyik könyvnek mennyi az értéke, és a mai ifjak közül azok, akiket az autó, a dancing és a mozi még nem fosztott meg az emberi értelem utolsó maradványaitól, ha maradt némi csekély idejük arra, hogy szétnézzenek egy kissé a könyvek között is, az eszeveszett reklámtól elkábítottan, káprázó szemmel nézik az új munkákat, a nélkül, hogy meg tudnák különböztetni egyiket a másiktól.

(Befejező közlemény következik.)

ZICHY MIHÁLY, A KÖNYVILLUSZTRÁTOR

ÍRTA ELEK ARTÚR

Zichy Mihály tehetségének természete szerint illusztrátor volt. Az illusztrátor-tehetség bizonyos tekintetben megkötött tehetség. Az illusztrátor érdeklődésének felével az irodalom világában él, onnan kapja ösztönzéseit, onnan a feladatait is. Illusztrálás nincsen irodalom nélkül. Az illusztráló művész képzeletét olvasmányai indítják el és olvasmányai csalják ki belőle sokszor nem is sejtett erejét. Ettől függetlenül tehetségének mértéke szerint alkot azután képzelete teljesen eredetit, sokszor olyant, amely művészeti érték tekintetében elhomályosítja az ösztönzést adó irodalmi motívumot is. Zichy Mihály annyira sajátosan illusztráló tehetség volt, hogy mikor az irodalmi motívumot elkerülte és önmaga igyekezett képzeletét elindítani, képzelete erőtlennek és nehezen mozgónak bizonyult. Gondoljunk csak óriási vásznaira, vagy szimbolikus ábrázolásaira, melyekkel a maga politikai érzéseit, szabadságvágyát, hazaszeretetét, a zsarnokság gyűlöletét akarta megérzékíteni: emlékezzünk mindezeknek a kompozícióinak élettelenségére és lendület nélkül való nehézkességére.

Ahhoz, hogy valaki jó illusztráló művész lehessen, a veleszületett hajlandóságon túl szeretnie kell az olvasmányt, mint olyant. Zichy Mihály nagy könyvolvasó volt. Legjobban az olyan olvasmányt szerette, amely benne a művész képzeletét megmozdította. Szerette a regényes történeteket, a naivul hősiesen népi történeteket és a filozófiai gondolatmeneteket rejtegető cselekvényeket.

Munkásságának nagy, talán a nagyobbik részét nem ismerjük. Évtizedeken át volt az egymást felváltó cárok udvari rajzolója, és sokat rajzolt a cári környezethez tartozó nagyuraknak is. Mint könnyen alkotó és ajándékos szívű művész sok munkáját elszórta. Ki tudja, Párizsban is mennyi lappang belőlük!

Óriási termékenységű munkálkodásában az illusztrált könyv mégis csekély helyet foglal el. Érthetetlen, hogy korának könyvkiadói jobban nem foglalkoztatták.

Itthon Petőfi Sándor »Összes költeményei«-nek képes kiadásában (Budapest, 1879) jelent meg Zichy Mihály először könyvillusztrátori minőségben. A munkában a kor legjobb magyar művészei egyesült erővel vettek részt úgy, hogy Zichynek, ki pedig ennek a művészetnek fejlettebb képviselője volt, mint az itthoniak, csak aránylag kevés költemény megillusztrálása jutott.

Könyvbarátok Lapja
1927-28.

Elek Artur: Z. L. mint illusztrátor
Könyvbarátok Lapja, 1928 jan-
uár.

Egy évvel utóbb Hubay Jenő »18 eredeti magyar dal Petőfi Sándor költeményeire« című hangjegyfüzetét díszítette rajzokkal Zichy, köztük olyan mesterművel, mint a »Nem tesz föl a lány magában egyebet« című dal gyönyörű rajzú női alakja.

Zichy Géza gróf hőskölteményének, a »Leányvári boszorkány«-nak megillusztrálása volt itthon az első önálló illusztrációs feladata. A dísz, mellyel a kötetet ellátta, nem tulajdonképpeni illusztráció. Az egyes énekek elé rajzolt egy-egy borítéklapot és azon ornamentumosan kanyargatott indakeretbe foglalta a megfelelő ének cselekvényének érdekesebb mozzanatait. 1880-ban készültek ezek a rajzai, tehát a művész javakorában, amikor rajzoló-stílusa már teljesen kialakult és képzeletét az alakzatok megérzékítésében a természet formáival és a mozdulatmegoldások friss képeivel megtelült emlékezet segítette. Tizenhárom lapot rajzolt a könyvbe Zichy, a költői elbeszélés mindenik éneke elé egyet-egyet. A lapok kompozíciója a kor divatját követi. Valóban már jóval korábban — évtizedekkel előbb is — hasonló módon csoportosították a könyvek borítéklapján a tartalom eseményeit: az egymással formai tekintetben össze nem függő jeleneteket ornamentumosan alakított ágas-bogas fatörzs vonalszerkezetébe helyezték bele. A negyedrét alakú lapok terjedelme lehetővé tette Zichynek, hogy aránylag sok kis képet zárjon az ornamentumos keretbe. Képzeletét szemmelláthatóan nem nagyon izgatta a költemény együgyű cselekvénye, melyet Zichy Géza gróf, az aranyjánosi epika hatása alatt, egy régi krónikából vett át, szinte változtatás nélkül és meg sem kísérelve, hogy a mi a mondában értelmetlenség, vagy gyermekesség, azt lelkileg elmélyítse és megokolja. Zichy rajzai között mindazonáltal már megjelenik néhány típus, melyekkel utóbbi műveiben többször lesz találkozásunk. Közöttük az olasz kalandor Mefisztó-szerű ábrázolása a legjellemzőbb. A »Leányvári boszorkány«-t illusztráló rajzait Zichy tollal rajzolta. Az előadás módja nagyjából a rézmetszetének felel meg: az árnyékolás rajtuk sűrűn egymás mellé húzott vonalakból adódik.

Pétervárott a hivatalos munka mellett a maga kedvtelésére is rajzolgatott Zichy. A világirodalom nagy költői közül már előbb munkálkodásra indította képzeletét Goethe (a Faust-tal), Byron, az orosz Lermontov. A rajzok azonban, melyekkel szövegüket kísérte, nem könyvszerű illusztrációk voltak, hanem önálló lapok, melyek könyvbe is beilleszthetők. Abban az időben a könyvillusztrálás még nem talált vissza hagyományaihoz. Voltak a kornak már kitünő könyvillusztrálói, köztük olyan nagyszerű művészek, mint Doré, majd Gavarni és Daumier, de a betű és a rajz között való igazi viszony megtalálására, mely a könyvillusztr-

ráció fénykorának döntő eredménye volt, ők még nem törekedtek. A litográfiának még új sokszorosító-eljárása lehetővé tette, hogy elképzeléseik idegen kéz beavatkozása nélkül kerüljenek a papirosra, közvetetlenül a szövegbe. De ugyancsak a litográfia a csaknem teljes szabadsággal, melyet a rajzoló kéznek meghagyott, függetlenítette a művészt a betűképtől: a könyv és dísze között megszakította a stílusegységet.

Korának művészi centrumától, a messzi Paristól távol, Zichynek a kor technikai haladását nem volt módjában követnie. De a sokszorosítás eljárásai szemlátomást nem is érdekelték. Semmi hírünk arról, hogy kőre valaha is rajzolt volna. Ellenkezőleg, oroszországi litografiáin (»Kaukázusi jelenetek«, továbbá »Ének Igor hadjáratáról«) annyira nem érzik a művész ductusa, hogy biztosra vehető: az eredeti rajzot a kőre átrajzoló kéz eltorzította. Ezért nem is méltók Zichyhez a szóbanforgó könyomatok.

A rajzoló Zichynek sokáig a tussal rajzoló toll volt a legkedveltebb szerszáma. Később szívesen nyúlt az ecsethez és a halványra feloldott tushoz. Hellyel-közzel, kivált ha fényt kívánt az erősebben megvilágított helyekre fölrakni, gouache-festéket használt fedőszínül.

Azt az illusztrációs művét, amely egymagában is megőrizné nevét, »Az ember tragédiája«-hoz készített lapjait, krétával rajzolta. Bár könyvnek a díszítése volt a feladata, illusztrációi csak a tartalmához alkalmazkodnak a könyvnek, nem a formájához. Már rajzai méretének megválasztásakor sem számolt a majdani könyv méretével és alakjával. Rajzai valóságos kartonok, akkora méretűek, hogy legföllebb albumot lehetne belőlük alakítani s nem forgatható könyvbe beleilleszteni őket.

A könyv végül körülbelül félakkora lett, mint a rajzok, vagyis a rajzokat mechanikai eljárással meg kellett kisebbíteni. A fényképezőgép volt a kisebbítés eszköze és a «heliogravure», a rézkarc módjára a papirosba mélyedő fényképezett és maratott rajzú rézlemez, a sokszorosítás eljárása. Megannyi méltatlan procedúra, — ahhoz a nemes művészethez, melyet az eredeti rajzok képviselnek, sehogy sem méltó. Mert az eljárás mechanizálódásában sok elvész abból, ami a művész kezejárásában sajátos finomság. Az összhatás pedig meghamisítódik annak következtében, hogy a nagy képekből a könyvben kicsiny képek lettek. Aki azért az eredeti rajzokat nem ismeri, heliogravure-másolatai segítségével csak tökéletlen fogalmat kap róluk.

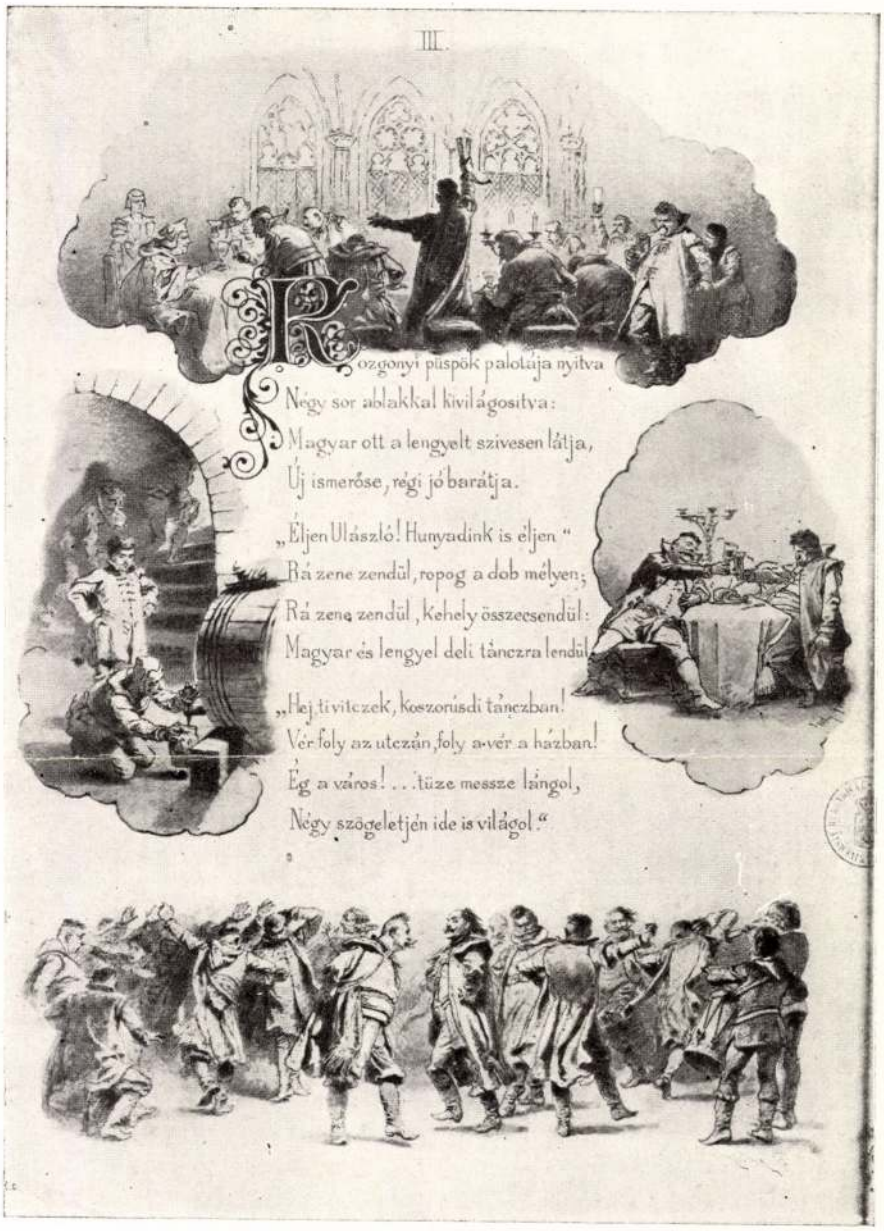

ZICHY MIHÁLY ILLUSZTRÁCIÓJA
ARANY JÁNOS: AZ EGRI LEÁNY C. BALLADÁJÁHOZ

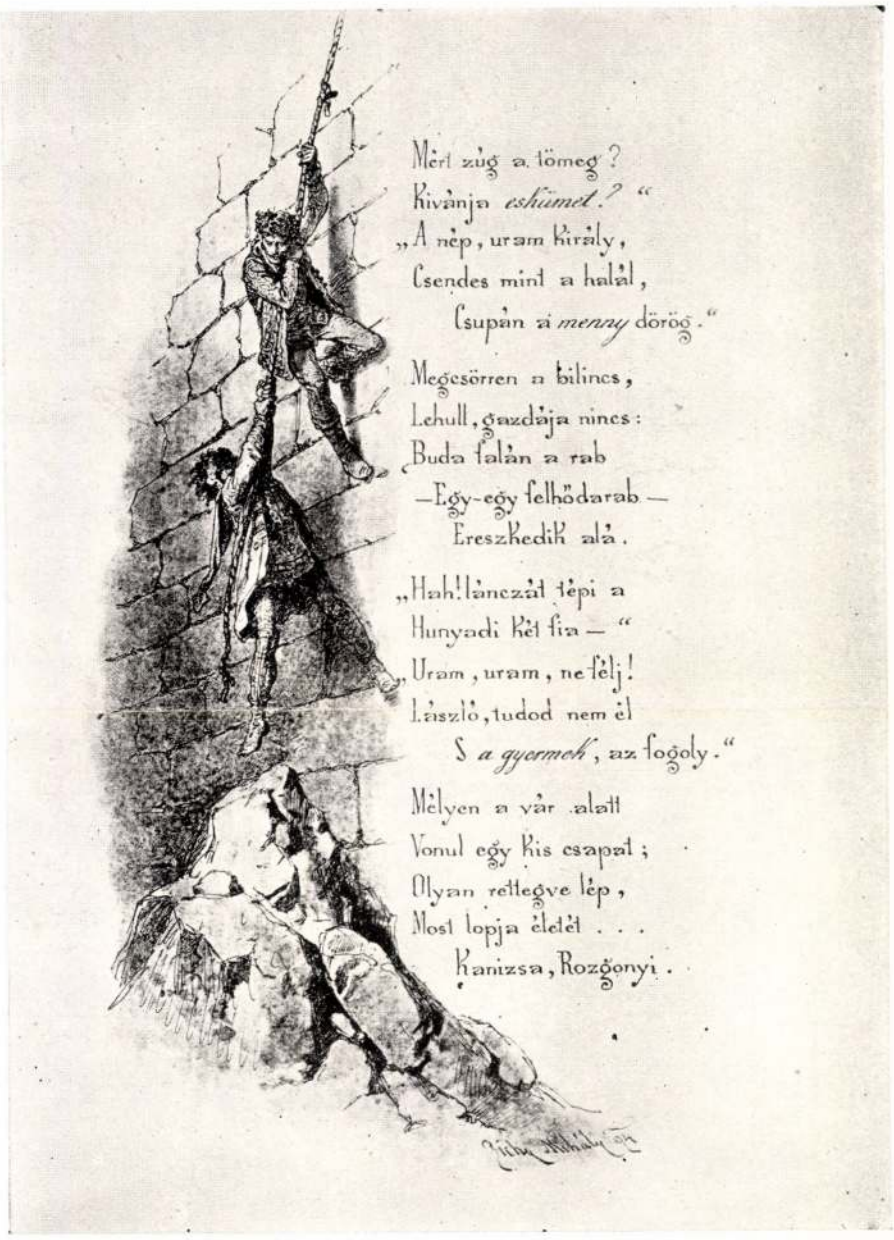

Mért zúg a tömeg?
Kivánja *eshümet?* "
„A nép, uram király,
Csendes mint a halál,
Csupán az *menny* dörög."

Megesörren a bilincs,
Lehull, gazdája nincs:
Buda falán a rab
—Egy-egy felhödarab—
Ereszkedik alá.

„Hah! lánczát tépi a
Hunyadi két fia—"
„Uram, uram, ne félj!
László, tudod nem él
S *a gyermek*, az fogoly."

Mélyen a vár alatt
Vonul egy kis csapat;
Olyan rettegve lép,
Most lopja életét . . .
Kanizsa, Rozgonyi.

ZICHY MIHÁLY ILLUSZTRÁCIÓJA
ARANY JÁNOS: V. LÁSZLÓ C. BALLADÁJÁHOZ

ZICHY MIHÁLY ILLUSZTRÁCIÓJA
ARANY JÁNOS: TÖRÖK BÁLINT C. BALLADÁJÁHOZ

Míg Zichy Pétervárott lelke egész erejével dolgozott rajzain, idehaza kiszedték a költemény szövegét, betűtükröket alakítottak belőle s a szövegrészt ornamentumos keretbe foglalták. Mindez a rajzoktól, a majdani könyv majdani fődíszétől teljesen függetlenül ment végbe. Ez az oka annak, hogy »Az ember tragédiája« díszkiadásában a nyomtatott szövegrésznek semmi köze a közébe iktatott rajzmellékletekhez. Ezeket ihletett művész alkotta felajzott lelkesedéssel, amazt prózai észjárású iparos. Abban a korban itthon még senki olyan nem akadt, kinek sejtelme lett volna arról, hogy a nyomtatott betűtükröt miképpen lehet és szükséges az illusztrációval összeegyeztetni, részben a leginkább megfelelő betűtípus megválasztásával, részint a betűsoroknak elrendezésével. Ez az oka annak, hogy »Az ember tragédiája« díszkiadása illusztrációs munkának felemás hatású.

Pedig Zichy rajzai egész művészpályájának legkiválóbb alkotásai közé tartoznak. »Az ember tragédiája« a maga képekre tagolódó szerkezetével, világtörténelmi eseményfűzérével és a cselekvénybe rejtett filozófiai tartalmával minden más tárgynál hatalmasabb erővel mozdította meg Zichy képzeletét. Egy könyv lapjain által az egész világhistórián végigszáguldhatott s a dekoratív, az érzelmes, drámai, fantasztikus képek ritka változatos során próbálhatta ki képzeletét. Rajzai ideális illusztrációk annyiban, hogy annak adott velük látható alakot, amit a költő megérzékítetlenül hagyott művében. Míg a «Leányvári boszorkány»-ban kezdetleges módon hozzátapadt Zichy a szöveghez és megismételte belőle rajzos ábrázolataiban azt, amit a költő is teljesen láthatóvá tett előadásában, itt a cselekvényt inkább csak jelző Madáchcsal majdnem egyértékű munkát végzett : láthatóvá tette helyette azt, amit neki, a költőnek vagy ideje, vagy kedve, vagy ereje nem volt megérzékíteni. Zichy munkájának önállóságára és képzeletének hatalmas járására a legszebb két példa a világűrben lebegő Ádám és a Luciferrel a kertben enyelgő Keplerné jelenetének megrajzolása. Milyen nagyszerű és teljes illúziót keltő Lucifer mozdulata, mellyel mellénél fogva ragadja föl a magasba a félöntudatlan Ádámot. És milyen elragadó, mennyire élettel teljes a félfordulattal ijedten hallgatózó kacér asszony alakjának rajza !

1892—97 folyamán rajzolta meg Zichy Mihály Arany János balladáihoz tervezett illusztrációit. Már közeljárt hetvenedik évéhez, mikor ebbe a nagy és különösen fáradságos munkájába fogott. Fáradságossá a feladatot az tette, hogy a szöveg megrajzolását is az agg mester vállalta. Nem első ilyen vállalkozása volt : ismerjük egy orosz illusztrációs munkáját, melynek tollrajzai alá szintén maga rajzolta a cyrillbetűs

legendát. De Arany balladáihoz még külön betűtípust is kellett találnia, olyant, mely a tartalom és a rajz igényei szerint váltogatható legyen: egyszerűsíthető, ha kell, és nagyobb vagy kisebb alakban ismételhető szükség szerint. A feladat, melyet vállalt, a miniáló barátokéra emlékeztetett, kik a betűt és a szövegdíszítő ábrázolásokat szintén maguk rajzolták. Ennek köszönhették munkáik egyöntetűségüket, a rajzdísz és a szöveg egymáshoz ízülését és harmóniáját. Később, mikor a korarenaissance fametszetű rajzokkal díszes könyveiben a könyvillusztrálás művészete tetőpontjára jutott, a nagy föllendülésnek szintén az volt a magyarázata, hogy a fametszet vonalképe teljesen alkalmazkodott a betű vonalképéhez és viszont.

A helyes könyvillusztrálásnak erre a törvényére talált rá Zichy, mikor Arany balladáinak illusztrálásába fogott. Még nem ismeretesek a mű kiadójával, néhai Ráth Mórral váltott levelei. Azokból bizonyára kiderülne, kinek volt az ötlete, hogy a betűket is Zichy rajzolja meg. Akárhogy is, ennek az elhatározásnak köszönhető, hogy az Aranyballadák albumával megszületett az első újabbkori magyar illusztrációs könyv, amely méltó a renaissance művésznyomdászainak könyvremekeihez. Érdekes a betűtípus, melyet Zichy a szöveg számára választott. Alapjában véve az antiqua betűtípus, csak magasabb és keskenyebb alakú a szokottnál. Egyéni ízt bizonyos szókezdő vagy szóvégző betűknek lendülete, kis nyúlványokkal való megtoldása ád neki. Az emberi kéz nem gép, amely hajszálnyi pontossággal tudna ismételni, s a pillanat hatása szerint akaratlanul is módosítja azt, amit egyszerűen csak ismételni akart. A rögtönzöttségnek ez az érzése mozgalmas és változatos hatásúvá teszi Zichy rajzolt betűit. Betűinek méretét Zichy a kitöltendő lapsík és a verssorok hossza vagy rövidsége szerint váltogatta. Némelyik balladának kezdőlapján a kisebbre rajzolt fejléc a betűk megnagyobbítását, méretüknek csaknem a megkétszerezését tette szükségessé. Már a következő lapon visszakicsinyített betűkkel folytatódik a szöveg. Ilyenkor látszólag teljes önkényesen járt el a művész, de valójában a síkelrendezés törvényének engedelmeskedett kicsiny méretű feladatán belül is. Megtehette azt, amit a könyvnyomtató a maga gépszerű munkájával alig merne megkockáztatni.

Az ilyen művészeti megfontolástól sugallt önkényességeken túl az öreg művész bámulatos egyenletességgel és szabályossággal vetette betűit. Előbb megtervezte a rajzot, kimérte helyét a kartonlapon, azután hozzáigazította sorait. A »Rozgonyiné« lapjain különösen jól megfigyelhető, mennyire az illusztráció kedvéért rendeződött el a szöveg. A versszakokat nem szabályosan, hanem lépcsőfokok módjára egymás

elébe ugróan helyezte el egymás fölött Zichy, eleve kiszámítva, hogy a megbontott egyensúlyt a rajz foltjaival állítja helyre. A szöveg és az illusztráció egymáshoz való viszonyát egyáltalán a legváltozatosabban határozta meg lapjain. Mindig az illusztrációból indult el, de megoldásaiban elejétől fogva a lapok betűképével is számolt. Az »Egri leány«-ban például füzér módjára fogja körül az első lapot a rajz. A második szakasznak az ajtónyílásban ölelkező ifjú pár gyönyörű fejléce a dísze. A harmadik szakasz szöveg- és képtükrét ismét más módon oldotta meg a művész. Két fejléc közé fogva, oldalt egy-egy medáliába szorítva, veszi körül a szöveget a rajz. Pompás záróléc — a táncoló lengyelek és magyarok mozgalmas tömege — adja meg a lap nyomatékos befejezését. A rajz és a szöveg egybekomponálásának gyönyörű példája a »Török Bálint« utolsó lapja: a szöveg elé ugró erkély, rajta a síró feleség és gyerek, a lap alján pedig Török Bálintnak a börtön kövén hanyatterült alakja.

Az »V. László« első lapján is fejléc és záróléc keretébe komponálva helyezi el szövegmegérzékítő rajzait Zichy. Erre az egész balladasorozat illusztrálása közben gondja volt: mindig vigyázott arra, hogy rajza a tipográfiai keretből ki ne lépjen és egységet alkosson a szöveggel. Még olyankor is, ha a szöveg- és képelosztás körül a megszokott lehetőségektől eltért és például a szöveg közepébe helyezte bele az illusztrációt, vagy asszimetriásan rakja föl a versoszlop mentén a rajzos foltokat. Ha úgy érezte, hogy elképzelésével nem fér el a tipográfiai keretben, olyankor egy-egy egész lapnyi önálló mellékletet rajzolt, valóságos képet, amely mint ilyen is — a szövegtől és könyvtől függetlenül is — megállaná a helyét. Igy járt el például a »Walesi bárdok«, az »Éjféli vendég«, az »Ágnes asszony«, a »Tetemrehívás« és egyéb balladák illusztrálásakor.

Természetes, hogy illusztrációi nem egyenlő értékűek. Hét esztendőn húzódik végig elkészítésük s közben ugyanannyi esztendővel idősebb lett a művész. Korának előhaladása még sem érzik rajzain. Kvalitásbeli különbségeiket egyéb okok magyarázzák, elsősorban a feladat megihlető erejének a különböző mértéke. Aranynak csaknem minden balladáját meg kellett illusztrálnia a négy albumkötet számára, s a balladák között olyanok is akadnak, melyek az ábrázoló művész képzeletét csak mérsékelt mértékben tudták fölhevíteni. De bizonyos esetekben magában a művészben rejlett a kisebb siker oka. Zichy Mihálynak a népies tárgy megérzékítésére nem voltak olyan eszközei, mint egyéb témákéra. Ilyen rajzain nyomban megérzik, hogy nincsen mögöttük a közvetetlen szemlélet frissesége. Paraszti alakjai konvenciózusak, nem megegyénített zamatúak. Az öreg művész túlontúl elszakadt hazájától és az otthoni nép életének formaemlékei túlontúl elhalvá-

nyodtak képzeletében. Az »Ágnes asszony«, a »Vörös Rébék«, a »Tengerihántás« erőtlenebb és kifejezéstelenebb rajzainak ez a magyarázata.

Másrészt nyilvánvaló, hogy Aranynak éppen a balladái maguktól kínálkoztak Zichynek a megillusztrálásra. Tartalmuk drámaisága a művész számára mozgalmasságot jelentett: a mozdulatok sokféleségét és lendületességét; tárgyi változatosságuk pedig a kifejezés formai gazdagságát. Van azután a balladáknak még egy sajátosságuk, amely egyenesen izgathatta az olyan természetű képzelőtehetséget, mint a Zichyé volt: előadásuknak kihagyásos módja, az, ahogyan a költő minden leírástól óvakodik s az események lefolyását inkább sejteti, semmint magyarázza. Gondoljunk csak a »Szondy két apródja« cselekvényére, mely úgyszólva csupán érzelmi kitörésekben rajzolódik ki halvány körvonalakkal. A két apród hős urának tetteit és halálát énekli meg, de magát a szituációt, melyben a cselekvénynek ez a jelenbeli része lejátszódik, a török tábort és benne a két ifjú helyzetét, alighogy jelzi a költő. Milyen szaggatott és csupán a leglényegesebb lelkiekre szorítkozó a »Zách Klára« előadása is! Az ilyen költemények egyenesen várják illusztrátorukat, ki láthatóvá tegye azt, amit a költő megérzékítetlenül hagyott bennök. Az «Endre királyfi»-ban például valósággal a rajz beszéli el a történetet. És mily megragadó, milyen izgató drámaisággal! Amin Arany csak átsuhan, Zichy megáll előtte és borzongatóan láthatóvá teszi egész végzetességét és kegyetlenségét. Milyen megrázó az a jelenet, amelyben a felesége bezárt ajtaja előtt vergődő ifjú királyfira rávilágít az orgyilkosok tolvajlámpása, vagy melyben a gyilkosok lehajítják az erkélyről András tetemét. Ugyanígy magyarázza és kiegészíti a rajz az »V. László« cselekvényét. László király lázas képzelődéseiből csupán azt ragadja meg a festő, ami látható belőlük. Annak alakot is ád nyomban. Míg Kanizsa, Rozgonyi szökését a költemény alighogy jelzi, Zichy éppen a legizgalmasabb szakaszát — a kötélen leereszkedést — nagy lendülettel ábrázolja meg. A »Zách Klára« cselekvényének előzményeit különösen szűkszavúan beszéli el a ballada. A krónikás, kinek szájába adja Arany az éneket, nyilván ismertnek föltételezte a történetet. Zichy itt a maga ábrázolásaival valósággal a kevésszavú költő helyett beszél. Ahogy a meggyalázott Klárát bemutatja, amint eltakart arccal megy föl a lépcsőn az apai ház kapuja felé, — a leány puszta mozdulatával teljesebben jellemzi Klára lelkének állapotját, mint a költemény megfelelő versszakai. Még kevesebbet mond el a költemény a halálosan megbántott apa lelkiállapotáról. Zichy a maga egyszerű motívumú kis rajzával — a lába elé vetődött leánya fölött síró férfiúval — itt valósággal kiegészítően nyúl a cselek-

vénybe és megmutatja azt, amit a költő még csak jelezni sem érzett szükségesnek. Mint művészi elképzelés megragadó azután a költeményt befejező zárólléc-szerű rajz. A vesztőhelyet ábrázolja, tövében a katonák és a nép sokadalmát, nyüzsgő alakok tömegét, olyan mozgalmasan és fantasztikusan, hogy a nézőnek Callot hasonló tárgyú metszeteit juttatja eszébe. A rajzoló mindezekben az esetekben úgyszólva párhuzamosan dolgozik a költővel: annak írott balladája mellé, hiányos sorai közé, odateszi a maga rajzban elbeszélt balladáját. Mikor a kettő kiegészíti egymást, olyankor egynemű hatás áll be: mert az olvasó képzelete teljesen megtelik és érdeklődése teljesen kielégül.

Vannak azután az illusztrált Arany-balladák között olyanok, melyekben a költőnek fölébe kerekedik a rajzolóművész. Arany János utolsó balladái fantasztikus tárgyukkal még fellobbantották az öregedő költő képzeletét, de izzóra hevíteni már nem tudták. A javakorabeli Arany hatalmas kifejezőereje már nincsen meg bennük. Ilyen balladái Aranynak az »Ünneprontók« és a »Hídavatás«. Mind a kettő olyan téma, mely a bennök rejtőző lehetőségekkel kiválóan alkalmas az olyan összetételű képzelet elindítására, amilyen Zichyé volt. Mind a kettőben a valóság keveredik a fantasztikummal és szenvedély, sőt démoniság van bennük. Zichyt mindig nagyon izgatták azok az emberben megkötött erők, melyek, ha kiszabadulnak, romboló elemekké válnak és elpusztítják, akiben életre keltek. Ezek azok a démoni elemek, melyeknek Az »ember tragédiájá«-ban Lucifer a megtestesítője. Az »Ünneprontók« dudása alakul Zichy képzeletében ilyen démoni alakká. Arany szerint a dudás csak «sanda, szikár, csúf, szőrös öreg«. Zichy felfogásában megnövekszik és szimbólikus jelentést kap: ördöggé lesz, amolyan Luciferré, aki mint titkos erő tör az emberek megrontására. Zichy keze alatt mefisztói vonásokat kap az arca (ugyanúgy, mint a »Leányvári boszorkány« hetvenkedő olasz vitézéé) és mint a megveszekedett fergeteg veti magát a megnyilt föld szakadékába, a pokolba táncoltatott embersokadalom után.

A »Hídavatás« sötét vízió, az elborult lelkű költő keserű életfelfogásának kifejezője. Megépült a nagy folyam fölött az új híd, s az ifjú, ki egy éjszakán mindenét elvesztette a kártyaasztalon, elrohan, hogy a hídról a vízbe temetkezzék. Miközben tépelődve lenéz a fekete hullámokba, megelevenedik a víz színe és kikelnek belőle a majdani öngyilkosok: főbb típusaiban az egész emberiség. Hatalmas látomás, de az agg költőnek már nem volt elég ereje ahhoz, hogy a vízió tragikumát teljes megrendítő voltában éreztesse. A képsor, amelyet felvonultat, inkább csak elsorolás, nem megérzékítés. Zichy a maga mondanivalóját

egyetlen-egy lapra gyüjtötte, egy krétával megrajzolt mellékletre. Azon az új híd egy részét mutatja be, s az időbeliséget megszüntetve, az egész cselekvényt, az Aranynál egymást követő jeleneteket, egyidejűleg. De Zichy előadásában élettel telik meg a fantazmagória és valószínűen hat a lehetetlen is. Mennyi típus és mennyi ötlet az elbeszélésében! A híd eljövendő borzalmaiból jóval többet meglát, mint a költő, aki inkább sematizál. Zichy előadásában konkrétumnak hat a vízió. Míg a költő összefoglaló módon végez tárgyával, a rajzoló művész részletezve bánik vele, minden alakocskát megalkot és mindeniknek szerepet juttat a történésben. A vízből egymás után kelnek ki a holtak, ruhásan és ruhátlanul, fiatalok és öregek, urak és koldusok, anya a csöpp gyermekével, a kurtizán, ki a vízben is szorosabbra köti fűzőjét, s miközben a hídról egymásután veti magát a folyamba az újabb öngyilkosoknak ugyanolyan sokféle változatú serege, ők, a felbukkantak, egyenként visszakapaszkodnak, fel a hídra, ahonnan egyszer már a halálba ugrottak, hogy kísértetek módjára újra meg újra eljátsszák a tragikus játékot. Egyetlen képen, egyetlen rátekintésnyi idő alatt felejthetetlenül emlékezetébe vési a nézőnek Zichy azt, ami a költőnek sok versszakon által is csak jóval elmosódottabb módon sikerül.

Zichy Mihálynak az Arany-balladák illusztrálása volt a legjelentősebb ilyenfajta munkája. Hetvenéves múlt, amire elkészült vele, s a gondviselés már csak rövid időt hagyott neki. Az öregség jeleit mégis hiába keresné az ember ezeken a lapokon. A kéz, mely annyit rajzolt, semmivel sem bizonytalanabb, mint volt java erejének korában. Előadása még könnyedebb, mint régentén. Keze húzása kevésbbé kalligrafikus, a rajztoll játékosan futtatja a vonalat és helyén hagyja a »pentimento«-t, a forma keresgélése közben félrehúzott vonalat, melyet a művészek meg szoktak «bánni». A vonalak közeit pedig halovány tussal tölti ki, azzal is rakja föl az alakok plasztikájának éreztetéséhez szükséges árnyékot. Sokszorosításra nem éppen alkalmas megválasztása az előadásnak és az anyagnak: de Zichy Arany-illusztrációt nem is szabad úgy felfognunk, mintha sokszorosítás céljára készült rajzok volnának, hanem mint a hajdani miniatorok műveit, amelyek mindig egyetlen példányban készültek, sokszor egy egész fáradságos életnek az árán. Ilyen áhítatos, egy hosszú és gazdag emberélet tapasztalataiból és tanulságaiból, örömeiből és szenvedéseiből alakított remekmű az a rajzsorozat is, amellyel Zichy Mihály nagy költőtársa balladáit a maga módja szerint még egyszer megköltötte.

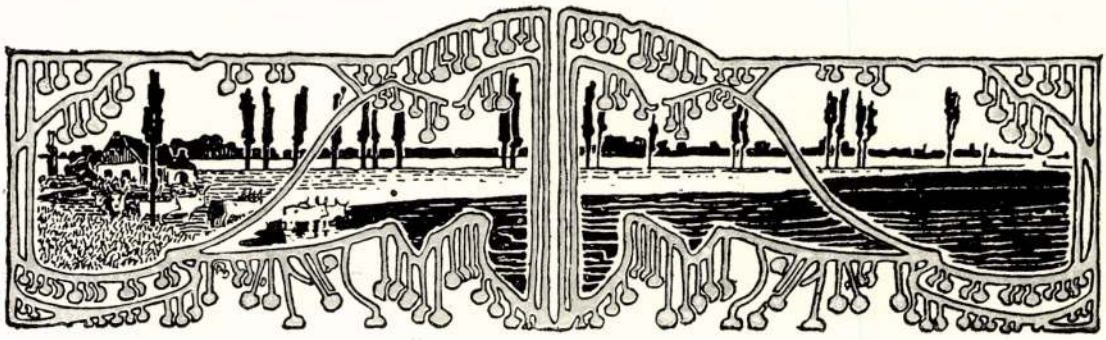

ZICHY MIHÁLY ÉS AZ ILLUSZTRÁCIÓ

Hat évtizedes alkotó munkásságnak töméntelen terméséből, a melyben a rajzoló és festőművészet minden fajtájának akad képviselője, készen bontakozik a kortársak elé egy kivételes művészember érdekes egyénisége. Zichy Mihály neve és művészete jóformán kijegecesedett, szilárd, szinte megváltozhatatlan fogalom a magyar köztudatban és az az általános köztudattól elválasztandó, mert tőle külön, sőt vele gyakran ellentétben álló művészeti közvéleményben is. Készen áll az egyéniségnek rajza, bárha alkotó munkásságát egész terjedelmében nem ismerjük s bárha pályájának, élete változatos mozzanatainak, művészeti fejlődésének és irányvételének vezető okait a maguk teljességében feltárva nem találjuk. Fiatalon, szinte serdülőkorban a bécsi iskola népszerű, de efemer művészi értékű ideál-reál festőmodorának tanulója és híve; rövid hányattatás után francia földre kerül, egészen ellentétes világba, a hol új festői irányok bontogatják szárnyukat, a hol más a festészet és rajzolás eszmevilága. Innen ismét új, eltérő milieube vetődik: Angliába, majd Oroszországba, a hol az udvari élet ismét egészen másfajta témákkal szolgál festőecsetjének és rajzoló-ónjának. És mindebben az örökös milieu-változásban végig kiséri őt a maga egyéni hajlandósága, mely a bölcselkedésre vonzza és magyar érzése, a melyben életelevenen működik a hazai milieu emlékezete, a magyar költészet, történelem és a magyar újjáébredés szeretete.

A sok változandóság mély nyomot hagyott művészetében. Festett minden anyaggal: olajjal, akvarellel, pasztellel, temperával; dolgozott tussal, szépiával, ceruzával, szénnel, szines krétával, megpróbálkozott a sokszínű festés tarka folthatásaival és csodálatos virtuozitást fejtett ki az egyszínü festés tonusokra bontásának gazdagságában. Kisérletezett százféle technikával, keverte a technikákat és az anyagokat, csakhogy a művészi hatást, a mely szándékában volt, elérhesse. Az örökös eszmei és technikai változásnak ebben a sorozatában ezer ellentét halmozódott föl. Akármelyik oldalról is közelitjük meg, akár az embert, akár a művészt, szinte áthidalhatatlan paradoxon támad elénk, rejtély, a melyet csak elemezni tudunk, megoldani nem.

Munkásságának ritka gazdagságában és sokféleségében mindvégig bizonyos egyformaság vonul végig. Eklektikus, a ki minden irányzatnak tetsző és neki alkalmas elemeit felhasználja s mégis mindannyit egyazon modorra fordítja. Éppen igy van az eszmékkel is, a melyekből ezernyi forr lelkében, de megábrázoltatván, szinte egyazon formaskálát adja mindig. Magyar lélek, magyar hajlandóság, a mely idegen földön, idegen mesterek keze alatt nő fel és fejlődik, idegen földön mun-

Művészet 1902.

kálkodik és rólunk alkotva és hozzánk szólva is, gyakran idegen impressziókat ad. Idegenben senyved és hazafiúi lángolást formál rajzba patetikus allegóriával, gyökeres magyar ember és mégis kozmopolita témák ragadják őt a legnagyobb alkotásokra. Filozóf és humanista, ez eszméket portálja a legnagyobb, szinte akaratos szeretettel és mégis legjobbat akkor alkot, a mikor a genre kisebbszerű témáit dolgozza fel. Lélekben a nagy eszmék kedvelője, a világmozgató jelszavak embere, de ezeket festői pointekre aprózza el. Eszmevilágának szabása ellentétes a művészi modorával, a mely realisztikus külsőségeket kedvelő. Egybefoglalni a formabeli sokféleséget alig tudja, de az egységeset is felbontja sok apróra. Egyszer fantasztikus a gondolatban és kisszerűen realisztikus, aprólékos a kivitelben. Másszor a gondolata semmis, köznapi és a kivitele fantasztikus. Materializál minden témát, még a legeszmeibbet is, a nélkül, hogy igazán a képlátás formai kívánalmai szerint alkotná meg.

Csupa paradoxon ember, a kinek élete folytonos és megoldatlan ellentétek láncolata. Ellentétben van a hazájával, a mely mellőzte őt, magyar érzése által ellentétben az idegen földdel, a mely befogadta, szabad lelke az állásával, hajlandósága, fantáziája a feladatokkal, a melyekre állása kényszeríti.

Az ellentétek e hosszú sorozatának, a mely a nagy általánosságokban mutatja az ember és a művész kivételességét, van folytatása az ő különleges genialitásának, az ábrázolásnak mezején is. Fényesen rajzol, a formáknak mestere és még sem szereti, szinte kerüli a formális megoldásokat. Csodálatos a plasztikai érzéke és még sem szereti a plasztikus csoportozatokat, alakjait formális vonatkozásba alig hozza, hanem csak az irodalmi gondolatot dédelgeti, alája rendelvén a formális, a képgondolatot. Ügyet vet a folthatásra, a folteloszlásra is és mégis az egyes alak kedveért megbontja, elejti a foltot, a mely nála csak mint plasztikai elem, a fény és árny elválasztása jelentkezik. Egy színből tíz tonust hoz ki és tíz színnek egyetlenegy életteljes tonusát nem produkálta festett nagy kartonjain és vásznain.

Mindennek az ellentmondásnak és sokféleségnek közepette is meg lehet találni azt az egységet, a mely rávezet Zichy Mihály egyéniségének és művészetének nyitjára, alapvonására s egyképpen magyarázza meg kiválóságait és fogyatékosságát. Zichyben uralkodó a rajzolás adománya, a formalátásnak és a látás reprodukálásának ritka közvetetlen kapcsolata. Nagy erejű formaképzelete alakba gyúrja meditáló-lelkének minden gondolatát. E mellett az adománya mellett színérzéke árnyékba jut, mintha nem is léteznék. A szín erejével, árnyalataival, hatásaival nem tud bánni; a tónus nála nem színárnyalat, csak világossági fokozat; a folt nem színfolt, csak fény és árnykülönbözet, a szín nem nőtt össze a formával, hanem annak gyakran ellentmondó, vele inkongruens. Képességeinek e jellemző vonásai utalták Zichyt arra a műfajra, a hol legtökéletesebben és a műfajnak legmegfelelőbben érvényesíthette gondolatábrázoló erejét és rajzoló genialitását: ez utalta őt a grafika, az illusztráció mezejére. És innen van, hogy míg festett munkái sok kiváló vonásuk mellett is bizonyos egyoldalúságot s éppen festés dolgában fogyatékosságot mutatnak, addig a rajzolás, az egyszínű festés terén a művészi tökéletességnek olyan magas fokára emelkedett, a milyet magyar művész alig ért el s a milyenre a külföldön is kevés példa akad.

A mellett az illusztráció nemcsak mint rajzoló műfaj, hanem mint gondolati produktum is legjobban megfelelt hajlandóságának: műfaj, a hol a költő gondolata és képlátása megköti a festőt többé-kevésbbé és szinte megköveteli tőle, hogy mondjon le a maga formális szükségeiről, látomásairól, speciális ábrázoló feladatairól a költő művéhez való hűség nevében. Így fogja fel az illusztrációt a művelt köztudat, sőt így maga a művészvilág és az elmélet is. Ez a hűség, a melyet az illusztráló művésztől megkövetelnek, a rangosztályok szerint gondolkozó esztétikában azt az álproblémát vetette fel, vajjon egyenrangú műfaj-e az illusztráció egyéb autochton művészeti alkotással, a mely nincsen semmiféle vonatkozásban más művészetek termékével, attól sem a keletkezés impulzusát, sem a megalkotás mód-

jára való kötelező irányadást nem kap, szóval független, önmagától és önmagáért való. Ezt a problémát, a mely ha léteznék, mellékes volna, de nem is létezik, utóbb megtoldották azzal a kérdéssel, egyáltalán művészi dolog-e az illusztrálás? Mert hisz vagy-a képfeladatot rendelik alája a költői gondolatnak és képlátásnak s akkor nem a tisztán festői elv lévén a döntő, tiszta, igazi festői alkotás lehetetlen: vagy a költői gondolattól, képlátástól szabadon, éppen csak rá vonatkozással alkotják meg a képet s akkor a munka lehet jó kép, de semmiesetre sem illusztráció, mert a költő gondolatának, látásának nem kifejezője. Ez az egész vita, a mely régóta viaskodik az elméleti rémekkel, tudákos gond, a melynek a művészethez semmi köze sincsen. Elsősorban is mindennemű alkotás, mindennemű alakképző alkotás is valamelyes gondolatból ered, annak szülötte, kifejezése, megformálása. Minden képalkotás is tehát olyan viszonyban áll a maga eredendő gondolatával, mint az illusztráció az azt sugalló költői gondolattal. A függés, a kötöttség tehát egyazonos, akár a maga, akár a más gondolatából, témájából termett képet alkot a művész. Ilyen értelemben minden kép illusztráció és éppen ilyen értelemben kell, hogy minden illusztráció egyben kép is legyen, vagyis a képlátás természeti törvényei szerint való jó képhatást keltsen. Hogy példával is szolgáljak, íme a renaissance vallásos festészete. Kötöttebb festői feladat alig van, mint a hit dogmái és az evangéliumi tradició által kijelölt útra kényszerített vallásos ábrázolás, a melynek legtöbbször a tárgynak nemcsak szelleméhez, de az egyház és a hagyomány által megszabott külsőségeihez is a legszigorúbban kellett ragaszkodnia. És mégis az emberi művészet legbecsesebb kincsei éppen ebből a korszakból kerültek ki, alkotások, a melyek egyképen nagyok és értékesek, akár önálló festményekül tekintjük, akár az evangéliumi szöveg illusztrációjául fogjuk fel.

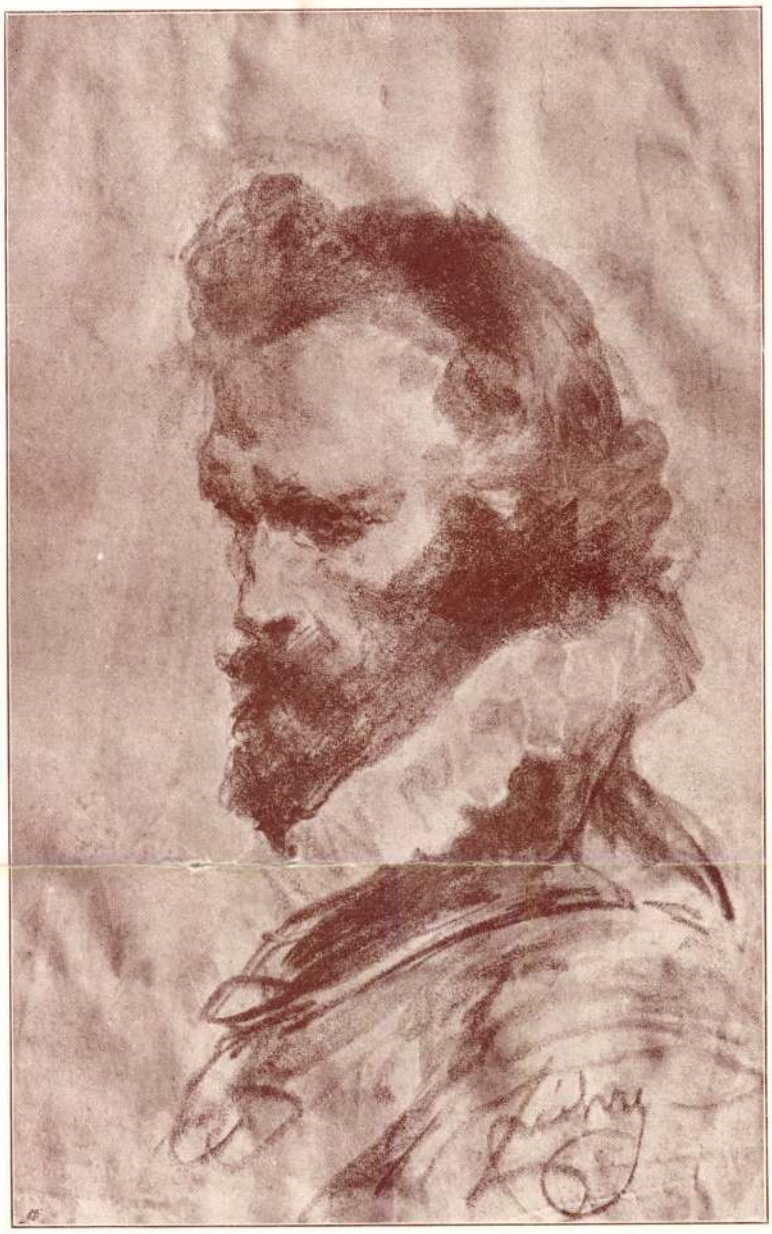

TANULMÁNYFEJ
ZICHY MIHÁLY CERUZARAJZA

A VÖRÖS KERESZT EMBLÉMÁJA
ZICHY MIHÁLY KRÉTARAJZA

Valóban, az illusztráció ideálját is ott kell keresnünk, az abszolut képiességben. Hisz éppen az a feladata, hogy képbe formálja a szöveg tartalmát. Törvényét tehát csak a maga képmivoltából meritheti, a képzőábrázolás szempontjai alá esik s a szöveghez való kapcsolata csak tárgya, tartalma, lényege szerint ítélendő meg. Szóval az illusztráció megszabott irodalmi témáknak s a vele járó lényeges elemeknek, cselekvésnek, jelenetnek, gondolatnak, hangulatnak képben való ábrázolása. A téma kötöttségén kívül tehát teljesen a képalkotás elvei alá esik s kell, hogy szövegétől elválasztva is teljes műegésznek hasson, vagyis érthető és művészi legyen.

Kizáródik tehát a tulajdonképeni illusztráció fogalmából az a fajta rajzoló- és festőmunka, a mely a szövegtől elválaszthatatlan, mert önmagában a művészi és értelmi hatás teljessége hiján legtöbbször meg nem állhat. Értem ezzel a fejlécet, szegélyrajzot, inicialét, keretrajzot, záróvignettát, szóval mindazt a diszitő-munkát, a mely legtöbbször a szöveg külső formájához szabott, s vele valamelyes belső vonatkozásba csak akkor jut, ha a szöveg egy-egy motivumát, mint alakot, dekorativ elemül használja fel. Ezek az alkotások ritkán teljes képalkotások s említett belső vonatkozásuk is nagyobbára csak ötletes alluzió arra, a miről a szövegben szó van. Az ilyen szöveghez való munkák tehát elválaszthatatlanok szövegüktől olyannyira, hogy elválasztva is éreztetik a szöveg hiányát, sőt kompoziciójukhoz még formailag is önkéntelenül odagondoljuk a szöveget.

Felvetődhet most már az a kérdés, jogosult-e az illusztráció elválasztása a maga szövegétől? Szabad-e róla úgy beszélnünk, mint a szülőjétől független képalkotásról? Nem éppen az-e az illusztráció fogalmának megkülömböztető jegye, hogy teljesen a szövegéhez simul, tőle elválaszthatatlan s vele egyazon művészi egy-

HEGYTETŐN
ZICHY MIHÁLY TUSRAJZA

ségbe forrt össze? Olyanformán, mint a hogy Wagner Richard a művészetek egységét a zenedrámában elképzelte?

Magának a Wagner eszményének jogosultságáról és teljes megvalósíthatóságáról lehet még vitázni, de az illusztráció és a szöveg ilyetén egybeolvadásáról, együtteséről kizárja a vitát a fiziologia. A Wagner együttesének elemei különböző, egymástól eltérő megnyilatkozási formák, a melyek mindegyike külön-külön érzékszervünkre hat, az ember által való együttes tudomásulvételüknek tehát nincsen élettani akadálya. Az illusztráció és a költői gondolatot közvetítő betűszimbolum azonban egyképen a látott forma eszközével fejeződik ki, egyazon érzékszervünk számára való megnyilatkozás, következéskép az ember által egyszerre fel nem fogható. Hatásuk tehát nem lehetséges egymás mellett, csak egymás után, úgy hogy a köztük való kapcsolatot csak tudatunk, emlékezésünk tartja fenn. Ime már maga a természet is az emberi szervezet felfogó képességének korlátozásával elválasztja az illusztrációt a maga szövegétől s ráutal arra, hogy azt mint önmagában álló, külön műegészet fogjuk fel, a mely önmagában hordja magyarázatát. Ezzel a szöveghez való teljes ragaszkodás, a részletbeli hűség elesik s visszaáll a képzőművésznek teljes és valójában sohasem is korlátozott s csak a doktrinér osztályozó esztétika által kétségbevont, vagy egyes illusztrátorok művészi fogyatékossága által feladott szabadsága: az a szabadság, hogy a festő a szövegadta tárgyat teljesen a maga művészetének lehetőségei és szükségei szerint dolgozza fel. Vagyis, hogy számára az adott tárgynak képgondolata s ne értelmi hatása, berendezése legyen a döntő.

Ez az elv az abszolut képábrázolás elve, a melynek minden képalkotásban érvényesülnie kell zavartalanul, menten minden más művészet különleges elvétől. A mely illusztrátor tehát a szöveghez való ragaszkodás kedveért a maga ábrázoló feladatát alárendeli, a szöveg irányadásának, az idegen elemet és elvet visz be a maga formai munkájába, a melyben a súly nem a képiességen, hanem a gondolaton lesz. Így támadnak azok a képzőművészeti alkotások, a melyekben a festői feladat a gondolat mennél érthetőbb kifejezése érdekében többé-kevésbbé el van ejtve. A kompozició, a színezés, az alakok, a foltok és a tónusok és mindennek együttes harmoniája, a mi egységes művészi képet alkot, fel van áldozva, a formális megoldás megrontva az abstrakt gondolat kifejezéséért. Ez az úgynevezett programmfestészet, a melynek fogalma a gondolati elrendezés uralmát jelenti a képies elrendezésen, a gondolattal való hatás túltengését a képhatás rovására: egyoldalúság, a melyet gondolati naturalizmusnak neveznék el, jellemzéséül annak, hogy ebben az irányzatban a gondolatnak mennél hűbb, realisztikusabb, mezítelenebb ábrázolása megrontja a művészi formaadást, a gondolat ellenségévé válik a formának, holott az igazi műalkotásban a tartalmi és formai elemnek egyensúlyban kell lennie, sőt mindegyiknek arra szolgálnia, hogy a másiknak hatását, jelentőségét fokozza.

Az illusztráció elválaszthatatlansága a szövegtől a programmfestészeti alkotásokból eredt, a melyek a szövegtől valóban elválaszthatatlanok, azt jól, kirívó érthetőséggel magyarázzák, de önmagukban éppen a képszempontok feláldozása miatt művészi hatást nem keltenek. Ebből is következik, hogy az igazi, az eszményi illusztráció olyan alkotás, a mely akár mint szövegmelléklet, akár mint önálló kép teljes művészi értékű marad. A legkötöttebb illusztrációnak sem szabad tehát ilyen értelemben vett programmképnek lennie.

A művészeti elven azonban gyakran rést tör az egyének különleges hajlandósága. Az abszolut művész akkor sem alkot programmképet, ha illusztrációt készít, sok művész viszont, ha nem is csinál illusztrációt, programmképet fest. Zichy Mihály tipusa, és korunkban legnagyobb képviselője ennek az irányzatnak, a melyet a német Rethel művelt a legkevesebb egyoldalúsággal s a mely az ő nyomán a XIX. század festő és rajzoló művészetében, kivált a németben uralkodóvá vált (Schwindt, Kaulbach stb.) Zichynél is, mint ezeknél, bizonyos feladatokban a gondolati elrendezés dönt még akkor is, ha nem a más, hanem a maga gondolatait ábrázolja meg. Egész sor művében, kivált Európaszerte híres irányképein a gondolati elrendezés az érdekes, ez a fődolog, a

NEVETŐ EMBER
ZICHY MIHÁLY SZINES KRÉTARAJZA

A SZIBÉRIAI FOGOLY
ZICHY MIHÁLY KRÉTARAJZA

melynek feláldoz kompoziciót, szint, folt- és fényhatást, sőt még a szép vonalat is, a melyre pedig mindig elegáns, virtuóz rajzában külömben olyan nagy súlyt helyez. Egész sor képén formákban beszélő agitátor, a koreszmék nagy hirdetője, humanista apostol, a ki a képző formával szónokol, oktat, gúnyol, ostoroz és lelkesít, a bölcselkedő szónoklatot képformába ölti, a melyet aztán felruház ezer aprólékos ötlettel, gazdag realisztikus vonatkozásokkal.

Illusztrátori munkásságában is ezek a vonásai az uralkodók. Megmutatkozik ez feladatai megválasztásában is: Madách, Goethe, Byron és Lermontov, a nagy gondolatok emberei, Petőfi és Arany a realisztikus leírás és elbeszélés képviselői. Amazokat megragadja nagy értelmi erejével, emezeket formába ölti gazdag realisztikus formalátó fantáziájával. Amazokban a gondolatot, a patetikus erkölcsi eszmét, a bölcseleti axiomát érzékelteti meg erős allegoriával, a melyben azonban sok helyütt szembetünő a szimbolika mindennapossága, aprólékos gondossága, elrészletezettsége, a mi által gyakran az eszmei hatás sem jut egységesen kifejezésre. Emezekben a képek gazdagságát, a megénekelt alakok lelkét ábrázolja nagy jellemzetességgel. A hol drámai szceneriát talál, ezt az alakok nagy gazdagságával, kifejezésteljességével fogja fel, és a rajzolásnak ritka nagy művészetével vetíti elénk, a súlyt igen gyakran nem a festői momentumra, hanem a gondolatira helyezve. Rajzoló genialitása, roppant formai fantáziája, a mely idomokat, arcokat, karakterisztikusnál karakterisztikusabbakat tud elképzelni s egy alakot száz helyzetben, nézetben és mozgásban ritka jellemzetességgel megábrázolni,

A BOR HATALMA
ZICHY MIHÁLY KARTÓNJA

ez általános jellegű vagy realisztikus feladatoknál leghatalmasabb fegyvere. A hol a poéta kevésbbé megfogható eszmét, szceneriát, kevésbbé jellemzetes alakokat ád feladatul, a hol testetlen lirai hangulatot kell kifejezni, ott Zichy spekulativ és realisztikus ábrázoló egyénisége, a melyben általában felötlik bizonyos prózai vonás, nem találja meg igazi terrénumát. A Goethe Faustjához és Byron Don Juanjához való illusztrációinak egynémelyike jellemző példa erre s kivált az utóbbiak közül Haidé és Don Juan szerelme inkább édeskés, mint lirikus, szinte józan ábrázolása a két szenvedelmes fiatal lélek magafeledt indulatának.

Illusztrátori nagyságának különösen három nagyszabású művében állított a halhatatlanságnak szóló emléket: a Madách Ember tragédiájához, Arany balladáihoz és Lermontov Démonjához rajzolt képeivel. Mindezekben szembeszökően mutatkoznak meg egyéniségének és ábrázoló modorának jellemző vonásai, nagy képességének kiválóságai, korlátjai és fogyatékosságai. És mindezekben a képekben egymás mellett magaszolgáltatta példával igazolja azt a fent kifejtett elvet, hogy az igazi illusztráció fogalmának csak a szöveg nélkül is érthető teljes művészi hatású kép felel meg.

Az Ember tragédiájához való kartonjai legmeggyőzőbb tanuságot tesznek e mellett az elv mellett: azok is, a melyek neki megfelelnek, s azok is, a mely ez elv ellenére valók. Zichy elrendező kiválósága és gondolkozó mélysége, rendkívül gazdag alaklátása néhány mesterművel ajándékozta meg e kartonokban a magyar művészetet különösen s a világ illusztráló művészetét általában. Mindjárt a költemény belső szerkezetének megragadásában éppen olyan gondolkodó, mint virtuóz művésznek bizonyult. Ádám, Éva és Lucifer az egyes színekkel alakban, jellemben egyképen megváltoznak, de Ádám, Éva és Lucifer maradnak a különböző történelmi alakok magukra öltött képében is jeléül a külsőségeiben folyton változó, de lényegében változatlan örök emberinek, a melyet szemléltetni Madách tudatos célja volt. Zichy nagy rajzoló virtuózitással a költemény ez egységét átviszi a kartonokra is, s bár az egyes színekben adott helyzethez jellemzően alkalmazza a három alakot és arcot, bár ezt az átmenő lélekállapotot rendkívül erőteljes, kifejező jellemzéssel tünteti ki, az alakok rajza, az arcok tipusa mindig egyazon marad a mellett, hogy az átálmodott színek tanulsága, a fejlődés, a melyen az első emberpár a Lucifer látomásai révén átmegy, egyre fokozódva mutatkozik meg az arcok kifejezésében. A mit legjobban a paradicsombeli (II. szín) naiv, kiváncsi emberpár mutat meg, összehasonlítva a XV. szín kartonjával, a mikor a megismerés kalváriáját megjárt Ádám halálraszántan, „véget akar vetni a komédiának" s a tagadás kárörvendő szellemének diadalát csak az asszonnyá vált Éva hiusítja meg. A paradicsom örökifjú fia itt időviselt, gondtelt férfi s Évának ott leányias formáit itt a teltebb idomok érettsége váltja fel.

Az egész művet átfogó eszmének képbe formálható vonatkozásait, mint látható, teljesen megragadta és kifejezte Zichy. Egyenkint azonban a kartonok rendkívül változó értékűek, akár mint képet, akár mint szövegrajzot vizsgáljuk őket. Sőt szembeszökő, hogy a teljes képhatású, önmagukban is érthető kartonok nemcsak mint képek mesteriek, hanem a szövegnek is legjobb, leghűbb kifejezői. Viszont azok a kartonok, a melyek mint képek fogyatékosságot mutatnak, szöveg nélkül nem érthetők és nagyobbára nem is fejezik ki jól a szöveg tartalmát.

Milyen megkapó mindjárt az első szín illusztrációja: „Lucifer az Úrral szemben". Fellegtrónusának magasságában, az örök világosság sugarainak özönében ül az Úr, környezve az angyaloktól, a kiknek kara a finom silhouetteknek vázlatos kivitele és a tonusok nagy tompítása által pompás technikával a messze távlatba tolódik. Vele szemközt a földgömb gőzkörének sötét felhőgomolyán áll Lucifer szárnyas alakja. Az Úr és Lucifer átló szerint szemben álló alakjait formailag is összekapcsolja a kép balfelén az Úr felé húzódó s a mögötte imádkozó angyalak. A karton képhatásában a művészi tökéletesség benyomását kelti. Folthatásának egyszerűsége és szélessége, a képies plasztikával ábrázolt alakok virtuóz rajza, a fény és árnyak nyugodt megoszlása, a két főalak a köztük levő nagy távolság mellett is egyértékű valeurrel és a két angyalalak révén vonalbeli összekapcsolása is olyan

egységes formai megoldást ad, hogy a gondolat maga is teljes erővel fejeződik ki. A gondolati kapcsolat, mely a haragvó és széles, parancsoló mozdulattal intő Úr és a dacos nekiszegéssel ott álló Lucifer között van, ez által a formai és kifejezésbeli kapcsolat által rendkívül kifejező nyomatékot nyer. És a jelenet gondolatát még érthetőbbé teszi, a nélkül, hogy elvonná a figyelmet a főalakoktól, egy finom részlet, a baloldalt álló angyalalak ámuló, megriadt tekinte, Lucifer kihívó dacának mintegy reflexe, a mely nemcsak mint finom jellemzés és gondolati kiegészítés jeles, hanem a formális teljesség okából nélkülözhetetlen alakot belevonja a két főalak s így a kép gondolatának körébe, annak részesévé teszi nemcsak formailag, de kifejezése által is, teljes egységbe olvasztván azt a kép többi részével formában, kifejezésben és valeurben is. Ez a karton minden szöveg nélkül teljesen érthető, éppen mert mint kép külső és belső invenciójának gazdagsága mellett is formában, gondolatban teljesen egységes, harmonikus, félre nem érthető s művészi kvalitásaival együtt értelmét is magában hordja.

Milyen éles ellentétben áll vele mindjárt a IV. szín első kartonja: a „Pharao és a haldokló rabszolga". Zichy mesterkezét érezzük ugyan itt is e rajzban, fantáziáját az elrendezésben és a kép eredetét bármikor megismernők: de teljes művészi hatása ennek a kartonnak nincsen. Tipusa a programm szerint való dolgozásnak; a gondolati elrendezés megrontja a képies ábrázolás művészi hatását és érthetőséget és éppen e miatt nem fejezi ki a programmot. Magas kőtalapzatra emelt trónján ül a Pharao, tekintetével a háttér távlatában emelkedő gulák és a szfinx felé fordulva. Kezével is arra mutat a mögötte cinikus vigyorgással álló Lucifernek. A kép előterében a trón embernél magasabb kőtalapzata előtt ezalatt mozgalmas drámai jelenet játszódik le. Mozdulatlan, elgyötrött, vad külsejű mezitelen emberalak fekszik ott, fölébe éppen olyan vad külsejű nőalak hajlik, átfonva őt karjaival, míg arca a kétségbeesésnek valóságos torzkifejezésével fordul egy éppen odaérkezett, egyik kezében ostort tartó, másik kezével a fekvő férfialakhoz nyúló ember felé. Mint szövegtől független képet nézzük most a kartont, a mely teljességgel két részre szakad. Az egyik a kép felső, a másik a kép alsó fele: amott az elmélkedő, Luciferrel vitázó Pharaó, a maga korszerű környezetében, emitt egy drámai mozgalmas csoport: külön-külön önmagában mindegyik teljes kép, a melynek művészi hatása és érthetősége ellen szó nem lehet. Együtt azonban nincs semmi, a mi őket egybekapcsolja. Az összeköttetést sem a formában, sem a gondolatban, sem az alakok kifejezésében nem találjuk meg. Két külön jelenet, a melyet,

VERA
ZICHY MIHÁLY SZÉPIARAJZA

A MŰVÉSZ ÉS A HALÁL
ZICHY MIHÁLY SZÉPIARAJZA

ZICHY MIHÁLY A MUNKAASZTALÁNÁL
FÉNYKÉP UTÁN

ha mint szövegtől független önálló képet értelmezni akarnánk, azt a jelentést gondolnók bele: hogy a hatalom magas trónusán ülő milyen közömbös marad a lábai előtt történő emberi szenvedések láttára is. Pedig a kép programmja nem ez. Az ember tragédiájának negyedik színe talán épp az ellenkezőjét fejezi ki. A Pharaó nem révedez a guláin, hanem észreveszi Évát, a rabszolganőt, a kinek lénye megragadja a lelkét s a kinek kedveért egyszeriben elejti dicsőségről való elmélkedését, feledi erejének büszke öntudatát, a miért Lucifer gúnyolja is. Ez a Madách költeményében a IV. szín első részének tartalma, lényege, s ezt az itt említett karton nem fejezi ki. Ha szabad megpróbálnom — nem a két jelenet közötti formális kapcsolat csak a gondolati kapcsolat vázolását, a Pharao gulái helyett Éva felé fordulna a helyzetadta érdeklődéssel, míg a Pharaónak a képen jelzett mozdulatával, a melylyel a gulákra mutat, Lucifer igen világosan fejezhetné ki a maga gúnyos szemrehányását, a melylyel a maga büszkeségétől, roppant kőalkotásaitól elfordult s szívének szava után induló Pharaót ingerli. Ez egységbe foglalná össze a szín első részének két főmomentumát, a melyet Zichy is egybe akart foglalni. Az egyik a Pharao hivalkodása a maga nagy alkotásaival, a melyet megbámul a természet is s a melyek azt bizonyítják, hogy „erősebb lett az ember, mint az Isten". A másik a rabszolga Évának a Pharao elé való kerülése, a mi végzetszerűen történik s a mi előidézi a Pharaónak azt a lelki fordulatát, a melyet e versek fejeznek ki:

„Ki e nő s mi bűve-bája van
Melylyel, mint lánccal, a nagy Pharaót
Lerántja porban fetrengő magához?"

Ezt a két momentumot, a mely a jelenet kezdetét és fordulatát jelzi s annak lényege, ezt képegységbe foglalni feladata az illusztrátornak. Zichy gondolatban megfogta ezt a két lényeges momentumot, de a Madách adta szöveghez való részletbeli hűség által éppen a

Pharao lelki fordulatát, tehát a szín kulminációját elejtette. A részletbeli hűség, a szövegben természetes sorrend betartása által hűtlenné vált a lényeghez, mert kartonjából kiesett a szín döntő, sorsfordító mozzanata. A haldokló rabszolgának, Évának és a rabszolgafelügyelőnek a trón talapzata előtt és alatt elhelyezett csoportja az idézett vers gondolatából, az általa jelzett lényeges drámai momentumból nem ad semmit, annak még bekövetkezésére sem enged következtetést s úgy tetszik, mintha ennek a két verssornak volna megábrázolása:

„ . . . . . Halk a jajnak szava
S a trón magas . . . . ."

Holott ez a két sor a cselekményre minden jelentőség nélkül való kesergés, a mely még részletnek is jelentéktelen s így megábrázolása az illusztrátornak nemcsak nem feladata, hanem egyenesen hibája.

Íme tehát a művészi kompozició fogyatékosságai mint illusztrációt is megrontják a képet. Az első Pharao-kép önmagában meg nem álló, mert nem érthető vagy félreérthető gondolatban és szétesö a maga képmivoltában: szóval tipusa a programm-képnek és ellentett bizonysága annak az elvnek, hogy csak az a jó illusztráció, a mely egyúttal teljes műegésznek ható kép is. Ez az ellentett bizonyság pedig így foglalható egybe: a tiszta képszempontból meg nem felelő alkotás illusztrációnak sem megfelelő.

Lehetne folytatni ezt az ellentétet, a mely az igazi festői illusztráció és a programm-illusztráció között van, az Ember tragédiájához készült többi kartonon át is. Zichy gondolkodó és festői ereje a legkülönbözőbb értékű műveket alkotta e kartonokban s világos, félreérthetetlen példákat ad arra, milyen tartalmú, milyen szellemű feladatokra termett rá az ő egyénisége és melyek azok, a melyek tőle távolabb esnek, vagy neki egyenesen idegenek. Így esik, hogy az imént elemzett Pharao-kép folytatása, a IV. szín második Pharao-képe, a melynek felírása: „Pár ezredév guláidat elássa" éppen olyan kettősséget mutat festői nézőpontból, mint az első, nem is szólva bizonyos retorikus, színpadias vonásról, mely a költemény szellemével egészben annyira ellenkezik. Madách költeménye nagyszabású, éppen részletbeli művészettel nem törődő, nagystílusú, az életvalósággal szemben stilizált abstrakt munka, a mely megábrázolásában is az aprólékos hűségtől való elvonatkozást s külsőségeiben is nagyobb szabást kiván meg. Zichy kartonjainak egész során a költő-adta nagy, általános eszmét és hangulatot nem mindig fejezi ki kellő formai megoldással. Bizonyos elrészletezettség az egésznek kompoziciójában, a mi zsánerszerűvé teszi az alkotást és nagy aprólékosság a részletek, az egyes alakok kivitelében olyan realisztikus jelleget adnak a kartonoknak, a mi az Ember tragédiája nagyvonású abstrakcióinak legalább is nem felel meg. A XIV-ik szín rajza: „Az eszkimó vendége" jelentéktelen genrejelenet, a mely puszta képszempontból sem érdekel, a szöveghez viszonyítva pedig szemernyit sem ad abból a megdöbbentő hangulatból, a mely Ádámot büszke fajának elkorcsosodásán elfogja. Inkább ethnográfiai tanképnek tetszik, mint jelentős mozzanatnak az emberi faj tragédiájában.

Zichy géniuszának egy másik korlátját, a lirikus feladatok festői megoldására való rátermettség hiányát figyelhetjük meg a kartonok egy másik csoportjában. Izaura bucsúja (VII.), Keppler és neje (VIII.), a Danton-kép (IX.) e tekintetben a legérdekesebbek. De a mennyire távol áll lelkétől a gyengédebb lira, olyan erős és nagy a genre-jelenetek látásában, elképzelésében és megalkotásában. Realisztikus ereje, szatirikus felfogása, a mely gyakran beleszólal azokba az illusztrációkba is, a hol helye nem volna, vagy csak mellékes szerepe lehetne, ezekben az egyéni hajlandóságának megfelelő genre-jelenetekben ismét mesterműveket produkál, a melyek a szöveghez való több-kevesebb simulásuk mellett is teljes értékű képalkotások. Kepplerné légyottja és A londoni vásár, a női lélek hiuságának, könnyelműségének, állhatatlanságának ez a két szatirája, hangulatával, az alakok jellemzetességével hozzávág teljesen a Madách szövegéhez s mint puszta képalkotás is művészinek mutatkozik. A feladat genreszerűségében realisztikus ábrázoló módszere, szatirikus tartalmában egyéni hajlandósága voltak a művészi megoldásnak legerősebb eszközei.

Ez a genre-szerűség, a mely az Ember tragédiája megfelelő jeleneteinek olyan pompás ábrázolást adott, más jeleneteinek ábrázolásában pedig a téma nagyságával szemben kisszerű impressziót tett, éppen úgy, mint az első képben (Lucifer az Úrral szemben), az utolsó kettőben, de legkivált az Ádám halálraszántságát ábrázoló utolsóelőttiben teljesen háttérbe szorul. Ezekben is a szövegadta eszme és hangulat teljesen kifejezésre jut a képmegoldás művészi teljessége által. A szirtfokon álló Ádám, a ki a céltalan jövő megismerésében halálra szántan a tátongó sötét mélységbe akarja magát vetni, az előkészítette bukás döntő tényét gúnyos lessel váró Lucifer és az Ádám felé sietö Éva egy képbe foglalva kifejezik nemcsak a drámai válságot, de azt a válságot is, a melybe a tudás juttatja az emberi nemet s előre éreztetik a válság megoldását. Nem kell programm, a mely ezt a képet megmagyarázza: magában hordja az értelmét mindenki számára egész kompoziciójában, az alakok mozgásában, az arcok jellemzésében. Foltelosztásának egyszerűsége és nyugodtsága az egésznek bizonyos szélességet, nagy szabást ad, úgy hogy az értelmi és a képhatás teljessége mesterművé avatja ezt a kartont.

Az Ember tragédiájának képeitől merőben eltérő impressziót ad nekünk Zichy Mihály egy másik nagyszabású illusztráló művében, az Arany János balladáiban. A genre iránt való nagy hajlandósága, festőelőadásának erősen realisztikus volta, liranélküli, de ötletes és a jellemzetes iránt fogékony egyénisége rokonlélekre és rokonfeladatokra talált Arany Jánosban és balladáiban. Arany János leírótalentuma készen adja a képtárgyakat, maga a balladai műfaj vázlatossága, szaggatottsága pedig magával hozza az elrészletezettséget, az egésznek aprólékos momentumokból való összerakottságát, úgy hogy az egyes részletek közötti világos és művészi összefüggés nem okvetetlenül szükséges, sőt a művészi hatásnak nem egyszer ellenére való. Ezeket a költeményeket dolgozta fel rajzban Zichy Mihály: igenis feldolgozta s nem illusztrációt készített hozzájuk. A vers szövegét is valósággal összekomponálta a rajzzal, ráfordítván e művére egész dekorativ talentumát, a melyet nagy elmésége táplál és életteljessé tesz a dekorációnak a szöveggel való kapcsolatba hozása által. A költemény egy-egy motivumát Zichy nagy kitalálással fejléccé, inicialévá, keret- vagy szegélyrajzzá fejleszti s ezeknek a dekorativ kompozicióknak megalkotásában és nagy gazdagságában egyéniségének egész elmessége és formai ötletessége megmutatkozik. Egy-egy költeménynél azt is megcselekszi, hogy teljes képet, teljes illusztrációt komponál ilyen dekorativ módon bele a szöveg külső formájába nagy virtuózitással. „Az egri leány" című költemény címrajza meglepő és érdekes példája ennek. A költemény négy mozzanata: a magyar és lengyel urak lakomája és tánca, a kassai ordas borral elégedetlen cseh rablók tivornyája és zsákmányolásra indulása négy külön kis jelenetben van megábrázolva, a melyeket azonban pompásan egybefoglal a cím fölött kezdődő és oldalra lenyuló szőlőinda- és fürtdekoráció. Az egész dekoráció formai egységben adja a fejlécet és a keretrajzot és Zichy talentumára rendkívül jellemző alkotás. Hasonlóképen együttes fejlécet és inicialét mutat az Ágnes asszony kezdőképe, míg a Mátyás anyja című költemény második képe, vagy a Bor vitéz illusztrációja magát az illusztrációt egyben puszta dekorativ elemül mutatja s a vers sorait forma szerint is a teljes képbe belekomponálva mutatja. Érdekes és rendkívül művészi dekorativ alkotások ezek, de gyakran teljes képkidolgozásuk mellett is pusztán dekorativek maradnak, mert külső formájukkal nyilvánvalóan diszitő célt szolgálnak. A diszitő alárendeltség pedig a teljes képhatásnak ellenére való még akkor is, ha különben az illusztráció teljes kép volna is. Ezekben a képdekorációkban azonban Zichy nagyobbára a költemény jelentéktelen epizodisztikus részeit és nem főmomentumát ragadja meg és ábrázolja az alaklátás nagy erejével. A magyarázó képelemekből összealkotott fejlécek, keretrajzok és záróvignetták minden képszerűségük mellett való elégtelenségét maga Zichy is érezte, mert a legtöbb vershez még teljes, a szövegtől formailag független képeket is adott, a melyek a költemények tulajdonképeni illusztrációi: a főmozzanatokat ragad-

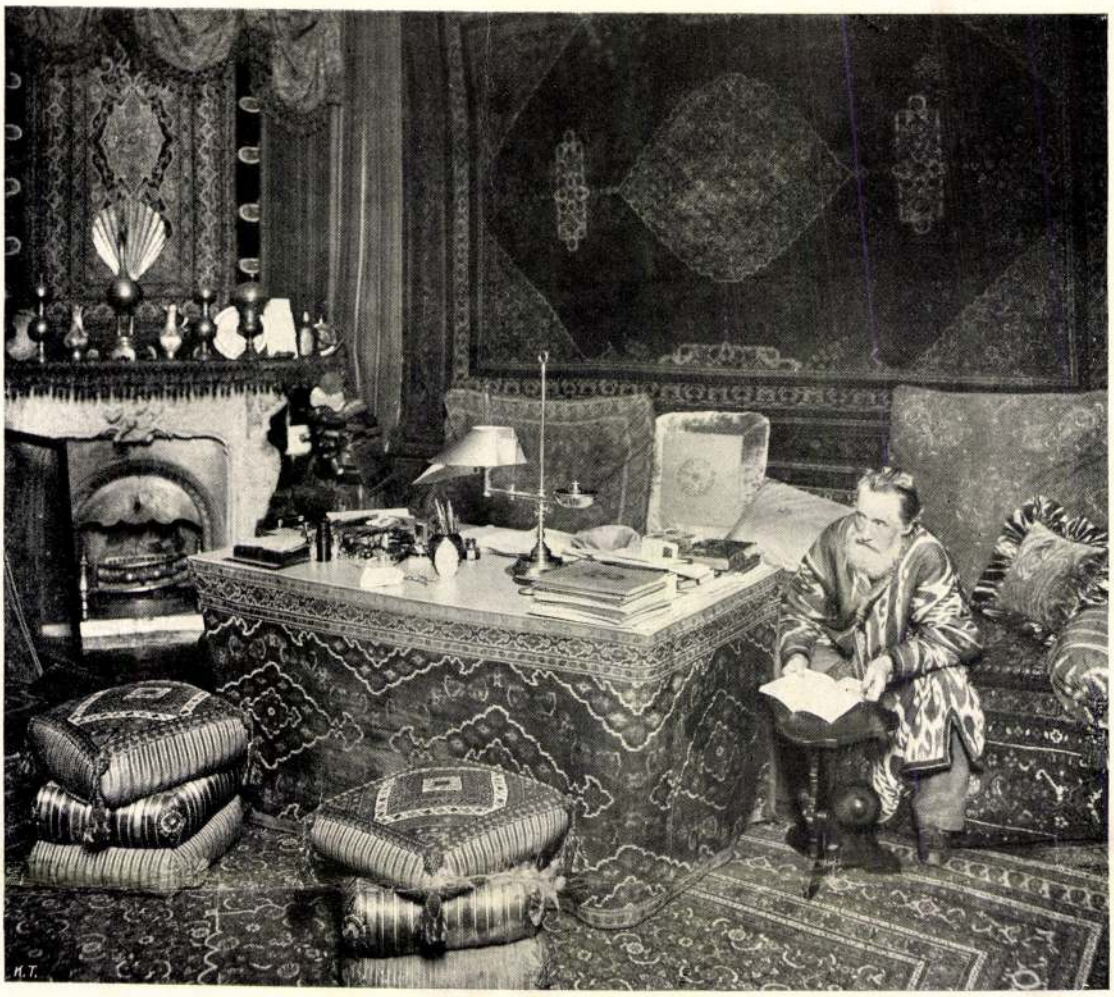

ZICHY MIHÁLY A DOLGOZÓSZOBÁJÁBAN
FÉNYKÉP UTÁN

ják meg s nemcsak kisérő, magyarázó alluziók. A dekorative alkalmazott képek sok finomsága pompás genre-jelenete mellett ezekben a külön illusztrációkban és a hozzájuk való téma kiválasztásában bepillantást enged Zichy a maga lelkületébe, a mely szereti a szertelent, a fantasztikusat és a szenvedélyes színpadiasságot. Ágnes asszony látomása a börtönben, A tengeri-hántás befejező képe, az Éjféli párbaj, A hídavatás rendkívül érdekes és nagyobbrészt művészi értékű példái ennek. A legmeglepőbben mutatkozik meg Zichynek ez a hajlandósága A walesi bárdok záróképében. A költemény szerint az ötszáz megölt walesi bárd kisértete londoni palotájában álmában gyötri Edvárd királyt. — Zichy, a fakó lován vágtató Edvárd királyt kisérteti útján végig a megölt dalnokok szellemhadával. Egyáltalán a felfogásban és az ábrázolásban való bizonyos szabadság jellemzi az Arany-illusztrációk némelyikét, bizonyságául a művészi szabadság amaz előbb kifejtett elvének, hogy a részletbeli hűség nemcsak nem kötelező eleme az illusztrációnak, hanem gyakran éppen hibája és értékrontója is.

Zichy hajlandóságán kívül Arany balladáinak illusztrációi talán a legjellegzetesebben mutatják a művész előadási modorát, képalkotó kezeirását, rajzát. Egészében Zichy legtöbb képe nem mutat egységes kompoziciót, mint a hogy a kompozició Zichy művészetének leggyengébb oldala. A jól, virtuozitással megrajzolt egyes alakok formális kapcsolatba ritkán kerülnek nála, az alakok sokaságát, a tömegeket

ZICHY MIHÁLY OTTHONÁBÓL
FEGYVERGYŰJTEMÉNY ÉS A CÁRI KRÓNIKA KÉPEI
FÉNYKÉP UTÁN

nagy festői masszákba ritkán foglalja, inkább valamelyes naturalisztikus szervezetlenséggel vagy színpadiassággal sorolja egymáshoz. De ha invenciója nem elégít ki a kompozicióban, a csoportosításban, annál nagyobb az egyes alakok jellemző és mesteri megrajzolásában. A rajznak próbaköve az emberi akt s ebben Zichy mesteri dolgokat alkotott. Az emberi test arányait, vonalait, mozgásait, a mozgással és helyzettel járó formai változásait bámulatosan biztos kézzel veti elénk. Rajzának ez a határozottsága és könnyedsége, párosulva a fel nem aprózott, el nem részletezett szép vonallal, adják meg aktjainak azt a sajátságát, a melyet alig lehetne más szóval kifejezni, mint a melyen nevezni szokták: ez adja rajzoló előadásának eleganciáját. Különösen felötlő Zichy bravourja a női aktban. A gyakran kissé élesen hangsúlyozott, de rendkívül lágyan hajló kontúron belül csodálatos finomsággal és modulációval osztja el a fényeket és az árnyékokat, a rajz plasztikai elemeit, olyannyira, hogy a legszárazabb ábrázoló anyaggal is szemünk elé veti a női idomok formális és perspektivikus finomságait. A női akt szeretete uralkodik művészetében, olyannyira, hogy rajzát, kivált aktrajzát valamelyes nőies vonás jellemzi általában. Nem mintha a férfiakt arányait és jellemző formáit nem találnók meg nála; de bizonyos, hogy a férfiakt karakterét, erővel teljességét, alakváltozásait is lágyan, idealizált kontúrrajzzal, bárha az ő erősen kontrasztirozott, plasztikus modorában fogja meg. Az aktnak ez a nőies vonása, általában az emberi test formáinak, szépségének nagy szeretete és felhasználása valamelyes erotikus vonást visz bele művészetébe. A mire lépten-nyomon akad példa Zichy alkotásainak sorában s a minek legszebb és legértékesebb bizonysága a Lermontov Démonjának illusztrációja. Maga a költemény, mintha rendkívül finoman szőtt, átszellemített érzéki ábrándok, erotikus látomások sorozata volna. A démon bolyongása, leszállása a szűzi leányhoz, igézete, melylyel rabságába ejti őt, kisértése, a melylyel mindenütt elkiséri, a leány elrablása, a mentőangyal és a démon tusája, mind példáját adják annak a nagy szeretetnek, a melylyel Zichy az aktot, vagy finoman elleplezett emberalakot ábrázolja.

Egyúttal utat mutatnak a Zichy rajzolásainak módszerében, a mely a látott és megtanult formák nagy készsége által az alakot könnyen és szabadon alkotja meg a képzeletből. Ez a fantáziából való alkotás, a modellnélküliség, néha talán formai ismétlésbe hozza, az egyéni test rajzának rovására való, de viszont alakjainak habitusát, mozgását megszabadítja attól az ólmos vonástól, a mely a modellformalizmusból ragad rá a művészetben ábrázolt aktra s a modell statikus, nyugalmi helyzetéből, az ezzel járó lomhaságból ered. Az életteljességnek elementumát, a mozgás szabadságát, természetességét csak a mozgások megfigyelésén edzett képzelőtehetség viheti bele az alakba, az szabadítja meg a művész alaklátását a modell rabságából. A mozgásoknak igen jellemző, kifejező és szabad volta, kivált a lebegő alakok elképzelése és megábrázolása specifikus kiválósága Zichy Mihálynak, a ki egyebekben ritkán mutat alakrajzában komplikált perspektivikus beállításokat, rövidítéseket, hanem az alakokat a foltok és vonalak meglehetős egyszerűségével, az élet naturalizmusával állítja kompozicióiba.

Íme technikájában, művészetének külsőségeiben is a művész egyénisége, a mely egyszer magasabbra szárnyal, másszor a mindennaposság útjára tér; egyszer vakmerő az alakábrázolás nehézségeinek keresésében, másszor meg elkerüli a nehézség nélkül való változatosságot is az alakábrázolásban; egyszer egyénien jellegzetes minden idomban, másszor általánosságokat, vagy közhasználatú idomjellemzést alkalmazó. Íme a kivételes nagy ember nagy művészi egyénisége, a melynek száz ellentétes eleméből a magyar művészetnek annyi becses alkotása, a nagy poétaszellemek annyi jelentős képtolmácsa termett.

LÁNDOR TIVADAR

gyogó nagy szenvedély problémáját. Az első problémát maga a szerző így jelzi: »Gábor és Anna, a történelmi adatok halvány fényében nézve is egyugyanazon lélek voltak s ez egy lélek két testben való születése végzetes szenvedélyt rejtett magában, melyet a környezet csak kiérlelt s a rettentő egyesülés külső ténye csak kivilágított.« A második probléma az, hogy miként tékozolja el az élet azokat a rendkívüli testi és szellemi kiválóságokat, melyekkel felruházott egy-egy nagyrahivatott embert. Anna kétlelkűsége testvérében, Gáborban, s féltestvérében, Pálban mintegy ki is van vetítve: az elsőben lelkének végzetes, sötét, a másodikban nemes, tisztaságra sóvárgó fele. Benn, lelke mélyén a bűn felé sodródása, a két angyal viaskodása eleinte nagy erővel van rajzolva, de ez a rajz később elveszti pszichológiai mélységét, mikor Anna mintegy monomaniákusan folyton kiteregeti kétlelkűségét s néha már szinte komikus bizonykodással erősítgeti boszorkány-voltát. Bethlennel való megismerkedése után ezt a problémát elejti az író s Annát a romantikusoknak jellegzetes alakjává formálja át: a nagy, nemes szenvedélyt ragyogtatja föl benne, mely a legelvetemültebb lelket is megnemesíti. A szennyben fetreng, de ott tündöklik lelkében a Bethlenért rajongó nagy szerelem s ez még azt a pokolsötét éjszakát is beragyogja. Nyilvánvaló, hogy e problémák közül egy is elég feladatul szolgált volna.

De valószínűtlenségek s visszatetsző vonások is vannak a hősnő jellemrajzában. Nem is a testvérszerelemnek rendkívül kényes motívumára gondolunk, hanem Anna züllésének, bukása utáni szeretkezéseinek fölöslegesen részletezgető rajzára. Ezeket a visszatetsző jeleneteket nehéz összeegyeztetni azzal a mélységes szánalommal, mely egy poklokra zuhanó lélek sorsában az emberi végzetnek valóban döbbenetes átéléseit s megindító föleszméléseit tárja föl. Azokért a nagy penitencia-tartásokért, melyekkel Anna végiggyötrődi egész elromlott, bűnös életét, mondja sorsát a szerző »lelki embernek fölötte tanulságos, szomorú és iszonytató« történetnek.

Anna sorsát az író az erkölcsi világrend sérthetetlen fönsége mellett ékesen szóló bizonyságtételnek szánta, hódolatkeltő igazságszolgáltatásnak az »örök törvény« oltárán. De miféle világrend az, mely nem engedi, hogy jó lehessen az, aki esengő szívvel óhajtja a jót s egy szegény leányt minden erőfeszítése ellenére, az eleve elvégzettség s a környezet vasbilincseibe nyűgözve a legszörnyűbb bűnbe s a legszomorúbb züllésbe taszít? A pogány világrend, a fátum világrendje ez. A szerző megpróbálja a keresztyén misztika körébe vinni át a történetet, de mégis csak a pogány Végzet az, ami a jóba olvadni kívánkozó lelket a bűnbe rántja. Vagy talán a keresztyénségnek »örök törvénye« ez?

Báthory Anna mellett a többi alak kisebb jelentőségű, egyik-másik egészen szimbolumszerűen hat. Sok alak mozog a regényben, a szívek viharzásának hátteréül nagyfontosságú országos akciók is zajlanak le s megpróbáltatásokon keresztül Erdély aranykora érik. A történeti alakokat kevés vonással is elképzeltetően jellemzi, de Bethlen Gábor lelki nagyságát nem tudja eléggé éreztetni. Általán azonban korfestő részei sikerültebbek, mint a lélekbe világítók. Leírásaiban is van költői erő, különösen az ecsedi láp-világéban. Kitünően tudja éreztetni a lápbirodalomnak embersorsokat formáló, a lelkekbe is hínárokat eresztő s őket magához ragadó misztikus erejét.

Általában a kiváló szerző mint szépíró e művében még csak keresi, de nem találta meg a maga útját; sok hatást tüntet fel, de még összehangoltság nélkül. Előadásában is ezt látjuk. Kiváló, gazdag, színes nyelvtehetség, de színessége és bősége gyakran túlzásokba csap. Régies és népies nyelvhasználatában sok következetlenség van; archaizáló részleteibe feltűnően új nyelvi elemek vegyülnek, szatmárvidéki nyelvjárását sok székely népnyelvi sajátsággal elegyíti.

Semmi okunk sincs kétségbevonni, hogy a regény nemes indokokból s fenköltt célzattal készült. De sem a szerző emberszerető szíve iránt érzett tisztelet, sem számos írói jelességének elismerése nem nyomhatja el lelkünkben az elképzelésnek és a megoldásnak diszharmóniájától keltett lehangoló érzést. *Kéky Lajos.*

ZICHY MIHÁLY ÉLETE ÉS MŰVÉSZETE. Zichy Mihály kritikai méltatásának megvan a maga sajátságos története, amely lényegesen különbözik többi nagy művészünk méltatá-

Könyvbarátok Lapja
1927–28.

lép a régi jómódba. Kevés vonással biztos és érdekes lélekrajz, minden fontos pontján valószerűen végigvezetve: egy szeszélyes, ostoba kis bábuból öntudatos asszonyi jellemet alakított ki az író lélektani invenciója. Ez a regénynek az az értéke, mellyel méltóan sorakozik Herczeg Ferenc többi művei mellé. *Schöpflin Aladár.*

ÖRDÖGSZEKÉR. *Makkai Sándor* regénye. 8-r. 432 l. Budapest, Geniuskiadás. Az Ördögszekér: a szépséges Báthory Anna, fejedelmi vér ivadéka, kit úgy kerget végzete a feslett élet lejtőjén, mint az ördögszekeret ősszel a mezőkön a szél. Róla szól Makkai Sándor regénye.

Keletkezésére maga a szerző rávilágít. Elmondja, hogy Komáromy Andrásnak a »bűbájos« Báthory Annáról írt életrajzában »a szegény Anna tragikus alakja« lebírhatatlan erővel kapta meg lelkét. A történelem gyér adataiból nem tudta megérteni sorsát; képzelete segítségével próbálta tehát életre kelteni s költői intuicióval óhajtotta megvilágítani azt az utat, mely ezt a sejtelme szerint rendkívüli és nagy lelket a legsötétebb erkölcsi züllésbe vitte. Föl akarta fejteni e tragikus fejlemény emberi okait s abban, amit a hézagos történelmi adatok egy könnyelmű asszony élete gyanánt sejtetnek, egy mélységesen megdöbbentő és eszméltető emberi dokumentumot akart az olvasók elé tárni a szenvedélyek vészes hatalmáról. Így keletkezett munkája, melyet olyan értelemben tekint történeti regénynek, hogy »egy elmult kor keretében és jól ismert vezérszemélyiségeivel kapcsolatban egyetlen emberi lélek tragédiáját kívánja felmutatni.«

Ezt a tragédiát az író leplezetlen mély megindultsággal nézi, mintegy palástját borítja a vére átkától üldözött, boldogtalan nő fölé. A családja felett lebegő végzet, öröklött zabolátlan természet, léha környezet s rossz tanácsadók áldozatát látja benne és tragédiáját a külső körülmények kényszerű összehatásából s lelkének alkotottságából igyekszik fölfejteni.

Anna, bátyjával, Gáborral együtt, nagybátyjuknak ecsedi várába kerül. Misztikus hatalmak rontó ereje lebegi körül a lápok közé épült várat s benne csupa nyugtalanító kép rohanja meg a gyermekek képzelgését. A »párduckölykek« szilaj természete prédájául esik alacsony, durva és léha környezetüknek s a lápbirodalom vad és nyers, szenvedélyes és félelmes lelket formál bennük. Anna előtt egy vén boszorkány kísértetes elbeszéléseiből föltárulnak a családjukat sujtó átoknak, a testvérszerelemnek borzalmas emlékei. Egyre több jelből döbben arra, hogy ő is boszorkány, mint a többi gonoszvérű Báthory-leány s megrendült lelkének könnyelmű s különc megnyilvánulásai a várnép közt is boszorkány-hírét keltik. Öröklötten vad és beteges képzeletét éveken át gyujtogatta minden és mindenki, míg végül Báthory Erzsébet, a hírhedt szép bestia, a hideg számítás mérgét is beoltja agyába s előbb egy török rab, majd testvérbátyja karja közé veti magát. E szörnyű bűn után pillantja meg Bethlen Gáborban az egyetlen, az igazi férfit, kitől átkos életének megváltását reméli. Legszebb álmodozásai közt tudja meg, hogy Bethlen már vőlegény, a hozzávaló nagy élettárs egy menthetetlen bukás után, későn jelent meg. Lemondani nem tud kétségbeesett szerelméről s alázatos vezekléssel se tudja fogadni bűnhődését, hanem égre támadó szenvedéllyel lázad föl ellene. Két áldatlan házasságután szolgákhoz és cigányokhoz aljasodik le, míg végül mint istentelen, fajtalan, gyermekgyilkos boszorkányt halálra ítélik. A máglyától titokzatos módon ugyan megszabadul, de nincs többé nyugta; eszelősen, rongyokban bujdokol, — megállás nélkül görgeti, kergeti a szél az ördögszekeret, mely egykor ékes virág volt.

A regény fő művészi feladata Anna lelkének rajza. E feladat megoldásán nagyobb becsvággyal, mint sikerrel dolgozott az író. Anna végzetének útját lépésről lépésre megrajzolja, de ernek az útnak fordulóit nagyon is szemünk elé demonstrálja; igen tudatosan s fázisaiban hangsúlyozottan rajzolja Anna lelki processzusát s e folyamatnak belső mozgatója nem az élet lüktető heve, hanem az író tervező számítgatása. Nagyon is halmozza az Anna lelkét rosszra vivő hatásokat, a nélkül hogy ezek elhitető igazságúakká volnának elmélyítve.

Egységes hatást se tehet Anna lelkének rajza, mert négy irodalmi alak is van vegyítve benne, négy problémát is felvillant sorsában az író: az egy lélek két testben, az elkallódó sárarany, a kétlelkűség s a minden szennyet bera-

sának történetétől. Mert míg *Madarászt* és *Szinyei Mersét* a velük egyívású írók merőn irodalmi szempontokból ítélték el s meg sem kísérlették e mesterek művészi céljainak megértését, addig *Zichy* magyar író-kortársai kezdettől fogva ugyanarra az álláspontra helyezkedtek, amelyen *Zichy* látni kívánta őket: a tartalmira, amelyet ez a nagy mester oly nagyon kiemelt terjedelmes kompozícióiban és idevágó nagyszámú nyilatkozataiban. Valóban ritka jelenség, hogy egy festő, midőn saját képének vele-jéről beszél, olyan szempontokat emel ki, mint *Zichy*, például »A pusztítás diadala« című nagy műve ismertetésénél. Célja vele: »Hadd fussa át — úgymond — képem a világot, mint egy ijesztő sikoltás.« Képének leírásából megtudjuk, hogy »a kardinális a pápa mellett, a fény behatása alatt a szellemi hatalom felé való mérsékelt fordulást jelenti . . . a köztársaság (alakja) mögött a progresszív reformok sejtetésének fénysugarai, amelyek az emberiség boldogítására csak ezután fognak elérkezni . . . az egyes csoportok a történetileg igaz tények izolált apoteózisai . . . A gondolat elvitázhatatlanul jó, emberszerető és morális stb.« Ismétlem, ritka festő, aki egy képéből csak éppen azokat az elemeket emeli ki, amelyek nem függnek össze semmiféle művészi szemponttal és soha ügyet sem vet saját műveinek azon értékeire, amelyek őt művészeink glóriás nagyságai közé emelik.

Ezeknek a nyilatkozatoknak meglett a maguk következménye: az akkori kritika most az egyszer oly dolgokat kapott a festőtől, amelyeket minden művészeti felkészültség nélkül, pusztán politikai, teológiai, szociológiai szempontból lehetett latra vetni s — elítélni. Művészet és publicisztika ezúttal közös nevezőre került s a tollforgatók ezen a területen — amelynek semmi köze sincs a művészethez — alaposan elverhették a port azon a mesteren, akit joggal nevezett *Gautier* »un monstre de génie«-nek. Igaz, hogy volt idő, amikor *Madarász* meg *Szinyei Merse*, *Ferenczy Károly* meg *Ripp-Rónai* sem járt jobban. Ezekben az esetekben azonban oly nyilvánvaló volt a támadó kritika értelmetlensége, megértésre való képtelensége, hogy aránylag rövid idő alatt új és helyesebb értékelés válthatta fel. *Zichy* esetében ez sokáig váratott magára, mert a publicisztika évtizedeken át újra és újra a *Zichy* által felkínált tisztán publicisztikai szempontok alapján mondotta ki reá az anathemát. Művészetéről jóformán szó sem esett.

Eltekintve *Szana* Tamásnak a »Magyar művészek« című albumban megjelent rövid méltatásától, *Lándor* Tivadaré az érdem, hogy *Zichy* Mihály részletes életrajzában (Budapest, Athenaeum) művészeti szempontokra helyezkedik. Egyben ő az első, aki nagy buzgalommal gyüjtötte össze s formálta egységes képpé a mesterre vonatkozó életrajzi adatokat. 1907-ben *Bodányi* Ödön egész kötetre való ismeretlen adatot tett közzé. *Zichy* életének megírásához lényegesebb adatok ezek után nem hiányzottak. Regénybe illő pályafutása, küzdelmei teljes megismeréséhez, a gazdag mozaik végső befejezéséhez egy s más szem még hiányzott. Igy elsősorban a károk számára készített rajzok, akvarellek ezernyi tömege, amelyek ma is hozzáférhetetlenek. Csak sejtésként kockáztathatjuk meg azt a véleményt, hogy e lappangó (vagy azóta talán el is pusztult) művei aligha változtathatnák meg azt a tiszta képet, amely *Zichy* harmónikus fejlődését az eddig ösmertté vált alkotások alapján tükrözi. Kedvezőbb helyzetbe kerültünk az írott kútfők dolgában. Két levélcsoport (mindegyik néhány ezer darabra rúg) vált nemrégiben hozzáférhetővé: a Nemzeti Múzeumé és a Zichy-örökösöké. Ezek részben *Zichynek* családja tagjaihoz írott levelei, részint ezekre vonatkozó válaszok. A mester művészi stílusáról alkotott képen nem változtatnak ugyan, de részletesebben világítják meg őt más szempontokból.

Ily körülmények közt köszöntött be a mester születésének századik évfordulója, amely alkalomból betű szerint azonos cím alatt (Zichy Mihály élete és művészete) két kötet életrajza került a könyvpiacra: novemberben *Bende* Jánosé (Kókai Lajos kiadása, 206 l.), decemberben dr. *Lázár* Béláé (Athenaeum kiadása, 239 l., számos szövegképpel és 151 lap mélynyomású melléklettel). Mindkét kiadványt örömmel kell fogadnunk, mert mind a kettő (az első olcsóságánál, a második kiállításának gazdagsága révén) bizonyára hozzájárul *Zichy* népszerűségéhez, ami elé az elfogultság ma is

szinte leküzdhetetlen torlaszokat állít. A nagyközönség ma is csak az Ember tragédiájához készített — igaz, hogy mesteri — illusztrációi révén ismeri, egyes kitünő művei, mint például a »Luther« vagy a »Messiás« egy-egy hitközség birtokában (amelyeknek *Zichy* ajándékozta) szinte számüzetésben lappangnak, mások — éppen az Athenaeum új publikációja révén — csak most kerülnek reprodukcióban a nyilvánosság elé. *Zichy* rajzainak valóban széleskörű publicitást kívánunk s erre e két mű alkalmas is. Hogy mind a kettő körülbelül kimerítő életrajzot ad, amelyet a jövő már csak apró részletekkel bővíthet ki, arra nagyobb súlyt helyezünk, mint az esztétikai fejtegetésekre, mert az utóbbiak kor és ízlés szerint változnak, a konkrét tények viszont megmaradnak tényeknek. Mind a két szerző a szöveg túlnyomó részét éppen e nagyérdekű művészélet története elmondásának szenteli, nézetünk szerint helyesen.

Erre, úgy látszik, nagyon természetes módon az a körülmény biztatta mindkettejüket, hogy *Zichy* egyike azoknak a különálló mestereknek, akiket nem lehet egy művészettörténeti folyamat láncába szem gyanánt beilleszteni. Sok művészeti monográfia (főkép a németek) azzal, hogy mesterségesen beskatulyázzák hősüket valamely művészeti »irány«-ba, akaratlanul is azt a téves hitet keltik az olvasóban, hogy valamely irányhoz való tartozás egyben művészeti értéket is jelent. A fejlődéstörténetnek a természettudományoktól kölcsönbe kért eljárása kátyúba zökkent minden művészeti értékelést s zavarhoz vezet, mert ehhez kell vezetnie minden olyan kritikai módnak, amely egy idegen tudománytól veszi át metodikáját. A művészeti irány csak meder, amelyben — értékre való tekintet nélkül — egy aktuális művészet tovahömpölyög. De nem jelenti azt, hogy e medren kívül ne élhetné autonóm életét egy géniusz. *Zichy* a legjobb akarat mellett sem fér el valamely irány fiókocskájába. Ugy látszik, szerzőink is osztják ezt az álláspontot, mert mind a kettő egészen különálló, a maga útján járó géniusznak mutatja be őt. Ha így egyeznek is felfogás dolgában, az előadás módja nem egyforma. *Bende* az egyszerű elmondás formáját választotta, *Lázár* inkább az interpretáló hangját. S az életrajz elmondásának keretében mind a kettő célhoz ér. Elmondhatjuk, hogy most már körülbelül tisztán látjuk *Zichy* élettörténetét.

S ez a mi szegényes művészeti irodalmunkban (amelyből például még mindig hiányzik *Székely* Bertalan életrajza) nagy szó.

Kiállítás szempontjából megemlítjük, hogy *Bende* könyve a szokványos szépirodalmi köntösben jelent meg, *Lázáré* viszont, különösen nagyszámú és sok új reprodukciója révén, igényt tart a díszmű jelzőre. Az Athenaeum ezzel *Zichy* iránt érzett nagy tiszteletének adta új jelét, hiszen ez az intézet adta ki a *Zichy* rajzaival díszített Ember tragédiáját s ugyancsak az Athenaeumé az érdem, hogy *Zichy* első, tudományos értékű monográfiáját kiadta. *Lyka Károly.*

A VILÁG VALLÁSAI. Irta *Szimonidesz Lajos.* Dante kiadása, Budapest, 1927. — A háború óta valami hallgatólagos megegyezés-féle alakult ki — észrevétlenül, s ma már közerkölccsé vált, mely ellen vétení bűn — a kritika művelői között: kímélni mindenkit, mert mégis csak nagy dolog s egymagában tiszteletre méltó, hogy valaki a mai nagy nyomorúságban szorgalmasan tanul, olvas és ír, s hogy akad kiadó, aki az olvasmányok nem sok haszonnal kecsegtető kivonatának könyvalakba nyomatására pénzt áldoz és kockáztat, néha bizony rengeteg sok pénzt. Az apagyilkosnak megkegyelmező közhangulat szinte erkölcsi nyomása alatt, mikor füzetkéknek dícséret és elismerés jár, mit csináljon a kritikus, ha két ilyen hatalmas, jó kiállítású kötetet tesznek le az asztalára, drága vászonba kötve, tele képpel, melyre a jóhiszemű kiadó nyilván számlálatlan ezreket költött? Talán ezt: meghajtja elismerésének zászlaját a kiadó rendkívüli bőkezűsége és bátorsága előtt, s aztán krokodiluskönnyek nélkül, sajgó szívvel megmondja kiadványáról az igazat. Mert ha a kímélet ma anyagi okokból erkölcsi parancs, van rajta túl, szellemi okon, másik, nagyobb és örök erkölcsi parancs, mely kategorikusan kötelez arra, hogy a magyarul sűrűn megjelenő, úgynevezett tudomány-népszerűsítő könyvek elsekélyesedésének, tudománytalanságának, művészietlenségének, stílustalanságának, dilettantiz-

MDK

Zichy Mihály, festőm.-graf.

Bacchus megkoronázása
Anyai szeretet. Ez a két kép elárulja, h.
amilyen kitünő volt rajzolónak, épp oly rossz
festőnek.

Gerevich László: Budapest festészete a XIX. sz.-ban.
Tükör. 1939. márciusi szám. 175.l.

Zichy Mihály

ired

Réau, Louis:

Histoire de l'expansion de l'art français.

Paris 1928.

Magyar Művészet

1928. 659. l.

?

Zichy Mihály

vrád

Pasteinar

A nuvenetek tört

718-l.

Kolám?

1885

Viselet.

A vigyázó állásban láthat
Officier) kissé balra tekint,

Szines rm., mér. 10.6

140-91-8.

Zichy Mihály

wrąd

Pasteiner Gyula:
Erzsébet királyné Deák Ferenc ravatalánál. Olajfestmény Zichy Mihálytól. Közvélemény 1877. júl. 4. — U. az: Königin Elisabeth am Sarge Franz Deák's. Gemälde v. Michael Zichy. Pester Lloyd. 1877. júl. 4. — U. az: Zichy Mihály. Családi Kör. 1877. júl. 22. — U. az: Zichy Mihály festménye. A daemon fegyverei. Havi Szemle. 1878. 161–167. l.

~~Bányászszemanú, régi VI. 186.~~

Zichy Mihály

Petrovics Elek:

Zichy Mihály centenáriuma.

Magyar Szemle

1927. I. köt. 2. szám

GATÓSÁG, KIADÓ-
TAL, NYOMDAÜZEM
ÚZEUM-KÖRÚT 6. SZ.
YVESBOLT ÉS A
AR KÖNYVBARÁTOK
SSUTH LAJOS-UTCA 18.

Levélcím:
apest IV, 242. postafiók

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

Műemlékek Országos Bizottsága

úrnak
úrnőnek

Budapest IX.

Höegyes Endre u. 10.

36.472 — K. M. E. Ny.

Zichy Mihály

cvd

Ybl Ervin: Két könyv Zichy Mihályról – Budapesti Hirlap 1928. jul. 10.

Lázár- és Bende könyvei

Kultaltatoll VII/25. 1907.

ite
MADE

MDK

Zichy Mihály

Huszár I: Zichy és Munkácsy Párisban.
Pesti Hirlap, 1879. jun.16. 3-4 l.

MDK

Zichy Mihály festő

Farkas Zoltán:Munkácsy, az ember Csillag, 1954. VIII.évf.december. 2360.1.

Zichy Mihály

rod

Ybl Ervin: Zichy Mihály emlékezete. Budapesti Hírlap 1927. jún. 5.

a- Hunyad, 1907. szept. 3.

Báró úr!

...tóságodat tisztelettel...
...int a legkötelebbi fitetés-

...yadi várépítkezés réttére
kor. 3000 —

...t. ferencszendi
...ezés réttére: kor. 2000 —

Zichy Mihály

Vas. Ujs.: 1886. 780. l.
(Madách „Ember
tragédiája.)

Az Athenaeum-
ban készített dísz-
kiadás alkalmából
részletesen méltatja
Zichy rajzait
Esterházy Kálmán!

Zichy Mihály

okt. 26.

Egy fölösleges művész. A hetvenötéves Zichy Mihály. Írta Lyka Károly. Új Idők, okt. 26.

1902

(Művészet 1902. 439-41)

Zichy Mihály

vód.

Lyka Károly:

Zichy Mihály más-
félszár hoje.

Uj Idők 1927.

I. 680. l.

r.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Zichy Mihály

cród

Tóth Ervin: Europai grafika, Bp. 1943, 17 il 18 l. 180 l.

Díszek bronzból VII. 247

Zichy Mihály

cvód

Vas. Ujs. 1897. 44. l.

(Zichy Mihály rajzai a Szépművészeti Múzeum-ban.)

Pécs, notes

Zichy Mihály

Gód

Petrovics Elek.

Élet és művészet.

Bpest, 1937.

Zichy István

Vodicska Sándor:

Zichy István orosz világításban. Magyar ország. 1902 nov. 16

(Művészet. 1902 440.1)

Zichy Mihály

Petrovics Elek

Zichy Mihály centenáriuma.

Magyar Szemle

1927. I. 2. 7.

183, 184 l

ZICHY ÉS PETŐFI

Egy nagy magyar költő és egy nagy magyar festő találkozásának örvendező tanui vagyunk, Zichy Petőfi-illusztrációi láttán. Hány művészünket ihlette meg Petőfi, s még sincs igazi Petőfi-illusztrátorunk, csak egy.

Az illusztráció problémájával irodalmunk is sokat foglalkozott. Az angol prerafaelisták, kiket a mult század végén az inkunábulák szelleme hatott át, a felnyitott könyv két oldalát mint egy szedéstükröt ornamentális vonalakba foglalták, ehhez kellett a kettős oldalon a szedésnek, a széldísznek, az iniciáléknak — gotikus merevséggel — alkalmazkodniok. Ez az archaizáló ízlés gyűrűdzött végig Európán, de ugyanakkor a franciák — elvetve XVIII. századbeli szép könyveik hagyományát — a könyv lapjai közé akasztott és a képábrázolás elvét követő illusztrációkat csináltak. Morris és Doré — a két ellentét, — az egyik a könyvillusztrációt a könyvdekoráció alárendelt elemévé — grafikai anyaggá — süllyeszti, a másik az illusztrációtól a könyvtől teljesen különálló jelleget követel.

Ez utóbbi szempont a szem számára dolgozó festő álláspontja, — kétségbevonhatatlanul igaz a festészetre, — a képnél amit látunk, csak az lesz előttünk érthetővé, s nagy baj, ha a kép históriai vagy bölcseleti ösmereteket követel a nézőtől, mert az naivan a képtől vár választ minden kérdésére, nem a krónikától, nem a históriától, nem a katalógustól, még a címtől sem. Az igazi festménynek nincs címe, abban az értelemben, hogy a kép értelme tőle függjön. A festő feladata formáival mindent kifejezni, valamit csak érzett, elgondolt és elképzelt.

De lehet-e ez elvet a maga szigorúságában — az illusztrációra alkalmazni? Az elv szigorú hirdetői is megjegyzik, hogy „az igazi műalkotásban a tartalmi és formai elemnek egyensúlyban kell lennie". De a tartalmi elemet a költő adja, lehet-e az illusztrációnak ennek ösmeretét teljesen mellőznie? Ha Botticelli Dante-illusztrációit nézzük, elválaszthatjuk-e e rajzokat Dante szövegétől?

Ám vegyük azt, hogy a renaissance mesterek bibliai tárgyú képei tulajdonképpen biblia-illusztrációk, ha tehát Michelangelo mennyezet-képeit a Sixtusi-kápolnában nézzük, pl. Ádám teremtését, — megérthetjük-e azt a Biblia ösmerete nélkül? Nehéz erre válaszolni, mert a Bibliát mindnyájan ösmerjük, de Botticelli rajzainál kétségtelen, hogy Dante szövegének ösmerete nélkül érthetetlenek. Csak a szöveg ösmeretével ítélhetjük meg, hogy forma és tartalom egyensúlyban van-e egymással?

Ugyanez áll Dürer passiójára, Rembrandt bibliai tárgyú rézkarcaira, Delacroix Faust litográfiáira s a francia XVIII. század illusztráló mestereire, Moreau, Gravelot, Cochin, Eisen stb. művészetére egyaránt. Az illusztráló művész akárcsak a költeményt megzenésítő zeneszerző abból a hatásból indul ki, melyet reá a vers csilingelő rímekbe foglalt gondolata és az abból kisugárzó hangulat gyakorolt. A zeneköltő átírja e hangulatot melódiákba, hogy ilykép a lelkében fölébredő muzsikát megszólaltassa. Az illusztrátor a költő olvasásánál a szavak muzsikáló zengzetétől megihletve, vizionárius formák álomképeihez jut, továbbfűzi, kiegészíti, képpé alakítja őket, — minden attól függ, van-e képálmodó ereje, van-e belső látása, van-e képzeletének kiegészítő, lélekbe látó, érzésbe bujó képessége, egyszóval egyívású művész-e a költővel, ki ihlette, akinek szava, látományai, muzsikája visszhangra kél belsejében, még pedig oly erőben, hogy érzéseit formába gyülemleni, a felbukkanó formákat magából kivetíteni, a képzeletében kigyúló képeket megvalósítani képes legyen?

Ezenkívül még egy szempont a lényeges, — kissé általánosabb szempont, a költő és festő képzeletének sajátos struktúrája. Mert ez a kivetítés általános jellemző vonása a művésznek, a kivetítés módjában azonban két főirányt figyelhetünk meg.

A költészet és festészet viszonyát Lessing óta úgy állapították meg, hogy a költészet cselekvényt, egymásutánt, a festészet álla-

MAGYAR MŰVÉSZET
1927

ZICHY MIHÁLY: ILLUSZTRÁCIÓ HUBAY JENŐNEK
„18 EREDETI MAGYAR DAL PETŐFI SÁNDOR KÖLTEMÉNYEIRE"
CÍMŰ ZENEI KIADVÁNYÁHOZ. 1880

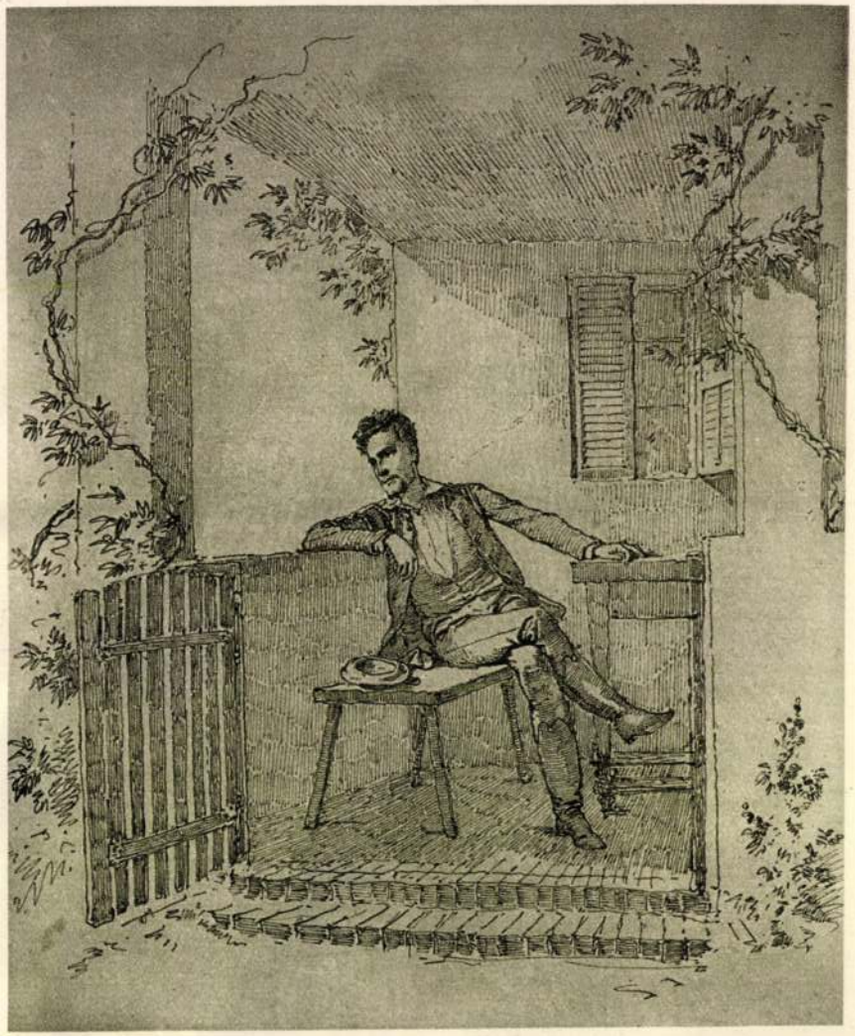

ZICHY MIHÁLY: PETŐFI. Tollrajz
Szépművészeti Múzeum. Dr. Hültl Hümér úr ajándéka

potot, egymásmellettit fejez ki, szóval a költészet birodalma az *idő*, a festészeté a *tér*.

Hogyan? A költészetben nem lenne helye az egymásmellettinek, a festészetben az egymásutáninak?

Zichy Mihály művészete tökéletes cáfolata e megállapításnak. Az ő örökös mozgásban levő szelleme, mely a valóság ezer jelenségét szívta magába s őrizte meg csodálatos emlékezetében, hogy vizionárius erejével képpé formálja őket, elsősorban az *egymásután* ábrázolására hivatott. Képzelete a konkrétumoktól, a háromdimenziós térben lefolyó mozgásjelenségektől nyeri ihletét, s Lessing megállapításával ellentétben mindig csak akkor tud tökéleteset alkotni, ha nem a nyugalom, a mozdulatlanság s így a kétdimenziós tér síkot megőrző ponderált alakjait ábrázolja, hanem a szemet csoportról csoportra vezeti, háromdimenziós térben, nagy mozgásban, miközben az időtartam leolvasására, szemmel való letapintására kényszeríti a nézőt, az egymásutánt éreztetve. Főleg kisméretű műveinél látjuk ezt, melyeket mozgó szemmel futhatunk be, ott eljutott a monumentális határáig, mikor egy-egy gruppot — a legegyszerűbb formára visszavezetve — úgy megragadhatott, hogy az a kis téren megnőni, a végtelenbe nyúlni látszik, a nézőben a tovatekintés izgalma egy-egy pillanatra eláll — felsóhajtva:

Verbleibe doch, du bist so schön ...

De a következő percben, felszabadulva az igézet alól, a szem átsiklik a mellette levő csoportra, mert Zichy tudja a módját, hogy a maga eszközeivel — a fény és árny ellentéteivel, átmeneteivel, átsiklásaival, egybeomlásával, egybeolvasztásával — vezesse a szemet, örökös izgalomban tartva a nézőt.

Ha szellemét nem az élet közvetlen adatai, hanem költők szavai ihlették, csak olyan költőkhöz fordul, kik szellemét mozgásba tudják hozni.

Kik lehetnek azok?

Olyan költők, akik az egymásutánt ábrázolják. Lessing szerint minden igazi költői mű ilyen. A száraz tájleírók, kik a tér jelenségeit egymás mellett írják le, nem adnak igazi költészetet. Lessing itt szűkkörű. A költők is adhatnak egymásmellettit. A költőknél is megvan, mint a művészetben, a képzelet kettőssége és így ott is van két irány, csakhogy a kifejezési mód más és más.

Az egyik irány költője két dimenziós cselekvényt, egy helyben lefolyót, típusokat, kész karaktereket, sok jelenségből leegyszerűsített, szublimált gondolati elvonatkozásokat keres. Ilyen Corneille drámája. Ez irány lirikusa érzelmeit típussá, absztrakt eszmékké finomítja, ilyen Hölderlin, Stefan George, Vajda lírája.

A másik irány költője egyénekből építi fel tér és időt mibe sem vevő cselekvényét, melybe beleveti magát, hőse szemünk előtt fejlődik, alakul át — a Shakespeare-ek költészete ez, s lírában drámaivá teszi az érzelmeket is, azaz időben, szemünk előtt keletkezővé. Ilyen Petőfi költészete.

Nem lehet tehát a költészetre Lessing elkülönítését alkalmazni a festőművészettel szemben. A tér és idő ellentéte nincs meg. Tér és idő nem zárható ki sem a festészetből, sem a költészetből, — mindeniknek mindenik az eleme. Sőt a tér és idő kétféle felfogásával is találkozunk a kétféle költői és művészi stílusban. Shakespeare-ről mondotta Goethe: Er lässt geschehen, was sich leicht imaginieren lässt, ja was besser imaginiert, als gesehen wird. Ez a helyes szempont. A költő a belső, a festő a külső szemlélet számára dolgozik; a költő imaginált, a festő láttat. A költő imaginált alakjai és érzései gondolatokhoz vannak kötve és tárgyát azokba olvasztja be. A költő — képzeletstruktúrájának megfelelően — statikus vagy dinamikus, nyugodt vagy erősen mozgalmas cselekvést alakít, — lírában a gondolatok elvontságaiba vagy valószerűségeibe merül el, élményeit lényegükre vezeti vissza, vagy jellemzetességüket, földbe gyökerezettségüket akarja hangsúlyozni, de a két irány keretén belül anyagával: a szóval, a gondolatot kifejező szóval dolgozik, nem vonallal és színnel, mint a festő, s hatását a maga anyagából kell kicsiholnia. A szó, a ritmus, a rím, a metrum, a hangsúly, mind csak eszköz arra, hogy a gondolatfolyam nyugodtan hömpölyögjön vagy izgalmasan peregjen, hogy méltóságteljesen zuhanjon vagy lázasan lüktessen, a szerint, hogy a költő — absztrakt vagy konkrét képzeletstruktúrájának megfelelően — statikus vagy dinamikus hatásokra törekszik.

Ez az igazi alapja a festészet és költészet disztingválásának, az *anyagukkal* válnak el egymástól — az anyag felhasználásának módjával, eszközeivel. De rokonok szellemben, Michelangelo és Dante egy testvér. De nem azért, mintha Michelangelo Dantét illusztrálta volna, de a szellemük rokon. Az élet egyazon szigorú felfogása, lényegkeresés, fojtott tűz, önmagát emésztő láng hatja át lelküket. Mindenik — a maga művészetének eszközeivel — ugyanazon művészi formához nyúl, Dante végtelen reliefeket ad, síkszerűen, egynézetű csoportokat alakítva, akárcsak Michelangelo, ki szobrász akkor is, ha fest, a sík térben teríti ki konturpántba ágyalt iszonyatos szenvedélyektől fűtött alakjait.

Szinte érthetetlen, hogy Michelangelo nem illusztrálta Dantét. Ha megnézzük, mely illusztrációk mondhatók kiválóaknak, azt látjuk, hogy csak a rokon képzeletstruktúrájú költők és festők művei. Zichy érzését is csak oly költők gyujtották fel, kik szellemével rokonok. Amit Gautier már a fiatal Zichynél — csodálatos intuicióval — megfigyelt, szelleme, ez az örökké forrongó kráter egyre újabbnál-újabb „hallucinációkat" — mint egyik levelében látományait elnevezte — dobott lelkében felszínre, — ez érteti meg, hogy nála még a bölcselmi gondolat is érzéki formát ölt, hogy pedig szinte kézzel fogható részletezéssel, azt *visionarius* erejének köszönheti, hogy pedig másrészt az emlékezetében elraktározott, kifogyhatatlan bőségű formakincsből rögtön ki tudja emelni a költő elképzelésének megfelelő alakot, a mozdulatnak, a lelkiállapotnak megfelelő karakterisztikus nézetben, helyzetben, mozgásban, — az pedig *emlékezetének* gazdagságából válik érthetővé. Ez magyarázza meg, ez a sajátos összetételű képzeletstruktúra, hogy Zichynél az illusztráció a legmagasabb rendű művészetté, az ő művészetévé lett, amiben vele Dorén kívül senki sem vetekedhetik. De Doré sem volt olyan gazdag skálájú; nagy volt egy bizonyos körben, ott, ahol gyermeki álomlátományokat, rémeket, chimerákat, testi és lelki képzelgéseket kellett adnia, a groteszk, a borzalmas, a rém lidércnyomásos víziói jellemzik torzításra hajlamos képzeletét.

Zichyből mindez hiányzott. Egyik levelében — *Erzsébet királyné Deák ravatalánál* festése közben — írja, hogy mint fél a groteszkké válástól. Belemerült a valóságba és abból szedte álomképeit. Játszott a mult képeivel. Szelleme mozgalmassága mulattatta. Az élet tragikus konfliktusai elől kitért. A pillanat szépségeit fenékig kimerítette. Minden bántotta, ami álmainak egyensúlyát zavarta.

A látszólagos megalkuvások embere, de belülről örökös lázadó. Hangulatainak és érzéseinek izzásából táplálkozik, melynek társadalmi helyzete — az autokratikus cári udvarban való állása — az ellensúlyozója. Ne soyez pas mauvais, c'est vilain, — írta fel neki a cár egy szatirikus rajzának szélére, s e szó ajkára fagyasztotta örök időkre a kegyetlen gúnyt, melyben egy Daumier kéjelgett; már csak mosolyogni tudott mindenen, mint Gavarni, a társadalmi ferdeségeken, az orosz főurak dőzsölésén, a bor mámorán, az élet igaztalanságain, s álmokba menekült a valóság kegyetlenségei, a fájdalmak, a bánat, az elhagyatottság, az élet borzalmai elől; álmokba, melyek csillapítanak, álmokba, melyek megnyugtatnak, álarcok mögé menekült és színjátékok átélésébe, a költészet és imagináció játékaiba, a mult alakjai, a letűnt korok jelenségei közé, ha a szabad eszmék és az átfogó gondolatok világába vágyódott. Mennyi e vonásokban a közös Petőfivel!

Mert szelleme gazdagabb volt, mint Gavarni vagy Doré szelleme, átálmodásainak skálája is nagyobb.

Mert visionarius ereje erősebb volt, mint Doréé vagy Gavarnié, a mult evokációja, a költői látományok reális életrekeltése így valószerűbb is nála.

Mert emlékezete még Doréénál is biztosabb, hűebb és plasztikusabb, nem esett soha típusok variálásába s megadatott néki, amit a sors Dorétól megtagadott: hogy túllépje azt a határt, mely mögött az improvizáció befejezett és átgondolt művé tud megérni.

Költőinek átálmodásánál lépte át e határt.

És legelsősorban Petőfinél.

Mert Petőfinél inkább, mint a többi költőnél, kiket illusztrált, Byronnál, Lermontovnál, Goethénél, sőt sokkal inkább, mint

Aranynál, Madáchnál — a maga élményeiből meríthetett, mikor Petőfit illusztrálta. Mert Petőfi édestestvére volt.

Riedl Frigyes Zichy Arany-illusztrációiról írván[1] azt mondta, hogy nem lehet kívánni, hogy a költő és festő víziója egyezzék, minden festő másképen látja a költőt, mint ahogy a tájakat is mindenik festő másnak mutatja, az illusztrálásnál meg azt látjuk, hogy *mit told* a művész a költő felfogásához.

Mit told hozzá?

Zichy nem szokott toldani költőihez, a vele rokon szellemű költőkhöz semmit, — mást cselekszik: áthasonítja magához. Mert átéli. Mert eggyé válik velök. Mert átálmodja őket. S ilyenkor igaza van Jókainak, — ilyenkor rajza beszél, dalol, világít.

Sehol annyira mint Petőfinél.

Mert Petőfi képzeletének száguldásában, gondolatvilágának és érzéseinek rohamos változatosságában önmagára ismert.

Az életben nem találkoztak össze. Mikor Zichy Pesten tanult, 1844-ig — Petőfi még zivataros vándoréveit élte. Mikor Petőfi végleg Pestre került, Zichy Bécsben művészetébe temetkezett Waldmüller oldalán, 1847-ig, amikor Oroszországba sodorta sorsa. De Zichy Bécsben is Petőfi éveit élte, ugyanolyan levegőt szítt, ugyanazon gondolatok izgatták, ugyanazon ideálok lelkesítették. Bécsbe már egy fiatalos összeesküvés emlékeivel ment. Bizonyára már megfogta lelkét Petőfi nem egy dala. Hiszen a bátyja már ekkor egyenesen Petőfit utánozta verseiben. És viszont Petőfi *Honfidalá*-nak elejére mintha Zichy Antal verse hatott volna.[2] Kétségtelen tehát, hogy a fiatal bécsi festő szorgos figyelemmel kísérte a szeme előtt bontakozó, a hírnév csúcsaira játszva szökellő költőgenie-t, a későbbi nagy olvasó bizonyára ismerte már ez idétt, oroszországi útja előtt, Petőfi költeményeit.

De künn, Oroszországban, mialatt a havas téli éjjeleken, magányos műtermében hazasóvárgott, Petőfi költeményeinek olvasása hányszor fakasztott könnyet szemében. Petőfi versei mellett vissza-visszaszállott képzeletben az elhagyott hazába, — a magyar tájak, a magyar élet, ifjúságának sokat siratott emlékei fölelevenedtek lelkében. Zich, Tab, a Balaton, az ősi kert, a szántók, az erdő, a róna, a délibáb és a gulya kolompja, — micsoda gazdag emlékképekkel szövődtek azok lelkében össze! A hazától távol élénken él a lelkében azoknak képe, melyet az ifjúkori emlékek egyre elevenebbé és szinte látomásszerűvé erősbítenek. Mily gyakran olvastuk leveleiben ezt a hazasóvárgást. „Hányszor gondoltam arra, hogy szép csöndesen elillanok, — írja anyjának — hogy önnél vagy bátyámnál babéraimon kipihenhessem magamat.“ Mit jelent ez a sóvárgás, a fájdalmas öröm és a bánatos kéj mily kifejezhetetlen gazdag áramlását az emberi szívben? Mindnyájan ismerjük ezt, kiket sorsunk hosszabb-rövidebb időre a távolba sodort. De akit az idegen föld lenyűgözött? Akiben titkos szabadságszeretet lángol egy autokrata államban, melynek igájába beletörődni kénytelen, ahol a lába alatt ég a föld, ahol leplezett rémek kísérteties árnyai suhannak körülötte és ajkára a sóhaj is odafagy, — aki hallja a fehér éjszakában rémes kínok távolba vesző keserves nyögéseit, — ahol a hóhér udvarképes, ahol a szabad gondolattól iszonyodó, rémüldöző, borzadozva menekülő tányérlesők hada veszi körül: ott Petőfi minden szava, minden felkiáltása örökös aktualitás, állandó valóság, meg nem szűnő realitás, ahhoz menekülhet, ott vigaszra találhat, képzeletben lázonghat.

Borús, ködös őszi időben hányszor ülhetett ő is kandallója előtt, „ajtóm, ablakom bezárva“, gondolva élete elmult idejére. Mint szúrt a szívébe Petőfi szava, hogy emlékeit kandallójába vetve, azok füstölnek, mert nedvesek, de nem az ősznek esőjétől, hanem szemeinek sokszor folyt könnyeitől... Az idegen világba kisodort művész örökös magányérzetétől visszhangzanak levelei. Mennyi bánat, mennyi gonoszság lőn osztályrésze! „Az utóbbi időben sok aljasságot kellett elszenvednem, melyeket nem egykönnyen lehet majd jóvátenni, igen sok izgalmas esetem volt“, — olvastuk anyjához írt levelében — s ilyenkor a mult, az ifjúkori emlékek, a hazai föld, a jó tantik és bácsik, még édesanyjának igaztalannak érzett szigorúsága

[1] A Pesti Napló által kiadott Arany—Zichy-album bevezetésében.

[2] *Horváth* János: Petőfi, 554. l.

is aranyfelhőbe borul, megszínesedik, elveszti régi kemény vonásait, s az emlékezet gyöngéd szépségei omlanak rájuk. „Gondolván élete elmult idejére", csak a szépet látja, a bajokat elfeledi, s Petőfi érzései visszhangot keltenek lelkében ... Nem is csoda, ha oly gondos aprólékossággal rajzolja a kandalló felé hajló költőt, e hajlásban mennyi bánat, ezekben a gyöngéden elsimított foltokban mennyi érzés! Milyen aprólékos gonddal képzeli el Petőfi szűkös hónaposszobáját, hol az egy szál gyertya fénye mellett üldögél, magányosan. A költő és a művész ilykép egy. Toldani? Nem, Zichynek nem kellett toldani hozzá semmit. Azt látta, amit „belső szemével" Petőfi látott, azt érezte, amit költője és amit érzett, átírta a maga nyelvére.

Petőfit lapozgatva minduntalan — önmagára ösmert.

Mily rokon Petőfinek gondolata, melyet a *Farkaskaland*-ban fejezett ki, Zichy felfogásával a bête humaine-ről. Az ember, ki társát öli, egyedül áll, kivéve némely hangyanemeket, a föld élő teremtései közt, — a gorillától való leszármazás bizonyítékát látja benne. Sőt, mivel a társát gyilkolni vonakodót — hátulról agyonlövik, ezzel még a gorillánál is rosszabb, — írta Zichy egyik levelében. És mit olvasott Petőfiben? A farkas beszéli, hogy az úrfinak a pásztor feleségére vásott a foga, neki az úrfira.

Ott sompolygott a kunyhó előtt,
Juhot nem kaptam én ... megettem őt.

E balladaszerű hang, mely csupa mozgalom, megkapta Zichyt, formájával és tartalmával egyaránt. Az ötlet szellemessége nincs minden mélység híján. De azért tulajdonképpen csak — ötlet. Zichy franciás műveltsége kedvét lelte — a poénekben. Grafikai megoldásban egyike Zichy legjellegzetesebb lapjainak. A cím számára kihagyja a lap közepét, fenn a holdvilágos éjszakában falujelenet: az úrfi az ablaknál, a farkas az útszélen, áldozatát lesve. Alul a farkas, amint rárohan áldozatára. Nem a poént, de az azt megelőző pillanatot: a megrohanást, szóval magát a mozgást ábrázolja, ami képzeletét mindig legerősebben foglalkoztatta.

Petőfi másik jellemvonásában is magára ismert Zichy, — a bordalok hangulataiban. A bordalokról mondotta Gyulai, hogy két örvényük van, az egyik, midőn a bordalban sok a mámor és kevés a szellem; a másik, mikor túljózan, majdnem okoskodó. Petőfi sikerült bordalai szerencsésen kikerülik e két örvényt. Egyik igen sikerült bordala épp az, mely Zichyt is megihlette: *A költő és a szőlővessző*. Újra olyan gondolatra talált, mely őt is sokat foglalkoztatta, ki a világnak, mint a bor, odaadja lelkét, hogy aztán elhervadjon, míg a világ vigad tovább — a művészi alkotások mellett. Művészetének sorsán Zichy is sokat tépelődött. Annál is inkább, mert az ő esete egészen különös. Több mint egy félszázad legnagyobb részét olyan munkákba ölte, melyek sorsa — az elzárattatás, mintha a költő az íróasztal fiókja számára dolgozna, a feltámadás minden reménye nélkül. Amit Zichy a cároknak dolgozott, elvándorolt az mind a cári könyvtár homályába, — ki tudja látja-e azokat valaha halandó szeme?

Ez a sors igen lehangoló. Évtizedeken át dolgozni szinte a megvakulásig, hogy aztán munkánk hatástalan maradjon, — e gondolat égette a művész lelkét. Innét a lázas vágyódása, hogy legalább többi szabad képzeletből alkotott „hallucinációi" — Zichy-terembe kerüljenek. És ennek is mennyi akadálya volt és van és lesz! Petőfi költeményéből kiolvasta a reménységet — a jövőt. Majd, majd, ki tudja mi lesz? „Talán felrobban a cári trón — írta egyik levelében — s akkor megnyílnak a könyvtár ajtai, s *„bor s dal mellett vigad a világ"*. Tudjuk, hogy ez megtörtént, s valóban a világnak ki kellett fordulnia medréből, hogy a cári krónikák közszemlére kerüljenek. Petőfi szavából művei sorsát érezte-e ki?

Semmi vágyam, semmi kedvem
A borostyán koszorúhoz!
Szőlővessző koszorúval
Koszorúzzatok meg engem.

Zichy rajzának fő motívuma a szőlővessző, — azzal futtatja be a hordót, az övedzi a szavaló költőt, kit figyelmes hallgatók vesznek körül, körülötte víg az élet, körbefogódzó alakok dalolnak, a csapra vert hordóból eregeti a hegy levét egy öreg paraszt, mellette incselkedve karolja át kedvesét az ifjú. A költő vízióját a művész kiegészítette ifjúkora szüreteléseinek feledhetetlen emlékeivel, a magyar falusi élet ked-

ZICHY MIHÁLY: PETŐFI ILLUSZTRÁCIÓ:
A KÖLTŐ ÉS A SZŐLŐVESSZŐ

ZICHY MIHÁLY: PETŐFI ILLUSZTRÁCIÓ

ves jeleneteivel. Toldás ez? Nem, csak átálmodás, a vízió totalitásának átélése.

Még egy másik kapcsolata is van e bordalnak Zichy művészetével. Zichy a tökéletes világfi inyencségével örvendezett a finom mámornak, melyet a válogatott borospince nyujt, ha nem is osztozott Böcklin túlzott nézetében a borról, hogy egyedül az emel fel emberré! Művészetében a *Bor hatását* gazdag változatossággal érzékítette. Kedvenc alakja Shakespeare Falstaffja, e húshegy, ragyogó szellem, e lelkiismeret és szégyen nélküli lovag, e hazug, gyáva rabló, kinek költői, münchhauseni a képzelete, kinek nyelve oly hajlékony, mint egy toledói penge, hogy Brandes jellemzésével éljünk — s aki Zichynél újra feltámad, látjuk, mint tartja maga elé a kristályserleget, mint gyönyörködik bora szép színében, mint töpreng pénztelensége napján, az üres fiók láttán, hogy hol fog ebédelni? Mily borús gondolatok bántják börtönében, száraz kenyéren és vízen, — s látjuk később, a három windsori víg nő körében, kik tokáját csiklandozzák, mialatt ő söröskancsóját szorongatja. De a bor mellett vigadás tivornya jeleneteit is gyakran ábrázolja, amint a mámoros férfi ölében serlegét fenékig üríti a nő, amint pezsgős poharát a férfi ajkához emeli, s látjuk a víg cimborákat bor mellett sikamlós élceket mondani, a bor és élc hatását rajzolva, s látjuk Faustot, az Auerbach-pincében, amint Mefisto híres bolhadalát énekeli, — s végül mindent összefoglalva, nagy kartonon *A bor hatalmát* ábrázolva, jó és rossz hatását, amint a folyondárral befuttatott hordó előtt a szabadságért lelkesedik a fiatal diák, s háta mögött a szabadságharc hősei, kibontott zászlóval és a zászlókon e szent jelszóval: *Concordia*. A kép baloldalán fiatal leány betegeket üdít, egy apáca hűsítő italt nyujt a haldoklónak, míg a középen a megrögzött ivó, tele pohárral kezében, előtte egy kosárban borospalackok sora. A jobb oldalon a hordó mellett ott ül a veres ruhás mefistofelesi alak, a bor démona s kárörvendve mutat az elvadult tekintetű, tigrissé fajult férfiakra, a hiénatermészetű nőkre, az elkábított leányra, a mámortól állattá süllyesztett nőre. Zichyben a bor képzete vízionárius képeket ver fel, s a moralista szólal meg benne, akiben az eszmék konkrétumokká válnak és képekké sűrűsödnek. Így van ez Petőfinél is, aki a mámor hatása alatt keletkező gondolatszökkenések mesteri kifejezője. Ez különösen illik drámai mozgalmasságot szerető költészetéhez, kevés költőnek van olyan érzéke a *mozgás* iránt, mint Petőfinek, nála a szív kalitkába zárt madár, a lélek szálló sas, az idő rohan, rabol, sírt ás, gyilkol, vesszőt fut, elöregedik, meghal. A nap és éj örökké háborúskodnak, a hold zsarnok, jobbágyai a csillagok, amelyek nagyon tündöklők, azokból lesznek a hulló csillagok, — hogyan, nem Lamartine, de Petőfi gondolatára bukkanunk Zichy *Hulló csillagok*-jánál?

Ez a közösség, a mozgásábrázolás, mely szellemük uralkodó vonása, kapcsolja össze Zichyt és Petőfit, — szellemük örökké mozgó kráter, — egymásra találtak és megértették egymást. E rokonság lírai kitöréseikben és lírai előadásukban is megnyilatkozik. Vágyódásaik és álmaik közössége, ifjúkori nyomorgás és az élet sötét oldalának korai megismerése közös sorsuk, ez teszi mindkettőjük művészetét annyira élményszerűvé. Egyazon kor gyermeke mindkettő, ugyanazon politikai szellem nevelte, a nemzeti megújhodásé, a nemzeti érzés *monománja*, ahogy Petőfit Riedl elnevezte,[1] s Zichy a messzi távolban, Párisban, hol Petőfit illusztrálta, az imént megalakult köztársaságban, Petőfi ideáljában, újra fölelevenedtek lelkében az ifjúkori emlékek sora, amikor ő is összeesküvő, a szabadság lángoló szerelmese volt, mint szellemtársa Petőfi, ki gyermekkorában szintén megesküdött „a zsarnokság ellen küzdeni", s ha itthon marad, bizonyára a márciusi ifjak leglelkesebbje lett volna Zichy is. Fokozott mértékben élt ez érzés Zichyben az orosz autokrata államban eltöltött hosszú évtizedek alatt elfojtva, s egyszerre Párisban, hol az utcafalakon a *szabadság, egyenlőség, testvériség* — Petőfi hármas ideálja — naponként szemébe ötlött, új életre ébredt.

> Győzni fogsz, dicső respublica,
> Bár vessen ég és föld elédbe gátot,
> Miként egy új, de szent Napoleon
> Elfoglalod majd a kerek világot, —

énekelte Petőfi és hitt abban, hogy akkor „a menny le fog szállani a földre", mert neki a köztársaság eszméje a szigorú er-

[1] *Riedl*, Petőfi, 121. l.

kölcsi ember ideálját jelentette, — Zichy is vágyta a frigiai sapka diadalát, amint azt a *Rombolás démonának diadalán*, annak első koncepciójában jelezte is, de reá csakhamar kiábrándulás várt, mitől Petőfit korai halála megóvta. Petőfi a forradalom zivatarában, mint a viharmadár, szárnyait kibontva elmerült; Zichy ide is követte őt egy negyedszázaddal később, mikor a királygyűlöletet vad szenvedélyességgel hirdeti. És Zichyben, *az orosz cár festőjében*, — igaz, hogy Párisban (1876.), ideiglenes nyugdíjaztatásakor — éppen ez a vízió vert visszhangot, mely pedig ekkor már idejét múlt hang volt idehaza. De neki nem. Ő csak hogy éppen akkor szítta az első szabad levegőt. Alig másfél esztendeje volt Párisban, ahol lélekzethez jutott. Akkor már huszonhat évet töltött orosz földön, hol a legfehérebb éjszakában is piros vércsíkok világítottak, ahol a néma erdők is halálhörgéstől zúgtak, ahol a fák fejfáknak születtek, ahonnét Zichy alighogy kiszabadult. Ezért hatott rá *A király és hóhér* víziója, melynek képszerűvé alakítása fölötte jellemző Zichyre. Magát a költeményt „absztrakt eseményváznak" látják bírálói,[1] Zichy megdöbbentő erővel konkrét látománnyá alakítja. Ő a két öregben — a királyban és a hóhérban — két megtört, erejét vesztett alakot lát, körülöttük a tróntól elsompolygó főúr s a béklyókból fegyvert kovácsoló lázadó, ki láncát fenyegetőleg rázza az összeomló trónba süllyedt király felé. Előttük a földre zuhant alak mellett a halál csontkeze tartja a királyi jelvényt, míg mögötte a szabadság, egyenlőség és testvériség eszméjéért küzdő szabadsághősök víziószerű alakjai kezet fogva csoportosulnak. Ime mi lesz az absztrakt események vázából? A szem alakról alakra mozog, csoportról csoportra jár s a költő ideáit kifejező párbeszéd drámai mozgalmassága látománnyá nől ki. Érzés és kifejezés egyidejűségében fogant e rajz, de nem lesz nyugodt csoportba fagyott képpé, hanem a gruppok egymásutániságát leolvasni kényszeríti a szemet, s mint Petőfinél a gondolat drámai lefolyást nyer.

Mikor a rajzot elküldte haza bátyjának (1876), hogy adja át az *Athenaeumnak*, bátyja ezt feleli neki: „Utolsó Petőfi-képedet most kaptam meg. Hiszem, a petrolőrök örülni fognak neki, de az ördögbe! Ki érez most úgy, mint Petőfi érzett a forradalom alatt? Ha Petőfi most élne, tűzbe vetné ezt a versét, melyet te oly gyönyörű képpel akarsz fölelevenïteni. Ezt a könyvet vagy ezt a rajzot lehet-e aztán a király vagy királyné asztalára letenni? Gondold meg ezt. Most mi nem elnyomott, lázadó, hanem alkotmányos, kielégített és királyunkkal a legjobb egyetértésben élő nép vagyunk. Csakhogy szegények vagyunk és sok az adó." Mit felelt erre Zichy, azt sejtjük bátyja későbbi (április 1-én kelt) válaszából: „Ami az Athenaeumot illeti, meglehet, hogy ezen urak kapva kapnak a te *Király és hóhér*-odon. De mondok neked egyet. 1848 előtt, mint tudod, censura volt. A pesti censor (az öreg becsületes Reseta) nem admirálta Petőfinek a *Hóhér kötele* című munkáját. Mikor az kérdőre vonta érte, azt felelte: mint censor semmit se szólok, de mint önnek barátja és igaz tisztelője azt mondom, — ez a munka nem méltó az ön nagy nevéhez. Ugyanezt kell most nekem nem a te rajzodra, mely méltó a nagy festőhöz, hanem Petőfi ezen versére alkalmaznom, melyet most te próbálsz a feledésből kirántani. Kiadni kellett ezt, mert máskép ez a kiadás tökéletlen lett volna, aztán lármázott volna érte a szélső balpárt, — de kiadni és a művészet sugárfényével bearanyozni, — e két dolog nagyon különböző. Hugo Victort a dologban megkérdezni annyi, mint a farkast kérdezni, hogy helyes-e a bárányt megenni? De kérdezd meg az angolt. De ha megbízol Jókaiban, aki mint demokrata író most kapta meg a Szent István-rendet és egy munkáját a mi imádott királynénknak dedikálta, kérdezzük meg őt, jó lesz-e?"

Nem tudjuk, belement-e Zichy bátyja ajánlatába. A tény az, hogy az illusztráció az 1878-iki kiadásban megjelent. A későbbi (1889) kiadásba Zichy — bátyja minden fejcsóválása ellenére — nem törődve azzal, hogy a király asztalára kerülhet-e az ő Petőfije, megrajzolta a *Föltámadott a tenger* heves indulathullámát is. Zichy újra átálmodta Petőfi vízióját s nem ragaszkodott a tenger hasonlathoz, hanem láttatja a szabadság lobogóját magasan lengető szabadsághősöket, kik letépték a koronát, jogart és palástot a király

[1] *Horváth* János, i. m. 470 l.

fejéről, amitől az osztrák tisztek rémüldözve menekülnek, míg a magyar nép hálás szívvel rohan fel hozzájuk, széttárt karokkal, kaszával, s feléjük rázza széttört béklyóit.

Látjátok ezt a táncot?
Halljátok — e zenét?

Minden recseg-ropog. Így mulat a nép! Zichy e rajzának kompozíciója hullámvonal, mely alulról fölfelé és felülről lefelé hajlik, s a csoportjait úgy kapcsolja, hogy szemünket mozgásba csalogatva, a föltámadt tenger illúzióját éreztesse. Petőfi szellemét érezzük itt a grafikai alakítás eszközeivel kifejezve. Hasonlókép a *Nemzeti dal*-ban, melyben a költő szabadságrajongása kirobban a cselekvésbe, s a felszabadulás utáni vágyakozása, mely kiindulásában egyéni, átalakul a mozgalmas drámává fejlesztett gondolatsor folyamán tömegérzéssé.

Ide veled, régi kardunk!

— zúgja a tömeg és Zichy ezt a pillanatot ragadta meg, — a tömeg, mely a nemzetet jelképezi, néhány alakból áll, de — s itt nyilatkozik meg Zichy vízionárius ereje — a tűz rőzselángja előtt álló alakok mögött homály borong és abba beleérezteti a mozdulatok szilajságának és változatosságának sejtelmes tovahullámzását. Néhány kard csillog elő a homályból, sejtetve és elképzeltetve az ott levő sokaságot, míg a fény, mely végigfut az előtérben levő költőn, kirántott karddal állva a kör közepén, hogy belőle — mint karmesterből induljon ki és térjen vissza minden mozgás ritmusa. Ez a mozgalmas rajz minden grupp-teóriát kikacag, mert a csoport-felépítés látszólagos nyugalma helyett a legélesebb fény- és árnyhatásokkal, örökös mozgásban tartva a szemet, a nyugtalanság lázas izgalmát váltja ki. Azt az izgalmat, amely ott remeg Petőfi dalában. Azt a lázat, mely hallgatóiban lüktet.

Itt tűnik ki, hogy a festő és a költő mennyire egy. De egyúttal az is, hogy mint értette meg Zichy Petőfit. Ez toldás? Ez kongeniális átteremtés. A rajz eszközeivel — igazi festői hatásokkal — a költő legszenvedélyesebb és legbensőbb énjét fejezve ki, egybeolvadt vele érzésben és kifejezőerőben egyaránt.

Nem csoda, ha a maga régi élményeinek gazdag fonadékából egy olyan mestermű nőtt ki, mely a költői és festői képzelet egységét — mindenik a maga eszközével — a legmesteribb módon érzékelteti.

A *Jövendölés*ről beszéljünk. Zichy még egész gyermekifjú volt és meg volt győződve a maga elhivattatásáról. Anyja — ha hitt is titokban benne — a viszonyokkal számoló reális érzékével a művészpálya bizonytalanságától visszarettent. Zichy elszántan küzdött művészeteért, mert mint Petőfi, ő is „megálmodta, hogy nevet szerez magának két országban", — álmodta, hogy

Szárnyaim növének, s átröpültem
A levegőt, a végtelent.

Ezt Zichy is megálmodhatta, éber álmaiban is, ez tartá benne a lelket sorsa sok keserves fordulatai idején, — ha „pokollá is lett az érzelemláng és ő a lángban martalék", — hányszor feküdt ő is elhagyatva, betegen, idegen földön, mint levelében írta, s csak az álom — hallucinációi — éltették. Mert tudta:

Anyám, az álmok nem hazudnak,
Takarjon bár a szemfödél,
Dicső neve költő fiadnak,
Anyám, soká, örökkön él . . .

Egy ilyen közös élmény, — hogyne ragadja meg a művész lelkét? És ebből lett a magyar rajzok legszebbike, melyben mindaz, ami Zichy művészetében itt-ott megnyilatkozott, koncentrálva együtt van. A valószerű és a vízionárius elem kettőssége, — s a két elem rajzbeli kifejezésének csodálatos éreztetése, — a meseszerű és a reális — az álom és a való, — egy nagy „hallucináció". Egy kis lapon mennyi jelenet, s a szemet minden mozgatja, a fény és árny lágy átmeneteivel végigcsalogatja és örökös mozgásban tartja. Ha a beteg költőt nézzük, a ráboruló zokogó anyával, — vagy az angyaloktól légbe emelt költőt lantjával kezében, vagy fönt a felhők közt a gyermekkori álom-jelenséget, a gyermekét karjaiban tartó fiatal anyát, amint látják maguk előtt a koszorúból szárnyra kelő angyalt, rajta a felirattal: *Petőfi*, s a légben rózsák úsznak, s a vonalak muzsikálnak és a fény és árnyék égi zenétől hangos, — igen, itt Zichy a maga eszközeiből muzsikát csinál, lágy cherub-zenét, Palestrina földöntúli hangjait csalva ki formáinak hullámvonalaiból.

Ha Zichytől függne, végig rajzolta volna ő az egész Petőfit, édes testvérét, akinek

versei a szívébe markoltak, később is, hogy visszatért Oroszországba, örökös ihletője volt Múzsájának. Ismerjük néhány kiadatlan Petőfi-rajzát: *A szerelem, a szerelem, a szerelem sötét verem* c. tussrajzát (Petőfi-Ház), a fa alatt búsuló legénnyel, az „A" betű iniciáléjának rajzolva; — a *Nem tesz föl a lyány magában egyebet* címűt (Szépművészeti Múzeum), — ahol a dal végső mozzanata van megrajzolva, — virággirlandba foglalja a szíveszakadt lányt, ki ágyára roskadott; ismerjük magát Petőfit ábrázoló rajzát (Szépművészeti Múzeum), amint a költőt ábrándozva egy falusi ház tornácán ülve látja, — az ifjú Petőfit, aminőnek álmaiban élt; s végül ismerjük a *Hozzám jössz-e?* c. dal illusztrációját. A *Petőfi-Ház*, az *Ernst-múzeum* őrzi még apró ceruzarajzait is, melyek egy-egy Petőfi-illusztrációnak első ötletei, *János vitéz*-t végig szerette volna illusztrálni, — s mikor a *Vértanuk albumá*-nak két allegorikus rajzot csinált, *1849*-et és *1867*-et, ez utóbbin a középen levő sírkő előtt, melyre néma bánattal borul a magyar nép lánya, Petőfi terül el koszorús fővel, jobbkezét kihűlt szívén nyugosztva, balja pedig elpattogzott húrú lantjára nehezedik. Az ő korai halálát nem feledi el soha. „Hány kardcsapás érhette a mi Petőfinket, — írja 1897-ben a segesvári Petőfi-szobor bizottságának — míg halálra sebezve lerogyott. Ugyanannyi fájdalmas csapás érintette nemzetünk szívét" ... Ez a gondolat kísérti álmaiban. Ez vezette a *Petőfi-album* számára rajzolt *Petőfi-apotheozis*-hoz, ahol Petőfi szobrára angyali kéz csillagkoszorút hint, három allegorikus női alak veszi körül a szobrot: a láncaitól felszabadult Sajtó, a kettétört kardot szorongató Forradalom s a letiport zászlón kesergő gyászoló Hungária, — míg fönn, a légben Homer, Dante, Boccaccio, Zrinyi, Csokonai, Béranger várják a megdicsőült testvért ... Így látta Zichy Petőfit, a legnagyobb világszellemek méltó társát, — mily kár, hogy nem adatott meg neki, mire úgy vágyott, megillusztrálni az egész Petőfit! ... De legalább egyik legjobban festett festményéhez Petőfitől vette ihletét, talán az Apostol ihlette ahhoz az újabban felbukkant festményéhez, mely egy beteg gyermek sorsán aggódó családot ábrázol. Ennek is egyéni élményeiben van a gyökere. Hányszor ült ő is gyermekei betegágyánál, félve, remegve, aggódva kedvesei sorsán! A képen az anya a padlásszobában beteg gyermeke nyoszolyájára hajol, a férfi fejét tenyerébe hajtva, elgondolkozik.

A lámpa fáradt pislogása mellett
Küzd a homály és fény ... az alakok
Mint álomképek el vannak mosódva,
S a félsötétben félig rémlenek ...

Egy ifjú férfi, a családapa
Az asztalnál sötét homlokkal ül,
Tán e homlokról árad a ború,
Mely a szobát betölti?

A félhomályból csak egyes színek ugranak ki. A zöld lámpaernyő, a nő fehér ingválla, szürke szoknyája; a fény a fehér ingre kékes reflexeket borít, a bölcső takarója, melyet a nő felemel, pirosas reflexeket kap. A fény küzd a homállyal, mely a háttért megüli. A nő ingválla szélesen és biztosan van megfestve. De a lámpaellenző zöld színe kemény, a reflexek bizonytalanok, a félhomály elnyomja az alakokat „mint álomképek el vannak mosódva". A kéz egyes helyeken azonban kitünő festő. Zichyt, kinek az olajfestés nem volt kenyere, Petőfi még festésben is meglepően erős alkotásra ihlette ...

DR. LÁZÁR BÉLA

ZICHY MIHÁLY: PETŐFI APOTHEOZISA. 1898

Az Ernst Muzeum tulajdona

ZICHY MADACH-ILLUSZTRÁCIÓI

(Befejező közlemény)

Modern volt Zichy vagy nem volt modern? Ha nem is volt úttörő, impresszionista, mégcsak realista sem, klasszicista sem volt tisztán, legalább is nem antik értelemben. Kétségkívül megvolt benne a XIX. század tekintélyromboló ösztöne. És ha hiányzott is az érzéke a pesszimista karikatúra iránt, szentimentális volt, ami átmeneti kedély a modern lelkiállapot felé. Éppencsak hogy a szentimentalizmusnak alapja nem az ugyancsak pesszimista klasszicizmus, bár abból is van benne, hanem az optimista primitivizmus. Igen, kiváltképen a sírvavigadó magyar szentimentalizmus jellemzi Zichy egyéniségét.

Magyar egyéniségét megőrizte Zichy a franciák közt nyolcévi párisi tartózkodása alatt és megőrizte az oroszok közt félszázados pétervári élete folyamán. (Így ütnek ki Karlovszky Bertalan egész oeuvrején lengyel hagyományok szenvedélyes vonásai.) Nem vitézkötéses magyarság a Zichyé, de bensőséges, szellemi; nézzék csak meg a halálugrásra kész meztelen Ádám dacos-bús magyar arcát és büszke-nyugodt testét, a Benczúr Hunyadijának, a Székely Thökölyjének arca és teste ez. Távolról sem tiszta turáni típus, valamilyen középeurópai keverék, kicsit német, erősen szláv, de egyik sem, primitívebb, bájosabb, fönségesebb.

Senki magyar ne pironkodjék amiatt, hogy sokszázados klasszikus és barok fejlődése után a nemzet lelke sokat megőrzött primitív formájából. A többé-kevésbé egységes kultúrájú európai modern nemzetek fejlődési foka nem egyenlő. Még a három legnagyobb művésznép, a francia, olasz és német lélek nívója sem egyenlő. Nagy különbség nincs köztük, mégis a német a legbarokabb a három közt, az olasz klasszikusabb, a francia primitívebb. Francia és magyar közös primitív vonás a szabadságszeretet. Bizonyára primitív velleitásának köszönhette a francia géniusz, hogy a XIX. század leépítő, leegyszerűsítő stílustendenciájában újra visszanyerte azt a vezető szerepet, melyet a kultúra terén a primitív román stílus és kora-gótika kialakítása körül bírt. És bizonyára primitív velleitásának köszönheti a magyar géniusz is, hogy mikorára a posztimpresszionizmusban, a XX. század elejére ez a leépítő tendencia eljutott a mélypontjáig — hirtelen kiugrott maradi helyzetéből és egyszerre a franciák mellé az élre előrekerült. A magyar poszt-impresszionista festők, Csontváry, Rippl-Rónai, Kernstok, Márffy, Czobel, Egry, Lehel Mária, Barcsay, építészek, Lechner, Lajta, Kozma, Rimanóczy és a szobrász Fémes-Beck, Medgyessy, Vilt minden egyéb nemzet művészeit megelőzve a franciák méltó versenytársai.

Magyar optimizmus fűzte Zichyt Petőfihez és Aranyhoz, kiknek illusztrálását elvállalta, jóllehet azoknak népies naturalizmusa túlmodern volt az ő szentimentalizmusa számára. Másért, de ugyancsak különbözik érzésvilága a telivér romantikus, erősen pesszimista Byronétól és Lermontovétól, kiket pedig hasonlóan illusztrált.

Lehetséges, hogy lelki rokonság megkönnyíti az illusztráló munkáját. Színészekről, akik nemkülönben illusztrátorok, tudjuk, hogy bizonyos szerepekre inkább alkalmasak, mint másokra. Gyakorlati érzékű drámaírók a színészek képességéhez alkalmazva írják darabjaikat, a közönség kedves színészeire szabva a szerepeket. Nyilván azonban csak a kis színész tehetsége ennyire határolt, a nagy művész minden föladatot elvállal. Nem azért, mert mindenhez tud alkalmazkodni, mindenbe bele tudja magát érezni, hanem mert mindent át tud formálni a maga gazdag, sokoldalú egyéniségére. Így illusztrálták a bibliát a legkülönbözőbb lelki összetételű minden korbeli művészek, rajzolók, festők és szobrászok, egymástól és az eredetitől is eltérőleg interpretálva azt. Eltérő lelki diszpozició nem akadálya mesteri interpretációknak. Inkább azt lehet mondani, hogy a mesteri interpretációnak éppen az adja meg az érdekességét, hogy mennyire különbözik az eredetitől. Különösen kitetszik ez akkor, midőn az interpretáló nem más műfajban fejezi ki magát, festő vagy színész nem irodalmat vagy zenét tolmácsol, hanem a művész a művet annak saját műfajában interpretálja, zenész zenét, festő festményt. A van Gogh interpretációi, a Delacroix (Szamaritánus), Daumier (Ivók), Millet (Paraszt) alkotásai után csinált egyéni másolatai ilyen remekművek. Picasso és Kernstok nem egyes művészeket, egyes alkotásokat, de különféle kőkorszaki, ekzótikus, görög, gótikus stílusokat interpretálnak izgalmas modern átalakítással. Zichy is vállalt minden föladatot. Amelyik megfelelt neki, azt talán könnyebben, amelyik nem, azt átformálta a maga egyénisége

szerint. Byron és Lermontov, Petőfi és Arany modern szellemét nehézség nélkül átszabta a maga formájára.

Igazi lelki rokonság őt csak Madáchhoz kötötte, kinek pesszimista pózából kiérezte érzelgős optimizmusát. Vajjon ez az oka annak, hogy az Ember Tragédiájának illusztrációi Zichy munkásságának legértékesebb darabjai? Tégy az, hogy ebben az esetben a szokványos minősítésen fölül valóban konzseniális művekről van szó.

Mint Zichy, Madách is hangsúlyozza a művészetben az eszmei tartalmat. Eszméje és formája szintén dinamikus, ami, ismétlem, stílustörténetileg a napoleoni klasszicista korban aktuális volt, de Balzac és Flaubert, Petőfi és Arany jelentkezése után idejét múlta. Mind lehetett Madách műveltebb provinciális költőtársainál, a nógrádi alispán gondolkozásban mélyebbre merülhetett a szalontai jegyzőnél, művészettörténetileg ennek nincs jelentősége csak annak, hogy Petőfi és Arany éppen a maguk látszólag szerényebb, sztatikusabb eszközével, szűkebb körével aktuálisan a világnak haladottabb fölfogását fejezték ki. Mikor én Madách művészi elmaradottságát állapítom meg, nem a nyelvének darabosságát helyezem Petőfi közvetlen és Arany csiszolt stílusával szembe, de a heroikus ábrázolást mérem a népies, naturalista elgondolással össze, még ha Petőfi népiessége csak bidermeier-naturalizmus is és Arany alakjaiban, Toldiban stb. sok nyoma maradt a heroikus típusnak.

Zichy puhaságához hasonlítva azonban Madách tömörsége keményebb lelket juttat kifejezésre, aminek jelentőségét fokozza az, hogy teste beteges, törékeny volt. Bizonyos primitiv érzelgősséget ugyan a Tragédia minden jelenetében föl lehet találni; nemcsak Izaura, de Éva valamennyi reinkarnációja előtt szentimentálissá válik Ádám, aki amúgy is nagyon hajlamos a szavalásra. És ha elfojtott is a Madách optimizmusa (hogyne lett volna az a sorozatos csapások alatt, melyek állandóvá tették pillanatnyi csüggedtségét, ami a legoptimistább lelket is érheti) a természete ellen vállalt, éppenséggel nem megrögzött pesszimizmusa nem a sötét romantikus életcsömör. Nem a teljes korrelativitás kétségbeejtő bizonytalansága fáj neki, csak a szabad akarat hiánya, a sors hatalma az ember fölött, mely ha elkerülhetetlen bukást is jelent az egyénnek, kedvező véget hozhat a fajnak. Nem feneketlen, modern, de sekély, antik peszszimizmus ez, mely nem zárja ki a reményt.

Madách klasszicizmusa tudatosabb a Zychyénél. Ádám kereken kijelenti, hogy a torzot nem tűrheti. Annál jobban gyönyörködik a romantikában Lucifer:

> Az ember arcra egy majomvonás;
> A nagyszerű után egy sárdobás;
> Ficamlott érzés, tisztes szőrruha;
> Kéjhölgytől a szemérem szózata;
> Tömjénezése hitványnak, kicsinynek;
> Szerelmi élvre átka egy kiéltnek;

Megkapó jellemzése ez a romantizmus szimultán típusának.

De vajjon jól áll-e Lucifernek a romantikus, kettős szerep. A hegeli elgondolás szerint, melyet művében Madách következetesen végig igyekezett vinni, Lucifer ellentéte Ádámnak, Éva mindkettőjük keveréke, míg az Úr egyszemélyben ez a trinitás. Így üdvözli három (?) arkangyal az Úrban az erőt (Ádám), ennek ellentétét, az Eszmét (Lucifer) és a Jóságot (Éva), mint a kettő együttesét. Tiszta antikklasszikus, kéttípusú elgondolásban Lucifernek majomnak, sárnak, kéjhölgynek kellene lennie az emberi, nagyszerű, szemérmes Ádám mellett, vagyis pontosan az ő ellentétének, rossznak a jó mellett, csunyának a szép mellett, de nem torznak, tehát nem szimultán a kettőnek együtt, nem szemérmeskedő kéjhölgynek. Bizonyára Madách a romantikát a közkeletű osztályozás szerint a klasszicizmus ellentéteként értelmezte, holott a mestere háromtípusú elgondolása után az csak szintézise lehet a primitívnek és klasszikusnak.

A jénai professzor háromtípusú elgondolása (tézis-antitézis-szintézis) túlmegy az antikklasszikus fölfogáson, mégis megtartja ezt alapul, miértis nem lehet azt még a modern történetfilozófiai rendszer gyanánt elfogadni. Tény az, hogy itt a második kortípus továbbra is ellentéte az elsőnek, míg, ismétlem, a harmadik vegyülete az első kettőnek. Pontosabban ez olyan mondvacsinált szintézis; kombináció is, nem is, semmiesetre nem kettős forma, ami pedig lényege az érett-modern típusnak. Nem is szerepelhetne máskép, mint szimplán, a következő történeti hullám téziseként, ahogy valósággal viszontlátjuk a Hegel éretlen rendszerében. Csakhogy jól értve, ha a szintézis és tézis azonosak, akkor ez a rendszer tulajdonképen nem is hármas, csupán kettős s így nagyon távol van még attól, hogy modern legyen. Modern elgondolásban a fejlődés rendszerét nem is a típusok közti ellentmondás és kibékülés, de azoknak fokozatos bonyolódása jellemzi.

Szimultán szerepeket általában csak Éva-

nak juttatva, Madách nem igen követ el több olyan figyelmetlenséget, minő a Lucifer romantikus ízlése. Az, hogy Urielt, a négy arkangyal egyikét a hármas rendszer hallgatásra kárhoztatja, nem érdemel említést; ha az Úr nem rótta meg ezt a rendezést, csupán a Lucifer hallgatásán háborodva föl, én nem bírálhatom azt. Még azt is puszta elírásnak és nem dilettantizmusnak tekintem, hogy a többi három arkangyal hibás sorrendben üdvözli az Urat, előbb mint Eszmét és csak aztán mint Erőt. Ezt a szövegben már rég ki kellett volna javítni, hiszen zavarja az értelmet is. Ötven esztendő alatt éppen ötszázszor fordultak meg a mennyországban Gábor és Mihály maguk körül, mert azt mondatták a nevükben, hogy az anyagot (Erő helyett) az Eszme teremtette, pedig az ókeresztény filozófia félreérthetetlenül leszögezte, hogy utóbbinak műve: a változó megkülönböztetése volt a változatlantól, a tér és idő megalkotása, a nemzedék és egyének osztályozása.

Mindez, mondom, jelentéktelen. Nagyobb baj az, hogy a hegeli rend részletekbe menő végigvitele nem tesz jót a Tragédiának lényegileg sem. Madách hegelebb volt Hegelnél, amint minden rendszernek az a sorsa, hogy a tanulók a d a b s u r d u m vigyék. A mester csak a történeti fejlődésre vonatkoztatta rendszerét, de sohasem gondolta, hogy egy esemény szereplői ugyanilyen rend szerint differenciálódnak. És ha gondolta is, ez a történetfilozófiai rendszer nem oldható meg egy műalkotás egységében.

A Hegel három kortípusára hasonlít a műtörténészek által megállapított három stílustípus: a primitív-, klasszikus- és barokstílus. Hegelhez hasonlóan különböztetnek meg a műtörténészek a stílus fejlődésében váltakozó primitív, klasszikus és barok fejezeteket. Úgy a történetfilozófiai, mint a művészettörténeti tétel többé-kevésbbé helyes tudományos megállapítás, de egyik sem lehet egy drámai mű művészi fölépítésének alapja. Képtelenség művészileg megszerkeszteni egy színművet, melynek három fölvonása más-más stílusu. A Hegel éretlen szisztémájában a három szellemtípus nem erősen heterogén, ennek megfelelően a Tragédia egységének hiánya nem kiabál annyira, amennyire kiabálhatna, ha a három stílus teljes heterogénségében jutna benne kifejezésre. Egyetlen szín ugrik feltűnően ki az együttesből, a londoni vásár, melyben a modern rend érettebben nyilvánul meg, szimultán cselekvényekből tevődik össze. Ilyennek kellene lennie a római színnek is, mely annak ellenére, hogy szintézis, formailag alig különbözik az előző színektől. Nem mintha Madách ösztönösen vigyázott volna a mű egységére, de, ismétlem, mert az éretlen elmélet kívánta a szintézis és tézis egyformaságát. Ellenkezőleg, ahol Madách átadta magát az ösztönének, éppen a modernebb londoni színben és különösen Éva modernebb jellemzésében, ezekben a részletekben eltért az elmélettől; ezek ki is esnek az együttesből.

Igen, a Tragédia egységének hiánya kevésbbé feltűnő eltérő formájú színei miatt, mint három stílusu szereposztása folytán. A Tragédia egy-egy színe a hegeli szereposztás következtében olyan csoportképekre hasonlít, melynek egyik alakja primitív, a másik klasszikus, a harmadik barok stílusban van festve, vagy hasonlít egy szoborra, melynek különböző tagjait, fejét, kezét, lábát a művész másmás stílus szerint alakította.

Nem hallgatom el, sőt hangsúlyozom, hogy ez a stiláris szimultanizmus csak klasszikus műben hiba, érett, modern alkotásban nemcsak lehetséges, de megkövetelt forma.

Tulajdonképpen, amint nem lehet találkozni egyetlen tiszta formáju művel, sem tisztán primitívvel, sem tisztán klasszikussal, sem tisztán barokkal, csak kevert formájuval, ugyanúgy nem csinált még művész soha egységes formáju művet, melynek minden részlete azonos stílusu volna. Az eleven művészi ösztönt, bármennyire impetuózus, az jellemzi, hogy nincs határozott iránya, hanem egyszerre mind a három irányban tapogatózik. Egy művet más fölfogásban fejezünk be, mint elkezdtük, nem egyformán fejezzük be minden részletét; egyáltalán nem tudjuk, mikor fejeztünk be valamit, mikor mentünk a kelleténél túl stb. A valóság tehát az, hogy kivétel nélkül minden primitív, vagy klasszikus alkotás is többé-kevésbbé egységhiányban szenved, ami nem árt addig, míg nem sérti az ösztönös érzést, mindössze némi barok ízt ad a műnek. — Hanem ez nem minden. A modern esztétika egyenesen előírja, hogy ne csak az egyes alak jellemzése, de az egész mű fölfogása is kettős legyen. Tudott dolog, hogy a barok ábrázolók programszerűen más-más technikával fejezték ki a különböző teksztúrákat, a szakállt más manirban festették, mint az arcbőrt vagy a ruházatot. Egy árnyékban tartott ensembleban egy megvilágított sarok ilyen kettős fölfogásról tanúskodik, voltaképen két képet, egy sötétet és egy világosat jelent. Ebben az értelemben természetesen nem lehetetlen az sem, hogy az irodalmi mű egy-egy jelenete,

esetleg egyik-másik alakja klasszikusabb vagy barokkabb legyen. A modern mű stiláris szimultanizmusa lehet alig észrevehető és lehet erősen széthúzó. Kiúgróan egységtelen formáju mű is lehet művészi — egy föltétellel. Ez a föltétel az, ami éppen megadja neki a művészi egységet, hogy a művész a stiláris szimultanizmust átérezze. Baj csak ott van, ahol a művész, festő vagy író azt tudákosan, csak tudatosan és nem ösztönösen is oldja meg.

Nos ez a baja a Tragédiának vitathatatlanul megvan. Szisztémájában a tudatosság nyomja az ösztönt. A stílus iránt közömbös nagyközönség ezt nem érzi. Amúgyis megrohanva a filozófiai magyarázattól, nem tudja, mire figyeljen, az értelmi összefüggésre, vagy a művészi hatásra.

A részletekben Madách mindenütt szabadjára hagyta ösztönét; szerencsére ott ez teljes elevenségében nyilvánult meg. Az életben agyonsanyargatott költő nagyon megtanult érezni és a szenvedélyek magas létrájáit hágatja meg a hallgatóval, minek tetején az értelem elszédül és a szív elfacsarodik. Ên mindenekfölött Madách sokat kifogásolt nyelvét, tömör magyarságát élvezem; ezen keresztül bájol el költészete, nyügöz le ereje és félemlít meg mélysége. Milyen jó, hogy ilyenkor nem szégyen neuraszténiásnak lennem, tekintet nélkül szomszédaimra elgörbült ajakkal egész testemben remegni, mialatt sós könnyek ereszkednek le arcomon.

Ösztönös szenvedélyében Madách magasan fölülmúlja Zichy érzelemvilágát. A Tragédia számára rajzolt illusztrációk is alig emelkednek föl hozzá, jóllehet azok kompoziciói egységesebbek, nem olyan mesterkéltek. A túlságosan vulgáris Benczur legnemesebb Hunyadi Lászlója sem éri föl Madách Ádámját. Lotz angyali ártatlansága van annyira tiszta, mint a sztregovai remete tűze, de nem elég férfias ehhez. Egyedül Székely lett volna méltó a tragédia interpretálására. Sajnos, az ő kompoziciós elmélete éppoly okoskodó volt és művészvére csak vázlatain tört ki, miket filozófiától mentesen vetett vászonra.

Filozófiai szisztémára, akár a legújabbra, minőnek Madách a Hegelét nem tekinthette, műalkotást építeni eredendő bűn. Fordítva, bölcseleti rendszert lehet műalkotások mintájára szervezni. A művészet formaalakulása megelőzi az összes egyéb kultúrmanifesztációk fejlődését, de sohasem követi azt. Ez alól nincs kivétel. A műalkotás vagy megelőzi korát, vagy nem művészet, hanem utánzás. Csupán újító művészet lehet elementárisan ösztönös. A konzervatiy művészet, a régi utánzása túlságosan tudatos ahhoz, hogy meghasson bennünket.

Az elegáns Zichy, éppúgy, mint a közönséges Benczur, az angyali Lotz és a fenkölt Székely, de mindnyájuk fölött kiemelkedő Madách is, mind tudatos klasszicisták, konzervativ művészek voltak. Jellemző a mai kritika tájékozatlanságára, hogy Madáchban éppen az újítót ünnepli. Mit újított ő, a filozófiai költészetet, ami a félszázadelőtti forradalom idején volt aktuális? XV. Lajos halála után az európai kultúra bomlást, stílusa leépítő tendenciát mutatott, amint a X. századtól odáig tendenciája a szerkesztés, épités volt. A francia forradalom hatalmas robbantó akció volt a leépítés irányában. A világháború után eljutottunk a mélypontig, melyből az emberiség most igyekszik kikászálódni új konstrukciók után tapogatózva. Mindazonáltal a leépítés elkerülhetetlen, természetes folyamat volt, amilyenhez hasonlót a történelemben minden új kultúra kialakulása előtt találunk. A fejlődésnek éppoly szüksége van rá, mint az építésre. A leépítés új formák közt történik, további haladás és nem visszafejlődés. Ezt tehát konzervativ intézkedésekkel hátráltatni esztelenség. Akik ezt a gigantikus leépítést fokról-fokra foganatosítják, az üldözött destruktivek, a történelemnek éppen olyan hősei, mint annak idején a konstruktivek. Viszont a természetes destrukció korában konstruktivnek lenni éppolyan kerékkötő cselekedet, mint megfordítva destruktivnak lenni konstruktiv korban. A művészetben a leépítés, ez a tendencia a primitív stílus felé, ösztönös esztétikai szükséglet volt a XIX. században. A fokozatos leegyszerűsítés az egyetlen út volt, melyen korszerűt lehetett alkotni. Madách éppúgy mint a többi klasszicisták, Zichytől Székelyig, nem vett részt ebben a leegyszerűsítő mozgalomban; ellenkezőleg mindnyájan a korukénál bonyolultabb formához nyúltak vissza. Minden temperamentumuk mellett konzervativek voltak Munkácsy és Paál is, ha nem is klasszicisták, hanem realisták. Corot és Courbet kitaposott nyomán jártak, ezeket népszerüsítve abban a városban, ahol Odilon Redon és Cézanne alakították a jelent és készítették elő a jövőt. Igazán művészi, vagyis európai értelemben úttörő munkát Magyarországon csak a következő nemzedékek, a Rippl-Rónai és az utána jövők végeztek. Ezek közt is konzervativek, népszerüsítők azok, kik ma az impresszionizmust folytatják, vagy akár az első posztimpresszionisták hagyományát terjesztik.

ZICHY MIHÁLY ISMERETLEN LEVELEI

A világjáró művész senkinek annyi és oly őszinte levelet nem irt, mint testvérbátyjának, aki odahaza minden ügyes-bajos dolgát számontartotta. Az ösmeretlen epistolák közül, amelyek illetékes helyről jutottak hozzám, most a küzdelmes évek legjellemzőbb emlékeit tárom föl. Zichy Mihály akkor már nemzetközi hirű festő volt, túl a fantasztikus orosz sikereken, a pazar udvari ünnepélyek és meseméretü vadászatok megörökitésén, túl a muszka hercegnői szerelmeken is. Keserü szivvel költözött a ville lumière-be, de onnan sem akart hazatérni, sőt Antal bátyját családostul Párisba hivta.

— Itten jobb magyarok maradnátok, mint otthon! — irta a maga-számüzte emigráns, akit szakadatlanul gyötört a titkos nosztalgia. De mégse birta ki az ősi zalai portán, vagy a kicsinyes irigy Pesten s 1847-től kezdve, amikor Helena nagyhercegnő Pétervárra hivta, kevés megszakitással majdnem hatvan évet töltött messze idegenben. A Zichy-életrajz hiányos e nyiltszavú levelek nélkül és hogy minél többet vihessek az Uj Könyv olvasói elé, az obligát biografus-jegyzeteket tulrövidre fogom.

Legsulyosabb válságában irta Párisból:

Páris, 7. szeptember 1878.

Kedves Tónim!

Tegnap kaptam egy confidentialis levelet, amelyben azt irják, hogy Adlerberg gróf* a habozó császárt megint meghazudta, azt állitván, hogy én még akkor is, ha mindent megadtak volna, elmentem volna. Látom, hogy ott ilyen ellenségekkel nem boldogulnék. De sajnálom, hogy a rajtam ejtett csorbát ki nem köszörülhettem személyes és tettleges generositásommal. Most majd más uton kell a gazembert megbüntetnem, és a gyenge czárt megszégyenitenem.

A mult héten mindnyájan összeesküdtetek, hogy engemet haza citáljatok és a külső körülmények is segittenek benneteket.

Képem csak október 1-én lehet kiállitva Bécsben. Milyen sikere lesz, azt meg csak az Ur Isten tudja. Hamburgból is gyéren jönnek a jó hirek. Itt — Ó —!

Künn álló pénzeim nem folynak be, az enyémet szépen elköltöttem. Mig a „Futó csillagaimat" elvégzem, az utolsó frank elfogy. Most még nem is gondolok erre a keserü dologra, hanem dolgozok nyakra, főre.

Pulszkyék irányában én lovagiasan viseltem magamat. Egy más kérdés most az! melyek kötelezettségeim az ajánlott hivatalban?

Mennyire vagyok ezek által lekötve? Hol van a lakás? Mennyi a fizetés? Ha ezekre feleltek, akkor meglátom, van-e elég tehetségem és képzettségem ezen állomást becsülettel viselnem.

Összefér-e számitásaimmal és tervezett munkáimmal?

Ha mindez meg volna, akkor az a fontos kérdés jön tanácskozásba, — hogyan szabadulok innét?

Honnét veszem a pénzt költséges holmim elszállitására. Szép butoraimat nem igen szeretném elsinkofálni.

Higyjétek csak el, hogy nem vagyok ám legyőzve, hogy szivem eléggé önérzetes, ha nem is a piacon, de azoknál, akiket én is becsülök és hogy a még egy ideig hozott áldozatok végtére mégis kifizetnék magukat. És, hogy éppen e tekintetben sajnálom Párist végkép idehagyni.

Én részemről azt szeretném, hogy ti mindnyájan ide jönnétek és élveznétek e világváros kényelmeit. Itten

* I. Miklós cár udvarmestere.

Uj Könyv (Bécs) 1921. 5. szám

jobb magyarok maradnátok, mint otthon.

Őszinte és hű öcséd

MIHÁLY

•

Pár héttel később kommünbarátság vádját utasitja vissza ez a festő, akinél magyarabb művész soha nem szolgálta kint hazája érdekeit. Akkor küldte szét első remek albumát, továbbá hiressé vált Deák-metszetét (Erzsébet királyné Deák Ferenc ravatalánál) és az egész jövedelmet jótékonycélra adta. Mint a párisi Magyar Egylet elnöke, legtöbbet mindig annak javára szánt, hazulról azonban nem akarták támogatni a kint tanuló diákokat és a többi hűséges magyart.

•

— 28. október.

Kedves jó Tónim!

Első dühömben neki gyürköztem a birkozásnak, de komolyabb megfontolás és nyugodtságom visszatértével nem tartom méltónak Kelety* urral, kijelentett művészeti nézetei után akármi komolyabb értekezésbe ereszkedni. Csak azon egy rágalmazásnak adok határozott dementit, hogy én a Commune-t, vagy a köztársaságot communista alakjában akartam volna szentesiteni. Illyen feltételt valóságos agyvelő megfeszités után is csak a legelvakultabb ellenséges rágalmazó nézhet ki képemből. Ezerszer köszönöm neked erélyes védelmedet. Collegiális tekintetben pedig én, még jobban hazafiui tekintetben Kelety ur eljárását nem is qualificálhatom.

• • •

Olvasd el az ide csatolt, mind mondám, első dühömben irt epeokádásomat, de ne használd fel. Zichy Géza is igy javasolja. Egy valaki harmadik irhatna igy, de én nem.

• • •

Az egész csetepaté legjobb hasznot hoz még talán a szegény sebesülteknek. Terke nekem a Deák-képek kiállitása alkalmával 25%-ot adott, no de ez egy kapzsi fráter, amint Telepy irja. Bele kell nyugodnom, hogy egy magyar művészeti intézet a magyar sebesülteknek csak 10%-ot ad.

Gyüjtsd a lapokat és küld nekem át à fur et mesure, most itt is érdeklődnek néhány francia baráti képem sorsa iránt.

Vilmos császár is pártolóink sorába lépett, megvett egy százfrankos példányt. Vilmos császár, Viktoria angol királyné nevét meg nem emliteni parancsolja. Belga király, Walesi herceg, Lipót angol herceg, Fersen gróf pláne 150 frankkal képezik pártolóink eddigi névsorát. Most talán a mi udvarunk se fogja sajnálatra méltó tolakodásnak nevezni, ha Ő Fel- és Fenségeihez is fordulunk.

Trefort meg kapta a két darab rémetszetet, az Egylet ajándékát?

Furcsa, hogy eddig még nem feleltetett. Egy miniszter dicső tettei közé számithatná, ha Egyletünk kifejlődését előmozditotta volna. Négy éveken át egyedül az én vállamon tartottam, de most már jó erősen a lábán áll.

Ölel csókol hű testvéred

MIHÁLY

•

— 16. november 1878.

Kedves Tónim!

Felzavartalak szép és kellemes nyugalmadból, ugy-e? Van most elég bajod velem és képemmel? Köszönöm a testvéri részvétedet. Mindenek előtt az érdekel leginkább, hogy lesz-e és mennyi pénz a sebesültek számára.

Vigyázz, nehogy itt is valami disznóság történjen.

Pulszky bizony rövideben nem fejezhette ki, hogy millyen asinus triplex, jó, hogy ezt ő maga hirdeti oly hangosan, én egyébiránt ezt neki irásban is megadhatom.

Tudom előre, milyen ellenzék vár Bécsben, hiszen ott jelent meg az a fertelmes első cikk: „Der gemalte Leitartikel“ Terke barátom is már figyelmeztetett a bekövetkezendő harcra. Bánom is én, csak a közönség

* Támadócikket irt Zichy ellen a Pester Llyod-ba.

értse meg és nézze képemet. Akkor czélom el van érve. Hadd fussa át képem a világot, mint egy fájdalmas és ijesztő sikoltás. Ezt akartam.

* * *

Harkányi barátom (?) egy kis kötetü becses Horváth Mihály a magyarországi kereszténység történetével ajándékozott meg. Éppen ezen tárggyal foglalkozom és gyüjtök adatokat nehogy valami személyes okból részrehajló legyek, nem is akarom hallani mit mond a bősz klerus felőlem (!) A rézmetszettel már megint pesszimista vagy. Én az 5000 nagy és még 5000 kisebb példányok eladásával nem is akarok kételkedni. Trefortmennyit segithetne? Mássz hát neki a nyakára, minden iskolába fel kellene egy ilyen rézmetszettet akasztani. Kovách Laczit is felszólitottam, mint egyletünk tiszteletbeli tagját, pedig az én ajánlatomra Chycay és Tisza Kálmánnal együtt. A három között egy se tett semmit érettünk. Schmafu!

Tedesco nyugtalankodik, már szeretné a bejövetelnek palpabilis eredményét kezébe venni. A mi egyletünknek is tisztázni kellene Tedescótól contrahált adósságát, azért kérlek, küld el ezentul hamarább a rézmetszetekért bejött összegeket.

Füleddel is, azt hiszem, olyan peszszimista vagy, mint az én vállalataimmal. Egyébiránt ez még nem a bajok legnagyobbika, bár én se hallanám ezt a sok bolond és cudarságot körülöttem. Kár, hogy a Vasárnapi Ujság cikke magyarban van irva. Forditgatásokkal én nem érek rá foglalkozni, habár képem sorsa Dumast és Claretie urakat, de a festők nagyobb részét is érdekelné.

Isten veled!
Ölel hű öcséd MIHÁLY
Saluts à tout mon monde!

*

25. november 1878.

Kedves Tónim!

Várva várom a rézmetszetünkért befolyt összegeket. Nemcsak hogy én magam nyakig vagyok a vállalatban, de végre Tedesco is nyugtalankodhatnék, ha a sok kiadás, előlegezés után pénzt nem lát. Várva várom jelentésedet a sebesültek segélyezésére bejött összegről. Ezt a többivel együtt megirom tudomásul Claretie urnak, aki bátran és határozottan lépett fel mellettem.

No hiszen szép dolgok történhettek a képzőművészet igazgatóságánál, ha csak félig igaz, amit az ujságok hirdetnek. Háladatos és kellemes szerepet választottak ki nekem az ifju urak! Volna ám pedig módja boldogulni, ha tevékeny és tehetséges ifjak környeznének, nem pedig valami lármázó csoport és haszontalan csőcselék.

Megmutattam, mit csináltam itt az Egylettel, de voltak is becsületes segédeim. Három és fél évek alatt 3500 frankból mi az egylet minden költségeit, sok mindenféle vételeit fedezve teljes segélyző feladatának megfelelve, körülbelül 11,000 frankot tettünk le, mint sérthetetlen alapitványi tőkét a Földhitelintézetbe. Azonfelül a menházunkra bejött összegek, (valami 8000 forint a takarékpénztárban) itt is egy bankban körülbelül 3000 frankunk fekszik. Ezt én szegény iparosoktól segitve értem el, és ha Isten segit, rézmetszeteimmel egy egész vagyont adok nekik. Senki se segitett, de senkise gátolt, azért ment is.

A propos.

Az Egylet tagjai elhatározták tanusitásául annak, megérdemlék-e hazánk pártolást és mintájául kiképzettségünknek, hogy a jövő tavaszkor megnyitandó székesfehérvári iparmű kiállitásra munkáikat megküldik.

Az Egylet feladata és pedig nehéz feladata, hogy az egyeseket tárgyaik kivitelében anyagilag segélyezze, 5000 frankot kell előteremtenünk, hogy az Egylet tagjai becsülettel léphessenek fel. Ezt a pénzt valahogyan megteremtjük, ha a további költségeket nem fedezhetjük.

Zichy Jenő elnöke e kiállitásnak, amint hallom.

Nem tehetnéd meg, hogy mi I./ egy 40—45 négyszögméter alaku nagyságu

tért ingyen kapjunk? 2. Hová kellene fordulnunk, hogy az átszállitási és visszaszállitási költségek is a lehető legkisebb pénzáldozatba kerüljenek?

Ha mi itt az egyleti tagoknál munkánkat quasi megrendeljük és pénzzel segélyezzük, a nekünk szánt kiállitási tért kidiszitettük és egy képviselő oda és visszautazását megfizettük, akkor is már erőnkön felül tettünk. Légy tehát oly jó kedves Tóni és beszélj Csengeryvel, Ráth-hal, Gyene Gusztávval, a belügyi minisztériumban és főként irj kérlek Zichy Jenőnek (Géza is megigérte, hogy a lehetőt megteszi) ezek mind mozditsák elő ügyeinket. Harkányi is.

Megvan nálunk a jóakarat, megvannak a tehetségek is, ezen mitőlünk küldött munkáknak nagy hatása lehet a mi egyletünk jövőjére, de talán az egész magyar iparra is. Nagy kár volna, ha egy erőnkön felül álló anyagi nehézség az egész tervet eldöntené.

A mi jurynk már nagyban vizsgálja a beadott munkaterveket.

Gyönyörüség nézni, milyen solid, milyen kis államot képezhetnek az iparosok, az elkárhoztatott mesterlegények, ha sikerül ezeket korcsma helyett egy egyleti körben összehozni.

Örülök, hogy nem sok több mással én voltam az első aki a világ nyugalmát komolyan fenyegető communismus, internationalismus rossz felfogását is a kellő és most általában behozandó szerrel gyógyitom.

Ergo! dolgozzunk együtt kedves Tónim. Fölzavartalak egy és más képemmel, most tartson az Isten ébren és járj el kérlek teljes buzgalommal a jó ügyben.

Még egy kis erőfeszités és meglesz a mű, öcséd valóságos és egyedül komoly hasznot hozó érdeme.

Ölel hű öcséd MIHÁLY

•

— 2. december 1878.

Kedves Tónim!

Szépen fested te a mi hazai képzettségünket, és ezek után is még azon óhajodat fejezed ki, hogy én egy illyen — fészekbe jöjjek.

Terringettét, pedig, be jól esett volna, ha üres levél helyett egy vastagon terhett pénzszállitmányt kaptam volna.

Tanusitásául annak, hogy lépéseinket a rézmetszet elhelyezésénél az idegen uralkodó házak nem vették tolakodásnak, a következő lajstrom hazudtolja meg. Vilmos császár 1, braziliai császár 2 különös kivánatra, angol királyné 1, belga király 1, walesi herceg 1, Lipót testvére 1. Cumberlandi herceg 1, Fersen gróf 1, Taub Lipót 1, Katalin orosz főhercegnő 1. Mindnyájan száz frankos példányokat a csodállatból „avant la lettre“ vettek. Elég szégyen az, hogy egy hazafias cél előmozditására idegenekhez kell fordulnom, még nagyobb szégyen pedig az, hogy az idegenek ezt barátságosabban és határozottabban pártolják, mint azok, akik erre legközelebb hivatva volnának.

Schämt's euch!

Fényképeimből adjál egyet Tomsich Pistának, egyet pedig Csengery Antal urnak (ha kivánja), a többit pedig küld el Terkehez Bécsbe Tuchlauben 8. Nem vagyok elég gazdag, hogy eltékozolhassan azt, amit itten drága pénzzel fizettem meg. Lássatok hozzá az Istenért, hogy a rézmetszeteket eladjátok és a pénzt elküldjétek.

Ölel hü öcséd Mihály.

•

Kedves Tóni,

akár mint müvész, akár mint hazapolgár nézzek körül, mindig az a veszett pénz akadályoz. Meg vagyok arról győződve, hogy amit teszek jó és hasznos, arról is meg vagyok győződve, hogy azt senki más nem tenné meg. Fordultam olyanokhoz, akik hazánktól meg vannak bizva, pénzzel is ellátva az ilyen ügyek pártolására. Mind süketek maradtak többszörös felszólitásomra.

Mint művész nem dicsekedhetem hazám valami kitünő pártolásában. Sőt ellenkezőleg, ott ahol az ellenem elkövetett igazságtalanság ellen

támaszt és védelmet várhatam volna, ott támadtattam meg a legcudarabb módon. Isten tudja és erszényem és talán még szegény gyerekeim is érezni fogják, hogy művészi teremtményeimben soha nyereményi számitás nem vezérelt. Ugy és azt festettem, amit eszem és szivem tanácsolt. Mint honpolgár is a párisi magyar egylet átalakitásában csakis a hazámra visszajáruló haszonra tekintettem. Körülnéztem, van-e valaki más, aki helyettesithetne. Felhivtam vagyonosabb hazámfiait a részvétre, arra, hogy velem kezetfogva megtegyék a munkát. Mindezeknél hideg óvatosságra találtam, de még személyesen meggyőződni se akartak, érdemes-e az eléjök terjesztett tárgy. Tudja Isten, nem dicsvágy, fényes szappanbuborék utáni hajhászás vezérelt itt is, hanem azon benső meggyőződésem, hogy a dolognak meg kell történni. Itt is, azok, akiktől hathatós segélyt várhattam volna, elfordultak tőlem. Az e napig bejött segély összege csakis apróbb városi, falusi községek, kisebb takarékpénztárak adományai. Látom, hogy a nép felfogta és pártolja az ügyet, de jaj mi lassan gyűl garasonként össze a pénz. A szegény könnyen megérti a szegényt! Ha átnézem az adakozók névsorát, hidd el elég okot találnék egy pandant költeményhez Petőfi Külföldi magyarjaihoz és ezt a belföld elsatnyult magyarjaihoz cimezném.

•

Zichy Jenő tudtomra adta, hogy a műosztályra is egy külön nagy terem van szánva, azt is, hogy az egész festőművészcsoport részt fog venni. Ezek között Kelety Gusztáv is, quo jure? Azt is irja, hogy az én képeim ebbe a nagyterembe jöjjenek. Én ez ellen protestálok. Az én képeim csak ami egyletünk kollektiv kiállitási termében lesznek kiállitva. 1. Én mint az egylet elnöke nem kivánom, hogy egyletemből kilegyek zárva. 2. Olyan társaságban, ahol Kelety Gusztáv is jelen van, én nem kivánok lenni. Tartson vele, akinek ilyen jellemek izlésére vannak. Én szorosan az én egyletem tagjaihoz csatlakozom. Majd találnak ezek helyet az én festményeimnek is.

Áldjon meg az Isten!
Ölel hü öcséd

MIHÁLY

Jókai Mór megigért könyveit várva-várjuk!

•

— 9. március 1879.

Kedves Tónim!

Nem jól értesz, ha azt hiszed, hogy engemet a kritika, jó, vagy rossz, fel tudna háborgatni. Jutott nekem ezen portékából quantum satis. Nem azért, amit festményeimről mondott, hanem azon mellékes czudar gyanusitások bőszitettek fel. Egyébiránt una voce poco fa. Tartsatok csak szépen vele és a triumvirátussal és áldja meg az ég müködéseiteket. De engemet hagyjatok ki minden számitásból.

Mégy egy kérésem van és ez az, hogy ha lehet és anélkül hogy ez nagy feltünést okozna, igazitsd helyre Paczka és Fellner áltanitványaim hegykéskedéseit. Az első egy évig valóban tanitványom volt, de csakhamar feleslegesnek és nélkülözhetőnek találta tanácsaimat követni, vagy csak kikérni is. Énnekem tehát a később szerzett babérjain semmiféle részem nem lehet. Fellner pedig alig egy pár hónapi tanulmányai után az én vezérletem alatt (itt kiemelem, hogy az első tanulmánya minden protekció nélkül a Salon Juryjétől a kiállitásba elfogadtatott.) Még hamarább, mint Paczka az én Waldmüllertől öröklött tanrendszeremmel össze nem férhető müvekkel kényszeritve nyomott anyagi körülményeitől foglalkozott. Az hogy véleményemet mázolásai felett itt-ott kikérte, még nem tette őtet tanitványommá. Én fel is kértem Fellner urat köszönetül az én tőlem neki az első időkben tett szolgálatokért engemet az őreá vonatkozó mesteri cimmel megkimélni. Prém ur lapjában olvasom, hogy már Fellner urat is, és pedig mint az én tanitványomat, felemlitésre méltó művésznek tekintik.

Hová megyünk az Ur Istenért? Fellner egy sokat olvasott, látott és müvelt ember, de egy nevetséges renomista, szeleburdi fráter, kapkod ideoda és ha nem változik, soha belőle ember nem lesz. Paczka hirtelen szerencséje agyvelejébe mászott. Ilyen esetek végtére még azon határozatra visznek, hogy ajtómat bezárom és minden hozzámfordulókat a kimerithetetlen jóságu Isten kegyelmére hagyom. Munkácsy is a minap avval vádolt hogy Paczka buktát (ami még kérdés) az én felháboritásaim okozták.

* * *

Érzem, hogy beteg vagyok. Ezen folytonos izgatottság, ezen folytonos küzdés a minden oldalról lábaim és lépteim elé gördített nehézségekkel, megemészt. Visszavonulok oly helyre, ahol a világ lármája csak filtrirozottan juthat el hozzám, de amellett a természet maga mégis több kárpótlást nyujtson, mint azt a tabajdi és zalai környékek tehetik. Hozzászámitva a Muzeum-utca 8. számu ház szivélyesen felajánlott élvezetét is. Hogy innét szabaduljak, egy jó barátomtól az egész orosz nyugpénzemet előre felvettem egy évre. A megmaradó talán pár ezer frankból kell megélnem valahogy.

Morális erőmet megtörték az anyagi nehézségek. Müvészi hivatásomnak nem tehettem eleget, eszem még éber, több egy jó eszménél vonul még át agyvelőmön és emelném fel munkára karomat, de izmaim az oly sok oldalról rám rohanó ellenzékek által meg vannak gyöngülve legjobb, ha letéve az ecsetet, eltünök az arénáról.

* * *

Őfelségeik ünnepélyére a magyar Egylet egy éntőlem rajzolt cimlapos üdvözletet fog leküldeni, nem énreám, de az Egyletre óhajtanám ezáltal Őfelségeik figyelmét forditani.

Előbb ezen figyelem hasznomra lehetett volna, most késő. Szerencsésebb volt e tekintetben Makart, szép mühelyében mi szép képeket festhetett és ez uj müvészet hérosává lett, amit geniális és kellemes modorával meg is érdemelt. A müvészet is olyan mint az élet, egy tükör, aki nevetve néz bele, annak ez is nevetve felel vissza.

Mihelyst pénzem megérkezik, azonnal megyek innét, ugy hiszem május elején.

Öcséd MIHÁLY

*

Május, 8-án 1879

Kedves Tónim!

Legjobban szeretnék itt Párisban maradni, és egy alapitandó magyar müipari tanodának igazgatóságát elvállalni. Sokan vagyunk, akik az ide küldendő ifjuságnak kalauzai lehetnénk Munkácsy, Weiss, Ujfalvy, Brishaber, Gruby, Lewy, Schulhof. 300.000 frankokkal az ország ezt a tanodát, menházat és egyszersmind egylet gyülhelyet felépithetné. Itt, a mint ezt bebizonyitottam, hasznosan müködhetek, otthon unalmon kivül mi sem vár reám. Ha már mühelyről van szó, akkor legjobban szeretném, ha egy Zalán, és pedig a te középkori épitésed romjaiból, az üvegházat beleszámitva, épülne fel. No de ez se érdemes most már, erőm és egészségem lehunytával. Nagy Démonképemet a Berlini Müvész Egylet vonakodik kiállitani, mert attól fél, hogy a német császár alakja botránykozást idézhetne fel. Meglátom, mit tehetnek ez ügyben, Hohenlohe herceg és Ferser gróf. Ha ezeknek közbenjárása nem sikerül, akkor ezt a képet elégethetem. Evvel a képpel e pillanatban körülbelül 60 darab eladandó képem kószál részint Manchesterben, részint Hamburgban, Berlinben és tudja manó, még hol. Ideje, hogy a szétfutott birkákat össze hajtsam. — de megint az a kérdés — hová?

Meggyőződtem arról hogy az uj divatos müvészetből kikoptam. Az én mostani felléptem egy a sirból feltámadt kisértet megjelenéséhez hasonlit. Az uj müvészi generáció: majdnem mind iskolatársak, egymás között összetartanak és én

reám, aki nagyapjuk lehetnék, bizon nem figyelnek. Az én valóságos harczterem csakis Oroszország. Ott vergődtem jó hirre. 28 évi tartózkodásom alatt. E napokban kaptam egy meglepően barátságos levelet Gortschakof herceg kancellártól. Ezt, mint azon egyedüli embert, akiben nemcsak irántam mutatott folytonos barátsága, de független, nagyhatalmu állása folytán is tökéletesen bizhatok, kértem fel Sándor császárnak részvétemet az ujabb attentatum után közölni. Gortschakof erre nemcsak Sándor császár köszönetét közli velem, hanem még saját nevében is sajnálatát nyilvánitja arra, hogy Oroszországot és az udvart otthagytam, ahol a mai napig még helyettesitve nem vagyok, se mint müvész, se mint ember. Ez a levél mintáuk szolgálhatna a mi kormányzó, pőffeszkedő nagy urainknak.

Munkácsy estélyein az egész követség Beust gróffal az élén megjelentek ezek között a követségnél alkalmazott gróf Zichy is. Énhozzám látogatási jegyet se tartottak érdemesnek dobni, de Beust gróf estélyére se kaptam meghivást, habár én már négyszer voltam egyletem nevében Beust grófnál. Ezek mind apróságok ugyan, de épp annyi tüszurások, ezeket ha az Isten megengedi, annakidején bunkóssal fizetem vissza.

A müncheni nagy kiállitásra is csak szemrehányás után kaptam levélbeli felszólitást. Most csodálkoznak, hogyan maradhattam ki a felszólitandók lajstromából.

A brüsszeli aquarellista társasággal éppen ugy jártam. Ezeknek is tegnap küldöttem el epistolámat, de nem teszik az ablakjukba. Akárhová és merre forduljak, mindenütt ellenségeskedésekre találok, kivéve azt az annyira utált és megvetett Oroszországot. Jaj de mennék vissza ha az a point d'honneur megengedné, hogy még több lépéseket tegyek, habár határozottan tudom, hogy csak oda kellene utaznom, hogy azonnal régi állásomat ujra elfoglalhassam.

•

Augusztus, 14-én 1879.

Kedves Tónim!

Hazai lapjainkkal is rosszul vagyunk, ugy jönnek mint a három napos hideglelés jön és megint kimarad. Gyulai barátunk, az irodalom porkolábja, rendes rendbe hozhatná a lapok elküldözését.

Görgey Artur személye iránt neki tüzeltem itt egy francia irót, Jules Claretie urat, aki éppen mostan ir egy magyar szövetü regényt 1848-ból. De szeretném, ha ezen mindenesetre kitünő ember becsületének helyreállitását a külföldnek köszönhetnénk. Petőfi most egy költeményt irhatna a belföld magyarjaihoz, adatokat tőlem kaphatna.

Ölel hü öcséd MIHÁLY

•

November, 18-án 1879.

Kedves Tónim!

Most már egészen rosszul vagyunk. Egy orvosi tanács parancsára Nizzába kell mennem, hogy nagyon meggyengült egészségemet helyreállitsam. Elkezdett képeim bevégzetlen itt maradnak egyelőre megtartandó mühelyemben. Anyánknak és a gyermekeknek is irtam, hogy akármi előfordulható esetben tudják, hol kell szétszórt holmimat összeszedniök. Reméljük, hogy erre még most szükség nem lesz.

Többszörös figyelmeztetésem, rimánkodásaim, jó tanácsaim dacára se Tisza Kálmán, se a szegedi polgármester nem köszönték meg illendő módon a franciáknak irántunk tanusitott — és hogyan tanusitott! — symphatiáját. A nagykövet Beust maga bevallja, hogy szégyenli magát az utcán mutatni! A párisi Magyar Egylet, akinek felszóllalása idézte elő a nagy operai ünnepélyt, kötelességének tartotta köszönetét egy látható jellel kifejezni és remélem, hogy teli vérü hazámfiai minket desavouirozni nem fognak. Én itt még egyszer a magyar nép becsületét megmentettem, de tudjátok meg, hogy ti otthon egy elvakult, elbizakodott nép vagytok.

Globus von Ungarn! no hiszen majd befütyülnek nektek az utolsó táncon.

— — — — — — — — —

Az ujságokból megtudod, mit tettünk éppen ma.

Ha Szt.-Pétervárra küldött képeim jól eladatnak és most még velem baj nem történik, akkor materiális tekintetben rólam ne aggódjatok. Leveleidet ideiglenesen Boulevard Clichy 75. számra cimezd.

Ölel hü öcséd

MIHÁLY

Zichy Mihály egyedül a szegedi árvizkárosultak javára 250.000 frankot küldött, ami a párisi Grand Operában rendezett diszelőadás jövedelme volt. Sokan ezt is épp oly kevéssé méltányolták, mint a müvészi érdemeit. Saját fivére Coriolanust emlegetett, amikor Zichy Mihály a rövid hazai tartózkodásnak véget vetett és vissza tért Oroszországba. Keserü szavakkal reflektált a fejére idézett Seneca-sentenciára: Nullum magnum ingenium sine mixtura dementiae fuit.

— Az lehet, hogy nagy elme sohase volt eszelősség nélkül, — vágott vissza — de az is bizonyos, hogy Seneca könyvében (De tranquillitate animi) a bölcs mondás jól illik a Pesten locsogó sok nagyfejüre, még ha anachronismusnak is látszik. Illik rájuk, de csak a második fele, amelyik eszelősségről szól . . . Nekem elég volt. Hazámé lesz a művészetem, minden szeretet és rajongás, ami bennem lobog, de a hazaszeretet kisajátitóit utálom.

Ezzel távozott mindörökre.

TÁBORI KORNÉL

herceg vadászatairól készített illusztrációk, eredetileg nem voltak a nagy közönségnek szánva. Szerfelett érdekes, nagybecsű galleria az, melyet Zichy munkáiból közkincscsé tesz ez a pazar kiállítású szép album. A gyüjteményben a tivornya és szerelmi kéj mámorából fejlő jelenetek, a zsidók üldöztetésének korából vett megrendítő mozzanatok; az autodafé; az égető társadalmi kérdéseket megvilágító nagy kompoziciók; a modern családi élet sebeire mutató szirénciklus; a korjellemző Tivornya; a bámulatos gyöngédségű Raphael-kép; kedvesebbnél-kedvesebb szimbolikus és genre-képek, végül a Lermontoff, Byron és Madách műveihez készített eszmedús illusztrációk tesznek tanuságot Zichy Mihály tehetségének csodálatot keltő sokoldalúságáról.

Szeretném egyenkint jellemezni ezeket a rajzokat, de külön tanulmányokat kellene írnom róluk, ha rá akarnék mutatni minden jelességükre. Mert a *tehetség* és *tudás* csaknem egyenlő fokon nyilatkozik meg Zichy műveiben. Bármily eszközöket ragadjon meg érzelmeinek, gondolatainak kifejezésére, mindenkor *eredeti* s bámulatos könnyedséggel tud érvényesülni. Vízfestései, kréta- és tollrajzai egyaránt a mester kezére vallanak, s annak, ki a Zichy-album változatos lapjait még nem látta, nem lehet fogalma Zichy nagyságáról.

Az *Athenaeum* elismerést érdemel, mert a mestert teljes valójában az általa közre adott díszmű mutatja be először a magyar közönségnek. Ha Zichy hatalmas szellemehez közelébb férkőzhetünk, azt e gazdag tartalmú és páratlan díszű albumnak köszönhetjük. *Sz. T.*

*

Az uralkodóház díszhintói. Historische und moderne Wagen des allerhöchsten Hofes címe a díszműnek, amely 20 heliogravürben, klasszikus példákban mutatja be a stílfejlődést 1700 óta, különösen lukszushintók konstruálását és diszítését illetőleg. E mű iránt nemcsak díszkocsik gyártói lehetnek legnagyobb érdeklődéssel, hanem mindenki, aki a lefolyt két évszáz iparművészeti fejlődését tanulmányozza. Hatodik Károly császár (III. Károly király) koronázó kocsija, melyben 1703-ban Bécsbe bevonult, még teljes virágzásában tünteti fel a késörenaissance buja gazdagságát. Két négyüléses hintó a barokk-korszak hatását tünteti fel, míg Mária Terézia királynőnk karuszelkocsija igazi típusa a „copfkorszak“ termékének. Ami az Angerer fényképei után készült művet még becsesebbé teszi, az az, hogy a nagy méretekben bemutatott kocsikat kisebb méretű képekben is bemutatja, de e kisebb képeken a kocsik teljes felszereléssel, befogva és szolgaszemélyzettel vannak feltüntetve. Igen tanúságos, korhű képek ezek.

*

Der moderne Stil, képes, füzetes vállalat, összeállítja és kiadja Julius Hoffmann. Stuttgart. Ára füzetenként 1 márka. A teljes mű 15 füzetből fog állni. Emlékeztet ugyanannak a cégnek már megszünt Bilderschatz című kiadványára avval a különbséggel, hogy a most megjelenő munka csupán modern irányú szemelvényeket közöl és pedig a Revue des Arts Décoratifs, Magazine of Arts, Artist, Studio Art Journal, Art et Décoration, stb. című folyóiratokból — jó ízléssel válogatván a kiválóbb dolgokat. Minden füzet nyolc fénynyomású lapot tartalmaz 4—8 ábrával.

*

Neue Formen, dekorative Entwürfe für die Praxis von Otto Eckmann. — Berlin, Spielhagen M. kiadása. Negyven lap. Ára 48 márka. Ennek a műnek első, tiz lapos sorozata most jelent meg s alig csalódunk, ha azt állítjuk, hogy nem felelt meg a hozzá fűzött várakozásoknak. A mint a mű címe is elárulja, az új diszítő irány egyik megnyilatkozásával van dolgunk s a szerzőjét honfitársai az új iskola legbuzgóbb előharcosának tartják. Művéhez irt előszavában Eckmann — elég jellemzően — kijelenti, hogy terveit nem vette régi mesterek munkáiból, de nem is lopta (!) élő

művészektől s mint oly sok más, ő is az ős természetet vallja egyedüli mesterének és kincsestárának, a melyből merít. A közölt s részben szinesen reprodukált munkák jobbára a diszítő festészet köréből valók. Fali diszítések, frízek, medaillonok, bordürek stb., a melyek bizarrságuk, pongyola rajzuk és bántó szinezésük miatt nem igen alkalmasak arra, hogy az új iskola táborát szaporítsák. Eckmannt ujabban a berlini iparművészeti iskola tanárává nevezték ki s a jövő fogja megmutatni, hogy mint tanár mennyiben igazolja a működéséhez füzött reményeket.

*

Ein malerisches Bürger Heim. 25 Entwürfe von Hermann *Werle*. Koch A. kiadása. Stuttgart. 30 lap. Ára 48 márka. Az a rokonszenves fogadtatás, a melyre szerzőnek régebben megjelent „Das vornehme deutsche Haus“ című műve talált, arra indította, hogy a polgári osztály igényeinek és anyagi képességének megfelelő *olcsóbb* lakásberendezéseket is tervezzen. A mi az előttünk fekvő művet egyéb bútormintalapoktól előnyösen megkülönbözteti, az a fa anyagának észszerű feldolgozása, a helyes méreteknek és a szilárd szerkezetnek az alkalmazása. Werle szakít a hagyományos históriai stilus-fajokkal, a kőarkitektura formáival és lehetőleg mellőzi a faragványos diszítéseket. Butorai ennek dacára elég művészi hatással birnak, a mit főleg a különböző fanemeknek az alkalmazásával és a sík felületeknek megfelelő diszítésével ér el. Művét jó lélekkel ajánlhatjuk butorasztalosainknak. Nem azért, hogy az ábrázolt mintákat szolgáilag utánozzák, hanem hogy próbálkozzanak abban a szellemben hasonlókat csinálni. Jobb izlésű közönségünk bizonyára szivesebben venné azokat, mint az elcsépelt bécsi minták után készülteket.

*

Ideen für textiles Musterzeichnen. Entworfen von H. *Friling*. Berlin, Hessling B. kiadása. 24 fénynyomású lap. Ára 48 márka. Bár e mű címe csak szövőipari mintákat igér, tartalmát használhatni fogják mindazok, a kik sikékítményekkel foglalkoznak. Friling föltétlen híve a diszítő művészet modern irányzatának s munkáin szembeötlő a befolyás, a melyet Crane, Fraipont és főleg Grasset reá gyakoroltak. Tervezetein mindamellett közbe-közbe megcsillan egy-egy eredeti gondolat, a melynek mindig megtalálja a maga izléses formáját

MAGYAR DÍSZÍTMÉNY.
Tervezte Hollós Károly.

South-Kensington 1897; Stanley, Frank Brangwyn and his art; Birger – Mörner, Swedish Art at The Stockholm Exhibition; Frampton, The art of wood-carving stb.

*

Revue des Arts Décoratifs (Directeur Victor Champier), 17-e Année, Nouvelle Série, 7. és 8. füzet. Larroumet, az Institut tagja Les arts du feu c. cikksorozatában első sorban a keramikáról értekezik. E cikk tulajdonképen a szerzőnek egy felolvasása az Union centrale-ban. A keramikának fejlődését kiséri végig, kezdve a legrégibb emlékeken. Fourcaud a Champs-Elyséesi kiállítást ismerteti folytatólagosan, ez alkalommal fémmunkákkal, üvegfestészettel, de főképen az ú. n. magasabb művészetekkel foglalkozva leginkább. Becses történelmi fejtegetéseket tartalmaz Lucien Magne-nak az ó-görög dekorációval foglalkozó cikke. A füzetek színes műmellékletei közül az egyik egy elefántcsont szekrénykét ábrázol, mely a Mars-mezei Szalonban volt kiállítva; a remekmű Grandhomme Garnier és Brateau alkotása; festései mithologikus tárgyuak; a másik műmelléklet pedig Gallé Emiltől mutat be gyönyörű kristálymüveket.

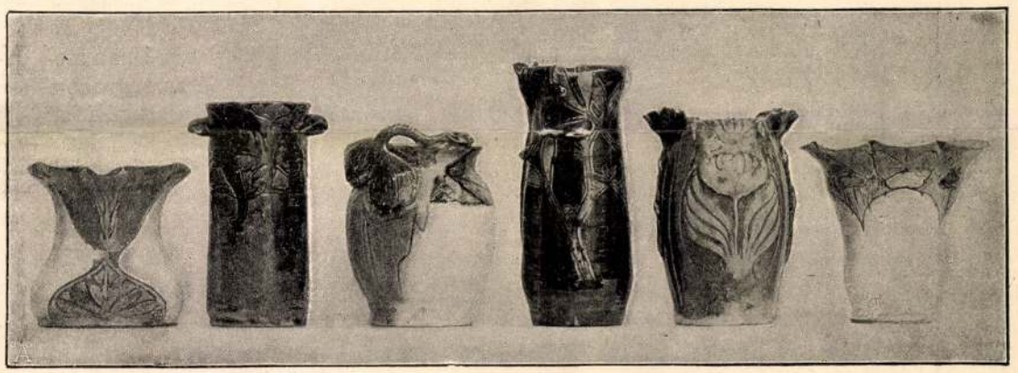

SCHMUZ-BAUDISS MÁZAS EDÉNYEI.
(A Decorative Kunst-ból.)

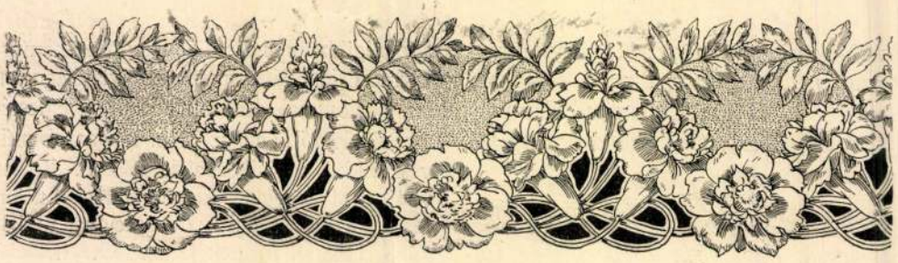

MARSI FERENC RAJZA.

ÚJ MŰVEK.

Zichy-Album. (Zichy Mihály élete és művei. A művész legkitünőbb alkotásaiból negyven kép Budapest, 1898. Az *Athenaeum* kiadása. Ára 45 frt.) A franciák egyik legszellemesebb kritikusa: Gautier Teofil már az ötvenes években monstre de génie-nek nevezte Zichy Mihályt. Valóban csodaszerű lángelme ez a magyar művész, ki távol hazájától most ünnepeli születésének hetvenedik évfordulóját s kinek tiszteletére az *Athenaeum* pazarfényű albumot állít össze százakra és százakra menő szebbnél szebb alkotásaiból.

Századunk mesterei közül alig van egy is, ki vele a tehetség fényét, sokoldalúságát és termékenységét illetőleg versenyezhetne. Szellemének oly hatalmas lendülete van, hogy pályájának irányát kiszámítani, megjelölni a lehetetlenséggel határos. A drámai, az érzelmes, a humoros és a szatirikus ábrázolás egyaránt hatalmában van. Olykor a mindennapi életből fest végtelenül bájos jeleneteket; majd megdöbbentő merészséggel a zsarnokok felett suhogtatja ostorát vagy a földi hivalkodást teszi nevetségessé, majd ismét az eszmény tiszta magaslatába emelkedik s mindnyájunkat csodálkozásba ejt szárnyalásával. Ha valakiről el lehet mondani, hogy föltétlen hatalommal uralkodik az eléje tett vászon vagy papirlap felett: ugy bizonyára a mi Zichynk az.

Végig tekintek műveinek hosszú sorozatán s nem tudom megmondani: miben találom nagyobbnak, hatalmasabbnak. Akkor erősebb, megragadóbb-e, ha érzelmeinket és képzelődésünket foglalkoztatja vagy ha értelmükre apellál? A női szépség s a szerelem hatalmának dicsőítésében nagyobb-e vagy akkor, ha a föld hatalmas urai felett mond lesujtó itéletet s valamely mélyebben fekvő eszme megtestesítésére vállalkozik? Saját fantáziájának magas repülését csodáljam vagy azt a bámulatos készséget, melylyel mint illusztrátor egyes nagy költők gondolat- és érzületvilágába beilleszkedik? Zichy minden téren ritka tüneménye a modern műtörténelemnek.

Az életrajzíró, a művészeti anthológia szerkesztője igen könnyen zavarba jöhet: melyik irányú működésére helyezze tehetségének súlypontját, s ha szemelvényt ad munkáiból, honnan merítsen többet vagy kevesebbet? Az anyag annyira gazdag és változatos, hogy attól kell rettegnie, nem hagy-e figyelmen kívül valamit, ami e kivételes lángelme megítélésénél és méltatásánál lényeges.

Az előttem fekvő díszmű összeállítója tudással és ízléssel végezte föladatát. Negyven fénymetszetű lapon a mester tehetségének minden oldalát megvilágítja, s bemutat közben olyan rajzokat is, melyek, mint a walesi

Magyar Iparművészet
1897/98.

Zichy Mihály irod.

Fieber Henrik: Zichy Mihály. Magyar Szemle. 1906. 10. szám. (Arczképpel.) —

A BUDAI ÚJ SZERB PÜSPÖK.

Hosszú küzdelem előzte meg a budai új szerb görög-keleti püspök megválasztását, melyben egyebek közt az új egyházfő aránylag fiatal kora is tekintetbe jött. S a mult év augusztus 11-én Karlóczán összeült püspöki zsinaton résztvett öt püspök közül csak kettő szavazott *Bogdánovics* Lukijánra, mig három *Sevics* archimandritára adta szavazatát. A harmadik jelölt, Telecski Pláton, egy szavazatot sem kapott. Az elnöklő patriárka azonban élve az ő «votum conclusivum»-ával, vagyis döntő szavazatával, Bogdánovicsra szavazott s a választást ennek javára döntötte el.

Ez a választás megütközést keltett a szerbek körében, s e miatt a magyar kormány olyan értelmü előterjesztést tett Ő Felségének, hogy a kedélyek megnyugtatása végett, ne hagyja jóvá a választást, hanem új választást rendeljen el. Ennek következtében Brankovics György patriárka az új választás megejtésére, mult év deczember 6-ikára Karlóczán egybehivta a püspöki zsinatot. Ezuttal is: Sevics, Telecski és Bogdánovics Lukiján voltak a jelöltek. A zsinaton megjelent öt püspök közül négyen Bogdánovics Lukijánra adták szavazatukat, s igy az elnöklő patriárka (minthogy az egyik püspök tartózkodott a szavazástól), Bogdánovics Lukijánt a budai szerb püspökségre egyhangulag megválasztottnak nyilvánította.

Az elégedetlenkedők ezúttal mit sem hozhattak fel a választás ellen, melyet az igaz hazafiak örömmel fogadtak.

Ő Felsége jóváhagyása február 5-én érkezett le a kormányhoz, illetőleg Brankovics patriarkához.

A fölszentelés nagy egyházi ünnepélyességgel a jövő hó első napjaiban, Karlóczán megy végbe a patriárka és az összes püspökök részvétele mellett. A fölszentelést a hivatalba való beiktatás követi, a mi Szent-Endrén történik meg.

Bogdánovics Lukiján az elmúlt febr. hó 21-én tette le az esküt a király kezébe. Az eskünél gróf Andrássy Aladár főkamarásmester és dr. Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter volt jelen, s az eskü szövegét Madách Manó miniszteri tanácsos olvasta föl.

Az új püspök kellemes modorú, szeretetreméltó ember, s ezen tulajdonságai kiváló készültséggel és férfias komolysággal párosulva, még megnyerőbbé teszik egyéniségét. Hivatásában a leglelkiismeretesebb papok egyike.

Bogdánovics Lukiján (László), Baján született 1867 május 10-én. Gimnáziumi tanulmányait a bajai cisztercziták nál, a theologiát Karlóczán végezte kitünő sikerrel. Jogot az egri jogliczeumban hallgatott, a hol mindkét alapvizsgálatot kitüntetéssel tette le.

1891. év nyarán Brankovics György szerb patriárka meghivása folytán a beocsini zárdában letette a szerzetesi fogadalmat s mint szerzetes diakonus, majd nem sokára protodiakonus, egy ideig Ujvidéken az ottani szentszéknél mint aljegyző működött s egyszersmind az ujvidéki állami tanintézetekben hitoktatója volt a görög-keleti vallásu növendékeknek.

Ugyanazon év deczemberében a karlóczai görög-keleti szerb főgimnáziumba hivatott meg hittanárnak, s ez állásban 1894 junius végeig maradt; mely időtől fogva, Magyarevics volt budai püspöknek 1896 őszén bekövetkezett haláláig, a patriárka mellett, mint főegyházmegyei szentszéki jegyző és referens működött; mint archidiakonus, s később mint protosyncellus. Magyarevics halála után 1896 novemberében, előbb mint patriárkai mandatárius, majd 1897 január végétől, püspökké való megválasztásáig, mint a budai egyházmegye Ő Felsége által kinevezett adminisztrátora vezette ezen egyházmegyének ügyeit. A patriárka 1897 év elején beocsini archimandritának (apát) nevezte ki, a mit püspökké való megválasztása követett.

Bogdánovics Lukiján magyarul jól tud, s nemcsak a legfiatalabb szerb püspökök egyike, hanem egyszersmind egyházának legképzettebb papjai közé tartozik. *Ivánovics József.*

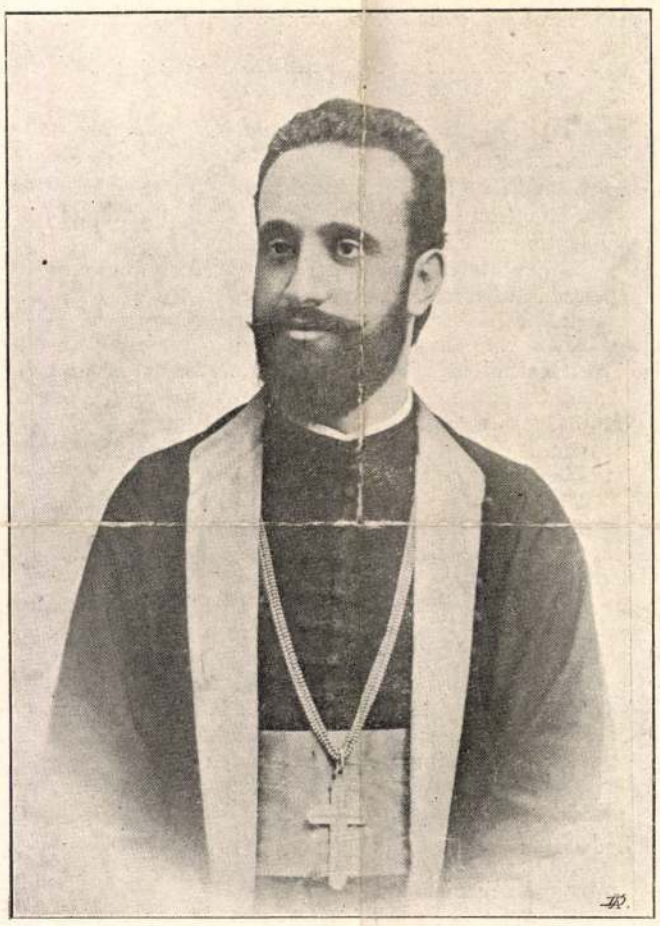

BOGDÁNOVICS LUKIJÁN, A BUDAI ÚJ SZERB PÜSPÖK.

A TÖRVÉNY ELÉBE.

Életkép

Sem Kis Péter, sem Nagy Pál, de még Zöld János sem hitték volna soha, hogy őket valaha fegyver közt kisérjék végig a falun.

Pedig bizony úgy lett az; annak is eljött a napja; egyszer csak a csendőrök, a katonák közrekapták ő kelmöket s elvitték oda, a hova sohase kivánkoztak, be a városba, a törvénylátó urak elébe.

De hát furcsán forog a világ s olyanok esnek meg benne, a mit meg sem álmodott volna az ember.

Lám, Kis Péterék is nyáron eljártak aratni, napszámba, télen is akadt olykor egy-egy kis dolog s éldegéltek szépen, egyik esztendőben jobbacskán, a másikban szükebben. De hát bele nyugodtak, azt gondolván, hogy így kell ennek lenni, így volt mindig s így is lesz. Egyszer jó esztendő, máskor szűk, egyszer hopp, máskor kopp, ez a világ rendje.

Irást, könyvet nem sokat olvastak, a biblián kivül régi történeteket, históriákat s úgy elgyönyörködtek rajta vasárnaponként, meg a téli estéken, a mi azokban irva volt.

Hanem hát egyszer haza jött a Bacsó Pál fia Budapestről, a hol valami gyárban dolgozott s nagyon furcsa dolgokat kezdett beszélni. Azt mondta, hogy minek annak az uraságnak húszezer hold föld, mikor a szegény embernek egy sincs. Nem okosabb volna azt felosztani? Igy aztán mindenkinek lenne. A napszám is kevés, minek dolgozik a szegény ember annyiért, mért nem beszélnek össze s akkor aztán egy akarattal azt mondanák, hogy nem megyünk ennyiért, hanem annyiért, a hogy mi megszabjuk! Ha pedig az uraságnak nem tetszik, hát munkálja meg maga a birtokát, majd meglátjuk mire megy! A munkás az úr, nem a birtokos. Igy kell ezt megérteni, emberek!

Eleinte csak nevették a Bacsó beszédét s azt mondták rá, hogy bolond. De volt mégis, a ki gondolkozóba esett rajta; csupa jó lenne biz az, úgy lenne igazság a földön.

Egyszer meg Bacsó valami ujságokat kapott Budapestről; abban voltak még csak különös dolgok. Eljárt vele malomról-malomra, házról-házra s úgy olvasta, úgy magyarázta.

Nem sok idő telt bele, már akkor itt is, ott is mondogatták, hogy mind csupa igazság az, úgy van az; különben hát nyomtatásban is van, ha igaz nem volna, ki sem engednék nyomtatni. Sok az adó, nagy a teher, kevés a kereset, mind csak úgy lehetne ezen segíteni, a hogy az az ujság mondja.

Egyszer meg vendége érkezett Bacsónak, olyan úrféle. Sokat súgtak-búgtak együtt, estenként tiz-tizenöt embert össze is hivtak hol Bacsóékhoz, hol máshová s az idegen úrforma nagy magyarázatokat tartott. Nagyon sok czifra szó volt a beszédében, de annyit ki lehetett belőle érteni, hogy a mostani világ sorsa nem jól van, változtatni kell rajta. Szervezkedni kell, szocziálista-egyletet kell alakítani, meg a mi fő: tagsági díjakat gyűjteni, 5 krajczárt, 10 krajczárt, vagy a hogy lehet.

A sok beszédnek lett is foganatja, mind jobban zúgtak a faluban, egyre többen helyeselték, a mit az ujság irt.

Megalakult a szocziálista-kör is, holdvilágon mind többen esküdtek bele, kivált, a mint hire terjedt, hogy nagyon hatalmas urak is a munkás nép mellett vannak, csak épen azt kivánják, hogy szervezkedjenek, minél jobban szervezkedjenek. Akkor aztán majd lesz «valami».

Kis Péterék is beállottak az egyesületbe és utóvégre már ők lettek a vezérek. Egyszer fel is hivták őket Budapestre, a hol sok mindent láttak, sokat hallottak, nagy urakkal beszéltek s mint bizonyost hirdették otthon, hogy csakugyan lesz «valami», csak épen össze kell tartani.

Eljött aztán az aratás ideje, de Kis Péterék nem mentek el, kiállottak ugyan szokás szerint a piaczra, de nem vállaltak munkát. Nem a világért sem. Kimondták, hogy ennyiért mennek s ha a gazda kevesebbet igért, még csak szóba sem állottak vele, hanem máskép igazították szájukban a pipát s félre fordúltak, mintha nem is hallanák a szót.

A gazda pedig máshonnan keritett nagy nehezen aratókat. A Kis Péterék zsákja meg üresen maradt.

Mikor aztán bekövetkezett a tél, nem volt mit enni s még igazabbnak mutatkozott, hogy nem jó a világ. Jól mondták a budapesti elvtárs urak, jól irja az újság. Ne hagyja magát a ki ember, a ki igaz czuczilista!

Hát nem is hagyták Kis Péterék, utóbb már a piaczon nagy gyülést tartottak, pedig a hatóság nem engedte meg. Csakúgy zúgott a sok mindenféle fenyegetőzés, hogy majd így lesz, meg úgy lesz. Éljen a czuczilizmus!

Egyszer aztán trombitaharsogás, dobpergés verte fel az utczákat, nagy csapat katona érkezett s egész sereg csendőr.

Sorra vették a vezérek házait, s bizony fegyver közé került Kis Péter is, Nagy Pál is, meg Zöld János. Elől két csendőr, hátul két katona, középen a vezérek.

Most már menjünk be, arra a törvényszék felé! A kerítések mögül szomorúan s megdöbbenve nézik lányok, asszonyok a különös menetet, a vezérek pedig azt gondolják magukban, hogy bizony még sem egészen úgy lesz az a dolog, a hogy az az újság, meg a pesti elvtársak hirdették!

A hüvös szél megrezgeti egy kicsit azt a kaszát, a melyik az egyik padláslyukon ki van dugva, mintha azt kérdezné: vajjon visszakerültök-e szegény emberek, mire én rám kerülne a sor? Lám, együvé teremtett minket az Isten,

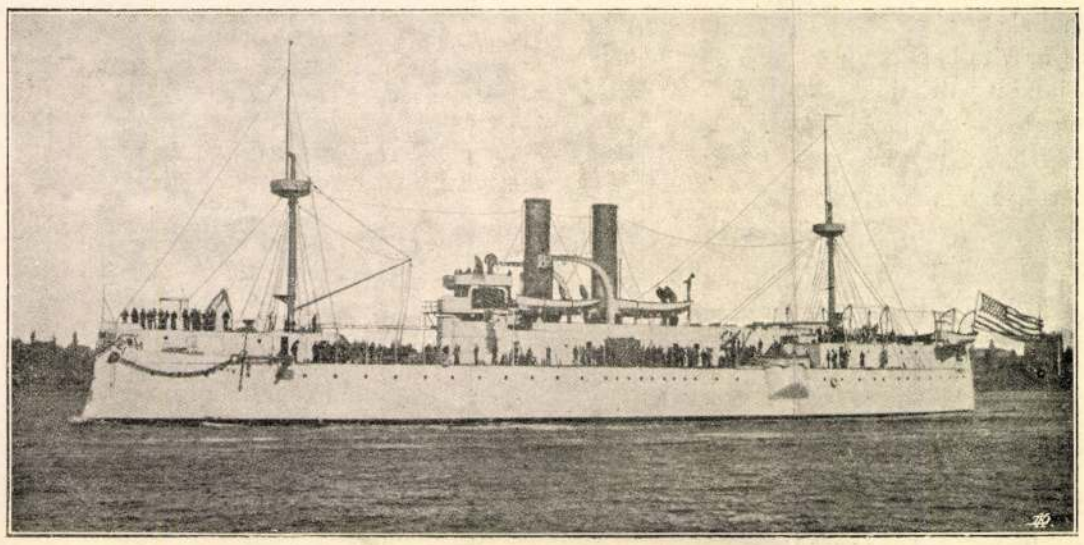

A «MAINE,» AMERIKAI HADIHAJÓ.

minek hallgattatok a lázító beszédre! Hiszen ha nehezen is, de tisztességesen megéltünk együtt eddig is; nem fördödhet mindenki tejben-vajban. Nem az a világ rendje. Azon pedig ti nem fordítotok. Jertek vissza mielébb, ne egyen itt engem se a rozsda!

Bizony, kerüljenek is haza Kis Péter uramék, azután lássák be, hogy hibáztak, — a mi hát megesik akárkin — lássák be, hogy az Isten teremtett szegényt és gazdagot, kell annak mind a kettőnek lenni; úgy is volt, eddig is, úgy is marad mindig. Baj van, az igaz, sok; de hát nem így kell azt gyógyítani, így csak még mérgesebb lesz. Azt se irigyeljük, ha másnak többje van, mert bizony nem abban áll az igazi boldogság s mindig több elégedettebb ember akad a kunyhókban, mint a palotákban, a népnek pedig az a legnagyobb ellensége, a ki annak nyugodalmát teljesíthetetlen vágyak költésével felzavarja.

A «MAINE» AMERIKAI HADIHAJÓ ELSÜLYEDÉSE.

A kubai fölkelők és a spanyolok közötti harczok már annyira elmérgesedtek, hogy az amerikai Egyesült-Államok jónak látták az ügybe a humanitás szempontjából csillapítólag beleavatkozni. Tüntető czélból a folyó február 6-án útnak indították Kuba sziget fővárosába, Havannába, egyik első osztályú hadihajójukat.

A «*Maine*» hadihajó február 8-án érkezett meg Havanna elé s nem csekély zavart okozott a városban és a hatóságoknál. A «Maine» megérkezése után horgonyt vetett s várakozó állásban maradt a város előtt. Febr. 16-ikán reggel 9 óra 45 perczkor a város lakosait egy óriási robbanás zavarta föl, a melyet egymás után még három újabb dörrenés követett. A robbanások a «Maine» hajón történtek, mely teljesen rommá lett s hirtelen elsülyedt legénységével együtt, kik közül csak nehányat sikerült megmenteni. Mentők a spanyolok voltak, az «Alfonz XII.» czirkáló hajó legényei, kik hat matrózt és egy tisztet ragadtak ki a halál torkából s ezeket rögtön a havannai katonai kórházba szállították ápolás végett. Megmenekült a hajó kapitánya is, de szintén megsebesülve.

A «Maine» hajóra való tisztek nagy része egy másik amerikai hajóra volt hivatalos vacsorára, ott maradtak éjjelre is és így elkerülték a biztos halált. A robbanást az eddigi vizsgálatok szerint a hajó kazánjának szétpattanása okozta, tehát nem valami ellenséges spanyol torpedó, mint eleinte gyanították.

A «Maine» csatahajó egyike volt az Egyesült-Államok legjobb hajóinak. 1895. év őszén bocsátották vízre. Hoszsza 105, szélessége 21, és magassága fenekétől a tetőzetig 20 méter volt. Hatalmas testét két csavar hajtotta 12 ezer lóerejű gőzgéppel; teljes menetsebességgel 18 tengeri mérföldet, azaz 33 kilométert haladt óránként. E gőzgépen kivül a hajón még 16 más gépezet volt elhelyezve úgymint dinamók, szellőztetők, felvonók és gőz szivattyúk. Első osztályú fölszerelése négy 25 centiméteres és hat 12 centiméteres hátültöltő ágyúból állt. Ezeken kivül hét hat fontos és nyolcz egy fontos gyorstüzelő ágyú volt rajta, s végül az árboczkosarakban négy revolver-ágyú volt elhelyezve. A hajó teste 30 centiméternyi vastag 5 százalékos nickel-aczélból készült. Személyzete 34 tisztből és 380 emberből állt. A hajó teljes fölszerelésével együtt hat millió kétszázötven ezer forintba került és párja volt a «Texas» nevű csatahajónak.

PÁRISI DIVATTUDÓSÍTÁS.

Páris, február végén.

Mindazon hirek daczára, melyeket a nagymérvű izgalmakról s az itteni társadalmi élet pangásáról s több efféle tünetekről világgá bocsájtanak, ki kell jelentenem, hogy a farsang nagyon fényes volt.

A divat termékei az ipar és művészet folytonos haladását jelezik. Nemcsak selyem és bársony kelméink, csipkéink, hanem még a mindennapi használatra való olcsó szövetek is a világ piaczát uralják. Khinai és japáni minták után készült franczia gaze, Crêpe de chine, Mousseline, színes selymek a mintáktól csakis az árra nézve különböznek, és alig hiszem, hogy ezentúl a kelet országaiból hozott méregdrága divatczikkekre szorulnánk.

Párisban ép ugy, mint Londonban, Berlinben, Bécsben és Szent-Pétervárott kizárólag franczia kelmékből készült báli, elfogadó és séta ruhákat viselnek.

Szabás dolgában feszesebb bálokon és estélyeken uszályt ismét gyakrabban lehet látni, mélyen kivágott derekak, túlságos csipke vagy szalag-diszítések gyéren fordulnak elő. Fiatal hölgyek fehér, világoskék vagy rózsaszinű gaze-zal bevont egyszinű selyem ruhát, és könyökig érő fehér bőrkeztyűt viselnek. A haj egyszerűen minden ékszer vagy virágdisz nélkül van fésülve. Ékszert alig látni. Fiatal asszonyok gyémántokat s egyéb drágaköveket viselnek. E tekintetben az elsőbbség az amerikai gyarmat hölgyeit illeti, kik igen bőven el vannak látva ékszerekkel.

Az enyhe időjárás daczára szőrmés köpenyegek nélkül senki sem jár, és a tavaszi idény mintái mindössze is rövid felöltőkre, kabátkákra és czipőkre szorítkoznak, mely irányban valami különös ujdonságot nem igen láttam.

Ezuttal egy Weille párisi műtermében készült remek estélyi toilette képét mutatom be. A ruha kelméje világoskék és fehér Peking selyem, félhosszú uszálylyal. A derék elejét valamint a hosszú szűk újjakat Vandyke csipkék diszítik, a szegélyeket chinchilla szőrme képezi. Mousselin vállrojtok és piros bársony öv. Nagyon csinos a zubbony szabású, de mindamellett egyenes derék, mely az egész öltönyt diszruhává teszi. *A—e.*

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Az ősfoglalkozások, *halászat és pásztorélet.* Irta *Herman* Ottó. Az általános mívelődés terjedésével, a mely mindjobban behatol a nép minden rétegébe, s felkeresi a félreeső puszták, hegyszakadékok egyszerű lakóit is, gyorsan halványulnak, kopnak, vagy végkép eltünnek a régi szokások, feledségbe mennek a legérdekesebb eszközök, azok használati módja; ősrégi szavak, kifejezések egymás után kihalnak, szóval mindaz rohamosan pusztul, a mi nemzetünk őskorára oly becses és más úton meg nem szerezhető világosságot volna hivatva vetni. Ezért feletteb érdemes munkálatot végzett *Herman* Ottó, a kiváló tudós, midőn rendkivüli szorgalommal és nagy szakértelemmel, nemcsak tömérdek becses néprajzi tárgyat és adatot gyüjtött össze, hanem azokat rendszerbe szedve és földolgozva, a fenti czim alatt könyvben is kiadta. Voltakép az «Ezredéves kiállítás eredménye» czimű kiállítási főjelentés V. kötetéből való külön lenyomat ez, de megvan az a nagy előnye, hogy igy a nagy közönség részére könnyebben hozzáférhető lett. Ezenkivül egy függelék is van ezen kiadáshoz csatolva, mely egybefoglalja azon érdekes képeket, a melyeket *Nécsey* István a szerző által 1896-ban Bécsben tartott ismertető előadáshoz készített és a melyek sokban hozzájárultak az ősfoglalkozások fontos voltának kidomborításához. A könyvben számos sikerült kép van, a melyek közül nehányat lapunkban mi is bemutatunk. A munka a «Pesti könyvnyomda részvénytársaság»-nál jelent meg.

Petőfi-Album. A Petőfi-társaság az 1848-iki márcziusi napok emlékét diszes albummal ünnepli, összegyüjtvén abban a Petőfire vonatkozó ereklyéket, melyek költők, történettudósok, irók, festők után maradtak ránk. *Bartók* Lajos, *Szana* Tamás, *Endrődi* Sándor szerkesztik, az élő jelesek közül sokan gazdagítják dolgozatokkal, Jókai szintén irt bele. A diszes album a közelebbi napokban jelenik meg 30 iven. Egy füzött kötet 6 frt, diszkötésű 8 frtért rendelhető meg.

Fölötte érdekes *Petőfi körözőlevele,* persze német nyelven, a melyhez Petőfi maga ir kommentárt, megjegyezvén, hogy sok hiba van benne; különösen a személyleirás utolsó pontja háborítja fel Petőfit, mert az áll benne: «Bekleidung nach der deutschen Mode.» Az album közli annak a szerződésnek a másolatát is, a melyet Petőfi Emich Gusztávval kötött összes költeményeinek kiadása dolgában; a «Talpra magyar» kézirat-másolatát, Petőfi egy levelét Telegdi Lajos debreczeni könyvárushoz, a melyben értesíti, hogy a «Honvéd» czimű verséből 5000 példányt küld neki. Szendrei Juliának, a költő hitvesének is van egy levele, melyben meggyőződését fejezi ki, hogy Petőfi Sándor az erdélyi csatában elesett. A mellékelt illusztrácziók közt kiválóan becsesek *Zichy* Mihály «Petőfi Apotheosisa», *Munkácsy* «Petőfi bucsuja a szülői háztól», *Lotz* «Petőfi halála» s Petőfi szatirikus eposzának, a «Helység kalapácsa» első kiadásának czimképe és hátlapja.

A magyar szabadságharcz története. Évekkel ezelőtt indult meg Lampel R. (Wodianer és fiai) kiadásában *Gracza* György munkája *Az 1848–49-iki szabadságharcz története.* A füzetes kiadásból az első kötet 1894-ben készült el, s az egész munka, öt nagy kötet, most jutott befejezéséhez. Minden esetre a legterjedelmesebb leirása szabadságharczunknak, az események leirója pedig a könnyebb elbeszélő modort választotta. Van benne több részlet, mely ujabb kutatások és történeti források fölhasználásának eredménye.

A «*Szabadságharczunk hadi eseményei*» czimű fejezet időrendben felsorolja az összes ütközeteket E kimutatásból megtudjuk, hogy a maroknyi magyar sereg a másfél éves hadjárat alatt 433 ütközetet, csatát vivott. Érdekes része az V-ik befejező kötetnek az *életrajzi lexikon* is: több mint 400 rövid életrajz, a szabadságharcz csaknem valamennyi nevezetesebb szereplőiről. A munkát közel 900 illusztráczió érdekesíti; több szinnyomatú műmelléklet, a különféle arczképek egész sorozata, számos csatakép, hasonmás, ereklye, stb. A nyomdai kiállítás is díszes. A bekötési táblákon Zala György budai honvédszobrának kicsinyített dombormű másolata diszeleg. Az öt kötet ára díszkötésben 35 frt. Megrendelhető Lampel R. könyvkereskedésében Budapest, Andrassy-út 21. szám alatt, 1 frtos havi részletfizetésre is. Ezenkivül 96 harmincz krajczáros füzetben is kapható.

Mikszáth új könyve. A Légrády-testvérek kiadásában megjelenő *Legjobb könyvek* czimű sorozatban a 11-dik kötetet Mikszáth két elbeszélése foglalja el, melytől a kötet is «*Gavallérok — Ne okoskodj Pista*» czimet kapott. A «Gavallérok»-nak Sárosmegye a szinhelye, s egy lakodalmat fest le, melyben a módon és tehetségen túl való hivalkodást sok humorral, mesterileg irja le Mikszáth. A városi gavallérok után épen olyan jóizű történet következik: «Ne okoskodj Pista.» Ez szelíd, idyllikus történet egy házibarátról, a ki csábítani akar. A szerző mindjárt így kezdi történetét: «Olyan elbeszélést már sokan irtak, a hol az iró úgy kezdte a megtörtént anyagot, úgy vitte a szálakat s úgy állította szembe a részleteket, hogy a semmiből egy konfliktus következik. Hát iszen az is szép mesterség. De én e helyett olyan konfliktust tudok, a miből nem következik be semmi.» De ezt a konfliktust érdemes elolvasni. A kék vászonkötésű könyv ára 1 korona.

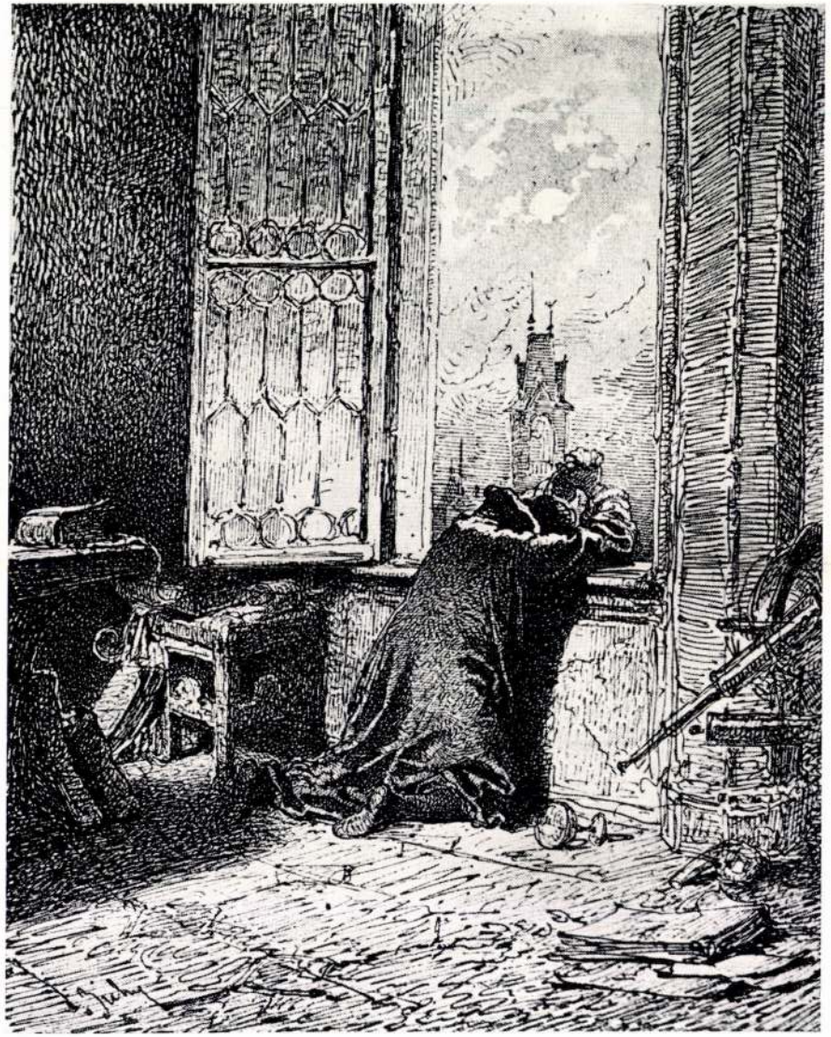

ZICHY MIHÁLY: FAUST-ILLUSZTRÁCIÓK

Szépmüvészet
1940. 3. 7.

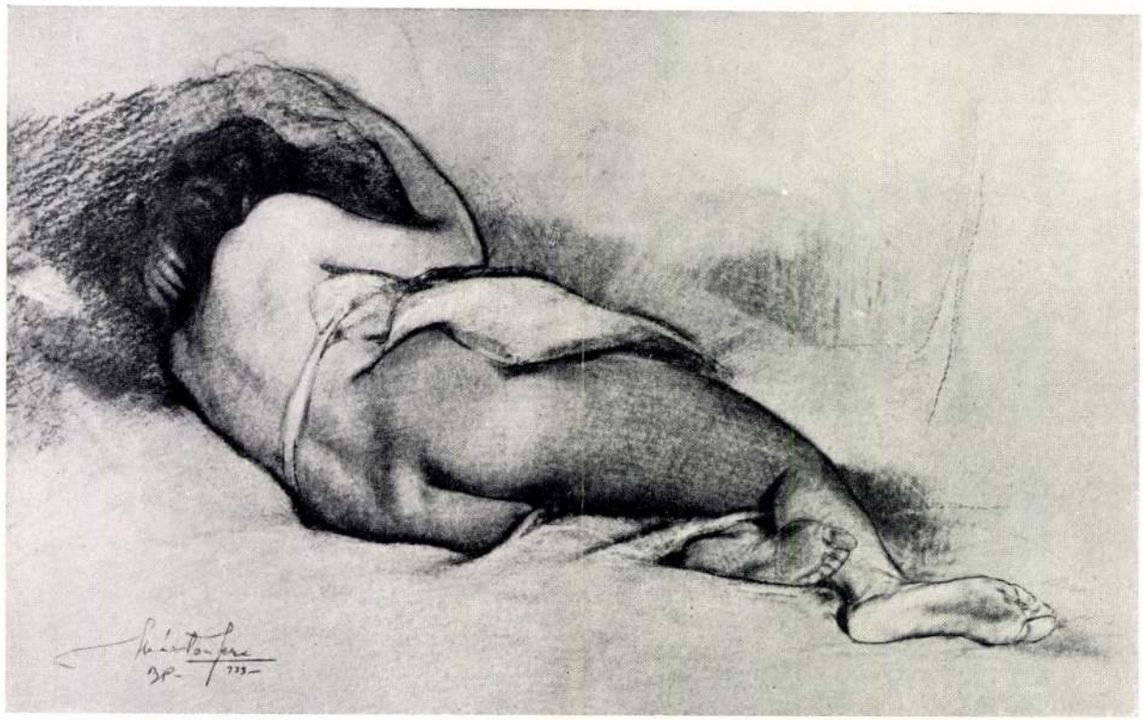

MÁRTON FERENC: FEKVŐ AKT. RAJZ

MÁRTON FERENC: ŐSZI LOMBOK. OLAJFESTMÉNY

Régi magyar mesterek. Baba-uzsonna. Zichy Mihály müve

lyodtak, bukfencet vetettek a nyelve alatt s az egész mondat, mint valami hanggombóc, egy lélegzettel fordult ki a száján: — A legnagyobb örömmel vállalom! Már gondolataim is vannak, hogy miket mondanék abban a beszédben...

— Ne siessünk annyira — hűtötte le Tuta — ez nem rajtam múlik kizárólag. Ez még csak egy ötlet. Ha rajtam múlna, máris rád bíznám az egész szónoklást, te biztosan jól csinálnád, meg te nem is számítasz olyan baleknek, mint a többi. Mindenesetre megbeszélem a dolgot a köri elnökkel.

A várakozás kibírhatatlannak látszó negyedórái teltek el, mire Tuta megérkezett a válasszal. Bihari mosolygott, aztán biccentett, hogy igen, majd hátba verte:

— No pajtás, most aztán megmutathatod, hogy mit tudsz.

A vállalt feladat nagyszerűségének tudatában, határtalan izgalom járta át Kasznárt. Hát majd meg is fogja mutatni. Pompás mondatok kezdtek rajzani az agyában, amelyeket papírra fog vetni. Olyan izgatott volt, hogy a pohár sörről is megfeledkezett, amit kevéssel előbb rendelt, sőt csaknem köszönetet mondani is elfelejtett Tutának a sikeres

Uj Idők 1935. dec. 8.
50 fr

közbenjárásért, mely elsőéves létére ilyen fontos szerephez juttatta.

Odahaza bezárkózott a szobájába és nekilátott a beszéd megszövegezésének. Nagyon ki kell tennie magáért. Minden perc drága. A miniszteri tanácsos délben érkezik, a kör elnöke fogadja a vasúti állomáson, ahonnan a főiskola épületéhez hajtatnak. Ott már az egész ifjúság fogja várni az aulában és mindenekelőtt: ő, a fogadtatás ünnepi szónoka. Isteni pillanat lesz, amint ötszáz főiskolai hallgató nevében, azoknak megbízásából, felcsendül ajkán a megszólítás: „Méltóságos Uram!" A helybeli lap is meg fog majd emlékezni erről, alighanem kellőképpen méltatva azt, hogy fiatal kora ellenére is rendkívüli szónoki képességnek adta jelét. A helybeli lapnak ezt a számát majd több példányban megszerzi és elküldi haza, meg az ismerősök, volt tanárok és osztálytársak címére.

Tízszer is megírta és újból átírta a beszéd szövegét. Itt minden szó, minden kis jelző fontos. Elmúlt éjfél is, mire a beszéd megkapta végleges formáját. Aztán a megtanulás következett. Fel-alá járt a szobában és fennhangon szavalta a gyönyörű mondatokat. Vagy a tükör elé állt, könnyedén meghajtotta magát és onnantól kezdve, hogy „méltóságos uram", tükörképére villogó, szilaj ábrázattal, elejétől kezdve végig harsogta az egész beszédet.

Csaknem hajnalodásig ment ez így. Mire a benső elégedettség állapotában, rászánta magát végre a lefekvésre, minduntalan felriasztotta egy nyomasztó álom. Az aulában már együtt van az ifjúság, a miniszteri tanácsos is megérkezett. ő meg az utcán félig öltözötten rohan, illetve csak akarna rohanni, de valójában egy helyen topog, tehetetlenül.

Ez így ismétlődött néhányszor, majd meg olyan mélyen elaludt, hogy dél felé járt már az idő, amikor felébredt. Megmosdani sem ért rá rendesen, magára rángatta fejedelmien szabott ferencjózsefjét, zsebébe gyűrte a beszéd szövegét, fejbe vágta csillogó cilinderét és úgy rohant, mintha nem is menne, hanem a ferencjózsef kabát levegőbe nyúló szárnyain röpülne a nagy sietésben. A járó-kelők megálltak, a kereskedők az üzletajtóig kíváncsiskodtak és úgy néztek utána. Ez már a nevezetességeknek szóló érdeklődés. Valószínűleg az egész város arról beszél már, hogy milyen fontos feladattal bízták meg őt.

A főiskola aulájában már együtt volt az egész ifjúság, amikor Kasznár berobogott. Kitörő udvariassággal fogadták. Derék fiú vagy Kasznár, már attól féltünk, hogy meggondoltad magad és szégyenben hagyod az egész főiskolát. Ő? Már hogyan is lehet ilyet feltételezni róla? Izgatottan foglalta el helyét a bejárattal szemben. Még egyszer elővette és átfutotta a sűrűn teleírt papirost. Aztán jiedten gyűrte a zsebébe, amint kívülről kocsirobogás hallatszott s a lovak, meg a kocsis alakja fölrajzolódott a kapu tejszínű üvegén.

Hideg borzongás rohant végig a testén, érezte, amint elsáppad, mintha ájulás környékezné. Az óriási tölgyfaajtó lassan kinyílt s ötszáz torokból felharsant az éljen. Egy öreg úr lépett be, akit a köri elnök követett. Az öreg úr kegyes mosollyal nézett szét és várakozóan megállt néhány lépésnyire.

Aztán gyönyörű mondatok következtek a magas vendég látogatásának jelentőségéről és azokról a bizonyos aranybetűkről, amelyek a feledhetetlenség számára örökítik meg ezt a napot a főiskola évkönyvében. A szépen pattogó mondatokból sűrűn kihangzott a tekintélytiszteletet ébresztő megszólítás: „Méltóságos Uram!" Egy igen hosszúra méretezett mondat hínárjában már csaknem végleg elmerült, úgy kapkodott az életmentő szavak után, mint a fuldokló, aki valami szilárd tárgyat keres a víz felszínén, aztán mégis megtalálta a gondolat partjáig vezető igét és néhány választékos jelző társaságában, diadalmas harsogással tempózott vele a mondat végéig. Még egy magasztos hangzású hasonlat következett a jóságos kertészről és őméltóságáról, aki az ifjúság kertésze a közéletben s a beszéd dörgő éljenzés közben véget ért.

Kasznár úgy állt ott, dicsőségtől kipirosodva, hősi teljesítményének tudatában, mint a távfutó, amikor elsőnek érkezik a célszalaghoz. Diadalmasan emelte fel a fejét. Most már az ő ünneplése következik. Ime itt áll Kasznár Kálmán a főiskolai ifjúság vezére. A helybeli lapra gondolt, amelyik valami ilyesféleképpen hangzó cím alatt fog majd beszámolni szerepléséről.

Hirtelen csönd lett. Őméltósága előbbre lépett és ha lehet, még elfogódottabb volt, magánál a szónoknál is. Zavartan forgatta kopott cilinderét és jóságos, szinte bocsánatért esdő mosollyal nézett Kasznárra. Szerény, csaknem alázatos hanghordozással kezdett beszélni. Igazán megható egyszerűséggel mondta, hogy neki végtelenül jól esnek a hallgató úr szép szavai, ebben a szép teremben, a főiskola összes hallgató urainak jelenlétében. Kasznár illedelmes meghajlással viszonozta ezt a mondatot s magában arra gondolt, hogy az öreg úr talán még magának a miniszternek is be fog számolni az ő remek szerepléséről. Csak azon lepődött meg, azt is inkább csak a tudat küszöbe alatt, hogy miért mond minden esetben hallgató urakat? Olyan alázatossággal, mintha önmagát nem is tartaná úrnak. Igazán meghatóan szerény ember az öreg úr! Aztán őméltósága még szelídebb és még fátyolosabb hangon folytatta, hogy a hallgató úr szép szavai annál is inkább jól estek neki, mert ő sajnos, nem méltóságos úr, csupán egy szerény pedellus az első emeleten, a hónap vége felé ő cipeli a dolgokat a zálogházba, meg ő hozza vissza onnan elsején, a felesége pedig a hallgató urak ruhaneműjét tartja rendben, olcsó pénzért szépen mos és vasal, nyugodt lélekkel ajánlhatja őt a tisztelt hallgató úr kegyes jóindulatába.

Hátrább lépett és cilinderével nagy ívet írva le, mélyen, csaknem a földig meghajtotta magát Kasznár előtt. Ugyanakkor Tuta magasra emelt karral jelt adott a többieknek és a rémületnek abba a pár pillanatig tartó, kijózanító és mégis ájulással környékező csöndjébe, amit Kasznár érzett maga körül, beleüvöltötte:

— Éljen a díszbalek!

Olyan éljenvihar hangzott fel utána, hogy megrázta az ablakokat és az utcára dobta és végighordozta a régen várt hírt a városon, hogy megvan a díszbalek!

— Habemus diszbalekum — mondogatták egymásnak az emberek. A kocsmárosok teli hordókat gurítottak ki a pincékből, mert most akkora ivás következik, aminőt a város is évente csak egyszer láthat. Mindenki örült és mindenki nevetett, csak Kasznár nézett sápadtan maga elé a magasból, ahová a vállak fölé emelték. Vádoló és bánatos pillantását Tutára vetette. Az meg jókedvűen hátbaveregette:

— Ugye megmondtam, hogy még sokra viszed. Sose búsulj emiatt, komám! Ha jól kiszolgáltad a díszbalekséget, lehet még belőled köri elnök is.

UJ IDŐK SZERKESZTI: HERCZEG FERENC

XXXIII. évfolyam, 24. szám
Budapest, 1927 június hó 12

Virágok útján. Zichy Mihály akvarellje az Ernst-Múzeum emlékkiállításán

Kiadóhivatal: Budapest, VI. ker., Andrássy-út 16. szám

Ára 50 fillér

Zichy Mihály

Ujdonságaink!

Utánvéttel, – az összeg előzetes beküldése ellenében, – akiknek részletosztályunknál folyószámlájuk van, folyószámlájuk terhére, – 8.— pengős rendelésnel már négy havi részletfizetésre szállítjuk ujdonságainkat. Nagyobb összegü rendelésnél 12 havi részletfizetési kedvezmény, a legkisebb havi részlet 2.— pengő.

Csathó Kálmán: Leányok, anyák, nagyanyák.

A hatvanas évek magyar úri társadalmának klasszikus regénysorozata. Az önmagukban is teljes, lezárt egyes kötetekből eddig megjelentek: »Leányok« és »Asszony a bakon«. A regénysorozat harmadik kötetét, »Mindhalálig« most közli folytatásokban az Uj Idők. Mindegyik kötet ára fűzve 6 pengő, egész vászonkötésben 8 pengő 80 fillér.

Csathó Kálmán: Mi van a kulisszák mögött?

Ez a könyv arról szól, hogy mi minden történik addig, amíg egy darab eljut odáig, hogy színre kerül. A szerző, aki tizenöt éven át volt főrendezője az ország első szinházának, a Nemzeti Szinháznak, abba a világba vezet be minket, ami a közönséget még talán a kulisszák világánál is jobban érdekli, abba a világba, amely a kulisszák mögött él.

Ára 1 pengő 60 fillér.

P. Gulácsy Irén: Fekete vőlegények.

Karácsonykor jelent meg s ma már a *harmadik kiadása* van fogytán P. Gulácsy Irén monumentális regényének, mely íróját egy csapásra országos hírűvé tette. Három kötet. Fűzve 10 pengő, egész vászonba kötve: egy kötetben 14 pengő, három kötetben 18 pengő.

Csathó Kálmán: Te csak pipálj, Ladányi.

A Nemzeti Szinház nagysikerű vígjátéka.

Ára fűzve 3 pengő.

Szép Ernő: Valentine.

Szép Ernő regénye Velencében, nászúton kezdődik s a mai válással induló házasságot, a mai jazz-bandes, bubifrizurás, rouge-os, táncos, ping-pongos, kártyás életet állítja elénk, kifinomult művészettel, aranyos derűvel, ellenállhatatlan humorral, mély érzelmességgel. A regényt Zádor István festőművész 50 művészi rajzzal illusztrálta.

Ára fűzve 4 P, egész vászonkötésben 6 P 50 f.

Karinthy Frigyes: Heuréka.

Humoreszkek. »Nevettetni ma senki sem tud úgy, mint Karinthy«, — írja Hegedüs Lóránt e könyv kritikájában.

Ára fűzve 4 pengő 40 fillér, kötve 7 pengő.

Karinthy Frigyes: Ki kérdezett?

Karinthy könyve ragyogó, mély, nagyszerű, súlyos filozófiai tanulmányok könyve és mégis mulatságosabb, fordulatosabb, szenzációsabb írás még a Karinthy-féle humoreszkeknél és novelláknál is.

Ára fűzve 4 pengő 40 fillér, kötve 7 pengő.

Surányi Miklós: A szörnyeteg.

Az engesztelhetetlen szerelem könyve, egy szépséges amerikai asszony és egy magyar orvos története, mely a modern Egyiptomban játszik.

Ára fűzve 4 pengő 50 fillér, kötve 7 pengő 30 f.

Benes Klára: Tavaszi vihar.

Benes Klára regénye a nagy összeomlás idejében játszik. Az általános zür-zavar forgatagába illesztette hőseit: a férfit s a nőt és finoman jellemzett sok-sok statisztáját a forradalmaknak. De minden felforduláson, minden politikai lázon és légváron győztessé válik a nőben az anya. Izgatóan érdekes történet.

Ára fűzve 3 pengő 20 fillér.

Zádor-Stettner Tamás: A szent milliárdos.

Zádor-Stettner Tamást kiváló irodalmi munkásságának elismeréséül a »Petőfi-Társaság« tagjai közé iktatta. »A szent milliárdos« az óceán egy szigetén épített hellászi, antik város sorsának regénye.

Ára fűzve 3 pengő.

Hegedüs Lóránt: A halhatatlanok útja.

»A halhatatlanok útján bolyongok ebben a könyvben és jönnek velem azok a magyar lelkek, akik nem akarják látni a mai halandóságot. Ez az az út, amelyen lelkem járt és mennél több magyar jön velem ezen a nyomon, annál inkább hihetünk a feltámadásban.« (Hegedüs Lóránt.)

Ára fűzve 3 pengő 60 fillér.

Rudolf Stratz: Idegen asszony.

A »Meghalok érted« szerzőjének újabb nagysikerű regénye.

Ára 5 pengő 50 fillér.

H. Courths-Mahler új regényei:

Élvezetes, kedves, szórakoztató olvasmány.

A szép Meluzina . . . . . 2 pengő 80 fillér.
Visszajár a mult . . . . . 60 fillér.

Megrendelési szelvény a boritéк 4. oldalán.

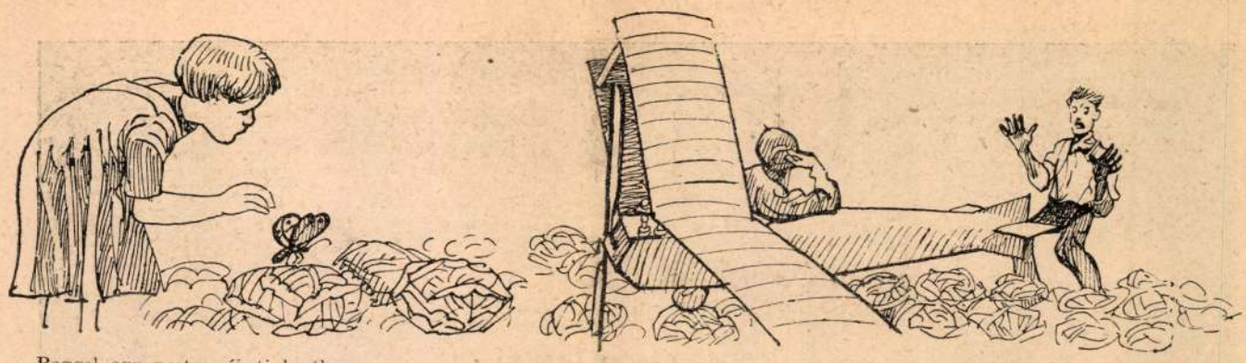

Reggel egy pesterzsébeti kertben

Mühlbeck Károly rajza

Szaglássza szűkölve a szénafészket, ahol három irdatlan hosszú és keserves nap előtt a kispuli gyönge testecskéje olyan keservesen nyugodott. Innen tette amaz emlékezetes ugrást a nagy bögöly-légy után, amire idősb Puli anyai szive örömében nem tudott hova lenni! Innen mondta hizelgő szóval, hogy „au", meg „buff". — miközben nevelőszülejét harmatos rózsaszín nyelvecskéjével orron nyalogatta! . . .

Efféle visszaemlékezések nyomhatják nyilván a Puli későn kivirágzott magános kutya-szivét, mert nagy bánkódásában már igazán nem tud egyebet tenni, minthogy szőrszivű Pétör lábaihoz leül és hosszan a szemébe tekint.

Pétör nézi a szénát, nézi a pipát, aztán a csizmáit és mindent nézne ő most, csak épp a kutyát nem nézné. Ő tudja, hogy miért! De hasztalan minden praktikája, azért mégis látja a vedlett jószágot! Legkisebb moccanását is látja. Addig-addig, hogy lassacskán kialszik a pipa és a helyében keserű ízek maradnak. A homály nőttön-nő és a borulattal Pétör arca is elborul egész.

Pétör emlékezik . . .

Azokra a régmúlt időkre, mikor a Kisjézus apró testecskéjét kétszer aranyoztatta be a kápolnában, csupán, mert igen kedves kicsi gyermek ábrázolta a dicsőséges Bárányt . . . Meg még tovább: olyan napokra is, mikor sorbajárta a városon a lelencet, ma se egész biztosan tudható szándékkal . . . Hiszen ki ismerheti valójában, hogy némelyik ember mire gondol? . . .

Példa rá szőrszivű Pétör is, aki csöndesen beballag most a fészer alá s onnét galambtollat hoz, meg lúdtollat és némi rongyokkal kezdi a pipát agyusztálni. A szárnak kócmadzag, a kupaknak ecet, borostyánkőnek hullott posztódarabok. Kész új lett a pipa! Boltos se válogatná ki a többi közül!

Aminek megállapítása után Pétör összeszedelközik és megindul az úton holdvilágfény mellett.

A szegedi tornyok szépen csillognak és a csillagok szépen világítanak és boldog kutyák vídám ugatása hallatszik az egész mindenségből.

Pétör nagyobbakat lépked. Nekidül, mintha az orra húzná. A baromjárás van itt, akkurátosan egyforma nyomokkal, de Pétör most kettenkint veszi őket. Ilyenformán mihamarabb el is érkezik oda, ahova ekkora iparral iparkodott. Ott áll előtte az uraság városi portája. Nézi Pétör, nézdegéli. Előbb csak messziről szemrevételezi, hanem aztán egész közel óvakodik a fasor ákácainak oltalma alatt, árnyékból árnyékba húzódva. No, aki eddig kételkedett volna abban, hogy gonosz pára a vén kötnivaló, az most megbizonyosodhatnék róla, hogy nem Isten hírével kerülgeti így a más háza táját, éjszakának sötét évadján!

Lám, rendre megszámlálja az ablakokat! Dehogy is sejtik bentről! Dehogy! Sötétek az ablakok mind. S erről a szőrszivű meggyőződvén: ráteszi kezét a kapukilincsre. Óvatosan megbillegeti.

— Buff! — mondják bentről.

Mire Pétör nem mond semmit, hanem csak fütyteyent halkan.

Értenie kell a kutyák nyelvén is a vén gonosznak, mert szentigaz, hogy a kis Puli egyszerébe elhallgat. Egy mukkanás nem sok, annyit se vall többé. Csöndesen kaparássza túlról a kerítést. Idősb Puli meg kintről.

Ezt megállapítván, Pétör újabb praktikához fordul. Mint ez garabonciásoknál lenni szokott: föltekint az égre, majd lenéz a földre. Bár az is lehet, hogy csak a kerítés magosságát méri. S minthogy az nem magos, ő pedig garabonciás és szőrszivű, aki nem kérdezi: mi szabad, mi se, — tehát fölsegíti előbb a ballábát, aztán a jobbat a felső párkányra és zsupsz! Bent is van az alvó házban. Megfogja a csizmája körött nyüzsgő kutyakölyket nyaka bőrénél, kitessékeli az utcára.

Puliék nem kiáltoznak, hanem olyan szép okos csöndben vannak, mint akik elértették a dolgot. Miért is Pétör lehúzza a csizmáját és nyugodtan előre halad, lábujjhegyen megkerülve a házat. Az ámbitusra föl-patalléroz s kebeléből az úri pipát valóságos meggyfaszárastól, pirosselyem bojtostól és tajtékedényestől együtt az asztalra lehelyezi. Miután pedig ezzel elkészült, egy kis darab kréta segélyével különböző jeleket szerkeszt az asztal lapjára, hogy azt mondja:

— *„elmÉk"*.

Ezt. Csak ennyit!

Tizenöt esztendei szolgálat után!

De mivel Pétör lelketlen szőrszivű ember, ez a cudarság tőle egyáltalán nem csudálható.

Öreg vándor tavaszi dala

Ballagok a szabadban
Halmon át és síkon át —
S nézem, nézem, úgy mint régen
A nyiló ibolyát.

Ballagok a szabadban
Völgyön át és ormon át —
S nézem, nézem, úgy mint régen
A mennyég mosolyát.

Ballagok a szabadban
Mélyen és magason át —
S nem érzem azt, amit régen
S keresem az okát.

. . . Balga vándor, ne keresd
Se mélyben, se magasban —
Nézz befelé s megtalálod:
Magadban . . . magadban . . .

*Lampérth Géza**

* Szerző készülő verseskönyvéből.

Zichy Mihály emlékkiállítása az Ernst-Múzeumban. A felgyógyult beteg

Mert lám, kiderült, hogy a borzas szőrgombócnak még szeme is van! Két apró kárbunkulus kis szeme, ami pedig róla a nagy bunda miatt föltehető se volt!

Pétör hallgatása és a fiú sikongása közt lévén az uraság a szekérre szintén fölül és az alant álló vincellérék nagy megütközésére el is hajttat ezzel.

Pász! Nincs apelláta. Érteni kell a dologból. Hiszen: nono... Való igazság, hogy minden bajok okozója, a kis puli ezennel csakugyan eltávolodott! Egy szép tajtékpipa maradt helyette a tanyán. És a tajtékpipa tudvalevőleg nem szokott oldalast lopni. Az ítéletben így megnyugodhatnak mindenek. Meg is nyugszanak. Kivétel egyedül idősebb Puli, akinek se pipa, se pénz!...

Ő a gyermekét akarja, aki késő napáldozatának vigassága volt és aki már olyan csudaügyesen tudott a kavicsokkal játszani, ögyelgő szekerek után csatározni, galambot rebbenteni, kotlós tyúkot vertyogtatni, pulykát herregetni, épp, hogy meg nem szólalt! Abból olyan jeles tagját nevelte volna Puli a kutyatársadalomnak, hogy pályaválasztáshoz érve még talán juhászkutyaságig is fölvihette volna! Abban erre igen nagy tehetségek mutatkoztak.

És most vége! A szekér egész elvitte a kis borzast s itt Puli számára igazán nincs más hátra, minthogy nappalait (de főleg az éjszakáit!) keserves nyüszkölésben fogyassza, ilyen módon adózván az igaz anyai fájdalomnak. Hasztalan csitítja Mári a nyirfa-söprűvel, megint visszatér és újból rákezdi. Annyira, hogy János, az öreg vincellér, utóvégre is megsokallja a dolgot. Fölrúgja a Pulit. Az odábbáll, elkushad. Pétör összevont szemmel nézi mindezt a hárságy széléről. Hümmög. Kutya, hát: kutya! A kutyasort éli. Mért nem született főszolgabírónak? Akkor pipálhatna most bezzeg, ahelyett, hogy vonít, ha mindjárt nem is ilyen kiváló pipából, mint ő...

Mert ennek a pipának nehéz találni párját! Ez valóságos igazi szép pipa. Kéken illan a füstje. Lehet mondani, az ilyen finom pipában még ugyanaz a honi-büdös is finomabb ízű. A kozmája leszáll, a melegje kiszáll, csak a kellemes illatok maradnak benne, a kilyuggatott ezüstkupak alatt.

A szárral se kell sokat bajlódni, mivel a szár az meggyfa-szár és olyan szép szaga van, hogy azt külön magában is érdemes szagulgatni.

Hiszen a meggyfa-szár, úgye...! De kár, hogy a rugás se használt a kutyának. Az megint vissza óvakodott. Kezdi elölről a nótát. Addig-addig, hogy Márit egész elhagyja a béketürés erre a konokságra és lekapván a tűzhelyről a csuprot, nyakonlöttyenti a forró vízzel az okvetetlenkedő jószágot.

— Ne, hogy legyen amiért kántálj!

A puli eliramodik, neki a világnak. Csak a vonítása hallik messziről. Végezetül elvész az is. Nyughatunk most már, hála a papnak!

— No, — mondja Pétör és a csutorát jobbképéből a bal agyarára kormányozza át tempós lassúsággal.

Az éjszaka leszállt, mélyesmély kéksége teli tündöklő lámpácskákkal. Idelent sötét a világ. Egyedül a pipa tüze villan olykor-olykor. Az se sokáig. Kiszívjuk, aztán: jóéjszakát!

Felcihelödik a vén szörszívű, kocogna a tornác felé. Egyszer csak felkapja a fejét.

Az bizony! Jól neszelte. A kutya! Megint ott a kutya. Visszakerült, mint a rossz lelkiismeret. Bozontos szőre elgyalázva pocsékul. Kivillog a bőre egy tenyérnyi folton. Azt nyalogatja csöndes nyöszörgéssel. Majd, hogy meglátja Pétört, odafut a padhoz.

rendes mestersége neki. Semminek se nevezhető különösképpen, bár talán épp ezért mindenhez értenie kell a kapási működésen kívül, amit az uraság buckai szőlején eszközöl, innen-onnan szép pár esztendeje. Ha kell lovat vasal, ha kell itatót váj a jószágnak, más esetekben a szomszéd kápolnába az Úr Jézus aranyban megfogyatkozott dicsőséges testének felékesítése céljából meghivatik. De órát igazítani, hálót kötni, malacfogat húzni, patkányt pikulaszóval a határból elküldeni és ki győzné elsorolni, mi mindent tud! Hiszen az ilyen ezermesternél sohase bizonyos, hogy a garabonciás diákokkal és egyéb harmat-megváltókkal, tehénigézőkkel, esőfogókkal, szemmel-verőkkel: miféle cimboraságot tart?!

S ez mind nem elég! A csúfnevén, ragyás képén, bice-bóca lábán, semmi-ember voltán kívül Pétörnek még a szíve is szőrös. Ez úgy értendő, hogy talán nincs is neki. Ha volna, szólalna néha. Síratónál, lakodalomban ő se sajnálna egy rigmust. Vagy barátságban állna valakivel. Eljárna ide-oda. Pétör ellenben mindezt nem teszi. Ő a süvegét a szemébe húzza és beszéd helyett káromkodni szokott.

Ilyenkor leginkább a „Fene asszony" leányait emlegeti, különféleség szerint. Tizenegyet ismer belőlük, mint minden rendes szegedi ember. A Fekete, Fészkes, Avas, Mándoki, Fitty, Válogatós, Válogatós-fitty, Fityögős, Fityögős-fitty, Fityfiringós és a Tótok fenéjét. Egyebekben vele se törődik senki, hát ő se törődik senkivel, az egy pulikutyáján kívül.

Azzal se olyanképpen, hogy simogatná, vagy más fölkarolásban részesítené! Ilyesmi szőrszívű emberektől el se várható. Pétör hajlandósága a kutya irányában mindössze abban nyilvánul, hogy lebbencslevest, mit, ha kászolit, abból a bögre fenekén mindig hagy a Pulinak, valamint szalonnabőr és kenyérhaj irányában se feledkezik meg róla.

Talán azért húz Pétör a kutyához, mert az épp olyan kevésbeszédű és mogorva természetű, mint jómaga. A többi kutyákkal nem érintkezik. És ha netalán valamelyik mégis hozzá ragasztana, olyan mérges kaffogásokat mível, amik egész bizonyosan csak káromkodások lehetnek kutyai nyelven.

Hogy történt, hogy nem, valójában senki se tudná megmondani, de tagadhatatlan, hogy Puli e tavasszal késő anyaságra ébredt. Pétör nézegette a megtelt jószágot és nem biztos, hogy mit gondolt hozzá, mert nem szólt semmit. Csak odábbrúgta azt a nyaláb szénát, amit a hárságyra szánt, hogy az mind a nyoszolya alá hullt és majd ellepte a Pulit.

Megvoltak aztán szőlőkaccsozásig, mikor is fordultak a dolgok. Hajnaltájt, hogy Pétör dologba indulna, a kutya nagy nyüzsgésbe fog. Futkároz, szaglász, a hárságyra felugrik, meg nyomban vissza le is ugrik s végezetül ülve marad egyhelyben, bánatos vinnyogások közepett. Nézi a gazdáját nyughatatlan szemmel. Pétör is nézi a Pulit a szeme sarkából. Az eb ettől megcsendesedik.

— Ufff — mondja s elfekszik a szénán.

Pétör ennyit se vall, hanem elballag dolgára. (Szőrszívű ember, no!) Majd úgy déltájt előkerül egy kis ejtődzés céljából.

Nézd el, nézd! Egy kutya helyett bizony kettőt talál! Vagyis, hogy másfelet. Mert az új jövevény egy pocegérnél nagyobbnak aligha mondható. Bár ezzel a kis termettel is egész különösen kutyaformájú és igen világravaló. Mindjárt kiismeri magát a földi dolgokban. Apró pogácsafejét a meleg anyai kebelben elrejtve olyan dagadtra szívakodik, mint valami ráadáshurka.

— A fityfiringósfitty... — véli a szőrszívű ember s föltehető, hogy erősen haragszik, mert lám, nagy hirtelenében ráhibázott a tizenkettedik fenére! Ilyen módon megkönnyebbedvén, Pétör falatozásnak lát. De alighanem sietős a dolga, mivel csak egyet-egyet kanyarít a szalonnából, a másikat mindig Pulinak veti. Hamar vége szakad így a kollációzásnak.

Volnának ennyiben, jó békességgel, ha a kiskutya idővel nem növekednék, ami viszont a szalonnának és kenyérnek nem természete. Így aztán a vincellérné (öreg Mári) egy szép napon nyirfaseprővel kergeti a Pulit körbe az udvaron. Bár ez egészen kárbaveszett fáradság, hisz az oldalast ugyan el nem veszi attól! Ki is tör a háborúság végette! Mi tagadás, valami igazság van a dologban. Lop a Puli csúnyán. S hozzá lop személyválogatás nélkül, egyremásra, amit előtalál.

— Kölykes, — igazolná Pétör.

Ám ezúttal az sem segít, hogy (nini!) szóra gerjedt a mogorva ember a kutya érdekében. Mári mégis azt ajánlja neki:

— Üsse agyon kend a nyűves kölykit! Minek az ide?

— Annak, hogy itt lögyön.

— Az én költségemre?

— Majd csak a magaméra.

Ez a kijelentés némi megütközést eredményez. Pétör ugyanis esett ember hírében áll odakint. Persze!... Ki is tudhatná, hogy a szőrszívű vén legény élére rakta a garast? Egy tajtékpipa irányába gyüjtögette ő azt, már régecskén. És így joggal üt a keblére, ahonnét a zacskót előhúzván, megkérdi Máritól:

— Mi jár kendnek kár fejében?

Pénz!...

Uram fia, ki hallott valaha ilyet, hogy: pénz!... Pénzt kínál a kapás a valóságos vincellérnének! A maga portáján! A kutya kosztjáért, amit lopott!...

Országos csúfság! Mely okból most már a vincellér is belemártakozik az ügybe s lerakja az úrnál a szőrszívű Pétört. Így és így! Vagy egyiköjük, vagy a másik!

Az úr elhallgatja a panaszt s közbe gondolkozva szívogat a pipáján a városi ház vadszőlős ámbitusán. Térdén apró legény lovagol, amolyan hatesztendőske. Hosszú csigás aranyhaja a válláig bukik és a tavaszreggeli nap játékos kedvvel tácoltatja arany sugarait rajta.

Hogy Bitó János öreg vincellér a szőrszívű Pétört egész beajánlotta, az uraság leteszi térdéről az apró magyart s némi tűnődéssel a derüs világ felé azt kérdi a panaszos embertől:

— Szekérrel vagy, János?

— Azzal, instállom.

— Van török a saraglyádban?

— Van.

— Hát akkor — emeli magához az úr a dohányzacskót — rakd föl jó puhára, fiam! Ne, itt a farkasbundám, terítsd rája. Kimegyek szétnézni.

S ez így is történik.

Szőrszívű Pétör a kapálásból előhívatik és az úr szemközt áll vele. Azt is mondhatnánk, hogy szót ért a kettő, ha ugyan annak lehetne nevezni, mikor csak az úr beszél, Pétör pedig hallgat. De nem tegnapos ismeretség ez köztük! Nekik jó így is.

Mire jutottak, mire sem, azt egyedül a jelekből lehet kihámozni, mely jelek ez esetben egy tajtékpipából, az uraság kisfiából, valamint a Puli kutya apró leányából állnak. A tajtékpipa tudvalevőleg az uraság kezében volt kijövet, míg most szőrszívű Pétör szorongatja azt a markában, a gyerek viszont ifjabbik Pulival édeskedik a szekér tetején hangos kacagások közt.

Zichy Mihály emlékkiállítása az Ernst-Múzeumban. Az uzsorás

Szőrszívű Péter

— Elbeszélés —

Irta: **P. Gulácsy Irén**

Vannak esett emberek, akik mindenből kikopnak. Még a tulajdon becsületes nevükből is. Igazság szerint Pétört se „Szőrszívű" nevezeten és nem is a *„szö"* betű alatt könyvelte el a pap, hanem a sokkal jobbhangzású *„lö"* betű alatt nyert elhelyezést, lévén apja után Lippai Nagyiván Péter az ő becsületes titulusa. De mondva volt már, hogy őt ilyenképpen senki se ismerte.

Lábára nézve bicegő a Pétör, az ábrázatjára pedig jobb nem is nézni, mert azt úgy megtisztelte a ragya, hogy viseli a nyomát holtig. Ilyen külsővel persze a házasságból is kikopott. A leányok kinevették.

Hanem azért nem kell gondolni, mintha csupa külső hiúságra mennének az asszonyok! Akadnak bizony Pétörnek egyéb hibái is! Elsősorban: nincs

Ó igen! Ő akkor meg is akarta fogadni a Helén tanácsát, a Péterért való aggodalom okozta ellágyulásában. De mikor aztán Péter felgyógyult és elmult az aggodalma, s hogy ráadásul Friciék elkezdtek politikailag a legcsunyábban a kiegyezés ellen dolgozni, megint megkeményedett a szíve és a kissé hóbortosnak vélt Helén szavai lassanként kipárologtak belőle.

Most a fiáért való aggodalom hatása alatt ismét rájuk talált és egy kis ijedtséggel tünődött el rajtuk:

— Vajjon lesz-e erőm, hogy igazán megbocsássak? És nem gyöngeség-e, ha megteszem? Mert hogy az az asszony nem szeret engem és nem az én bocsánatomra vágyik, az egészen bizonyos. Valami más terve, vagy célja van, de esküdni mernék, hogy nem a bűnbánat az, ami hozzám hozza!

Aztán folytatta az elmélkedést:

— Mégis megpróbálom, már csak azért is, hogy a fiamat megmentsem a leányától...

Most egyszerre elrestelte magát önmaga előtt.

— Nem! Ez nem szívből való megbocsátás. Ha szívből megbocsátok, miért tiltom el a fiamat Szervácz Ágnestől? Ez még mindig a gyűlölet! Fel kellene szabadítanom Ödönt a becsületszava alól!

Hanem ehhez mégsem volt ereje.

— Nem! — gondolta. — Erről még kár lenne beszélni! Majd! Hiszen, ha most szólnék, ez annyi lenne, mintha rábeszélném, hogy vegye el, pedig talán nem is szereti. Majd! Majd, ha látom, hogy belészeret. Majd akkor!

A lelke mélyén azonban a kétségbeesés rémülete ült és most már még jobban gyűlölte Sárit, mert úgy érezte, hogy az a fia szeretetét akarja tőle elrabolni. Sőt gyűlölte Ágnest is, akit nem is ismert, de akiben anyai féltékenysége, megsejtette a diadalmas vetélytársat.

— Bizonyosan nem is arravaló! — gondolta. — És Ödön előbb-utóbb rá fog erre jönni magától is.

Másnap reggel a Szerváczék inasa elvitte az asszonya levelét a Mikoly-palotába. Lujza izgatottan szakította fel a borítékot.

„Édes, jóságos Lujzikám!" — olvasta a megszólítást.

Olyan fölindulást érzett, hogy szeme előtt elhomályosultak a betűk és pillanatokig tartott, amíg tovább bírta olvasni.

„Évek óta egyetlen vágyam, hogy mégegyszer, csak egyetlenegyszer beszélhessek Veled és megfoghassam a kezedet. Bocsánatot akarok Tőled kérni és meg akarlak kérni, hogy felejtsd el, amit vétettem ellened. *Abban a dologban* — tudod jól mire gondolok — nem vagyok olyan bűnös, mint Te hiszed. Csak hibás vagyok. De bűnös vagyok abban, hogy félreismertelek és nem úgy viselkedtem Veled szemben, ahogy egy szerető rokonnak viselkednie kellett volna. Régóta megbántam és régóta szeretném jóvátenni, amit vétettem. Adj nekem erre alkalmat, hiszen Te tudsz nagylelkű és jóságos lenni. Légy az velem is! Irj egy sort, hogy mikor mehetnék el Hozzád és én örökre hálás leszek Neked érte."

Itt egy hosszú gondolatjel következett és utána csak annyi: „Sári."

Mikolayné háromszor is elolvasta a levelet, míg végül annyira lecsillapodott, hogy minden sorát megértette. És akkor gúnyosan elmosolyodott:

— Boldizsár Sári-féle komédia! Hát azt hiszi ez az asszony, hogy én ezt elhiszem? Ennek a megalázkodásnak az őszinteségét?... Édes, jóságos Lujzikám!? Jóságos! Én, a „keményszívű", az „engesztelhetetlen!" Hm!...

Felkereste a levéllel Ödönt és odaadta neki:

— Nézd, mit ír a protezséd!

Ödön mohón nyúlt a levél után. Az ő szíve is dobogott mialatt olvasta, de egészen mástól, mint az édesanyjáé. Mert ő viszont azt olvasta ki a sorok közül, hogy az, aki ezt a levelet írta, nagyon a szívén viselheti a leánya boldogságát, hogy ennyire megaláz-kodik évtizedes ellensége előtt és nagyon meg lehet győződve róla, hogy csak ez az út vezethet az Ágnes boldogságához.

— Ha tudná! — gondolta. — Ha tudná, hogy semmi célja ennek a kibékülésnek! És ha Ágnes tudná, hogy én csaló vagyok!...

Egy pillanatig hallgatott, majd visszaadta a levelet az édesanyjának:

— Mit tetszett rá felelni?

— Még semmit. Most akarok.

Ödön habozott egy pillanatig, aztán azt mondta óvatosan:

— Nem kellene túlridegen írni.

Mikolayné vállat vont:

— Nem változhatom meg a Sárika kedvéért! Én őhozzá képest mindig rideg leszek, mert nem értek a komédiázáshoz és áradozáshoz! De ha akarod, — tette hozzá enyhébb hangon, — megmutatom, mielőtt elküldöm.

A Mikolayné levele nagyon rövid volt és így szólt:

„— Kedves Sári! Én sem kívánok mást, minthogy fátyolt vessünk a multra. Ha fel akarsz keresni, örvendeni fogok, ha holnap délután szerencséltetsz. Gondoskodni fogok róla, hogy egyedül legyünk. Üdvözöl Lujza. —"

Ödön bólintott, mikor elolvasta. Az ő anyjától csakugyan nem telt ennél melegebb levél. Ezt is bizonyosan nagy megerőltetéssel birta csak összehozni. Az utolsó mondat azonban gondolkozóba ejtette a fiút.

— Én sem lehetnék jelen a találkozásnál? — kérdezte.

Mikolayné elmosolyodott.

— Ne félj! — mondta. — Ne félj! Nem fogunk összeveszni! Ez nem Erzsébet és Stuart Mária találkozása.

Aznap Sári grófnőnek érdekes beszélgetése volt az urával.

A grófné mindeddig semmit sem közölt Frici gróffal a leányuk dolgáról. Mikolay Ödönt egy árva szóval sem említette neki s a leánya rosszullétére mindössze annyit mondott, hogy az egész csak a vérszegénységtől van. Mikor azonban a Lujzi levelét megkapta, bement vele az urához.

— Mondja, Frici! — kérdezte. — Mit szólna maga ahhoz, ha én kibékülnék a Péter feleségével?

Frici tágra meresztette a szemét a pápaszem mögött.

— Micsoda? Ki akarsz békülni Balogh Lujzival?

— Igen. Ki. Mit szól hozzá?

— Tudod jól, hogy nagyon örülnék neki! Csak nem hiszem, hogy sikerüljön, Lujzi nem fog szóbaállni veled.

Sári grófné diadalmasan lobogtatta a Lujzi levelét:

— Már meg is tette! Itt van!

Frici elolvasta a levelet és bámulva nézett a feleségére:

— Te írtál neki? Mit írtál?

— Hogy szeretnék tőle bocsánatot kérni!

Frici összecsapta a kezét.

— Ezt írtad? Te...? De hát mi ez? Miért?... Hiszen csak a napokban beszéltünk róluk és...

Elakadt a hangja, mert észrevette, hogy a fele-

Ziehy Mihály-emlékkiállítás az Ernst-Múzeumban. A betyár nótája

sége szájaszéle megvonaglik és a szeméből könnyek szivárognak.

— Sári! Mi történt?

Sári grófné könnyek között rebegte:

— Ágnes! Ágnes miatt.

— Nem értem.

— Szerelmes Mikolay Ödönbe!

Fricinek felragyogott az arca:

— Igazán? ... Ágnes? Hát ez, ez ...

Nem tudta befejezni a mondatot. A torka összeszorult a meghatottságtól és a pápaszeme hirtelen behomályosodott. Sőt egy pillanat mulva már könnyek szivárogtak az üveg alól s egyszerre csak a két válla is elkezdett ritmikusan rángatózni: bizony a gróf úr sírvafakadt és nem is szégyelte ezt a gyöngeségét, hanem leborult a két karjára és jól kisírta magát.

Sári grófnénak azonban a saját meghatottsága egyszerre elmult, az uráét látva:

— Végül kisül, — mondta gúnyosan, — hogy egész életünkben borzasztóan szerettük Lujziékat és nagyobb boldogság nem érhet bennünket, mint az, hogy most összecsókolózhatunk velük!

Frici a fejét rázta.

— Nem azért Sári! Nem azért! ... De ilyenkor mindig a gyerekkorom jut eszembe. Szegény Ferenc bácsi ... Péter, amíg fiatalok voltunk. Szegény Helén! ... Ó! sok minden másképp lett volna, ha Péter Helént vette volna feleségül!

A grófné összeráncolta a homlokát:

— Talán akkor a politikában is másképp viselkedett volna.

— Természetesen! — bólintott Frici. — És nem lettem volna kénytelen olyan kiméletlen harcot folytatni ellene.

Sári egy pillanatig azon tünődött, hogy vajjon Frici őszintén mondja-e ezt? Hogy önmagával is elhiteti-e, hogy jóhiszeműen politizált Péter ellen, vagy pedig csak vele akarja elhitetni.

— És ha most kibékülünk velük? — kérdezte.

— Azt hiszed, hogy akkor a politikai ellentét ...

Frici sietve adta meg a választ:

— Hogyne! Hiszen máris sikerült közös elvi alapot találnunk. És, ha Péter egyszer a befolyásom alá került ...

A grófné sem engedte, hogy az ura végigmondja a mondatot:

— Akkor azt hiszem, okosabb lesz, ha abbanhagyod a politikát. A leányod családja ellen, remélem, nem fogsz harcolni. Egyéb értelme pedig alig volt a szereplésednek, mint az, hogy borsot törtél a Péterék orra alá.

Folytatjuk

Isten ledobta szívét

Isten ledobta szárnyát
S az ember — felrepült.
Acélmadárnak hátán
Sebes felhőre ült.

Isten ledobta ajkát.
Felzengett lenn a csend.
Rádión ember hallgat
Szférák szavára fent.

Isten ledobta szemét
Csillagos ablakon.
Ember szeme tekint
Át esti csillagon.

Isten ledobta szívét
(A jót, a véreset.)
Nem az emberek közé,
A föld alá esett.

Miklós Jenő

Uj Idők 1927. XXXIII. 26.

ZICHY MIHÁLY /1827-1906/

Cimertartó. Vizf. Átmérő 33 cm.
Hajószentelés.Vizf. 26,5x35,5
Huss János. Vizf. 47x84

Ernst Muzeum aukciói XXXIV. 44.oldal

Zichy Mihály festőművész

Kinizsi

Budapest székesfőváros képtárának katalógusa 1934.

MDK

Zichy Mihály

Anyai gond, repr.

Képzőművészet 1932. 81.l.

M.D.K.

Zichy Mihály, festő

Weininger József, magyar szárm. Bécsben, mint arcképf festő, Oroszországban, mint daguerreotipista dolgózó fényképész Zichy Mihályt, mint fényképszinezőt alkalmazta. Havi 00 rubelt is megkeresett. 248.o.

Fejős Imre: A magyar fényképezés kezdetei 243.o.

Folia Archaeologica. IX. köt. 1957.-Bibliotheca Kiadó. Bp. 1957

Zichy Mihály, festő

M.D.K.

Zichy Mihály festö

/ 1827 - 1898 /

Bécsben tanult, Párizsbna is munkálkodott, és négy orosz cárnak volt udvari festöje.

Madách-illusztráció.

Lyka: A müvészetek története, Bp. 1965. 218 .l.

M.D.K.

Zichy Mihály

Karczagné Kopácsy Juliska művésznő "Zichy Mihálynál" c. beszámolójában elmondja, hogy a művész Petőfi:János vitézéhez tervezett harminc rajzát látta látogatása alkalmával a müteremben.
A meggyilkolt II. Sándor cár lakosztályában, a Téli palotában, a hálófülkében,a cár vaságya fölött függ egy akvarellje a művésznek, amely a cár szüleinek esküvőjét ábrázolja.
Zichy Mihály levelet intézett a művésznőhöz, melyet rajzokkal illusztrál.

Magyar Salon, Bp. 1898. október , 129-14o. lap

Zichy Mihály

Illusztráció: Madách: Az ember tragédiájához (repr.)

Kovács Irén, Sz.: Ki ez? Művészettörténeti társasjáték. Kártyásdobozok: Kontha Sándor. Bp. 1960. 2. kiad. 100 t. 1 mell. 29 l., /Homo ludens 2./

27. t.

Zichy Mihály (1827-1906)

a 19. sz. legnagyobb illusztrátora. Nagyrészt külföldön, főleg az orosz cári udvarban működött. Petőt költeményeihez készített rajzokat. Illusztrálta az Ember tragédiáját és Arany balladáit.

Kovács Irén, Sz.: Ki ez? Művészettört neti társasjáték. Kártyaszövegek: Kontha Sándor. Bp. 1960. 2. kiad. 100 t. 1 mell. 23 l., /Homo ludens 2./

27. t

Zichy Mihály festő

M.D.K.

nevét említi:

Huba László: Budapest - Somogy - Zala

Bp. /é.n./, Panoráma, /Magyarország írásban és képben/ II.köt./

41. old.

M.D.K.

Zichy Mihály

Hevesi Sándor: Képek, szobrok, rajzok" cimmel ir az ezredéves kiállításról, ahol a művésznek az Arany-balladákhoz készitett illusztrációi szerepelnek: "Ágnes asszony", "Bor vitéz", "Éjféli párbaj", [illegible] "Szibinyáni Jank", "Az ünneprontók", "Egri leány"c.-hez.

Magyar Salon, Bp. 1896. junius hó. 25. kötet. 546-568. lap

Zichy Mihály

Szerepel az I. Szegedi Országos Tárlaton (1900)

Szelesi Zoltán, Pinter József

Tiszatáj, 1968. X. sz. 927. o.

M.D.K.

Zichy Mihály, festő

Zala nevű hőrsígéner 20 holdas védett ősparkja közepén álló egyhori Zichy kúriában születtett 1827-ben. Az itt berendezett emlékmuzeum, egy 30-as évekből származó magángyűjtemény volt. melyet a Szépművészeti Muzeum 1952-ben kicgészített. Itt őrzik a művész közel 4000 kötetes könyvtárát, fegyver- és iparművészeti gyűjteményét

Huba László: Budapest - Somogy - Zala

Bp. /é.n./, Panoráma, /Magyarország írásban és képben 11.köt./

64. old.

Tichy Miklós

Magyar kulturális napok
Görögországban.

Bemutatják Z. M. Russzavelli
illusztrációit.

Magyar Hírlap, 1967. IX. 21. 7. o.

M.D.K.

Zichy Mihály festő

Müve a Szépmüvészeti Muzeumban

Madách: Ember tragédiája illusztrációk

Arany ballada "

A Szépmüvészeti Muzeum 1906-1956, Bp. 1956. 160 .l.

Zichy Mihály festő

Müve a Történeti Képcsarnok gyüjteményében.

A Szépmüvészeti Muzeum 1906-1956, [illegible]p. 1956. 29.1.

M.D.K.

Zichy Mihály, festő, grafikus

Fiatalkori műveit említi, ál-
talánosságban, Arthur Grottger
(1837-1867) romantikus lengyel festő-
vel kapcsolatban:

Farkas Zoltán: A romantika festészete és szobrászata
Bp.1958. 49 l. /A TIT József A. Szabadegyetem müv.
tört.előadásai 47. sz./

46. old.

M.D.K.

Zichy Mihály festő

1851-ben a Nemzeti Képcsarnok megnyitásakor műve bemutatásra kerül.

A Szépművészeti Muzeum 1906-1956. Bp. 1956. 11. 1.

Zichy Mihály festő

M.D.K.

A MMOK 1952-ben kiadott veszteséglistáján szerppel müve

Orgia

A Szépmüvészeti Muzeum 1906-1956, Bp. 1956. 184.l.

Zichy Mihály

Illusztrációk:
Petőfi: Király és hóhér
Madách: Ember tragédiája c.
művéhez, ill. verséhez

– repr. –

A. Tyihomirov: Iszkussztvo Vengrii IX - XX.

Moszkva 1961. Képjegyzék.

44 - 45

Zichy Mihály

1827 - 1906

Régi nemesi családból származott.
Marastoninál kezdett tanulni, majd Bécsben Waldmüllernél. Metterlich ellen merényletet tervezett.
1847-ben érkezett Oroszországba Waldmüller javaslatára.
Műveiben romantikus szentimentális melodrámai jelleg: Mentőcsónak, Hajótörés, Anya gyermekének sírja előtt.

Zichy Mihály festőművész

Itéleti párbaj

Szittya vezér temetése

Jubileumi kiállitás tárgymutatója. Műcsarnok. 1934.

Zichy Mihály festőművész

Szittya hősök temetése

Garabonciás diák

Jubileumi kiállítás tárgymutatója. Műcsarnok. 1931.

MDK

Zichy Mihály

Kaukázusi jelenetek: Első sebesülés /1852/
c.kép repr.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1-ig.Kat. 26.1.

MDK

Zichy Mihály

Vetközik az öreg harcos c.kép repr.

Zichy Mihály emlékkiállítás.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1-ig.Kat. 25.l.

MDK

Zichy Mihály

Tiszt hölggyel c.kép repr.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1-ig. 24.l.

MDK

Zichy Mihály

Utca sétáló párokkal c.kép repr.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1-ig. 23.l.

MDK

Zichy Mihály

Kereskedő család c.kép repr.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1-ig. 22.l.

MDK

Zichy Mihály

Barjatyinszkaja arcképe /1859/ Repr.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1-ig. 21.l.

MDK

Zichy Mihály

Nagyanyó és unokái /1885/ c.kép repr.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1-ig. 20.l.

MDK

Zichy Mihály

Népünnepély /1857/ c.kép repr.

Zichy Mihály emlékkiallitás.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1-ig. 19.l.

MDK

Zichy Mihály

Könyvek illusztrációi:

Garay Album, Bpest, 1898.
Zichy Géza: A leányvári boszorkany, Bpest, 1881.
Osztrák-Magyar Monarchia, III.k. Ösmagyar mondák.

Zichy Mihály emlékkiállitás. 1952. Dec. 23-tól 1953. Febr. 1-ig. 18.1.

MDK

Zichy Mihály

Egri lány, III. Arany-ballada, ill.lav.tus, - Szentpétervár, 1892. tul.:Szépmüv.M.Bp.
Egri lány,IV.Arany-ballada, ill.lav.tus, - Szentpétervár, 1892. tul.:Szépmüv.M.Bp.

Zichy Mihály emlékkiallitás.1952.Dec.23-tól. 1953.Febr.1-ig. 16.1.

Zichy Mihály MDK

Walesi bárdok, I. Arany-ballada, ill.lav.tus, - Szentpétervár, 1894. tul.:Szépmüv.M.Bp.
Walesi bárdok, II.Arany-ballada, ill.lav.tus - Szentpétervár, 1894. tul.:Szépmüv.M.Bp.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig.16.1.

MDK

Zichy Mihály

Walesi bárdok, III.Arany-ballada,ill.lav.tus,
Szentpétervár, 1894. tul.:Szépmüv.M.Bp.
Szibinyani Jank, I.Arany-ballada, ill.lav.tus,
Szentpétervár, 1893. tul.:Szépmüv.M.Bp.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1-ig. 16.1.

MDK

Zichy Mihály

Szibinyáni Jank, II. Arany-ballada, ill.lav. tus, - Szentpétervár, 1893. tul.:Szépmüv.M.Bp. Rákócziné, cer. vázl. - Szentpétervar, tul.: Szépmüv.M.Bp.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 16.1.

MDK

Zichy Mihály

Rákóczyné, Arany-ballada, ill.lav.tus, - Szentpétervár, 1897. tul.:Szépműv.M.Bp.
Tengeri hántás, Arany-ballada, ill.lav.tus, - Szentpétervár, 1894. tul.:Szépműv.M.Bp.

Zichy Mihály emlékkiállitas.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 16.1.

MDK

Zichy Mihály

Hidavatás I. Arany-ballada, ill. lav.tus, - Szentpétervár, 1894. tul.:Szépműv.M.Bp.
Hidavatás II.,Arany-ballada, ill. lav.tus, - Szentpétervár,1892. tul.:Szépműv.M.Bp.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 16.l.

MDK

Zichy Mihály

V.László, I. Arany-ballada, ill.lav. - Szentpétervár, 1894. tul.:Szépmüv.M.Bp.
V.László, II. Arany-ballada, ill. lav.tus, - Szentpétervár, 1894. tul.:Szépmüv.M.Bp.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 16.1.

MDK

Zichy Mihály

Tetemrehivás, Arany-ballada, ill. lav.tus, - Szentpétervár, 1894. tul.:Szépműv.M.Bp.
Zách Klára, I. Arany-ballada, ill. lav.tus, - Szentpétervár, 1894. tul.:Szépműv.M.Bp.

Zichy Mihály emlékkiállítás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 16.1.

MDK

Zichy Mihaly

Zách Klára, II.Arany-ballada, ill. lav.tus, -
Szentpétervár, 1894. tul.:Szépmüv.M.Bp.
Éjféli párbaj, I.Arany-ballada, ill. lav.tus,
Szentpétervár, 1894. tul.:Szépmüv.M.Bp.

Zichy Mihaly emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1-ig. 16.1.

MDK

Zichy Mihály

Éjféli párbaj, II.Arany-ballada, ill.lav.tus,
Szentpétervár, 1894. tul.:Szépműv.M.Bp.
Mátyás anyja, I.Arany-ballada, ill.lav.tus, -
Szentpétervár, 1894. tul.:Szépműv.M.Bp.

Zichy Mihály emlékkiállitas.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1-ig. 16.1.

MDK

Zichy Mihály

Both bajnok özvegye, Arany-ballada, ill.lav. tus, - Szentpétervár, 1896. tul.:Szépműv.M.Bp

Ünneprontók, Arany-ballada, ill.lav.tus, - Szentpétervár, 1893. tul.:Szépműv.M.Bp.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tó 1953.Febr.1-ig. 16.l.

MDK

Zichy Mihály

Abránd a festékesláda fölött /1887/ c.kép repr.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1.-ig.Kat.34.l.

MDK

Zichy Mihály

Fiatal szolgálólány /1874/ c.kép repr.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1-ig.Kat. 33.l.

MDK

Zichy Mihály

Bernard Palissy /1868/ c.kép repr.

Zichy Mihály emlékkiállitas. 1952.Dec.23-tól.
1953.Febr.1-ig.Kat. 32.l.

MDK

Zichy Mihály

Falstaff /1873/ c.kép repr.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1-ig.Kat. 31.l.

MDK

Zichy Mihály

Vidám cimborák c.kép repr.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1-ig.Kat.30.l.

MDK

Zichy Mihály

Bulba Taras.Gogol-illusztráció. Repr.

Zichy Mihály emlékkiállitas.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1-ig.Kat. 29.l.

MDK

Zichy Mihály

Sirrablók /1858/ c.kép repr.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1-ig.Kat. 28.l.

MDK

Zichy Mihály

Kaukázusi jelenetek: A kém /1852/ c.kép repr.

Zichy Mihály emlékkiallitás.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1-ig.Kat. 27.l.

MDK

Zichy Mihály

Föltámadt a tenger. Petőfi-illusztráció. Repr.

Zichy Mihály emlékkiállitás. 1952. Dec. 23-tól 1953. Febr. 1-ig. Kat. 39. l.

MDK

Zichy Mihály

Király és a hóhér.Petőfi-illusztráció. Kép repr.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1-ig. Kat. 38.l.

MDK

Zichy Mihály

Lermontov-illusztráció.Démon az űrben /1881/
c.kép repr.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1-ig.Kat. 37.1.

MDK

Zichy Mihály

Bahcsiszeráji szökókút.Puskin illusztráció.
Repr.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1-ig.Kat. 36.1.

MDK

Zichy Mihály

A bor hatása c.kép repr.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1-ig.Kat. 35.l.

MDK

Zichy Mihály

Zichy Mihályné, Jersoff Alexandra, vizf.,cer., tul.: Zichy M.Zala.
Jersoffné, Zichy Mihály anyósa, vizf., f.fehérrel, tul.: Zichy M.Zala.

Zichy Mihaly emlékkiallitas.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig.Kat. 13.1.

MDK

Zichy Mihály

Két nő az erkélyen, vizf. Szentpétervar,1867.
tul:Tretyjakov.
"Ilyen legény voltam én 1840-ben" Zichy önarcké
pe, vizf.tul.:Szépmüv.M.Bp.
Barjatinszkaja arcképe, vizf. Szentpétervar,
1859. tul.:Tretyjakov.

Zichy Mihaly emlékkiallitas.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1-ig.Kat.13.1.

1

MDK

Zichy Mihály

Olajképei és kartonjai:
"Auto da fé", "Luther", "Messias","Zsidó martirok" c. képei.
1872-ben fog hozzá a shakespearei Falstaff-alak illusztrálásához, "Falstaff a korsóval"
Első ill.-i egy orosz népeposzhoz készultek:
"Regős-ének Igor fejedelem hadjarataról"cimen.

Bényi László:Zichy M.emlékkiállitás.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 3-12.1.

MDK

Zichy Mihály

Párisban fog hozzá Goethe Faustjának és Petőfi műveinek illusztrálásához.
A francia romantikus irodalom témait is abrazolja, "Jósnőt", "Ejszakai betöröket", "Orvtamadást" és a "Notre Dame de Paris" c.Hugo-regény illusztrációjaként a "Claude Frollot".

Bényi László: Zichy M.emlékkiállitás.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 3-12.1.

MDK

Zichy Mihály

Az orosz nép nagy költőinek, Lermontovnak, Puskinnak és Rustavelinek műveihez készit illusztrációkat.
1885-ben Madách Imre "Ember tragédiajának" illusztrálásához fog.
Arany János balladáinak illusztralasa.

Bényi László: Zichy M.emlékkiallitasa.

Zichy Mihály emlékkiallitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 3-12.1.

MDK

Zichy Mihály

Madách Imre:Az ember tragédiajához illusztráció. Jelenet a francia forradalomból.Repr.

Zichy Mihaly emlékkiallitas.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig.Kat.40.l.

MDK

Zichy Mihály

Nemzeti dal, Petőfi-ill., cer., f.fehér, - Nizza, 1880. tul.:Szépmüv.M.Bp.
Petőfi tornácon, tus, tollr., - Páris,1876. - tul.:Szépmüv.M.Bp.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 15.l.

MDK

Zichy Mihály

Mary sétája, vázl., Lermontov-ill., cer.,kréta, - tul.:Tretyjakov.
Isabella Linden, cer. - tul.:Tretyjakov.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 15.1.

MDK

Zichy Mihály

Orosz illusztráció, cer.vázl., - tul.:Zichy m. Zala.
Dribilszki arcképe, három fej, cer. - tul.: Tretyjakov.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 15.1.

MDK

Zichy Mihály

Szinházi függönyterv, vizf., - Szentpétervar, 1869.tul.:Tretyjakov.
Nő apródjelmezben, vizf. kréta, - Szentpétervár, 1861.tul.:Tretyjakov.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 15.1.

MDK

Zichy Mihály

Ábránd a festékeslada fölött, vizf. - Szentpétervár,1887. tul.:Tretyjakov.
Olasz halászleány jelmez, vizf.. kréta, - Szentpétervár, 1861. tul.:Tretyjakov.

Zichy Mihály emlékkiállítás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 15.l.

MDK

Zichy Mihály

Kaukázusi jelenetek.Hazatérés, könyom., - Szentpétervár, 1852. tul.: Szépműv.M.Bp.
Kaukázusi jelenetek.Búcsú, könyom. - Szentpétervár,1852. tul.: Szépműv.M.Bp.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 15.l.

MDK

Zichy Mihály

Kaukázusi jelenetek. Ima, könyom. - Szentpétervár, 1852. tul.:Szépmüv.M.Bp.
Kaukázusi jelenetek. Biztos lövés, könyom. - Szentpétervár, 1852. tul.:Szépmüv.M.Bp.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 15.1.

MDK

Zichy Mihály

Kaukázusi jelenetek. Hőstett, könyom. - Szentpétervár, 1852. tul.:Szépműv.M.Bp.
Kaukázusi jelenetek.Bosszú, könyom. - Szentpétervár, 1852. tul.:Szépműv.M.Bp.

Zichy Mihály emlékkiallitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 15.1.

MDK

Zichy Mihály

Kaukázusi jelenetek. Első sebesülés, könyom. Szentpétervár, 1852. tul.:Szépműv.M.Bp.
Kaukázusi jelenetek. A kém, könyom. - Szentpétervár,1852. tul.:Szépműv.M.Bp.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól. 1953.Febr.1-ig. 15.l.

MDK

Zichy Mihály

Kaukázusi jelenetek. Leányrablás, kónyom. - Szentpétervár, 1852. tul.:Szépmüv.M.Bp.
Kaukázusi jelenetek. A titok, kónyom. - Szentpétervár, 1852. tul.:Szépmüv.M.Bp.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól. 1953.Febr.1-ig. 15.1.

MDK

Zichy Mihály

Kaukázusi jelenetek, vizhordás, kőnyöm. - Szentpétervár 1852. tul.:Szépmüv.M.Bp.
Kaukázusi jelenetek. Takarmanyt szerző katona, kőnyom.- Szentpétervár, 1852. tul.:Szépmüv.M.Bp

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól. 1953.Febr.1-ig. 15.1.

MDK

Zichy Mihály

Fiatal nő képmása, vizf. - Szentpétervar,1853.
tul.:Fővk.Képt.Bp.
Szerelmespár, vizf. - Letét a Szépműv.M.-ban
Bp.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig.Kat. 13.1.

MDK

Zichy Mihály

"Cigányok" c.kép 47x63 cm.
"Michelangelo müterme" c.kép 58x42.5 cm.
"Erkönig " c.kép 47x58 cm.

Ernst-Muzeum aukciói XLIV. 37.l.

MDK

Zichy Mihály

"Az anya" c.kép 43x56.5 cm.
"A forrásnál" c.kép 57x43 cm.
"Árviz" c.kép 59x46 cm.
"A vak énekes" c.kép 49x39 cm.

Ernst-Múzeum aukciói XLIV. 37.l.

MDK

Zichy Mihály

"Correggio halála" c.kép 46x58 cm.
"Titkos feljelentés" c.kép 58x46 cm.
"A sivatag áldozata" c.kép 46x59 cm.
"Velencei jelenet" c.kép 58x46 cm.

Ernst-Muzeum aukciói XLIV. 37.l.

MDK

Zichy Mihály

"Ophélia" c.kép, szines kréta 59x46 cm.
"Raffael müterme" c.kép szines kréta 58x42 cm.
"Peer Gynt és Solvejg" c.kép " 47x59 cm.
"A háremben" c.kép szines kréta és aquarell
44x54 cm.

Ernst-Muzeum aukciói XLIV. 36, 37.l.

MDK

Zichy Mihaly

Ifjúkori önarckép, cer.,szin.kréta, tul.:Zichy M.Zala.
Kávéházi jelenet, vizf.,- tul.: Tretyjakov.

Zichy Mihaly emlékkiallitas.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig.Kat. 13.1.

MDK

Zichy Mihály

Párbajozók, toll, szépia, kréta. - Szentpétervár, tul.:Tretyjakov.
Csomagolás a moszkvai útra, toll, szépia.
tul.: Tretyjakov.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig.Kat. 13.1.

MDK

Zichy Mihály

Kávéházban, toll, tus, kréta, -tul.:Tretyjakov.
Kereskedő család, toll, szépia, kréta, -tul.:
Tretyjakov.

Zichy Mihály emlékkiállitas.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig.Kat. 13.1.

MDK

Zichy Mihály

Diszszemle a Mars-mezőn, toll, szépia, -Szentpétervar.tul.:Tretyjakov.
Katonai oktatás, tusr. - tul.:Tretyjakov.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig.Kat. 13.l.

MDK

Zichy Mihály

Utca sétálókkal, toll, tus, kréta, - Szentpétervár, tul.:Tretyjakov.
Karikatúra, cer. - Szentpétervár, 1875.tul.: Szépmüv.M.Bp.

Zichy Mihaly emlékkiállitas.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig.Kat. 13.1.

MDK

Zichy Mihály

Tiszt talalkozasa feleségével, toll,szépia, - Szentpétervár,tul.:Tretyjakov.
Felszarvazott férj, toll,tus,kréta, - Szentpétervár, tul.:Zichy m.Zala.

Zichy Mihaly emlékkiállitas.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig.Kat.13.l.

MDK

Zichy Mihály

Vetkőzik az öreg harcos, vizf. - Szentpétervar, tul.:Tretyjakov.
Tiszt hölggyel a konflison, vizf. - tul.: Tretyjakov.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 13.1.

MDK

Zichy Mihály

Tiszt kimenő előtt, vizf. - Szentpétervár.
tul.:Tretyjakov.
Udvari diszlakoma, guache, - Szentpétervár,1856
tul.:Szépműv.M.Bp.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 13.1.

MDK

Zichy Mihály

Kártyázó kozákok, vizf.,f.fehérrel, -
tul.:Tretyjakov.
Jelenet lakájjal és négerrel, vizf.,kréta, -
Szentpétervár,1865. tul.:Tretyjakov.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 14.1.

MDK

Zichy Mihály

Epizód az 1812-es háborúból, cer.,guache, - tus
tul.:Tretyjakov.
Oroszok harca a tatárokkal, tus, toll,
tul.:Tretyjakov.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig.13, 14.1.

MDK

Zichy Mihály

Népünnepély, vizf. - Szentpétervar, 1857.
tul.:Tretyjakov.
Táncoló grúz lány, vizf. - Nizza,1880.
tul.:Tretyjakov.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1-ig.Kat. 14.l.

MDK

Zichy Mihály

Szerencsétlen kirándulás, cer. - Szentpétervar 1848.tul.:Szépmüv.M.Bp.
Nagyanyó és unokái, szépia, - Szentpétervar, 1858. tul.:Tretyjakov.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig.Kat. 14.1.

MDK

Zichy Mihály

Vázlatkép fogattal, cer. - Zala,1880.tul.:
Szépmüv.M.Bp.
Orosz tiszt a 2.ezred 18. századbeli egyenruhájában, vizf. - tul.:Tretyjakov.

Zichy Mihaly emlékkiallitas.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1-ig.Kat. 14.1.

MDK

Zichy Mihaly

Festő az állványnal, cer. - Szentpétervar 1871. tul.:Szépmüv.M.Bp.
Szomorú viszontlátas, cer. - tul.:Zichy M.Zala

Zichy Mihaly emlékkiallitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig.Kat. 14.l.

MDK

Zichy Mihály

Oroszország allegóriája /Nagy Péter, Jekaterina Pál, I. Sándor arcképeivel/ cer. - Szentpétervár, 1853. tul.: Tretyjakov.

Zichy Mihaly emlékkiallitas.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig.Kat. 14.1.

MDK

Zichy Mihály

Játék a harmonikán, cer. - tul.:Tretyjakov.
Orosz festő, cer. - Szentpétervár,1849. -
tul.:Szépmüv.M.Bp.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1-ig. 14.l.

MDK

Zichy Mihály

Sirrablók, lav.szépia, - Szentpétervar,1858.
tul.:Szépmüv.M.Bp.
Havas erdőben, szénr. kréta / tanulm./ -
tul.:Főv.Képt.Bp.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1-ig. 14.l.

mdk

Zichy Mihály, Kernstock Károly, Rippl-Ronai József, Csók István

Történeti képei

Bertalan V. a Kiscelli Muzeum

55-56. l

M.D.K.

Zichy Mihály, festő

„A démon fegyverei" c. képét, melyet Párisban festett, s mely, erősen antiklerikális felfogásban, a háború borzalmait ábrázolja (jelenleg a székesfehérvári Csók István múzeumban) – ismerteti és reprodukcióban közli:

Ilona Berkovits: Mihály Zichy et la peinture belge.
Acta Historiae Artium, Bp.1962. tom.VIII.
fasc. 1-2. pag. 135., 137. 139.

Zichy István

Faust illusztráció kiállítva a Nemzeti Galériában.

Magyar Nemzet 1965. okt. 24.

Zichy Mihály

Faust-illusztrációiból kiállítás a Nemzeti Galériában.

Magyar Nemzet 1965. okt. 17.

Zichy Mihály

Faust-illusztrációit kiállították a Nemzeti Galériában.

Magyar Nemzet 1965. nov. 7.

Zichy Mihály

a Faust - illusztrációiból egy repr.

Közművelés 1965. nov. 5.

Zichy Mihály, grafikus MDK

Faust illusztrációi a Nemzeti Galériában láthatók.

– : A hét végi kulturális programból

11. l. 81

NÉPSZABADSÁG, Bp 1965. okt. 30.

Zichy Mihály, grafikus MDK

Faust-illustrációi a Nemzeti Galériában
megtekinthetők meg.

–: A hét végi kulturális programjából 11

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1965. okt. 23.

Zichy Mihály grafikus

MDK

Faust-illusztrációinak kiállítása alkalmából méltatják életét, küldetését, művészetét.

—: Zichy Mihály-emlékest a Nemzeti Színházban 9

NÉPSZABADSÁG, BP. 1965. okt. 22.

Zichy Mihály, grafikus

Faust-illusztrációi megnézhetők
a Nemzeti Galériában.

– : A hét végi kulturális programokból 11.

NÉPSZABADSÁG, BP. 1965. okt. 16.

Zichy Mihály, grafikus MTA

Faust-illusztrációi a Nemzeti Galériában nézhetők meg.

—: A hét népi kulturális programjából

11.

NÉPSZABADSÁG, BP. 1965. okt. 9.

MDK.

Zichy Mihály

Faust illusztrációinak kiállitásáról

hiradás

Magyar Nemzet 1965 szept.3o.

MDK.

Zichy Mihály

Faust illusztrációinak kiállitásáról

Esti Hirlap 1965 szept.21.

Lichy Mihály
festő

M.-D.K.

A Faust sorozat bevezetés a magyar tárgyú híres illusztrációihoz: Az Ember Tragediája, Arany János Balladái megjelenéséhez.

Kardos Tibor: A Magyar Nemzeti galéria kiállításán megnyitó beszéde.

Művészet, 1966. január – 39 kap

Zichy Mihály
festő

M.D.K

A Nemzeti Galeriában kerültek
Faust illusztrációi Rómából
jutottak ha elvesztünk vélt
vajzok Magyarországra – „Faust"
(repro)

Kardos Tibor: A Magyar Nemzeti Galeria kiállításán
megnyitó beszéde

Művészet, 1966. január – 39 kap

M.D.K.

Zichy Mihály
festő

Hanna Mela egyes grafikai munkáin
Zichyre emlékeztető vonal-bravur
erződik.

Szelesi Zoltán: Hanna Mela tárlata Vásárhelyen
Művészet, 1966. január - 47 kep

M.D.L

Lichy Mihály
festő

Munkássága földrészünk
több népeinek tradicióit őrzi.
Teriliszben utcát nevezett el
róla, med Rusztaveli „Tigrisbőrös
lovag"-ját illusztrálta.

Tibély Gábor: Lichy Mihályról.
Műrészet, 1966. január – 40 lap.

Zichy Mihály

B. Supka M.: Zichy M. ismeretlen rajzai. SZABAD MÜVESZET, 1956 4. sz. 161-166. l. Képekkel/

Zichy Mihály

Berkovits I.: Z. M.

SzN. 1956. März. 1.

Zicky Mihály

Benigé L: Z. ke. halá-
lának 50. évf. jan
MN. 1956 márc. 1

Zichy Mihály, festő grafikus TVDh

Grúz-magyar koprodukciós TV-filmet készítenek Tbiliszi ben Zichy életéről. A művészt Grúziában Rusztaveli: Tigrisbőrös lovag c. művének illusztrátoraként ismerik.

— : Hír

8

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1966. jan. 28.

Zichy Mihály, gratulus

MDK

P. J. Drozdov szovjet szerző egyenesen „orosz-magyar" művéznek jellemzi Zichyt..

Nemes János: „Egy sok évszázados barátság mér földkövei" 8

NÉPSZABADSÁG, sp. 1966. jan. 25.

Zichy Mihály festő M.D.Y.

Faust-illusztrációiból kiállítás a Nemzeti Galériában

Napi krónika

Magyar Nemzet 1965. október 16. 6.1.

Zichy Mihály festő M.D.K.

Faust-rajzok

Skóciai vadászaton / 1875/

Katonák a városkapu előtt c. lapon Munkácsy felismerhető

Zsidó mártirok

Élete háromnegyed részét a hazán kivül töltötte.

Párizsban a Magyar Egylet lelkes tagja volt.

Oelmacher Anna: Zichy Mihály Faust-illusztrációinak kiállitása a M. Nemzeti Galériában

Magyar Nemzet 1965. október 26. 4.l.

Zichy Mihály festő M.N.K.

ujonna beszerzett müveinek kiállitása a Nemzeti Galériában

Napló

Magyar Nemzet 1965. október 20. 7.1.

MDK

Zichy Mihály

Zichy Mihály-emlékest a Művészeti Szövetségek Házában. Magyar Nemzet 1952. dec. 30.

MDK

Zichy Mihály, festöm.-graf.

A Messiás. Allgorikus rajz. Krétarajz.
A képgyüjtemény legbecsesebb darabja.
/Az 1906 évi 10.számban jelent meg reprodukciója./

A Debreczeni Kollegium Könyvtára.
Vasárnapi Ujság. 29.sz. 1907. 54.évf. 574.l.

mdk

Listy Mihály

Kaposvár zülötteről Takáts Gyula a költő emlékezik meg.

Barát Endre: Kaposvári jegyzetek
Ország Világ 1963. 11. sz. 19. l

MDK

Zichy Mihály

Miniatürképe, a szombathelyi művészettörténeti és kulturhistóriai kiállitason.

Cikk: Szombathely kincsei

Magyarság 1934.szept.16. 6.l.

MDK

Zichy Mihály, testőrm.
1827-1906

"Barátja szerelmi kalandja" a "Tariel" illusztrációkból. Jelz.:Zichy. Szén- és cer.rajz.
27.5x18.5
"Végre találkozik egy nőnél".a "Tariel" ill.-ból.
27.5x18.5 -Jelz.:Zichy. Szén- és cer.rajz.
"Visszik haza diadalmenetben" .a "Tariel" ill.ból
27.5x18.5 Jelz.:Zichy.

Ernst Muzeum Aukciói. XXXVII. Kat. 52.l.

Zichy Mihály
festő

M.D.K.

Illusztrációi Soó Rezső gyűjteményét díszítik is. 6 akvarellja is a gyűjteményhez tartozik.

Szij Rezső: Soó Rezső gyűjteményéről
Művészet, 1963. március – 22 lap

Zichy Mihály, festm. MDK
1827-1906

"A királyleány megbízza kedvesét, keresse meg a siró lovagot" a "Tariel" ill.-ból. Jelz.:Zichy Szén- és cer.rajz. 27.5x18.5

"Hogyan térnek haza?" a "Tariel" ill.-ból. Jelz.:Zichy. Szén- és cer.rajz. 27.5x18.5

Ernst Museum Aukciói. XXXVII. Kat. 52.l.

MDK

Zichy Mihaly, festöm.
1827-1906

"A királyleányt nénje elrogatja" a "Tariel" ill.-ból.
Jelz.:Zichy. Szén- és cer.rajz. 27.5x18.5
"Arabandil megöli ellenet" a "Tariel" ill.-ból.
Jelz.:Zichy Szen- es cer.rajz. 27.5x18.5
Anyai gond. vászon. 119x82.

Ernst Muzeum aukciói. XXXVII. Kat. 53.l.
Évsz.?

/

Zichy Mihály

MDK

Orgia a XVI.századból.

Mücsarnok 1877.nov.8.

Zichy Mihályfestő (1827-1906) Ybl
Lermontov művének illusztrálása/188

Budapesti Hirlap,1882,IX.14.

253.sz.3.o.

Zichy Mihály festő (1842-1906) Ybl

zalai és budapesti tartózkodása

Budapesti Hirlap, 1882, IX.14.

253.sz.3.o.

Zichy Mihály festő (1827-1906) Ybl

Kaukázusból visszatért Péter-
várra

Budapesti Hirlap, 1882, IX.14.

253.sz.3.o.

Zichy Mihály festő (1827-1906) Ybl

zalai és budapesti tartózkodása

Budapesti Hirlap, 1882. IX. 14.

253. sz. 3. o.

Zichy Mihály festő (1827-1906) Ybl

Kaukázusból visszatért Péter-
várra

Budapesti Hirlap, 1882, IX.14.

253.sz.3.o.

Zichy Mihályfestő (1827-1906) Ybl

Lermontov művének illusztrálása/1882

Budapesti Hirlap,1882,IX.14.

253.sz.3.o.

Zichy Mihály festő

Életképek, 1876.juni 1.I.1.sz.9.l.
Vegyes közlemények

Z i c h y Mihály;festő:

Szent Nina /tusrajz/

- illusztráció a Nemzeti Szalon kiállitásából,1914 -

M Ú V É S Z E T
XIII.évf.1914.
49.
Szöveg: 90.

Z i c h y Mihály festő

Grafikai kiállitása a Nemzeti Szalonban/1914/

M Ű V É S Z E T
XIII.évf.1914.
90.
Illusztráció: 49.

Zichy Mihály festő
/ II.Sándor cár albuma /

Magyarországon kivül élő müvészeink
Magyar Képzőmüvész 1864,ápr.2o.I.2.
3o-31.

Zichy Mihály „festő", 1827-1906

„Pásztortűz", 1931. 2. sz.

44. l.

.... Zichy Mihály ismeretlen albuma

Zichy Mihály festő XIX.sz.Szt.Imre herceg legendájának vázlatai

Religió 1893.II.fv.11.sz.

Vegyesek 88.o.

Zichy Mihály festő

Pesti Hirlap. 1879. jan. 13. 4.

Bizalmi irat Zichy Mihálylesz

Zichy Mihály festő

Pesti Hírlap. 1879. jan. 23. 4.

a Rizály hátfőn a Künstlerhaus-
ban....

Zichy Mihály festő

Pesti Hirlap. 1879. febr. 5.

Napi hír

a Király magánpénztárából

Zichy Mihály....

Zichy Mihály festő

Pesti Hirlap. 1879. febr. 9. 6.

Munkácsy „Milton"-ja

Zichy Mihály festő

Pesti Hírlap. 1879. márc. 28. 6.

Párisban a magyar segélyegylet....

Zichy Mihály festő

Pesti Hirlap. 1879. máj. 22. 5.

Zichy Mihály legujabb képe....

Zichy Mihály festő

Pesti Hirlap. 1879. ápr. 28.6.

Zichy Mihály a jövő hó elején....

Zichy Mihály festő

Pesti Hirlap. 1879. apr. 4. 4.

Képzőművészeti hirek

Zichy Mihály festő

Pesti Hirlap. 1879. máj. 5. 4.

a Kipzőművészeti csarnok II. ta-
vaszi kiállítása....

Zichy Mihály festő

Pesti Hirlap. 1889. jun. 19. 3.

Művészeti irtalmak

Zichy Mihály festő

Pesti Hirlap. 1879. jun. 16. 3-4.

Huszár Imre: Zichy és Munkácsy Párisban

Zichy Mihály festő (1827–1906)

Pesti Hirlap. 1886. aug. 19.

A pécsi műkiállítás

Zichy Mihály festő (1827–1906)

Pesti Hírlap. 1886. nov. 25. 5.

a Királyné a Műcsarnokban

Zichy Mihály festő (1827–1906)

Pesti Hirlap. 1886. dec. 2. 1–2.

Rudnyánszky Gyula: Zichy Mihály
Madách-Kéjei

MDK

Zichy Mihály

Dénes T.dr.: A magyar mübirálat mesterei. II. Péterfy Jenő /1850-1899/. Képzőművészet 1932. 55.sz. 237.l.

MDK

Zichy Mihály /1827-1906/

Erotika, fekete és vörös krétarajz

Faun és nő, sepiarajz

Ernst Muzeum aukciói. XXIX. 64.l.

MDK

Zichy Mihály

Eperjes-Nagy-Károly-Toroczkó

A "Segitség" emlék-album. Vas. Ujs. 1887. 34. sz. 567. l.

szövarch 20.-199.lap

Zichy Mihály.

A Müvész képeiből emlékkiállitást rendez az Ernst muzeom 1927-ben.

Bende J:
A Képzőművészeti egyesületek tröténete,kézirat.

Zichy Mihály.

Az Országos Képzőművészeti Társulat 1894-ik alakuló közgyülésén tiszteletbeli taggá választotta.

Bende J: A Képzőművészeti egyesületek története.

Zichy Mihály.

A Nemzeti Szalon kiállitást rendezett müveib
ből 1902-ben.

Bende J:
A Képzőművészeti egyesületek története,kézirat.

Zichy Mihály.

Hagyatéki kiálláitását rendezte a Nemzeti Szalon 1912-ben.

Bende J:
A Képzőművészeti egyesületek története,kézirat.

Zichy Mihály.

A róla elnevezett müvésztársaság.

Bende J:
A Képzőmüvészeti Egyesületek Története, kézirat.

Zichy Mihály.

Müveinek emlékkiállitását rendezte az Országos Szépmüvészeti Muzeom 1952-53-ban.

Bende J.
A Képzőmüvészeti egyesületek története, kézirat.

Zichy Mihály.

A Nemzeti Képcsarnok képet vásárol a müvésztől, 1851-ben.

Bende J:
A Képzőmüvészeti egyesületek története,kézirat.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
Budapest, XIV., Dózsa György út 41

szövarch.l.54.ó 56.ó

Zichy Mihály.

Rövid életrajz.müvészetéről.

Lázár Béla:Száz magyar remekmü
kézirat.

MDK

Zichy Mihály, festöm.-graf.
1827-1906

Anyai gondok.	Olf.v.	Jelz.nélk.
Bacchus megkoszoruzása.	Olf.v.	Jelz.nélk.

Nemz.Szal. - A Szfv.Képtár uj szerzeményeinek kiáll. - 1939.jan.-febr. Kat.

M.D.K.

Zichy Mihály, festő, grafikus

születésének 125. évfordulója alkalmából a Szépm. Muz. Grafikai Osztály a emlékkiállítást rendezett, melyet a moszkvai Tretyakov-képtártól küldött értékes kölcsön-anyag tett emlékezetessé.

Bulletin du Musée Hongrois des Beaux Arts. Bp. 1954. 5. sz. Beszámoló az Orsz. Szépmüv. Muz. munkájáról 1940-1953. Grafikai Oszt. – Vayer Lajos; 135. old.

MDK

Zichy Mihály, festöm.-gr€ .

Az "Ember tragédiája"8jához készült dinamikus szén vázlatai jó fogalmat nyujtanak a magyar romantikának mgával ragadó kifejezésmódjáról és érzésvilágáról.

Szépmüvészeti Muzeum.-Grafikai kiállitás.
A magyar rajz ötszáz éve.
Magyar Kulturszemle. 1940. 3.sz. 71.1.

MDK

Zichy Mihály, festöm.-graf.

nagyérdekü képének másolatát közli ez a szám.
Erzsébet királyné Deák Ferenc ravatalánál.
Az eredeti a Nemzeti Muzeumban.

Képeinkről.
Vasárnapi Ujság. 38.sz.1898. 45.évf. 661.l.

MDK

Zichy Mihály, festőm.-graf.

Allegória. Jelz.l.j.: Zichy Mihály.
Vászon.

Ernst -Múzeum aukciói, XVII. Kat. 51.l.

Zichy Mihály, gróf. MDK

Zichy Antal fiatalkori arcképe. Rajz 1840-ből.
Repr. a 4o7. oldalon.

XXXX
Hiteles festönk Z.Antal öccse ezt az arcképet még serdülö korában rajzolta természet után Fáy Ferenc tanusitása szerint 1840-ben. Maga Z.Mi. adta ezt arcképe Fáy Ferencnek, ki közlés végett lapunkmak. átengedte.
Zichy Antal ifjukori arcképe.

Vasárnapi Ujság. 1892.24.sz.45.évf. 4o7.1.

MDK

Zichy Mihály

Huss János, vf.

Bacchánsnő, szines kréta

A müteremben, vf.

Ernst Muzeum aukciói XLV. /1930/. Gróf Zichy Béla hagyatékából. 45.l.

MDK

Zichy Mihály

A trubadur, of.

Tanulmányfej egy öreg asszony alakjához, of.

Szerelmesek, ceruzarajz

Ernst Muzeum aukciói XLV. /1930/. Gróf Zichy Béla hagyatékából. 45.1.

MDK

Zichy Mihály

rajzai Rusztaveli XII. századi gruz költő "Tariel, a párducbőrös lovag" c. hőskölteményéhez. Repr.

Vasárnapi Ujság 1917. 23. sz. 376.l.

MDK

Zichy Mihály

Párviadal magyar és török vitézek között,repr.

Képzőművészet 1933. 65. sz. 190.l.

MDK

Zichy Mihály

Olga nagyhercegnő arcképe, repr.

A Gyüjtő. 1914. 1-2. sz. 39.l.

MDK

Zichy Mihály

Anyaí gondok, repr.

Mücsarnok 1932. febr.-márc. kiáll. kat.

MDK

Zichy Mihály

Zichy Mihály élete és müvei.
Vasárnapi Ujság 1898. 1. sz. 13.l.

MDK

Zichy Mihály

Vasárnapi Ujság. 1882. 689.l.

MDK

Zichy Mihály

A Mátyás-templom. Vas. Ujas. 189o. 277.l.

Zichy Mihály

Petőfi Apotheosisa.

Fénynyomatos illusztráció a Petőfi-Társaság által kiadott Petőfi-albumban.

(emlitve)

1898

Pestmegyei Hirlap, 11. szám, 9. lap.

Zichy Mihály

Allegória - képei október 6-ról.
Rajz a Vasárnapi Ujság okt. 8-i
számában.

(említve)

Pestmegyei Hírlap, 1899 42. szám, 9. lap

Zichy Mihály festő M.N.G.

Tanulmányrajz a "Lenbolás diadala" c. festményhez /főalak/

Csengeryné Nagy Zsuzsanna: A Magyar Nemzeti Galéria az 1960-1961-es évben 159.1.
A Magyar Nemzeti Galéria Közleményei IV. sz. 1p. 196

MDK

Zichy Mihály

Zichy Mihály. A Hét 1903. II. félév. 819.l.

Zichy Mihály, grafikus NDK

Berkovits Ilona Zichy-monográfiáját német nyelven kiadták.

– : Kulturális hírek 8.

NÉPSZABADSÁG – 1964. júl. 21

Zichy Mihály festő M.D.K.

Zala községben a Zichy Emlékmuzeum nyilt. Néhány világhirü festménye , 25 rajza, vázlata látható a Muzeumban

Napló
Magyar Nemzet 1964. julius 21. 4.1.

MDK

Zichy Mihály

Az árva leány sorsa c.műve az Orsz.Magy.Képzőm. Társ.műlapja 1888.-ban.

SzmKT 50 154.1.

MDK

Zichy Mihály

Lóversenytér, c. művével (Silbermann A.aj.) gyarapodott a Szépműv.Múz. 1925-ben.

Cikk: A Szépműv.Múz.gyarapodása 1925-ben.

Magyar Művészet, 1926. 1.sz. 41.l.

Zichy Mihály, festő

MDk

Életét és munkásságát bemutató album jelenik meg ősszel. A könyvet 144 reprodukció díszíti.

—: Rövidlen

6.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1962. szept. 21.

MDK

Zichy Mihály

Képzőművészet 1928. 1o. sz. 12o.l.

MDK

Zichy Mihály

A velencei magyar kiállitás. Ország-Világ 1909.
238.l.

MDK

Zichy Mihály

A Szinyei Merse Pál Társaság kiállitása Brüsszelben.
Magyar Müvészet 1926.5.sz. /Etoile Belge, jun.1./
299.l.

MDK

Zichy Mihaly (1827-1906)

Birkamosás. Jelz.lent jobbra : Zichy Mihaly.
Vizfestmény. 46x62.

A tudós. Vászon 79x62.

Ernst Muzeum aukciói. XXII. 57.1.

MDK

Zichy Mihály (1827-1906)

Mátyás király az ekénél. Ceruzarajz. 24.5x19.

Női fejtanulmány. Jelz.lent jobbra : Zichy.
Lemezpapir 51x36.

Ernst Muzeum aukciói. XXII. 57.1.

MDK

Zichy Mihály (1827-1906)

3 db. Férfifejtanulmányok. Az egyik lap hátán egy férfifej. Ceruzarajz 19x13.5 16x15.5 18x10.5

Ernst Muzeum aukciói. XXII. 59.1.

Zichy Mihály festő M.D.K.

Képet ajándékozott a Nemzeti Muzeum Képtára számára.

A Szépmüvészeti Muzeum 1906-1956, Bp. 1956. 9.l.

Zichy Mihály festő M.D.A.

Müve az 1896-1906-os szerzeményezés eredményeként került a Szépművészeti Muzeum tulajdonába.

A Szépművészeti Muzeum 1906-1956, Bp. 1956. 166.l.

M.D.K.

Zichy Mihály festő

1927-ben kiállitás grafikából a Szépmüvészeti Muzeumban

A Szépmüvészeti Muzeum 1906-1956, Bp. 1956. 161.l.

Zichy Mihály (1827 - 1906)
(1. folyt)

Pelöfi illuntráció. Talpra magyar. „Zichy Mihály Nizza 1880". Reprodukálva ceruza, és fedőfehér, 271×193 mm. Ltn.: 1939 - 3424.

Madách: Az ember tragédiája. Izora bácsuja Tancredtől. Illuntráció. „Zichy" 1885. nem, 790×503 mm. Ltn.: 1905 - 1753.

Arany János Vallada illuntráció. Tövöt Bálint. 1893. lav. tus, 457×352 mm. Ltn.: 1899 - 514. (folyt.)

Magyar rajz és akvarell. A XIX. és a XX. század. A Zat. bev. Oelmacher Anna. Bp. 1959

26.

Zichy Mihály (1827 - 1906)

Richelieu és kedvese. „Zichy 1856" cerura, 355 x 223 mm. Ltn.: 1921 - 692.

Cári udvari diplazoma. „Zichy 1856" gouache, 238 x 316 mm. Ltn.: 1928 - 2119.

Politikai karikatura, „M. Zichy 1857 (cirill betükkel)". cer. és fedőlehér, 321 x 446 mm. Ltn.: 1932 - 2371. (folyt.)

Magyar rajz és akvarell: A XIX és a XX. század, az Zat. bev. Delmachel Anna Bp. 1959

26.

Zichy Mihály (1827 - 1906)

Arany János ballada illuntr. Szondy két apródja. 1897. lav. tus, 437 x 352 mm. Ltn.: 1899 - 509.

Arany János ballada illuntrációt. Walesi bárdot. 1894. lav. tus, 437 x 352 mm. Ltn.: 1899 - 512.

Magyar rajz és akvarell. A XIX és a XX. század. A rot. bev. Delmacher Anna Bp. 1959

26

M.D.K.

Zichy Mihály

Jakab Elek: "A magyar festőművészet ma és háromszáz év előtt" c. beszámolójában irja: "Zichy Mihály évek óta az orosz cári udvari festő."

Magyar Salon, Bp. 1895. ápr. 23. kötet. 174-182. lap

2/. Zichy Mihály, festöm.-graf. MBK

Végre bejutott az udvarhoz, hol az udvari élet epizodjai gyors iramban kerültek ki keze alól ezrekre rugó lapokban maradtak fenn. Csak a leningrádi muzeum ban 323 albumát örzik.

Retusöri tapasztalatainak hasznát vette: szépiteni a rutat és szebbé tenni a szépet. /Bár ez a képessége homlokegyenest ellenkezett -magyar természetével./

Ernst museum

Dr.Lázár Béla: Erdekességek a Zichy-kiállitáson. A Pesti Hirlap Vasárnapja. 1927.jun.19. 46.l.

3/. Zichy Mihály, festőm.-graf. MDK

A zalai kastély hatalmas könyvtárának nagy maradványa van még, telis-teli a XVIII. szabadszellemü gondolkodóinak müveivel. Ebből a könyvtárból értjük meg Zichy Mihályt. Lelke tele volt szabad eszmékkel, uj erkölcsi gondolatokkal és tele pajzán szellemmel. - A cári udvarban ezekre nem volt szükség.

Ernst-museum

Dr. Lázár Béla: Érdekességek a Zichy-kiállításon. A Pesti Hirlap Vasárnapja. 1927. jun. 19. 46. l.

4/. MDK

Zichy Mihály, festöm.

A cári udvarnál magába kellett fojtsa szatirikus eszméit. -Amugyis egyszer majdnem kegyvesztett lett. T.i. a cár kezébe került egy rajz. Egy busuló tiszt a kórházban /fejének árnyéka a falon felszarvazott föt mutat a kendö csücskeiböl. Halványan odarajzolva fent a feleség mással ölelkezve!/ A cár ráirta Legyen elmés,de ne legyen gonosz. E megjegyzés most is látható a rajzon.

Ernst-muzeum.

Dr.Lázár Béla: Érdekességek a Zichy-kiállitáson. A Pesti Hirlap Vasárnapja. 1927.jun 19. 46.l.

5/. MDK

Zichy Mihály, festőm.

Daumier lehetett gonoszul elmés, de nem Zichy M. - Attól kezdve nem Daumier volt ideálja, hanem Doré és Gavarni. A guny és gyülölet hangja helyett belemerült a történet filozofiájába. Mint Kaulbachot ihlették a nagy világmozgató eszmék és az élet apró tragédiái.

Dr.Lázár Béla: Érdekességek a Zichy-kiállításon
A Pesti Hirlap Vasárnapja. 1927.jun 19. 46.1

6/.

Zichy Mihály, festőm.

Ihlették az emberi gyarlóságok, bünök és szentedélyek, de nem volt többé gonosz/vilain./ 1895 januárjában ötvenéves müvészi jubileumát ünnepelték az orosz müvészek, kikhez a legöszintébb barátság füzte öt.

Dr.Lázár Béla: Érdekességek a Zichy-kiállitáson
A Pesti Hirlap Vasárnapja. 1927.jun 19. 46.1

7/. MDK

Zichy Mihály, festőm.-graf.

A kiállitáson láthat ó érdekesség egy rajz,me lyet egy orosz festö készitett a jubileum alkalmából. Négy puttó visz egy nyilat, melyre a ráfüzött szi veken orosz festök nevei olvashatók. stb. - A fel- iraton:.. Szt.Mihály beszél ,hé ti szárnyas apró ságok ....mars,Szentpétervárra Szemonowsky-utca 21. sz.házba ,adjátok néki át ezt a nyársat lakomára

az én legkedvesebb barátomhoz,Zichy Mihályhoz.

Dr.Lázár Béla: Erdekességwk a Zichy-kiállitáson. Ernst-muzeum. - A Pesti Hirlap Vasárnapja. 1927.jun.19. 46.l.

8/. MDK

Zichy Mihály, festő.-graf.

öt az idegen festőt, orosz kollégái körülrajongták, volt okuk reá, mert Z.M. mindig a gyengék mellé állt és a szivére hallgatott. Mikor karikaturát csinált, akkor sem a gyilkos torzitás eszközeivel élt. Van a kiállitáson egy keretben négy rajz. Repr. a 46.l.

Dr.Lázár Béla: Érdekességek a Zichy-kiállitáson Ernst-muzeum. - A Pesti Hirlap Vasárnapja. 1927.jun.19. 46.l.

9/. MDK

Zichy Mihály, festőm.-graf.

Az egy keretben lévő négy karikatura egyike ö maga.Mesteri torzitás. Az első önarckép. Ráncos, gunyos fontert irt arcára. - A második: párisi gazdaasszonya. Hü tanitványa Mary rajzából ismerjük nincs annak gonosz kifejezés arcán, de Zichy iyenként rajzolta le.

Dr.Lázár Béla: Érdekességek a Zichy-kiállitásról Ernst-muzeum. - A Pesti Hirlap Vasárnapja. 1927.jun.19. 46.l.

MDK

1e/.

Zichy Mihály, festöm.-gr. .

Az egy keretben a harmadik rajz a lánya arcképe. Lánya késöbb feledy festö felesége hires szépség volt, de Z.M. beesett állu öregasszonynak rajzolta. Nem kimélte a negyedik képen kedves tanitványát Maryt sem. Ki még fiatalsága ragyogásában pompázott itt Párisban, mégis kikereste alakjának vizionáriusan to torzitott mását. - A csudálatos finomságok lehelet-könnyed alkotójának ez a négy érdekes karikaturája lekötve tartja a nézöt. Ez a müvészi zseni sokoldalu ság a.

Dr.Lázár Béla: Érdekességek a Zichy-kiállitáson.
Ernst -muzeum.
A PestiHirlap Vasárnapja. 1927.jun.19. 46.1.

2/.

MDK

Zichy Mihály,festöm.-graf.

Alkudozások folytak a kormány megbizottai és a Zichy-képek tulajdonosai között.
Az állam 12o ezer koronán megvette:

A pusztitás géniuszának diadala.
Hulló csillagok.
A kisértetek órája.
A három szirén-kép.
Elvelgö faunok.
Autodafé.
A mentöcsolnak. c.
A bor.
müveket.

Hazai krónika- Zichy Mihály a depóban.
Müvészet.1902. 221,222.l.

1/. MDK

Zichy Mihály,festöm.-graf.

A Nemzeti Szalon 1902 elejény kiállitást rendezett Z.M. oly képeiből, a melyek részben a magyarországi Zichy-családnál, részben pedig Budapest több gyüjtöjénél voltak találhatók. -Az okt.ügyi kormány megragadta ezt az alkalmat,h. az állami müvészeti gyüjteményben eddig hiányosan képviselt nagy müvész müveiböl szerezzenek a zichy -gyüjtemény számára.

Hazai krónika- Zichy Mihály a depóban.
Müvészet.1902. 221,222.l.

2/. Zichy Mihály, festöm.-graf. MDK

Allegorikus hozzáadásokkal legyen jellemezve az a jelenet, amikor Erzsébet királyné koszorut helyez Deák F.ravatalára. Igy is történt. Hungária allegorikus gyászoló alakja is látható a képen. Gyönyörüen van megoldva a kép. De -egyetlen momentumot kellet volna mellözni.

Egy Zichy-kép története./ Zichy M. mesélte el./ Magyar Müvészet . 1900.aug.1. 872-876.o.

1/. Zichy Mihály, festöm. MDK

ö mondta el muzeumi nagy képének:
Erzsébet királyné koszorut helyez Deák
Ferenc koporsójára. c. müvének történetét.
A képet Trefort miniszter rendelte meg nála.
Meg volt határozva az is, h. a kivtel nem
szigoru történelmi hüségében legyen megörökit-
ve.

Egy Zichy-kép története.
Magyar Müvészet . 1900.aug.1. 872-876.o.

3/.

Zichy Mihály, festöm.-graf. MDK

Nem lett volna szabad Kossuth Lajos szerény cipruságát a képre festeni. /Tisztelete jeléül egy levélben küldte./ Politikai ellentéteken áttekintve megtisztelte Deák nemes jellemét. - Ezért az udvarnál nem nagy köszönetet aratott Z.M. remekmüve- Erzsébetbkirályné koszorut helyez Deák Ferenc ravatalára.

Egy Zichy-kép története/ /Zichy M. beszámolója

Magyar Müvészet . 1926.aug.1. 872-876.o.

MDK

Zichy Mihály, festöm.

Danton a nyktilónál. Repr. Rajz.

? ?

MDK

Zichy Mihály, festöm.-graf.

Két Faust-illusztráció. Repr.

Szépmüvészet. 1940. 3.sz.

1/.

MDK

Zichy Mihály, festöm.-graf.

Faust-illusztrációi sohasem jelentek meg könyvalakban, csak magánhasználatra készültek. Az 187o-es legkritikusabb párizsi idejében érte a müvészt br. Günsberg Horác rendelése egy teljes Faustra nézve, melyből mindössze husz lap készült el.

Hoffmann Edith: Zichy Mihály Faust-illusztrációiról Szépmüvészet. 194o. 3.sz. 65- 67.l.

2/.

MDK

Zichy Mihály, festöm.-graf.

Rexa Dezsö kiadásában már régen ismerünk tizenkét lapot az elkészült husz Faust-illusztrációkból, nyolc azonban, s közöttük a legszebbek, csak most kerültel elö.

Hoffmann Edith: Zichy Mihály Faust-illusztrációiról Szépmüvészet. 1940. 3.sz. 65- 67.l.

3/.

MDK

Zichy Mihály, festőm.-graf.

A Faust-sorozat magánjellege magyarázza, h. mikor 1932-ben, Göethe halálának százéves fordulóján a németek egy vaskos könyvben gyűjtötték össze a különböző népek legfontosabb Faust -ábrázolásait, Zichy rajzai kimaradtak a kiadványból, noha Zichy néhány lapja a Faust-ábrázolások óriási tömegében a legszebbek közül való.

Hoffmann Edith: Zichy Mihály Faust-illusztrációiról. Szépművészet. 1940. 3.sz. 65- 67.l.

MDK

Zichy Mihály

A festő. Ceruzarajz

A háboru allegoriája. Tussrajz

Árverési Csarnok aukcio kat. 1934. szept. 62.l.

MDK

Zichy Mihály

A Budai Szépmüvészeti Társulat kiáll. Képzőmüvészet 1932. 233.l.

MDK

Zichy Mihály

Éjjeli őrjárat, vf.

Tanulmányok, ceruzarajz

Árverési Közlöny 1932. 1. rk. sz.

MDK

Zichy Mihály

Irodalmi bajok és örömök. Uj Idők 1928. 21. sz. 629.l.

Zichy Mihály, grafikus MDK

Az ember tragédiájának nagy diszkiadását illusztrálta.

Bernáth László: Az első és az ezredik

2.

ESTI HIRLAP, bp. 1963. ápr. 8.

MDK

Zichy Mihály, festöm.

Az árva leány sorsa. Olf.

OMKT ált.reni. Kolozsvári Képkiáll. 1890. ápr.
Kat.lo.1.

MDK

Zichy Mihály, festöm.

Az árva leány sorsa. Olf.

OMKT ált.rend. Brassói Képkiáll. 1896.máj. Kat. 23.1.

MDK

Zichy Mihály

R.Szörédi I.: A magyar rajz ötszáz éve. Uj Magyarság 194o. jan. 28.

MDK

Zichy Mihály

Ilyen legény voltam én 184o-ben

S.L.:"A magyar rajz ötszáz éve" a Szépmüv. Muzeumban. Pesti Hirlap 194o.jan.3o.

MDK

Zichy Mihály, festöm.
1827-1906

A háboru allegoriája. Tussrajz. J.l.j.

A festö. Ceruzarajz. J.l.j.

Arv. Közl. 1931. 3.rk.sz. 71.l.

M.D.K.

Zichy Mihály

Madách illusztrátora cimmel a lap hosszan méltatja a müvész "illusztrátori zsenialitását" Leirja, hogy a husz rajz eredetijét a Szépmüvészeti Muzeum őrzi.
A lap ugyenezen számának 31. oldalán Zichy Mihály egyik illusztrációját mutatja be.

Zichy Mihály és "Az ember tragédiája" c.
Szinházi Élet. Bp. 1923. január 21-27.
XII. évf. 4. sz. 21. lap.

Zichy Mihály

mesterről ugyemlékszik meg az alanti mü szerző je, mint aki a rajz bolondja volt, mint Rembrandt, Goya, Hokusai.

Lyka Károly: Kiskönyv a müvészetről. Budapest, 1964. 151.

Zichy Mihály, festő, XIX.sz. Szt.Imre herceg legendájának vázlatai

Religió 1893.II.fv.11.sz.

Vegyesek 88.o.

Zichy Mihály festő M.D.K.

Marastoni taniványa volt

Bodnár Éva: Néhány reformkori uj szerzeményünk 173.:
A MAGYAR NEMZETI GALÉRIA KÖZLEMÉNYEI III. Bp. 1961.

M.D.K.

Zichy Mihály festő

Művét restaurálták

Krisztus levétele a keresztről

Csengeryné Nagy Zsuzsa: A M. Nemzeti Galéria az 1957-58-as évben 199.l.

A MAGYAR NEMZETI GALÉRIA KÖZLEMÉNYEI II. Kp. 1960.

Zichy Mihály, grafikus

MDK

Dokumentumfilmen ismerteti
művészetét a TV.

— : Mit láthatunk ősszel a
képernyőn? 8

Bp. 1967. szept. 30.

Népszabadság,

MDK

Zichy Mihály, grafikus

A TV-vetélkedő egyik
rejtvénye: Zichy Mihály.

(rátkai): Ma este ismét képernyőn a
Tizenkét szék hőse 3

ESTI HIRLAP! Bp 1967. aug. 16.

Zichy Mihály MDK

A démon fegyverei

Mücsarnok 1878. okt. 16.

Zichy Mihály festő M.D.K.

Ilusztráció A Walesi bárdokhoz. repr.

Keresztury Dezső:A magyar irodalom képe k'n/ve Bp. 1[illegible]
Bp 1956. 217.1.

ZICHY MIHÁLY/

a Mátyás templom Henszlmann Imre kápolnájának oltárképeinek alkotója

---

A budai vár Bp., 1956.

/32

Zichy Mihály

A sombolás démonának diadola

(repr.)

Maksay Lánló: Műalkotás, komposíció stílus. Bp. 1961. Gondolat k., Franklin nyj. 133 l., ~~[illegible]~~ 52 t. (Gondolattár 5.)

4 G. kép.

Zichy Mihály

„A rombolás démonának diadala" c. művén a részletek külön életet élnek.

Irodalmias.

Maksay László: Műalkotás, kompozíció, stílus. Bp. 1961. Gondolat k., Franklin ny. - 133 l. 94 l.
52 t. (Gondolattár 5.)
84-85. l.

Zichy Mihály, festő

M.D.K.

nevével kapcsolatban Medgyessy a következőket mondta: „... a sor filozofálgatás tévutra vipz... Valaki megverselte a művésztelepet s én a köv. sorokat haptam: Nem szült Debrecen, csak egy Med. Ferit, aki a szobroknak nagy fenéket kerit. Mindenki-nek tetszett. Az erotikum és a grotesz egy csoporthoz tartozik (csomó rajzom szerint is). Ezért sokasem pornográfia, nem úgy, mint Zichy Mih.-nál"

László Gyula: Medgyessy Ferenc /1881-1958/,

Bp.1968. Corvina, 83. old.

Zichy Mihály

„Mentő" csónak címü művét 1846-ban alkotta meg, jellegzetesen romantikus. Zichy inspirálói Gogol, Goethe, Puskin, Hugo, Byron, Lermontov; magyar vonatkozású képei: Petőfi, Irtony, Madách témák.

F.T.: Mihály Zichy a great Hungarian graphic artist. Daily News, Dec. 1967. XI. 17 21

Zichy Mihály

1874-ben Párizsba költözött, majd 5 évvel később Magyarországba, hol nem méltatták s így visszatért 1881-ben Oroszországba; 1906-ban Szt. Pétervárott hunyt el. A cikk szerző 3 reprodukciót is közöl.

F. T.: Mihály Zichy a great Hungarian graphic artist. Daily News, Budapest. 1967. XI. 17 2 l.

Zichy Mihály

életéről és munkásságáról kivonatos cikk; 1827-ben született. Budapesten és Bécsben tanult, 60 évig Oroszországban élt, a cári udvarnál, rajztanárként működött.

„F.T.": Mihály Zichy a great Hungarian graphic artist

Daily News, Budapest, 1967. XI. 17 21

Zichy Miklós

elpigetelte magát az úgynevezett „nép-
szerű képírás"-tól

Lyka Károly: Kis könyv a művészet-
ről, Budapest, 1964.

121 l

1/.

MDK

Zichy Mihály, festöm.-graf.

Élete,müvészete, alkotásai. 18 szövegképpel és 4o mümellékklettel.Bp.1902. Mellékelve Zichy M. fényképe és S.S. levele Nagy Miklóshoz, a Vas. Ujs. szerkesztöjéhez. Sz.Péterv&r.1886-1902 közötti idöböl 25.old.

Szalay-könyvtár aukciója.
Árverési Közlöny. 1940. 7.rk.sz. 148.1.

2/. Zichy Mihály, festöm.-graf.

13 rajza diszíti Zichy Géza gr. könyvét:
"A leányvári boszorkány. Költöi beszély. Bp. 1881.

Szalay -könyvtár aukciója.
Árverési Közlöny. 1940. 7.rk.sz. 147.l.

MDK

Zichy Mihály, festöm.-graf.

Élete és müvei. A müvész legkitünöbb alkotásaiból negyven kép./Heliogravure és egyéb./ Budapest-Bécs.Athenaeum-Miethke .É.n.4r.er.fbörkts.

Könyvaukció.
Árverési Közlöny. ? ? 98.l.

1/. MDK

Zichy Mihály, festöm.-graf.

A 75 éves nagy müvész itthon lévö képeiböl rendezett kiállitást. A kiállitás érdekében Ernst Lajos ,a N.Szal.igazgatója leutazott Zala községbe, az ösi kuria mellett müterembe s az ott lévö képeket is felhozták a kiállitásra.

Zichy-kiállitás a Nemzeti Szalonban.
Vas. Ujs. 1902. 49 évf. 5.sz. 76.1.

2/. MDK

Zichy Mihály, festőm.-graf.

Az ősrégi Zichy-családnak ez az ága a művészettel kihal. Bátyja Zichy Antal, jeles iró gyermektelenül halt meg. Z.M. egyetlen fia/ 3 lánya mellett/ Z.Miklós élete virágjában meghalt.

Zichy-kiállitás a Nemzeti Szalonban.
Vas. Ujs. 1902. 49 évf. 5.sz. 76.l.

3/. MDK

Zichy Mihály, festőm.-gróf.

E lap első oldalán közölt arcképén a magyar ruha a mesternek mint czári festőnek hivatalos díszöltözete. Az előirt orosz gála helyett megengedték Z.M.-nak h.saját nemzeti ruháját használja. A kiváltság élénken tanuskodik a mester iránti tiszteletről és a magyar ruházat előkelőségének elismeréséről.

Zichy-kiállitás a Nemzeti Szalonban.
Vas. Ujs. 1902. 49 évf. 5.sz. 76.l.

MDK

Zichy Mihály, festöm.-graf.

66. Párviadal. /Az Arany-Albumból./

Repr. 143.1.

Z.M. nem kedvelte a csataképet.
"Rozgonyiné"-ján a jelenetezés zsánerszerü.
Párviadal-a rajzos modoru eleganciája emlékeztet
a mester nagy grafikai tehetségére.

Ambcsata

1/. Zichy Mihály, festőm.-graf. MDK
1827-1906

fiatal éveiben több szentképet festett.
1846-ban Scitovszky János pécsi püspök megbizásából
Szt. Jánost/nepomuki/ és Szt.Annát,az előbbi a nagy-
mányoki, az utóbbi a hurdi /Tolna m./ templomban van.
Kedves felfogásu Madonnáját a gyermek Jézussal /elva-
rell/ a későbbi időkből ismerjük.

Rózsaffy Dezső:Magyar egyházi festészet a XIX.
században
A Művészet 1930. 6-7. sz. 176.l.

MDK

2/. Zichy Mihály, festőm.-graf.

A Zichy-nemzetség felkérésére festett akvarell-sorozatot 1891-ből, amelynek tárgya Szt.Imre hg.életéből van meritve/1.Szt.Imre születése, 2.tanittatása, 3.látogatása Pannonhalmán, 4.halála. Mindannyi a koronázó templom egyik mellékoltárát diszziti. Mint ügyes illusztrátor oldotta meg feladatát, de nem éri el akár az Ember tragédiájához, akár az Arany-balladákhoz készitett illusztrációk nivóját.

Rósaffy Dezső: Magyar egyházi festészet a XIX. században
A Művészet 1930. 6-7. sz. 176.l.

Zichy Mihály MDK

a cár udvari festője

"Az anya fájdalma"
"A keresztről való levétel"
"A szirén"ciklus
"A kisértetek órája"
"Démon fegyverei"
"A bor hatalma"
"Luther Wartburgban"
"Autodafé III. Henrik francia király udvarában"
"A zsidó vértanuk"
"Erzsébet királyné Deák Ferenc ravatalánál"

Mirowi Myskovszky Ernő: A magyar képzőművészet története. Bp. 1906.

76.l.

MDK

Zichy Mihály

Shakespeare, Byron, Lermontoff és Puskin illusztrációi.

Mirowi Myskovszky Ernő: A magyar képzőművészet története. Bp. 1906.

77.1.

Zichy Mihály MDK

a "Segitség" és az "Aradi vértanuk albuma" számára készitett kompoziciói.
Petőfi, Arany , Madách illusztrációi.
"Csaba utja"
"A holt vitáz és mennyasszonya"
"Tüzkeresztség"
"Boszorkányégetés"
"Ágnes asszony," Tetemrehivás", "Hidavatás" kartonjai.
Mirowi Myskovszky Ernő: A magyar képzőmüvészet története. Bp./1ø/ 1906.

77.l.

MDK

Zichy Mihály

Falu hőse

A 7o éves Réti István... Esti Kurir 1943. jan. 8.

MDK

Zichy Mihály

Réti I.: A harminc éves Nagybánya. Magyar Müvészet 1926. 6. sz. 307.l.

MDK

Zichy Mihály

A Szépmüv.Muzeum tárlatai. Képzőművészet
1934. VIII.évf. 74.sz. 136.l.

MDK

Zichy Mihály /1827-1906/

Réti I.: Tájékoztató. Nyugat 1928. jun. 1.

792.1.

Zichy [Mihály], grafikus

Szerepel a bécsi Künstlerhausban rendezett magyar festészeti kiállításon.

— : Ma hallottuk

2. l.

ESTI HIRLAP, Bp. 1961. szept. 17.

Mdk

Liety Mihály

Illusztrálta Madách „Ember tragédiáját". (A Pesti Napló ajándéka előfizetőinek)

Hirek – Madách

Pestmegyei Hirlap. 1897. 28. sz szept 25. 3. l

MDK

Zichy Mihály

1817-18.Hága.Az osztrák-magyar sajtóhadiszállás képzőm.kiáll.kat.

MDK

Zichy Mihály /1827-1906/

Petőfi, toll.

A diplomáciai kar ebédje az arany teremben II. Sándor cár és Mária Alexandrovna császárné koronázási ünnepén. vf.

Szépm. Muz. graf. oszt. 61. kiáll. /1931/. Uj szerzemények. 19.1.

MDK

MDK

Zichy Mihály

Hétfőn temetik Rózsaffy Dezsőt. Magyarország 1937. nov. 21.

MDK

Zichy Mihály

Rózsaffy Dezső meghalt. Pesti Napló 1937. nov.21.

MDK

Zichy Mihály

"Segitség" Vasárnapi Ujság 1887. 21.sz. 353.l.

Zichy Mihály
festő

M.D.K.

Műveit a Magyar Helikon fel-
elevenítette.

Szj Perső: A Magyar Helikon és a képzőművészet
Művészet, 1963. junius – 20 lap

Zichy Mihály

Repr:

Illusztrácio "Az embertragédiájához"
Szépm. Muz.

Mirovi Nyskovszky Ernő: A magyar képszőnvészet története. Bp. 1906.
142.l.
112. kép.

-1- M.D.K.

ZICHY Mihály festő
(1827-1906)

Marastoni és Waldmüller toni tvárya

„Koporsóba zárás" (1845)

„Mentőcsónak" (1847) repr.

./.

Genthon-Németh-Végvári-Zádor: Magyar müvészet 1800-194
Bp. 1962. 47, 118, 119, 158, 159-164, 272,
450.

- 2 - M. D. K.

ZICHY Mihály festő

Oroszországba került, itt udvari rajztanító és krónikás

A cári udvarból távozva Párizs-ban telepedett le.

Tivaruya (refr.) /.

Genthon-Németh-Végvári-Zádor 9 Magyar müvészet 1800-1945. p. 1962. 159, 160. l.

 M. D. K.

ZICHY Mihály festő

„Szirén" c. triptichon

Illusztráció Arany János: „Hidavatás" c. balladájához (repr.)

„A Rombolás geniuszának diadadola"

/.

Genthon-Németh-Végvári-Zádor 9 Magyar müvészet 1800-1945. p. 1962. 160-161, 162. l.

-4- M.D.K.

ZICHY Mihály festő

Ismét visszatért o roszországba

Illusztrációk: Arany, Petőfi, Lermontov, Rusztovelliher, Goethe: Faust-jóhoz, Madách: Az ember tragédiájához (rezr.)

./.

Genthon-Németh-Végvári-Záder: Magyar művészet 1800-1945.
Bn. 1962. 162, 163. e

- 5 -

M. D. K.

ZICHY Mihály festő

Arcmását Skrobe Alajos Részítette.

Genthon-Németh-Végvári-Zádor 9 Magyar müvészet 1800-1945.
p. 1962. 272,

mdk

Lichy Mihály 1827-1906

Fő művei: Mentőcsónak, Koporsó lezárás, A Messiás. Autódafé, A rombolás démonának diadala, Ivasorás. Illusztrációk: Petőfi, Arany, Madách, Lermontov Gogol, Goncsarov, Rusztaveli, Goethe, Byron műveihez

Ladányi Ede: Nagy napok - nagy emberek. Lichy Mihály. Népművelés, 1956. 2. sz 47. l

M.D.K.

Tichy Mihály
festő

Arany és Madách illusztrációi.

Párczer Ferenc: Könyvgrafikai korszerűség
Művészet, 1962. június — 26 l.

MDK

Zichy Mihály, festö-graf.
1827- 1906

Mosolygó nö.

Ernst Museum- CXXXVII. Magy.Mesterek mestermüvei.
Gyüjt.kiáll. 1933. febr. Kat. 15.1.

Zichy Mihály, festő

MDK

Mosolygó nő - zinű műre
nevezel a kiállításón

Horváth Béla,

Basilides Sándor, Csébi Pogány stb.
gyűjteményes kiállítása.
Dp.1955.

15 l

DC-D.4

ZICHY Mihály gróf

művei a kiállitáson

Pénteken nyilik Moszkvában a magyar képzőművészeti kiállitás

Magyar Nemzet 1962. junius 13. 4.l.

MDK

Zichy Mihály, festö-graf.
1827-1906

Illusztr. Arany "Szöke Panni" c.költeményéhez.
Jelezve: Zichy Mihály 97. Szépia festm.
Régebben Ráth Mór gyüjt.-ben.

Illusztr. Arany "Árva fiu" c. balladájához.
Jelezve:Zichy Mihály 94.

Almásy-Teleki XI. 1943. Kat. 35.l.

MDK

Zichy Mihály, festö-graf.
1827-1906

Illusztr. "Both Bajnok Özvegye" -hez . Szépia ft.
Jelezve:Zichy Mihály 98.
Régebben Ráth Mór gyüjteményében.

Illusztr. Arany "Pázmán lovag" c. balladájához.
Régebben Ráth Mór gyüjt.-ben. Szépia fest.
Jelezve.
Illusztr. Arany"Rákócziné" c. balladájához.
Régebben Ráth Mór gyüjt.-ben. Szépiafestm.
Jelezve.

Almásy-Teleki XI. 1943. Kat. 35.1.

MDK

Zichy Mihály, festőgraf.
1827-1906

Illusztr. "Mátyás Anyjá"-hoz. Jelezve. Szép.fest
Régebben Ráth Mór gyüjt.-ben.

Illusztr. a "Tengerihántás"-hoz. Szépia festm.
Jel.:Zichy Mihály 94.
Régebben Ráth Mór gyüjt.-ben.

Almácy-Teleki XI. 1943. Kat. 35.1.

MDK

Zichy Mihály, festö-graf.
1827-1906

Illusztr. "Bor Vitéz"-hez. Jelezve. Szépiafestm.
Régebben Ráth Mór gyüjt.-ben.

Z.M. rajzai, levelei, fényképei, rávonatkozó adatok gyüjteménye. Hozzá: Lándor Tivadar:Z.M.élete, müvészete és alkotásai, továbbá: Lázár Béla:Z.M. élete és müvészete. Diszkiadás.
Összesen 25 tételből álló konvolutum.

Almásy-Teleki XI. 1943. Kat. 35.1.

MDK

Zichy Mihály

Petőfi költeményeinek uj diszkiadása. Vasárnapi Ujság, 1899, 821-2 l.

MDK

Zichy Mihály, festö
1827- 1906

Beöthy Ödön arcképe. Ceruzarajz.
Anya gyermekével. Jelezve. Krétarajz.
A szépségkirálynö. Jelezve. Tusrajz.
Illusztráció "V.László"-hoz. Jelezve.
Régebben Ráth Mór gyüjtm. Szépia festmény.

Almásy-Poleki XI.1943. Kat. 34.1.

le. D. K

ZICHY Mihály grafikus és festő

(1827 – 1906)

1847. Mentő csónak, festmény

1878. A rombolás geniuszának diadala, festmény

1885. Illusztrációk munkái: Emler Tragédiájához

Művészettörténeti Á B c Bp. 1961. 517, 519, 521, 566. l.

ICW Archive

MDK

Zichy Mihály

Hulló csillagok, festm.

1885. orsz. kiáll. kat.

MD 12

Z

Zichy Mihály

festőm. rajzoló

Illusztrációi: Lermontov Démon jatoz.
Arany János: Hidavatás e. költemé-
nyéhez.

Artner Tivadar: Az illusztrálás művészeteről.

Magyar Grafika 1958 II. évf 5 sz 305 l.

MDK

Z Zichy Mihály
festőm.

látomáserejű képe: Lermontov
Démonjához. 6 kép. Melléklet

Artner Tivadar: Az illusztrálás művészetéről.
Magyar Grafika 1958. II évf. Melléklet.

MDK

Zichy Mihály

grafikák

Klasszikus magyar festmények utja hazafelé.
A Mügyüjtő, 1929. 3.sz. 84-85. l. képekkel

MDK

Zichy Mihály

Gellért Ö: Kortársaim. Bp. 1954.

Fogadjisten, Istensegits, Hadikfalva
Bukovina

Népi kézirat

egtől tüztől és viztül
ségből az anyaszentegyház szokása szerint

MDK

Zichy Mihály festőm.

Fóthy E: Képzőm.kiáll. ... a római M.Akadémián.
Magyar Nemzet, 1947. jun. 12.

MDK

Zichy Mihály, 1827-1906.

A háboru allegóriája, tusf.

A festő, cer.

MDK

Zichy Mihály

Sz.n.KT 50 - 123 l.

MDK

Zichy Mihály

Lidércnyomás

Fővárosi Lapok, 1875. I. 637.o. A mütárlaton.

MDK

Zichy Mihály

Arany János:Hidavatás, ballada-illusztráció /1893/ c.kép repr.

Zichy Mihály emlékkiallitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig.Kat. 45.l.

MDK

Zichy Mihály

Arany János: Walesi bárdok, ballada-illusztráció /1893/ c.kép repr.

Zichy Mihály emlékkiállítás. 1952. Dec. 25-től 1953. Febr. 1-ig. Kat. 44. l.

MDK

Zichy Mihály

Arany János: Ünneprontók, ballada-illusztráció /1893/ c.kép repr.

Zichy Mihály emlékkiallitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig.Kat. 43.l.

MDK

Zichy Mihály

Arany János: Egri lány ballada-illusztráció /1892/ c.kép repr.

Zichy Mihaly emlékkiallitas.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig.Kat. 42.l.

MDK

Zichy Mihály

Madách:Ember tragédiája.Londoni vasar
/1885-86/ Repr.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1-ig.Kat. 41.l.

MDK

Zichy Mihály

"Nagyanyó és unokái" c.rajza, a cári koronazas "Népünnepélye" készültek még a festőtanársaga alatt.
Tehetsége olyan hirnevet szerzett,hogy a cár 1859-ben kinevezte udvari festővé.Ekkor készíti a cári albumok részére képeit, gunyoló karikaturáit a cari tisztek életérol.

Bényi László: Zichy M.emlékkiallitas.
Zichy Mihály emlékkiállitas.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 3-12.l.

MDK

Zichy Mihály /1827-1906/

1827-ben sz.Zalán.
Bécsi mestere Waldmüller.
"Mentőcsónak" c.képe első nagy bécsi sikere.
1847-ben Szentpétervarra megy a cár unokahugat festésben tanitani.Ez idő alatt készult képei: "Barjatyinszkaja arcképe", "Kér nő az erkélyen" Samoilov színészről és egy orosz diplomataról készült képei.

Bényi László:Zichy M.emlékkiállitás.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.febr.1-ig. 3-12.1.

MDK

Zichy Mihály festőművész

illusztrációi. Madách Imre: Az Ember Tragédiája c. műhöz. (Díjnyertes bibliofil)

1.A szép magyar könyv 1958, Részletes értékelés

Magyar Grafika 1959, 3 cif. 2 f. 45 l.

MDK

Zichy Mihály

Kinizsi /1895/ c.kép repr.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1-ig.Kat. 46.l.

M.D.K.

Zichy Mihály: Párviadal.

Mélynyomás, -- festménye után.

Panoráma. Bécs. 1922.szept.3. 36.sz. Boriték hátlapján.

M.D.K.

Zichy Mihály ismeretlen fényképe. [Orosz fényképész felvétele Szentpétervárott.]

Mélynyomás.

Panoráma. Bécs. 1924.máj.11. 5.sz. Boritékkép.

M.D.K.

Zichy Mihály: Petőfi apotheozisa.

Mélynyomás, -- rajza után.

Panoráma. Bécs. 1922.dec.31. 51.sz. 8.p.

Zichy Mihály festő M.D.K.

A M. Nemzeti Galériában levő művei :

Tetemre hivás / 4 lap /

Az ünneprontók / 3 lap /

Hid-avatás / 4 lap /

Zács Klára / 3 lap /

A walesi bárdok / 4 lap /

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964.

359. l.

Telemre hi ás \ 4 lap \

Az ünnepruhák \ 3 lap \

Hid-avatás \ 4 lap \

Zács Klára \ 3 lap \

A vajasi bíródok \ 4 lap \

Zichy Mihály festő N.D.K.

A M. Nemzeti Galériában levő művei :

Éjféli párbaj / 4 lap /

Tengeri-hántás / 4 lap /

Mátyás anyja / 3 lap /

Both bajnok özvegy / 1 lap /

Pázmán lovag / 7 lap /

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964.
359. l.

359. L.

Zichy Mihály festő M.D.K.

A M. Nemzeti Galériában levő müvei:

Szondi két apródja / 3 lap /
Rákócziné / 4 lap /

Vázlat az előbbi ballada illusztrációjához

A méh románca / 3 lap /

Árva fiu / 2 lap /

Rozgonyiné / 4 lap /

Vázlat az előbbi ballada illusztrációjához
Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. kp. 1964.

359. l.

Zichy Mihály festő M.-K.

A M. Temzeti Galériában levő művei:

Szondi két apródja / 3 lap /

Rákóczinó / 4 lap /

Vázlat az előbbi ballada illusztrációjához

A méh románca / 3 lap /

Árva fiu / 2 lap /

Rozgonyiné / 4 lap /

Vázlat az előbbi ballada illusztrációjához

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. pp. 1964.

359. 1.

Zichy Mihály festő M.D.K.

A M. Nemzeti Galériában levő művei:

Vörös Rébék / 3 lap /
Endre királyfi / 3 lap /

Szőke Panni / 2 lap /
Naukázusi jelenetek ,

Az Igor -ének illusztrációi

Havas utcán

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964.
360. l.

.

Zichy Mihály festő M.D.K.

A M. Nemzeti Galériában levő művei:

Szerlemespár csónakban / L. Szerkov metszete
fametszete, rajza után.

A zene végig kisér a bölcsőtől a sirig,
A M. Tudományos Akadémia Tudós Klubjában /

Petőfi Irodalmi Muzeumban :

Fegyvertelen / Jókai Mórnak /

A magyar nép / cimlapterv /

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Kp. 1964.

360. l.

Zichy Mihály festő M.N.K.

A Nemzeti Galériában levő művei:

A Petőfi Irodalmi Muzeumban " "

" A magyar nép " és Zichy "

A szerelem, a szerelem / Petőfi-illusztráció /

János vitéz és a Kegyelemért könyörgő török / Petőfi-illusztráció vázlat/

János vitéz és francia király előtt Ø " /

János vitéz a szigán,

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Kp. 1964.

361. l

Zichy Mihály festő M.D.K.

A levő művei:

A Petőfi Irodalmi Muzeumban " "

Huszárok / Petőfi-illusztráció vázlat /

Orsz. Széchenyi Könyvtárban:

A magyar nép cimképéhez ké kis vázlat

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964.

361. l.

Zichy Mihály festő M.D.K.

A budapesti Mátyás- templomban levő müvei:

Szent Imre születése, vizfestmény
Szetn Imre tanittatása,
" % Pannonhalmán "
" " halála "

Bp. Ev. Egyházközség Könyvtára:

Luther látomása avagy Luther Wartburgban

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964.
361. l.

.

Zichy Mihály festő **M.D.K.**

Bükkösd , R.K. templom:

Az anya sirja avagy Halott anya megdicsőülése,

Debrecen Déri Muzeum:
Orosz nagyhercegnő,

Páncsalád,

Géniusz,

A pokol eszközei

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964.
361. l.

Zichy Mihály festő M.D.K.

Debreceni Ref. Kollégium Könyvtára:

Messiás,

Kurd, r. k. templom:

Szent Anna,

Pécs,

Nep. Szent János,

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Kp. 1964.

361. l.

Debrecen ref. Kollégium Könyvtára:

Zichy Mihály festő M.D.K.

Zala , Zichy Mihály emlékmuzeumban levő müvek:

Önarckép,

Önarckép,

Szakállas férfi arckép,

Zichy Antal arcképe,

A müvész édesanyjának arcképe,

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. kp. 1964.
361. l.

Zichy Mihály festő M.D.K.

Zala, Zichy Mihály Emlékmúzeumban levő müvek:

Öregasszony avagy A müvész anyósa,

Szomoru viszontlátás,

Zichy Mihály rajzol, / 1868/

Skóciai vadászat: A megtalált szervas,
Kardtánc,
Mary Etlinger arcképe, jához
Vázlat a párizsi operaelőadás müsorának cimlap-

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. ^p. 1964.
361. l.

Zala, Zichy Mihály bmlélmpszumban levő művek:

Öregasszony arany A művész anyósa,

Szomoru vizaonlátás,

Zichy Mihály rajzai. \ 1868\

Skóciai vadászat: A megtalált szerzas,

Mary Stilinger arcképe, jajhos

Vanlat a parizsi operaelőadás miatrának cimlap-

361. 1.

Zichy Mihály festő M.D.k.

Müvei hazai magángyüjteményben:

Krisztus a keresztfán,

Allegorikus családi jelenet avagy Halott anya megdicsőülése,

Női arckép,

Férfi arckép / vázlat /

Müteremlátogatás,

Berkovits Ilona: Zichy Mihály ... Bp. 1964.

361. l.

M.D.K.

Zichy Mihály festő M.D.k.

Müvei hazai magángyüjteményben:

Fekvő nő,

Az orvos látogatása a beteg gyermeknél,

Homérosz, ~~xxagy~~xa vak koldus, Mignon,

Anya, avagy "z apostol,

Michelangelo,

Berkovits Ilona: Zichy Mihály ... p. 1964.

362. l.

.

Zichy Mihály festő M.D.k.

Művei hazai magángyüjteményben:

Coreggio halála,

Mária töviskoszoruval, 1863,

Szép szine van avagy Ugy-e jó bor ?

Vidám cimborák,

Pipázó férfiu

Bor ovits Ilona: Zichy Mihály ... Bp. 1964.

362. l.

362. 1.

Zichy Mihály festő M.D.k.

Milvei hazai magángyüjteményben:

Száraz kenyéren és vizen avgy Börtönben

Özönviz,

Skóciai vadászat: A szarvas leszállitása a hegyről,

Önarckép,

Erzsébet királyné Deák Ferenc ravatalánál,

Ber ovits Ilona: Zichy Mihály ... Bp. 1964.

362. l.

Zichy Mihály festő M.D.k.

Művei hazai magángyűjteményben:

Hordót tartó zsoldos,

Birkamosás,

Falstaff és leány korsóval avagy Falstaff szolgálólánynyal,

Szerelmespár,

A rab.

Bereovits Ilona: Zichy Mihály ... Bp. 1964.

362. l.

Zichy Mihály festő M.N.K.

Magángyüjteményben levő müvei:

Gogl: Tárász Bulyba,

Lermontov: Démon, Tamara tánca,

Allegorikus kompozició,

Az árávk sorsa,

Szent Nina álma,

Rusztaveli: A tigrisbőrös lovag, Avtandil találkozik a három kurddal,

Berkovits Ilona: Zichy Mihály Bp. 1964.

362. l.

Zichy Mihály festő M.-K.

Magángyűjteményben levő művei:

Gogl: Tárász Bulyba,

Lermontov: Démon, Tamara tánca,

Allegorikus kompozíció,

Az árvák sorsa,

Szent Nina álma,

Rusztaveli: A tigrisbőrös lovag, Avtandil találkozik a három kurddal,

Berkovits Ilona: Zichy Mihály Bp. 1964.

362. I.

Zichy Mihály festő M.N.K.

"azai magángyüjteményben levő müve:

Rusztaveli: A tigrisbőrös lovag: Avtandil és Tariel találkozása,

Orosz család, / befejezetlen, /

A betyár nótája, , 1900.

De confiture avagy Önkarikaturám

Berkovits Ilona: Zichy Mihály Bp. 1964.

362. l.

.1.

Zichy Mihály festő M.D.K.

Messiás, repr.

Luther látomása, repr.

Királyi kegy, / III. Henrik / repr.

Richelieu áldása, repr.

Skóciai vadászat, repr.

Bucsucsók, 1874. repr.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964.

LV-LX t.

Zichy Mihály festő M.D.K.

Bernard Pslissy, 1868 repr.

Rafael és modellje, repr.

Ius primae noctis, 1868 repr.

Orgia repr.

Suibériai fogoly, repr.

,Zsidó mártirok, repr.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. kp. 1964.

XLIX- LIV t.

XLIX- LIV t.

Zichy Mihály festő M.D.K.

Falstaff serleggel repr.

Töprengő lovag / Hol ebédeljek ? / repr.

Szép szine van / Ugye jó bor ? / 1863 repr.

Falstaff korsóval . 1873 repr.

Szamoljov szinész repr.

Michelangelo, repr.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964.

XLVI - XLVIII t.

Falstaff serleggel repr.

Töprengő lovag / Hol ebédeljek ? / repr.

Szép szine van / Ugye jó bor ? / 1863 repr.

Falstaff korsóval . 1873 repr.

Szamoljov szinész repr.

Michelangelo. repr.

XLVI - XLVIII t.

Zichy Mihály festő M.D.K.

Bjeloveszszkajai vadászatok / könyvillusztráció repr.

Előszoba a palotában / Jelenet lakájjal és négerrel/ 1865 repr.

Fosztogatás a kolostor pincéjében / Jelenet a harmincéves háborúból / repr.

Vidám cimborák. 1865. repr.

Ébredés / nyujtozó cimbora / repr.

Ásitás / Ásitó férfi / repr.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. kp. 1964.
XLI-XLV t.

XLO

Bjelovesszkajai vadászatok / könyvillusztráció
repr.
Előszoba a palotában / Jelenet lakájjal és
négerrel/ 1865 repr.
Fosztogatás a kolostor pincéjében / Jelenet
a harmincéves háboruból / repr.
Vidám cimborák. 1865. repr.

Ebredés / nyujtozó cimbora / repr.

Asitás / Asitó férfi / repr.

XLI-XLV t.

Zichy Mihály festő M.D.K.

Don Juan / Ill. Byron müvéhez/ 1861 repr.

Bahcsiszeráji szökőkut / ill. Puskin müvéhez/ repr.

Homérosz a vak koldus / Mignon/ repr.

Anya / Apostol/ repr.

Fekvő nő. 1861. repr.

Bjelovezsszkajai vadászatok. 1861. repr.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Dp. 1964.

XXXVII-XXXx XLI t.

Zichy Mihály festő M.D.K.

Don Juan / III. Byron művéhez/ 1861 repr.

Bahcsiszeráji szökőkut / III. Puskin művéhez/ repr.

Homérosz a vak koldus / Mignon/ repr.

Anya / Apostol/ repr.

Fekvő nő. 1861. repr.

Bjelovezsszkajai vadászatok. 1861. repr.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. pp. 1964.

XXXVII-XXXx XLI t.

Rippl-Rónai József festő M.D.K.

1901-ben Pétervárott járt, feltehetően találközött Zichy Mihálylyal.

Rajzot készitett Zichy ravatáláról

Berkovits Ilona: Zichy Mihály ~p. 1964..
313, 316. l.

.

Zichy Mihály festő M.N.K.

Utca sétálókkal, repr.

Zichy Mihály rajzol, 1868 repr.

Kereskedőcsalád repr

Önarckép, repr.

A marquise és kutyája / ill. Gautier müvéhez/ repr.

Tamara a Démon karjaiban / a csók/ Ill. Lermonto Démon c. müvéhez, repr.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964.

XXXIV-XXXVI. t.

Zichy Mihály festő M.N.K.

Meggyógyult, avagy imádkozó kileány, repr.

Imádkozó asszony "

Koporsólezárás / az anya fájdalma/ "

Mentőcsónak, 1847. "

Keresztlevétel, 1846, "

Keresztlevétel/ Krisztus levétele a keresztről /

Berkovits Ilona: Zichy Mihály Bp. 1964.
I-V. t.

Zichy Mihály festő N.M.K.

Egy festő portréja, 1849. repr.

Szerencsétlen kirándulás, 1848 "

Hinta, "

Vázlatlap,

Vázlatlap fogattal, "

Tanácosnő, 1853. "

Öregasszony / aA müvész anyósa /"

Berkovits Ilona: Zichy Mihály Bp. 1964.

375. l.

VI—X. t.

MDK

Zichy Mihály

Magyar Iparművészet 1904. 41.l.

MDK

Zichy Mihály, festöm.-graf.

a Szépmüvészet decemberi-karácsonyi számában

Hoffmann Edith ir Z.M. Faust-illusztrációiról.

MIP.194c. 144.1.

MDK

Zichy Mihály

Ébredés, repr.

Uj Magyarság 1934. okt. 14.

Zichy Mihály MDK

A démon fegyverei

Műcsarnok 1878. nov. 3.

M.D.K.

Zichy

A Fővárosi Képtárban a Dési Huber-Kör által rendezett kiállitáson szerepelnek alkotásai, amelyekről Berend Ilona ir: "A magyar grafika loo éve" cimmel.
A centenáris ünnepségek alkalmából több, mint négyszáz grafikai müvet mutattak be.

"Szinház Szeme Füle" c. rovat
Szinház, Bp. 1948. jan. 6-12. IV . évf.
2. sz.

MDK

Zichy Mihály

Orgia, vf.

Szépmüv. Muz. háborus veszteségeinek jegyzéke

Bp. 1952.

Torrigiani, Pietro
1528/: olasz szobrász
ban a városból menekü
ban bezuzta Michelange
ben Bolognában, Sienái
alföldön át Londonba
szitette /1512--18/
bet fekete szarkofágo
zó kis reliefekkel ék

M.D.K.

Zichy Mihály festő

Műve a kiállitáson

Fogoly a börötnben

Bényi László: XIX. szá di magyar festészet kiállitása a Magyar Nemzeti Galériában

A MAGYAR NEMZETI GALÉRIA KÖZLEMÉNYEI II. Bp. 1960.

M.N.G.

Zichy Mihály festő

Műve az uj szerzemények között

Skót vadászok - sorzat egy darabja
1874

Zsidó mártirok 1871

Csengeryné Nagy Zsuzsa: A MNG az 1959-es évben 200.l

A MAGYAR NEMZETI GALERIA KÖZLEMÉNYEI III. Bp. 1961.

Zichy Mihály MDK

Képek az Osztrák Magyar Monarchia Irásban és Képben c.munka részére.

A garaboncás deák és az árva gyermek
Női tanulmányok.

Műcsarnok 1888. Zichy M.rajzainak kiáll.

Zichy Mihály MDK

Képek az Osztrák Magyar Monarchia Irásban és Képben c.munka részére.

Attila lakomája
Csaba utja
A vizi tündér és a királyfi

Műcsarnok 1888. Zichy M.rajzainak kiáll.

Zichy Mihály MDK

Képek az Osztrák Magyar Monarchia Irásban és Képben c.munka részére.

Gyermek-avatás az ősmagyaroknál
A holt vitéz és menyasszonya
Legénységköltögetés ősrégi halotti toron

Mücsarnok 1888. Zichy M.rajzainak kiáll.

Zichy Mihály MDK

Madách :Az ember tragódiája

Isaura bucsuja Tankrédtől VII.szin
Éva:"Jó éjt! reggelre ne feledd a pénzt" VIII.sz.
Danton a nyaktilónál IX.szin

Miécsarnok 1888. Zichy M. kiállt

Zichy Mihály MDK

Madách: Az ember tragédiája
Keplerné légyottja X.szín
A londoni vásár, XI.szín

Mücsarnok 1888. Zichy M.rajzainak kiáll.

Zichy Mihály MDK

Madách: Az ember tragédiája

Ádám: "Hagyjátok ez anyának gyermekét!" XII.szin
Ádám: "Az éden kertnek egy késő sugára!" XII.szin

Mücsarnok 1888. Zichy M.rajzainak kiáll.

Zichy Mihály MDK

Madách: Az ember tragédiája

Ádám az ürben XIII. szin

Az eszkimó vendége, XIV.szin

Ádám:"Vége a komédiának" XV.szin

Műcsarnok 1888. Zichy M.rajzainak kiáll.

Zichy Mihály MDK

Madách: Az ember tragédiája

Az Ur : "Küzdj és bizva bizzál!" XV.szin

Műcsarnok 1888. Zichy M.rajzainak kiáll.

Zichy Mihály MDK

Képek az Osztrák Magyar Monarchia Irásban és Képben c.munka részére.

Pörosztó bajvivás
Harcdöntő párbaj
Szentiványi tüzünnep, Tüzugrás

Mücsarnok 1888. Zichy M.rajzainak kiáll.

Zichy Mihály MDK

Madách :Az ember tragédiája

Péter apostol:"Istennek dicsőség!" VI.szin
Hippia: "Atyám ó megkönnyülék!" VI.szin
Tankréd a patriarcha előtt VII.szin

Műcsarnok 1888. Zichy M. kiállt

Zichy Mihály MDK

Madách :Az ember tragédiája

Lucifer:"Pár ezredév guláidat elássa" IV.szin
Miltiades sorsa V.szin
Lucifer felköszönti a halottat VI.szin

Mücsarnok 1888. Zichy M. kiáll

Zichy Mihály MDK

Madách :Az ember tragédiája

Lucifer az Urral szemben I.szin

A paradicsomban II.szin

A Pharao és a haldokló rabszolga IV.szin

Mücsarnok 1888. Zichy M. kiállt

Tichy Mihály.

A Könyvbarátok Lapja második számában három illusztrált lapja szerepel.

Magyarság. 1928. febr. 23

Zichy Mihály.

Grafikai kiállítása megnyílt a Szépművészeti-múzeumban.

Magyarság, 1928. febr. 11.

Zichy Mihály

Forbát a Margitszigeten
állítják fel.

Esti Hírlap 1966. jún. 22.

Zichy Mihály

Grobrát a Margitszige-
ten állítják fel.

Magyar Nemzet 1966. jún. 23.

Zichy Mihály

Neve említve

Dunántúli Napló 1966. máj. 29.

Zichy Mihály festő M.N.G.K.

Két bohóc és egy paripa. 1901 repr.

Önarckép , vázlat . 1902 repr.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964.
CXLIII t.

Zichy Mihály festö **M.D.K.**

Hulló csillagok repr.

Mary Etlinger arcképe "

A bor hatalma "

Falstaff és leány kancsóval "

Talpra magyar / ill. Petöfi költ. repr.

Föltámadott a tenger / " " " "

Tancoló Tamara / Táncoló gruz leány / ill. Lermontov: Démon c. müvéhez, repr

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964.

~~LXXXIV-LXXX~~

LXXIV-LXXIX. t.

Zichy Mihály festö M.D.K.

A leányvári boszorkány / ill. Zichy Géza müve 9. énekéhez / 1880. repr.
Budapest üdvözlö felirata, 1880. repr.

A párizsi operaelöadás müsor-szinlapja 1879.repr.
Budapest üdvözö felirata, vázlat / repr.

A rab. repr.

A kisértetek órája, 1880. repr.

Courtisane / A modrn szirén, Béke áldásai / repr.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964.
XX
L

LXXXIV – LXXXIX. t.

.

Zichy Mihály festö M.D.K.

A csábitás / Daloló szirén / repr.

A bünhödés / Áldozat / repr.

A költö és a szöllövesszö / ill. Petöfi költeményéhez, repr.

Nem tesz föl a lyány magában egyebet / ill. Petöfi költeményéhez/ repr.

Ösz elején / Ill. Petöfi költeményéhez / repr.

Hozzám jössz-e ? " " "

Szerelmespár , repr.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964.
XC- XCII. t.

Zichy Mihály festö M.D.K.

Andrej és a lengyel lány / ill. Gogol: Tárász Bulyba c. müvéhez / 1880 repr.

Andrej halála " " "

A bölcsötöl a sirig / ill. Liszt müvéhez/ 1881. repr.

Gyere haza édesanyám . 1881. repr.

A repülö Démon / ill. Lermontov Démon c. müvéhez / repr.

A " " " "m " "

Tamara tánca " " " "

Berkovits Ilona: Zichy Mihály.. Bp. 1964.

XCIII-XCIX t.

.

Zichy Mihály festö **M.D.K.**

Mary hercegnö / ill. Lermontov Korunk höse c. müvéhez / repr.

Biela / " " " "

Études de femmes. 1885 repr.

Az ember tragédiája ill. vázlat repr.

A Paradicsomban / ill. Madách Az ember tragédiájához/ repr.

Lucifer felköszönti a halottat " "

Tankréd a patriarka elött " " "

Berkovits Ilona: Zichy Mihály.. Bp. 1964.

t.

C .-CX

Zichy Mihály festö M.D.K.

Izóra bucsuja Tankrédtól / Ill. Madách "z ember tragédiájához/ repr.

Danton a nyaktilónál " " "

Keplerné légyottja " " "

Küzdj és bizva bizzál " " "

Tüzugrás / Szentiván éji tüzünnep / repr. ill. Jókai A magyar nép c. müvéhez,

Csaba utja / ill- Jókai A magyar nép c. müvéhze

Rusztaveli átnyujtja müvét Tamara királynönek / ill. Rusztaveli A tigrisbörös lovag c. müvéhez/ repr.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály.. Bp. 1964.

T

CXI- CXVII ä

Zichy Mihály festö N.D.K.

Illusztráció Rusztaveli: A tigrisbörös lovag c. müvéhez:
Tariel és az arab király tábora, repr.

Tariel és az arab király rabszolgája , repr.

Avtandil és Tariel találkozása, repr.

Avtandil találkozik a három kurddal, repr.

Avtandil meglátogatja Pridont, és himnusza a hét bolygóhoz , repr.
A mágus levegön át r öppenve viszi Fagma levelét Nesztán-Daredzsánhoz, repr.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály.. 3p. 1964.

CXVIII- CXXIII t.

Zichy Mihály festő M.D.K.

Charitas, repr.

Ábárnd a festékesláda felett. 1887 repr.

Lachtai mosónö, repr.

Orosz család , 1888 repr.

Szent Imre élete: Születése, Tanittatása, Pannonhalmán, Halála, repr.

Fegyvertelen / ill. Jókai müvéhez/ repr.

A müvész fényképe , maga rajzolta allegórikus keretben

Berkovits Ilona: Zichy Mihály.. Bp. 1964.

CXXIV -CXXVIII t.

Zichy Mihály festö M.D.K.

Kinizsi , repr.

Szibinyáni Jank / ill. Arany balladájához/ repr.

Arany -ballada illusztrációk:

Hid-avatás, 1894 repr.

Az ünneprontók, 1894 repr.

Az egri leány, 1892 repr.

Török Bálint 1893 repr.
Pázmán lovag, 1896 repr.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964.

CXXX - CXXXV t.

Zichy Mihály festö **M.D.K.**

Arany-ballada illusztrációk:

Ágnes asszony, 1893 repr.

A walesi bárdok, 1894 repr.

Tetemre hivás, repr.

Rákócziné 1897 repr.

Vázlatlap Munkácsy ábrázolásával repr.

Keleti viseletek / Szikely Bertalanhoz irott levélben / repr.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964.

CXXXVI - CXXXIX t.

.

Zichy Mihály festő **M.D.K.**

Az obsitos / ill. Garay: müvéhez / repr.

A betyár nótája. 1900 repr.

Táj / Pétervár látképe / repr.

Illusztráció Petöfi János vitézéhez:
János vitéz kegyelmet ad a töröknek, repr.

János vitéz elbucsuzik a francia királytól
repr

János vitéz a griffmadáron , repr.

János vitéz áthalad a legyözött óriáson

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964.

CXXXIX - ~~CXXX~~

CXXXIX - ~~CL~~ CXLIIt

Zichy Mihály festö M.D.K.

Prólógus a mennyben Ill. Goethe Faust c. müvéhez repr.

Az imádkozó Faust " " " " "

Polgárok a város kapuja elött " " "

Katonák a város kapuja elött " " "

Éjszaka Faust dolgozószobájában " " "

Faust és Mefisztó " " "

Wagner éjszaka belép Fausthoz " " "

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964.

LXXII-LXXIII

M.D.K.

Lichey Mihály.

Az kunst-múzeum XXXIX. aukciójának
kiállításán műve szerepel.

Pesti Hirlap, 1928. Nov. 18.

Zichy Mihály MDK

Kinizsi

Vera

Mücsarnok 1924 február-március

MDK

Zichy Mihály, festöm.-gróf.
illusztr.

Z.M. vázlata Garay "Obsitos"-ához a
Garay albumból. Repr. 399.l.

Vas. Ujs. 1898.45.évf. 23.sz.

MDK

Zichy Mihály,festőm.-graf.
illusztr.

Különösen érdeklödik Ö Felsége Z.M. képe iránt:
" Erzsébet királyné Deák ravatalánál".
/ Már 10 éven nem volt Ferenc.József a muzeumban. /

A nemzeti muzeumot a király nov.8.-án
fogja meglátogatni.
Vas.Ujs. 1877. 684.l.

MDK

Zichy Mihály /1827-1906/

"Szent Anna". Jelzés lent jobbra görög betükkel. Szénrajz. 64x114.
"Apotheosis Petőfi Sándorra". Lemezpapir. 48.5x35.5
"Allegoria". Jelzés lent jobbra: Zichy Mihály. /Gróf A.Gy. gyüjteményéből./ Illusztr.XXV. táblán.

Ernst Muzeum aukciói.XV.57.1.

MDK

Zichy Mihály / 1827-1906/

"Illusztrácio Rustavalis "Parducbőr" gruziai költeményéhez". Jelzés lent jobbra orosz betükkel. Rajz. 27x18.

Ernst Muzeum aukciói.XV.57.1.

MDK

Zichy Mihály /1827-1906/

"Amorettek". Vizfestmény. 14.5x10.
Vázlat az "Árviz"c.képhez. Lemezpapir.
17.5x23.5.

Ernst Muzeum aukciói.XV.58.1.

MDK

Zichy Mihály

Az árvaleány sorsa, repr.

SzmKT 50. 113.1.

Zichy Mihály MDK

Illusztrációk Arany János balladáihoz, tus-, és tollrajzok

Műcsarnok 1896. ezredéves kiáll.

MDK

Zichy Mihály

Rózsaffy Dezső a becsületrend lovagja.

MDK

Zichy Mihály, festőm.
1827-1906

Női tanulmányfej. Ceruzarajz. Jelz.
Illusztrációk Lermontov "Korunk hőse" c. regényéhez. 24 rajz.

Árv. Közl. 1936. márc. 76. sz. 2. rk. sz. 56. l.

MDK

Zichy Mihály

Rózsaffy Dezső a becsületrend lovagja. Budapesti Hirlap 1930. márc.1.

Zichy Mihály

MDK

Illusztráció Arany János balladáihoz, repr.

Műcsarnok 1896. ezredéves kiáll.

Zichy Mihály festö **M.D.K.**

Tamara a ravatalon / ill. Lermontov: Démon c. müvéhez, repr.

Tamara a forrásnál " " "

Táncoló Tamara / vázlat / " "

Tamara a kolostorban " " "

Tamara a ravatalon / vázlat / repr.

A leányvári boszorkány / Zichy Géza müvé- cimlapjának illusztrációja, repr.

A leányvári boszorkány / hatodik ének ill. / "

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964.

LXXX- LXXXIII t.

Zichy Mihály festő M.N.K.

Öltözködő tiszt. 1853 repr.

Nappal / Tiszt kimenő előtt/ "

Este / Vetkőzik az öreg harcos /"

Diszszemle a Mars mezőn "

Jelenet a kürasszir szobájában "

Katonai oktatás "

Hazatérés / Tiszt találkozása feleségével/

Berkovits Ilona: Zichy Mihály Bp. 1964.

XI-XIV. t.

XI-XIV. t.

Zichy Mihály festő M.D.K.

Kaukázusi jelenetek : Ima /Könyörgés/ repr.

" " Az ellenség hullája "

" " Nőrablás "

" " Vizhordók "

" " Kaukázusi harcos lövése "

" " Kártyázó katonák "

Harmonikázás "

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964.

XV-XVIII. t.

Zichy Mihály festő M.D.K.

Kaukázusi jelenetek : Ima /Könyörgés/ repr.

" " Az ellenség hullája "

" " Nőrablás "

" " Vízhordók "

" " Kaukázusi harcos lövése "

" " Kártyázó katonák "

Harmonikázás "

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964.

XV-XVIII. t.

Zichy Mihály festő M.D.K.

Igor-ének / cimlap-illusztráció / 1853. repr.

Igor-ének illusztrációi:
Igor és serege, 1854 "

Igor és Vszevolod harca a polovecekkel "

Igor éa a Don "

Orosz Scaevola / Epizód az 1812-es háboruból repr.

Szomoru viszontlátás "

Nagyanyó és unokái

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964.

XIX-XXL. t.

Zichy Mihály festő M.D.K.

Richelieu és kedvese, 1856. repr.

Népünnepély. 1857. "

Fogoly a börtönben "

V.F. Tyimm festő. 1856. "

Női arckép, 1856 "

Önarckép, 1856 "

Két nő az erkélyen . 1857 "

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964.
XXII-XXVIII. t.

Zichy Mihály festő M.D.K.

Péntekiek társasága repr.

Politikai karikatura, 1857 "

Az ujdonsült tiszt mézeshetei . 1858."

Kis kellemetlenségek a müvészek életében 1858. repr.

Sirrablók / Halottrablás/ . 1858 repr.

Család, repr.

Uzsorás. 1859. repr.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964.

XXIX-XXXIII t.

Péntekiek társasága repr.

Politikai karikatura, 1857 "

Az ujdonsült tiszt mézeshetei . 1858."

Kis kellemetlenségek a művészek életében 1858. repr.

Sirrablók / Halottrablás/ . 1858 repr.

Család. repr.

Uzsorás. 1859. repr.

XXIX-XXXIII t.

Zichy Mihály

MDK

A bor hatalma

Műcsarnok 1923 tavaszi tárlat

MDK

Zichy Mihály,
festöm.-graf.-illusztr.

Magyar klub, magyar otthon magyar müvészek részére. Tiz évig egyhangulag Návay Aladár az elnök. Az elsö elnök Zichy Mihály volt.
/Amig a cát udvarába nem hivta./

Tóbori Kornél: Páris magyarjai. Brest. 12. sz. 21-22.l.

Zichy Mihály grafikus MDK

Híres illusztrációi Kora Madách-ideálját Jejezik ki.

R. Gy.: Illusztrációk Az ember tragédiájához 8.

NÉPSZABADSÁG, bp. 1964. nov. 5.

MDK

Zichy Mihály

Hat darab szépia kompoziciója a somogyi művészek reprezentativ kiállitásán.

Cikk: Somogyi ...

Képzőművészet, 1934. 78.sz. 229.lap

MDK

Zichy Mihály

Az árvaleány sorsa, repr.

SzmKT. 50-155.1.

Zichy Mihály MDK

Enyelgő faunok, olf.

Mücsarnok 1925-26 Aktkiállitás

Zichy Mihály MDK

Hulló csillagok, olf.

Műcsarnok 1925-26 Aktkiállitás

Zichy Mihály MDK

Aurora, olf.

Mücsarnok 1925-26 Aktkiállitás

Zichy Mihály

MDK

Bachansnő és faun

Műcsarnok 1925-26 Akt-kiállitás

MDK

Zichy Mihály

Rajzok az Ember tragédiájához

Álom

Műcsarnok 1925-26 Akt-kiállitás

Zichy Mihály MDK

Rajzaz "Ember tragédiájához"

Műcsarnok 1925-26 Akt-kiállitás

Zichy Mihály, grafikus MDK

Berkovits Ilona írt monográfiát Zichyről.

— Még az idén megjelenik a Magyar Irodalmi Lexikon 2

ESTI HIRLAP, Bp. 1963. szept. 4.

MDK

Zichy Mihály

Vasárnapi Ujság 1898. évf. 11. sz. 182.l.

MDK

Zichy Mihály

Lyka K.: Művészeti élet és irodalom. Magyar Művészet 1929. 637.l.

M.D.K

Lichy Mihály
festő –

Madách „Ember tragediáját"
Erőkitette meg.

Vayerné Libolen Ágnes: Madách évforduló a képzőmű-
vészetben

Művészet, 1965. január – 39 kop

MDK

Zichy Mihály

Levétel a keresztről

Szent Imre emlékkiáll. kat. Mücsarnok. 1930.
19.l.

Zichy Mihály, festő MDK

Több levele került a Szécsényi Könyvtár kézirattárába.

— : Kulturális hírek 8

NÉPSZABADSÁG bp. 1964. dec. 16.

Lichy Miliály
festő

M.D.K.

„Autodafé" vinies kartonja
a Nemzeti galeriában van
(reprod)

Gyenes István: Évatól — Tyneshová ig
Nők Lapja, 1964. május 9 — 15 l.

LAPKIADÓ VÁLLALAT
SAJTÓFIGYELŐ SZOLGÁLAT
BUDAPEST, VII., LENIN-KÖRÚT 9—11
Telefon: 227-651, 221-285

Népszava
1956 MÁR 1.

610

ZICHY MIHÁLY EMLÉKEZETE

A magyar művészettörténet egyik legszámottevőbb egyénisége 1906. március 1-én halt meg — ötven esztendővel ezelőtt — az oroszországi Szentpéterváron, a mai Leningrádban. Zichy Mihály a múlt századi magyar rajzművészet legjelentősebb mestere és romantikus festészetünk egyik kiváló művésze, a francia polgári forradalom célkitűzéseinek harcosa volt. Életműve fontos része a magyar—orosz kulturális kapcsolatoknak.

Zichy Mihály életének alakulása sokban magyarázza művészetének fejlődését. A gondos, alapos festés, a valóságábrázolás módszerének elvét vallotta már mint fiatal művész, de bécsi mesterének, Waldmüllernek biedermeier hangulatú világától merőben távoli, drámai hangú műveket festett. Témáit a polgári humanizmus filozófiájának hatása alatt választotta. Három tényező: a realista szemléletű rajz, az irodalmi romantika és a forradalmi humanista gondolat határozza meg művészetét. Nagyméretű olajképei és kartonjai (amelyek többnyire a felnagyított rajz hatását keltik) harcosságuk mellett sem számíthattak tömegvisszhangra, mert valamiféle *általános* »világigazságért« harcoltak, nem pedig a kor társadalmi küzdelmeiből merítették a jellegzetes, a korra tipikus témát. S ez az, ami Zichy Mihályt, a forradalmi romantikust felfogásában elválasztotta a nagy kritikai realistáktól, Munkácsytól és az orosz festészeti realizmus épp ez időben bontakozó mozgalmától.

Már Jókai is megírta egy cikkében, hogy — »...aki Zichy Mihály művészi tehetségét meg akarja ítélni, az ne a festőállványnál, hanem a rajzolótáblánál keresse őt fel.« Rajzaiban az orosz nép életéből vett jeleneteket ábrázolt; másokon a léna udvari-nemesi életet tette gúny tárgyává. A magyar, de az európai vízfestés legszebb alkotásai közé illenek a pipa és a has ízes filozófusának, Falstaff lovagnak a képmásai, vagy az a műve, amely a XVI. századi reneszánsz kimagasló kerámikusát, Bernard Parissy-t ábrázolja. Ezekben az alkotásokban az emberábrázolás tökéletességét és az akvarell-technika kitűnő ismeretét láthatjuk.

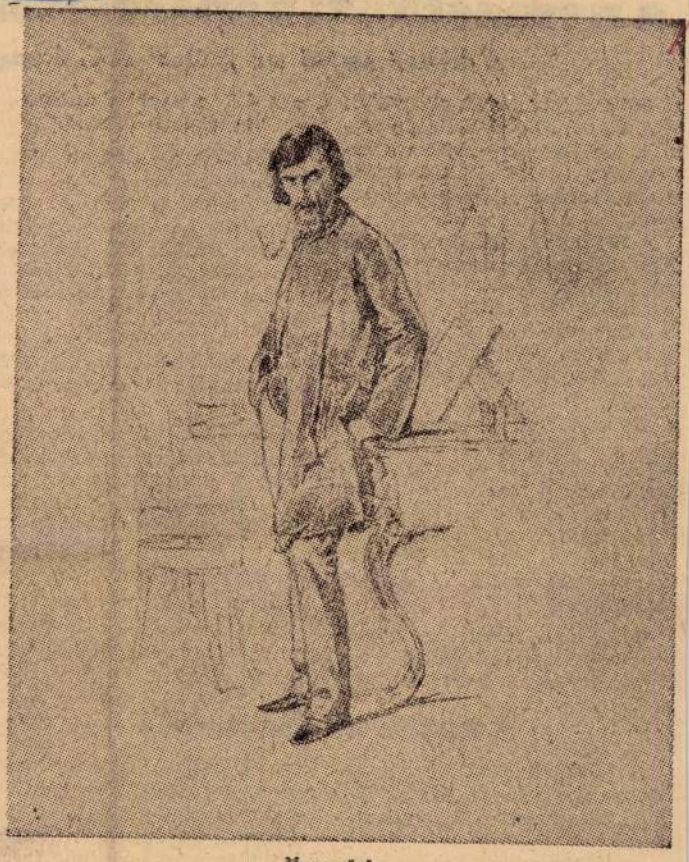

Önarckép

Életművének legnépszerűbb alkotásai: illusztrációi. Ebben a műfajban érvényesült legjobban polgári humanizmusa, irodalmi műveltsége s páratlan rajzkészsége. Illusztrációiban világviszonylatban is maradandót alkotott. Goethe, Victor Hugo, Lermontov, Puskin műveihez készített rajzokat. Az igaz hazafi szeretetével fogott hozzá Petőfi műveinek illusztrálásához. Életének talán egyik legszívesebben vállalt művét, bár nem a legjobbat alkotta meg Arany János balladáinak illusztrálásával. Ezek a rajzok sokkal romantikusabbak, bőbeszédűbbek, deklamálóbbak Arany János szűkszavú és mélyebb érzelmekre épített költészeténél. S bár Zichy képzeletének erejével követni képes az Arany János-i világot, formai kifejezésmódjában elmaradt Arany egyszerűségében is oly hatásos ábrázolásmódjától. Madách Imre halhatatlan művéhez, Az ember tragédiájához készített krétarajzai bizonyítják, hogy amikor költő és rajzoló világnézeti különbözőségei csökkennek, a költemény és rajz közötti formai ellentétek is feloldódnak.

Zichy Mihály nemcsak művészetével, hanem emberi magatartásával is hitet tett forradalmi humanizmusáról. Életművének értékelése mindig is sok vitát váltott ki. A marxista magyar művészettörténeti kutatás egyik legnagyobb feladatának tartotta Zichy Mihály művészetének helyes értékelését. Ezt szolgálta 1952-ben a Szépművészeti Múzeumban rendezett Zichy emlékkiállítás is (ez a Tretyakov-képtár Zichy anyagát is bemutatta), valamint Bényi László és Supka Mária sok új adatot közlő és több egyéni szempontot felvető monográfiája. Zichy Mihályban a társadalmi haladás harcosát, sok nagyszerű illusztráció alkotóját, az akvarell-technika és a rajzművészet kiváló múlt századi mesterét tiszteljük.

Noszlopi György

A kongresszus nagy befolyást gyakorol a nemzetközi kapcsolatok fejlődésére

A kínai sajtó az SZKP XX. kongresszusáról

Peking, február 29. (TASZSZ)

A Kínai Népköztársaság sajtója továbbra is élénken kommentálja az SZKP XX. kongresszusa munkájának eredményeit.

A Kuangmingzsipao az SZKP XX. kongresszusának nemzetközi jelentőségével foglalkozó vezércikkében azt írja, hogy ez a kongresszus nagy befolyást gyakorol a nemzetközi kapcsolatok fejlődésének egész menetére.

A kínai nép — folytatja a lap — lelkesen üdvözli az SZKP XX. kongresszusának határozatait, amelyek a szocializmus építésében kivívandó új győzelmekre, az egész világ békéjének megszilárdításáért folytatandó harcra lelkesítik a kínai népet.

Kína népe eltökélte, hogy továbbra is szilárdítja a szövetséget a Szovjetunióval és a népi demokratikus országokkal.

A Kungzsenzsipao, a szakszervezeti szövetség lapja »Világtörténelmi jelentőségű esemény« című cikkében azt írja, hogy az SZKP XX. kongresszusa hatalmasan hozzájárul a kommunista építés ügyéhez az egész világ békéjének fejlesztéséhez és szilárdításához, lelkesítő erőt adott a szovjet népnek, az egész világ dolgozóinak.

A kongresszusnak a hatodik ötéves tervre vonatkozóan elfogadott irányelvei a Szovjetunió kommunista építésének hatalmas programját jelentik. E nagy béketerv megvalósulása még szembeötlőbben megmutatja majd a szocialista rendszer összehasonlíthatatlan előnyeit a kapitalista rendszerrel szemben.

tott arra a nagy igazságra is, hogy

a békés egymás mellett élés nemcsak szép eszme, hanem reális koncepció is, amely megfelel a mai világ feltételeinek és kívánalmainak.

A lap idézi N. Sz. Hruscsov vonatkozó kijelentéseit, majd megállapítja: A békés egymás mellett élésnek ez a koncepciója szolíd bázist teremt a konstruktív politika számára a nemzetközi kapcsolatok terén. Kétségtelen tehát, hogy az egymás mellett élés eme felfogásának következetes betartása és annak további elmélyítése jelenti azt a biztos utat, amely a nemzetközi légkör megjavításához, a népek és országok közeledéséhez, valamint az általános biztonság szolíd alapjain álló nemzetközi kapcsolatok kiépítéséhez vezet.

A Borba kommentárja

A Borba hosszabb kommentárban foglalkozik az SZKP XX. kongresszusának munkájával.

— Közvéleményünk — kezdi kommentárját a Borba — nagy érdeklődéssel és figyelemmel kísérte a Szovjetunió Kommunista Pártja XX. kongresszusának munkáját. Közvéleményünk — fűzi hozzá — megállapíthatta, hogy a XX. kongresszus nagy előrehaladásról tett bizonyságot a Szovjetunió bel- és külpolitikájában egyaránt, olyan előrehaladásról, amely nagyjelentőségű a szocializmus ügyére és a nemzetközi viszonyok megjavítására, valamint a világbéke megszilárdítására nézve.

A kongresszus — folytatja a Borba — erélyesen hangsúlyozta, hogy a háború nem elkerülhetetlen, megakadályozható és meg is kell akadályozni. A kongresszus rámutatott arra a nagy igazságra is, hogy

N. Sz. Hruscsov fogadta az SZKP XX. kongresszusán részt vett kínai küldöttséget

N. Sz. Hruscsov, az SZKP központi bizottságának első titkára február 28-án fogadta a Kínai Kommunista Pártnak az SZKP XX. kongresszusán részt vett küldöttségét: *Csu Te* marsallt, a küldöttség vezetőjét, továbbá *Teng Hsziaoping*, *Vang Csia-hsziang* és *Tan Csen-lin* elvtársakat, a küldöttség tagjait.

Megalakították az SZKP központi bizottságának OSZSZSZK-irodáját

Moszkva, február 29. (TASZSZ)

Az SZKP központi bizottsága az OSZSZSZK köztársasági szervei, területi, határterületi pártszervei, szovjet és gazdasági szervei munkájának konkrétebb vezetése és a köztársaság gazdasági és kulturális építésével összefüggő kérdések operatívabb megoldása céljából megalakította az SZKP központi bizottságának OSZSZSZK-irodáját.

Az SZKP központi bizottsága OSZSZSZK-irodájának elnöke *N. Sz. Hruscsov*, az SZKP központi bizottságának első titkára, az iroda elnökhelyettese *N. J. Beljajev*, az SZKP központi bizottságának titkára.

Moszkvába érkezett Vincent Auriol

Február 29-re virradó éjszaka K. J. Vorosilovnak, a Szovjetunió Legfelső Tanácsa elnöksége elnökének személyes

lalatokba, kolhozokba és több városba.

K. J. Vorosilov, a Szovjetunió Legfelső Tanácsa elnök-

Tiltakozó tüntetések Szudánban 194 letartóztatott paraszt halála miatt

Kairó, február 29. (TASZSZ)

Khartumi jelentés szerint a szudáni Koszti város (Kék-Nilus-tartomány) környékén *parasztmegmozdulásokra* került sor. A gyapottermelő parasztok a gyapotjukért kapott ellenszolgáltatás felemelését követelték. Mikor a gyapotrészvénytársaság nem volt hajlandó teljesíteni a követelést, a társaság ültetvényein dolgozó parasztok *sztrájkba léptek*.

A sztrájkolók ellen rendőröket küldtek. A rendőrséggel való összetűzés következtében

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

Zichy Mihály

MAGYAR NEMZET

1964 JUL 21

Vasárnap nyílt meg Zala községben a Zichy Mihály Emlékmúzeum. Zichy Mihály néhány világhírű festménye, 25 rajza, vázlata és népszerű illusztrációinak reprodukciói láthatók a múzeumban.

*

ben vesznek részt a lakóházak
békéjének biztosításában.

Pétervár/Oroszország/

Zichy Mihály lakóhelye

MŰVÉSZET
I.évf. 1902.
251-254.
"Látogatás..."

Szentpétervár. Zichy

Budapesti Hilap. 1882. szept. 14. 3.

Zichy Mihály festőművész egy
orosz kiadó....

Szentpétervár

Földrési lapok 1869. V. 27. 475.

Hír Zichy Mihály útjáról

M.D.K.

Zichy Mihály

"Szüz Mária és szülői" c. festményének repr.-ját készíti a Verbőczy nyomda, adja hirül a "Kritika" c. rovat.

Magyar Salon, Bp. 1900. december 597-598. lap

MDK

Zichy Mihály

Szibinyáni Jank, repr. Rajz Arany János balladájához

Pesti Hirlap 1927 évi Kincsesháza.

MDK

Zichy Mihály

Molnár E. dr.: Karlovszky Bertalan. Az Orsz. M. Kir. Képzőm. Főisk. Évk. 1937/38-1938/39.

MDK

Zichy Mihály

siremléke, készitette Strobl Alajos

Strobl Alajos /liptóujvári/. E. G. II. 479.l.

MDK

Zichy Mihály

Áldozat

Modern szirén

Daloló szirén

Thirring G.dr.:Szépmüv. Muzeum. Budapest részletes kalauza. Részletes helyi kalauzok 1. Bp. 1926. 100.l.

Zichy Mihály
festő

MDK

1874-ben díszkiadást jelentettek
meg Petőfi összes műveiből, a
kötto 1845. évi arcképével és 65 szö-
veghéppel, melyeket harai művesek
készítettek így Zichy Mihály is

P. Brestyánszky Ilona Szárcsés az Athenaeum
Művészet, 1969 február – 14 lap.

M.D.K.

Zichy Mihály

A Kaukázus belsejébe utazik a müvész, hogy egy orosz kiadó megbizásából Lermontov összes müveinek illusztrálásához tanulmányokat készitsen, -irja az "Irodalom és Müvészet" c. rovat.

Képes Családi Lapok. Bp. 1882. juni. 18. 4. évf. 38. sz. 605. lap

Zichy Mihály

Müveinek patirikus volta miatt a cqdri udvar és a klérus körei a mestert pámos esetben támadták.

Engagierte Kunst, Wien. Kiállitás-katalógus, 1966. 72 l.

Zichy Mihály

62 sz. „Politikai karikatura", rajz, 32.1 x 44.6 cm., Ososzországban 1857.

Engagierte Kunst, Wien. Kiállítás, 1966. Katalógus, 10 l.

M.D.K.

Zichy Mihály

"Madách Imre válogatott munkái" c. kötetet illusztrálta, irja a lap "Irodalom" c. rovatában "Az irodalom kincsei" cimmel.

Magyar Salon, Bp. 1903. január. 38. kötet. 421. lap

Zichy Mihály

festőművén 1827. okt. 21-én született
1847-ben a cári udvarhoz került.
A 70-es években Párizsba költözött, majd Budapestre jött.
Vincentovott Oroszországba, ahol haláláig dolgozott.
Illusztrációi: Petőfi, Arany, Madách, Lermontov, Byron, Goethe, Rusztaveli, Gogol és Victor Hugo műveihez – hírezek.

Pest megyei Hírlap: 1967. okt. 21. 5.o.

M.D.4

Lichy Mihály
festő

A Madách díszkiadás 15 rajzával
1887-ben jelent meg, az 1888-as
kiadást már 20 rézmetszetit illusztrá-
ció díszítette.

P. Brestyánszky Ilona: Szárcsés az Athenaeum.
Művészet, 1969. február – 14 lap

M.D.K.

Zichy Mihály

"Az orosz cár udvari festője" cimmel a lap bemutatja a művésztkét f nyképfelvételen.

Magyar Salon, Bp. 19o4. dec. 41. kötet
267. lap

Zichy Mihály

jelzi a romanticismus megjelenését.

Pogány Ö. Gábor, A Magyar Nemzeti Galéria (ismertető) 16. l.
Budapest 1965

MDK

Zichy Mihály
festő

Zichy ~~Mihály~~ illusztrációjával ihes Madách
könyvet 1893-ban, 1895 és 1898 ban utánanyo-
mást kapott nagyszerűségére való tekintettel.
1897-ben 8000 példányos külön kiadás jelent
meg.

P. Brestyánszky Ilona: Szárcsés az Athenaeum
Műveszet, 1969. február – 14 lap

M.D.K.

Zichy Mihály

1894. márc. 12.-én/
/Művésztársaival megalapitotta a Nemzeti Szalon
Magyar Képzőművészek és Müpártolók Egyesüle-
té"-t, közli a Képeink c. rovat "A Nemzeti
Szalon tizéves jubileuma" cimmel.
A müvész fényképét hozza a lap.

Képes Családi Lapok, Bp. 19o4. ápr. lo.
26. évf. 15. sz. 26o, 261, 274. lap

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI
DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

M.D.K.

Zichy Mihály

"Mult" és "Jelen" c. kompoziciója disziti az "Aradi vértanuk albuma" c. müvet, mely az aradi vértanuk szobrának lelplezésére készült.

Képes Családi Lapok. Bp. 189o. szept. 21. XII. évf. 38. sz. 6o8. lap

Zichy Mihály

Említve

Antalffy Gyula: „Somogyország" nézvánosa
Kaposvár
Somogyi Néplap, Kaposvár, 1970. feb. 8.

1-es számu cédula M.D.K.

Zichy Mihály

"A bor hatása", "Luther Wartburgban", "Hulló csillagok" c. alkotásainak repr.-ját hozza a lap.
A Hónapról-hónapra c. rovat közli: "Zichy Mihály meghalt." Majd rövid beszámolót ad a müvész utjáról: 1853-ban Miklós cár udvarában a cár udvari festőjévé nevezte ki. Korábban még k847-ben Mihajlovna Katalin nagyhercegnőt rajzra tanitotta. A cári udvarban a Romanov család történetének illusztrátora 1874-ig.

Magyar Salon, Bp. 1906. ápr. hó. 44. kötet
503, 504,505, 539. lap

2-es számu cédula M.D.K.

Zichy Mihály

A cári udvarból Párisba ment, majd Angliába utazott s később visszatért hazájába. 1882-ben ujra vissza megy a cári udvarba. Angol, orosz, német, magyar és gruz költőket illusztrált. Lermontov: "Démon" c. költeményét is ő illusztrálta. Hazai költőink közül Petőfi, Arany, Madách, Jókai müveit illusztrálta. Eredeti rajzait a Nemzeti Muzeum őrzi,-irja a lap.

Magyar Salon, Bp. 1906. ápr. hó. 44. kötet 539. lap

Zichy Mihály
festő

M.D.K.

Méltatás

Maiffy Albin: Soós István ...
Művészet, 1969 április – 26 lap.

Zichy Mihály

10 sz. 1827-ben Magyarországon, Zala megyében született, meghalt 1906-ban Szentpétervárott. 1859-óta négy czár uralkodása alatt udvari festő.

Engagierte Kunst, Wien. Kiállítás-katalógus, 1966. 72 l.

M.D.K.

Zichy Mihály

Arany: Toldi trilogiájának néhány jelenetét készitette el "Tirolban, ahol most időz. Egyiket részletesen kidolgozza a Képzőművészeti Társulat nagyobb mülapja gyanánt", melyet a Társulat rézkarcban sokszorositja tagjai számára, -közli az "Irodalom és Müvészet" c. rovat.

Képes Családi Lapok, Bp. 1881. aug. 14.
3. évf. 46. sz. 734. lap

M. D. K.

Zichy

Akvarelljeit, krétarajzait s a Bécsben kiállitott festményeit állitotta ki a Mücsarnok, -adja hirül a "A HÉT története" c. rovat.

Képes Családi Lapok, Bp. 1881. május 15.
3. évf. 527. lap

M.D.K.

Zichy Mihály

"Modern szirén" c. képével részt vesz a Műcsarnokban rendezett Nemzetközi Kiállitáson. Képzőművészet c. rovat hiradása.

Képes Családi Lapok, Bp. 1885. juni. 21.
39. sz. 623. lap

M.D.K.

Zichy Mihály

A müvész a cárral Moszkvába utazik és ott a koronázási képeket festi. A képeket az 1885.-i tárlaton nálunk is bemutatják, - irja az Irodalom és Müvészet c. rovat.

Képes Családi Lapok, Bp. 1883. május 2o
34. sz. 543. lap

M.D.K.

Zichy Mihály

"Leányvári boszorkány" -hoz készitett eredeti illusztrációit a Mücsarnok kiállitja, -közli a Fővárosi Hirek c. rovat.

Képes Családi Lapok. Bp. 1882. nov. 19.
8. sz. 127. lap.

Zichy Mihály

illusztrációk díszítik „Az ember tragédiája" japán kiadását.

Magyar Nemzet, 1967. XII. 20. 4. o.
Napló

M.D.K.

Zichy

A Mücsarnok téli kiállitásán szerepel müveivel a müvész, -adja hirül A HÉT TÜKRE c. rovat.

Képes Családi Lapok, Bp. 1894. dec. 2.
16. évf. 49. sz. 784. lap

M.D.K.

Zichy Mihály

A "Tavaszi Kiállitás" cimmel ir Rippl Rónai János a tárlatról, s a müvészt a legnagyobb alkotó müvészek közé sorolja.
/Müveit külön nem emliti./

Képes Családi Lapok, Bp. 1895. május 5.
17. évf. 19. sz. 303. lap

Ügyintéző:
Tárgy:

MDK

Zichy Mihály, grafikus

Szerepel a Soó-gyűjteményben.

Máté György: A professzor ajándéka 6.

Népszabadság, Bp. 1969. szept. 12.

Művészetsociologia.

A Kr. T. részvéte Zichy Mihálynak bátyja elhúnyta alkalmából.

Kr. T. 453/1898. és 589/1898.
1898. jun. 2. és jun. 9.

M.D.K.

Zichy Mihály,festő

Tudomásunk van ar ól,hogy Telepy Károlyt külföldi
újai alkalmából. 573.o.129.jegyz.

Telepy Katalin: Telepy Károly, a magyar táj romantikus festője. 545.o.
Debreceni Déri Múzeum Évkönyve. IX. 1966-67.
Debrecen, 1968. Alföldi Nyomda, Debrecen.

MDK

Zichy Mihály

Orgia

Thirring G.dr.:Budapest részletes kalauza. Részletes helyi kalauzok 1. Szépmüvészeti Muzeum. Bp. 1926. 100.l.

Zichy Mihály, festő MDK

Zala községben Zichy Mihály emlékmúzeumot nyitottak meg. Anyagában a művész néhány viláphírű festménye látható.

— : Hirt 6.

ESTI HIRLAP, bp. 1964. júl 20.

MDK.

Zichy Mihály

Rövid utalás "A Rombolás Géniusza" c. albumára.

Tükör 1965.márc.23. lap - 21.

Zichy Mihály, grafikus MDh

A győri színházban bemutatott színjáték díszleteit Baráth András tervezte. „Külön elismerés illeti stilizált Zichy-illusztrációi-másolatát."

Jákó Pál: Madách 8.

NÉPSZABADSÁG

Sp. 1965. márc. 2.

MDK

Zichy Mihály

Ungarn. Bp. 1917. 453.1.

MDK

Zichy Mihály festő

Képzőmův. Szemle 1880. 12. sz. 174 l.

MDK

Zichy Mihály

Képzőművészeti Szemle 1879. 8. sz. lol l.

EA ..... ltsz. Gyűjtés he

MDK

Zichy Mihály festő

Képzőművészeti Szemle 188o. II. 7.sz. 1o6 l.

elye :----------

M.D.K.

Zichy Mihály

„A démon fegyverei" c. müvéről ir Harsányi Zoltán: „Péterfy Jenő a képzőművészetről" c. tanulmányában. A kép az 1878-i párizsi világkiállításon szerepelt a magyar pavilonban. Péterfy cikket ir a képről s kifogásolja a kép tendenciájának "nehezen érthetőségét". Az erős kritika polémiát vált ki, Zichy Antal, a festő bátyja cikket ir a kép védelmében, amire Péterfy ujra válaszol.

Dr. Harsányi Zoltán: Péterfy Jenő a képzőművészetről. Kny. Eger. 1957. Az Egri Pedagógiai Főiskola Füzetei. 2. 1.

Zichy Mihály, illusztrator M.D.K.

(folyt).

14. Faust el akarja hergetni Mefisztót
15 Faust álma
16. Faust aláírja a szerződést
17. A szerődés meghöttetett
18. Mefisztó és a tanítvány
19 Faust a boszorkány bűvkörében (2 változat)
20 Faust néjákor emeli a szűrőt

Catalogo delle illustrazioni di Michele Zichy sul Faust di Goethe recentemente scoperte ed esposte per la prima volta. - Annesso al Catologo della Mostra art.dell'Acc. d'Ungh.in Roma. 1947. 32.old.

M.D.K.

Zichy Mihály

Festőművész.

A legszebb magyar rajzok a XIX és XX.század kiállitása nyilik a Nemzeti Galériában.

Népszava 1959.aug.16. 4.old. 192.szám.

M.D.K.

Zichy Mihály, illusztrátor

(folyt.) Goethe Faustjához készült 20 illusztrációjának eredeti tollrajza, melyek először kerültek kiállításra!

1. Prológus az égben
2. Faust szobájában
3. Faust és a szellem
3b Várlat fentiher (3. verso)
4. Faust és Wagner
5. Faust méreggpokárral köszönti a hajnalt
6. Faust imádsága
7. Polgárok a városkapu előtt.

Catalogo delle illustrazioni di Michele Zichy sul Faust di Goethe recentemente scoperte ed esposte per la prima volta. - Annesso al Catalogo della Mostra artistica dell'Accademia d'Ungheria in Roma. Roma, 1947. 31.old.

-2-

Zichy Mihály, illusztrátor M.D.K.

(folyt.) Öt éves párisi tartózkodása idején (1874-79.) 20 sollrajzot készitett Goethe Faust-jához. A sorozat azonban befejezetlen maradt. Mindmáig e rajzok eredeti jei nem voltak ismeretesek, s e nagy fontosságu művek most kerülnek elsőzor kiállitásra, a nagy művész születésének 120 éves évfordulója alkalmából.

Catalogo delle illustrazioni di Michele Zichy sul Faust di Goethe recentemente scoperte ed esposte per la prime volta. - Annesso al Catalogo della Mostra artistica dell'Accademia d'Ungheria in Roma. Roma, 1947. 31.old.

M.D.K.

Zichy Mihály, illusztrátor

sz. Zalá-n. 1827-ben, megh. Péterváralja, 1906-ban. Illusztrálta Shakespeare, Lermontov, Gogol, Goncsarov, Byron, Musset, ifj. Dumas, Victor Hugo, Gauthier műveit, és többek között Madách, Petőfi és Arany és Vörösmarty legnagyszerűbb értelmereseit. (Szószerinti fordítás az 1947-ben a Római Magyar Akadémia kiállításán bemutatott és Tomassy Gyula tulajdonát képező 20 rajzáról (Katalogusából.)

Catalogo delle illustrazioni di Michele Zichy sul Faust di Goethe recentemente scoperte ed esposte per la prima volta. - Annesso al Catalogo della Mostra art. dell'Acc. d'Ungh. in Roma. 1947. 31. old.

M.D.K.

Zichy Mihály
festő

Méltatás.

Márffy Allin: Drama a tengeren.
Műrészet, 1969. február – 12 lap.

M.D.K.

Zichy Mihály

A lap "Irodalom" c. rovata beszél a "Remekirók Képes Könyvtára" kiadásáról, mely hét kötettel indult s a müvész a kötetek egyikének illusztrátora.

Magyar Salon, Bp. 1902. január hó XXXVI. kötet 406-409. lap

M.D.K.

Zichy István festő

nevét említi a szerző Th. Gautier-nek róla írt tanulmányával kapcsolatban.

Szij Rezső: AzAmicus és Reiter László könyvmüvészete
Müvészettörténei Értesitő, 1968. XVII.évf. 1-2. sz.
57. old.

MDK

Zichy Mihály, festő

A kaposvári múzeumban a somogyi festők [– köztük Zichy Mihály –] műveinek egy jelentős része látható.

Antalffy Gyula: A Balatontól délre 17–19.

CSALÁD és iskola. Bp. 1968. július

ZICHY MIHÁLY, AKVARELL

DR. ELISCHER VILMOS GYŰJTEMÉNYÉBŐL

ZICHY MIHÁLY, AKVARELL

DR. ELISCHER VILMOS GYŰJTEMÉNYÉBŐL

Zichy Mihály

ARANY JÁNOS BALLADÁI ZICHY MIHÁLY RAJZAIVAL.

Ráth Mór kiadása.

Ráth Mór diszes uj vállalatot indított meg Arany János balladáinak illusztrált kiadásával. A kitűnő művész *Zichy* Mihály, a rajz e nagy mestere illusztrálja Arany balladáit s a szöveget is ő másolja jellemzetes írással. Zichy évek óta fogjalkozik Arany illusztrációjával, egész szeretettel és élvezettel, a nagy költő szolgálatába adva hazafias érzését, teljes művészetét. Az új vállalat prospektusából átveszszük a következőket :

Nagy költőnk halhatatlan alkotásai közül talán a balladákról mondhatni el leginkább, hogy a figyelmesebb vizsgáló előtt a gyönyörködésnek mindannyiszor felfrissülő forrásait tárják föl. Ezért a balladák fejtegetésére és magyarázatára irodalmunknak legkitünőbb aesthetikusai szentelték idejöket és fáradságukat.

De minden kommentár között bizonyára legkedvesebb és legvonzóbb az, a mit egy genialis festőművész adhat, a kinek képzelete a költő szellemi alkotásait elevenen, képekben testesíti meg, s a ki művészetének eszközeivel a képzelet alkotásait szemmel láthatókká tudja varázsolni.

Világhírű nagy művészünk, *Zichy Mihály*, évek óta foglalkozik Arany balladáival. Tárczájában évek óta kész vázlatokkal várta a kedvező órát, midőn egyéb feladataitól kissé szabadulva, azok kidolgozására szentelhesse erejét. Élvezettel, gyönyörűséggel, egész lélekkel csüggött feladatán, buzgón óhajtva — a mint egy erre vonatkozó levelében irja — beletenni e kedvencz művébe «*a mit Isten tudnia adott.*»

Alkotó képzeletét, ízlését, humorát, kifogyhatatlan művészi leleményét, óriási rajztudományát, egy szóval azt a tüneményes művészi teremtő erőt, a melyet a francziák kitünő műkritikusa Gauthier Teofil «*un monstre de génie*»-nek nevezett, ezúttal teljesen a költő szolgálatára adva, sorról-sorra, képről-képre követi annak alkotásait, de mégis önálló, mégis eredeti, mégis mindenütt «*Zichy*» maradt. A rajzok száma, beosztása, compositiója, kidolgozása tekintetében teljesen szabadon követte a saját inspiratióját.

A hol a ballada cselekvénye egy főjelenetben pontosúl össze, ott a művész is egy nagy képre csoportositotta alakjait; a mely balladának menetele folyamatosabb, annál az illusztráczió is kisebb jelenetek sorozatával követi a cselekvényt. A mint Arany a tárgyhoz mérten változtatja hangját, rhythmusát és vers alakjait, úgy változtatja Zichy is a művészi előadás módját.

Ekként a huszonkét balladához mintegy százötven kisebb-nagyobb rajzot tervez, melyek részint vázlatban, de *nagy részben már teljesen ki is dolgozva, kiadásra készen állanak.*

A kiváló előszeretetet, kedvet és gyönyörűséget, melylyel nagy művészünk e költemények művészi magyarázatával foglalkozott, különösen bizonyítja az, hogy *Zichy Mihály* azok *egész szövegét is a saját kezével irta meg, mondhatni a szavakat a rajzokkal mintegy művészi egységbe olvasztotta össze,* mi különösen érdekessé és becsessé teszi a gyűjteményt.

«Ha szabad volna merész kifejezést használni, Aranyt a ballada Shakspere-jének nevezhetnők», írja *Gyulai Pál.* Ilyen merészség nélkül is bizvást elmondható, hogy e balladák : Zichy rajzaival illusztrálva, a magyar szellemi teremtő erő legjava alkotásai közé tartoznak és a legmagasabb műveltségű nemzetek legelső rangú díszműveivel bátran versenyezhetnek. Sőt egy-egy költői mű egész tartalmának rajzok által való ilyetén genialis kimerítő művészi előadása egyáltalán az egész világirodalomban alig-alig található.

A balladák egyenként jelennek meg, royal folio alakban, s ha a sorozat elkészül, nagy diszes albumot alkotnak. Az első illusztrált ballada «*A walesi bárdok*» a művész által leirt szöveggel, egy egész lapra terjedő illusztráczióval s a balladát befejező záróképpel jelent meg most, s ennek ára 3 frt. Egy-egy egész ballada ára terjedelméhez, az illusztrácziók számához és nagyságához képest 2—6 frt lesz. A Zichy Mihály által eddig leirt, illusztrált és reprodukczió alatt levő balladák még a következők : *Hidavatás* 1 albumlappal, 4 szöveg illusztráczióval, *Bor vitéz* 4 szöveg-illusztráczióval, *Éjféli párbaj* 1 albumlappal, 3 szöveg-illusztráczióval, *Ágnes asszony* 1 albumlappal, 7 szöveg-illusztráczióval, *Ünneprontók* 1 albumlappal, 3 szöveg-illusztráczióval, *V. László* 5 szöveg-illusztráczióval, *Egri leány* 10 szöveg-illusztráczióval, *Zách Klára* 5 szöveg-ilusztráczióval, *Tengeri hántás* 5 szöveg illusztráczióval, *Török Bálint* 10 szöveg-illusztráczióval, *Szibinyányi* Jank 1 albumlappal, 6 szöveg-illusztráczióval.

A magyar irodalom és művészet minden barátja egyenlő örömmel és érdeklődéssel tekint a többi füzetek elé.

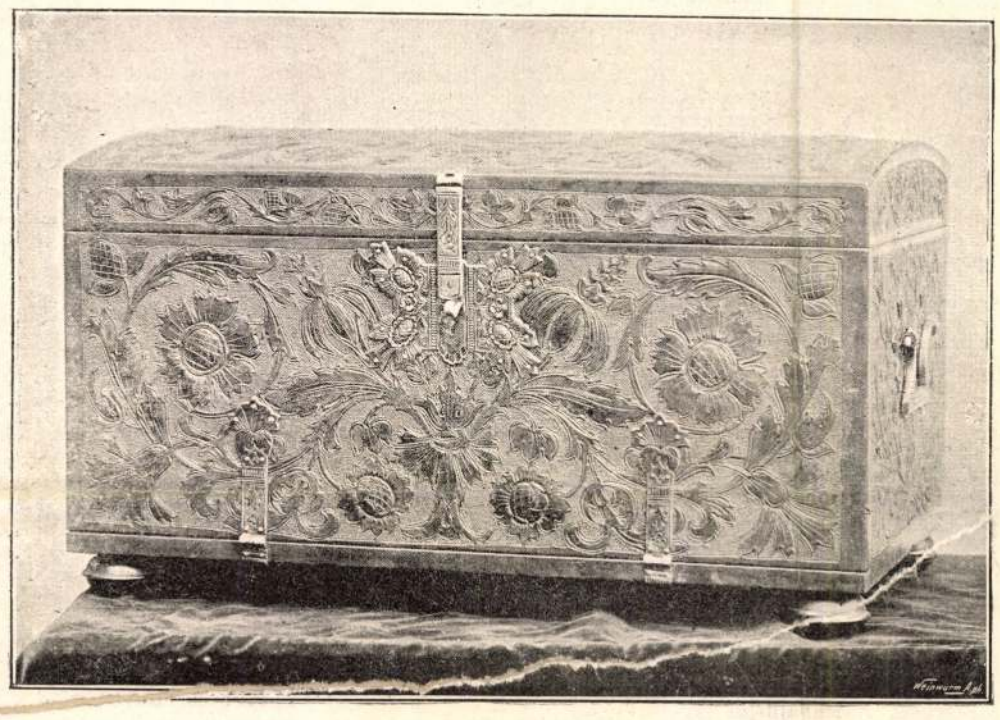

A díszláda, melyben Wekerle miniszterelnöknek Budapest díszpolgári oklevelét átnyujtották.

KARÁCSONYI KÉPEK.

A föld kerekségének minden keresztény népe bizonyos, néha sajátságosnál sajátságosabb szokások közt ünnepli a karácsonyt, a mely szokások jó része visszanyúlik még egész a pogány őskorba.

Nálunk ugyan már mind jobban elkopnak, elszintelednek s végkép el is maradoznak ezek a régi szokások, inkább csak irmagúl, egyes vidékenként tartják még magukat régi teljes erejükben. Hanem egy megmarad: Mikor megcsendülnek a kis harangok abban a régi, vedlettes toronyban s mintegy varázshangra megváltozik minden. Mint mikor a napsugártól felszakadozik, eloszlik a sűrű köd, ugy tűnik el a kis harang hivogató szavára a nehéz, nyomasztó gond, keserv.

A hívek mennek, egyenként, csapatostul az Ur házába, kiéneklik, kibuzgólkodják magukat, s olyan megnyugodva mennek vissza hajlékaikba! Hiszen lám megszületett a Megváltó s az a jó Atya, a ki őt elküldte, ezután is gondot visel az ő földi gyermekeire.

A szomszédos osztrák tartományok lakosainál még nagyon sok régi karácsonyi szokás életben van ma is.

Sok érdekes dolgot találunk erre nézve «Az Osztrák Magyar Monarchia irásban és képben» czimű nagy honismertető munkában, a honnan átveszünk egy pár, szomszédaink karácsonyi szokásait ábrázoló rajzot.

Itt van mindjárt egy igen érdekes jelenet: a pohár köszöntő a «badnjak» felett, a mi a *dalmatáknál* szokásos és ebben áll :

Karácsony estéjén az apró népség egy nagyobb fajta tuskót czipel be a szobába, ebből lesz a *badnjak*, melyet babér-, olaj és rozmaringágacskákkal diszitenek. A ház kapuját és a szent képeket is babérlevelekkel ékesitik s mindent szépen összetakarítanak. Egész nap bőjtölnek; este a háznép összegyülekezik az olvasó imádkozására. Asztalhoz ülés előtt a gazda a *badnjak* nevü karácsonyi tuskót a tűzhelyre teszi. Meg koszoruzott végével a tűzhöz igazítja, szentelt vizet, búzát s bort hint rá, tömjénnel megfüstöli s aztán a következő pohárköszöntőt mondja : «Az Isten nevében s jókor legyen mondva! Szerencsénkre viradjon e nap mindenkoron, s jó egészségben találjon bennünket Krisztus Urunk dicsőséges születése! Add, oh édes Istenünk, hogy még sok éven át és jó termés mellett örvendezzünk ez ünnepnek, házi békében és szeretetben, olaj- és babérgalyakkal díszesen, mint ez a tuskó itt, mindenek előtt pedig az Isten kegyelmében! Jóságos Isten! oltalmazd ennek a háznak az ifjait, tartsd meg öregeit, hogy még sokáig intézzék e ház ügyeit, ehhez hasonló jámbor cselekedeteket műveljenek, Téged, oh Isten, dicsérjenek és lelküket bűnökkel be ne szennyezzék!» E szavakra mindnyájan «Amen»-t mondanak. A gazda poharát rá köszönti az egész háznépre, mit azok sorba viszonoznak. Künn lövés hallatszik, s csakhamar házról házra fölhangzó üdvlövések durrogása s az egymást köszöntő szomszédok és jó barátok újjongása veri föl az este csendjét. Csak ekkor ülnek vacsorához, mely után kettenkent dalra kezdenek, s tréfálkozva, játszva és énekelgetve együtt maradnak egész éjfélig, midőn az éjféli misére mennek.

Felső-Ausztria némely részeiben pedig, a «keresztúton való állás» van ilyenkor divatban. A mise alatt, azaz az ünnepies isteni tisztelet alatt, melyet karácsony éjszakáján 12 órakor, a kisértetek rettegett órájában tartanak, megy végbe a dolog, olyan helyen, hol két út szeli egymást, melyeken két különböző templomba viszik a halottakat. A ki erre elszánja magát, annak a három megelőző napon sem imádkoznia, sem magát szenteltvízzel meghintenie, sem kenyérdarabot vagy morzsát magánál tartania nem szabad, mert a kenyér szent. Éjfélkor helyben kell lennie, viharban, sötétben egyedül, mig a többi emberek az istenitiszteleten s a karácsonyéj világánál a templomban vannak. Maga körül mogyorófabottal vagy szentelt krétával kört kell húznia, mely ne legyen ám sehol megszakadva s elég tágas is legyen, hogy a vakmerőt a megjelenő gonosz kisértetek meg ne kaphassák. Egy fekete tyúkot vagy kakast is kell bevinnie magával a körbe. Tizenkét órakor kezdődik a mozgás. Jön valami mintha égő szénás szekér volna, egyenest annak, a ki a körben áll; rémalakok teremnek elő, nyúlnak feléje, szólnak hozzá, de sem mocczannia, sem mukkannia nem szabad, mert különben menthetetlenül az ördögé. Hogy ezt kielégítse, oda kell neki dobni a fekete tyúkot. Az előtt, a ki ezeket az ijedelmeket emberül kiállja, megnyílik a jövendő és látja a sorsot, mely reá, szomszédaira vagy egyéb ismerőseire várakozik.

Mindezek a szokások csak azt bizonyítják, hogy mily mélyen gyökerezik a népek lelkületében a karácsony-ünnep nagy jelentőségének tudata s hogy az, még ilyen és hasonló sajátságos szokások alakjában is nyilvánítani törekszik magát.

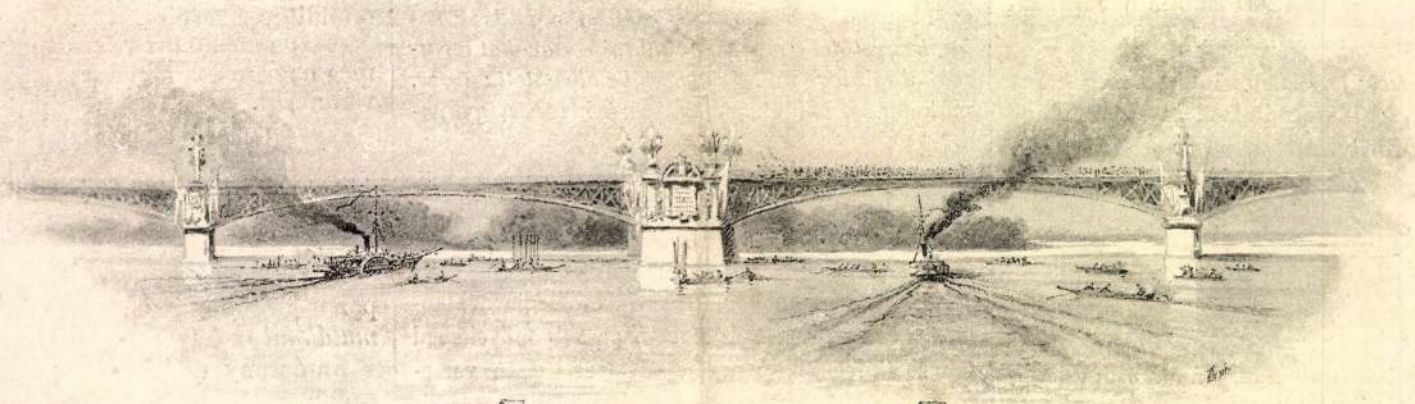

HÍD AVATÁS.

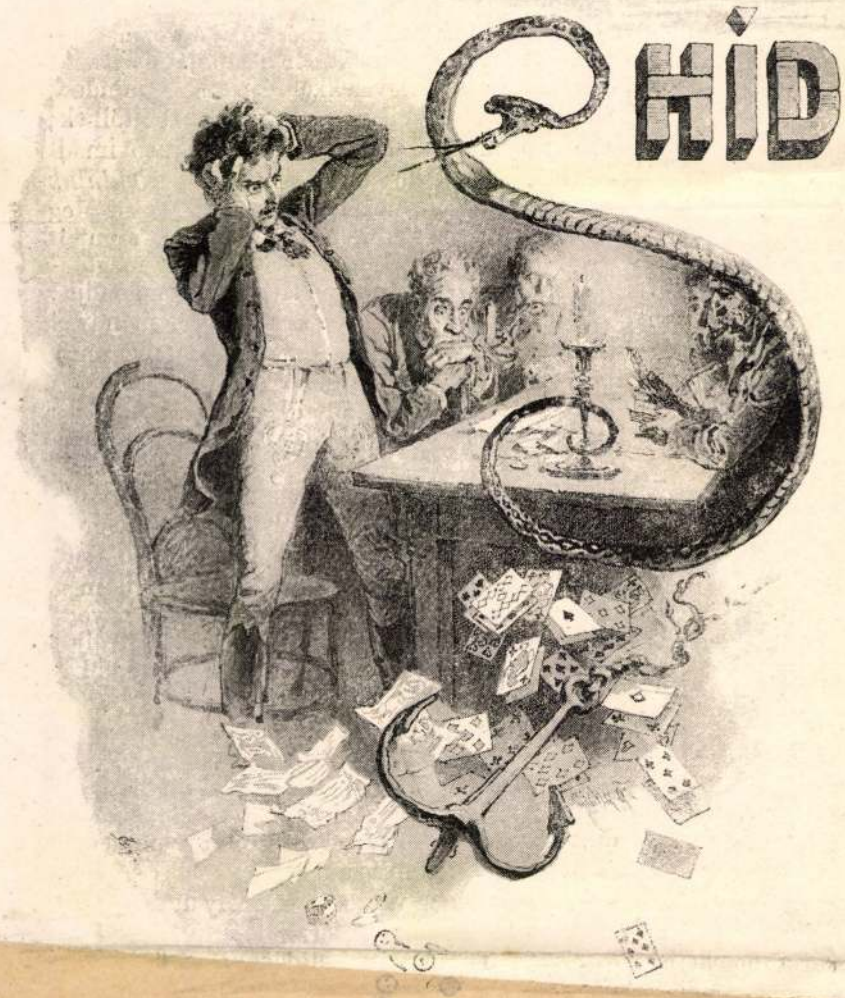

Halad középig, hova záros
Kapcsát ereszték mesteri;
Éjfélt is a négy parti város
Tornyában sorra elveri; —
Lenn csillagok száz-ezeri.

S a mint az óra csengve, bongva,
Ki véknyan üt, ki vastagon —
S ő néz a *visszás* csillagokba:
Kél egy-egy árnyék a habon:
Ősz, gyermek, ifju, hajadon.

Elébb csak a fej nő ki, állig,
S körülforog kiváncsian;
Majd az egész termet kiválik
S ujjonganak mindannyian:
«*Uj hid!* avatni mind! vigan.»

«Jerünk!... ki kezdje? a galamb-pár!»
Fehérben ifju és leány
Ölelkezik s a hidon van már:
«Egymásé a halál után!»
S buknak, — mint egykor igazán.

Taps várja — «Most a millióson
Van a sor: bátran, öregem!» —
«Ha megszökött minden adósom:
Így szökni tisztesebb nekem!»
S elsimul a viz tükre lenn.

Hivatlanul is, jönnek aztán
A harmadik, a negyedik:
«Én a quaternót elszalasztám!»
«Én a becsületet, — pedig
Viseltem négy évtizedig.»

S kört-körre hány a barna hullám
A mint letünnek itt, vagy ott.
Jön egy fiú: «én most tanulám
Az *elsőt*: pénzem elfogyott:
Nem adtak: ugrom hát nagyot!»

Egy tisztes agg fehér szakállal
Lassan a hídra vánszorog:
«Hordozta *ez*, míg birta vállal
A létet: mégis nyomorog!» —
Fogadd be, nyilt örvény-torok!

Unalmas arcz, félig kifestve —
Egy úri nő lomhán ki-kel:
«Ah, kínos élet: reggel, estve,
Öltözni és vetkezni kell»
Ezt is hullámok nyelik el.

Nagy zajjal egy dúlt férfi váza
Csörtet fel és vigyorgva mond:
«*Enyém* a hadvezéri pálcza,
Mely megveré Napoleont!»
A többi sugdos: «a bolond!....»

Szurtos fiú ennek nyakába
Hátúl röhögve ott terem
S ketten repűlnek a Dunába:
«Lábszijjra várt a mesterem:
No, várjon, mig megkérlelem!»

«Én dús vagyok» kiált egy másik
S élvezni többé nem tudom! —»
«Én hű valék a kézfogásig
S elvette Alfréd a hugom'!»
Eltűnnek mind, a járt uton.

«Párbajban ezt én *igy* fogadtam:
Menj hát elül, sötét *golyó!* —»
«Én a szemérmet félrehagytam,
És íme *az* lőn boszuló:
Most vőlegényem a folyó. —»

Igy, s már nem egyenkint,—seregben —
Czikázva, némán ugranak,
Mint röpke hal a tengerekben;
Vagy mint csoportos madarak
Föl-fölreppenve, szállanak.

Örjás szemekben hull e zápor,
Lenn táncol örjás buborék;
Félkörben az öngyilkos tábor
Zúg fel s le, mint malomkerék;
A Duna győzi s adja még.

Néz a fiú.... nem látja többé,
Elméje bódult, szeme vak;
De, a mint sürűbbé, sürűbbé
Nő a veszélyes forgatag:
Megérzi sodrát, hogy ragad.

S nincs ellenállás e viharnak, —
Széttörni e varázs gyürüt
Nincsen hatalma földi karnak. —
Mire az óra *egyet* üt:
Üres a híd, — csend mindenütt.

Zichy Rudolf

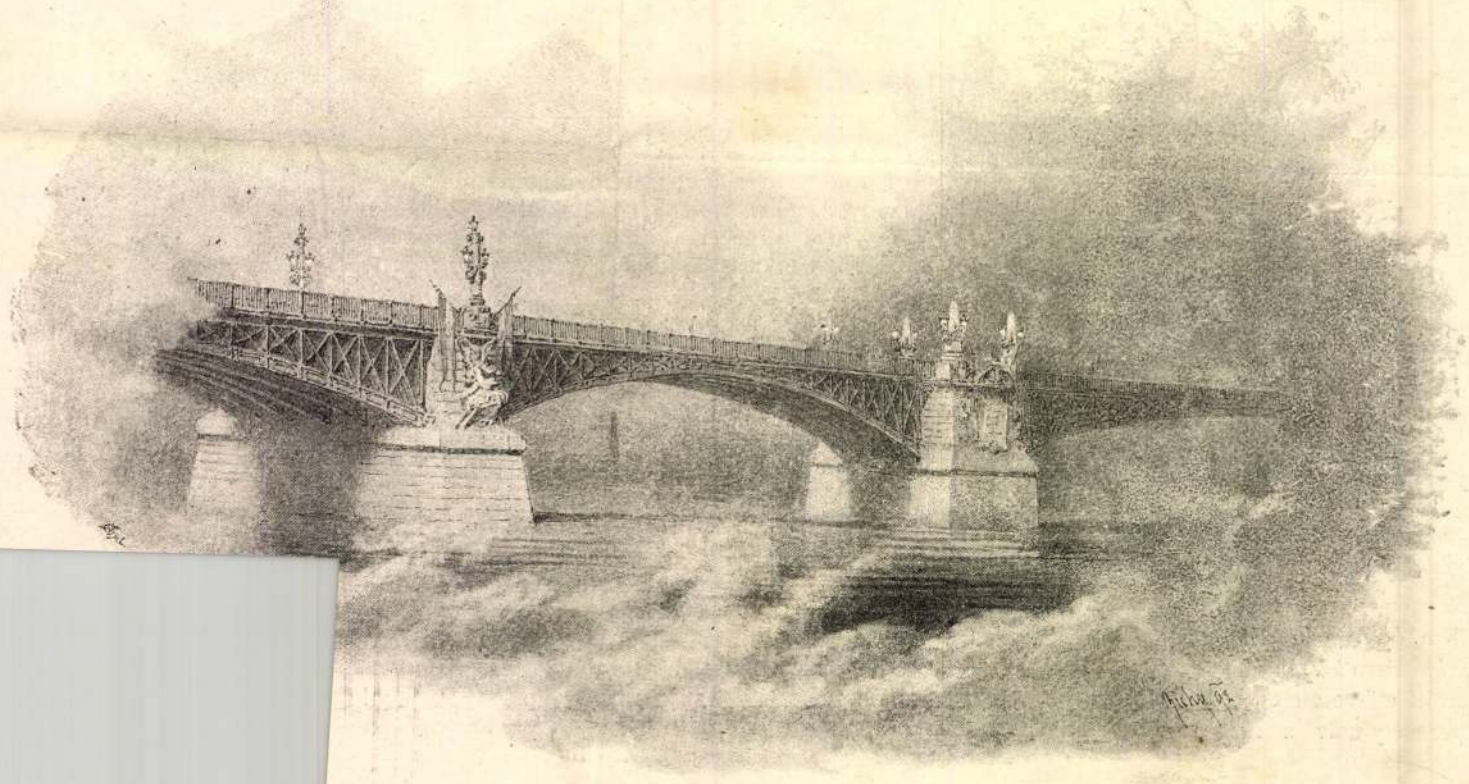

HÁLY RAJZAI ARANY JÁNOS «HID AVATÁS» CZÍMŰ BALLADÁJÁHOZ.

Zichy Mihály

MAGYAR MŰVÉSZET

1927. 8. szám

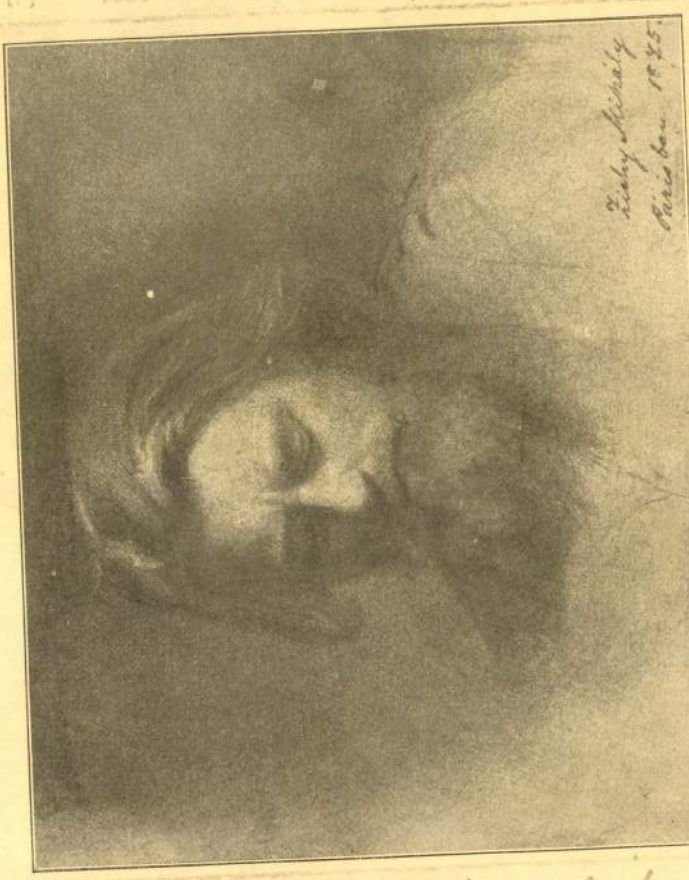

fordítsa

GALERIE

CASPARI

MÜNCHEN

BRIENNER
STRASSE 52
(EICHTEL-PALOTA)

A CÍMLAPUNKON közölt rajz Zichy Mihály-nak 1875-ben Párisban készült önarcképe. Füzetünk 498. és 499. oldalán a Boldogasszonyról nevezett budavári Koronázó-templom Szt. Imre-kápolnájában a szent királyi hercegnek szentelt oltár Zichy Mihály által festett képeit hozzuk. E négy képet a Zichy-család kérésére festette és az egyháznak ajándékozta. (L. Forster Gyula: Ill. Béla magyar király emlékezete. 1900).

GALE
MATTH
BERLIN

Német és f
impresszio
és klassz
mester
festménye
álland
kiállítás

ERZSÉBET KIRÁLYNÉ DEÁK FERENC RAVATALÁNÁL

Zichy Mihály (1827—1906) olajfestménye

Erzsébet királyné századok óta az első uralkodó, aki a nemzet szívével törődik. Deák ravatalánál is a magyar hűséget ismeri el s további hűséget ígér neki cserébe

Hankiss 89. l

János: A m. gáminy
Bp. 1947.

sának célját : a tökéletesen homogén nemzetet, a sokat hányatott s egyelőre egészen szűk területre korlátozott angol királyság a dán betörés hatása alatt állott s Nagy Alfréd dinasztiájának utolsó sarjai épen — a magyar király udvarában várták a vihar elvonulását! Franciaország egységesítése, a király és nemzet hatalmi és jogviszonyának tisztázása még a távol jövő homályában várat magára, hiszen XI. Lajos, aki az ország területét nagyjában összefoghatja és az erős középponti királyság alapjait végre megvetheti, annak a Mátyásnak kortársa, aki már a harmadik vagy negyedik aranyabroncsot illeszti az amúgyis régen összeállt dongarendszerre. Olaszország és a német birodalom pedig csak néhány évre szóló kísérletekkel közelednek a legújabb korban elérendő egységességük felé.

A XI. században területi és politikai szempontból egyaránt véglegesen egységes Magyarországon tehát annyiban is könnyebb a jogfejlődés és az alkotmány zökkenők nélküli kialakulása, mert nem keresztezi egyetlen pontban sem idegen akarat, nem húzza félre függő helyzet. Ritka ajándéka ez a sorsnak ; meg kellett becsülni. Szinte észrevétlenül alakul ki a királyok tanácsadóinak — aféle korai »minisztérium«-nak — egyre törvényesebb szerepe. A király nem volt köteles tanácsukat *követni*, de *élnie* kellett tanácsaikkal. A vármegye lassú alakulása is párhuzamos ezzel : ott is fel-felmerülnek politikai és országos kérdések s a királyi környezet alkotmányos jellegének fejlődésével együtemben halad az új politikai sejt: a vármegye alkotmányos életének fejlődése is. Ez máskép azt is jelenti, hogy a főnemesség mellé felsorakoznak a nemesség és a polgárság szélesebb rétegei is s jelenlétükkel biztosítják az átmenetet a királyi egyeduralomról az alkotmányos királyság felé. A nemzet fogalmának kialakulását époly érdekes volna követni, mint a »nemzet« szó jelentésének átalakulásait. De itt elég annyi, hogy a »nemzet« fogalmának s maig érvényes jelentésének megállapodása Magyarországon szokatlanul korai időpontra esik. Míg a francia »nation« szó igazi elterjedése és elmélyülése a XVIII. század végére tehető, nálunk már a középkorban »nemzet« a nemzet.

S ép ezért oly koraiak a nemzet jogait leszögező országos intézkedések. Az Arany Bulla 1222-ben és a teljes jogrendszert feldolgozó Hármaskönyv, Werbőczi nagy alkotása, a XVI. századból. S ezzel arányos hatásuk a nemzet egészére. Míg sok más

ZICHY MIHÁLY

1827—1927

Nagyszerű embertermés százados fordulójának korszakába jutottunk. A tizenkilencedik század első évtizedei teremtő elmék és prófétalelkek egész sorozatával áldották meg Magyarországot. A magyar nemzetben rejlő sokféle képesség közül az eladdig alig megmutatkozott írói és művészi alkotóerő szinte egyszerre tört elő nagynál nagyobb egyéniségekben, s szellemi pantheonunkba ez a kor küldte a legtöbbet és a legnagyobbat. Nem ok nélkül való, ha sokan ezt az időszakot nevezik a magyar nemzet renaissancekorának.

Végignézve a nagy szellemeknek ezt a galériáját, felötlik, hogy majdnem valamennyinek közös sorsa a magányosság, az egyedülállás. Társtalanul nyúlnak a hideg magasságokba, ahová legtöbbször nem is követi őket a megértés, legföljebb a nagyméret kikényszerítette csodálat.

Zichy Mihálynak, aki az első volt a magyar festőművészet nagyjainak sorában, ugyancsak ez a közös sors jutott osztályrészül, bárha nála különleges életviszontagságai és egyéniségének szabása is közrejátszottak a nagy elszigetelődés felidézésében.

Társtalan, hontalan szellemként élt idegen földön, idegen világban, idegen művészet közepett. Társtalan volt mint ember, társtalan mint festőművész. Elméjének vívódásaiból nagy élete során irányeszmék szűrődtek le, amelyek számára szűk Prokrusztesz-ágy volt a festőművészet kifejezőképessége. Mindazt, amit az emberiség nagy problémáiról, a Krisztusi altruizmusról, az ember véges voltáról, tehetetlenségéről, a szerelmi ösztönről, a hatalom és szolgaság harcáról, a vallás és a világi élet ellentétéről, a lét semmiségéről, mulandóságáról bölcselő ésszel elgondolt, vagy a kor uralkodó eszméiből magába fogadott, kevesen gondolták át olyan szellemi erővel, lelki tisztasággal és aforisztikus éllel s kevesen is ábrázolták olyan rajzoló erővel, mint Zichy Mihály. Ám a túltengő gondolat sokszor szétrobbantotta a festői formát, máskor meg a művészi forma nyomta el a gondolatot, jeléül annak, hogy még az ő nagy elképzelő ereje sem tudta egybeforrasztani azt a két külön világot, amelynek mindegyikére külön anyagot és kifejező eszközt rendelt a természet.

Ez a kettősség Zichy Mihály életének és művészetének egyik nagy ellentéte. Egyéniségének ez a bölcselő szabása

ZICHY MIHÁLY: ÖNARCKÉP. 1840. Vízfestmény
Szépművészeti Múzeum

9 1

egyedülállóvá tették őt a festőművészek sorában s háttérbe szorították nála a mesterség titkainak kutatását. De bölcselkedésének népies, festői formákban kifejeződő volta elválasztja őt az igazi gondolkodók világától. Párját nemcsak ritkító, de nem is lelő magányos ő, aki kinőtt minden megszokott mértékből és minden méretével kivételes egyéniség, kivételes mint ember és mint művész, kivételes élete pályájában és művészi irányzatában egyaránt. Sem előfutára, sem követője nincsen. „Un monstre de génie" — mondja róla Théophile Gautier. Valóban megdöbbentő egyéniség nagy sokoldalúságával, eszméinek szertelenségével: örökké forrongó, új nyílásokat kereső vulkán, amely emberi és művészeti eszméket hajít ki magából untalan, apostol, aki ez eszméket hirdeti, agitátor, aki értük képformában szónokol, oktat, gúnyol, ostoroz és lelkesít. Csupa cselekvés a kép mozdulatlan formáiban.

Ez Zichy Mihály egyéniségének másik nagy ellentéte.

Ilyen ellentétek sorozata szövődik végig Zichy Mihály egész életén és művészetén. Akármelyik oldalról közelítjük is meg, akár az embert, akár a művészt, szinte áthidalhatatlan paradoxon támad elénk, rejtély, melyet csak elemezni tudunk, megoldani nem.

Munkásságának ritka gazdagságában és sokféleségében mindvégig bizonyos egyformaság vonul végig, ami éles ellentétet ad nagy lelki gazdagságával. Eklektikus, aki minden irányzatnak tetsző és neki alkalmas elemeit felhasználja s mégis mindmegannyit egyazon művészmodorra fordítja. Éppen így van az eszmékkel is, amelyekből ezernyi forr a lelkében, de megábrázoltatván szinte egyazon formaskálát adja mindig.

Magyar lélek, magyar hajlandóság, amely idegen földön fejlődik, idegenben munkálkodik és rólunk alkotva és hozzánk szólva is gyakran idegen hatást kelt. Idegenben él és hazafiúi lángolást formál rajzba patetikus allegóriával; gyökeres magyar ember, mégis kozmopolita témák ragadják őt a legnagyobb alkotásokra. A károk bizalmasa és forradalmi képeket rajzol magyar fajtája számára.

Filozóf és humanista, ez eszméket hirdeti a legnagyobb, szinte akaratos szeretettel, mégis a legjobbat akkor alkotja, amikor apróbb ötleteit vagy a genre kisebbszerű témáit dolgozza fel. Lélekben a nagy eszmék kedvelője, a világmozgató jelszavak embere, ám ezeket apró festői ötletekben részletezi el. Eszmevilágának szabása ellentétes művészi modorával, amely realisztikus, néha színpadias külsőségeket kedvelő. Egybefoglalni a formabeli sokféleséget alig tudja, az egységeset azonban sok részletre bontja. Egyszer fantasztikus a gondolatban és kisszerűen realisztikus, aprólékos a kivitelben. Másszor a gondolata köznapi s a kivitele szertelen, fantasztikus. Materializál minden témát, még a legeszmeibbet is, anélkül hogy igazán a képlátás formai kívánalmai szerint alkotná meg.

Csupa paradoxon-ember.

Ellentétben van a hazájával, amely mellőzte őt; magyar érzése által ellentétben az idegen világgal, amely befogadta, szabad lelke az állásával, hajlandósága, fantáziája a feladatokkal, amelyekre állása a cári udvarban kényszeríti.

Ez Zichy Mihálynak, az embernek és művésznek képe, a gondolkodó ember szemében. Sajátos, nagy, gazdag, de egység nélkül való és nehezen összefoglalható kép, amelyhez magyarázó lélektani vezérfonalat sehol sem találunk, hacsak nem az egyéniség rendkívüliségében. Valóban olyan egyéniség ő, akinek számára nincs mértékünk, aki másmihez nem fogható, aki minden irányban maga adja meg a maga mértékét: valamiféle csoda, mint ahogy minden nagyságban ott van a csodának eleme.

Olyan volt, mint egy üstökös: ismeretlen, új, meglepő és világító jelenség, s ilyen hatást tett is mindenütt, ahol megjelent, Bécsben a Waldmüller iskolájában, Pétervárott a károk udvarában, Párisban az európai művészeti naprendszer középpontjában. Mikor aztán vándorútja visszavitte őt a károk udvarába, őszülő fejjel végre kivetett magából minden hatást, amelyet fölszedett, s visszatért igazi birodalmába: a grafika világába.

Zichy Mihályban uralkodó volt a rajzolás adománya, amely mellett festőképessége, színérzéke árnyékba jutott. A szín erejével, árnyalataival, hatásaival nem tudott igazán bánni, s minden festett alko-

1021

Zichy Mihály falujában

Szép őszi csend van, amelyben először suhogni, aztán kopogni kezd a novemberi eső. A fáradt szürke felhő végtelen sátorlapként borul a kis falu fölé. Mindenfelé az avar sárga, borpiros, cinguluslila színe. A levélszőnyeg végül megszakad egy kertnél, amelyben emelet-magas fenyők ritkás erdeje áll.

A kis erdő mögött földszintes, egyik oldalán derékszögben hajlott fehér udvarház. Alig látni a falát, az ablakoknak a szélben meg-megkoccanó régi zsalugátereit, mert az épület belevész magas csipkebokrok, kis bodzafák folyondárjaiba.

A lassú esőben a kerten átkocog egy szamár, szemmel láthatóan fáradt és hajlott korú szamár, tojásdad alakú húsos füleit az égnek emeli s megáll egy lépcsősor alján, amelynek utolsó lépcsőfoka egy ajtóhoz vezet az udvarház jobbszárnyán. A csacsi mozdulatlan és közömbös, olybá tűnik, hogy nem is élőlény már, inkább fakó rézkarc, amelyet rávésték a hulló őszi tájra.

Az égnek törő fenyők karcsú törzsein mókusok futkosnak, riadt gombszemekkel, folytonosan mozgó szájjal, bukfencet vetve, aztán eltűnve, aztán gurulva, újra megjelenve, a futkározásból néha csak egy-egy játékos szőrpamacsot látva.

A novemberi életképet ajtónyikordulás szakítja meg. A lépcsősor végén megjelenik Luczu néni, őszi kendőkbe, kabátokba, fejének kötött fityuláiba burkolózva, megveregeti egyetlen kedves háziállatjának, Misike szamárnak hálásan rátekintő, törleszkedő fejét, egy pillantást vet a mókusokra s kulcs-csomóit zörgetve elindul velem, a bejelentett vendéggel az udvarház derékban megtört épületszárnya, a Zichy Mihály Emlékmúzeum felé.

Luczu néni özvegyasszony, egyedül él, a védett magángyűjteményként nyilvántartott zalai Zichy Mihály Emlékmúzeum vezetője s Zichy Mihálynak, Munkácsy, Jókai barátjának, négy cár udvari festőjének, Petőfi, Arany, Madách, Rustaveli, Lermontov illusztrátorának az unokája.

Zala faluban vagyok, Zics mellett, Somogyországban, abban a régi udvarházban, amely a magyar—orosz, magyar—francia, magyar—grúz kapcsolatok emlékeit, egy nagy pálya gyötrelmeit, egy különös élet csillagboltozatát rejtegeti.

Zalán született 1827-ben, Szentpéterváron halt meg 1906-ban. A grófi cím nem érdekelte. A nagybirtok iránt közömbös volt. Tizenhat éves kora óta keményen dolgozott. Élt Pesten, Bécsben, Münchenben, Düsseldorfban, Párizsban, Szentpéterváron, Tbilisziben. Végül minden út — s ez a múzeumokban a csodálatos — beleszalad néhány szobába, ezek a tárlók, fényképek, indiai intarziás bútorok és gyöngyházzal kivert grúz fegyverek, halbőrből készült sámán-ruhák, a paletta kiszáradt cinóberpirosa, a rozsdamarta rajztollai, a komorló ikonok, a Párizsi Magyar Egylet 1877-es emlékkönyve, s Munkácsy gyöngysorai elhozzák Pétervárt, Szibériát, Párizst és a Boulevard Haussmann-t, ahol lakott, Zalába. Gorkij halott, Jókai a Kerepesiben, elporladt Liszt, Madách — az emlékezések ereje azonban varázslatos. S olybá tűnik, mintha az udvarházban Jókai sétálna s a termekben — jelképesen — Gorkij keseregne, Madách tűnődne, Liszt haja lobogna, Munkácsy tréfálkozna. Mind itt vannak, akikkel a pálya során találkozott s barátságot kötött; akikkel útjaik metszették egymást; akiktől tanult, vagy akiknek valamit átadott.

Tbilisziben utcát neveztek el róla, Tabon gimnáziumot, Zalán múzeumot. A grúzok nemzeti nagyjaik közt tisztelik nevét. A moszkvai Tretyakov-képtárban úgy tartják számon világhírű illusztrációit, mint az orosz művészet egy jókora darabját. A cári udvar komorló történetébe be van jegyezve a neve. Valamikor Gorkij a lakása falán őrizte egyik Madách-illusztrációját, abban az időben, mikor Zichy rávette Gorkijt, hogy kezdjen bele a Tragédia orosz fordításába. Mennyi nagyság, elismerés — közben milyen keserű, gyötrelmes élete volt!... Végigvergődte a sorsát édesanyja — aki jogásznak akarta adni — s a cári udvar közt, ahol megrendelésre kényszerült dolgozni; Bécs — amely elfogatta az Oroszországban készült, a mártír Batthyány Lajost ábrázoló s titokban Magyarországra küldött festményét — s a mostoha magyar haza közt, amely haláláig nem adott művészi rangjához méltó állást Zichy Mihálynak.

Itthon akart élni, dolgozni.

Nem sikerült neki.

Az önmaga felett kacagó meggyötörtetés hangja szól abból a levélből, amelyet egyik lányához intézett: *»Festettem egy öl hosszú királyképet, egy öl... lakodalmi képet, egy öl manőverképet...«* Felesége, gyermekei Zalán éltek, ő pedig öregen és betegen Szentpéterváron.

Csak néhol szakad a felhő, mosolyog ki egy aranyi kékség. A Párizsi Magyar Egyletnek az elnök Zichy Mihály tiszteletére 1877-ben kiadott kéziratos kötetében olvasom Munkácsy Mihály saját kezű rövid életrajzát:

»Szül. Munkácson. 1847-ben 7 évi asztaloskodás után festővé lettem, mint ilyen Pesten, Bécsben, Münchenben, Düsseldorban működtem, hol 1871-ben megismerkedtem Zichy Mihály barátommal és sajnáltam, hogy nem előbb tettem azt. 1872-ben Párizsba jöttem, hol 1874-ben beletemetkeztem magam a házasság erényeibe és az óta mint erényes férj működöm, noha még eredménytelenül. A Magyar Egyletnek kezdet óta hasznavehetetlen tagja vagyok és ebbeli javulásomat naponta fel teszem magamban.

Paris, 1877. október 14.«

Fájdalmasan szép arc néz felém egy fényképről: Jersoff Alexandra, Zichy orosz felesége. Zalán élt, míg férje a világot járta. Négy gyermeke volt, egy fiú, három tündérszép leány. Fia nőtlen maradt, meghalt Zalán 1900-ban. Mária nem ment férjhez, régen meghalt, a csendes, kakukkfüves zalai temetőben pihen. Zsófia, Luczu néni édesanyja, festőművészhez ment nőül, s meghalt 1915-ben. A harmadik lány, Olga, Tomka Jenő máramarosi ügyvéd felesége lett. Zichy Mihály 1906-ban hunyta le szemét Szentpéterváron, élete utolsó éveiben egy dús fekete hajú árnyék kísérte: tanítványa és munkatársa, Mary Etlinger, egy angol orvos lánya. Zichy Mihály hamvait még halála esztendejében hazahozták Magyarországra és a Kerepesiben temették el.

A zalai házat Luczu néni őrzi.

Még emlékszik egy-két orosz szóra, a nagymamára, hiszen a zalai házban az orosz asszony és négy gyereke németül, oroszul s magyarul beszélt. Jersoff Alexandra tudott magyarul, de idegen kiejtéssel és törve. Az édesapával franciául, magyarul és németül leveleztek. Zichy Mihály 1880-ban járt utoljára Zalán. Aztán még huszonhat évet élt idegenben.

A faluban már senki sem él, aki Zichy Mihályt még ismerte, látta volna, vagy modellt ült volna neki.

A múzeumot, amelyet hétről hétre százak keresnek fel, Luczu néni takarítja, de hosszú órákon át, mert »egy szekrényt kinyitok, aztán nem tudok tovább menni. Beleolvasok, belefeledkezem.« A fakó kertre néző ablak előtt állunk, Zichy Mihály 1905-ben készült utolsó fényképét nézzük: *»à sa bien aimée petite fille Luczu son grand Père Zichy, 1905.«* Szeretett Luczu unokájának nagyapja, Zichy.

»Sa bien aimée« a pihéket és a hamuszemcséket szedegeti a földről. Az ablakon túl, a kert fáin, a mókusok futkosnak változatlanul, a rossz eső az üvegen kopog, a fák alatt Luczu nénit megkövült türelemmel várja a huszonkét éves hosszú fülű Misi, amelyet öthónapos kora óta nevel.

Az állóképben líraivá, olyan gyöngéddé válik a két szó — vén szamár.

Ruffy Péter

Képzőművészeti útkeresések a miskolci kiállításon

Az idén hetedszer rendezték meg Miskolcon az immár hagyományos, »országos«-nak elnevezett képzőművészeti kiállítást. A látogató, akinek nincs lehetősége betekinteni a zsűri kulisszái mögé és csak a katalógus előszavából értesül arról, hogy az ezernél több kimaradt munka java része dilettánsok kezétől származik, nemigen érti meg, miért ragaszkodik Miskolc olyan szívósan az »országos« jelzőhöz, ha a művésztársadalom, néhány kivétellel, még a névjegyleadás udvariassági gesztusán is túlteszi magát. Nem érthető ez azért sem, mert az ország jelentőségben Budapest után következő városának *vannak helyi művészei, van jó nevű művésztelepe és néhány év alatt már kialakult művészetének valamiféle sajátos jellege is.*

Az az elenyésző számú művészi munka, ami az idei kiállításon az országos jelleget képviseli, paradox módon mégis döntően befolyásolja a tárlat összképét. Lehetett volna a kiállítás érdekesebb, izgalmasabb, ha a helyi művé-

Czinke Ferenc: Cigányhegy

szet bemutatására szorítkozik s ha a fiatalok útkereséseire, törekvéseire irányítja a figyelmet a rendezés. Egy-két helybeli festőművész is hiányzik az idei együttesből. Hiányzik a szó szoros értelmében, mert akármilyen hangzatos, megtévesztő címet adnak is kiállításuknak, a látogató elsősorban azt reméli, hogy a helyi művészek munkásságáról a lehető legteljesebb képet kapja. Természetesen egy festő életének vannak szerencsés és kevésbé szerencsés korszakai, de elképzelhető-e, hogy azok, akik éveken át szereplői voltak a miskolci kiállításoknak, éppen most ne tudták volna átugrani a zsüri mércéjét, mikor anynyian átugrották?

Az idei miskolci kiállításon még kevésbé bontakoznak ki országos távlatok, mint az elmúlt években, bármennyire emeli is az együttes színvonalát *Bernáth* Aurél nagydíjjal jutalmazott *Svájci tó* című, idén festett mesterműve. Költői meglátás a magas hegyek-

Lenkei Zoltán: Alvó nő

kel övezett kék tó viharkavarta mozgása, a tarajos hullámokon hánykolódó csónakokkal, s a padon ülő emberekkel, akiket lenyűgöz, szinte megbabonáz a természeti látvány drámai nagyszerűsége. Biztos, hogy emlékezetes képe ez a kiállításnak. S ha most, két nap után visszaidézzük a Miskolcon látottakat, megint csak egy régi-régi, elnyűttnek vélt igazságba ütközünk. *Átélés* nélkül bármennyire virtuóz is a szakmai tudás, nem nyújthat művészi élményt. Valami az emberi melegség kifejezéséből, valami érzelmi kisugárzás kell ahhoz, hogy egy kép, szobor vagy grafika hatással legyen az emberre. A kísérletezés, a művészi kifejezések új fordulatainak keresése közben sem lehet elfeledkezni arról, hogy az emberi lélek sóvárogja a szépet, az emberi érzéseket, szereti a lírát, a drámát, sőt a tragédiát is, ha őszinte átélés tükrözője.

Jó művészek színvonalas munkájával találkozunk Miskolcon. Kezdjük a sort a miskolci művészgárda egyik régi tagjával, *Imreh* Zsigmonddal, aki két szép tájképén megkapó színkultúrával érlelte tovább, s mélyítette el saját stílusát. A hangulati tartalom erejénél fogva emelkedik ki az együttesből *Balogh* László a régebbieknél festőibb, finom szentendrei városképe, *Berényi* Ferenc öblös drámisága, *Boross* Géza kisméretű, monumentális *Gondolkodója*, *Iván* Szilárd reprezentatív balatoni tája, *Kurucz* D. István három kitűnő alkotása, *Miháltz* Pál elragadó *Rab Ráby háza Szentendrén* című festménye, *Somos* Miklósnak főleg az egercsehi bányarészletet ábrázoló, színességében már nem annyira tartózkodó munkája, *Tamás* Ervin meseszerű, szellemesen előadott *Halászbástyája*.

A miskolci fiatalok elismerésre méltó igyekezettel próbálkoznak mai életünk kifejezésének többféle útjával. Legtöbbjük a posztimpresszionista, oldottabb előadású eszközökhöz nyúl, majd időnként felvillan a Nyolcak és Derkovits példamutató öröksége. Szeretik a nagy méreteket, a nagy formátumot, s általában a szögletes vonalakat, a bizonyos fokú mértaniságot, de ezeknek a képalkotó elemeknek szerepét nem látják még egészen világosan. *Feledy* Gyula grafikailag előadott olajképe, a *Figyelő* az anyagszerűtlenség benyomását kelti; *Munka után* című, freskószerűen komponált festményének egész és részarányait éreztük erőltetettnek, bármennyire iparkodott is a háttér gondos festői megmunkálásával a harmóniát megteremteni. *Ficzere* László újabban az óriási mértani formákra tért át, bizonyára ő is a monumentalitásra törekszik, de képei egyelőre felületes dekoratív hatást tesznek. Cs. *Nagy* András, Miskolc egyik fiatal reménysége túlságosan nagy feladatot tűzött maga elé, a hegyaljai szüretet ábrázoló jelentékeny méretű festményén. Világos fogalmazású grafikáinak sűrítettségét, kifejező erejét nagy kompozíciójában nem tudta érvényesíteni. *Tóth* Imrének talán a Derkovits-hagyomány őszinte átélése könnyíti meg munkásságát. *Fogatosok* című olajtemperája kiérlelt, átgondolt alkotás; két alakkal ábrázolt másik festményén 1944 egész tragédiáját érzékelteti. *Seress* János, mintha Vaszary és Szőnyi színlátását egyesítené, a látványt frissen, kulturáltan teszi át oldott festőiségű képeire. Felfogásban rokon vele, de még inkább tanad a látványhoz a szintén jó képességű *Mazsaroff* Miklós. *Vati* József járja a maga útját és fejlődése megmutatkozik üzemi témájú freskóvázlatán, többalakos csoportjainak kiegyensúlyozásával életteli ritmusokat teremt és színben is finomodott. Alakjait jól megfigyelte, természetes mozgásokat von be a szerkezetbe, de Vati munkásságát bizonyos fokig ma is a beidegzett konvenciók irányítják. *Papp* László egy új ház alapjainak lerakását jelenítette meg. Egyszerű közvetlenségén átsugárzik, hogy képtémáját igazi élmény adta, nem kigondolt elmélet. Mert sajnos, az idei miskolci kiállításon leginkább az inspirációt adó élményt hiányoljuk, pedig az ipari táj, a tájból kiemelkedő gyárak látványa rengeteg té-

Csohány Kálmán: Illusztráció (rézkarc)

mát kínál és vajon miért élnek oly kevesen ezzel a lehetőséggel.

A festményanyag inkább a szakmai és ezen belül a szerkezeti-hangvételi kérdések megoldásának igyekezetét tükrözi. A nagyszerű grafikai sorozat viszont zavartalan élvezetet nyújt, változatos témában és a kifejezésekben, a technikában, modern szellemű, a mai ember érzésvilágához közelebb férkőzik, mint akár a festmények, akár a plasztika nagy része. Sok rendkívüli képességű grafikusművészünk van, akik közül *Csohány* Kálmán, *Gacs* Gábor, *Kunt* Ernő, *Lenkei* Zoltán, *Lukács* Imre, *Raszler* Károly, *Reich* Károly, *Tóth* Imre, *Barczi* Pál, *Bálványos* Huba, *Ábrahám* Rafael rajzkultúránkat ezen a kiállításon ötletesen, s a legmagasabb színvonalon képviselik.

Meg kell említenünk a plasztikák közül *Tar* István remek kis ülő aktját, *Nemes* József Merengőjét, *Kiss Nagy* András sommásan mintázott éremsorozatát, *Szabó* Iván élettel telített, szép plakettjeit.

És befejezésül illik beszámolnunk arról is, hogy az idei miskolci kiállítást a *Herman Ottó Múzeum* újjáépített, korszerű világítással felszerelt, jó formájú, modern padokkal berendezett és fűtésileg is megoldott, régi kedves bolthajtásos termeiben rendezték.

Dutka Mária

A Képcsarnok Vállalat miskolci Szőnyi István-termében szombaton nagyszámú érdeklődő jelenlétében nyitották meg Lukovszky László kétszeres Munkácsy-díjas festőművész kiállítását. Bemutatják a művész több mint harminc olajfestményét és grafikai alkotását.

Igen, mert még mindig sok a felesleges cipelnivalója —, gondolta rémülten és bekecsét próbálta észrevétlenül otthagyni egy ukrán ház pitvarában.

De valahol még ennél is előbb kezdődött az egész. Az egy szem elfogadott krumpliért járó gúzsbakötésnél, az új lövészárok ásásánál, ahol nem is annyira a mögötte fekvő német géppisztolyos parancsára csákányozta be magát a földbe szinte emberfeletti ütemben, hanem, mert tudta, hogy biztos célpontja valamelyik szovjet mesterlövésznek s talán már a következő pillanatban... A megtizedelés agybomlasztó élményénél, amikor egyszerre lépne hátra, valahová a semmibe és tolná előre, hogy csak őket számolják, a szomszédait... Vagy még előbb, a civil élethez, a 30 filléres segédmunkás órabérnél, a Teleki téren vett nadrágnál, a randevúnál, amelyre már nem lehetett elmenni, mert egy körúti cukrászdában került vona rá a sor, a fabarakkszobánál, amelyet szükséglakásként kaptak a fővárostól néhány napi ingyen munkáért, a veszekedéseknél, amelyeket a nincstelenség robbantott ki újra és újra a szülei között, a gyenge verseknél, amelyekbe lajdalmát sűrítette... Annak a világnak a szerkezeténél, amelybe alig 23 évvel azelőtt beleszületett...

Egész délután nem vette le a szemét a kenyérzsákról. Ahogy sötétedett, úgy toltá a testét, kezére támaszkodva, mind közelebb. Érezte a füstölt szalonna szagát. Mikor érezte utoljára ezt a szagot? És mikor evett szalonnát? A gondolat görcsbe rándította a gyomrát. És már nyúlt is ki a keze, hogy kitapogassa a zsák száját. A beteg megmozdult. Erre visszakapta a kezét. De aztán megint kinyújtotta, most már mind a kettőt és óvatosan kijjebb húzta a kenyérzsákot. Nem volt könnyű, hiszen még oldalra se tudott fordulni, csonkjait nem használhatta támasztónak. De sikerült. A zsák kinyitása azonban sehogyan se ment. Teljesen átizzadt az erőlködéstől, de hiába. Úgy feszült a csat, hogy nem lehetett kibontani. Akkor a csat mellett próbálta bedugni a kezét. Elég nagy volt a hézag. De annyira elfáradt közben, hogy pihennie kellett. Nem húzta vissza a kezét, úgy gyűjtött újabb erőt. Most zsírpapírt érintett. És mellette egy másikat is. Csakhogy váratlanul úgy érezte, letörik a zsákba dugott keze. Az arcára helyezte a tenyerét és beszívta a zsákban rátapadt szagot. Csukott szemmel próbálta azt, ami ifjúságában annyiszor volt vigasztalója: álmodozott. — Egy óriási hentesárugyárban vagyok. Vagy inkább üzletben. A Brauchnál, a Mester utcában... Bedugta a kezét a nyíláson és most már sikerült nagy erőfeszítéssel kihúznia a kisebbik csomagot. Pihent kissé, majd széthajtotta a zsírpapírt: henger alakú, hideg valamit tapintott. Meg is szagolta. Egy fél uborka volt. Végighúzta rajta a nyelvét, majd visszacsavarta a papírjába és benyúlt a másik csomagért. Tulajdonképpen ez sem volt nagy. Akkora darab füstölt szalonna volt benne, jó egy ujjnyi, amiből két darab se sok az éhes embernek. Volt a kenyérzsákban bicska is, ezt már első alkalommal kitapogatta. Vigyázva levágott egy papírvastagságú szeletet a szalonnából, aztán ugyanolyat az uborkából is, a nyelvére tette és szopogatta. A világért se harapott volna belejük. Ennyit észre se lehet venni — gondolta, miközben óvatosan visszacsomagolta papírjába a szalonnát is, az uborkát is.

Szomszédja valamit suttogott. Dermedten figyelt rá: csak nem vette észre? Nem, nem vette észre, félrebeszél. Lelkiismeretfurdalása támadt: meglopott egy súlyos beteget. De hisz ő is az. És neki senki sem adott ennyi ennivalót. Pedig meg kell erősödnie, hogy, ha így lábak nélkül is, de hazajusson. Ennek meg talán már úgyis hiába. És különben is csak egy egészen vékony szeletet vágott le. Nevetségesen vékony szeletet, csak éppen az íz kedvéért. Olyan kis szeletet, hogy már nem is érzi...

Óvatosan benyúlt a zsákba, előszedte, most már gyakorlottabb mozdulatokkal, a két csomagot, újra levágott a szalonnából is, az uborkából is az előzőhöz hasonló vékony szeletet, mindent visszacsomagolt, betette a zsákba, aztán újra átadta magát az ízek élvezetének. Nagyon vigyázott, hogy le ne nyelje megint. Ámbár, gondolta, talán még mindig le lehetne vágni annyit, hogy ne tűnjön fel túlságosan... Talán, igen, azt kellene, egy harmadik szeletet, villant fel benne a szándék, mielőtt elszenderedett.

Már világosodott amikor felébredt. Nagy volt mellette a mozgolódás: szomszédját éppen akkor helyezték el saroglyájukon a hullaszállítók.

És a kenyérzsák? Rémülten fordította oldalra a fejét, de csak az üres szalmát láthatta.

A hullaszállítók megemelték két végén a saroglyát és lassan elindultak. Az ő mennyezetet bámuló szeméből pedig könnyek buggyantak elő. Sírratta azt a sok vékony szalonna- és uborkaszeletet, amitől megrabolták.

Milyen a jó tanár?

Az egyik VII. kerületi általános iskola tanulói dolgozatot írtak arról, milyen a jó tanár. Az eredeti téma tulajdonképpen az lett volna: »Ki a stréber?«, de az ötlet nem tetszett a gyerekeknek, ezért alternatív feladatot kaptak. Aki akarta, írhatott a stréberről, a többiek — 38-ból 35-en — azt fejtegették, milyen szerintük a jó tanár.

A téma izgalmas, mert hiszen nemcsak arról van szó benne, milyen legyen a jó tanár, hanem arról is, milyen *ne* legyen. Az előbbi eszménykép: vonásai részben tapasztalatból, de sok tekintetben olvasmányok, újságcikkek alapján elképzelt tulajdonságokból tevődnek össze. Az azonban, hogy milyen *ne* legyen, nem absztrakció, ez az elképzelés a gyerekek konkrét rossz tapasztalataiból, esetleg nyomasztó élményeiből adódhatik.

Egyik érdekes tanulsága e dolgozatoknak, hogy nemcsak a jó tanulók szabatosan megfogalmazott írásai figyelemre méltóak. Talán még több eredeti ötlet van a gyengébben fogalmazott, néha bizony helyesírási hibákkal teli dolgozatokban.

A dolgozatok meglepően őszinték. Nincsenek bennük frázisok. Legtöbb tanuló megírja, hogy a dolgozatok egyéni véleményét tükrözik: ez az én ideálom, másoké talán más.

Az őszinteségnek

és a véleményért való helytállásnak megnyilvánulása az, amit Sz. T. ír dolgozatában: »*Nyolc év óta talán még egy olyan tanárom sem volt, akire azt mondhatnám, hogy minden olyan tulajdonság benne volt, mint abban a képzeletbeli tanárban, akiről írni fogok.*« M. T. írja: »*Iskolánkban sok a jó tanár. De mindegyiknek csak egy igazán jó oldala van.*« Ez az M. T. egyébként pontos és kidolgozott óratervvel is szolgál egy képzeletbeli jó tanár részére.

Az első és a legmélyebb benyomás a dolgozatok összegzése után: a gyerekek azt szeretnék, hogy

a tanár szülő legyen az iskolában.

Van, aki ezt az igényt ki is mondja, van, aki nem mondja ki ugyan kifejezetten, de az a telhetetlenség, amellyel a tanártól mind többet és többet követel, hasonló a gyermek igényeihez szülei iránt. A legtöbben igénylik: *a tanár szeresse őket.* N. M. dramatizált formában írta meg a dolgozatot. Szerinte a gyerekek az osztályban így jellemzik a jó tanárt: »*Együtt érez velünk! Megbeszélhetünk vele mindent! Igazságos. Törődik a lelkivilágunkkal. Atyai szeretettel övez bennünket! Szigorú, de jóságos és megértő!*« M. G.: »*Ha a tanár szeretettel foglalkozik velünk, mi is törekszünk jól tanulni.*« A tanár vigye őket múzeumba, színházba, érdeklődjék magánéletük iránt. (Többen írták: »*apró-cseprő dolgaik*« iránt.) I. L.: »*A jó tanár nem szakítja meg a kapcsolatot osztályával a tanítás végén.*« Menjen vasárnap velük kirándulni. Ne tűnjék el életükből a VIII. általános elvégzése után sem. A beteg gyereket látogassa meg, de legalább az osztálytársait küldje el hozzá. A gyengébbekkel foglalkozzék külön. Aki mulasztott, annak adjon hőven időt pótolni a mulasztottakat és ha szükséges, korrepetáljon.

Nagyon sokan igénylik

a jó kedvet, a humort.

Vigyen humort az előadásába, vicceljen velük. Egyesek azt kérték: ha az órán szigorú is, tréfálkozzék velük a szünetben. Vannak természetesen tárgyilagos igények is: úgy magyarázzon, hogy azt mindenki megértse és a magyarázatot illusztrációkkal, személyes élményeivel tegye vonzóvá. Nagyon figyelemre méltó, amit H. S. kíván: »*...a jó tanár együtthalad a technikával és a tudománnyal*« és bár nem fejti ki, hogy miért, de világos: hogyan tarthat tekintélyt, ha kevesebbet ért a modern technikához, mint tanítványai?

K. I. szerint »*az a jó tanár, akit az osztály többsége szeret*«. Életbölcsességről tanúskodik Cs. L. megjegyzése: »*Tökéletes ember természetesen nincs, de mind javítható. A jó tanár igyekszik hibáján javítani és nem mindig a tanulót okolja.*« Néhány szórakozott pedagógus címére adreszszálta megjegyzését M. I.: »*A jó tanár viszonozza a diákok köszönését.*«

A pozitív példáknál talán még tanulságosabbak azok a dolgozatok, amelyek a kérdést úgy közelítik meg:

milyen nem lehet a jó tanár?

Úgy érezzük, túlnyomórészt tapasztalatok alapján kerültek egy csokorba a nem követendő tulajdonságok. Így: Ne legyen részrehajló. Ne legyenek kedvencei, akiket enyhébben bírál el. Ne csak a rosszról beszéljen osztályfőnöki órán. Ne büntessen azzal, hogy nem magyarázza el az anyagot. Ne kérjen olyan dolgot a tanulótól, amit túl nehéz megcsinálni. A hosszabb kirándulások pénzbefizetését úgy oldja meg, hogy a nehezebb anyagi körülmények között élő gyermekek is minden fennakadás nélkül be tudják fizetni a pénzt. Ne adjon intőt. Ebben a formában is sokan írtak a tanárral szemben támasztandó műveltségi követelményekről: Ne mutasson bizonytalanságot a tantárgyában. Ne adjon kérdésekre kitérő választ. Ne használjon tanítványai előtt érthetetlen kifejezéseket. Figyelemre méltó az a megjegyzés is: ne menjen el a számtanóra fele azzal, hogy a cipők tisztaságát ellenőrzi és zsebkutatást tart.

Úgy látszik, felbukkannak még a régi, rideg iskolai szellem maradványai, különben nem írta volna K. Gy.: »*Ne szégyellje magát barátságosan elbeszélgetni tanítványaival és ne éreztesse velük tanári felsőbbrangúságát, csak ha arra szükség van. Egyes iskolákban, ahol van olyan tanár, aki a gyerekekkel szemben érvényesíti makarenkói elveit, az egész tanári testület elítéli az ilyet, azt mondják, hová lesz a tanári tekintély.*«

A már idézett őszinte Sz. T. írja: »*Sohasem szabad olyannak megtörténni, hogy merő gyűlölködésből csak azért is rossz jegyet adjon egy diáknak, amikor az szépen felelt.*«

A dolgozatok legszomorúbb — és sajnos, igen sűrűn előforduló — kitétele

a testi fenyítékkel

foglalkozik. H. B. és Á. M. írja: »*A jó tanár ne ütő- és dobóeszközökkel nevelje a tanulókat.*« F. T.: »*A jó tanár nem pofozza a gyerekeket.*« K. J.: »*A rossz cselekedeteket ne torolja meg fizikai eljárással.*« É. G.: »*Szerintem nem jó pofozni, verni a tanulókat. Lehet, hogy kis eredménye van, de lelkileg nem sok. Mi lelkileg ebben az időszakban fejlődünk. Ilyenkor az ember fejlődő önérzetét sérti meg.*« S. J.: »*Nagyon helytelennek tartom a tanulók testi fenyítését... Nem akarunk bekötött karral, vagy fejjel hazamenni.*«

Igen érdekes R. L. kérése is: »*A tanár tartson több fegyelmet és ne engedje meg, hogy a fiúk verekedjenek.*«

A *stréberről* csak három gyereknek volt kedve írni. Egyikük a vagánykodó, titokban cigarettázó, verekedő, rosszul tanuló fiúkat értette rajta. A másik két dolgozatban élesen elítélik a kollektívaellenes, minden áron, a mások kárára érdemeket szerző, árulkodó strébert, akit legszívesebben közösen elvernének.

Kétségtelen, hogy az idézett dolgozatokban sok a túlzás és a szubjektivitás. Ennek ellenére nem lenne érdektelen, ha időnként több iskolában iratnának ilyeneket. Tükör lenne a pedagógusok számára, még akkor is hasznos, ha olykor torzító tükör.

Köves Rózsa

Tisztelt Szerkesztőség!

Segíteni szeretnénk Turázy Sándornak

Iskolánk orosz szakkörének tanulói közül többen olvasták a Magyar Nemzetben megjelent cikket. Mélységesen meghatott valamennyiünket a társadalom, a szovjet tudósok segítőkészsége, amellyel feledtetni akarták a gonosz emberek által okozott tragédiát. Nem akarunk szerénytelenek lenni, amikor mi is szeretnénk hozzájárulni Turázy Sándor orosz nyelvű továbbtanulásához. Orosz szakkörünk vezetőjével: Illy László tanárral együtt felajánljuk, hogy a mi szakkörünk szívesen lesz segítségére az orosz nyelv elsajátításában. Ezért kérjük, hogy akár levélben, akár személyesen, forduljon iskolánk orosz szakköréhez.

Szeretettel köszöntik

a Zrínyi Ilona Leánygimnázium orosz szakkörének tagjai. Bp., VIII., Csobánc utca 1.

*

Számos, a szerkesztőséghez beérkezett levél közül választottuk ki a Zrínyi Ilona Gimnázium tanulóinak levelét. Köszönjük emberi segítőkészségüket. *(Szerk.)*

Egy fügefa védelmében

Egy fügefa védelmében szeretnék szót emelni és egy ember védelmében, aki a fügefát ültette. Már nem emlékszik, hogy mikor. De nagyon régen. A fa nagyra nőtt és bekukkant az ablakán. Mindketten megszokták, hogy nézegessék egymást. A fa életerős. Az idén is háromszor termett. A vizavija nyolcvanhét éves. Nemrég ünnepeltük, amikor megkapta a gyémántdiplomát. Dr. *Steinberger* Sarolta 1900-ban végezte el az orvosegyetemet. Ő lett az első magyar orvosnő. *Steinberger* dr. mondja:

»Negyven évig praktizáltam. Sok oklevelet kaptam, utoljára gyémántdiplomát. Amit a munkámmal szereztem, azt elvitte egy bomba. Leégett a lakásom. Csak ez a nyaralóm maradt meg Pesthidegkúton. El kellett adnom, de nem költöztem ki, itt maradtam lakónak. Az idő pedig elvitte a barátaimat és az örömeimet. Csak a kert maradt meg. A világ minden tájáról gyűjtöttem a virágmagokat és a hagymákat. Ez volt a szenvedélyem. Az új tulajdonos kipusztította a kertemet és most ki akarja vágni a fügefám. Pedig nincs útban, idesimul a ház falához.«

A virágoskert a békét jelképezi. S a háziúr, aki ultimátumot küldött a fügefának? Védjük meg a fügefát és egy öreg ember nyugalmát, *kedves II. kerületi tanács.* Ha van rá, akkor jogszabály értelmében, ha nincs, hát azon kívül.

K. J.

Még egyszer „Nyelvelés"

Engedjék meg, hogy számos olvasótársam nevében is köszöntsem b. lapjuk vasárnapi számaiban egymás után megjelenő K. F. »Nyelvelés« című, lüktető elevenséggel megírt »nyelvtisztogató« cikkeit.

Sokan vagyunk névtelen nyelvészkedők, akik olvasmányaink közben mindig »felszisszenünk«, ha egy-egy magyartalan szókapcsolás, vagy nyelvrontó szó kerül a szemünk elé, hiszen mindnyájunk hagy értékéről, egész életünkben végigkísérő édes anyanyelvünkről van szó.

Hivatásos nyelvészeink ilyen tárgyú megjelent tanulmányait követő nagy érdeklődés, rádiónk közkedvelt »ötperces« anyanyelvi adásai is azt mutatják, hogy szeretünk és kívánunk anyanyelvünkről gondolkodni és beszélni, hiszen ezek egy élő folyamat leírásai, nyelvünk életéről, alakulásáról, formálásáról... És milyen színesek ezek a nyelvészkedő cikkek és közlemények. A napi köznyelv, a vidéki tájnyelv változó eltérései, a germanizmus botladozásai, a »vagánykodó« csibésznyelv rozsdafoltjai, a jellegzetes »pesti nyelv« bohóckodásai, egész társadalmunkat átszövi és visszatükrözi, ezért érdeklik egyformán a városi és a vidéki embert, a munkást, a diákot és az értelmiséget is.

Az a növekvő érdeklődés és lelkes hozzászólás, amely »édes anyanyelvünk« tisztaságának megőrzésével foglalkozó közleményeket kíséri, örvendetesen bizonyítja, hogy nemcsak a hivatásos nyelvészeink és nyelvoktatóink ügyelnek nyelvünkre, hanem a nagyközönség széles rétegei is bekapcsolódtak nyelvünk védelmébe, és ez valóban igen örvendetes kultúrjelenség, mert anyanyelvünk gondozása, ápolása és szépítése legnemesebb kultúrmunkánk közé tartozik.

Ezért üdvözöljük az ilyen és hozzá hasonló nyelv-védő tanulmányokat és újságcikkeket!

Gál Sándor

ÖCSI, PETI ÉS A TÖBBIEK

Színes magyar rajz- és bábfilm műsor

BEMUTATÓ: november 22

KONTY A DIVAT

A magasra tupírozott, emeletes frizura nem divatos már. Valljuk be őszintén, nem is kell nagyon sajnálni. Egy kicsit női »hülyegyerek frizura« volt.

Az idén szebb és finomabb a hajviselet. Hosszabb a haj és megszámlálhatatlan változatban *ismét divatos a konty.* A haj azonban nem nő olyan gyorsan, ahogyan a hajviselet divatja változik, ezért a kontyhoz gyakran hamis hajat használnak. A hamis haj nem olcsó mulatság, ára — a haj hosszúsága és minősége szerint — 150—300 forint között váltakozik. Aki szereti a kontyot, annak érdemes megnöveszteni a haját.

A rajzon divatos konty modelleket mutatunk be. Az első

SIMA KONTY

érdekessége, hogy félhosszú és rövid hajból is fésülhető. A fejtetőre fésült hajat körben, hamis fonat fogja össze. A második fej a rajzon *rollni-konty,* saját vagy hamis hajból készülhet. A hajat felfésülik és rollnit az arc felé csavarják, majd hajfonattal, vagy szalaggal összefogják. Mutatós szép frizura mind nappalra, mind estére. Az új divat szerint a kontyot estére virággal, ékszercsattal, vagy masnival díszítik.

Estélyi konty a harmadik rajz. Ez a frizura félhosszú hajból fésülhető. Amint a rajzon látható, a fejtetőre fésült lazán hullámos hajat ékszercsattal díszített bársony vagy düsessz szalag fogja össze. A rövidre vágott, modern frufru pedig a homlokba fésült.

A HAJÁPOLÁSRÓL

érdekes újdonságokat mondunk el. Elizabeth Arden híres szépítőszalonjában, hajklinikát rendezett be, ahol a hajszálakat mikroszkopikus vizsgálatnak vetik alá. A hajnak ezt a vizsgálatát »*mikrotelevízió*«-nak nevezik. A vizsgálat kimutatja a haj betegségeit, az elhalást, a törést, és a »dauer-betegséget«. A vizsgálat után minden haj egyéni speciális kezelést kap, fejbőrmasszázzsal, különböző hajmosószerekkel és krémekkel. A vitaminos hajmosáshoz tojássárgáját, vagy marhavelőt használnak. Marina Vlady, amikor Pesten járt, elmesélte, hogy haja azért szép, fényes, és rugalmas, mert marhavelővel mossák, az öblítővízbe pedig citromlevet használ. (A mi Wu 2 hajmosó olajunk is megteszi a magáét!) A haj öblítéséhez citromlevet és az egyszerű kékítőt ajánljuk.

Fernand Aubry, a híres párizsi szépítő azt vallja, hogy minden hajat a természete szerint kell kezelni. Száraz hajhoz tojássárgáját és olajos shampont használ, zsíros hajhoz pedig egy különleges keveréket készít, amelynek alapanyagai fodormenta-tea, babérlevél és citromlé.

A haj szépségének és jóápoltságának titka a hetenkénti hajmosás.

(f. b.)

KERESZTREJTVÉNY

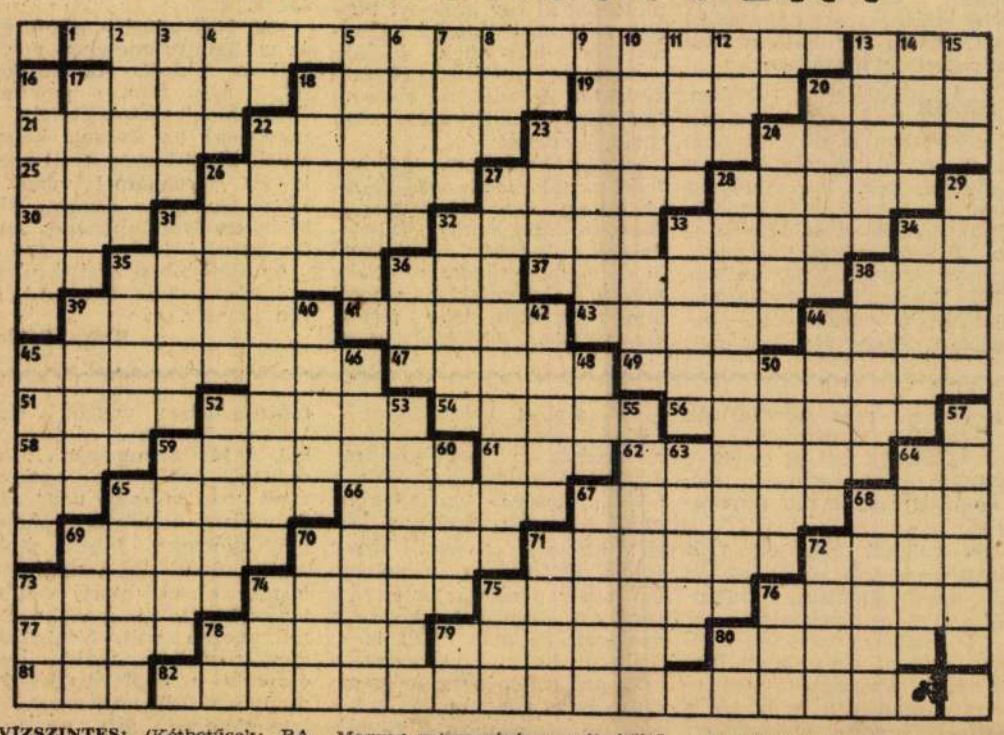

VÍZSZINTES: (Kétbetűsek: RA, ES, KS, TR.) — **1. Kinek a műve?** 13. Egyformák. 17. Helyre tesz. 18. Thesszáliai hegység, a mitológiában a kentaurok földje. 19. Bíráskodó. 20. Az irányába. 21. Indulatszó. 22. Svéd hegycsúcs Jönköping mellett. 23. Beszélő készség. 24. Ázsiai tulok. 25. Gyorsaság. 26. Keretező. 27. Az etiópiai császár egyik neve. 28. Fogda. 30. Ragozott német névelő. 31. Nemes szarvasfaj. 32. Vele van. 33. Kellemetlen. 35. Sebes beszédű. 36. Képes valamire. 37. Kóros állapot, a ketonvegyületek felhalmozódása a szervezetben. 38. S a többi, régi rövidítése. 39. Idegen női név. 41. Sérült (épület). 43. Kéregető, tájszólással. 44. A tiszafa német neve (EIBE). 45. **Kinek a műve?** 47. Egy nagy metropolisz folyója. 49. **Kinek a műve?** 51. Vonaton ül. 52. Néger nép Afrikában. 54. Névelővel: kukoricalepény. 56. ... a hideg: reszket. 58. Apaállat. 59. Maradj ott, ahol vagy! 61. Nem sok. 62. Női név. 65. Ázsiai főváros. 66. A 16. sz. egyik legjelentősebb zeneszerzője. 67. Gyújtóbombatöltet. 68. Birtokos névmás. 69. Táj. 70. Vonal, idegen nyelven. 71. Afrikai köztársaság. 72. Állj! 73. Takar. 74. Kelmefestési eljárás. 75. Parancsnok, bizalmas rövidséggel. 76. Időhatározó. 77. Város az Oka folyó mellett. 78. Magyar származású osztrák költő. 79. Régi fegyvernem. 80. Női név. 81. Göröngy. 82. **Kinek a műve?**

FÜGGŐLEGES: (Kétbetűsek: AK, EN, EÖ, LR, VE, KL.) — 2. Hasonló. 3. Megszólítás. 4. Létezik. 5. Milyen merész! 6. Köszörüli. 7. Könnyező. 8. Félig szipog. 9. Régi debreceni polgárok. 10. Ellenszenves. 11. Két skálahang, kiejtve. 12. HLA. 13. Az adós támogatója. 14. Elem. 15. Ez is! 16. ... see: holland öböl. 17. Gyümölcs. 18. Ázsiai hegyvidék. 20. Orrforma. 22. Életünk fenntartására szolgálnak. 23. Pólus. 24. ...-Pogány Karolina szellemének: Tompavers. 26. A ceruza ellensége. 27. **Kinek a műve?** 28. Kis-Ázsia leghosszabb folyója. 29. ... Falcone: Mérimée híres novellája. 31. Békafajta. 32. Ritka női név. 33. Fotomárka. 34. Zsidó pap. 35. Magas hegység. 36. Pálca. 38. Északindiai város. 39. Hajtómű. 40. Mennyiség megjelölés. 42. Pálmafajta, Délkelet-Ázsiában fontos táplálkozási kultúrnövény. 44. Magasított. 45. Sült tészta. 46. Ez kell a gyomornak. 48. Kimondott betű. 50. Idegen férfinév. 52. Bekukucskál. 53. Radioaktív elem. 55. Közé szorítanak. 57. Egy Szolnok megyei falu lakója. 59. Tű, németül. 60. Ernyőt kell vinni. 63. Százszemű óriás. 64. Hányad. 65. Mélyhűtött. 67. Fogj! 68. Hajnali időpont. 69. A dob tartozéka. 70. Sikátor, angolul (LANE). 71. Leánynév. 72. Kapu a testen. 73. Angol prepozíció. 74. Nélkül, oroszul. 75. Sütőmester. 76. Helyhatározó.

(Fenyősy Antal)

*

Megfejtésül elegendő beküldeni egy nevet, **1962. november 26-ig.** Csak azt tessék megírni, kinek a művelt szőttük a rejtvény hosszú soraiba.

Megfejtés a november 4-i számból: 96. Világot. 24. Milliók. — Ülelni vágyom a világot / És sírni milliók szívén; / Beoltani e tiszta lángot / Vágyom milliók szívébe én. — (Komjáthy Jenő: A homályból.)

NYERTESEK:

Tíz—tíz lottószelvényt nyertek: Blum Károlyné, Budapest, VI., Szinyei Merse utca 16. Galló Erzsébet, Budapest, II., Pasaréti út 21. Szilas Erzsébet, Budapest, I., Mátrai utca 9. Siklóssy Józsefné, Budapest, XIII. Vígszínház utca 5. Nyitra Józsefné, Budapest, XIV., Kolumbusz utca 69/b. Budaváry József, Nagymágocs. Dulka Etelka, Kengyel. Román Dénesné, Csaroda. Dr. Tarnay Lászlóné, Gyula. Tatarek Lajosné, Kalocsa.

A nyerteseknek a lottószelvényeket postán elküldjük.

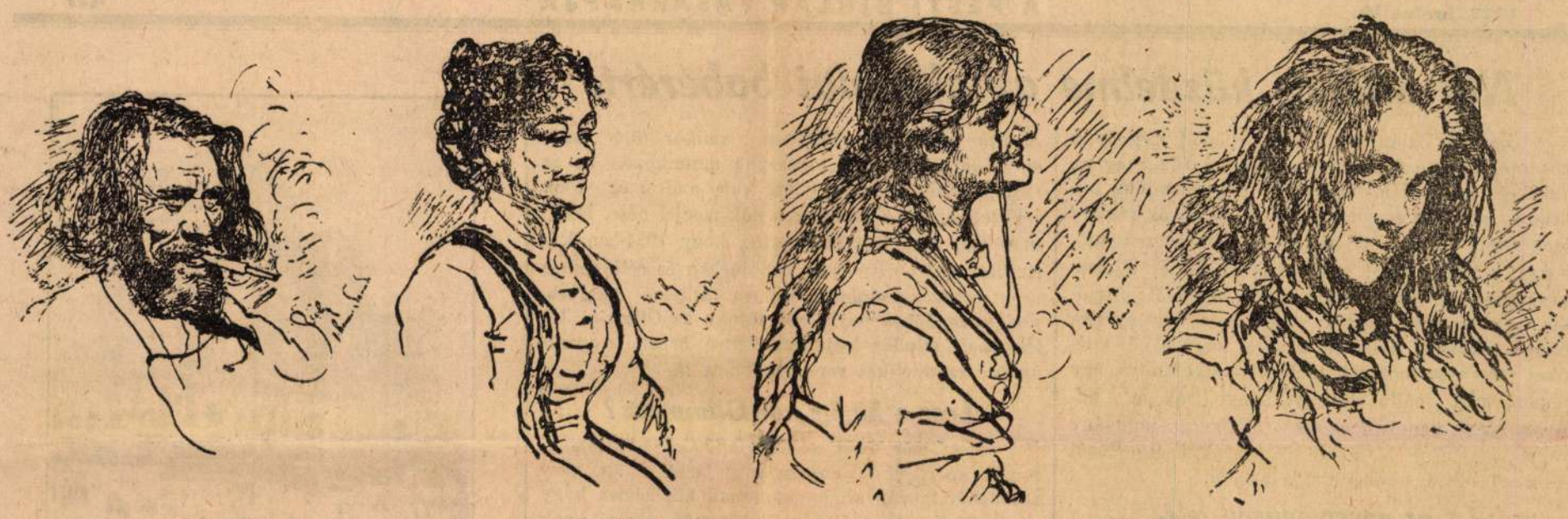

Zichy Mihály-rajzok az Ernst-muzeum Zichy-kiállitásán.

Érdekességek a Zichy-kiállitáson.

Zichy Mihály zalai tuszkulánumából egy egész sereg érdekes, a művész személyére, élete sorára jellegzetes műtárgy került elő A véletlen ugyanis szerepet játszik sokszor a művész életében. De ember legyen a talpán, hogy a véletlent fel tudja használni. Ha Pascal nagy fontosságot tulajdonitott Cleopátra orrának, Cleopátra ennek ellenére is nemcsak királynő volt, hanem uralkodó is, akivel egy egész világnak számolnia kellett. Zichy Mihály Bécsbe került jogásznak és festő lett, mert mint Lessing mondta, Rafael kéz nélkül is művész lett volna, csak nem alkotta volna meg remekeit. Zichy megmutatta, hogy szülői engedelem hiján is ki tudta küzdeni a maga igazát, s mikor rajztanára lett egy orosz nagyhercegnőnek, makacsul hallgatott, nem értesitette anyját s mikor állásvesztetten éhezett Szentpétervárott, akkor még kevésbbé kérte segitségét. Bizott a véletlenben. Beállott retusőrnek egy fotografushoz és megkereste a maga mindennapi száraz kenyerét, közben dolgozott ernyedetlenül és várta sorsa jobbrafordulását. A fotografusnál egyre jobban ment a sora, mert megtanulta a megrendelők izlését, mely akkor sem volt más, mint ma: szépiteni a rutat és szebbé tenni a szépet. Végre bejutott az udvarhoz, mert tudott gyorsan és szellemesen rajzolni. Az udvari élet epizódjai gyors iramban kerültek ki a keze alól, melyek ezrekre rugó lapokban maradtak fenn, csak a leningrádi muzeumban 323 albumát őrzik, s ki tudja hányat sodort szét a vörös forradalom vihara? A sors tehát kegyes volt hozzá. Mert a retusőrnél olyan tulajdonságra tett szert, amelynek hasznát vehette az udvarnál. Pedig ez a tulajdonsága homlokegyenest ellenkezett — magyar természetével.

A zalai kastély megmagyarázza ezt. Ott egy hatalmas könyvtár nagy maradványa van még, amely telten-teli a XVIII. század szabadszellemű gondolkodóinak műveivel. Ezek a vidéki könyvtárak magyarázzák meg a Martinovicsokat, a Kazinczyakat, Bessenyeieket, akiknek szobrot emelt a nemzet, mert átérezték a haladás eszméjének nagy fontosságát. A Zichy-könyvtárból értjük meg Zichy Mihályt. A lelke tele volt szabad eszmékkel, tele uj erkölcsi gondolatokkal és tele pajzán szellemmel. A cári udvarban pedig ezekre nem volt szükség. Sőt ellenkezőleg, el kellett fojtania őket. A retusőr érvényesülhetett, a szatirikus magába fojtotta eszméit. Egyszer aztán a véletlen, mely a szatirát kibuggyantotta belőle, majd a nyakát szegte.

Van az Ernst-muzeum Zichy-kiállitásán egy rajz. Látszólag semmitmondó, szentimentális rajz. Egy kórház szobájában ül a katona, kezében egy miniatür medaillonképet szorongat, feje bekötve és otthon maradt hitveseire gondol. Szegény ember! — gondolja a naiv néző. Minden részvéte az övé. De egyszerre csak észrevesszük, hogy a tiszt árnyéka a falon, a bekötött fejkendő csücskéivel ugy hat, mint a felszarvazott férj képe és a háttérben, vizionáriusan megjelenik a feleség, amint egy idegen férfit ölel. Szegény férj! Minden részvétünk az övé. Oh, a gonosz asszony...

E képnek érdekes a története. Zichy e képe, hogy, hogy nem, a cár elé került, ki mikor észrevette a kegyetlen célzást, haragra gyulladt.

— Nem türöm, hogy katonáimból gunyt üzzenek! — mondotta és ceruzával telefirkálta a képet. A kép szélére pedig odairta francia nyelven:

— Legyen elmés, de ne legyen gonosz.

Daumier lehetett gonoszul elmés, mert ő Franciaországban élt, de Zichy nem, a mindenható cár udvarában nem volt jó kihivni a cár haragját. Mikor visszakapta a rajzot, kitörölte a ceruzavonásokat, de a megjegyzést ott hagyta s ez most is ott látható a rajzon. Attól kezdve pedig — Doré és Gavarni lett az ideálja, nem pedig Daumier. A guny és gyülölet hangja helyett belemerült a történet filozófiájába, Kaulbachként a nagy, világmozgató eszmék ihlették s az élet apró tragédiái, az emberi gyarlóságok és bünök, a szenvedélyek és ösztönök megnyilatkozásai, de nem volt többé — *vilain* (gonosz). Legalább is nem a cárok rovására. Ellenkezőleg, csupa humanitás és szeretet lett. Orosz kollégáihoz a legnagyobb és legőszintébb barátság füzte. Igy történt, hogy mikor 1895 januárjában ötvenéves művészi jubileumát ülték, az orosz művészek nagyban ünnepelték.

A kiállitáson látható egy másik érdekesség. Egy rajz, melyet egy orosz festő készitett a jubileum alkalmából s orosz festők egész sorával iratott alá. Mihály arkangyal áll égő nyárssal, egy nyilat hord négy putto, mely szivek hosszu során van átszurva, a sziveken a művészek nevei: Esipov, Horvat, Glazunow, Miklosewsky, Swertskow, Begrow stb. stb. Alul pedig ez a felirat:

„Sz. Mihály beszél: Hé, ti szárnyas apróságok, mit zavarogtok itt s füstölitek tele az eget azzal az égő nyárssal? Mars Szentpétervárra, Szemonowsky-utca 21. sz. házba, az én legkedvesebb barátomhoz, Zichy Mihályhoz s adjátok át neki ezt a nyársat lakomára...“ (Közli dr. Rinaffy Dezső.)

A művész még hozzáteszi: „Kérem barátomat, ne itéljen el a rajz gyengesége miatt, ennek oka az idő rövidsége volt.“

Igaz, hogy a rajz gyenge, de jellegző, hogy Zichy modorában készült, csakhogy kvalitás dolgában messze mögötte áll. De nem ez a fontos. Zichy szivére jellemző, hogy az idegen udvarj festőt az orosz kollégák körülrajongták, bizonyára volt okuk rá, mert Zichy mindig a gyengék oldalán állott és a szivére hallgatott.

Mikor karikaturákat csinált, akkor sem a gyilkos torzitás eszközeivel élt. Van a kiállitáson egy keretben négy rajz, mindenik Zichy hozzátartozóját ábrázolja, nem hü arckép egy sem, de mesteri torzitás. Az első önarckép. Az biztos, hogy önmagát nem gyülölte és mégis milyen ráncos, gunyos fintort irt az arcára. Aztán jön a hü párizsi gazdasszonya, akiről tanitványa, Mary — ugyancsak a kiállitáson látható —, szép tollrajzot készitett és annak tanusága szerint nem ült olyan gonosz kifejezés az arcán, mint Zichy karikaturáján. A harmadik arckép a lánya, aki később Feledy festő felesége lett és hires szépség volt, — itt beesett állu öregasszonynak rajzolta, mig a negyedik képet sem, mely Mary-jét, kedves tanitványát ábrázolja, az egykori retusőr csinálta, pedig Maryhez évtizedes barátság kötötte s itt, Párizsban, Mary még fiatalsága ragyogásában pompázott. De a torzitó hajlam egy este erőt vett Zichyn és nehány vonással kikereste alakjainak vizionáriusan torzitott mását, — mert az élet tele van titkokkal és Zichy nem csak az élet derüjét élvezte. Mi itt állunk e torzképek rejtelmének érdekessége előtt és keressük bennük a mester lelkét. Mi vezette tollát? Mely titkos szenvedély hajtotta torzitó képzeletét? A csudálatos finomságok leheletkönnyed alkotójának ez a négy érdekes karikaturája lekötve tartja a nézőt. A művészi zseni sokoldaluságát bámulhatjuk Zichy kiállitásán.

Dr. Lázár Béla.

A táblabiróvilágból.

(Történeti tréfák.)

Kikérdezett sült hal.

A bucsuszentlászlói Franciskánus-kolostor folytatása a Szent-László által Nemes Sándorházán, az *Aligrai* mellett épitett ősrégi kápolnának. Hiteles hagyományok szerint a kegykápolnát széles vizárok övezte egykor s csak csónakon volt megközelithető. A jelenlegi zárda a XVIII-ik század első éveiben épült. A templom a Sümeg várában lakott *Széchenyi György* püspök alkotása. A kies fekvésü kolostor régidőktől fogva kedvenc tanyázó helye volt a környékbeli nemes uraknak és táblabiráknak. Gyakori látogatója volt a pczsonyi *dietáról* hazaverődött Deák Ferenc, aki Antal bátyja, a zalai *vicispán* társaságában sok derüs órát töltött el a vendéglátó kolostor *refektóriumában*. A megyei *restaurátiókra* érkező nemes urak is szivesen állomásoztak Szent-Lászlón, székvárosi utjokban. Hallal, vaddal, a barátgyomornak kedves minden jóval megrakott *uti szeredások* ott nyujtózkodtak a futó kocsi saraglájában, viszonzásaként szives vendéglátásuknak.

Engem is kedves emlékek füznek a bucsuszentlászlói kolostorhoz. Az időben jártam ottan utolszor, amikor a Ferenc-szerzetesek, — szigoritott rendi életbe lépve, — fehér kordás fekete kámzsájukat *barnával cserélték fel*. Az uj rendi élet előtt az összes magyar kolostorok fejet hajtottak. A bucsuszentlászlói kolostor az egyetlen, amelyik mai napig is megőrizte, — fekete csuhájukkal együtt — a derüs, gondtalan szerzetesi élet régi emlékeit. Itt gyültek össze a szerzet kihalásra szánt öregedő tagjai, kik életük alkonyán nem kivánkoztak bele az uj, szigoritott rendbe. Igy került vissza szülőfalujába szivemhez nőtt barátom, *Herceg Krisolog*, egykori házfőnöke a sümegi kolostornak. Álmaimban ma is sokszor előttem látom *Krisolog páter* egészségtől duzzadó piros arcát, hizásra hajló flatalos termetét. Benne elevenedtek meg lelki szemeim előtt, a derüs kacagásu kedves páterek, *Eusepius*, *Fakundus* atyák, a régi táblabiróvilág kedvenc franciskánusai.

Ahogy Szent-Lászlóra került *Krisolog* barátom, nyomban reám irt. Azidőben egész lelki világommal be voltam gubózva muzeumom régiségei közé. Ehhez irányitotta pár soros kártyáját is. „*Régi sirokra találtunk, jöjj rögtön!* Aprópénzt is hozz veled, öreget is hozhatsz.“ Akad néked való lim-lom a padláson bőven. Elértettem talányos sorait. Az öreg pénz — az ötvenes meg a 100-as bankó — a kolostort illeti, a padláson előkerülő régi faszobrok fejében. Az aprópénz a harmincket levelü biblia, mert *hatosos ferbli*, a „*csendes*“ *járta* esténkint, mig csak éjféli 12-őt nem konditott a boltives folyosó oszlopos *barok-órája*. Életem egyik legkedvesebb emlékü kirándulása volt a zalaszentlászlói. A sirokban nem nagyon bizakodtam. Igy nem is vittem magammal sirásóládámat.

A kolostorral szembe nézö állomáshoz kivonultak fogadtatásomra a kedves házfőnökkel egyetemben a *páterek*. Ebédre érkeztem, melyre hivatalos volt a község pár előkelősége is, a jegyző és az állomási előljáró. A barátkozás vig poharazás között indult meg. Illatos tyukhusleves után jött a töltött káposzta. A kirántott csirkét követő *disznó-kármondálra* unottan néztem. Félszemmel *Krisolog* barátom mozdulatát figyeltem, ki a zsirtengerből kihalászott disznóoldalas porcióját ujságpapirba göngyölve eltüntette *kámzsája* süllyesztőjébe. Feketézés közbeni ejtőzés után átjártuk a kolostor padlását s rejtett zugait. Onnan kerültek elő a századév óta pihent, porlepte muzeumi értékek. Mire kimosdóztunk a porból, már előjárt a fogat. Maga a házfőnök fogta erős kézzel a gyeplőt. Ő röpitett ki a lankás hegyoldallal szegélyzett hepe-hupás uton, valami magaslathoz. Baloldalomon ülő *Krisolog páter* utközben *elbóbiskolt*. Az én szempillámra is ránehezedett a lakodalmas ebéd. Bólogatás közben arról álmodoztam, hogy „*ezüst halántékgyürüs*“ honfoglaló ősök sirjaira, vagy Szent László korabeli keresztény sirokra akad-e kutató csákánom. Rövid volt bólogatásunk, mert az utat keresztező *bürü* dübörgésétől felriadtunk. Célnál voltunk! Mig a kocsi ról, — a magaslat tövében, — *lekászolódtunk*, a sirokat firtattam *Krisolognál*. Ki azonban egyet legyintett husos baljával:

— *Egyszeriben találtak itt valami régi sirfélét, De hagyjuk pihenni az ősöket. Most egy kis egészségesebb testmozgásra van szükségünk!*

Női atléták küzdelme az olimpiai babérért.

Ma már talán senki sem lepődött meg azon a hiren, hogy a Nemzetközi Olimpiai Bizottság az 1928. évi amsterdami Olimpiász programmjába felvette az atlétikai versenyszámok közé a nök részére fenntartott 100 m., 800 m. és 4×100 méteres futásokat, a nekifutással való magasugrást és a diszkoszvetést. A határozatot, mint magától értetödöt, egyhangulag hozták, mindössze egy gyenge hangu inditvány hangzott el arra, hogy a női atlétikai versenyszámokat a többiektől elkülönitve, egy napon, mint önálló versenyt bonyolitsák le. *Edström* elnök azonban azonnal átlátta az inditvány rejtett szándékát — a női versenyek degradálását — s a bizottság elvetette a javaslatot.

Ut az egyenjoguság felé.

Ez a határozat ismét egy ujabb sportágat szabaditott fel a nök számára, de amennyire természetesnek tartja most mindenki a sportoló nök jelenlétét az Olimpiászokon, talán épen annyira természetes volt még nem is olyan régen, hogy a nök nem vehettek részt a világ legnagyobb versenyén. Az Olimpiászokat a klasszikus minta után öltöztették modern formába s az 1896. évi athéni elsö modern Olimpiász is minden tekintetben a régi nyomokon haladt, tehát már az is nagy engedmény volt a nökkel szemben, hogy megjelenhettek a Stadionban — mint nézök. Az antik világ Olimpiászain ugyanis a nöket a nézötérröl is kitiltották, s a klasszikus krónikások a női csalafintaságra jellemzésként emlegetnek néhány esetet, amikor a kiváncsiság és a rajongó szeretettöl hajtva — álruhában — mégis bemerészkedtek a versenytérre, az ilyen nöknek szigoru büntetés: pellengér és számüzetés volt a büntetésük. Ez a szigoru felfogás az idök folyamán enyhült, söt egy évszázad mulva már nemcsak a nézötéren jelentek meg a görög nök, hanem a futópályán is.

Amihez az antik világban száz esztendö kellett, azon a modern Olimpiásznak rendezöi alig egy évtized alatt estek át. Athénben és 1900-ban Párizsban még szó sem volt a nökröl, mint olimpikonokról, — valószinüleg azért, mert a nök maguk még nem vetették fel a kérdést, — de 1904-ben *St. Louisban*, az Olimpiásszal kapcsolatos tenniszvilágversenyen, ott voltak a nök mint versenyzök. Ettöl kezdve fokozatosan kapcsolódtak bele az Olimpiászok különböző versenyágaiba. Londonban 1908-ban már hivatalosan is ott szerepeltek a tenisz és az ijjászat programmján. Igaz ugyan, hogy a szemtanuk szerint a rendezö angolok olyan hölgyversenyzöket állitottak sorompóba, akiknek külseje egyáltalában nem volt mintaképe a női bájnak, szépségnek és könnyedségnek, hanem gondosan válogatták össze a férfias sportnö-tipus képviselöit. Az elsö nagyobbszabásu női felvonulás *Stockholmban* volt 1912-ben, amikor több száz svéd, norvég és dán tornásznö mutatkozott be az Olimpiászon. A siker döntö volt, amit még csak fokozott az uszó és müugró nök megjelenése. Ezekután már nem volt meglepetés, hogy 1924-ben Párizsban már a vivásban, lovaglásban és céllövésben is ott voltak az olimpiai babérra áhitozó hölgyek, jövö esztendöben pedig bevonulnak az Olimpiai Játékoknak mindig legjobban féltve örzött versenyágába, az atlétikai versenypályára is.

Lesz-e külön női Olimpiász?

Most már tehát a hölgy-atléták *recepciójával* a nök sportbeli egyenjogusitása betetözödött, mert azért már igazán aligha inditanak küzdelmet, hogy a birkózó, boxoló vagy labdarugó olimpikonok közé is fölvegyék öket. A fejlödés a jelek szerint egészen más irányba terelödött, amióta a sportoló nök legföbb *nemzetközi fóruma*, az FSFI (Nök Nemzetközi Sportszövetsége) megalakult. Ez a szövetség, amely mult év decemberében Párizsban husz nemzet részvételével kezdte meg müködését, a ritka energiáju *Millier* asszony vezetésével azon a véleményen van, hogy a nök helyzete az Olimpiászokon még ma is alárendelt jelentöségü, mert a férfiak versenyeitöl elkülönitve, külön női versenyszámokban versenyezhetnek. Épen ezért, hogy a női sportok jelentösége és a sport-hölgyek teljesitménye még jobban kidomborodjék, önálló *női-olimpiász* szervezése a szövetség egyik célja. Az FSFI hölgyei között azonban van egy tekintélyes párt, amely azt tartja, hogy az önálló női olimpiászok és nemzetközi viadalok olyan szinvonalra fogják emelni a nök sportképességeit, hogy idövel nyugodtan jelentkezhetnek a legteljesebb egyenjogusitásért; amikor majd nem külön női versenyeken, hanem minden korlátozás nélkül, a férfiakkal együtt küzdhetnek a siker reményével az olajágért.

A hölgyek világrekordjai.

Hogy mennyiben jogosult és mennyi reménynyel biztat ez a felfogás, arra ma, amikor a női sportolás, de különösen a női atlétka a kezdet kezdetén van, nem lehet felelni. Azok a világrekordok azonban, amelyeket a mai napig elértek a hölgy-atléták, még nem igazolják a teljes egyenjogusitásra törekvök táborát, bár kétségkivül respektábilisak. A jelenleg érvényes világrekordok a következök:

50 m. sikfutás	6.4 mp.	*Majrlikowa* k. a.	(cseh)
60 „ „	7.4 „	„ „ „	„
80 „ „	10 „	„ „ „	„
100 „ „	12.6 „	Frl. *Wittmann*	(német)
200 „ „	26 „	miss *Edwards*	(angol)
800 „ „	2 p. 26.6 mp.	miss *Lines*	„
1000 „ „	3 p. 8.2 „	miss *Trickey*	„
Magasugrás	155.4 cm.	miss *Green*	„
„ helyből	116 cm.	mlle *Dupuis*	(francia)
Távolugrás	550 „	*Hitomi*	(japán)
„ helyből	250 „	miss *Ryce*	(Egy. Áll.)
Gerelydobás (600 gramm)	27.24 m.	*Janderra*	(cseh)
Sulydobás (4 kg.)	10.15	mlle *Morris*	(francia)
Diszkoszdobás (1 kg.)	38.34 m.	Frl. *Braun*	(német)
Rudugrás	219 cm.	miss *Hyatt*	(Egyesült-Államok)

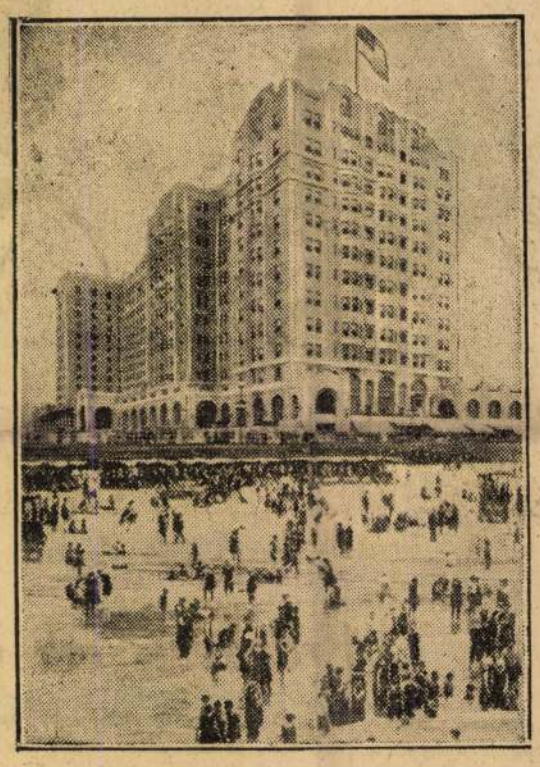

A világ legnagyobb strand-szállodája az amerikai Atlantic Cityben.

Ezeknél az eredményeknél van még egy egész sereg lényegesen jobb, de nem kerülhettek hitelesitésre.

Jövö esztendöre tehát igazi komoly versenyben lesz alkalmunk gyönyörködni az amsterdami Olimpiász nézöinek. A világ legnagyobb versenyén is polgárjogot nyert hölgy-atléták rendkivül nagy ambicióval készülnek az amsterdami *premier*-re, s egészen bizonyos, hogy a taps és elismerés nem a csinos sportladyknek, hanem az ujonnan meghódított sportágban is elsörangu eredményeknek fog szólni.

Magyar reménység.

A női atlétikai élet fejlödése nem kerülte el Magyarországot sem, annyira, hogy itt, ahol negyedszázad elött még megmosolyogták és nem tartották komoly embernek a versenyeken „futkározó és ugrándozó" fiatalokat, ma ezren és ezren lelkesednek az atléta-hölgyek szép versenyein. Ma még igaz, hogy a kezdet nehézségeivel küzd a magyar hölgy-atlétagárda, de az Olimpiászig még hosszu az idö és minden remény megvan arra, hogy komoly eséllyel biró hölgy-atlétákat jelölhetünk ki az amsterdami nagy versenyre. Ehhez azonban az kellene, hogy sok verseny és még sokkal több versenyzö legyen és komolyan foglalkozzanak a versenyzés gondolatával. Mert most még az a helyzet, hogy az eddigi legjobb világeredményeket elérni, söt tulszárnyalni sokkal könnyebb dolog, mint a már *kidolgozott* női sportágakban, az uszás, tenisz vagy mükorcsolyázásban közepesen jó eredménnyel szerepelni. Az ut tehát nyitva áll az olimpiai dicsöség felé, hölgyek és urak! **(sz. e.)**

Báró Madarassy-Beck Gyula vándordij (Pátzay Pál szobra), a vasárnapi kutyakiállitás nagydija.

Odine Grimm, D. P. 3548, többszörös elsö dijnyertes, a Bér Dezsö vándordij védöje.

A párizsi fejdisz-kiállitáson elsö dijat nyert fejdisz.

Boldogan aratnak az isaszegi csatatéren

— Rajta, Rajta bácsi! — dévajkodnak a marokszedőlányok a derengő pirkadásban.

Isaszegen vagyunk, a békástói dűlőn, nem messze az isaszegi csatatértől.

Rajta Pista bácsi homlokára tolja nyűtt szalmakalapját s pislogó, vén szemének pajkos tekintetével visszaszól az incselkedő süldőlányoknak:

— Ne féjjetek, tacskók!

Ne féjjetek, öreg ember nem vén ember. S a hatvanegyesztendős első kaszás vastagon megmarkolja a kaszát, mélyen belemeríti a rozsba. Hogy hull a rend! Mintha örvény seperné, olyan a Rajta bácsi keze suhintása. Mint a kaszások királya lépked.

Egy nap alatt vénen is egy hold rozsvetést vágott le; ezért mondják róla:

— Rajta? A legjobb kaszás Isaszegen.

* *

— Azt hiszitek, én megijedek a kaszától? — kérdezi egy másik táblán Monostori Józsefné tizennégyholdas középparaszt felesége.

Némelyek maradiak:

— Mégis, fehércseléd lennél...

Hogy a nemjóját neki! Monostori Józsefné kézbeveszi a kaszát s a keze suhintása mintha azt mondaná: „Vágok olyan rendet, mint te."

Monostori Józsefné

új asszony.

Felszabadult asszony. Monostoriné sutba dobta az előítéleteket; szántott is, vetett is s most egymaga aratott le másfélholdnyi gabonát.

*

Vasárnap, a tanácsházán. Ingujjra vetkőzve ül Torma, a tanácselnök, Balatoni István tizenhatholdas középparaszt, mintagazda, a mezőgazdasági állandó bizottság elnöke.

— Mi volt az új Isaszegen? Ezt szegezzük velök szembe; mert

csak az új viszi előre

a dolgozó magyar parasztokat. Torma, a tanácselnök a kezén számolja:

— Először. Az emberekben élt az a szokás, hogy a tavaszi árpa szebb. Hogy azt szokták meg. Tavaly csak tavaszi árpánk volt, őszi semmi. Megmondtuk: emberek, a tavaszi árpa szép, az őszi még szebb. Több a termés. Idén azután egyszerre negyven hold őszi árpánk lett.

— Másodszor. Kezdi átjárni a dolgozó parasztságot a gépi talajművelés ügye. Mélyszántás. Azután alig egy-két gazda használt csak rosszul tisztított vetőmagot. (Kézirostán tisztították, sajnálták a szelektorozás csekélyke díját.) Kilencven százalékban tisztított vetőmagot használtunk. A növényápolást igyekeztünk jól elvégezni. Az eredmény? A határ háromezerszáz hold. Tavaly kilencenöt vagon gabonánk termett. Idén százhuszonötre számítunk. A rozsot learattuk, a búzának learattuk eddig a harminc százalékát. Szemveszteség nem lesz; nálunk — erre hideg szelek fujnak — később érik minden, még a fák is később borulnak virágba. Tavaly a búza átlagtermése nyolc mázsa volt, idén kilenc és fél lesz. A rozsé tavaly nyolc mázsa volt holdanként, idén kilenc mázsára számítunk. Keddre kész az aratás. A cséplésnél a géptől egyenest a földművesszövetkezet két raktárába viszik a gabonát.

*

— És baj? Gond, az nem volt?

— Volt. A község egy része kétlaki. Gyári munkás, vasutas, pesti dolgozó, akinek földje van Isaszegen. Jött az aratás. A kétlakiak nagy része aratómunkást akart felfogadni. Nem engedtük. Nem szabad elvonni a munkaerőt az állami gazdaságtól, mert ott amúgy is munkaerőhiány van. És ki lett volna az aratómunkás? Olyan kétlaki, aki, mondjuk, hétfőn kimaradt volna pesti munkahelyéről.

A tanács nem engedélyezte az aratómunkások igénybevételét s az aratás így is rendben megtörtént. De a kétlakiságot fel kell számolni. Valaki vagy ipari dolgozó, vagy dolgozó paraszt —

kétfelé jól dolgozni nem lehet.

Akinek a gondja a földje felé száll, rosszul állja meg a helyét a munkagépe mellett.

— Minden törekvésünk, hogy ezt az állapotot felszámoljuk.

A kétlakiság miatt jelentkezett ugyan munkaerőhiány, de ezt legyőzte a közösségi szellem.

— Például? — kérdem.

— Király Istvánnak Kis D. János segített, meg Hernyes János, Balatoninak Rajta bácsi.

Aki bevégezte az aratást, elment a szomszédhoz, elment a komához, sógorhoz segíteni.

Ezért nem volt szemveszteség Isaszegen. Ami az isaszegi határban termett, az utolsó szemig az országnak termelt, nem a mezei egereknek.

*

De a mi életünk lényege, hogy soha ne álljunk meg. Mert a mi tennivalónk tengernyi; mert évszázadok mulasztását behozni néhány esztendő alatt s túlszárnyalni tudni a nagybirtok-rendszer termelését — kemény feladat, amit vállalni kell, hogy a dolgozó parasztság tovább emelkedjék.

*

— A másodvetésre gondol? — kérdi a tanácselnök.

— Arra. Hogy kitágítsuk a határ; idén egy millió holdon akarunk másodnövényeket vetni, egymillió holdon megkétszerezni a termést.

Isaszeg nem maradt el, Isaszeg tudja, hogy

így nő a haza.

— A kivetés szerint hatvan hold másodvetésünk kell legyen. Mi ezt a kivetés keveseltük. Elvökéltük, hogy lesz kilencven-száz holdunk is. Ezidétt huszonhét hold kölest és muhart vetettünk, de még vetünk ezt is, mert van magunk.

Balatoni, a mezőgazdasági bizottság elnöke, nagy vörösesszőke ember, azt mondja:

— Én olvastam multkor Sztálin elvtársnál, hogy a dolgozó parasztokról azt mondta, ők az egész világot táplálják... Töprenkedtem erről. Ha csak annyit termel a dolgozó paraszt amennyi neki elég meg a családjának, akkor mi lesz a többi néppel? A munkásokkal? Azóta szünet nélkül hajtogatom az embereknek: kevés a föded? Vess másodnövényt! Kevés a pénzed? Menj rá a másodtermelésre. Több cipő kellene? Törd fel a tarlót, vess újra! Én így értelmezem azt az egymillió holdas tervet, amit a kormányzatunk elhatározott, hogy másodnövénnyel be kell vessük.

*

Most belevágunk az isaszegi kérdés mélyébe:

— Miért nem alakult Isaszegen termelőcsoport? Mondjuk egyes típusú?

Sokan ráállnának már,

mondják, de senki sem akarja kezdeni.

Balatonit megkérdem:

— Mennyit keresett a mult évben tizenhat holdja mellett?

Számolunk: gabonából 3000 forintot, krumpliból 1200-at, tengeriből 840-et, tejből 1800-at. No meg még kétszázat napraforgóból. Ez összesen 7566 forint.

Ugy hirtelenében jut eszembe a baracskai Halász-család a Vörös Csillag-termelőszövetkezetből.

— Halász András baracskai középparaszt — mondom — kilenc holdat vitt be a termelőszövetkezetbe. Az első évben az apa négyszáz munkaegységet ért el, s csak az egyik lány százhetvenhatot. A család év végén három dolgozó csoporttag után tizennyolcezer forintot kapott és a bevitt kilenc hold után még a földjáradékot. Balatoni elvtárs! Tizennyolcezer kicsit több, mint 7566, ugye?

Bólint.

Több.

S akik a tanácselnök szobájában vagyunk, a földre nézünk, gondolkodunk. Csend van.

Mindenki érzi, tudja, hogy amit a mi kormányunk akar, ennyi: Több! Több termés! Több ruha! Jobb élet!

A Balatoni súlyos, vörös keze kinyúl, az enyémet keresi:

— Ide figyeljen! Őszre meglesz a téeszcsé, a kezem adom rá!

*

Vasárnap van, alkonyatjt.

A szentgyörgyi határban, a békástói dűlőn még aratnak.

— Emitt vót a csatatér! — s az isaszegiek a dombhátra mutatnak.

Akkor a kékhajtókás, sárgapitykés szabadságharcosok Jellasich felett győztek — több mint százkét esztendeje.

Most a Jellasich egyik utódja felett győzünk minden suhintással, minden szem búzával.

A több búza győzelem a háború erői felett, győzelem az uszítás felett, győzelem Tito felett.

— ff —

Egy békenagygyűlés Budán

CSÖNDES, KEDVES BUDAI OTTHONOKBA, eldugott, romantikus kis utcák földszintes házacskáiba, ahol az udvaron oleander virágzik, népnevelők kopogtattak be a minap a hírrel:

— Békegyűlés lesz a Szilágyi Erzsébet gimnáziumban!

Értesültek erről az öreg anyókák, akik a Krisztinaváros hajlott hátú utcáinak csak nagyritkán mondanak búcsút, elérkezett a hír az idősebb házastársakhoz is, akik életük során már annyit küszködtek, szenvedtek sokat a háború borzalmaitól. De meghallották a fiatal házasok is, akik a budai hegyek alatt, egy- vagy kétszobás lakásokban most építik a jövőjüket és minden okuk megvan arra, hogy féltve vigyázzanak az eddig elért eredményekre, a holnap igéreteire.

Eljutott a hír föl a hegyre is, a Várba, ahol még ott tanuskodnak a romok 1944 borzalmairól és figyelmeztetnek: vigyázzunk arra a békére, amely már eddig jórészt újjáépítette a barbár pusztítás nyomán megsérült, lebombázott házakat és épületeket s a Terv keretében eltünteti a még itt-ott szégyenkező üszkös falakat is. S nemcsak helyreállítja a háborúokozta sebeket, hanem a régmúlt emlékeit kiássa az évszázados sírokból és feltárja azokat az építészeti emlékeket, melyeket az átkos Bach-korszak mindenáron el akart temetni a magyarság elől.

A Víziwárosból, a Várból, a Krisztinából, a hír nyomán a csendes nyári alkonyatban százan és százan sietnek az iskolaépület felé, hitet akarnak tenni mindannyian a béke gondolata mellett.

Mire gondolhatnak a béke budai harcosai, mikor a gyűlés színhelye felé igyekeznek?

SOK-SOK MINDEN ESZÜKBE JUT. Azok az átvirrasztott, pincékben eltöltött éjszakák, szörnyű nappalok, mikor a férfiak szökve, bujva a náci-nyilas barbárok elől, sokszor életük kockáztatásával teremtettek elő egy-egy cseppnyi ivóvizet, vagy egy-egy falat kenyeret. Eszükbe jut az a riadalom, amely eltöltötte őket egy-egy bombatámadás után, de eszükbe ötlik az a boldog perc is, amikor annyi szenvedés és megpróbáltatás után köszönthették a felszabadítók seregét, mikor elsőízben szívhatták magukba a szabadság illatát.

A sok-sok szörnyűségre, az égő Várra, a szétdult otthonokra, lakásokra, szobákra és a borzalmakat követő felszabadulásra gondolnak most s érzik:

Érdemes harcolniok a békéért, az életüket védik ezzel.

VÉDIK AZ ÉPÜLŐ BUDÁT. Védik a megszépült Vérmezőt, ahol most mosolygó gyermekek játszadoznak vidáman. Védik a játszótereket, ahonnan nem üzi el őket többé a főúri passziót üzők szórakozása.

Védik a hidat, melyet szétszakított a háború, de újból felépített a béke.

Van már mit védeniök a budaiaknak az I. kerületben is.

Mindezt érzi *Méray* János is, aki Kőbányán dolgozik és mint a gyártástervező-tanfolyam hallgatója hivatva lesz a jövőben az eddiginél is értékesebb munkával építeni az országot. Az Aladár-utca 22. szám alatti házban lakik, ahol kislánya és kisfia, felesége várja minden este hazatértét. A békegyűlés napján előbb jött haza, mert — mint mondotta — a budai békeharcosok seregszemléjéről nem szeretett volna lemaradni.

Ó, ő is tudja, mit véd: azt a gyárat, ahol most sokkalta nagyobb kenyeret keres, mint régen, emberi a megélhetése s ahol nem rémisztgeti többé a munkanélküliség réme.

Eljött a békegyűlésre *Sacker* József is, aki a szörnyű helek és hónapok idején saját szemével láthatta, mit is jelent a háború és mit is jelent, mikor az imperialisták vad dühe nem kíméli a milliók életét.

Eljött, hogy elmondja: hamarosan textiltechnikus lesz, megbecsültje a dolgozók nagy társadalmának, nem engedi tehát ő sem felperzselni ezt a szép életet.

SZÁZAN ÉS SZÁZAN szoronganak már a Szilágyi Erzsébet-gimnázium ünnepien feldíszített dísztermében, ahol hatalmas transparens hirdeti: „A Szovjetunió vezetésével győzelemre visszük a béke ügyét!" Mindannyian itt vannak, akik ezt vallják, ezt érzik és szívük dobban meg arra a tudatra, hogy a békeharcban ők is résztvehetnek. A szónok arról szól, hogy a béketábornak ma már nyolcszázmillió harcosa van s a világon szerte mindenki érzi e szám súlyát. Azok is, akik saját profitjuk érdekében lelkiismeretlenül dobnák a háború zsarátnokát a világra.

EGY A NYOLCSZÁZMILLIÓ BÉKEHARCOS KÖZÜL: *Horváth József postás.* Ő is itt van a gyűlésen. Csomagoló-rakodó a járati osztályon. A Lógodi-utcában lakik, kilencéves kisfia van.

Védi ő is a békét!

— Hogyne védeném — mondja — mikor nagyonis tudom, mi a háború. A mult engem is odadobott a frontra és megparancsolta: harcoljak a tőkések, spekulánsok, nácik érdekében. Láttam, mint bánnak ezek a „jó urak" a dolgozó néppel. S hadifogságom idején, ott künn a Szovjetunióban azt is láttam, hogy az élenjáró ország *menynyire megbecsüli a dolgozó embert.* Láttam, hogy ott nem kell a kizsákmányolóktól félniök a milliónak. Hogyne kívántam volna tehát azt a világot! S *most ugyanazt idehaza védhetem. Védem azzal, hogy 150 százalékos eredményt érek el munkámban és munkafegyelemmel, észszerűsítéssel, újítással harcolok a további győzelmekért.*

A szónok arról is beszél, hogy a fekete reakció ismét a háborúra spekulál, arra, hogy a magyar népet szenvedésbe, katasztrófába döntse.

Egy fejkendős nénike ül a padon, aki halva ezeket a szavakat, elmondja:

— Értesültem én is az újságból a Grősz-per részleteiről és szomorú szívvel olvastam, hogy azt a pár garasomat, amit a perselybe dobtam, egyesek hova fordították. Ellentmondok az ilyen mesterkedésnek. Az ilyen összeesküvők nem a népet szolgálják.

A padok közt egy szőszke leányka, talán ötéves lehet, csendben játszogat. Még nem érti pontosan, miről is van szó, de nem nyitja szóra az ajkát, hisz látja, anyukája mennyire figyel. S mikor a békegyűlés előadója figyelmeztet: harcoljunk a békéért, hogy gyermekeink arcán el ne torzuljon soha a mosoly, az anya, aki a kis szőszke leányka kezét tartja, megsimogatja kislánya haját. Mozdulatában benne él az elhatározás:

— Én is és mindannyian mi magyar anyák, harcolunk a békéért.

VÉGIGNÉZEK A NAGYTERMEN.

Asszonyok vannak itt, százan és százan. Férfiak vannak itt, akik ke-mény munkából tértek haza, hogy résztvegyenek a békeharcosok nagy seregszemléjén. Idősek és fiatalok vannak itt és mind egyet gondolnak most, egyet határoznak. Budán, az I. kerületben, a Víziváros, a Krisztina, a Vár dolgozó népe lelkesen határoz:

— Dolgozunk a békéért...

A Mongol Népköztársaság

július 11-én ünnepli az ország politikai, gazdasági és társadalmi életét gyökeresen átalakító *népi forradalom 30. évfordulóját.* Az 1921-ben végbement forradalom rendkívüli jelentőségű esemény volt a mongol nép történetében. Ennek a korábban elmaradott országnak dolgozói, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom példáján fellelkesülve harcra keltek a feudális urak és a külföldi rablók ellen s *a Szovjetunió segítségével megdöntötték ezt az uralmat.* A mongol nép számára történelmi jelentőségű volt az a találkozó, amely 1921-ben jött létre egyrészről *Lenin* és *Sztálin,* másrészről a *Szuhé-Bator* vezetése alatt álló mongol küldöttség között; ekkor fektették le a Mongol Népköztársaság fejlődésének alapelveit.

Ennek a fejlődésnek nagy jelentőségét és roppant arányait akkor tudjuk felmérni, ha számításba vesszük Mongólia korábbi elmaradottságát. Az ország gazdasági életének legfőbb ágazata ősidők óta az *állattenyésztés* volt, de Mongólia nomád állattenyésztői néhány évtizeddel ezelőtt még nem tudták, milyen előnyökkel jár a takarmány elraktározása. Ma már *termelőegyesületek* százaiban dolgoznak az állattenyésztő parasztok és a kormány minden támogatást megad, hogy a szétlagolt, apró állatgazdaságok több eredményt biztosító, nagyobb gazdaságokká alakuljanak át.

Ugyancsak rendkívüli jelentőségű változás, hogy Mongólia történetében *a forradalom után fektették le a földművelés alapjait.* A földművelési termények javát a köztársaságban létesített *állami gazdaságok* adják, amelyeket a legkorszerűbb szovjet mezőgazdasági gépekkel, többek között traktorokkal szereltek fel.

Mongóliának a népi forradalom előtt *egyáltalán nem volt ipara.* Az elmúlt három évtized során a Szovjetunió segítségével *több nagy iparvállalat* alakult a köztársaságban. Ilyen a fővárosban, Ulan-Batorban lévő ipari kombinát, a nalaikhai kőszénbánya, valamint sok más állami és szövetkezeti vállalat. Ezek jó működésének tudható be, hogy Mongólia iparának össztermelése az elmult *tíz év alatt 280 százalékkal emelkedett.*

A közlekedés nagyarányú fejlesztése, a korszerű közlekedési utak és a vasúthálózat kiépítése ugyancsak a népi demokratikus fejlődés eredménye. A hatalmas gazdasági fellendülés nyomán valóságos *kultúrforradalom* ment végbe a köztársaságban. Amíg a nép kezébe nem vette a hatalmat, Mongolia dolgozó lakossága csaknem *száz százalékban írástudatlan volt* s így a kultúrforradalom természetesen az analfabétizmus felszámolásával kezdődött. Ennek eredménye, hogy az utóbbi tíz év során az írni-olvasni tudó mongol dolgozók számaránya *tíz százalékról hatvankét százalékra emelkedett.* Megteremtették az alapfokú és középiskolák széles hálózatát s a tanulók száma egy évtized alatt hét és félszeresére emelkedett. A fővárosban 1942-ben *egyetem* nyílt meg és számos *főiskola,* valamint *technikum* létesült.

A népi forradalom óta felvirágzott a mongol *nemzeti művészet* is. A mongol művészek nagy sikerrel léptek fel a prágai nemzetközi fesztiválon s a mongol képzőművészek alkotásai számos nemzetközi kiállításon kaptak elismerő bírálatot. A köztársaságban létrejött a mongol nemzeti-forradalmi *irodalom* s a dolgozók kulturális fejlődését nagyban elősegítette az, hogy kiadták a *marxizmus-leninizmus* klasszikusait.

Mongólia fejlődésének alapja az 1921 novemberében létrejött *megegyezés a Szovjetunióval,* a két nép közötti baráti kapcsolatok felvételéről. 1946 februárjában a Szovjetunió és a Mongol Népköztársaság *barátsági és kölcsönös segélynyujtási egyezményt* kötött, amely újólag megpecsételte a szovjet és a mongol nép hagyományos barátságát. *Csojbalszán* marsall, a Mongol Népköztársaság miniszterelnöke, országa dolgozóinak érzéseit fejezte ki ezekben a szavakban az egyezmény létrejöttekor: *„A mongol nép a gazdasági és kulturális fejlődés terén elért összes eredményeit függetlensége, boldog és szabad életének megteremtését, államának létét és fejlődését nagy és önzetlen barátjának, a Szovjetuniónak, s a nagy Sztálin atyai gondoskodásának és figyelmének köszönheti."*

Hála a Szovjetunió változatlan támogatásának és Mongólia másik nagy szomszédja, a népi Kína győzelmének, a Mongol Népköztársaság nemzetközi helyezte nagymértékben megszilárdult.

A Mongol Népköztársaság *első ötéves tervének* negyedik esztendejébe lépett és ma már mindenütt mutatkoznak a nemzetközi békeharc szilárd bástyájának számító új Mongólia nagy eredményei.

A dolgozó magyar nép szeretettel köszönti a vele egy táborban, a békéért harcoló Mongol Népköztársaság dolgozóit az évforduló alkalmából.

Uj fordításban adják ki Puskin „Anyegin"-jét

Az Uj Magyar Könyvkiadó elhatározta, hogy reprezentatív új kiadásban adja az olvasók kezébe a nagy orosz klasszikus költő, Puskin „Anyegin" című elbeszélő költeményét. Az eddig ismeretes fordítás ugyanis — Bérczy Károly műve — minden irodalmi értéke ellenére bizonyos tekintetben elavult és nem felel meg mindenben Puskin igazi szellemének. Ez a fordítás nem adja vissza teljes egészében Puskin nagyszerű forradalmi lendületét, éles társadalomkritikáját, vagyis éppen azt, amit ma is legtöbbre becsülünk Puskinban és amiből ma is a legtöbb erőt meríthetjük békeharcunkhoz. Puskin kimagasló kritikai realizmusa éppen az „Anyegin"-ben mutatkozik meg talán a legélesebben.

Az Uj Magyar Könyvkiadó több kiváló műfordítónkkal készíttet próbafordítást az „Anyegin"-ből. A próbafordításokat október 1-ig kell benyujtani. A Magyar Irók Szövetsége által kijelölt bírálóbizottság dönti majd el, hogy a benyujtott próbafordítások szerzői közül melyiket találja a legalkalmasabbnak a teljes mű lefordítására.

Megnyilik a központi fogászati rendelő

Július 11-én, szerdán délután két órakor adják át rendeltetésének a VIII. kerület, Szentkirályi-utcai központi fogászati rendelőt és továbbképző intézetet. A Budapesti Városi Tanács Végrehajtóbizottsága nevében Katona István tisztifőorvos veszi át az intézetet az egészségügyi minisztériumtól.

Az orosz zenekritika a nyugat zenéjéről

Abezgauz tanulmánya

A szovjet zeneélet, amikor átveszi és továbbfejleszti az orosz klasszikus zene hagyományait, nem feledkezik el a műbírálatról sem. Számontartja, hogyan gondolkoztak, hogyan ítéltek az orosz zene nagyjai a nyugati klasszikusokról, romantikusokról, a német zenéről, az olasz és francia operáról s a századforduló utáni zenei kísérletekről. *Abezgauz* szovjet zeneesztétikus érdekes tanulmányt írt erről a témáról, amely magyarul a *Művelt Nép Könyvkiadónál* jelent meg *Elek* István fordításában. Munkája felsorakoztatja a nagy orosz zenekritikusok, *Sztaszov, Szerov, Laros* zeneelméleti és történeti munkáinak mérlegeléseit a nyugat zenéjéről, *Glinka, Dargomizsszkij, Tanyejev, Rimszkij-Korzakov, Csajkovszkij, Muszorgszkij* és mások zenei leveleinek, feljegyzéseinek ítéleteit. Fejezeteiből kitűnik, hogy a nagy orosz komponisták és bírálók mennyire méltán értékelték a klasszikusok, *Bach, Händel, Gluck, Haydn, Mozart* és *Beethoven* alkotásait milyen világosan látták jelentőségüket. Bírálták a romantikusok, köztük *Schubert* és *Schumann, Liszt* és *Berlioz* zenei világát, s felismerték a romantikus művészeti elgondolás egyes ellentmondásait. Érdekes elolvasni *Abezgauz* könyvében, mit tartott *Csajkovszkij Brahmsról*, mennyire közel érezték magukhoz az orosz alkotók *Chopint*, s az olasz opera fejlődése során, Rossini, Bellini Donizetti után milyen lelkesedéssel fogadta Csajkovszkij *Verdi* harcos sikereit, az Aida, Otello új útjait. Az orosz kritika kellően ítélte meg az úgynevezett francia nagyoperákat s a lírai dalműveket. A Carmenben viszont, korabeli bukása ellenére is, azonnal felismerte a remekművet. *Wagnerről* s a századforduló zeneszerzőiről is számos érdekes értékítélet és megállapítás van *Abezgauz* tartalmas tanulmányában, amely mindvégig bebizonyítja, hogy *az orosz zeneművészet képviselői mennyire találó s időtálló megállapításokkal gazdagították a világ kritikai irodalmát.* Szempontjaik, ítéleteik megmaradónak bizonyultak s legnagyobb részt csaknem teljesen egyeznek a mai értékítéletekkel. Az orosz zeneszerzők nem bíráltak öncélúan vagy iskolás viták kedvéért, hanem megfogalmazták és kifejezték álláspontjukat a nyugati zene megnyilvánulásaival szemben, elismertek mindent, ami jó, életképes és korszerű volt s elutasították az idegent, az elavulót. Így küzdöttek a kritikában is *a haladó, népi realista művészet győzelméért.* Örököseik, a mai szovjet zene nagyjai, eleven kapcsolatot tartanak klasszikus örökségükkel a kritikában is, határozottan elutasítanak mindent ami tartalmatlan, formalista s figyelemmel, érdeklődéssel fogadnak mindent ami népi jelenség, nemzeti jellemvonás a muzsikában. Így küzdenek klasszikusaink nyomán az igazért, a szépért, a jóért, a valódiért és szembeszegülnek a nyugati burzsoá művészet káros hatásával. *Abezgauz* könyve sok útmutató szempontot tartalmaz a magyar zeneművészek és egyben a zenehallgatók számára is. A nagy orosz klasszikus szerzők és zenei írók feljegyzései, levelei, könyvei, megállapításai a mi muzsikánk haladása szempontjából is értékesek. Egyben annak a figyelmét is lekötik, aki nem foglalkozik rendszeresen zenével. Alkotók beszélnek itt alkotókról s amit mondanak, az egy jelentős korszakot elevenít meg.

Mit mond az idei évadjáról a „Gördülő Opera"?

100 előadás 48 városban közel 80.000 hallgató előtt

Az Állami Operaház *„Gördülő Opera"*-társulatának vezetőségével beszélgettünk idei évadukról. A következőket hallottuk:

— 48 városban, illetve munkáslakta helyen jártunk az elmult évadban, 100 előadást tartottunk vidéken és tizet a fővárosban. A *Bánk bán*, a *Tosca, Traviata*, a *Don Pasquale*, a *Pillangókisasszony*, a *Rigoletto* és a *Bohémélet* szerepelt műsorunkon. Ezek közül idén vettük programmunkra a *Bánk bánt*, a *Toscát* és a *Don Pasquale*t, így három darabbal szaporodott műsorunk a tavalyihoz képest.

— Az előadások *60 százalékát ipari vidékeken, 40 százalékát mezőgazdasági helyeken* tartottuk és minden hónapban előadást rendeztünk Budapesten a honvédség számára.

— Az előadásokat őszinte lelkesedéssel fogadták országszerte. Elég, ha egy példát mondunk. Egyszer előadás végén azt kérték tőlünk, hogy — *kezdjük elölről! Ismételjük meg az előadást, ott maradnak reggelig és meghallgatják mégegyszer!*

Megtudjuk a staggione vezetőségétől, hogy az előadásokra alkalmas vidéki termek befogadóképessége már nem felel meg a Gördülő Opera nagy népszerűségének. A férőhelyek korlátozott volta miatt nem tudják eléggé kielégíteni a közönség igényeit. Összesen 79.470 látogatója volt idén a Gördülő Operának, de *háromszorta többen szerettek volna jegyhez jutni!*

A Gördülő Opera műszaki csoportja is hozzájárult, hogy fejlessze a vidéki színpadok színvonalát. *Számos vidéki színpadot átalakított és korszerűsített a kultúrcsoportok számára.*

Megemliti a vezetőség, hogy idén sokkal kényelmesebb volt az útjuk, mint tavaly, mert *a MÁV két teljesen új hálókocsit* épített a Gördülő Opera tagjai számára, a legmodernebb felszereléssel, zuhanyozókkal, mosdókkal.

Idén már ezzel a szerelvénnyel járták az országot. A vezetőség irodájában *térképvázlat mutatja, mekkora utat járt be már a staggione.* Erről a térképről leolvasható, hogy menynyire népszerű a Gördülő Opera. Már majdnem az egész országot bejárta. (Mindenütt játszik, ahol az előadás minimális műszaki lehetőségét megtalálja.)

Népszerűségét bizonyítja a *tájnapló* is. Ezt a közönség számára vezették be. A hallgatóság beleírja *véleményét és kívánságait.* Így ismeri meg a staggione vezetősége a hallgatók hangulatát, óhaját és így tanul az őszinte véleményekből.

A táj-naplóból kiviláglik, hogy a közönség nagyon szeretné látni a *Hunyadi László*t. Talán jövőre már ez is lehetséges lesz.

A felemelt *ötéves tervben* szó van a Gördülő Operáról is. Szaporítják az előadások számát.

— Ez azt is jelenti — mondja a vezetőség egyik tagja —, hogy végre vidéken is *rendszeresíteni lehet a bérletsorozatokat.* Most emelik a *staggione-énekkar* létszámát. Ez lehetővé teszi, hogy akkor is tarthassunk vidéken operaelőadást, amikor Budapesten az Operaházban *nagy kórusművek* vannak műsoron.

Elmondják, hogy ahol lehetséges, ott az előadásokat megelőző délutánon díjtalan *üzemi hangversenyeket* rendeznek az énekesek és az előadásokat kísérő MÁV-zenekar muzsikusai.

Ahol a Gördülő Opera először szerepel, ott *tehetségkutatást* is rendez. Tanácsokat adnak a felbukkanó tehetségeknek, a kiválóbbakat pedig a tanulási lehetőségek felé irányítják.

— Mi volt idén a legnagyobb sikerük? — kérdezzük befejezésül.

— Az új rendezésben bemutatott *Bánk bán!* Leírhatatlan lelkesedéssel fogadták mindenütt!

A Gördülő Opera jó munkát végez. Missziója *forradalmasítja a vidék kultúréletét.* Ahol megjelenik, ott megmozdul az egész város. Felpezsdítő hatással van a vidéknek a multban elhanyagolt kultúréletére s jelentősen szolgálja a *kultúrforradalom haladását.*

A MÁV SZIMFÓNIKUSOK a Munkácsy-gimnázium kertjében tartják rendszeres nyári hangversenyeiket. Az első koncertet Csajkovszkij V. és VI. szimfóniájával szerdán este 8 órai kezdettel tartják. Vezényel: Lukács Miklós.

*

A FŐVÁROSI VARIETÉ is megkezdte új évadja előkészítését. Annyi máris bizonyos, hogy a nyitó darab Gvadányi Peleskei nótáriusának színpadi változata lesz. Tizenhat revűképben az 1780-as Magyarországot mutatja be. Itt adjuk hírül, hogy az új évadban kibővítik a Fővárosi Varieté zenekarát, ugyancsak kibővítik a színház állandó társulatát, a tánckart és az énekkart is.

Három játék- és négy dokumentumfilmünk indul Karlovy Varyban

Karlovy Varyban július 14-én kezdődik a *Nemzetközi Filmfesztival.* A világ filmjeinek ez a *valóban nemzetközi és valóban szabad seregszemléje* idén is, mint az elmúlt esztendők során mindig, a *népek békés együttműködését szolgáló filmművészet ünnepe lesz.*

Népi demokráciánk filmművészete *három játékfilmmel* és *négy dokumentációs alkotással* vesz részt a békét szolgáló filmek nemzetközi felvonultatásán. Karlovy Varyba küldjük a *Mikszáth* Kálmán regénye nyomán készült *„Különös házasság"*-ot, a második magyar színes játékfilmet. A film számos alkotóját és közreműködőjét, mint ismeretes, Kossuth-díjjal tüntették ki: *Háy* Gyulát, a forgatókönyv íróját, *Keleti* Márton rendezőt, *Pán* József díszlettervezőt, a szereplők közül: *Somlay* Arthurt, *Balázs* Samut, *Pécsi* Sándort. A másik játékfilm, mely Karlovy Varyba indul, *Bán* Frigyes Kossuth-díjas rendező munkája, címe a *„Felszabadult föld"*. A film írója, *Szabó* Pál ugyancsak Kossuth-díjat kapott. A főszerepeket a Kossuth-díjas *Mészáros* Ági, *Szirtes* Ádám és az ugyancsak Kossuth-díjas *Görbe* János alakítja. A harmadik magyar játékfilm még nem került közönség elé, címe: *„Gyarmat a föld alatt"*. Az izgalmas antiimperialista film anyagát a MAORT szabotázsból merítette.

A három játékfilm mellett négy dokumentációs alkotás képviseli a magyar színeket Karlovy Varyban. Köztük az *idei május 1* ünnepségeiről szóló színes kisfilm, a békeívek aláírását tartalmazó *„Kezünkbe vesszük a béke ügyét"* című alkotás, továbbá a *„Bányászok"*, mely a Petőfi-bánya dolgozóinak munkaversenyét örökíti meg, végül az *„Egy kerecsensólyom története"* című természettudományos kisfilmünk.

Látogatás a legszebb magyar rajzok alkotójánál

Nem messze Siófoktól van egy kis falu, a neve Zala. Ebben a kis helységben született 1827-ben Zichy Mihály, a mult század elejének legjelentősebb magyar festőművésze és itt élte le eszmélő korát, ez a táj nevelte a színek, fények, táji szépségek szeretetére, tanította látni, és telerajzolta emlékezetét emberarcok, alkonyok, hajnalok, tájváltozatok mosolyával, bánatával, tündöklettes ragyogásával.

A falun innen, az útmentiben kis liget. Ha az ember rózsanyitó júniusban, holdvilágos estén elbarangol a tájon, a ligetecske ritkás fái közt a legcsodálatosabb tehetségű festőkkel kel versenyre a természet és mutat töméntyszépségű tájrészeket.

Az ember csak ül, vagy hanyattfekve heverész és hallgatja behúnyt szemmel a pitypalattyok beszédjét, a fülemülék énekét, aztán pedig kerekre-iáguló szemekkel nem győzi emlékezetébe vésni a pillantásaival felszedett gyönyörű képeket, mert csodálatos képsorozat ilt minden tisztás vagy útforduló, erdő vagy mezőrész.

Ebben a környezetben, ebben a kis somogymegyei faluban nyilt meg nemrégiben a Zichy Mihály Emlékmúzeum.

Zichy Mihály a tizenkilencedik század magyar festészetének egyik legnagyobb mestere, aki rendkívül finom és mély költőiségű rajzaival az egész világ bámulatát vívta ki. Idehaza akkortájt a festőművészneveléshez még gyermekcipőben járt, elment hát Zichy Mihály a bécsi akadémiára, ahol már növendékkorában feltűnt a „Koporsó bezárása" című lélekbe markoló, megrázó alkotásával. Bécsből Párizsba vitte becsvágya, ahonnan Oroszországba ment, sértődöttségében otthagyva a cári udvart, hazatért, de sem a magyar kormány, sem az akkori uralkodó osztály nem méltányolta csodálatos tehetségét, újra Szentpétervárra ment és az orosz főváros legünnepeltebb festője lett. Közel félévszázados külföldi tartózkodásában is mindvégig megmaradt igaz magyarnak és gyönyörű illusztrációkat készített Petőfi, Arany és Madách halhatatlan remekműveihez, de a nagy orosz költő Lermontov műveihez is rajzolt csodaszép illusztrációkat.

Zichy Mihály nem csak kiváló művész volt, hanem egyúttal korának egyik leghaladóbb gondolkodású férfia is, aki a pápaságot kritizáló „Autódafé", valamint kora társadalmának feslettségét gúnyoló műveivel tett tanubizonyságot, hogy bátor szószólója az emberiség felemelkedésének, szabadságvágyának.

Sötét tónusú merész témájú képei egy szenvedélyes, rapszodikus, erős grafikai készségű művész alkotásai, de a legnagyobb magasságokba rajzaiban emelkedett, amelyben mindmáig utólérhetetlen és csupán Dürer Alberttal mérhető össze.

Csodálatos képeinek, rajzainak egy részét a Múzeumi Központ gondossága összegyüjtötte és ebből az emlékanyagból múzeumot rendezett be a világhírű festő szülőfalujában. Ebben a gyüjteményben nem csupán kép és rajzanyag foglal helyet, hanem a festő közei négyezer kötetes pompás könyvtára, Oroszországban összegyüjtött fegyvergyüjteménye, ritka iparművészeti tárgyak, egykorú fényképek és más emlékanyag van gazdag változatossággal összeállítva.

A cári udvarok ragyogása nem tudta elkápráztatni nagy művészünket és mindvégig megmaradt nyitott szemmel járó, az emberi nyomorúságot meglátó, kivételes gondolkodású embernek, művésznek.

Mély hazaszeretetéről az aradi tizenháromról készült rajzai vallanak. Ezek a rajzai száz év távolában is megrázó dokumentumai a habsburgi kényuralom ördögi bosszúállásának. Zichy Mihály rajzai meszszehatóan bizonyítékai egy emelkedett gondolkodású művész hazafiságának és a nemzetek feletti igazi humánumnak, amely meglátta és láttatja az örök embert és szüntelen harcra buzdít a kizsákmányoló ellen.

Zichy Mihály gazdag fantáziával készült remekművei közt ott találjuk a keleti népmesék hőseit és ebben bizonyára nagy része volt a nagy művész oroszszármazású feleségének, Alekszandra Jersovának is, mert ez a szegényszármazású, emelkedett gondolkodású művészfeleség mindvégig méltó élettársa volt hazánk nagy fiának.

Az összegyüjtött emlékanyag csak kis része a művész alkotásainak, de majdnem teljessége hátrahagyott eszközeinek, könyveinek, berendezési tárgyainak és elidőzve e gazdag gyüjteménynél nemcsupán egy nagy művész, de a rendkívüli ember is szól hozzánk művei és emléktárgyai által.

Színházak keddi műsora

Margitszigeti Szabadtéri Színpad: Szentivánéji álom (8). — **Állatkerti Szabadtéri Színpad:** Szevillai borbély (8). — **Károlyi-kert:** Nincs előadás. — **Fővárosi Nagycirkusz:** Művészet a technikában (4, 8). — **Rádló:** Ványa, az ezred fia (Kossuth, 16.20), Bányászbecsület (Kossuth, 20.45).

Tömörkény István:

A csempész

Nem sok idő már a húsvét. Jegenye Jánossal az a mindennapi eset történt, hogy elfogyott a tanyában a pénz. Bíz az máson is megesik, nemcsak azon, aki a pusztai világot lakja.

Ámde más baj is van.

Mert ha csak a pénz fogyott volna el a tanyában, azért még lehetne élni anélkül, mert étel és ital csak akad, mag is van a tavaszi vetéshez, — ellenben a húsvét, húsvét s ekkora ünnepet pénztelenségben elszenvedni nem lehet. Ilyformán, bár János úgy gondolkozott, hogy jobb utak idejéig nem mozdul eladnivaló holmival sehova — különösen, hogy még az adóért sem hajkurásszák ilyen tavasziidőtájban az embert —, most mégis gondolt valamit.

Bárány van már, elég szép, elég rendes. A bizon', egyet be lehet a városba vinni eladni. Mivelhogy a dohány is nagyon rossz mostanában s annyi rágyujtást igényel egy pipára való tömeg, hogy tisztára kifogyott a masina a házból.

Miután a városba e szerint mindenképen be kell menni, János nagyhamar belegyőződik a dologba s a kamarába megy, ahonnan zsákot szed elő. Most a zsákkal a juhok közé vonul s a leghitványabbat ki is választja azok közül. Bolond ember az, aki a jószága szebbjeit adja el. A bárány a zsákba kerül. János mindkettőt a vállára veti s megindul a tanyából csak úgy gyalogosan. Nem lakik a várostól messze, másfél óra alatt odaér s ekkora útért nem érdemes a lovakat befogni.

Ámbátor, hogy ehhez az aktushoz nem ló kell, hanem kutya.

Mondja is János a kutyának, mikor az asszonytól elköszön s halad ki a tanyából:

— Gyere no, Puli.

Ez annak fölöttébb hizeleg. Ugrik azonnal s megy vidáman előre az úton. János néha egy vállról a más vállra teszi a zsákot. A bárány ilyenkor azt mondja:

— Bé...

— Ne bégess, szamár — mondja neki nyugodtan János —, hiszen a gazdád visz.

Evvel a város széléig érnek, ahol a vámvonal kezdődik s János most már letért az út közepéről a szélre, hogy szemlélődjön.

A vámvonalon kívül van a töltés s a töltés előtt a kubikgödrök. Azok közül kinéz egy igen alkalmatosat.

— Éppen jó lösz — mondja magában s bodor füstöket ereszt a pipájából.

Le is megy abba a gödörbe, ott leteszi a zsákot s hívja a pulit.

— Puli, ne — szól neki.

A puli nincs ilyen szíves híváshoz szokva s szerfölött meglepödik a hangon. Csak sunyi módon oldalog előre-hátra, a farkával igen mutatja a bizalmas szó fölött való örvendezését, de a fülét hátracsapja s a derekát meggörbíti, amint ott jár-kel s mindenképpen azt igyekszik látszatra hozni, hogy közeleg a gazdájához, pedig voltaképpen egy szikra kedve sincs hozzá. Elég a tanyai kutya bizalmával kétszer-háromszor visszaélni olyformán, hogy hívó szóval magához csalja az ember s azután elrugja: akkor aztán ilyen lesz, elvész a hite a gazdában. Jegenyének többször s egyre hizelkedőbb hangon kell beszélni hozzá, hogy magához csalja.

— Gyere ide, Puli, kis Puli — szólt neki lágyan.

A Puli egyre közelebb oldalog, mígnem egyszer aztán János elkapja a fülét.

— Au! — mondja a Puli.

— Ne vonyíts, majom — felel neki János —, hiszen semmi bajod sem lesz.

Míg a Puli fülét fogja, a másik kezével kirázza a zsákból a bárányt. A kubikgödörből széttekint figyelmesen, hogy látja-e valaki? Mikor látja, hogy senki sem látja, nyugodtan fog a munkához. A Pulit belevezeti a zsákba, ennek a végét gondosan összecsomózza, beköti; a bárányt pedig a földbeásott bánya sarkába helyezi. Az ott megmarad, mert sással egymáshoz van bogozva a lába.

Most újra mondja Jancsi:

— Gyere no, Puli — de ezúttal a Puli nem megy, hanem viszi a János. Kissé ténfereg a zsákban a kutya, mert szokatlan a helyzet, meg vinnyog is, de a gazda ilyenkor megrázza a hátán s arra elcsöndesül. Ilyen harcok közben haladnak a vámig, ahol János kiegyenesedik s végtelen méltósággal vonul el a kardos emberek előtt.

— Ohó! Hát kend? — kiáltják rá amazok.

János nem hall semmit, csak megy odább.

— Ember, hé, hé! — kiabálják megint utána.

De egy vámőr még felé is szalad. Jegenye nyugodtan fordul meg:

— Mi kö? — kérdezi.

Amazok visszakérdik:

— Mi van a zsákban?

János éktelen nyugalommal felel:

— Kutya!

No, erre nagyot nevetnek. Micsoda szamár beszéd.

— Nem igaz — mondják. — Csak nyissa kend ki azt a zsákot. Minket ugyan be nem csap.

— De mikor mondom, hogy kutya — szól János érzékenyen.

A vámost elfutja a méreg.

— Hallja — kiabál most már — hát velem ne komédiázzon, mert rosszul jár.

— Ugyan?

— Ugyan ám.

— No, no — véli János — ismerőm én a törvényt.

— Ejha! — kiált a vámos, akit ez a kötözködés nagyon bosszant — nem tudom kitől tanulta volna kend?

— No — adja a szót tovább emez — tanulni nem tanultam senkitől, hanem csak úgy hallottam.

— Nem tudnám kitől? — feleli a vámos.

— Hát azt már nem tudom megmondani, hogy kitől hallottam. Gondolom, maga is tuggya, hogy ki a mostani király az országban, de nem tudná mögmondani, kitől hallotta?

A vámos le van fegyverezve a disputában s most már csak arra szorítkozik, hogy a zsákot általvizitálja.

— Bontsa ki! — parancsolja.

— De elugrik — védekezik János.

— Nem bontom én ki.

Hanem hát muszáj. Ez az óhajtó szó a legnagyobb hatalom a világon, a muszáj. János leveszi a válláról a zsákot, az alját a földrehelyezi s mikor a tetejét megbontja, lent rúg egyet titokban az ebhez. Az azután vonyítva ugrik ki a zsák száján, szinte repül s úgy fut, hogy lehetetlenség utólérni.

Jegenye János káromkodva lohol utána s amíg a töltésen túl nem ér, folyton szitkozódik. Amint azonban a vámosok elől födve van, nyugodtabb a lépte. Látja, hogy a Puli nyíleegyenest száguld hazafelé.

— Szögény — mondja —, de mög van ijedve.

Azzal a kubikgödörbe megy, beteszi a zsákba a bárányt s halad újra a vámosok felé. Mikor elibük ér, haragosan integet s megfenyíti a vámost az ujjával.

— Köszönjék az istennek — mondja —, hogy elfogtam.

A vámos érzi, hogy hibás s nem felel, inkább lehajtja a fejét. János pedig méltósággal halad befelé, az úton a komával találkozik.

— Hát kend? — kérdi a koma.

— Ehuné — felel János.

— Ilyen későn halad kend befelé?

— Az ám — mondja János —, késésbe vagyok. Egy kis sorom volt. Ezeket a népeket oktattam ki itt a kalickás házba, hogy a fülefilen csizmát is föl löhet húzni.

— No, no — válaszol menőben erre meggyőződéssel a koma.

mert hazánkban ebben az időben kezdtek foglalkozni a gyapot termesztésével.)

Mindezek a keresések, új törekvések helyeselhetők a művész munkájában addig, míg nem vezetnek öncélú, csak szín-játékra, vagy csak technológiai bravúrokra s addig, míg alárendelt a mély művészi mondanivalónak, a művészi tartalomnak. Ugyanez mondható el a természettanulmányokból készített tervekről is. Ezek az utóbbiak arra csábítják a művészt, hogy nemegyszer leszűrt, egyéni átélés nélkül, de hűen adja vissza a természet részleteit.

Alig vitatható, azt hiszem, hogy Rozs Endre tervezőművész lakástextil bemutatója a közönség, az ipar és a szakma részéről más-más visszhangra talált. A közönség örömmel fogadta a bemutatót, mert érezte, itt valóban mást kapott, mint kirakataink és üzleteink általában ötlettelen, sivár bútorkarton halmazai között, ahol a művészi nyomott bútortextil — még tegnap is — szinte csak átmeneti vendég volt.

A közönségnek van igénye és óhaja ebben az irányban — ami persze nem mindig tudatos és helyes —, de éppen azért van szükség művészre és tervezőre, hogy ezeket az igényeket helyes irányba pásztorolja.

A kereskedelem még bizonytalankodó. A „bevett, megszokott árut" szereti, amivel nincs kockázat — amit a közönség „keres" — de már érzi, hogy szerepét a lakáskultúra terjesztésében nem lehet figyelmen kívül hagyni.

A szakemberek szűk, csiszoltabb szemű csoportja hibákat és tévedéseket is emleget, különösen a naturalizmus veszélyét — nem minden alap nélkül. S a kritikus, akinek egyszerre a nagyközönség szépet kereső, de laikus, az ipar óvatos szemével s a szakember differenciált igényességével kell néznie Rozs Endre munkáit, a hibák, véleménykülönbségek ellenére — vagy annál inkább — mégiscsak örömmel üdvözli ezt a bemutatót.

Rozs Endre nyomott lakástextil bemutatója elkezdett mondat egy beszélgetésben, amire fel kell figyelnünk. Mert minden bizonnyal nemcsak a látogató tudja lemérni ennek az iparművészeti ágnak rendkívüli fontosságát, hanem maga a művész is, saját művészi fejlődését. A művész bizonnyal érzi, hogy ennek alapfeltétele, a természet elmélyedt tanulmányozása után annak szubjektíven átélt visszaadása, az állandó önképzés, az eredményekkel való meg nem elégedés, az egyre tökéletesebben kifejezett belső művészi tartalom.

HÍREK

A miskolci Városi Tanács a társadalmi szervek összefogásával szoborbizottságot alapított abból a célból, hogy megörökítsék azoknak a nagyjainknak emlékét, akik hosszabb időt töltöttek Miskolcon, és működésük a várossal összeforrt. A bizottság határozata alapján az első szobrot Herman Ottó tudós, néprajzi kutató emlékére emelik és a róla elnevezett téren a miskolci múzeum előtt állítják majd fel. A szobor elkészítésével Medgyessy Ferenc Kossuth-díjas szobrászművészt bízták meg.

*

A Nemzeti Szalonban január 14-én megnyílt az Indiai képzőművészeti kiállítás, melyen 165 műtárgy mutatja be a régi alkotások mellett India mai képzőművészetét. A kiállításon, melyet Erdei-Grúz Tibor miniszter nyitott meg, jelen voltak a magyarországi diplomáciai szervek képviselői és a hazai politikai és művészeti élet személyiségei. A kiállítás előkészítésére Budapestre érkezett B. C. Sanyal festő és szobrászművész és H. A. Gade festőművész, február végéig maradnak hazánkban.

*

A berlini állami múzeum szoboranyagából Német Plasztika címen kiállítást rendeztek Berlinben. A kiállítás keretében bemutatták a stralsundi Nikolai templom „Madonná"-ját. A szobor mérete 1,34 m diófából készült 1456-ban.

*

A közelmúltban elhunyt Henri Matise festőművész mellszobrát ünnepélyes keretek között avatták fel a művész szülővárosában Cateau-ban. A szobor a festő fiának Jean Matissenek műve.

A drezdai Nemzeti Képtár óriási értéket képviselő festménygyűjteményének érkezésével az egész német művészeti sajtó foglalkozik. A gyűjteményt Berlinben mutatják be a nagyközönségnek. A képeket, mint ismeretes, a második világháború végén a szovjet hadsereg mentette meg a pusztulástól és a gondos csomagolásnak, a szovjet konzervátorok lelkiismeretes, szakszerű restaurálásának köszönhető, hogy a műkincsek a hosszú utat és a szállítás viszontagságait nyomtalanul vészelték át. A képtár anyagáról egyébként most katalógus készül 48 képpel és a művészek rövid biográfiájával. A katalógus előszavát Otto Grotewohl miniszterelnök és a berlini Állami Múzeum igazgatója Dr. Ludwig Justi írták. Ezenkívül reprodukciókat és diapozitívákat is készítenek a képtár remekműveiről, melyek révén a széles néprétegek is megismerhetik a világhírű galéria anyagát.

*

Angol magángyűjteményekből származó, XIX. századi francia művészek műveiből rendeztek kiállítást az Orangerie-ban. A kiállításon Renoir, Manet, Degas, Cézanne, Toulouse Lautrec, Van Gogh, Saurat, Gauguin képei szerepelnek.

*

Brüsszelben a román népművészet legszebb darabjaiból kiállítás nyílt meg, anyagát hímzések, ruhák, kerámiák képezik. A kiállítást igen sokan látogatták.

*

A drezdai Művészeti Kiadó könyvet bocsátott ki Ilja I. Repinről. Ez az első német nyelvű kiadvány a híres orosz festő életéről és művészetéről.

Decemberben Moszkvában megnyílt a német iparművészet használati cikkeiből rendezett kiállítás, melynek igen nagy sikere van.

*

A brüsszeli Le Drapeau Rouge rövid összefoglalót közöl a közelmúltban elhunyt Maurice Utrillo sorsáról. Ebből megtudjuk, hogy anyja Suzanne Valladon — Degas és Renoir ismert modellje — később tehetséges festő volt, 16 éves korában hozta világra Maurice nevű fiát, (1886) apja ismeretlen maradt. Suzanne Valladont később feleségül vette André Miguel Utrillo, tőle kapta az „Utrillo" nevet. A gyermek Maurice kellő felügyelet híján korán mulatóhelyekre vetődött s így ismerkedett meg Goy apóval, aki több kocsma patrónusa volt és képkereskedéssel is foglalkozott. Ő volt Utrillo első mecénása. Korai képei harminc frankért kerültek forgalomba. Művészete egész életén át nagyobbrészt Párizs egyik szögletéhez a Montmartre-hoz kötődött, témáit is leggyakrabban innen vette.

*

Wercors francia grafikus újfajta eljárást fedezett fel, amelynek alkalmazásával teljesen hű másolatok százait lehet készíteni bármely festményről. Hír szerint Picasso és más neves művészek nem tudták megkülönböztetni eredeti műveiket Wercors másolataitól.

*

A berlini Pergamon múzeumban bemutatták Pompei és Herculáneumból fennmaradt freskók enkaustikus (viaszfestési) eljárással készült másolatait. A kópiákat eredeti méretben Reinhold Vetters professzor készítette.

Francois Rude, a XIX. század első felének híres szobrásza halálának századik évfordulója alkalmából a Montparnassei temetőben megemlékezési szertartást tartottak a francia kulturális élet képviselői.

*

A Sao Paolo-i Biennale 1955. évi díját a 78 éves Alfred Kubin grafikus nyerte el. A művész elvonultan él munkájának Zvvickledtben. Nevéhez fűződnek a híres Balzac, Dosztojevszkij, Strindberg, Kleist, E. T. A. Hoffmann, E. A. Poe, de Coster, Flaubert stb. illusztrációk.

A Louvre öt termében kiállítás nyílt meg az „Etruszk művészet nyolc évszázada" címmel. Az anyag válogatását és összeállítását Pallotino professzor vezetésével kitűnő tudósok végezték. A kiállítás célja, hogy válogatott műkincsek keretében az etruszk világ jelentőségét, történelmi fejlődését, szerepét mutassa be.

*

Párizsban a Maison de la Pensée Francaise-ben bemutatták Toulouse Lautrec 101 darabból álló litográfia, plakát és metszet művészetét.

Picasso életéről új könyv jelent meg. A szöveget Jaime Sebartès a művész titkára írta, képanyaga pedig Picasso személyét mutatja be kora gyermekkorától napjainkig.

*

A Csehszlovák Képzőművészet tíz éve címmel kiállítás nyílt a prágai várban a cseh képzőművészek felszabadulástól napjainkig alkotott műveiből. A kiállításon, mely a cseh művészeti élet kimagasló eseménye, jelentékeny számban vesznek részt a szlovák képzőművészek is.

ZICHY MIHÁLY LEVELE MUNKÁCSY MIHÁLYHOZ

1954-ben özv. Dirner Gusztávné szül. Reök Erzsébet hagyatékából jelentős Munkácsyra vonatkozó ismeretlen írásos dokumentumok és reliquiák kerültek az Országos Széchényi Könyvtár birtokába. A hagyaték többségét a Reök-család Munkácsyhoz intézett levelei és Munkácsyné férje magyar rokonaival folytatott levelezése alkotja. Időbelileg 1865-től 1934-ig terjed a levelezés. A legkorábbi levelet Reök István, Munkácsy anyai nagybátyja és gyámja írta a Bécsben, Rahl mellett dolgozó 21 éves Munkácsyhoz. Az 1934 július 11-éről keltezett utolsó írásban pedig Barnewitzné Ilges Cécile, Munkácsyné unokahúga, számol be Földváry Emmának — Munkácsyné barátnőjének — a kolpachi kastély akkori állapotáról. Leírja, hogy a kastély átépítésekor az új tulajdonos Munkácsy freskóit leverette; egyben tájékoztatást kér a békésmegyei múzeumra hagyott Munkácsy képek megérkezéséről.

Munkácsytól mindössze néhány rokoni levelet tartalmaz a hagyaték. A túlnyomórészt családi vonatkozású írások elsősorban Munkácsy és a Reök család kapcsolatát tükrözik, de bepillantást nyújtanak a mester életébe is.

A hagyaték kétségkívül legértékesebb darabja Zichy Mihály 1871 október 22-én Munkácsyhoz írt levele. A hazától távol élő, idegen környezetben híressé vált két magyar művész kölcsönös érdeklődéssel közeledett egymáshoz. 1871-ben Düsseldorfban találkoztak először. Zichy ekkor 44 éves és Theophile Gautier francia költő méltatása alapján Európa-szerte ismert művész volt. 1871 nyarán az angol trónörökös meghívására Skóciába készült, s az angliai út előtt Kertbeny Károly társaságában több nevezetes művészi centrumot felkeresett. Düsseldorfban ismerkedett meg a pályája kezdetén álló Munkácsyval, akit az előző év tavaszán kiállított Siralomház egycsapásra az ismert művészek sorába emelt. Munkácsy éppen Párizsba készült s ezt az elhatározását Zichy helyeslőleg sürgette szóban lévő levelében is, amelyet angliai útjáról visszatérve Szentpétervárról írt.

A töredékesen ránk maradt levélben Zichy az 1871 évi londoni kiállításra kiküldött magyar anyagról s angliai élményeiről számolt be. Levelének utóbbi részét németül írta, hogy Munkácsy tudósítását düsseldorfi német művésztársainak felolvashassa. Egyben ígéretet tett arra, hogy skóciai benyomásait, élményeit megörökítő képeiről másolatot fog küldeni a düsseldorfi művészegyesületnek. A levélben jelzett művek — a skóciai vadászatokról és a skót nép ősi viseletéről készült rajzok és festmények — Zichy állatfestői kvalitásainak és kiváló megfigyelőképességének értékes dokumentumai.

Zichy szóban lévő írása újabb bizonyíték arra vonatkozólag, hogy Zichy és Munkácsy első találkozása alkalmával őszinte rokonérzés alakult ki a két művészben. Ennek ellenére később, Zichy hosszabb párizsi tartózkodása idejében, nem jött létre elmélyült barátság közöttük. Egyéniségük, művészi törekvéseik s életmódjuk merőben ellentétes volta nem segítette elő a benső kapcsolat kialakulását. Az a kevés írás azonban, amely Zichy és Munkácsy leveleiből megmaradt, egymás művészi nagyságának elismeréséről és megbecsüléséről tanúskodik.

A közölt levél más szempontból is figyelemre méltó. Zichy felháborodottan tájékoztatta Munkácsyt az 1871 évi londoni kiállításra kiküldött magyar művek megérdemelt kudarcáról. Kötelességének érezte, hogy tiltakozzék az ellen a magyar művészeti politika ellen, amely nemcsak jó néhány magyar tehetség kibontakozását, itthoni érvényesülését akadályozta, hanem nemzetközi kiállításokon is helytelenül — „Munkácsy, Madarász, Székelyi, Wagner, Liezen-Meyer, Benczur..." helyett „Keleti, Than, Országh" műveivel — képviseltette a magyar művészetet. Ezért Munkácsyhoz írt levelével egyidejűleg bátyja, Zichy Antal és Pulszky Ferenc figyelmét is felhívta arra, milyen veszélyes és megszégyenítő a magyar művészet külföldi megismertetése szempontjából a hivatalos szervek „monopóliumokon" alapuló kiállítási politikája.

Zichy levele után a hagyaték egyik legjelentősebb írása Ligeti Antal 1867 május 22-én kelt levele, amelyben az Aimásy Páltól kieszközölt 100 koronáról s állami ösztöndíj lehetőségéről értesítette Munkácsyt. Ismeretes, milyen nagyjelentőségű volt az ifjú Munkácsy számára Ligeti szeretetteljes baráti magatartása és éveken keresztül nem lankadó önzetlen pártfogása.

A családi levelek közül Reök István és Munkácsyné írásai érdemelnek figyelmet. Reök István leveleiben gyakran esik szó a művészetről. Ezek a megjegyzések azonban elsősorban Reök gondolkodásmódjának, esztétikai nézeteinek tükrözői s kevéssel gazdagítják Munkácsy művészetére vonatkozó ismereteinket.

Munkácsyné levelei kedves, meleghangú írások, amelyek elég hű tájékoztatást nyújtanak életükről. Munkácsyné férje halála után is sűrűn levelezett magyar rokonaival. Nemcsak a temetés lebonyolításával s egyéb hasonló természetű dolgok rendezésével kapcsolatban fordult a Reök család tagjaihoz, hanem azok családi ügyei iránt is őszintén érdeklődött. Zsilinszky Mihály államtitkárhoz, magyarországi ügygondnokához intézett írásai Munkácsyék vagyoni helyzetének alakulását is megvilágítják.

Részlet Zichy Mihály leveléből:

Sz. Pétervár 10/22. *Oct.* 1871.

Kedves jó Barátom!

Nagyon meglepetve voltam midőn Payne Ur levelében olvastam, hogy még mindig Düsseldorfban van. Menjen az Istenért mentül hamarább Párizsba csak ott lessz helyén. Minden roszban van valami jó. Ugy most is — ha elutazott volna már Düsseldorfból nem tudtam volna hová intézzem levelemet — így pedig remélhetem hogy még megkapja. Párizsból úgy hiszem én leszek az elsők közt a ki lakását megtudja.

Uti tervemet szerencsésen kivittem. Sok becses ösmeretségeket is tettem, többek közt Gallait-val is megösmerkedtem. Londonban az internationalis kiállításban láttam a Magyar művészet representásainak műveit. Keleti, Than, Országh. Ezen művek, érdemök szerént a lépcsőkön és előszobákban voltak felfüggesztve. Kár hogy a művészeket is e művek mellé nem függesztették. Isten tartsa jó egésségben, és éltesse sokáig a mi jó és becsületes Keletinket, no ennek az usurpált monopoliumnak a magyar művészetet ezen Urak által a külföld előtt pelengérre állítani, véget kell vetni. Véleményemet e felett Tóni bátyámnak megírtam, és Pulszky úrnak, kivel szerencsém volt Berlinben találkozni, is megmondtam...

Közli: *Soltész Zoltánné*

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1969 AUG 10
MAGYAR HÍRLAP
Budapest

Bölcsők, évek, sírhalmok (IV.)

Zichy, a zalai vendég

Eszkimó varázslóruha, kirgiz fejdísz, orosz ikonok, ázsiai zeneszerszámok; török fémkancsók, nargilék, ópiumpipák; rituális keleti díszdobozok, fa- és bronzszobrocskák, indus, perzsa kazetták; kaukázusi, török, beduin fegyverek, damaszkuszi kardpengék, cserkesz puskák; egzotikus bútorok, gyermekpáncél, japán, kínai jelmezek; fejünk felett egy orosz paraszthász színes famennyezete, a sarokban csontváz lógatja zörgő karjait.

Egy hányatott, gazdag, barangoló élet emlékei. Harmincháromkilométerre Siófoktól, Magyarország legkisebb „múzeumos" községében, Zalán.

Zalának hívják, pedig *Somogy* megye közepén fekszik. S ezt a rendhagyó furcsaságot akár szimbólumnak is tekintheti a kedves látogató. Annak a nagy *magyar* művésznek, *Zichy Mihálynak* otthonában jár — aki *szinte sosem lakott Magyarországon.* Ez a zsúfolt, romantikus műteremlakás, amelyben a ferdén támasztott rajzasztal, körülötte a tollakkal olyan, mintha éppen most állt volna fel mellőle a mester — összevissza *kilenc hónapig* látta a Zalán vendégeskedő, öregedő művészt. Húszéves korában, 1847-ben lett az orosz cár sógornőjének festőtanára, és aztán kereken hatvan évig, haláláig külföldön, túlnyomórészt a cári udvarban élt.

*

Igen, ellentétekben, paradoxonokban bővelkedő élet ez. *Grófnak* született, de amolyan *koldusgrófnak*, akit a vidéki úri nyomorúságból nem a hobby vitt a művészpályára, hanem a kenyérkereset. Antal bátyja olykor „befogatott a rozoga, féderes hintóba, a bakra felült a gyűrött gallérú libériás kocsis és egyre rángatta a négy lovat. Mert négylovas hintó volt ez, ámbátor félig sánták voltak a lovak". S ha otthonmaradt valami, zsebkendő vagy esernyő, a cár leendő udvari festője, „a fiatal suhanc futott vissza gyalog a kastélyba, és még idejekorán elérte a négylovas hintót".

Festőnövendék korában harmadmagával merényletet tervezett *Metternich* ellen — s pár év múlva a szabadságharcot vérbefojtó *I. Miklós* udvaronca. De ez az udvaronc a cári fogadtatás ünnepi környezetébe csonka kezű-lábú, vak koldust fest, és bilincsbe vert kényszermunkást; a rossz sorban élő pétervári kollégák segítésére megalapítja a Pénteki Társaságot, mikor pedig az udvari intrikától megundorodva, egy időre Párizsba költözik, a kint élő magyar iparosok egyletének elnöke lesz, szervez, segélyez, intézkedik. „A művészet nem fényűzési cikk — írja —, hanem a művelődés eszköze... kötelessége teljes meggyőző erejével *a kor haladó eszméit szolgálni.*"

Az *angol trónörökös* vadászvendége Skóciában — s pár évvel később *II. Sándort, I. Vilmost és IX. Piust* támadja egy képén („hadd fussa át a világot, mint egy fájdalmas és ijesztő sikoltás: ezt akartam"), amelyet *politikai vezércikknek* bélyegez a hivatalos kritika. Fekete bárónya grófi családjának, annyi szent. Mikor Petőfinek *A király és a hóhér*ját illusztrálja (a megingó trónuson riadozó királyt bilincses öklök fenyegetik, háttérben a francia forradalom jelszavával tömörülő szabadsághősök), Zichy Antal azt írja neki: „Hiszem, hogy a petrolőrök örülni fognak neki, de az ördögbe! Ki érez most úgy, mint Petőfi érzett a forradalom alatt?... nem elnyomott, lázadó, hanem alkotmányos, kielégített és királyunkkal a legjobb egyetértésben élő nép vagyunk."

*

Persze, azért ne higgyük forradalmárnak. Jó adag romantikus stilizáltság szorult ebbe az életműbe. Grófnak koldus volt — de forradalmárnak gróf. A pétervári udvaronc, a párizsi Boulevard de Clichy nagyvilági műteremszalonjának lakója, ifjabb Dumas barátja, akit Teophile Gautier „monstruózus zseninek" nevezett, s akinek Victor Hugo „szíve mélyéből küldte legőszintébb tapsait" — Zichy Mihály osztálykorlátai közé zárt, ellentmondásos egyéniség. „Arra tanított bennünket — írja a Párizsi Magyar Egylet jegyzője —, hogy ... szeressük egymást, *a társadalmi helyzetre való különbség nélkül.*"

Az emlékmúzeumban kísérőnk, miközben a zalai földesúr fiának úri otthonán végigkalauzol, nem győzi hangsúlyozni, hogy „azért" Zichy nagyon demokratikus ember volt; családját ragaszkodó szeretettel vette körül a falu apraja-nagyja. Ez az *azért* ott lebeg a pétervári, párizsi, nizzai, kaukázusi, skóciai vendég emléke fölött.

Egy életen át *vendég*, ez jár az eszemben, ahogy a zalai gyűjteményt nézem, böngészem, lapozgatom. Grófnak koldus volt, forradalmárnak gróf — és festőnek grafikus. Egy kicsit itt is vendég. „Aki Zichy Mihály művészi tehetségét meg akarja ítélni, az ne a festőállványnál, hanem a rajzolótáblánál keresse őt fel" — írja róla Jókai, aki egy kicsit mindig büszke volt rá, hogy majdnem festő lett.

Vendég volt Pétervárott is, Zalán is. A cári udvarban zsinóros fekete magyar ruhát, csizmát viselt, Zalán meg kurta felsőzekét, orosz bugyogóval, s veres harisnyát, csatos cipőt.

*

Kortársa volt Kossuthnak, Deáknak. S milyen furcsa, az emlékezete egy művésznek: Kossuthról azt jegyzi fel, hogy „szép halovány ember", Deákról meg, hogy „olyan mint egy vaskos corpus juris kötet"...

*

„Siófoktól Zala helységig az egész út a lehetetlenségek meglepő változatossága... — meséli Jókai. — Gödrök, amikbe vakmerően bele kell rohanni, pocsétáik, amikbe a ló hasig gázol..." Az út most autón — ha nem sajnáljuk a rugókat, tengelyeket — nem tart három óráig, mint akkoriban, lovaskocsin. De nagy nekifohászkodás, elszánás kell, hogy a balatoni vendég idáig rázassa magát.

Ahogy jövünk kifelé a múzeumból, azt mondja útitársam:

— Ha ez a múzeum Siófokon volna, százszor ennyien látogatnák. Kár ide elásni.

Való igaz. Ennek a mindig „nyílt házat" tartó, látványos, nagyvilági életnek emlékei jobban betöltenék céljukat, ha a vendégjárás forgalmas, fő csapása mentén, a tó partján mutogatnák őket. Hazaiaknak, külföldieknek. Úgyis csak vendég volt Zalán. Különösebben nem siratnák meg egymást.

Papp Antal

elővillan a tó
fakó
szemével nézi ablakom
én elmerülve dolgozom
de ő
fojtott indulattal bukkan elő
s betör szobámba
most őt nézem csupán borzongva
némán...
őt s üveges tekintetét.

gya, akarata, vidámsága vagy
sága; mind családos életet él,
zik, haragoskodik, dolgozik
éppúgy, mint az ember.

A méhes deszkáján egy kis
szín-kék pillangó jelent meg.
ezt a pillangófélét: a lycaenák l
ládjából való. Mikor a nap m
lóban van, ott rajzanak az erd
sain, meg a kaszálatlan réteken,
virág fehér pehelygolyói fölöt

Benedek István:

A tudás útja

17. A reneszánsz szelleme

Amilyen hálás feladat a reneszánszról írni, olyan hálátlan a lényegét — de még az elejét s a végét is — pontosan meghatározni. Maga a szó *újjászületést* jelent, s valóban újjászületett a néhány száz év alatt az európai kultúra, noha éppenséggel nem a régvoltat szülte újjá (miként a kor humanistái szerették volna: feltámasztani az ókor szellemét), inkább mint bimbóból a virág, úgy feslett ki a színtelen régiből a színpompás új.

Van, aki az egyéniség kultuszát ünnepli a reneszánszban, más a kételkedés felszabadulását, a sokoldalú kíváncsiságot, a merészen táguló láthatárt; ez a fejedelmi udvarok pazar életét dicséri s a reneszánsz pápák műpártolását, ami lehetővé tette az itáliai festészet kibontakozását Leonardóig, sőt Michelangelóig, s a káprázatos velencei paloták felépítését: amaz inkább az emberi méltóság fölemelkedését magasztalja: hogy már nem kell sápadt aszkézis mögé rejteni a szépséget és nagyságot. Mindez jogos, mint ahogyan az ösztönös durvaság, az intrika és agresszió éppúgy jellemző a reneszánszra, mint a szellem kifinomodása.

EURÓPA KAMASZKORA | Ma leginkább a *dinamikus* jelzővel illetik a reneszánszot, s a polgáriasodás nyitányát tisztelik benne. Jogos ez is. Ha Európa *kamaszkorának* nevezzük, már szinte megmondtuk, milyen volt: izgága, önfejű, útkereső, sokoldalú, kíváncsi, tiszteletlen, a hagyományokkal szemben türelmetlen, új eszmék iránt fogékony: forrongó forradalmár. Mai fiatalságunk legjava sok reneszánsz vonást elevenít fel, külsőségeiben is (színes ruha, bodros, hosszú haj, feltűnést hajhászó különcködés), életformájában és ideológiájában is; a szerelem szabadossága, az erkölcsi kötelékek lazulása, a hitetlenség, a kiábrándultság, a zajos bálványdöntögetés, mindez és még sok egyéb a reneszánsz reneszánsza. Ám a valódi reneszánszban több volt a magabiztosság, a nekigyürkőzés, a vállalás, mint a maiban: emez ugyanis olykor nemcsak elődeiből ábrándult ki, hanem önmagából, tehát jövőjéből is, míg az azt hitte: csak le kell ráznia a középkor béklyóit, s megh ódíthatja az egész világot.

Meg is hódította, a maga módján.

Más az itáliai reneszánsz, más a német, a francia. Sajátos magyar reneszánsz nem volt; Mátyás udvara Itáliától kölcsönözte fényét. Leginkább az itáliaira gondolunk a reneszánsz szó hallatán, Giotto és Leonardo jut eszünkbe, Medici Lorenzo és a fejedelmi udvarok, s a városok közül Velence, Firenze ma is fénylő pompája. A középkor aszkézisével szemben a tobzódó életöröm, a túlvilág rettegő imádata helyett a jelenvaló világ szépségének tisztelete, örömeinek vérbő élvezése. Kalmárszellem és műpártolás együtt vetették meg a képzőművészet ágyát, új hangokra talált a zene, új szavakra az irodalom. Nemcsak újjászületett: alaposan ki is tágult a világ e pár száz év alatt — hiszen sok egyéb mellett erre az időszakra esik Amerika fölfedezése és a Föld körülhajózása, Kopernikusz heliocentrikus elmélete (hogy nem a Nap

...ring a Föld körül, hanem a Föld a Nap
nyomtatás; Luther és Kálvin lázadása az „
lom megújulása Dante, Petrarca, Boccacci
hodása az egyházi és világi madrigálokon
támadás a skolasztikus merevség ellen, a
data — hogy csupán a legfőbb áramlásoka
laltatja mindezt a „reneszánsz" bűvszó alá
kavarog keresztül-kasul, talán egyedül a te
útkeresése közös bennük.

UOMO UNIVERSALE | A reneszánsz em
iránt érdeklődő
rá találni *Leonardo da Vincinél*, akit ma a
munkásságát mint ötvös kezdte és mint l
lett és ünnepi játékok nagyvonalú tervezőj
gében, egy firenzei kórházban pedig anató
fizikával, növénytannal, állattannal foglalk
nikai eszközöket szerkesztett, kövületeket
még filozofált is. Tudósnak éppen nem ne
tükörírással írt és csak a késő utókor fedez
nagyon modern eszméket vallott: nem a
szerűséget tartotta a természet urának.

Kortársainak többségéről ez nem mondh
ban kétlakiak: természetesek és misztikus
Cardano — akinek nevét a kardáncsukló n
matematikus-fizikus, nem is szólva anatór
eredeti leírásáról, ez azonban nem gátolta
gok sorsformáló erejében. Vagy a hírnev
nagyságokról essék szó — a hasznos megf
kozmikus erők működését is a gyógyítás sz
re méltó energiával bírálta (mondhatjuk: s
tekintélyét, helyükbe állított zavaros elm
Jeles polihisztor (mindentudó) volt a svájci
tár- és lexikonkészítő, bibliográfus, hatalm
szefoglaló munkák szerzője, mellesleg a sá
tanról is, népszerű orvosi könyveiről nem
ban jól megfért a babonák tisztelete.

A SKOLASZTIKA ELLEN | Se szeri, se
puszta felso
a természetesre, a valóságra törekvés. Ho
valóságosnak, ez korok szerint változik, k
süket is. A bibliai történetek ábrázolása p
ban, mint ahogy Paracelsus misztikus kór
vagyis a természeti működés magyarázatár
Giotto stilizált hegyei és palotái természet
ornamentálisabb művészete mellett, Leon

ZICHY MIHÁLY ÖNVALLOMÁSAI

». . . 1844 óta küzdök a művészet terén, nem vehetik rossz néven, ha most életem végén világszerte szétszórt, gyengén fogamzott babérjaim itt-ott megérett, kínálkozó bogyóit szedegetem fel . . .« 1879. október 28.

KOMMENTÁR NÉLKÜL — a felpanaszolásnak ezzel a csendes, szomorú akkordjával — szeretném Zichy Mihály ismeretlen leveleit, önvallomásait a nyilvánosság elé vinni. Művészi és emberi egyéniségének — nála teljesen egységes volt e kettő — legőszintébb dokumentumai ezek a levelek. Egy nyugtalanul izzó, lassan kilobbanó fénoménnek keserű tragédiáját őrízték meg ezek a sorok. Amit az immár műtörténeti ismeret, életrajzi adat, sokféle kritikai beállítás adott róla, Zichy Mihály művészetének, emberi mivoltának, »monstre de génie«-jének — ahogy Théophile Gautier nevezte — tételes igazságai voltak csupán. Ami e mögött maradt: a bensőséges ember, a nagyhevületű egyéniség szertelenkedő cselekedeteinek rugói, a művészi revelációknak tiszta tüze, magyarúri és egyben grandseigneuri kedélyének sajátos zamatja, a minden akadályok ellenére is művészi, — csak művészi — vágyakban való élni akarása fűződnek önvallomásainak fonalára. Művészettörténetünknek lezárt lapjait új s jelentős sorokkal egészítik ki ezek a levelek. Igazi jelentőségük azonban abban az új megállapításban van, amely a Waldmüller-iskolából kilendülő s fejedelmi udvarokon át vezető életpályája eddig ismert étappejait sokban megváltoztatva, új s részben szenzációs adatokkal kiegészítve tárja elénk. Ezek az önvallomások egy ismeretlen s sokban egészen más Zichy Mihályt formálnak meg... Párisból s Oroszországból (második oroszországi tartózkodása) irogatta leveleinek nagy részét. Testvéréhez, Zichy Antalhoz, írta a legtöbbet; intim levelezést folytatott Kertbenyvel is s néhány barátjával. Elhagyogattam közbül egy-egy levelet, részletet, amelyek sok delikát élvezetet nyujtanak a kutatónak, de a nyilvánosság elé nem kívánkoznak . . . *Iván Ede.*

Páris, 22. február, 1878.

Kedves Tónim! Nyakra-főre dolgozom egy képemen. A sötét napok nagyon hátráltatnak. Akármi nagy legyen is műhelyem, mégis az egyik felét sötétségben festem. A nagy világítás nagyon árthat neki és az úgy is nagyban odaföstött kép nem elegendőképen befejezettnek tünhetik fel. Ha baj nem ér, úgy hiszem: március végéig befejezem, akkor még egy pár nap maradna az általánosabb összhangzásra. *Ne hagyj cserbe' pénzzel.* Than nem kollégiális, de főkép Weisz Bernát szemtelen föllépte elundorítottak. Megtörténhetik, hogy Trefort Ő. N. M. tanuságát kikérem. Csengery Antaléban biztos vagyok. — Ölel öcséd Mihály.

9. március, 1878.

Kedves Tónim! Sietve tudatom veled, hogy két képem eladatott. Az egyiket Pétervárott, a másikat Bécsben vették meg. Az elsőért (szállítási költségek stb.) levonás után 450 rubelt = 1157 frank, a másikért 1500 frank, összesen 2657 frankot kaptam. Ergo: most már nem 10000, hanem csak 8000 frankra van szükségem, azaz még ennyire sem, hanem csak 7500 frankra, de ezeket küldd már egyszer el. Zaklatnak. Farnady* nem tudom, mit csinál képem másolata ügyében. — Ölel hű testvéred Zichy Mihály.

Bécsben, amint hallom, akárhogyan duzzogjanak a firkálók, a közönség csoportosan látogatja a kiállítást. Kíváncsi vagyok, vesz-e valamit az udvar? Építik-e már a Zichy-múzeumot? Bérelj addig egy házat, fészert vagy ilyesmit, hogy valahova eltehessük a sok remekművet. Jó tágasat... Felnyitom már bezárva volt levelemet, hogy a ma reggel vett leveledre felelhessek. . . . A tanulmá-

* Előkelő fővárosi ügyvéd Zichy meghitt barátja.

A Ház IV. évf. 1—2. sz.

nyos mese, az öreg ember, ennek fia és a szamár: az én művészi működésemmel feltünő módon igazoltatik. Énnekem nincs kedvem tovább folytatni a háládatlan küzdést. Hova megyek, ez még kérdés, talán vissza Oroszországba. Ha csak holttá nem tehetem magam, ami nálunk mégis nehezen volna kivihető, megint belesodornak. Illusztrált életrajzom még mint utolsó művem, egy pár éveken át érdekelni fog, azután úgyis kifogy belőlem a szusz. Majdnem megharagudtam azon tőled szükségesnek vagy kiengesztelőnek vélt állításodon, hogy engemet nem tartasz egy *közönséges pazarlónak*. Képeim és más, talán értékesebb holmim ügyes eladása behozná a vagyonomon tett kárt. Az élet nem is olyan drága itt. Az én életemet itt a ki nem kerülhető faux frère-k teszik oly drágává! De azért se panaszkodok, mert a panasz részemről önvádhoz hasonlítana . . . Isten veled. Mihály.

28. április, 1878.

Kedves Tónim! Miután csak egy jó falunk van a párisi világkiállításon és ez a mi osztályunknak főhomlokzatát képezi, ezen a klasszifikáció szükségessége mellőzhetetlen volt. Ha a képzőművészetet, nemesebb műveltséget, észt, szakmatudományt követelő irányban ítélik meg, akkor a mi osztályunknak homlokzatfalán az én képemnek kellett volna függeni. Ha pedig a festészetnek csak objektív oldalát, mesteries technikáját veszik figyelembe, akkor Benczur képének kell e helyen függni. Ezt még azon körülmény is indokolja, hogy a mi osztályunknak is legyen a mi szomszédságunkban elhelyezett Makart képének az én véleményem szerint *győző* vetélytársa. Csak ezek után jöhetett Munkácsy képe sorrendbe. Ezen kép összes festői hatása kitünő szép, de oly tele van ki nem menthető hibákkal, torzításokkal, hogy a magyar festészet gyöngyéül nem ismerhetjük el. *Munkácsy a nem kiképzett, könnyű sikert arató feltűnt tehetségeknek élén áll.* Ez tagadhatatlan. Tekintve a kép aránylagi kisebbségére, ez akármi más helyen talán jobban fog hatni. Ezen elvet követve kezdettem el véleményadásomat, de sajnos, Munkácsyban *az elvakultságig menő elbizakodást parasztos durvasággal vegyülve találtam* partnernek, vagyis inkább ellenzőmnek. Az én képem elhelyezését Harkányi meg Kauser urak határozatára bíztam. Ezek az én hátrányomra döntöttek. Most, miután belátom, hogy valóban a jó eszme és kompozició mellett a kivitel el van benne hamarkodva, az ítélet igazságos és beleegyezek képemnek egy a legrosszabb szélső falon elhelyezésébe. Munkácsy képe a díszfal középső helyén . . . Ha nem tanított volna be sokszor rengetett életem a mérsékeltség nehéz mesterségébe, *az utolsó érintkezésem Munkácsyval aligha öklözéssel nem végződik.* Ilyen fegyverek ellen nem küzdhetek . . . Én kiléptem a zsüriből. Munkácsy elég durván megmondotta, hogy Benczur képét csak azért pártolom, mert bosszut akarok állani az én képem rossz elhelyezéséért. A kellemetlenséget, sértéseket, melyeket a reám ruházott szerepben learattam megint, azon babérok közé teszem, melyeket Hazámtól ajándékba kaptam. Képemmel még nagy bajom lehet, a franciák ma is a legudvariasabb módon ugyan, de észrevételt tettek: »il y a des vérités, qu'il n'est pas toujours bon de dire«. Ha nem félnék attól, hogy gyávaságot vetnek szememre, már önkéntesen visszavonultam volna. Mióta meggyőződésem, lelki sugallatom után választom képem tárgyait, mintha valami ellenséges gyülölő párt környezne. — Isten veled, hű öcséd Mihály.

5. május, 1878.

Itt az a hír járja (ujságokban), hogy a festmény egy festett vezércikk, teli élő vagy nemrég meghalt kitünőségek (Vilmos cs., pápa, szultán, Napoleon stb.) arcképeivel s hogy a nemzetközi zsüri azt visszautasította. Én nem vak elbizakodottságból mentem a munkához, tudtam, mit akarok és azt teljesítettem is. Képem nem egy politikai vezércikk (ezt csak olyan valaki mondhatja, akinek esze nem mén túl egy hirlap nagyságán). Az áll, hogy ha képem megmaradt volna a mi osztályunkban, még Munkácsy és Benczur még jobb (habár ez is egy mellékfalon) képei mellett az enyém is jószámú nézőre talált volna és a mi művészetünk feltünőbb szerepet játszott volna... Milyen különbség a mi jellemünkben, ked-

ves Tónim, ha megsebeznek, akkor kapok csak vérszemet. Ne hidd azért, hogy kötelességeim iránt elvakulnék és ne bosszants a folytonos és fölösleges figyelmeztetésekkel. Úgyis elég a bajom. Ha akarnám és a francia művészek tanácsait követném, ma már a francia ujságokban a leghevesebb csetepaté lehetne... Ugyan ne tréfálj azzal a hazahívással, azaz meglehet, hogy Zalán elbujok, de pajzsomat, barátom, nem hagyom a csatatéren. A pénzért se reszkess, vén zsidó te, a kölcsönön felül bejött rendeléseim is vannak. Az időt sem vesztettem el, mert hidd el csak bátran, egy jó művet teremtettem.

Isten veled, hű öcséd Mihály.

11. május, 1878.

Kedves Tónim! Csak ma olvashattam végre át a Wiener Abendblattba beiktatott gyalázatos cikket. Ennek szerkesztője vagy meg van vesztegetve, amit elébb hiszek, vagy egy rendőrségileg bezárandó bolond. Ilyen emberek kezében van a művész jó híre és becsülete! Talán már e napokban küldhetem el neked a franciák, az idegenek véleményét képem felett. Tanuljátok meg ezektől tulajdon művészeiteket megbecsülni és megbecsültetni. Ebből kiveheted, hogy az én merész eszmém az illő határon megállott. Csak így lehet egyszerű és érthető. Beláthatod, hogy mennyi rossz szándéka volt a Wiener Abendblatt levelezőjének, mikor hozzátételével az én eszmémet eltorzította. A francia művészek autoritásai képemet jónak és jól festettnek is ítélik, mindnyájan meglepő barátsággal közeledtek hozzám. Ezen szigorú kitiltás után képemen változtatni kell, a francia köztársaságot nem lehet nyugodt, erős állásában a mostani helyén hagyni, ez valóságos irónia lenne, ezt én mindig még elég illő helyre, de félreteszem és helyébe a sugarak égő középpontjába Krisztus silhouettejét fogom festeni.

Képemet külön fogom valahol kiállítani, a nagyon leszállított bemeneti díjat talán a Vörös-Kereszt-Társulatnak ajándékozom. Ez még terv. — Addig is Isten veled! Ölel hű öcséd Mihály.

7. szeptember, 1878.

Kedves Tónim! Tegnap kaptam egy konfidenciális levelet, amelyben azt írják, hogy Alderberg gróf a habozó császárt megint meghazudta, azt állítván, hogy *én még akkor is, ha mindent megadtak volna, elmentem volna.* Látom, hogy ott ilyen ellenségekkel nem boldogulok. Most majd más úton kell a gazembert megbüntetnem és a *gyenge cárt megszégyenítenem.* Ennek is vége van ideiglenesen. Amint látom, mindnyájan összeesküdtetek, hogy engem haza citáljatok és a külső körülmények is segítenek benneteket. Képem csak október 1-én lehet kiállítva. Milyen sikere lesz, ezt még csak az Úr Isten tudja. Hamburgból is gyéren jönnek a jó hírek. Itt! — O —. Künn álló pénzeim nem folynak be, az enyémet szépen elköltöttem. Míg a »Futó csillagaimat« elvégzem, az utolsó frank elfogy. Most még nem is gondolok erre a keserű dologra, hanem dolgozok nyakra-főre. Pulszkyék irányában én lovagiasan viseltem magamat. Egy más kérdés most az: Melyek kötelezettségeim az ajánlott hivatalban? Mennyire vagyok ezek által lekötve? Hol van a lakás? Mennyi a fizetés? Ha ezekre feleltek, akkor meglátom, van-e elég tehetségem ezen »állomást« becsülettel viselnem. Összefér-e számításaimmal és tervezett munkámmal. Ha mind ez megvolna, akkor az a fontos kérdés jön tanácskozásba — hogyan szabadulok innét? $2^1/_2$ évi lakásszerződés van a nyakamon. Honnét veszem a pénzt a költséges holmim átszállítására? Higyjétek csak el, hogy nem vagyok ám legyőzve, hogy nevem eléggé ösmeretes, ha nem is a *piacon,* de azoknál, akiket én is becsülök. Sajnálom Párist végkép odahagyni. Én részemről azt szeretném, hogy ti mindnyájan ide jönnétek és élveznétek e világváros kényelmeit. Itten jobb magyarok maradnátok, mint otthon. — Őszinte és hű öcséd Mihály.

24. okt. 1878.

Kedves Tónim! Amint Arany László és Telepy is 18-án írják, megtudtam, hogy képem ki van állítva. Azt is megtudtam, hogy te gyűjtögeted a különféle ítéleteket. Küldjétek csak el már egyszer főkép az ellenpárti ítéleteket. Ezekből mindig tanul az

ember valamit. Több másfélét is hallottam, p. o. hogy csak egynéhány jó barátom közbenvetésével és határozott felléptével állították ki illő és kellő módon képemet, ebben talán az akasztó (fára való) bizottmány mutatta meg ujólag barátságát irántam... Zichy Géza itt van, sok mindenfélét tervezünk vele. Érdekes, eszes ember... Idecsatolva küldök fényképi másolatokat és pedig két alakban. Az első azon alakban van, amelyekben a francia republikánusok világtárlatukból kicsaptak, a második, képemet mostani alakjában adja.

28. október.

Kedves jó Tónim! Első dühömben nekigyürköztem a birkózásnak, de komolyabb megfontolás és nyugodtságom visszatértével nem tartom méltónak Kelety urral,* kijelentett művészeti nézetei után, akármi komolyabb értekezésbe ereszkedni. Csak azon egy rágalmazásának adok határozott dementit, hogy én a Communet vagy a köztársaságot kommunista alakjában akartam volna szentesíteni...

Ezerszer köszönöm neked erélyes védelmedet. Kollegiális tekintetben pedig és még jobban hazafiui tekintetben Kelety úr eljárását nem is kvalifikálhatom...

16. nov. 1878.

Kedves Tonim!... Pulszky bizony rövidebben nem fejezhette ki, hogy milyen *asinus triplex*. Jó, hogy ezt ő maga hirdeti oly hangosan, én egyébiránt ezt neki írásban is megadhatom. Tudom előre, milyen ellenzék vár Bécsben, hiszen ott jelent meg az a förtelmes első cikk »der gemalte Leitartikel«.... Csak a közönség értsen meg, akkor célom el van érve. Hadd fussa át képem a világot, mint egy fájdalmas és ijesztő sikoltás.... A rézmetszettel már megint pesszimista vagy.** Én az 5000 nagy és 5000 kisebb példányok eladásában nem is akarok kételkedni. Trefort mennyit segíthetne! — Mászszál neki a nyakára!... Isten veled, ölel hű öcséd Mihály.

* A Pester Lloydban írt bírálatot Zichyről.
** A Párisi Magyar Egylet érdekében csodálatos agitációt fejtett ki. Rézmetszeteket kinált megvételre az európai udvaroknak. Rézmetszeteit szívesen vásárolták mindenütt.

2. deczember 1878.

Kedves Tónim!... Terringettét, be jól esett volna, ha üres levél helyett egy vastagon terhelt pénzszállítmányt kaptam volna. ... Szemtanuk jelentik, hogy kollektiv kiállításom egy része, mely Hamburgból Düsseldorfba küldetett, ott valóban jó hatást és nagy lármát csap... Isten veled, ölel hű öcséd Mihály.

6. január 1879.

Kedves Tónim!*... Nem is képzelheted, mennyire leverik erőmet azon anyagi nehézségek, amelyekkel küzdenem kell, hogy művészi pályámat fentartsam. Nem egyszer már szándékomban volt az ecsetet odadobni és visszavonulni, sokára elbujni, de e percben a visszavonulás egy déroute complète lenne...

13. január 1879.

Kedves Tónim!... Mint művész nem dicsekedhetik hazám valami kitünő pártolásban, sőt ellenkezőleg, ott, ahol az ellenem elkövetett igazságtalanság ellen támaszt és védelmet várhattam volna, ott támadtattam meg a legcudarabb módon. Isten tudja és erszényem és talán még szegény gyermekeim is érezni fogják, hogy művészi teremtményeimben soha nyereményi számítás nem vezérelt. Úgy és azt festettem, amit eszem és szivem tanácsolt... Zichy Jenő tudtomra adta, hogy a műosztályra is egy külön nagy terem van szánva és hogy egész pesti művészcsoport részt fog venni,** ezek között Kelety Gusztáv is. Olyan társaságban, ahol Kelety Gusztáv is jelen van, én nem kívánok lenni. Tartson vele, akinek az *ilyen jellemek izlésére* vannak. — Áldjon meg az Isten, ölel hű öcséd Mihály.

27. február 1879.

Kedves Tónim!... Elhatároztam, hogy egy esztendőre elbujok. Körülnézek, hol élhetek meg csekély jövedelemmel anélkül, hogy a végtelen küzdelmekben kimerüljek. Sajnos, hogy épen most kell a fegyvert letennem és zászlómmal visszavonulni. A leányokat április végén hazaküldöm. Én magam hol merülök fel, azt majd meglátjuk. Sok jobban mehetett volna — no de végre

* Egy hosszabb levél utóirata.
** A székesfehérvári kiállítás.

így is jól van, megtanultam látni, hogy művészi meggyőződéseim és ezeknek tanusítására irányzott működéseim engem testileglelkileg megölnek és családom jólétét is kockáztatják és művészi nevem pedig nem oly szépítő tapasz ezen érzékeny sebekre... Mondd meg a Képzőművészeti Társulatnak, hagyjanak békében. Ahol egy Kelety Gusztáv neve előfordul, részt nem veendek. Vannak emberek, akik a békát, pókot ki nem állhatják. Ilyenféle hatása van reám Kelety ur jellemének. Nem félelem, *hanem undor.* — Isten veled, hű öcséd Mihály.

9. márczius 1879.

Kedves Tónim! . . . Érzem, hogy beteg vagyok. A folytonos izgatottság, a folytonos küzdés, a minden oldalról lábaim és lépteim elé gördített nehézségekkel, megemészt. Visszavonulok oly helyre, ahol a világ lármája nem juthat el hozzám, de amellett a természet maga mégis több kárpótlást nyujtson, mint ezt a zalai környékek tehetik. Hogy innét szabaduljak, egy jó barátomtól az egész orosz nyugpénzemet előre felvettem egy évre. A megmaradandó talán pár ezer frankkal kell megélnem valahol. Morális erőmet megtörték az anyagi nehézségek. Művészi hivatásomnak nem tehettem eleget, eszem még éber, több egy jó eszménél vonul még át agyamon és emelné fel munkára karomat, de izmaim az oly sok oldalról reám rohanó ellenzékek által meg vannak gyengülve — *legjobb, ha letéve az ecsetet, eltünök az arénáról.* A művészet is olyan, mint az élet, egy tükör, aki nevetve néz belé, annak ez is nevetve felel vissza... Mihelyt pénzem megérkezik, azonnal megyek innét, úgy hiszem, május elején.— Öcséd Mihály.

9. május 1879.

Ma folytatom tegnap kezdett levelemet... Első feladatom innét becsülettel távozni, hogy elutazásom ne hasonlítson Zalán futásához. Második feladat: hogy butoraimat, könyveimet és értékes holmiaimat ne legyek kénytelen potom áron eladni. Harmadik feladat: hogy egy évig valahol megéljek. A háziuram kárpótlást követel, még pedig francia szokás szerint jó megsózottat. Mindez összesen = 5000 frankomba kerülhet. Ingó vagyonaimat leszállítani Siófokig 2000 frankért. Vám = 500 frank. Egy évigi eltartásom, eldugva valahol, 4000 frank. Előre nem látható kiadások 1000 frank. Körülbelül 12—13000 frankot kell hogy kapjak valahol. 1880 julius 1-én új és okosabb élettervet csinálhatok. Mostani terveim kivitelére egy árva fillérem sincs. Ha képeimet csak fele áron adhatnám el, de csak fertály áron is, nemcsak hogy mentve lennék, de majdnem egy kis vagyon jönne kezeimbe. Most egy évnél több, hogy egy fillért sem szereztem ecsetemmel. Ha jót akartok te és anyánk velem tenni, segítsetek a nevezett módon a sauceból — úgy Párisból becsülettel távozhatok.

18. május 1879.

Kedves Tónim! Adná az Isten, hogy annyira csalódtam volna számításaimban, mint te azt feltételezed. Nincs e percben időm újabb magyarázatokba bocsátkozni. Felelj kérlek komolyan. Ha ti, azaz te és anyánk, nem segíttetek, akkor más úton kell a szükségest megszereznem és talán rosszakarók vagy ügyetlen közvetítők körmei közé kerülök. Párisi működésemmel egy maradandó emléket hagytam hátra. Ezen érdem persze hogy nem kenyérre kenhető írósvaj, de van benne mégis valami kiengesztelő. Ha időközben megdöglenék, hátrahagyott képeim és holmim az én tőlem okozott kárt behozhatnák . . . Megkérdeztem a müncheni kiállítás bizottmányát, elfogadja-e Démon képemet. Meglátjuk (habár előre tudom), mit felelnek. — Őszinte és hű öcséd Mihály.

Kedves Tónim! Tudom és érzem, hogy körösztülvágom magamat. A bevárható végtelen siker legelső feltétele, hogy nagy műhelyem legyen. Ha egy ilyen fészerfélét akárhol találnék, p. o. Pesten, de *ingyen*, amint Makart ezt Bécsben kapta, akkor mentve volnék, de így! — Itt van műhelyem, megvannak a modellek, minden módok és szerek művészi tevékenységemre, de a pénzzel nem győzöm. Egy év után praktikusabban rendezem be magamat, de addig a dicsőséget Gabriel Max, Makart és a többieknek kell küzdelem nélkül átenged-

nem. Eladásra, de még apróbb tárgyak eladására se lehet e mostoha időkben számítani, de lehet, majdnem biztosan, a belépti díjakra számítani. Démon képem bebizonyította, hogy jól eredményezett még Budapesten is. Látom a rést, melyen szabadulhatok, de erre pénz kell és ezt valami lehetőség szerint előnyös módon előteremteni, újra és sürgősen szólítalak fel. Nagyon is érzem gyenge oldalaimat, de érzem erőmet is és részben felsőbbségemet a többi művészek között. Még bizok jó csillagomban is.— Ölel hű öcséd Mihály.

17. junius, 1879.

Kedves Anyám!* Köszönöm az ön jóságát, mellyel engem a hinárból ki akar menteni, de a jóakarattal még nincs rajtam segítve, mert e jóakaratot gyorsan kell a *tettel* elintézni. Mintha parázson ülnék és mindennap pótolhatatlan veszteséget jelent...

22. junius, 1879.

Kedves Tónim! Köszönetemet küldöm az oly nehezen összekapart kétezer forintért. Sürgesd kérlek anyánkat a többiért. Ha egy határozat meghozatott, veszedelmes azt halasztgatni... Elzárkózom és csak a még elvégzendő három nagy képem bevégzésére gondolok. Démonomat se Berlinben, se a müncheni kiállításba el nem fogadják. Mi legyen most ebből a képből? Éppen ezt a kérdést intézhetem a többi eddig el nem adott képeimre nézve is. Lassankint elveszítem bátorságomat. Meglehet, hogy én vagyok a vak. Mellettem határozott középszerűségek boldogulnak. Nem építhetnétek-e nekem valahol egy nagy tágas fészer féle műhelyt? Apró dolgokra szemem már nagyon elgyengült. Nolens volens nagy képeket kell festenem. Ezek halálom után olyan brüsszeli Wiertz-féle múzeumban mutattathatnak. Ha az őszi bécsi általános eladásból nem lenne semmi, én ezen esetre minden, tudja manó hol kószáló, képeimet összeszedem — ezek elhelyezésére is már egy jókora tér kell... E percben Tisza Kálmánnal állok levelezésben. Csak hallgatnának ezek az urak egy keveset arra, amit tanácsolok... Isten veled és mégegyszer köszönet hű öcsédtől.

* Egyszerre kéri levélben anyját is, aki azonban — mint a fenti sorok elárulják — nehezen hajlik fia szavára.

Július 3-án, 1879.

Kedves Tónim!... Anyámtól, azaz a te általad küldött pénzt megkaptam. Építsétek fel Zalán műhelyemet. Anyánknak egy kész tervet küldöttem már. Munka nélkül megdöglök, hogy dolgozhassak, műhelyre van szükségem és pedig nagy műhelyre, ahol minden holmim elférjen és ahol magam is lakhassam... Egy hét alatt pakolok... Annyira fel vagyok izgatva, hogy attól félek, képeimet nem végezhetem be.— Isten veled! Ölel hű öcséd Mihály.

Július 22-én, 1879.

Kedves Tónim! Lakásomtól, hála Istennek, októberben megszabadulok. Októberig a három nagy képet megfestem... Készül-e az én saját személyemre és holmimra hely Zalán? Én anyánknak és Olgának is egy könnyen érthető, *kézzelfogható* tervet küldöttem be a te dülőfélben lévő »lebujod« és a melegház célszerű felhasználására. Ha dolgozhatok kényelmesen, én az unalomtól nem félek, sőt attól tartok, hogy nagyon is vígan fognánk élni, ha a cimborák megtudják, hogy Zalán ütöttem fel sátoromat... Műhelyemet itt januárig megtartom. Ha a bécsi vállalat jól sikerül és az ambuláns kiállítás is eredményt igér, akkor még tovább is megtartom és festek ilyen zugpflasteres képeket... * Tudtam, hogy zalai műhelyemmel a megszokott nehézségekre találok, azért tartom meg itteni műhelyemet primo, secundo pedig azon okból, hogy se Pest, se Zala nem nyujtják azon könnyűségeket a modellek irányában, amelyeket itt Párisban találok...

Október 28-án, 1879.

Kedves Tónim! Telepytől kaptam levelet, aki felszólított, hogy ezer forintnyi adománnyal lépjek be a Képzőművészeti Társulat alapítói közé és pedig úgy, hogy én nekik egy körülbelül 3000 franknyi értékű képet ajándékozzak, melynek tárgya se a kisebb-, se a nagyobbrangú papságot ne sértse... Megirtam Telepynek, hogy jövőben *az egész cudar kompániától távol fogom magamat tartani.* Elajándékozható képem nincsen, ami van, azt Pétervárra a muszkák-

* Egy héttel később küldött levelében irja ezeket.

hoz küldöm és ha eladatnék, a pénz az én zsebemben is elfér... Most meg te jössz, kedves Tónim!... Tudjátok egyszer s mindenkorra, hogy én Pesten *sohase* fogok letelepedni és ha Trefort azt várja, míg ott leszek, hogy engem oly önkéntesen adott rendeléseivel boldogítson, — akkor megsütheti azokat. De mióta tapasztaltam, mennyire izgatnak azok az éhes ebek, ha valakinek egy sovány koncot dobnak oda, el se fogadnám. Énelőttem a rövid jövőre nem áll más, mint Páris és Zala. Párisban a Pirkeféle kiállításokra, Zalán pedig a muszka megrendeléseken (ezek között Lermontoff kedvenc költőm teljes, körülbelül 80 rajzokból álló illusztrációja) dolgoznék. A magyar művészeten lehetne segíteni, de azzal kellene kezdeni, hogy a művészek ők maguk javuljanak, másodszor meg az kellene, hogy a művészet a mostanában felette uralkodó pártfogástól megmentessen és valódi pártfogóját a nagyközönségben keresse. Ez a hirhedt, buta orosz népnél sikerült az orosz festőknek... De erre bizodalom, jókedv és erő kell... Énnálam e három faktor megtörött. 1844 óta küzdök a művészet terén, nem vehetik rossz néven, ha most, életem végén, világszerte szétszórt, gyengén fogamzott babérjaim itt-ott megérett, kínálkozó bogyóit szedegetem fel... Ölel hű öcséd Mihály.

Nov. 18-án, 1879.

Kedves Tónim! Most már egészen rosszul vagyok. Egy orvosi tanács parancsára Nizzába kell mennem, hogy nagyon meggyengült egészségemet helyreállítsam. Elkezdett képeim bevégzetlen itt maradnak... Berlinből a napokban három képet küldenek a nyakadra. Messiás, Luther és az öreg Tóbiást. A tudást felajánlhatod a Képzőművészeti Társulatnak, ha elfogadják... Szép és hosszú időre nyuló megrendelésekkel Pétervárra távozok innét. — Ölel hű öcséd Mihály.

Nizza, 6. április, 1880.

Kedves Tónim! Lermontoff illusztrációját nálam Glazunoff orosz kiadó megrendelte. *40.000 frankot kapok* a munka bevégeztével, azaz a munka folyama alatt kifizetendő részletekben. A munka eltart talán másfél évig és a kaukázusi utazásra is kényszerít-het. Átköltözésem Párisból Zalára körülbelül 10.000 frankomba kerülne. Ezt megfizetik a Pétervárott eladott képeim... Egy jó évig kell kinlódnom, míg rendbe jövök... A prágai műegylet udvarias feleletét több más vívmányokkal, melyek az én Démonképem szomorú sorsához tartoznak, Arany Laci barátomhoz küldöttem. A kép valószínűleg most Zalára vándorol. Apropos! Van-e abban a szép Magyarhonban valami református kollégiumi múzeum, amelyben a képet felállíthatnám, esetleg oda is ajándékozhatnám?... Állomásaim: 1. Nápoly. 2. Róma. 3. Flórenc. 4. Velence. 5. Trieszt. 6. Pragerhoff. 7. Siófok. — Hű öcséd Mihály.

Tiflisz, 1-sö január.

Kedves Tónim!... Lakásom tele van látogatókkal, nemsokára bővebben fogok írhatni... Addig is ölel hű öcséd Mihály.

Tiflisz, 14/26 január, 1882.

Kedves Tónim! Idecsatolva küldök két levelet. Az egyiket add át Munkácsynak, a második pedig Terke úrnál szolgáljon arra, hogy a nála heverő képeimet neked kiszolgáltassa. A többi Miethke úrnál letett képeim ügyében Ruprich barátomat bíztam meg... Ha jónak látjátok, rendezzetek egy kollektív kiállítást. Mary két nagyobb olajfestménye Moszkvába vándoroltak, de ezek helyébe Pétervárból négy vagy öt jó és tekintélyes nagyságú képeket küldhetnek, p. o. a Halál angyala, az én arcképem, Mary arcképe (nagyon szép nő), egy Mater dolorosa fej. De az egyre kérlek, hogy ezen kiállítás *semmiféle versenyzés színét ne viselje.* Én az ilyesmiket lelkem mélyéből utálom. Én a versenyzésekben mindig csak a legpiszkosabb önzés kifakadásait láttam. A tervezett kiállításban énreám nézve azt a hasznot látnám, hogy vándorló képeim otthon lennének s végletes bukfencem esetében a zalai ház budgetszaporítására dobra verettethetnének. Az én kollektív kiállításom tiszta eredményét pedig egy tehetséges, fiatal magyar művész stipendiumára szánnám. Hadd élvezze azt, amit én sohase élveztem... Szememet apró tollrajzokkal rontom. Civa-

kodok az én orosz könyvkiadóimmal . . . Mi lesz? — Talán megyek egyenesen orrom veszélyére az előttem álló falnak. Először történik velem, hogy ezen falnak se fölötte, se alatta, se mögötte át nem látok. Talán — finita la comedia! Der Vorhang ist gefallen! Mellem megint beteg. Anyagváltozás . . . Nevetséges, hogy e pillanatban itteni sorsomról értesítselek. No, de önmagamra, mint egy vándorló magyar művészre tekintve, mégis örvendetest és különöset írhatok. Nem valami nagy dicsőség, de mégis jobb, mintha megrúgják az embert. Halljad! Dolgozok még mindig az én angyali türelmű orosz kiadóm rendeletén. E munka között meghívattam — elragadtattam — a Főherceg volt testőri kozákezred évi ünnepélyére. Hogyan hajtottak a kozákok lóháton állva, ülve, fekve, lövöldözve stb. a kaszárnya padlózott termein keresztül, a szűk ajtókon át, hogyan táncoltak szemnek, szügynek szegezett törökkel kezeikben, hogyan éltettek engemet, magyar festészt, a boldogult cár volt kedvencét, a Kaukázusra vonatkozó néhány képek bűnösét, hányszor éltettek azok engem, én azokat, azt hosszú volna leírni. Az ünnepély végén felkaptak és feiemelve karjaikon, fáklyákkal, gyertyákkal kezeikben, dalolva, táncolva hurcoltak a kaszárnyából, az egész városon, a főutcán, a városi parkon át, jó háromnegyedórai út, egész a vendéglőig. Ott lépcsőn fel, lépcsőn le, be a szobámba, hol a szegény Mary azt hitte, hogy mesterét holtan hozzák temetési ceremóniával vissza s ámultában nagy szemeit még egyszer akkorákra nyitotta fel, midőn *józan* mesterét elébe és lábra állították. Mindez este 9—10 óra között történt a főutcában, a sürgő közlekedés megszüntetésével. Hallatlan skandalum Tifliszben! Csak a volt cs. helyettest, a Főherceget egyszer az évben, az évi ünnepély alkalmával szokás ilyen módon hazavinni! Köszönetül én az ünnepélyt lerajzoltam és az ezred parancsnokának ajándékoztam. Ez meg viszont köszönetül egy roppant ezüst korsót és egy még roppantabb ezüst ivókannát adott ajándékba. Ez egy, a második skandalum pedig e hó 7-én történt velem. A még idősebb korában is feltünő szépségü Baratoff hercegnő felkért, hogy az egyedüli egy unicum, régi gruzin regéből, a »párducbőr«, élőképeket állítsak fel — valami jótékonycélra. Az e képekben szereplő egyének mind csupa hercegek és hercegnők, a legtöbb arisztokrata! Ezek jóakaratú segélyével fel is állítottam a szinházban tiz élőképet, úgyszólván próba nélkül. Délután 1 órakor kezdettük el a próbákat és a szereplők a szinházban maradtak, ott éve és iva, este 8 órakor újra felléptek. Éjfélkor az egész be volt végezve, de bizony reszkettem én is inaimban. Az előadás jól sikerült. Nehéz feladat volt. Az utolsó képben 105 személy volt felállítva. Több más képekben 30—40 személy! Az egész egy kis leigázott nemzetiségi demonstráció lévén, a nézőkkel telt színház lelkesedése határtalan volt. Magam se tudom, hányszor hívtak ki az egyes képek között. Most meggyőződtem saját tapasztalásból, milyen kéjteljes érzés az, ha az embert tapsok között kiléptetik a színpadra. Köszönő bókjaimat a lehető gráciával cifráztam ki. Az én természetes, velemszületett, de Sámson intézetében kiképzett gráciám hatásául a páholyokból a színpadra szökött nőkre beszélnem — a diszkréció tiltja meg. A magyarosan bővített vokálisokon átsóhajthatnék — le mouvement n'est pas ridicule et le sentiment est très agréable! Az utolsó kép után kihívtak számtalanszor, végre megint fölkaptak és a szinpadon megfuchsprelleroztak a szédülésig, a közönség tapsai kiséretében. Ebbe a kényelmetlen szokásba is beleéli magát az ember. Jobb a hátbarugásnál! A veszedelmes hercegektől menekülni óhajtván, a hercegnők között reménylettem átsuhanni. No de itt is megcsíptek és fogva vezettek a még mindig őrjöngőn tapsoló, kiabáló közönség elé. Én a közelemben álló gyönyörű szép hercegnők kezeit megcsókoltam publice, privatim pedig a többieket is, és pedig sorrendben, kivétel nélkül megpuszerliztam volna, a közönség előtti kötelességes bókok időt hagytak volna ezen óhajom és hajlamom teljesítésére. A színház küszöbén megint lesbe állottak és ha nem élek azon ösmeretes tolvajcsellel, hogy önmagam »bravo Zichy«-t nem kiabálok, innét is vállaikon visznek haza. De így Maryt

karonfogva, a szinház küszöbétől az utcán átfutottam és a sötétségben megmenekültem. Holnap, vasárnap új személyzettel az előadás ismételtetik (aligha maradandó repertoir-darab lesz belőle). A nagy próbát még én kormányzom ez alkalommal, ha lehet, az előbb elmulasztott puszerlikat kipótolom, de az estélyi előadáson aligha leszek jelen. Ezen életképeket tervező Baratoff hercegnő egy teljesen ezüst hüvelyű, értékes vasú kardot — daghestani munka, felirattal, ajándékozott nekem. Meghálálják a szolgálatot, úgy amint ez tőlük kitelik és ezt a leggyengédebb barátsággal teszik. Jó nép ez itt. Akárhova forduljak, mindenütt, egész India, Perzsia, Kína határszéléig jó ismerősökre, jó barátokra találok, azon különbséggel, hogy a hajdanában fiatal tisztek most itt tekintélyes kormányzó hivatalokat viselnek. A jövő hó elején Tifliszbe érkező jelenlegi cs. helyettest is, Dondukoff Korsakoff herceget (Bolgárországban tüntette ki magát) fiatal korából ösmerem. Már útközben találkoztunk a gőzösön. Athénből Konstantinápolyon át Odesszáig, ahol ő akkor főgubernátor volt, együtt utaztunk. Minden jól menne és elég vigan folyna el az idő, csak az a fene kevés pénz ne nyaggatná az embert. Vén koromban, pápaszemmel az orromon, ilyen szemetrontó apró munkára vagyok kényszerítve. Lakásom reggeltől estig tele látogatókkal, olyannyira, hogy innét egy csendesebb helyre menekülnünk kell. Így, amint az most megy, munkám nem haladhat. Mi lesz majd, ha a barátságos új helyettes is megérkezik? — Moszkvába mennénk, ha a lavinák az utat a hegyeken át veszélyessé nem tennék. Kutaisba mennék, de ott is már várnak a „párducbőr" élőképek felállítására. Ott pedig gyönyörű nép, főkép szép asszonyok laknak. Amint mondom, annak a veszett aprópénznek a hiánya gyötri az embert, pedig már hozzászokhattam volna. Azt írod »térjek haza« . . . valami kimondhatatlan, az ijedtséghez hasonló érzés lep meg, ha a hazatérésre gondolok. Itéld meg önmagad, akármi tekintetből, helyzetben, világításban és megvallod, meg kell vallanod, hogy a »térj haza« felszólításhoz semminemű csábító szavakat nem csatolhatsz. Lasciate mi in pace! . . . Amint látom, Ruprich barátom jól végezte el megbízásomat. Állítsátok ki a nyakamon ragadt portékát, hogyan és mikor tetszik. Tegyétek a jövedelmet — ha lesz? — oda, ahol legtöbb hasznot hoz. A pusztítás géniuszának diadala — Triomphe du Génie de la dévastation — és a »Bor hatása« című képeim bécsi kiállításába beleegyezek, de a formalitások teljesítését reátok bízom. Innét nem igen rendelkezhetek. Képem nagyságát sem tudom innét megírni. A Démon kép kb. 6 méter széles, 5 méter magas, a »Bor hatalma« 2 méter széles és 1 méter magas. Wenn's wahr ist! Legszigorúbb bírálóim megengedik nagy kegyelemmel, hogy eszem van. Talán azt is észrevették, hogy eszemet az éntőlem átélt korszak égő kérdéseire irányozva, az ezen kérdésektől eredt benyomások, érzésektől lelkesedve nyulok az ecsethez és főfeladatomnak tartom a festészet szűkre szabott határaiban is gondolataimat, érzéseimet kifejteni, a nézőknek ezen módon érthetővé tenni. Ha ezen törekvésemet elösmerik, akkor jóakaratból aligha választhatták Démon képemet a bécsi kiállításra. La moutarde après dîner! Helyén volt e kép akkor, mikor és amely alkalommal festettem. Most nem más, mint un grand coup d'épée dans l'eau. Vannak pillanatnyi előnyei ezen eszmei festészetnek, de vannak bizony szomorú hátrányai is s ezeknek legnagyobbika az, hogy hatásuk, értékük az égő kérdések változásával megszünnek és nem marad semmi más, mint egy az objektiv részekben nagyobbrészt elhanyagolt festmény, itt-ott talán a tehetség jeleivel. Sokáig untatlak és ne haragudj, attól rettegek, hogy hiába untattalak. Nem tevékeny életre teremtett téged az Úr Isten. Vannak nekem Budapesten is jó embereim — egyleti fiaim, ha akarod, ezek szolgálatodra állanak, amennyire foglalatosságuk megengedi. Addig in Gottes Namen, éljünk amint lehet és várjuk be, mi lesz. Ugyan mondd, mit keressek én otthon?

Tiflisz, febr. 19. 1882.

Kedves Tónim! Néhány napok előtt kaptam meg Munkácsy Pilátusának fénykép-

másolatát. — Ezen kép Munkácsy tehetségének jellemző jellegét mutatja. Nem egyszer láttam én Munkácsyt a legnehezebb munkában. Nyugtalan, lázas, majd levert, beteg állapotban láttam őt, keresve agyvelejében, keresve magán a képen, amelyen nagy, már kész részeket kitörült, átfestett. Képzelem magamnak e képben Munkácsy szimpatikus, egészséges irányú, realisztikus, szépen összehangolt szinezetét. E képben annyi meg annyi a szép, hogy a néhány rajzhibákon átnézhetünk . . . Adjon Isten Munkácsynak milliomokat, én ezt őszintén, teljes szívemből kívánom . . . De Munkácsy géniuszának ragyogó szárnyai árnyékában lappang a bagoly és ez Sedlmayer. Ez a jót Munkácsyval megosztja — a rosszat pedig egyedül Munkácsy felelősségére hagyja . . . Dolgozok angyali türelmű orosz kiadóm rendeletén. E munka közben meghivattam a főherceg volt testőri kozák ezrede évi ünnepélyére. Hogyan éltettek engem, magyar festészt, a boldogult cár volt kedvencét, a Kaukázusra vonatkozó néhány képek bűnösét, azt hosszú volna leírni . . .

Csütörtök.

Kedves Tónim! Szivemből beszéltél. B[illegible]dapesti polgártársaimnak megrendelését elfogadom, mert evvel csak hű alattvalói kötelességemet teljesítem. Amint az ilyen megbízásért árt nem szabhattam, úgy most azon jutalmat, mellyel a polgármester munkámat megfizetni gondolja — *olvasatlanul* — elfogadom és megköszönöm. — Hű öcséd Mihály.

14. június, 1901.

Kedves öcsém! Küldöm a meghatalmazást. Hátha bajba keveredünk a »Luther«-ral! Nem értem, honnét definiálja a mi feltételes trónörökösünk, hogy a »los von Rom« egyértelmű a »los von Oesterreich«-al? . . . Kevés hiánnyal már megérett egy új kartonom terve, melyben a magyar papság multját és jövendőjét óhajtom jellemezni. Minek nekünk az a római aggastyán, mikor ott áll Esztergom a mi Primásunkkal? E napokban fogok írni. — Isten veled! Teljes barátsággal híved Zichy Mihály.

* * *

Barátaihoz írt levelei közül az alább következő első hármat Kertbeny Károlyhoz írta Párisból:

Páris, 1873. május 5.

Kedves barátom! . . . Most három országot látogatok. Anglia, Belgia, Oroszország.... Az a fogadtatás, amelyben a walesi herceg és suiteje részesített, méltó a duodecek és hercegek fogadtatásához . . .

Berlinben kelt levelében azt írja, hogy a walesi hercegtől 600 sovereignt kapott rajzokért s a herceg annyi megbízást adott neki, hogy egész évre el van látva munkával.

Páris, 1876. május 23.

Kedves barátom!... Oroszországban évekkel ezelőtt társultam egy fotografussal munkáim sokszorosítására. A dolog jól jövedelmezett, míg ott voltam, de mióta eljöttem, pénz helyett lenyomatokat kapok. Nagyon rosszul megy! A barátaim ingyen akarják az exemplárokat. Párisban még nem találtam jó kiadót. A dolog megakadt. Nem tud valahol egy kiadót? Talán kieszelhetnénk közösen valami okosat! Évekkel ezelőtt külön utat tettem Európában, hogy a művészeket egy véd- és dacszövetségbe bevonjam az exploiteurök ellen, most örülnék, ha e gyülölt kiadók közül valaki kiadná dolgaimat . . . Eszeljen ki valamit. Örülnék, ha az ön analizise retortájában mint Phönix feltámadhatnék . . .

Páris, 1876. július 24.

. . . Küldök önnek fotográfiai kópiáimból egy egész gyüjteményt. Beggrow műkereskedő, a pétervári művészi akadémia megbizottja, 12 lap kiadási jogát megvette. Reinhardtnak 30—40 lap kiadási jogát adtam el, leginkább erotikusak. Egynéhány nem is a nyilvánosság számára való. Polizeiwidrig! William Carrick-kal, fotográfusommal Pétervárott szerződést csináltam. Én adom a rajzot, ő fotografiát csinál és ide küldi. Mi a felragasztott példányokat 3 rubelért adjuk a műkereskedőnek. Ebből 1 rubel az enyém. Pétervárott jól ment az üzlet, amíg fotográfusom be nem csapott s 800 rubellel adósom maradt. Bajban vagyok megint. Minden tervét elfogadom, csak pénzt kapjak. Önéletrajzom elkészítését öregebb nap-

jaimra hagyom . . . Alkalmam volt sok mindent látni és nézni életemben. Hosszú udvari szolgálatom két uralkodó alatt alkalmat adott, hogy az orosz udvar életéről sok érdekeset adjak. Európa minden fejedelmét ösmerem. Oroszországban, Skóciában, Angliában minden udvari vadászaton résztvettem. *Nyitva volt a szemem mindig!* Nem egy kiadó ostromolt azzal, hogy az orosz udvari élet krónikáját írjam meg, az ilyen ajánlatot kereken visszautasítottam. *Most is orosz pénzen élek . . .** Isten tartsa meg jó egészségben. Legbarátságosabb üdvözlettel öreg barátja Zichy.

20/3. 866.

Fáy Gusztáv barátomnak! Kalap-utca, saját ház. Caro mio! Nem sikerült a csütörtök; hanem holnap, szerdán Cromwellem torára 2 órakor Marchallnál** összegyülekezünk a következő nagy férfiak: B. Kemény Zs., Kemény János, Jókai Mór, Szász Károly, Gyulay Pál, Pák Berci, Tóth Lenci, Szigeti és — a híres Camilla szerzője. Ha, amit hinni se akarok, valahogy abszentálnád magadat, örök bosszút esküdném és Camilládon tölteném ki haragomat. — Ergo veni, barátod Zichy M.

30. augusztus, 1879.

Igen tisztelt Roth úr! Sürgönyét ma kaptam meg. A gyereket csütörtökön expediáltuk Bécsig, ahol Zadock Kahn ajánlatával egy aranyművesnél fog belépni. Nehogy Bécsben valami baja legyen a rendőrséggel, ami fiatal korára nézve megtörténhetik, én egy általános bizonyítványt állítottam ki neki. A gyerek vad és megromlott természetű, javulás nem történt, au contraire — egy megrögzött csavargó, szemtelen és hálátlan kölyök. Örüljünk, hogy mindnyájan szabadultunk tőle. Nous avons fait plus qu'il ne méritait! A gyermeket nem dobták ki az utcára, mint az első jótevője Dániel úr tette, hanem mindennel jól ellátva, keresheti Bécsben szerencséjét. Kár, hogy évi kirándulásunkon az egyleti tagok nem a kellő számban voltak, alig 45-en. A Comité français alelnöke elfogadta meghívásomat és mint homme d'esprit, alkalmazta magát szerény ünnepélyünkhöz. Én már belefáradtam a sok írásba, Tiszához, Pálffyhoz. Ha hálánk kifejezésével kudarcot vallunk, nem az én és nem az egylet hibája. Már régóta pirulok otthoni hazánkfiai ügyetlenségén. A baj az, hogy ezt mi, itt, Párisban élő magyarok kanalazzuk ki.

Barátságos üdvözlettel Zichy Mihály.

23. augusztus, 1879.

Kedves barátom! A kis Lorbeerbaum gyerekkel már megint bajunk van. Talán még se értik e gyereknek a jellemét egészen, nem hiszek neki, de meg vagyok győződve, hogy szelidebb, bizodalmasabb módon fel lehetne nevelni becsületes emberré. A verést nem tűri el, amint bebizonyította, a legjobb családokat, legkényelmesebb helyeket elhagyta és elszökött, de nem titokban, hanem nyiltan és protestálva. Ez jó a gyermek jellemében. Kár, hogy itt nem marad, már úgy beszél franciául, egy év alatt tökéletesen tudná és beszélné e nyelvet. Legjobb volna a gyereket egy intézetbe elhelyezni. Feleljen kérem, mire határozza el magát. — Barátságos üdvözlettel Zichy Mihály.

* * *

Kedves barátom! Jól van! — az ilyen apostolokat szeretem! Zichy Jenő szavain ne csodálkozzék, hiszen megmondottam, hogy ő Zichy Edmundnak, egy határozottan *osztrák* magyarnak és a *bécsi* ipar legtüzesebb pártolójának fia! Zichy Jenő még igen sokat tett érettünk, a *többi mágnásokra kellene rácsapni!* de jó emberségesen . . . Soyez vigilant, actif, conséquent dans la poursuite d'une idée, mais gardez-vous du trop de zèle! Mikor jön vissza Párisba? — Őszinte barátja Zichy Mihály.

* * *

Hagyja el kérem a Chevalier címet. Nemes embert nem lehet megnemesíteni. *A Chevalier cím degradálás.* Winter úr még mindig tartozik a rézmetszetért. Hol lakik?

* * *

Kedves barátom! Hogy van? — s mikép megy egyletünk ügye? Legyen szíves a

* 2000 rubel évjáradékot húzott az orosz udvartól.
** A Casino vendéglőse.

Lauffer Vilmos úrhoz szóló levelet a mi egyletünk felhatalmazott ügyvédjének Farnady József úrnak, köz- és váltóügyvéd Budapesten, IV. kerület, Hatvani-utca 3. szám alatt mentül előbb beküldeni. Ez talán végez azzal a cudar fráterrel. Sajnálva hallom, hogy a szerencsétlen Balagi úr nem akart kijózanodni és kipatkolt az egyletből. Ha így van, akkor nem kár érte. Sok lárma kevés gyapjú, mint mikor a disznót nyirják. Csodálom, hogy az izraelita közönség kétszeres privát felszólításomra se felelt. Attól tartok, ha ezt egyletünkben megtudják, rossz vért okozhat. Ittmaradásom napjai már meg vannak számítva. Az eredmény nem felelt meg várakozásomnak. Én részemről, mint az egylet elnöke, körleveleket bocsájtottam szét az országban. Én még 6—7 napot Pesten töltök, azután sietek Párisba. — Barátságos üdvözlettel Zichy Mihály.

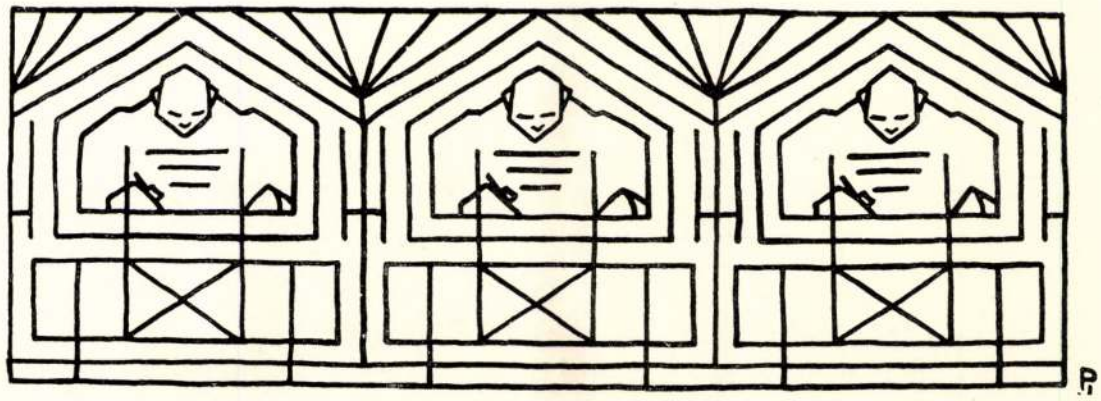

ZICHY, MUNKÁCSY ÉS SZÉKELY

Bár életének javát mindkettejüktől sok ezer kilométernyire töltötte el, Zichy Mihály mégis személyes kapcsolatba jutott mind Munkácsy Mihálylyal, mind Székely Bertalannal, akiknek híre-neve már a hetvenes években Európa-szerte ismert volt s akiket egykorú könyvek már akkor az „osztrák császárság" legjelentékenyebb festőművészeinek neveztek. Zichy Mihály 1847 óta, amikor Ilona nagyhercegnő udvarában rajzmester lett, egy huzamban Oroszországban élt, s csak mikor 1873-ban egyidőre elszakadt a cári udvartól s európai vándorútra indult, jutott módja megismerkednie azokkal, akik rajta kívül a magyar művészetnek hírt szereztek: Munkácsy Mihálylyal Párisban és Székely Bertalannal itthon Budapesten.

Mivel Oroszországból távozta után Londonba hívta őt VII. Edvárd király, akkor még walesi herceg, Párisba pedig felfedező kritikusának, Théophile Gautiernak biztató szava szólítgatta, elsőben Munkácsyval ismerkedett meg, aki künn élt Düsseldorfban és Párisban.

Zichy, mielőtt Angolországba ment, Düsseldorfba utazott, hogy Munkácsyval megismerkedjék. Munkácsy épp akkor készült Párisba. Örömmel fogadta a nálánál idősebb Zichyt. Elég jó viszony fejlődött ki közöttük rövid együttlétük alatt, de igazi benső barátságba sohasem jutottak. Nem még akkor sem, amikor egy év mulva, 1874-ben Párisban újra összekerültek. Sokkal nagyobb volt az ellentét, amely lelki világukat elválasztotta, sokkal eltérőbb mindegyikük egyéni hajlandósága és életviszonya, semhogy ismeretségük benső tartós barátsággá nőhetett volna. Két külföldre szakadt hírneves hazánkfiát elválasztó dolgok ismertetése különben nem tartozik e cikk keretébe: részletezve vannak azok Zichy Mihály életéről való könyvemben magának Zichynek előadása szerint. Tény az, hogy Zichy nem nagyon szivelhette Munkácsy — feleségét. Még Párisban tartózkodása alatt egyre gyérebben kerültek össze, s mikor Zichy elhagyta Párist, alig-alig érintkeztek még levél útján is. Néhanéha, amikor dolguk akadt egymással, vagy ünnepi alkalommal indítottak egy-egy levelet, de a Zichy Mihály leveles ládájában talált kevésszámú Munkácsy-levél azt bizonyítja, hogy ez a levélbeli érintkezés szerfölött gyér volt. Zichy Mihálynál mindössze öt Munkácsy-levél maradt s ezenkívül legföljebb csak abban a köteg írásban akadhat még néhány, amelyet Zichy pár éve lepecsételve a Nemzeti Múzeumnak küldött letétbe.

Művészet 1906

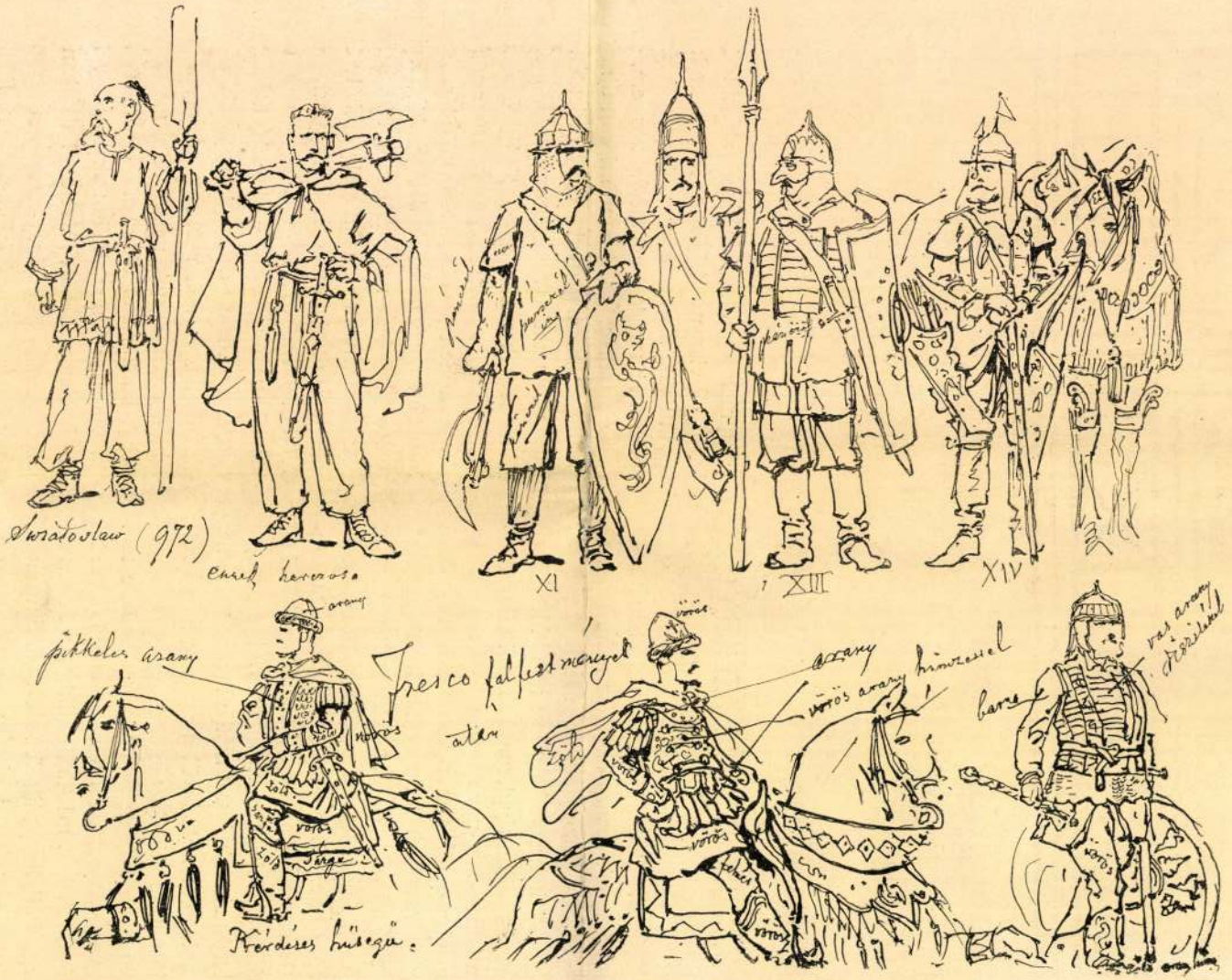

ZICHY MIHÁLY KOSZTÜM-RAJZAIBÓL

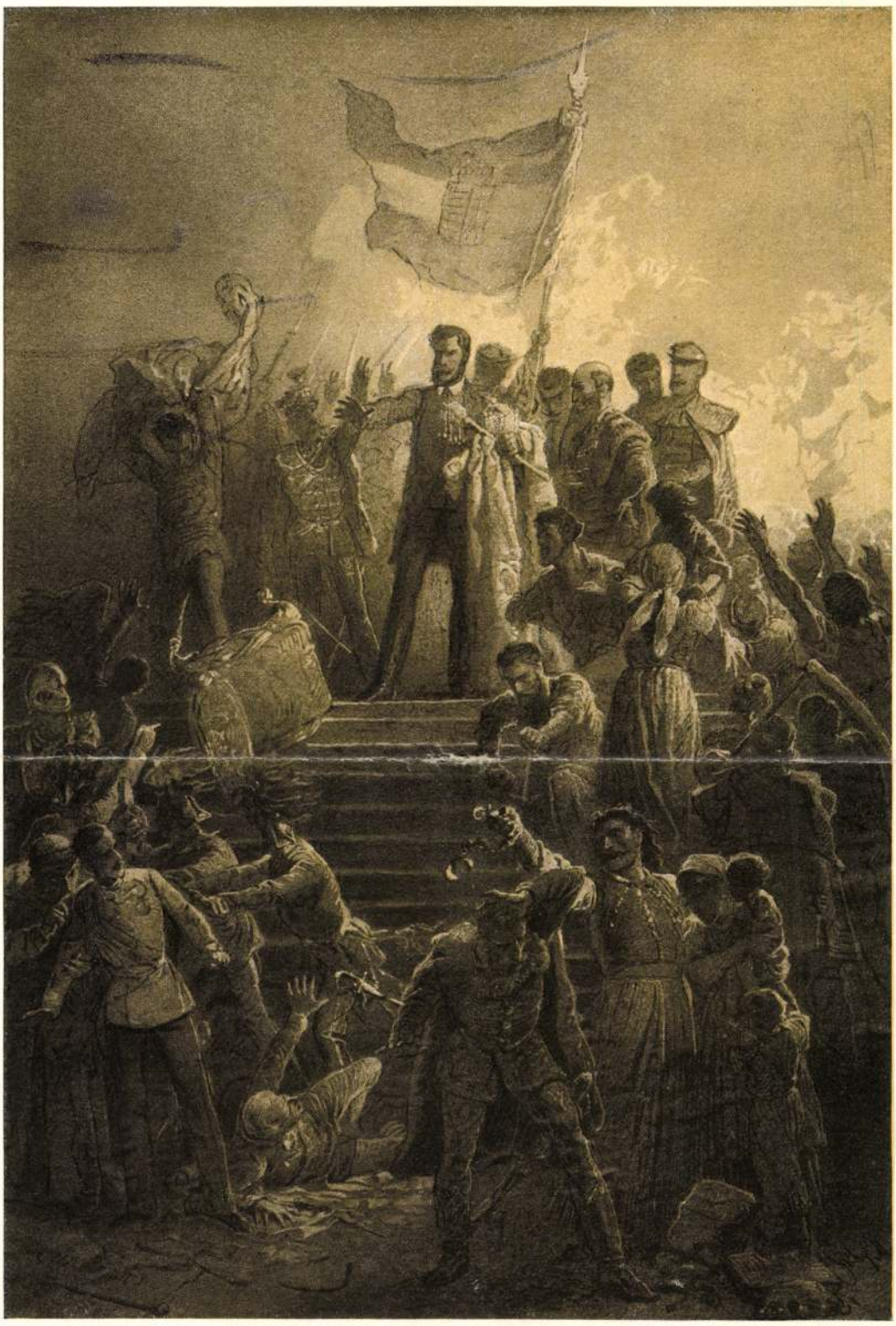

1848
ZICHY MIHÁLY RAJZA
KÉSZÜLT AZ ATHENEUM PETŐFI-ALBUMA SZÁMÁRA
EREDETIJE AZ EGGENBERGER-MŰKERESKEDÉSBEN

A megmaradt öt levél nem valami sokat mond el Zichy és Munkácsy viszonyáról. Egyikük sem kedvelte a levélírást, kivált mikor különösebb belső szükség egyiket sem késztette a másikhoz való közeledésre. De azért ez az öt levél, kivált ha a Zichy kezétől való öt párja megkerülne a Munkácsy hagyatékában, világosságot derítene néhány kellemetlen félreértésre, amely a két művész között itt-ott felmerült, s amelyekre vonatkozás van ezekben az alábbi levelekben, amelyeket Munkácsy írt Zichy Mihálynak:

I.

(Névjegy.)

Sok bajt okozott már az átkozott telefon, de még olyant egyetsem, mint ma, midőn nevedet olyan kifordítva hozta fel, hogy csak akkor ismertem rá, mikor a kártyádat átadta az a szamár portás.

Képzelheted, mennyire dühös voltam. Azért kérlek, kárpótolj, gyere, vagy gyertek, ha többen vagytok, reggelire, vagy ebédre, holnap.

M. de Munkácsy
53, Avenue de Villiers.

II.

Kedves Barátom.

Csodálkozva veszem soraidat, melyek az egyletben uralkodó rendetlenségről tesznek tanuságot, mert biz annak más oka nem igen lehet. Azért tehát kérlek csak utalványozd hozzám ki, majd rendeltetése helyére juttatom az összegeket a kellő észrevételekkel.

Irigyellek, hogy te ott csücsülhetsz, a szép déli ég alatt, mig én folyton küzdök, dolgozom, és miért? . . . . Az egészségem sem nagyon briliáns s egy kis pihenés bizony jól esnék. Feleségem e hó végével szintén Nizzában lesz, reménylem, hogy találkoztok s ő majd sokat beszél rólunk. E pillanatban Colpachon van.

Örülnék ha a májusi átutazásod alkalmával meglátogatnál, hogy én is láthatnálak. De te azt nem szoktad tenni átutazásaid alkalmával. De most számolok rá.

Isten áldjon minden jóval nemcsak ez évben, de még sok éveken át.

Igaz barátod
Munkácsy.

III.

(Távirat Pétervárra.)

Páris: Ezer köszönet, kedves barátom, örömmel remélem, látlak nemsokára.

Munkácsy.

IV.

Hát kedves Druszám!

Te engem szidsz, amiért neked a Düsseldorfi piktorok nem válaszolnak! Eszem én neked azt a magyar árgyilusodat. Hát miért nem írtál nekem egyenesen, én nem hagytalak volna válasz nélkül, mint azt e jelen sorok is bizonyítják. Noha egy kissé későn, hanem leveled Düsseldorfon keresztül csak néhány nap előtt került kezembe s hogy válaszom eddig halasztottam, oka az, hogy be akartam várni, mig egypár nyugott pillanatom lesz az íráshoz, mert még eddig igen el voltam foglalva, atélierem berendezésével. Nem hittem volna, hogy oly soká késsem D.-ben és kivált most, hogy eljöttem bámulom magam, hogy lehetett ennyi ideig ott ülni. Hanem hát e dologról szólván, nekem Düsseldorfban mondták volt, hogy megkapták a fényképeket és írni is készültek, nem foghatom meg, hogy nem tették. Én azt hiszem, valami más okának kell lenni, talán adreszedet elvesztették.

Egyébb iránt mamlaszok azok, nem lelkesülnek az ilyen dolgokért, nekik csak a Künstlerunterstützung Veráin kell, hogy azt a sok rossz képet eladhassák valami uton módon. Én részemről azt sajnálom, hogy kimerítőbben nem tudósíthatlak az ottani művészi élet belviszonyairól, mert én úgy nem törődtem velök, hogy még a Malkasten vorstand mitgliedeket sem tudnám elősorolni. Elítélsz ezért engem? — pedig hijába. — Lásd, a viszony köztünk nem volt valami szoros, ők nem sokat törődtek velem, én mentem a magam utján, ha valami utamba jött löktem rajta egyet s haladtam tovább. De hála Istennek, hogy most már itt vagyok. Hozzáfogtam a dologhoz s szorgalmasan dolgozom, hogy a Bécsi nagy kiállitásra küldhessek valamit. Legjobban szeretném az éjjeli kalandorokat, amit te is láttál vázlatban.

Hanem hát mondok én neked valamit. Addig is, mig a te terved életbe léphet, küld-

jünk egymásnak fényképeket munkáinkról. Legalább mi tudjuk, hogy ki mit dolgozik. Én legközelebb elküldöm a fényképét azon képnek, melyet nálam láttál volt félkészen, hanem egészen más lett belőle.

Kérlek küld el azon lapot, amelyben „Schottische Aventüren"-d megjelent, érdekelne olvasni és én nem tartom azt a lapot.

Még szerettem volna egyet mást beszélgetni veled kedves Druszám, de a modelem várakozik és nekem pingálhatnékom van, tehát máskor többet, most Isten veled.

Csókol
őszinte barátod
Munkácsy.

Lakásom: Rue de Lisbonne N. 74. következő leveledet ide kérlek címezni kedves nődet tiszteltetem.

V.

Colpach, 1890 aug. 8.

Köszönöm, kedves Druszám szíves megemlékezésedet.

Arra a nyolcszem közti ebédre nem emlékezem. Valjon mi volt ott mondva és vitatva?...

Az egyletnek még mindig a leg haszontalanabb tagja vagyok. Adminisztratori tehetségem nem nőt és ebben nem változtam.

Mikor látunk megint Párisban? —

Én most itt Colpachon dolgozom. Az őszszel haza megyek egy két hétre. Nem jössz?

Áldjon Isten,
ölel
őszinte barátod
Munkácsy.

*

Székely Bertalannal, aki Munkácsyval és Zichyvel ellentétben korán hazatért a külföldről s állandóan itthon is maradt, Zichy Mihály akkor ismerkedett meg, amikor 1875-ben rövid időre látogatóba jött Párisból Magyarországra. Ismeretségük 1879-ben, amikor Zichy komoly letelepedési szándékkal Magyarországba tért vissza, gyakori érintkezésük során kölcsönös becsülésen alapuló barátsággá mélyült s bizalmas eszmecseréiknek Zichynek alig két évi itthonlét után Oroszországba való visszatérése sem szakította meg. Nem sokat leveleztek. De Zichy Mihálynak ez a három levele, amely még Székely Bertalan birtokában van, jellemző e két művész közötti viszonyra.

A három levél 1896-ból való, amikor az ezeréves ünnepségek során a magyar festőművészek közreműködésével a hódoló díszmenet rendezésére készült az ország. Az volt

ZICHY MIHÁLY ÖNARCKÉPE
RAJZOLTA BESZÉLGETÉS KÖZBEN, 1902-BEN

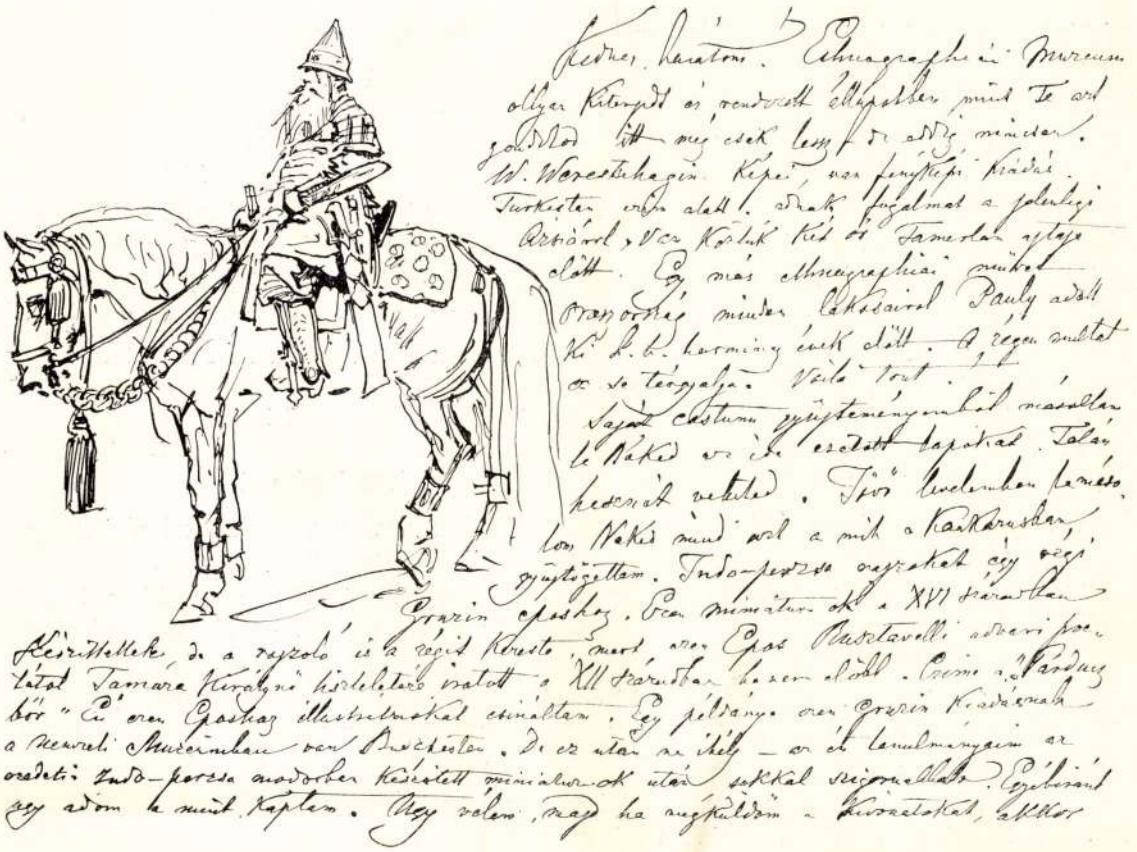

ZICHY MIHÁLY EGYIK LEVELE
SZÉKELY BERTALANHOZ

a terv, hogy bemutatják a legrégibb magyar viseleteket is, mintegy a kosztümökben is megmutatva az ezeréves mult prespektiváját. A művészek élén Székely Bertalan állott. Mivel a magyar ősviseletek hitelesen alig ismertek s csak hozzávetés útján közelíthetők meg, Székely Zichyhez fordult, aki Oroszországban inkább hozzáférhetett a régi ázsiai viseletek emlékeihez, rajzaihoz.

Erre vonatkozik ez az első levél, amelyet iniczialeképpen mindjárt egy lovasalak kosztümrajzával diszített Zichy. Íme a levél:

I.

Kedves barátom! Ethnographiai Múzeum ollyan kiterjedt és rendezett állapotban mint Te azt gondolod itt még csak lessz, de eddig nincsen. W. Werestschagin képei, van fényképi kiadás Turkestán czím alatt, adnak fogalmat a jelenlegi Ázsiáról. Van köztük két őr Tamerlan ajtaja előtt. Egy más ethnographiai művet Oroszország minden lakosaival Pauly adott ki k. b. harmincz évek előtt. A régen multat ez se tárgyalja. Voilà tout!

Saját costume gyűjteményemből másoltam le Neked az ide csatolt lapokat. Talán használ veheted. Jövő levelemben lemásolom Neked mindazt, a mit a Kaukázusban gyűjtögettem. Indo-perzsa rajzokat egy régi gruzin eposhoz. Ezen miniature-ok a XVI században készíttettek, de a rajzoló is a régit kereste, mert ezen Epos Rusztavelli udvari poetától Tamara királynő tiszteletére iratott a XII. században ha nem előbb. Címe a „Párduczbőr". Én ezen Eposhoz illustracziókat csináltam. Egy példánya ezen gruzin kiadásnak a Nemzeti Múzeumban van Budapesten. De ez után ne ítélj — az én tanulmányaim az eredeti Indo-perzsa modorban készített miniature-ok után sokkal szigorúabbak. Egyébiránt úgy adom a mint kaptam. Úgy vélem, majd ha megküldöm a kivonatokat, akkor ezeket a jelen-

legiekkel (hozzá adván egy jó dozis byzanticumot, összekeverve és megpaprikázva e keveréket, talán közel járhatsz az igazihoz.

Ha a mi művészeink ők maguk tudják mit akarnak, és ha olly engedelmes szereplőket találnak, mint annak idején Mackart Bécsben, akkor kétségkívül a történelmi körmenet sikerülni fog. Ezen alkalomban az a kicsufolt buvárkodó szigorú czopf mégis csak valamicskét használhat. Úgy örülök hogy közel 70 éves koromban gyönyörködök az előmenetelben a müvészet terén, de ezen előmenetel mellett, úgy oldalvást vannak ollyan tünemények, mellyek a legkönnyelmüebb hanyagságot, a pénz és reclame hajhászást már nagyon is elárulják. Az illyenekre a legkegyelmesebb szakértő is kímondaná az ítéletet nosco te mi aselle!

Figyelmeztetlek még gróf Zichy Jenő gyüjteményére rózsautcza 61. Ő szörnyen dicsekszik az ő népvándorlási korszakból gyüjtött tárgyaira. Jelenleg is a Kaukazusban kutat a magyarok onnét jövő bevándorlásuk nyomai után. Adja Isten hogy találjon valamit. E napig az influenza még fogva tartott, ha kimegyek még kérdezősködni fogok a tudós akadémiában. Az eredményt azonnal megírom Neked.

Addig is Isten Veled

híved

Zichy Mihály

Február 6—10-ik közt kiutazok Nizzába, egészségem követeli ezt.

*

Az első levélben említett kivonatokat Zichy nemsokára meg is küldötte: nyolc kvartalakú lap ez, tele rajzolva a XI—XVI. századból való s különböző ázsiai viseleteket ábrázoló képek vázlatával, amelyeket Zichy Mihály nagyrészt nehezen hozzáférhető régi gruzin kéziratok nyomán rajzolt le. Az egyes alakokat Zichy a színeket, a kort s egyéb tudnivalókat jelző rövid megjegyzésekkel kisérte.

Az utolsó lapon aztán a csupa rajzot tartalmazó második levél szövege:

II.

Ezen lappal bevégeztem azt, amit az én gyüjteményemből megközelítőleg használhatónak találtam. Áldjon meg és sugalljon Téged a magyarok Istene, hogy nem irígylendő feladatodat jellemedben fekvő komolysággal bevégezzed.

Híved

Zichy Mihály

Végül a harmadik levélben, amelynek már van kelte (az előbbi kettő keltezetlen) Zichy kér útbaigazitást Székely Bertalantól ugyancsak jelmez-dologban s elmondja nézeteit a magyar művészeti viszonyokról is. Íme a levél:

III.

7. Február 96.

Kedves barátom!

Én is zavarban vagyok a mi régi magyar ruházatunk kérdésében.

Millyen féle lehetett az a híres Mátyás király fekete serege? — Ha van tudomásod róla nagyon lekötelezne némi leírásával vagy könnyű vázlatával ezek öltönyének. Jó hogy a boldogult Matejkó ollyan szépen előre jobban mondva utána dolgozott ezen mi reánk nézve olly fontos kérdésnek. Teringettét! de hátra maradtunk! — Millyen terjedelemben adja az a két kötetes Old England az angol costumeket!

Bizony furcsa időkben és furcsább emberek közt élünk. A szegény (?) Pulszkyék már másodszor jönnek a mártásba. Először az iparmuzeumi tárgyakkal — jelenleg meg a nemzeti képtárral. A legbecsületesebb emberi bőr megnyúzva csúszik ki az ilyen vádok akármilyen végeztéből.

Liszt Ferencz = Munkácsy.

Mindketten ezreket adományoztak nemzetüknek — nagy hírt szereztek nevüknek — a „Siralomház" „Krisztus Pilátus előtt" és a „Milton" maradandó érdemű művek maradnak. A mi nemzetünkhöz illő, hogy illyen kitünő hazánkfiait vén napjaikra szükségelni ne engedjük.

Liszt jellemében, csodálatos, mert első virtuozitása mellett, megvolt még a művészi nagylelküség is. Ő volt Chopin-nak, Wagnernek Apostola, és későbbi nagy hírük megalapitója.

Munkácsy határozatlan jellemében az ego mindenek felett uralkodik. Ezen gyengeségét az őtet über alle Gränzen szerető neje és reclamistája Sedlmayer felhasználták, kiaknáz-

ZICHY MIHÁLY PÉTERVÁRI OTTHONÁBAN

ták. A nő a párisi szappanbuborékos megjelenésre és representációra, a másik pedig saját hasznára. Sedlmayer betételét a koczkáztatott vállalatból óvatosan visszavette — de a mi szegény Munkácsynk, ha az ő ide vergődött franczia barátjai igazat mondottak — aligha nem megbánja engedékenységét. 16 évekkel fiatalabb nálam, de utolsó fényképe után biz' Isten Apámnak is beillene.

Nem hallottam hogy nem tekintve is nagy genialitására, Liszt Ferencnek határozott jó befolyása lett volna a Conservatoriumban. Ép olly keveset bízok Munkácsynak a mi — non est — művészi kifejlődésünk Ober-vezetésében. Ein Ehren — posten-wie ein Minister ohne Portefeuille. Tisztességes és árthatatlan, mert nem lesz kire mire hatnia.

Sok igazat mond az a Te német autorod! de mégis túlzottan szigorú, ha a külföldön alaposan szerzett és kiérdemelt hírnevet kárthozónak találja. Az egyedüli nép e világon, az angolok becsülik meg, jutalmazzák minden összehasonlítás fölött saját müvészeiket — de mondd meg millyen compensaczióra várhat egy ollyan Országban mint a miénk, a szerényen lelkiismeretesen müködő müvész?

Nem állítom, hogy a mi Hazánk illyen szomorú állapot unicum-ját képezze. Így van ez minden a nagy tourista vándor csapásain kívül eső országokban. Nézd Hollandiát- Dán- Norvég- Svéd- Orosz- Lengyel- Magyarországot, a szláv tartományokat Olasz- Spanyolországokat. Ugyanegy nyomor! De a Centrumban, Páris Münchenben is kezd inogni a dolog.

Ott is több a festő mint a vevő, de hát még is csak ebben a forró kemenczében sütik a legszebb pogácsákat. Ott a legjobb pék hírét elnyerni még is dicséretes dolog és megengedhető, főkép ollyan sanguinikus népnél, mint mi vagyunk, ha az illyen üstökösöket, habár már csak mint hulló csillagok szálnának vissza hazájukba — ott is dicsőíttsék.

A hazai müvészet emelése nem a müvésztől függ le, hanem a pártoló közönségtől, a meddig ez nem lessz, addig mindenki, a kinek az Isten egészséges lábot adott, és a kit más körülmények nem kötnek fészkéhez, kifut oda, a hol jó konyhaszagot érez.

Én, mi nálunk, a tömérdek költségü kiállítás után egy szomorú hatásu krach-ot sejdíttek. Adja Isten hogy ne úgy legyen, és adjon jobb időket, habár mi azt meg nem éljük

híved

Zichy Mihály

Ennyi az, ami Zichynek Munkácsyval és Székelylyel való kapcsolatáról írott dokumentumban egyelőre hozzáférhető. A magyar művészettörténetnek feladata lesz kinyomozni az összes emlékeket, amelyek nagy festőegyéniségeink egymáshoz való viszonyára, s ezzel magukra e kiváló egyéniségekre is érdekes világosságot vetnek.

L. T.

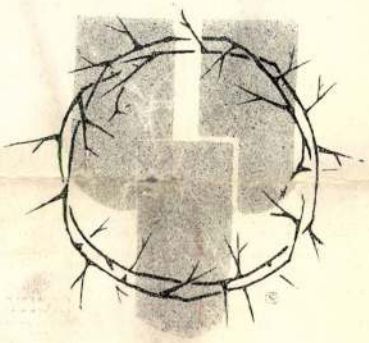

Zichy Mihály

VASÁRNAPI UJSÁG

10. SZ. 1906. (53. ÉVFOLYAM.) | SZERKESZTŐ HOITSY PÁL. FŐMUNKATÁRS MIKSZÁTH KÁLMÁN. | BUDAPEST, MÁRCZIUS 11.

Szerkesztőségi iroda: IV. Reáltanoda-utcza 5.
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utcza 4.

Előfizetési feltételek: Egész évre 16 korona. Félévre 8 korona. Negyedévre 4 korona. A «*Világkrónikával*» negyedévenként 80 fillérrel több.

Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldij is csatolandó.

ZICHY MIHÁLY ÉLETÉBŐL.

IDEGENBEN töltött hosszú élet után tehát végre hazakerül Zichy Mihály, hogy megpihenjen abban a földben, a melynek szinén csak gyermekéveit és férfikorának alig két esztendejét tölthette el. Egy év híjján nyolcz évtizednyi életéből mindössze tizenkilencz évet töltött hazájában, tehát két évtizedet, a melynek kétharmada az öntudatlan gyermek- és ifjúkorra esik. Érett lélekkel csak gondolhatott hazájára, csak kivánkozhatott ide, de vissza nem jöhetett. Most, hogy meghalt, ne áltassuk magunkat tovább és ne fogadjuk el büszke lelkének bizonykodását, hogy nem is akart hazajönni. Bizony akart volna, ha módja lett volna rá, ha módot adtunk volna rá. De hogy bízhatott volna itthon való megbecsültetésében, mikor hírből tudta és személyesen is látta, mint bánnak nem egy itthon maradt jelesünkkel, milyen szűkösen élnek, mint kell küzdeniök kicsinyes viszonyokkal, meg nem értéssel s mindazzal a nyűggel, a melyet balsors csapásának szoktak nevezni a szellem nagy embereinek életében.

Különben Zichy Mihály maga is tapasztalta ezt: valahányszor hazatért vagy munkáit küldötte el, mindig ellene támadt igen sok hang.

ZICHY MIHÁLY SZENTPÉTERVÁRI MŰTERMÉBEN. *Fénykép után.*

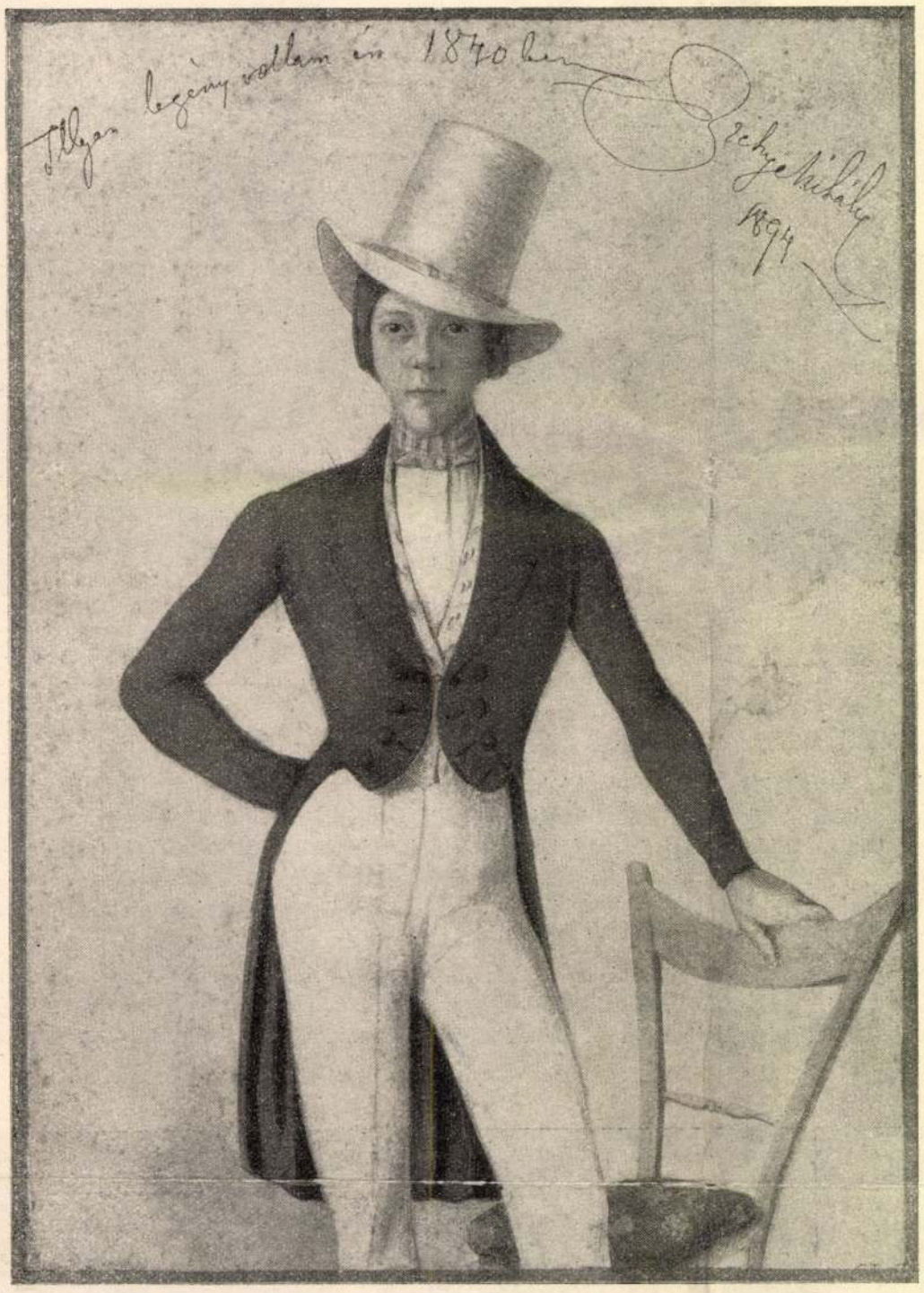

ZICHY MIHÁLY 1840-BEN. — Egykorú saját rajza.

Gáncsolták művészetét nem a kritikai elemzés jót-roszat megvilágító, a kvalitások és hibák egyensúlyát feltáró módszerével, hanem vagy a régi iskola vaskalapos nagyképűségével, vagy a modernség egyoldalú fanatizmusával. És nem volt egyetlen alkalom, a mikor Zichy Mihály a magyar nyilvánossággal kapcsolatba került, hogy ne érte volna fullánk valahonnan. Mikor fiatalon, Waldmüller bécsi iskolájában és kiállításán aratott rendkívül sikere után képeit Budapestre küldötte, itt, a hol még művészet nem is volt, vállveregetéssel és gáncscsal fogadták. Később, mikor a hetvenes évek végén hazatért Magyarországba, szenzációként tárgyalták magánéletét, valótlanságokat terjesztettek róla, művészetét sem méltányolták a maga mivoltában, úgy hogy valósággal tuszkolták az érzékeny lelkű és nagyeszű művészembert hazája elhagyására.

Mikor pedig elmaradt, akkor elölről kezdődött a hivogatás, a visszakivánás, s mindaz a hipokrita komédiázás, a melyet tanusítanak mindazokkal szemben, a kik itthagyják az őket meg nem értő világot. Mert azokat, a kik itt maradnak és próbálják legyőzni a közönyt vagy nem értést, azokat még annyira sem méltatják, azokat egyszerűen agyonhallgatják.

Zichy Mihály visszahivására sokszor lett volna alkalom: az eszmét fel is vetették minduntalan. Az Országos Képtár, a Képzőművészeti Társaság igazgatása, a Szépművészeti Muzeum szervezése mind alkalom lett volna Zichy méltó mód való visszanyerésére. Mindegyik alkalommal szó is volt róla, de mindig csak a szónál maradt. Zichy maga sohasem állt elő valamiféle kivánsággal, szerényen és büszkén csak várta a hivást. Bizalmas jó barátaihoz irott leveleiben azonban nem egyszer csúszott tolla alá valamiféle czélzás, a mely legbensőbb vágyát elárulta. Székely Bertalannak irott egyik levelében egyenesen védekezik az ellen, mintha a külföldre vándorlás hűtlenség lenne a hazával szemben, mikor ott hirt és becsületet lehet szerezni. «Csak az angol nép becsüli meg művészeit — mondja — de az olyan országban, mint a miénk, mi kompenzáczióra várhat a szerényen, lelkiismeretesen dolgozó művész?»

Ebből és még néhány nyilatkozatából kitetszik, hogy kivánkozott volna haza, csak nem volt módja rá, hogy ez a kivánsága teljesedésbe is menjen. A legutóbbi években, a mikor új viszonyok, új emberek talán módot adtak volna neki a visszatérésre, Zichy már nagyon öreg volt: beleszokott pétervári otthonába, környezetébe, s nehéz lett volna öreg fejjel, beteges, törődött testtel új életkörülmények közé telepednie, új munkakörbe illeszkednie. Hazatéréséről, hazahivásáról nem is esett többé szó, s az agg művész egyre félrébbvonulva a világtól, egyre jobban bágyadva munkaerejében, már csak emlékeinek élt. Valósággal végrendelkezett s irásainak azt a részét, a mely kényesebb természetű volt, lepecsételve elküldötte a Magyar Nemzeti Muzeumnak, kikötve, hogy csak bizonyos idővel halála után bontsák fel, s adják át életének aktáit a nyilvánosságnak. Most messze körpálya után kialudva tér vissza hozzánk az egykor fényes szakadár üstökös. S halálával talán egészen kiderül majd hosszú es változatos élete, a melynek sok mozzanata részint ismeretlen maradt, részint ismert volta mellett is nem kerülhetett nyilvánosságra a művészt kötelező tekintetek miatt.

*

A magyar művészet történetirójának nehéz feladata lesz a Zichy életének és egyéniségének belső ellentmondásaival, a melyek nehezen magyarázhatók meg. Szabadságvágyó magyar lélekkel az autokrata czárok udvarának volt állandó alakja. Hazájához és fajához való nagy hűsége mellett valósággal második hazául fogadta el Oroszországot s inkább akarta az ott kinált jólétet, önkéntes számüzetéssel, mint a magyar földön való munkálkodást szükösebb élettel. Ezek azok az ellentmondások, a melyek vele szemben gyakran felvetődtek szemrehányáskép, vagy mint kérdés, Zichy Mihály, az ember és művész lelkületének megértésére. Mert ugyanezek az ellentmondások megmutatkoztak művészetében is: egyszer aprólékos, realisztikus volt a képein, máskor idealizálása szinte fantasztikussá vált. Egyszer a legnagyobbszerű eszmék festői megábrázolásához fogott, máskor aprólékos erotikus témák sugallták rajzónját virtuóz alkotásokra. Ez utóbbi hajlandóság egybevetve életének eseményeivel, talán leginkább megadja kulcsát egyéniségének.

Zichy Mihály szép ember volt, nagy tanultságú és elmés, igazi férfi, a milyen a nők ideálja szokott lenni. És valóban a szerelem jelentékeny, sőt döntő szerepet játszott életében. Egészen fiatalon, a mikor Bécsből 1847-ben Ilona orosz nagyherczegnő udvarába került rajzmesternek s azon az uton volt, hogy hamarosan nagy karriert csináljon, a szerelem vágta be pályáját s döntötte őt a legnagyobb nyomorba.

Ő maga nyiltan megvallotta, hogy vonzalma fiatal és bájos tanítványa, Katalin nagyherczegnő iránt volt az ok, a mely miatt a nagyherczegi udvarban való állását oda kellett hagynia. A fiatal fejedelmi leánynyal való gyakori együttlét, a rajzmester és a tanítvány együttes dolgozgatása folyamán az alig húsz éves művész beleszeretett a nagyherczegnőbe. S a bájos, szűzies leány viszonozta pelyhes ajkú, szép és nemes fellépésű mesterének szerelmét. A vonzalom tiszta volt s mindig az is maradt. Zichy fiatalos művészi hevülettel imádta tanítványát, a nélkül, hogy a vonzódásnál tovább ment, vagy tovább menni merészelt volna.

Az udvarnál mégis nagy lett a szörnyűködés, a mikor a két fiatal lélek kölcsönös rajongását észrevették. Akkoriban még teljességgel elképzelhetetlen volt, hogy fejedelmi sarj nem egyenrangú férjjel, bármily régi nemesi családból való volt is az, házasságra lépjen. A fiatal Zichyt tehát azonnal eltávolították az udvartól, persze másnemű ürügyek alatt. Igy lett idegen országban egyszerre hajléktalanná Zichy Mihály.

Később is a szerelem játszott bele életébe nem egy izben erős hatással és következményekkel is. Egy alkalommal majdnem állását vesztette tanítványa és bizalmas barátnője, miss Mary Etlinger miatt, a ki belekeveredett a II. Sándor czár elleni összeesküvésbe, s mikor a merénylet sikerült, csak nagy bajjal szabadult meg az orosz rendőrség karmaiból. Egyébként is ez a nő, a kinek Zichy életére olyan nagy és a család szempontjából olyan végzetes befolyása volt, végre elszakadt tőle: a mester elkergette őt.

Zichy Mihály szerencséjére III. Sándor czár rendkívül kedvelte őt s miss Mary összeesküvő szereplésének nem lett rá nézve komolyabb következménye. Bár nekünk tán jobb lett volna, ha valami okból még egyszer kegyvesztetté lesz a czári udvarban. Akkor talán kénytelen lett volna hazatérni s nyiltan kérvén, talán méltó pozicziót is kapott volna Magyarországon. Hisz maga irta: «A mi nemzetünkhöz illő, hogy kitünő hazánkfiait vén napjaikra szükségelni ne engedjük.»

*

Hogy mennyire érdeklődött minden magyarországi esemény iránt, bizonyitja a millenium alkalmával tanusított magatartása. A magyar művészek akkor valami nagy történeti emlékmenetfélét terveztek s benne az ősmagyar viseletet is be akarták mutatni. Zichy Mihály akkor *Székely* Bertalannak megküldött egy sor régi ázsiai kartonrajzot, a melyeket maga másolt le számára. Egy ilyen rajzát és a rajzot kisérő levelét Zichy kezeirásával alább közöljük.

*

Ha hazatérhet, talán még többet dolgozik a magyar művészet számára. Mert bár Petőfi, Arany, Madách műveit illusztrálta, bár a leg-

közelebb megnyiló Szépművészeti Muzeumban egész Zichy-terem van tele festményeivel és rajzaival, művészegyéniségét teljesen nem ismerjük, művészi termésének elenyésző része mindez. Zichy naplókönyvében mintegy *háromezer rajzot és festményt* jegyzett föl, mint a melyeket eladott. De rendkivül nagy elajándékozott rajzainak a száma, valamint jegyzet- és vázlatkönyveinek tömege. Ez utóbbiak mind Pétervárott, Zichy lakásán vannak. Egyforma kötésü kis könyvecskék ezzel a felirással: «*Zichy, a czár udvari festője.*» Ezekbe vázolta fel Zichy a czári udvari élet jeleneteit, vagy irta le megjegyzéseit rövid mondatok alakjában.

E vázlatkönyvek a Zichy hagyatékának úgyszólván kizárólag hazamenthető része. Mert magának Zichynek kevés alkotása volt a birtokában; minden munkáját eladta vagy elajándékozta, még pedig úgyszólván teljesen hozzáférhetetlen helyekre. A legtöbb a czári udvar, az angol király s néhány a czári családdal rokon német fejedelmi családok birtokában van. Hozzáférhetetlen dolgok, melyeket maga Zichy Mihály sem tudott megszerezni, sőt legtöbbjüket még le sem fotografálhatta. A Nemzeti Szalonban rendezett kiállítása alkalmával maga irta ennek a társulatnak egyik levelében:

«Hatvan évi művészi pályámban sok jót, még több roszat teremtettem. Ezen hosszú idő első negyven évében csináltam a javát. Ezen operák fényképi, vagy más modorú reprodukcziójára csak sokkal később gondoltam — az eredeti rajzokat pedig sohase sikerült nekem a tulajdonosoktól valami kiállításokra kikérni. Ismételt kéréseimet mindig megtagadták. A képvásárra eddig egyetlenegy képem sem került. Az itteni pétervári hivatalos munkáimat a czár és családján kívül senki, vagy csak kevesen látták. Ennek következtében bátran mondhatom: que je ne veux mieux que ma reputation».

Ezt a levelet 1902-ben irta. Hogy azóta mit dolgozott, s hogy alkotott-e magyar vonatkozásút, nem tudni. Magyar részről nem hiányzott erre az impulzus. Régi jó barátja, *Gyulai* Pál felszólította őt, hogy Petőfi, Madách és Arany után illusztrálja Vörösmarty műveit is. A Zichy leveles ládájában megvan Gyulainak ez a levele. Így szól:

Budapest, 1899 január 16.

Tisztelt barátom!

A Franklin-Társulat, melynek én is egyik igazgatója vagyok, végképen megvette Vörösmarty összes műveit. A szerződésbe az örökösök a következő pontot is beigtatták: «a megvett tulajdonjogot azzal a korlátozással engedik át, hogy Zichy Mihály a Vörösmarty egyes költeményeit vagy nagyobb költeményeinek az illusztrációkkal vonatkozásban álló részeit a készítendő illusztrációkkal együtt díj nélkül kiadhassa».

A Franklin-Társulat megbizott, hogy kérdezzem meg tisztelt barátomtól, hogy vállalatának van-e már kiadója, mert ha nincs, a mi társulatunk hajlandó volna a kiadásra, de előbb természetesen ismerni óhajtja föltételeit.

Ön nagy szolgálatot tenne a magyar irodalomnak, ha az illusztrált Vörösmartyval örvendeztetné meg nemzetét.

Fogadja mély tiszteletem és szives barátságom kifejezését *Gyulai Pál.*

E levélből kitünik, hogy Zichy foglalkozott Vörösmarty illusztrálásának gondolatával s ha e nagy munkával nem készült is el, egy s más az utolsó négy esztendő alatt betegeskedése mellett is bizonyára kikerült még keze alól.

Ezek lennének utolsó magyar vonatkozásu művei: hagyatéka a magyar művészet és irodalom számára. S legföljebb még *önéletirása*, a melyről élete utolsó éveiben többször tett említést. Posthumus munkának szánta azt, a melyben Rousseau «Vallomá»-nak példájára valósággal meg akart gyónni.

Lándor Tivadar.

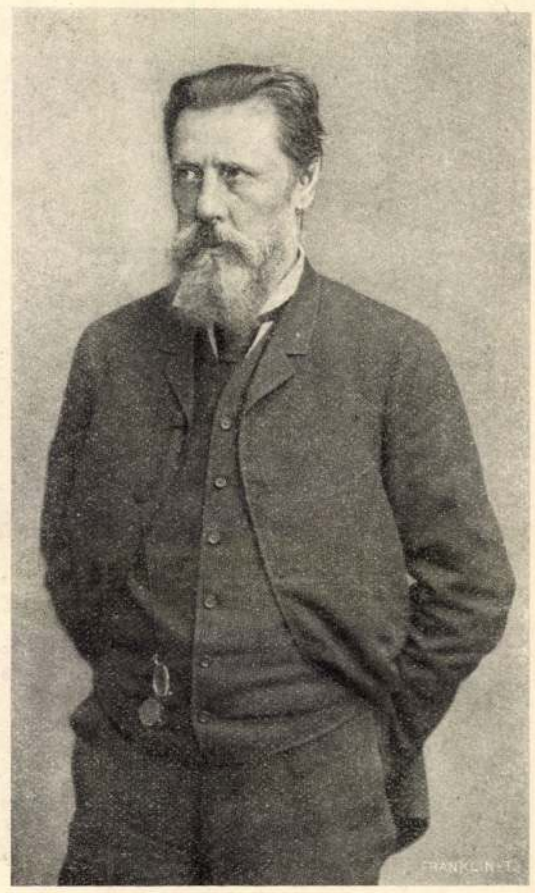

A nyolczvanas évekből való fényképe.

ZICHY MIHÁLY.

SZERENÁD.

I.

Most mégy aludni ... Ép utolsót lobban
A lámpa ablakodban.

A sok árnyék mind hószin ágyadhoz oson
És áthajol a vánkoson.

Meglopják csókját e vállnak, e karnak
S szelíden betakarnak.

Susognak-búgnak, mint szellő virág felett,
Ha távozik a kikelet.

Ha érzik már sohaja ősznek, télnek ...
Megérted, mit beszélnek?

II.

Te vagy a legszebb a világon,
A legjobb e föld kerekén.
Maga a szendeség, a hűség
Nevet őszszemedből felém.
Lelkemben, mint titkos oltárkép,
Te állsz tisztán, szeplőtlenül,
S imává tisztul minden érzés,
Mely lelkemből hozzád repül.

Az üdvözültek mosolyával
Szomorú, halvány ajkadon,
Te vagy maga a szűz lemondás,
Te, a mosolygó fájdalom.
Lányságod szűzi glóriája
Ragyog reám arczod mögül ...
Ki téged szeret: Istent imádja
S ki téged szeret: üdvözül!

Balla Ignácz.

ÉJSZAKA.

A ködös éjben
Nehéz hópihék szálldogálnak.
Itt-ott egy bágyadt
Lámpás dereng a messzeségben.
A lármás utczán
Uraimát átvevé a sár,
A sár, a mely a kövön fekszik,
A sár, mely selyemrongyba' jár
S el-elsuhan az utczasarkon.
A sár, a mely az ittas arczon
Elárulja az állatot.
A sár, mely a korcsmákból árad ...
Ki tud nyelvén az éjszakának,
Megérti ezt a bús beszédet,
Hogy a világ csak köd, csak sár, — hogy
Nem szép az élet.

S az én szivemben mégis, még is
Mámor beszél az éjszakákról,
A sár miként ha rózsa lett vón',
A lomha köd meg rózsafátyol,
Az ezeregy éj bűve-bája
Ragadott át egy szebb világba,
Melyben ezernyi élvet ád
A könnyűvérű,
Aranyos, édes ifjúság.
Nem verset irtam csókról akkor,
De adtam s kaptam hő ajakról,
Melynek varázsa nem igérget,
De ad kéjt, lázat, üdvösséget.
Annak a csóknak
Mámora, kéje
Kisért a hosszú
Éjeken át,
Ragadott újra
Új ölelésbe,
Míg csak az ajkunk
Ajkra talált.
S vidám dalunknak ifjú bája
Kaczagva szállt az éjszakába:
— Hazug, vén éj, sivár beszéded,
Mert szép az élet!

Szegedy Miklós.

ZICHY MIHÁLYNAK A MILLENIUMI TÖRTÉNELMI MENET CZÉLJÁRA SZÉKELY BERTALANHOZ KÜLDÖTT RAJZA.

A BOR HATALMA.

A PUSZTÍTÁS GÉNIUSZÁNAK DIADALA.

Zichy Mihály levele saját festményéről.

Zichy Mihály «A pusztítás géniuszának diadala» című képét, melyet mai számunkban talál az olvasó, az 1878-iki párisi világkiállításra festette, de nem állították ki a magyar osztályban, a hova szánva volt, mert attól tartottak, hogy izetlenségek támadhatnak a poroszfranczia háborúra s a pápa világi uralmára való vonatkozásai miatt. Zichy ekkor egy levelében maga magyarázta festménye tartalmát s ebben a magyarázatban visszatükröződik a nagy művésznek egész gondolkodásmódja. A fölötte érdekes levélből, részint a kép magyarázatául, részint pedig a művész jellemzéseül közöljük a következőket:

E kép tárgyát és mértékét — irja a művész — azért választottam, mert tudtam: milyen és miféle képek lesznek a magyar osztályba kiállítva. Csak a feltünőbbeket említem: Munkácsy Miltonja, Benczúr Szent István keresztelése, Horovitz két arczképe, Székely, Thán, Mészöly tájképei, stb. stb. Ugy láttam, csakis olyan Doré-féle modorú kép hiányzik, mely — nem hogy emelné — kiegészítené a magyar művészeti kiállítást. Alig maradt hat heti időm a nagy méretü kép kivitelére. Nagy erőmegfeszítéssel mégis ezen képet alla prima megfestettem. Jutalomra nem számítottam, de még kevesebbet az ilyen kép eladására. Quod est demonstratum!

Sem a kontra, sem a pro itéletek, ha megközelítették is, de teljesen meg nem értették eszmémet.

A PUSZTITÁS GÉNIUSZÁNAK DIADALA.

ZICHY MIHÁLY MŰVEIBŐL.

remegésekből szövődik a költő szavainak ihletében. A „Földindulás" paraszt szobájában minden tárgy az, aminek látszik, a „Bánk bán"-ban már különösen súlya lehet egy felvillanó fénynek, mely a vívódó lélek válságos pillanatában lobban és annak, hogy a tragédia végzetes fordulatainál a szereplők közül melyik áll magasabban és melyiket burkolja el egy oszlop baljós árnyéka. Az absztrakció odáig mehet, hogy a térben csak magasságot, mélységet, felfelé lendülő akaratot, csüggedt zuhanást, erőt, vagy védtelen kiszolgáltatottságot szugerál az erkély, a lépcső, az üres térszelvény s a függöny titkot jelez és az ablak elzárt magányt, vagy ujjongó megszabadulást. A költő műve határozza meg, hogy milyen világ épül a színpadon és abban mit jelentenek a dolgok és a tárgyak. Megesik, hogy a díszlet elrugaszkodik a műtől és öncélúságba szédül, — a meiningeniek aprólékos valóság-ábrázolása konokul dacolt Shakespeare emberfölötti egyetemességével, de Meyerhold minden valóságtól elvont konstrukciói azt az összefüggést szakították meg, amely Shakespearet a tragikus embersége át a valósághoz kapcsolja. Különösen a képzőművészeti forradalmak idején válik a díszletben predeminálóvá valamely képzőművészeti elmélet a tiszta stílus rovására, vagy a társadalmi válságok meglazult rendjében próbált a színház valamelyik tényezője, a színész, a rendező, vagy a díszlettervező kiszabadulni az együttes fegyelméből és próbálta magának megkaparintani a színházat. De a lázadások elcsittulnak s a díszlet engedelmesen visszaalázkodik az egyetemes színház szolgálatába és tisztességesen teljesítik kirótt feladatát, amely nem más, mint a költő vizuális világának kifejezése látható jelzésekkel. És ahogy azt teljesíti, ahogy a költő látomásaiból formálja stílusát, úgy jó a díszlet s úgy rossz, ahogy esetleg pompás képeiben a dráma nem fér el, az akció idegen és nem szükségképen jelenvaló tárgyak és díszek és részletek közt csetlik-botlik és ahogy a díszlet különválik az emberi folyamatoktól és az első percek szenzációja után lesz belőle rossz kép, kasírozott valóság, lécek, vásznak és papírmassék értelmetlen halmaza.

MÁRKUS LÁSZLÓ

ZICHY MIHÁLY FAUST-ILLUSZTRÁCIÓIRÓL

„Nagyon nehéz olyasvalamit létrehozni, ami szellemben és hangban illik egy költeményhez. Metszet és költői mű rendszerint kölcsönösen parodizálják egymást", ezt a súlyos ítéletet mondta Goethe egyízben a könyvillusztrációkról s ennek megfelelően a Faust első kiadásait kép nélkül jelentette meg. Legkedvesebb munkájának hatását nem akarta esetleg sikerületlen képekkel csorbítani. Művével szellemben egyenrangúnak egyetlen Faust-ábrázolást érzett s az Rembrandt híres rézkarca volt, melyről nem tudta, hogy csak száz évvel Rembrandt halála után, egy kereskedő szeszélyes, de találó ötlete juttatta a „Faust" elnevezéshez. Rembrandt remeke állandóan előtte volt s teljesen fedte azt a képet, mely benne Faust alakjáról elevenné vált.

Goethe lesujtó véleményét a későbbi Faust-illusztrációk nagy mértékben igazolták is; legnagyobb hányaduk idegen a szövegtől, melyet díszít s még jó, ha nem dolgozik egyenesen ellene. De nagyobb általánosságban is találó a megjegyzés, különösen a világirodalom legkiválóbb műveinek illusztrációit illetőleg. Az eset hasonló ahhoz, mikor egy kimagasló szellem arcképét kell megfestenie a művésznek. Az illusztrálandó mű vagy lefestésre váró kiválóság roppant tekintélye bénítólag és gátlólag hatna a művész lelkére s alkotóerejére még akkor is, ha jelentékenység tekintetében a legtöbb esetben nem volna a két egyéniség között szinte áthidalhatatlan távolság s az nem zárná ki már eleve a felemelkedés lehetőségét.

De még abban az esetben is, ha komoly értéket sikerül a művésznek létrehoznia, elismertetése újabb nehézségekbe ütközik: le kell győznie a szemlélőnek a tárgyra vonatkozó, már készen magával hozott elképzelését. Mert a szemlélő sohasem lesz megelégedve az ábrázolással, legyen az bármily tökéletes, ha az akár művészi elveivel nem egyezik, akár elképzelését nem fedi. S mennyivel kényesebb minden szemlélőnél maga a szerző ! Szinte megfoghatatlan, hogy egyáltalában találkozzék író, aki igazán meg van elégedve művének idegen szerzőtől származó illusztrálásával s necsak udvariasságból dícsérje azt meg. P. Cornelius-nak 1811-ben készült rajzait Goethe hűvös udvariassággal megdícsérte, jóval később megvallotta egyik bizalmasának, hogy valósággal megborzadt tőlük. Pedig éppen Cornelius sorozata egyike azoknak, melyek a szándék komolyságát s némely jelenetfelfogását tekintve máig a legérdekesebb Faust-illusztrációk közé tartoznak s monumentális hangjukkal a Faust szellemét leginkább megközelítik. Cornelius maga önémet jellegre törekedett s Goethe is túlságosan

Szépmíves
1940. 3r.

ónémeteknek érezte a rajzokat; hogy ezalatt tulajdonképen mit értettek, nem egészen világos, számunkra csupán a romanticizmus szelleme árad belőlük s éppen ez, bármily idegen és újszerű is lehetett Goethének formailag, mégiscsak legközelebb állt legalább a boszorkányos, ördögös jelenetekhez. De Goethe nem szerette a művészetben a romantikát, Delacroix Faust-kőnyomatai sem tetszettek neki, mintahogy egyáltalán nem szerette a modern művészetet. Szobája, melyet ma is jól ismerünk, tele van aggatva semmitmondó, apróságokkal, kis német mesterek már akkor elavult kis képecskéivel. Csodálatos, mily sűrűn fordul elő, hogy írók szívéhez a művészetben jóval ósdibb irány áll közel, mint amit ők maguk az irodalomban képviselnek. S ha már választania kellett, minden közül Retsch rajzai tetszettek Goethének legjobban, ki tiszta klasszicista körvonalaival figyelemreméltóan, csaknem infantilisan bájos alakokat húzogatott a papírra. Vajjon mi közöset érezhetett Goethe Retsch kis babái és saját Faustja között?

Goethe maga is készített hét rajzot a Faust két részéhez; feljegyzésszerű, könnyed rögzítéseit az alakok általános elhelyezkedésének. Igénytelen rajzok s mégis „szellemben és hangban" csupán ezek illenének igazán a Fausthoz. A legérdekesebb a Föld szellemének megjelenését ábrázoló lap. Ezt a szellemet később a Faust színpadi előadásán Goethe utasításai szerint transparens Zeus-fej formájában mutatták be. Eléggé jámbor megoldás, ha Faust „szörnyű rém" és „lángalak" szavaira gondolunk s némely művészt, ki az utasításhoz tartotta magát, valósággal groteszk és ízléstelenül otromba ábrázolásokra ragadta. Említett rajzában azonban sokkal szerencsésebb megoldást talált Goethe: a Föld szelleme itt egy óriási méretű, fiatal istenség, lobogó hajjal, feje körül lángoló sugárkévékkel. Voltaképen ez is mellszobor, de élő hatása lenyűgöző, szuggesztív. Goethe hatalmas rámába foglalta a szellemet — különös ötlet — s mégis ez a rámázás jól érezteti a végtelen távolságot, a megközelíthetetlenséget a szellem és Faust között.

Bár a nehézségek szembeszökőek, nincs profán tárgy, melyet mégis csábítóbb feladatnak éreztek volna a művészek, mint éppen Faust történetét. Minden kor újra és újra kísérletezik vele, akár sorozatos könyvdísz, akár önálló festmény vagy szobor formájában, — természetes hogy a távolodó korral a szellem nem éppen közeledő. S végül már nem is az az érdekes, hogy ismét elkészült Goethe Faustjának valamilyen megjelenítése, hanem az, hogy mit látnak az egymásra következő korok művészei Goethe Faustjában, mi az, ami elsősorban utánérzésre serkenti őket, mert hiszen világos, hogy nem Goethe korának, hanem saját korunknak szelleme szólal meg munkájukban. „Barátom, tőlünk azt a mult időt Mind hétpecsétes könyvek őrzik. Mult szellemének sose véld Amaz uraknak saját szellemét, Kikben a mult csak tükröződik" — mondja Faust. A próbálkozók között a XIX. század legnagyobb nevei vonulnak fel: Cornelius után Schnorr von Carolsfeld, B. Genelli, Schwind, Führich, Richter, ki egyszerűen egy gyermekmeséskönyv hangját üti meg, Menzel, W. von Kaulbach, Makart, Gabriel Max, játékos sziluettjeivel Konewka, Slevogt stb.; a franciák közül Delacroix, Tony Johannot, Devéria, Ary Scheffer stb. A romantikusok a fantasztikus részletekre fektetik a súlyt, a biedermeier a polgáribb zsánerjeleneteket emeli ki, a realizmus nem győzi cifrázni a mellékes részleteket, a Piloty-féle historizmus színpadi képeket nyujt, az impresszionizmus öncélú fény és mozgás problematikát űz, Gabriel Max a patológiával kacérkodik, a szimbolisták szimbolizmusa túlszárnyalja Goethét, s a kubisták nem is törődnek már Goethével. Így váltják fel egymást egyének és korok szerint a szelídség, a vadság és az idegfelbomlás képei, mindenikben van valami a Faust kimeríthetetlen sokaságából, de a mű egészét mégcsak megközelíteni sem képes egyik sem. Goethének egyre több oka lett volna a megborzadásra.

Kérdés például az is, hogy a szellemhez hozzátartozik-e a fajiság? Volt-e Goethének Delacroix rajzaival szemben ilyen természetű aggálya is? Delacroix sorozata az egyetlen, mely művészi szempontból méltó a Fausthoz, az egyetlen, mely saját jelentékenységén keresztül éreztetni tudja az eredeti mű hatalmas voltát, — csakhogy ez a sorozat végletesen francia. Mint műalkotás felülmúlhatatlan remek s ha a Faustot az egész emberiség egyik legnagyobb alkotásának veszem, bizonyára jogosult egy tiszta francia magyarázata is. Ha azonban súlyt helyezünk arra, hogy az általános emberin belül kifejezésre jusson az eredeti mű germán jellege — ami például Rembrandt Faust-jában is erősen érezhető —, akkor kénytelenek vagyunk azt mondani, hogy Delacroix műve önmagában csodálatos szépségű ugyan, de az ízig-vérig német Faustnak mégsem hiánytalan megfelelője.

Zichy Mihály Faust-illusztrációi sohasem jelentek meg könyvalakban, csak magánhasználatra készültek. Legkritikusabb párizsi idejében, a hetvenes évek végén érte a művészt báró Günsberg Horác rendelése egy teljes Faustra nézve, melyből mindössze húsz lap készült el. Tizenkettőt ezek közül Rexa Dezső kiadványából már régen ismertünk, nyolc azonban és közöttük a legszebbek, csak most került elő. A sorozat magánjellege magyarázza, hogy mikor 1932-ben, Goethe halálának százéves fordulóján a németek egy vaskos könyvben gyüjtötték össze a különböző népek legfontosabb Faust-ábrázolásait, Zichy rajzai kimaradtak a kiadványból, noha Zichy sorozatának

néhány lapja a Faust-ábrázolások óriási tömegében a legszebbek közül való s főleg azáltal, hogy a művész nemes önmegtartóztatással dolgozott. A nagy művet nem tévesztve szem elől, nem igyekszik tetszetős lenni, noha mi sem lett volna számára könnyebb. Nem akarja — néhány kortársát véve mintául — eleve hamis és éppen ezért érdektelen környezetrajzzal a realitások ízetlen világába lehúzni a történetet, mely nem realitásokon épül fel. Bámulatos tapintattal kerüli el annak az ábrázolását, ami úgy szép, ha bizonytalan. Tudja, hogy a fantasztikum egész varázsát elveszti, ha túlságosan is valóságnak próbáljuk feltüntetni; hiszen Goethe is éppen azért vonakodott színpadra vinni darabját, mert a túlságos realizálástól féltette. Zichy könnyed, csendes tollrajzai Goethe rajzainak szellemét közelítik meg, lélekkel teli, halk kíséretet adnak Goethe munkájához, s nem akarják azt túlharsogni.

A Faust-illusztrációk első idejében a művészek Gretchen alakját tolják előtérbe s vele együtt a mesét. Később inkább Faust veszi át a vezető szerepet, már amennyiben a külön féle stílus-ficamok nem tekintik mellékesnek az összes alakokat. A magyarok közül 1876-ban Liezen-Mayer a leggazdagabb sorozatok egyikét hozta létre, egyenletesen végigmenve az egész művön. Ő még Gretchenre és a szerelemmel összefüggő képekre veti a főhangsúlyt, Zichy vele csaknem egyidejűleg, az előző jelenetekre. Lehet, hogy a látszat Zichy javára kissé csal; mivel a tervbe vett nagyszabású vállalkozás a boszorkánykonyha jeleneténél abbamaradt, s ezért egyáltalán nem is kerülhetett sor Gretchen felléptére. De az ellentét magyarázatát mégis inkább a két művész egyénisége adja meg; elvégre Zichy — ha a későbbi jelenetek jobban érdeklik — azokon kezdhette volna a feldolgozást. És a jelenet, melyben Mefisztó elaltatja Faustot s álmot küld reá, teljesen tisztázza a két művész álláspontját. Liezen-Mayer külön nagy lapot szentel ennek a jelenetnek s úgy adja elő, mintha Faust dolgozószobája Vénusz barlangjává változott volna át, pihenő Vénusz, amorettek, virágok, felhők érzéki együttesét varázsolja elő. Zichy, a női szépség legjobb ismerője, lemond erről a kínálkozó látványosságról, néhány alig kivehető vonal jelzi az elmosódó álmot, a hangsúly itt is Faust magába roskadó alakjára esik.

Zichyt a Faust-probléma régóta foglalkoztatta, ha különálló képeiben a mutatósabb jeleneteket is dolgozta fel, például a mulatozást az Auerbach-pincében, Mefisztó bolha dalát, a boszorkánykonyhát stb. Az igazságot gyötrődve kereső, nyugtalan Faustot lelkileg közel érezte eszményt kergető önmagához. Faust emberi története nem érdekelte, csak emberfeletti viaskodása. Ennek megfelelően egyszerűen, vallomásszerűen adja elő mondandóját, sőt a Föld szellemével szemben saját alakját iktatja be s neki magának mondja a szellem: „Kit felfogsz, véled az rokon, Nem én!" Különösen megkapóak azok a rajzok, melyekben Faust leroskad a húsvéti harangok hallatára vagy amikor csendre inti az üvöltő kutyát.

Zichy a Faustot Párizsból elköltözésekor, az újabb megrendelések nyomasztó és sürgető hatása alatt abbahagyta ugyan, de azért továbbra is foglalkoztatta a tárgy, amit az a hosszú szalagformájú vízfestménye bizonyít, melyet hangversenyterembe tervezett frízznek, de utóbb 1881-ben Liszt Ferencnek küldött el ajándékba. Címe: A zene kísérőnk a bölcsőtől a sírig. Egy sereg egymásután felsorakozó kis jelenet között ott találjuk a „Koncertezőket" is; a szonátázó Rubinstein és Sarasate, azonkívül zenebohócok mellett, harmadik csoportul egy énekes pár áll elénk, Faust-operettet énekelve." A magasztost a nevetségestől csak egy lépés választja el" a felírása a hármas csoportnak, melynek igazi értelmet a Faust-együttes ad, a másik kettő csak példázza amazt. Faust és operette ! Talán Goethe Faustjára gondolt, talán Liszt Ferenc Faust-szimfóniájára, mikor a kettőt egymásmellé tette. Nagyobb véglet alig is képzelhető. S az „operette" bizonyára sok Faust-illusztrációt is példáz, melyek az ő szemében túllépték a nevetségesség határát. S ezzel a felfogásával Zichy öntudatlanul visszahajlott Goethe felfogásához: „Nagyon nehéz olyasvalamit létrehozni, ami szellemben és hangban illik egy költeményhez. Metszet és költői mű rendszerint kölcsönösen parodizálják egymást."

HOFFMANN EDITH

MAGYAR BÉLYEGEK SZEMLÉJE

Szúttal nem bélyegprimadonnákról, különlegességekről vagy ritkaságokról, hanem csupán művészeti szemlélődésről lesz szó. A bélyeg szemünk előtt erősödött sokfelé ágazó gazdasági tényezővé, mellette azonban a művészi kultúrának is zászlóvívője maradt.

A legelső magyar bélyegtervezetet történeti festőnk, *Than Mór* készítette 1848-ban. Mikor Kossuth Lajos felismerte az angol találmányú bélyeg világhódító jelentőségét, megbízta a 24 éves művészt, aki félig jogász, félig Barabás-tanítvány volt ezidőtájt, hogy készítsen egy tollrajzot. Vázlata tréfás német aláírással került a nyomdába: „Das hab' auch ich gethan — *M. Than.*"

A tervezet valóban nem volt korszakalkotó. Címeres-koronás-kalászos kompozíciója mégis megérdemelné, hogy századik születésnapján kegyeleti emlékbélyegként feltámadjon. Két évvel megelőzte az osztrák bélyegeket, de a szabadságharc sodrában sokszorosítása elmaradt. Utána pedig 1850-től kezdve, több mint két évtizeden át, épp az osztrák bélyegek vendégszerepeltek Magyarországon: a rossz emlékezetű kétfejű sasos, a jóvágású Merkur-fejes s az össz-monarchiát képviselő, domborúan nyomott uralkodói arckép.

Ferencz József bachkorszakbeli babérfejes bélyege az one penny-s Viktóriának a rokona. De míg a legelső angol bélyeg nemesen klasszicizál, mintha az antik érmek és gemmák művészete szállott volna reá örökül, addig Bécsben először tisztviselők kezelésébe került. Aktákon írták elő a cézári arcél, a szakáll-állás és a babérkoszorú elhelyezési mikéntjét. Közben természetesen elröppentek a legfőbb finomságok. A maradék pedig később hervadt el a vésnökök, a kő- és könyvnyomdászok kezén.

A hódolatra beállított babéros fej még a kiegyezés után is kísértett sokáig. 1871-ben *Unrein János* az 1867-i bélyeg helyetteseként magyar címerrel díszített bélyeget készített, melyet már Budapesten sokszorosítottak kőnyomásban és rézvésetben. A végleges magyar bélyeg azonban csak ezután keletkezett. 1874-ben jelent meg csendben, szinte házilag előállítva *L'Hiver János* államnyomdai rajzoló „levélborítékos" bélyege. Sok kedvesség volt ebben a szerényigényű és józan termékben. Főérdeme, hogy a Szent Korona rajza és a magyar felirat egész szabatosan utalt külön államiságunkra és külön nyelvünkre. A közösügyes időkben már ez is vívmányszámba ment.

A milléniumtól átfűtött gondolkozás a bélyeg sorsát is magasabb igények felé terelte. Az illetékes minisztérium, küzdve az osztrák posta pátenssel és hivatkozva az új korona pénzegységre, 1899-ben pályázatot iratott ki „hogy az értékjegyek rajzában oly művészeti sajátosság nyilvánuljon meg, amelytől a magyar képzőművészet fejlettségi fokára a postajegyek világforgalma útján is kedvező következtetés legyen vonható". Az 56 pályázó 166 művének elbírálását a Képzőművészeti Tanács legnagyobb tekintélyei végezték. (Elnök volt a múzeumalapító *Ráth György*, tagok: *Lotz, Benczur, Fadrusz, Feszty.*) Kiadták az első és a második díjat; a kivitelezésnél azonban mégsem ezek közül választottak. Hanem a „turulos" bélyegekhez lett szerencsénk. Ez volt a leghosszabb ideig forgalomban, mindazonáltal nem tartozott a legjobb bélyegeink közé. *Böhm János* művének létrejötte a szecesszió igen kedvezőtlen korszakára esett. Még nem tudott elválni a barokk volutától és rácsozattól, de már bőséggel alkalmazta a rendeltetés nélküli díszítményeket. Feliratos betűi hídalakba voltak kényszerítve. Legnagyobb nyugtalanságot pedig rajta a távlat s a síkszerűség harca keltett. A Képzőművészeti Tanács nagy nevei bizonyára ezekért nem szavaztak rá.

Than Mór. 1848.

Üzemi, háborús és egyéb gátlások folytán az 1910-ben kiírt új pályázatból csak 1917-ben lett bélyeg. *Tull Ödön* 1200-nál több pályamű között „az aratók" bélyegtervével érkezett be elsőnek. Sajnos, a tőlünk némileg idegen „3 krajcáros" bélyegek magaslatáig ez sem jutott el. Inkább illusztráció volt, mint bélyeg. Közszereplése mégis olyan hosszú időre nyúlott, hogy belés külföldi filatelisták kérték a postát, küldje már az „aratókat" pihenni. Buzdításul a menesztéshez külés belföldi művészek gúnybélyegeket is rajzoltak hozzá.

A bélyeggyüjtők köre jelentősen kiszélesült a háborúk után. Ekkorra már a bélyeg túlhaladta régi szerepkörét; nemcsak levelet bérmentesítettek vele, hanem valóságos miniatúrás emléklap lett belőle: ragasztható halhatatlanság. Hirdetője országoknak, nagy férfiaknak, eseményeknek . . . A gyüjtők a tudomány és a művészet, továbbá a célszerű vagyontartalékolás segédeszközét vélték felismerni benne. Úgy kezelték a nagy gonddal és áldozatkészséggel rendbe rakott sorozatokat, mint házi múzeumot, zseblexikont vagy értékpapirok safe-jét. A történelmi, földrajzi és gazdasági témák után jótékonysági, sőt politikai eszmék is kapcsolódtak az ábrázolásokhoz. A bélyegek előállítása technikailag

Unrein János. 1871.

Zichy festő

Magyar Művészet 1925.237-238.o.
Bécsi muzeumkatalógusok.
I.Galerei des XIX.Jahrhunderts.

Zichy Mihály

A Démon. — Zichy Mihály ismeretlen levelei. A Hét, dec. 25.

1910.

(Művészet 1911. 47. l.)

Eleonora:

Mellig, hétnyolcad jobbra
daillonban. Drágakövekkel k
keszélü kerek gallérja rétege
kal van díszítve s keblén
medaillon lóg. A kép kere
füzérek veszik körül, melyek
iratai a diszes talapzaton

„Eleonora Ferdinandi T
Germaniae, Hungar
Archidux,

suganiss legalól
balra két sorban: „P. S

középütt: „Cum Pr
s jobbra (két sorban): „P. Van Som
Sculpsit."

Rézkarcz, meretei a metszetne

Lsza 281.

Zichy Mihály

MAGYAR MŰVÉSZETI IRODALOM

Zichy Mihály szülőházában. Írta Kézdi-Kovács László. Pesti Hirlap, jan. 30.

1902.

(Művészet. 1902. 157. l.

Zichy Mihály

EGY POSTHUMUS CIKK. Jelen számunkban, a Zichy Mihályról szóló emlékezések között néhai Pintér Ákos egy cikkét adjuk az olvasónak, Posthumus írás, a szerzője nincs már az élők között. Egy éve meghalt künn Oroszországban, ugyanott, ahol Zichy Mihály, akivel hosszú ideig bizalmas jó viszonyban volt s akinek életrajzi adataiból sokat följegyzett. 1902 tavaszán a „Pesti Napló“ megbízta őt, hogy Zichy Mihálytól, akinek akkor készült a lap kiadásában megjelent életrajza, élete történetének mozzanatait megtudja és feljegyezze. Pintér Ákos, aki mint iró is jeles tehetség volt, nagy lelkiismeretességgel felelt meg e megbízásnak s kró-

nikás munkája közben sok megfigyelést tett Zichy Mihálynál, amelyeket azután önálló kis tanulmányokban dolgozott fel. Közülök való ez a most közlött cikk, amely addig még sehol sem látott napvilágot.

Művészet 1906. 130. l.

Tompa Mihály IV. 175.

Zichy Mihály

Irod

Vas. Ujs. 1904. 285 l.
(Veres csagin halála
és a magyar művészek.)

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA

NOVEMBER-DEC.

30 nap 48. hét

26 Vasárnap	
27 Hétfő	
28 Kedd	
29 Szerda	
30 Csütörtök	
1 Péntek	
2 Szombat	

MDK

Lichy Mihály
festő

Bíró Béla: Waldmüller kiadványa a magyar országgyűlésekről 1847-ben.

M.M.M. Évkönyve 1951, 127.l.

Zichy Mihály

A mi Zichynk. Írta Pintér Ákos. Pesti Napló, május 29.

1902

Zichy Mihály

Hogy jutott Zichy Mihály az orosz udvarhoz? Írta Pintér Ákos. Pesti Napló, jún. 10.

1902

Zichy Mihály életéből. Pesti Napló, júl. 13.

1902

Zichy Mihály leveles ládájából. Közli Pintér Ákos Pesti Napló, jún. 22., 29.

1902.

(Művészet 1902. 295. l.)

PÆR bélyegű római téglák VI. 110, 111,

M.D.K.

Zichy Mihály festő

1827-1906.

Fogoly a börtönben, repr.

Szépmüvészet Muzeum 1906-1956. Bp. 1956. 234.kép

259.1.

Zichy Mihály

Zichy Mihály és az oroszok. Írta Pintér Ákos. Budapesti Hirlap, okt. 19.

1902

(Művészet. 1902. 439. l.)

képünk mutatja be, midőn egy önjelző műszerekkel felszerelt sárkány utra készen áll.

Az erre berendezett obszervatoriumokban naponként 1—2 felszállást rendeznek. A sárkányok igen gyenge szél mellett 2—3000 méter magasságig emelkednek, hol azután órákon át vesztegelnek.

Lindenberg-ben 1905 november 25-én hat sárkányból összeállított csoport 6430 méterig emelkedett, a légnyomás itt 330 milliméter, a hőmérséklet 25 Celsius fok hideg volt, mig lent az obszervatorium körül a hőmérő higanya 4·9 Celsius fok meleget mutatott.

Az eddigi felszállásoknak köszönhetjük, az eddig kétségbe vont ellenpaszszátoknak létezéséről meggyőződtünk.

Rendkivüli érdeklődést tanusit a sárkány kisérletezések iránt a monakói herczeg, a ki az elmult esztendőben az afrikai partok mentén saját hajóját bocsájtotta *Teisserenc de Bort* rendelkezésére, ez év folyamán pedig az azori szigetek mellékén fog a hajóról számos felszállást eszközölhetni.

A würtembergi kormány *Zeppelin* gróf előterjesztésére a *Boden* tava mentén még folyó évben egy modern berendezésü sárkány megfigyelő-állomást létesitett. Minden jel oda mutat, hogy a modern meteorologia mint a légkör fizikája, megfigyeléseinek és tanulmányainak szinhelyét már a közel jövőben a magasabb légrégiókba fogja áttenni.

Raum Oszkár.

ZICHY MIHÁLY.

1827—1906.

Minden előzmény nélkül, betegség vagy szenvedés előkészitő hire nélkül sujt le a legnagyobb magyar művészek egyikének halálhire. Zichy Mihály, az orosz czárok világhirű festőkrónikása, a magyar szabadságvágy hatalmas erejű illusztrátora Pétervárott, a hol állandóan élt, márczius 1-én hirtelen meghalt.

Minden magyar emberre gyászt hoz ez az elmúlás. Hisz alig van magyar ház, a melynek falát ne ékesitené Zichy Mihálynak valamelyik képe, vagy a melynek asztalán a könyvek között ne foglaltatnék legalább egy a Zichy Mihály rajzaival. Képzeletének csodagazdag forrásából alakba öntve, képbe formálva kerültek ki a magyar költészet remekei, vagy lelkesitő erővel ábrázolódtak meg a magyar történelem, s kivált a szabadságharcz eszméi. Ki ne ismerné rajzait Petőfi hazafias költeményeihez, illusztrációit Madách «Az ember tragédiájához», Arany János balladáit, melyeknek szövegét is maga rajzolta bele szerető művészkézzel a képeibe. És ki ne ismerné rajzait az aradi vértanuk albumában, s s azt a szinmagyar lelket, a mely a megbilincselt s mégis a szabadság reményében égő Hungária jelenetéből kisugárzik. Már magában ezek az alkotásai elegendők lennének arra, hogy halhatatlanná tegyék a mesterük nevét.

De Zichy Mihály még egyebet is alkotott: illusztrátora lett a czárok udvari életének, hol komoly festőművész, a ki az ünnepi események képkrónikása, hol élesszemü, ritka ötletességű és virtuóz rajzu karrikaturista, az udvari félszegségeknek valóságos rajzoló Juvenálisa; illusztrátora a költészet nagy világszellemeinek s ónjától Göthe, Byron és Lermontov költészete nyert képben életet. Hosszú életén át, mely alatt gyermekkorán kívül csak egyszer látta viszont Magyarországot a hatvanas években, lelke nyugtalanul kereste a nagy és szép feladatokat. Ezzel akarta elaltatni lelkét, a mely kinosan érezte mindenkor helyzetének képtelen voltát. Magyarországon nem tudott megfészkelni. Rajongó magyar létére kénytelen volt idegenben élni, szabadságvágyó független lelkületével a czároknak igaz hogy búsás kenyerét enni. Panaszkodott is nem egyszer szóban és levélben, hogy szeszélyes sorsa elűzte őt hazájától. S bár

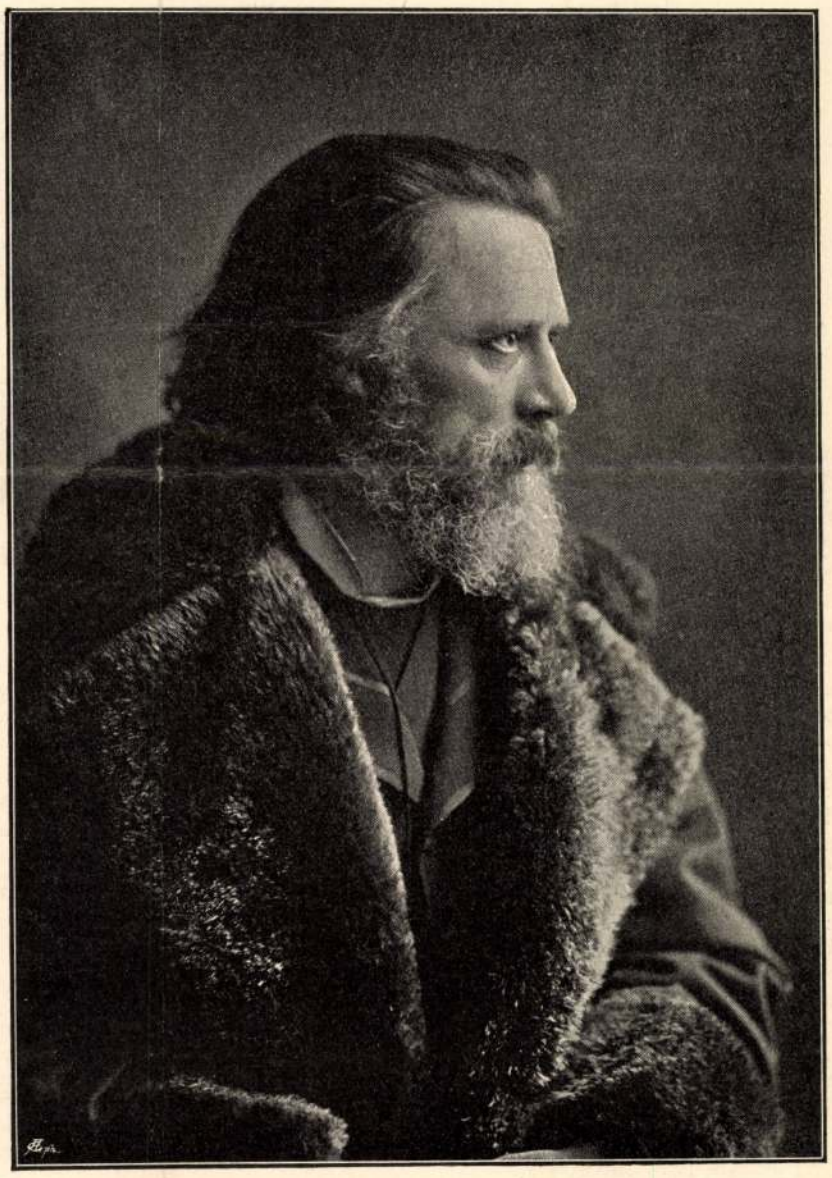

ZICHY MIHÁLY.

nyiltan nem vallotta be, lelkén mégis sebet ejthetett az, hogy őt, a jelesek egyik legjelesebbikét hazája nem tudta méltó módon visszahívni. Évtizedek során megüresedtek itt állások, nagy művészeknek valók, nagy művészeket kivánók; felvetődött a magyar művészet megteremtésének kérdése, a melyben egy Zichy Mihály közremunkálása mérhetetlen haszonnal járt volna. A mig Zichy jöhetett volna, nem hivták, mikor pedig ujabban hivták, az elaggott művész már nem cserélhetett hazát. Beteg volt, bölcselő, erős lelke tudta a vég közeledtét.

Kivételes nagyságú egyénisége számára talán nem volt váratlan a halál, de a magyar művészetnek mérhetetlen vesztesége ennek a nagy gondolkodó embernek és művésznek az elmulása. Jelentőségét egész mivoltában méltatni, élete munkáját méltóképen bemutatni nem engedi a kései idő: a halálhir lapunk zártakor érkezett, elodázván krónikás kötelességünk teljesitését a jövő számra. Mert elegendőkép nem lehet méltatni Zichy Mihályt, a ki a «külföld magyarjai» között példátlan példát adott egész életével: idegenbe szakadva is, mint valami üstökös, újra meg újra visszatért lelkében hazájához, hogy itt hintse el azt a dicsőséges fényt, a melylyel idegenben elárasztották.

«A NAGY-IDAI CZIGÁNYOK.»

A Magyar kir. Opera ujdonsága 1906 február 24-ikén.

Ez a czím Arany János «furcsa hőskölteményét» juttatja az embernek eszébe; csakhogy ennek jóizű gúnynyal irott versei tragikomikus kalandról, ittasan álmodott hőstettekről szólnak, a dalmű czímlapján ellenben ezt olvashatni: «Regényes opera». A háromfelvonásos opera szövegköltője, Várady Sándor — operánk érdemes bariton énekese, több dalműszöveg fordítója — mindössze nehány czigány nevét vette Aranytól.

Az opera cselekményének fő mozgatóját, hősét a szövegköltő nem is czigánynak tette meg, hanem a barna vándorfaj közé cseppent magyarnak. Laborczot pólyásgyermek-korában egy keselyü elragadta, egy ügyes czigány a rabló madarat lelőtte s az apátlan-anyátlan gyermek a czigánytáborban nőtt érett ifjuvá. Laborcz okosabb fő, szilárdabb jellem, messzebb is lát, mint a csakis a jelennek élő czigányság. Ezért rázza fel a tétlen Csóri-hadat: hadd legyen egy uj Czigányország, s ennek első fészke a nagy-idai vár! A dicső eszme azonban nem indítja meg a czigányokat, s csak akkor kapnak kedvet az egész katonásdihoz, mikor Laborcz a teli pinczékkel és kamrákkal kecsegteti őket.

Erdei tanyázásukat a várral cserélik fel a czigányok; itt a szövegiró költötte többi alaknak is alkalma nyílik a cselekvésre. A ragyogó szépségü, de roszlelkü Héla — a vajda leánya — merő hiúságból meghallgatja a hadvezérré emelkedett Laborcz szerelmi vallomását, de kárörömmel vissza is utasítja; sőt gúnyol, majd bántalmaz egy czigányleányt, Csillát, a ki meg Laborczért ég titkon. Héla kezei közől Báránd menti ki a leányt, szerelmet is vall neki; más dolga nincs a darabban, de kettősük ugyszólván a legszebb énekrésze az uj dalműnek.

Az utolsó felvonás első szinhelye a vár díszterme: a czigányok fényesen — de nevettető izléstelenséggel — kiöltözve örülnek uri jólétüknek, folyik a mulatság, a bor, a táncz . . . Észre sem veszik, a miről a berohanó Csimaz mond hírt: az ellenség megindult a vár ellen, ágyuzni is kezdett (Báránd elesett), Laborcz nagyszerüen visszaverte a támadást. A diadalmasan érkező Laborczot Csóri vajda a leánya kezével ajándékozza meg: de Laborcz visszautasítja:

Jutalomnak tulságosan nemes,
Reá *egy* hőstett még nem érdemes!

De hamar szint vall: szerelme már gyülöletre vált, s kimondja Hélára:

. . . megvetem gőgös, rosz szíveért!

Általános elképedés: Héla fenyegetőzve elrohan, Csóri ki akarja Laborczot dobatni, persze senki sem mer hozzá nyulni, — verekedést föd el a lehulló függöny.

A nagy kavarodást festő zene lassanként csendesebbé válik, mire ujra az erdőn látjuk a néhány sátoralja czigányt; emlegetik, hogy a várba férkőzött ellenség ebrúdon ugratta ki őket. Csóri azon panaszkodik, hogy az volt minden baj oka, hogy

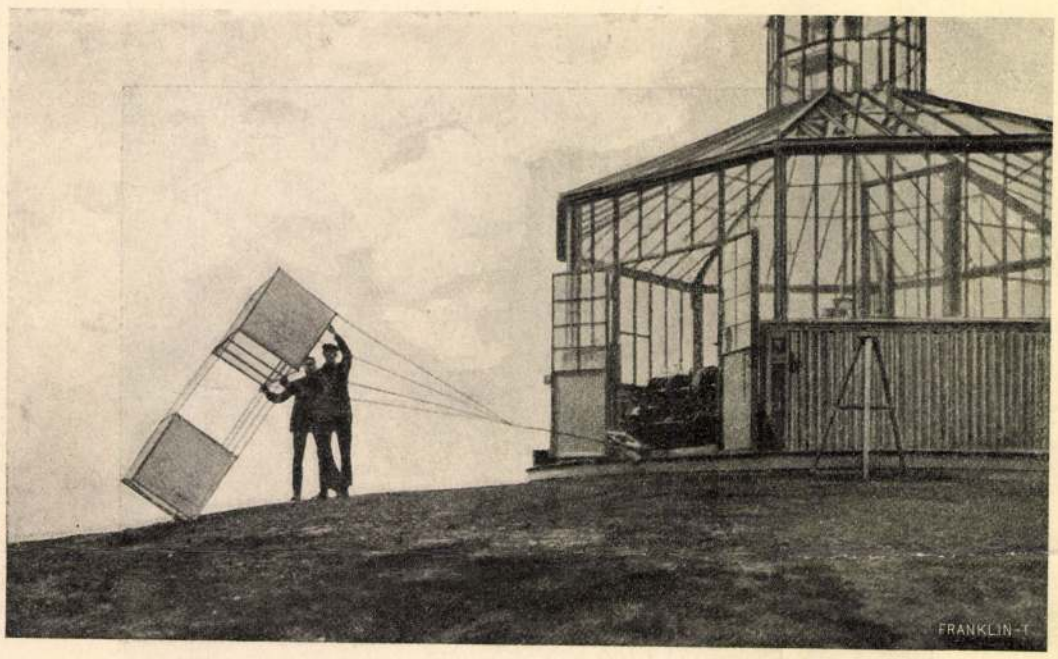

SÁRKÁNY-FELERESZTŐ PAVILLON LINDENBERGBEN BERLIN MELLETT.

elfogyott a puskaporuk. Egy elkeseredett czigány azonban megmondja a vajdának, hogy tulajdon leánya volt az, a ki az ellenséget bevezette a várba.

Elszörnyed mindenki a rettentő vádra, de Héla nem átallja bevallani: ő árulta el népét, csak azért, hogy Laborcz is bukjék ... Ekkora gonoszságért Laborcz halálos tőrszurással fizet. Az apai fájdalmával nem bíró vajda kiátkozza őt a czigányságból; Laborcz megtörten távozik — a szerelmes Csilla hozzáfut: «Én veled megyek!»

Kár, hogy Várady — a kinek ez első önálló szinpadi műve — hosszasan, terjengősen irta meg e szöveget, s akárhány drámai mozzanatot elmulasztott. A szövegnek azonban nagy erénye a következetes, biztos jellemzés, s a találó, jóízű humor.

Zene dolgában, nem habozunk kimondani, «A nagy-idai czigányok» nem sokkal áll a legjelesebb modern operák mögött. Jelleme, stilje (természetesen) egészen más, mint például a közkedvelt «Carmen»-é (ez is czigány-opera), de értéke csak kevéssel kisebb. *Rékai* Nándor, az uj opera zeneköltője, 36 éves ember, ezt az első dalművét csak mostanában irta, de máris annyi a tudása, mintha féltuczat operáját adták volna. Teremtő képzelete gazdag; zenei gondolatai jellemzetesek. Nem egetverdeső, titáni motívumok ugyan, de hiszen a darab hősei sem titánok vagy istenek. Dallamai és hangszínei a zeneköltő mélyen érző lelkéből fakadtak, megirásukban — szerkesztés, polifonia, hangszerek megválogatása dolgában — Rékai igazi művész, a legnemesebb izlés és teljes tudás vezérelte. És nagy dicsérettel tartozunk neki zenéjének újszerű magyar stiljéért. Rékai úttörő munkát végzett, utat mutatott, hogy kövessék. A zeneszerzés az egész világon az utóbbi félszázad alatt rendkívüli virágzásra jutott, az operaköltés főleg Wagner Rikárd nyomán; nem természetes-e és dicséretes, ha az egész világ által eltanult előnyöket: a kifejezés igazságát, az ezernyi finomságot, főleg a tudatosságot és az érzés mélyítését, magyar zeneszerzőink is valahára megszerzik maguknak? Rékai is tanult az ujkori zeneköltőktől, természetesen Wagnertől is, (valaha a remek bayreuthi zenekarnak is mélyhegedűse volt,) de szó sem lehet arról, hogy szolgai utánzóvá fajult volna. Nála, mint minden modern zeneköltőnél, a folyton zengő zenekar előkelő izlésü dallamai a jelenetnek s az épen énekelt mondatoknak hangulatát fejezik ki, ezalatt pedig a szereplő énekesek természetes hanglejtéssel és hangsúlyozással, s a hol kell, megfelelő szünettel, mindig a hosszabb vagy rövidebb szótagok kellő időtartamával éneklik komoly vagy humoros mondandóikat. Persze így a legritkább eset az, hogy az énekes ugyanazt a dallamot vagy dallamrészletet énekelje, a mely épen a hangszerkarban zeng; az ő szótagolása, frazeálása más természetü, mint a szabadabb fantáziával szárnyaló zenekari szólamoké. De az operalátogatók többnyire művelt zenészek, a kik egyszerre sokfélét is tudnak tisztán kihallani és élvezni; s ha valaki első hallásra talán csak félig birta élvezni a magas művészetet: másodszorra és azon tul bizonyosan teljes élvezetet talál benne. De a hatalmas, szép karénekek, a III. felvonás nagy tánczjelenetének tüzes zenéje (székely «csűrdüngölő») és Csimaz népies hangu hírmondása még a zenéhez legkevésbbé értőket is meghódítják.

Az előadással a jeles fiatal zeneköltő meg lehetett elégedve. Csóri vajdának nemcsak kómikuma volt jó kézben a kissé gyenge hangu *Hegedüs* Ferenczнél, hanem, a darab végén, lesujtó apai fájdalma is. *Takáts* Mihály (Laborcz) nemes férfiasságát, egész művészetét dicsérni fölösleges. *Arányi* Dezső (Báránd), tudjuk, született lirai szerelmes. *Gábor* József (Csimaz) még kis szerepével is nyilt szinen érdemelt ki tapsot. Vágóné *Krammer* Riza (Héla) tökéletes fejedelmi lány volt; *Kaczér* Margit (Csilla) és *Várady* Margit (anyja: Rika) jól beleilleszkedtek az egészében nagyon sikerült együttesbe.

Kereszty István.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A képirás újabb irányai. A modern festőművészetet és a nagyközönséget még mindig meglehetősen széles ür választja el egymástól. Még míveltebb és érdeklődő emberek is értetlenül állanak meg egy-egy modern kép előtt, nem birják felfogni szépségeit, még kevésbbé észrevenni a természettel való szoros kapcsolatát. Ennek az ürnek betöltésén a sajtóban már régóta s nagy hatással dolgozik *Lyka* Károly. Most új könyvében arra vállalkozik, hogy történetileg magyarázza meg a laikus érdeklődőknek, micsoda kezdetekből fejlődött ki s milyen uton jutott a közelmult festészete odáig, a hol most van, mik azok a jellemző tulajdonságok, melyek a XIX. század festészetét a multétól elválasztják s mennyiben jelent ez az uj művészet a fejlődésben haladást. Ilyen könyvre szükségünk volt, az bizonyos s igen hasznos dolgot cselekedett a Kisfaludy-társaság, mikor egy pályázatával alkalmat adott Lykának munkája megirására s törekvését pályadíjával és elismerésével támogatta. Nagyon világosan, tárgyszerüen ismertet meg e könyv mindazzal, a mit a modern művészet megértésére tudni kell; nem elméleti fejtegetéseket ad, hanem úgyszólván a műhelyből, a festő művészetéből fejti ki mondani valóit. Bevezetésül a mult század akademikus művészetét jellemzi röviden, kissé tendenciózus szatirával s aztán a nagy kezdeményezőket jellemzi, a kik ugyszólván ujra fölfedezték a természetet s helyre igyekeztek állítani közte és a festészet közt azt a szoros kapcsolatot, melyet az akadémiák művészete meglazított. Courbetből s a barbizoni festőkből indul ki ez a naturalista irány, naturalizmusa teljessé válik Bastien Lepageban, tetőpontját éri Manet és társai művészetében, aztán az impresszionistákkal lassan átmegy az idealizmusba s a stilizálásba. Lyka nem akarta a XIX. század művészetének történetét megirni, csak azt vette fel belőle, a mi czélja — a modern irányok fejlődésének feltüntetése és igazolása — érdekében szükséges. Ezt azonban oly benső elmélyedéssel, annyi szeretettel s oly meggyőző érveléssel fejtegeti, hogy akárki olvassa is a könyvet, nem zárkózhatik el hatásától. A nagy közönségnek szól, ezért lehetőleg röviden, egyszerüen és közérthetően igyekszik irni s valóban nincs mívelt ember, a ki folytonos érdeklődéssel ne követhetné magyarázatait. Tárgyilagosan ir, de nem tud tárgyilagos maradni tárgyával szemben: lelkesedése a szóban forgó művészek és művészet iránt meleggé és közvetlenné teszi stiljét a nélkül, hogy zavaró polemiákba vagy szónoki floskulusokba sodorná. A művészeket nagy köszönetre kötelezte le Lyka, hogy törekvéseiket ily szerencsés formában igyekszik népszerűsíteni, de lekötelezte a laikusokat is fáradozásával, hogy uj művészi élvezetek

JELENET A «NAGYIDAI CZIGÁNYOK» CZIMŰ ÚJ OPERÁBÓL.

MDK

Zichy Mihály

Művészet 1907. 183.l.

MDK

Zichy Mihály

Orosz család, vf.

Ernst Muzeum aukciói XXVII. 84.l.

MDK

Zichy Mihály

Orgyilkosok, vf.

Bacchansnő, szines kréta

Ernst Muzeum aukciói 46. sz. /1931/. 47.1.

MDK

Zichy Mihály

Börtönben ülő magyar nemes, vf.

A boszorkánykonyha, szinezett szénrajz

Ernst Muzeum aukciói 46. sz. /1931/. 47.l.

MDK

Zichy Mihály

Allegoria, of.

Ernst Museum aukciói XVI. 50.l.

MDK

Zichy Mihály

Szatir, szépiafestés

Bacchansnő, szines krétarajz

Ernst Muzeum aukciói 46. sz. /1931/. 48.1.

MDK

Zichy Mihály

"Falusi ház" c.vizfestménye és "Tanulmany az ember tragédiajahoz" c. tollrajza a grafikai kabinet gyarapodásából.

Cikk: A Szépm.Múz.gyarapodasa 1926-ban.

Magyar Művészet, 1927. 2.sz. 112.l.

MDK

Zichy Mihály, graf.-festö

663. Navatö ember.

Műcs.-A bp.-i.Orvosszövetség Mü-kiállitása. 1902.
Kat. 60.l.

Zichy Mihály MDK

Nevető ember

Micsarnok 1902.

A bpi. Orvosszövetség Mükiállitása

MDK

Zichy Mihály

Zichy Mihály arcképe, repr. /festette Miss Mary

Autodafé

A démon fegyverei

Kézdi Kovács L.: A magyar nemzeti művészet fellángolása. P.H. 1927 évi nagy naptára. 258, 260, 262.l.

MDK

Zichy Mihály

Tivornya

Szirén-sorozat

A hulló csillagok, repr.

Kézdi Kovács L.: A magyar nemzeti művészet fellángolása. P.H. 1927 évi nagy naptára. 262,271.l.

Zicky Mihály, festő M.D.K.

„Hulló csillagok" c. képét emeliti cikkiró az Országos Kiállitásról szóló beszámolójában

Budapester Ausstellungs-Zeitung, Bp.1885.

XI. 8. sz. 326. old.

13/.

Zichy Mihály, festöm.-graf. MDK

Somogy ösi földjén, a csendes Zala községben ma i
is áll az ösi Zichy kuria. Valaha innen rajzott ki Zi
Zichy Mihály és bátyja a jeles iró Antal.-
Vitéz Csicsery Rónay Istvánné, a nagy magyar festö
unokája férjével nemes kegyelettel valósitotta meg
itten Zalai Ereklyemuzeumát a nagy müvésznek. Sokeze
levél, halhatatlan müveinek egy sorát itt örzik.
Dombormü jelöli a házat Sidló Ferenc kezéből, mely-
nek létrehozatalán Kunffy Lajos festömüvesz fáradozott.

P.E.: Magyar festö örökitette meg Kaukázus ídcsö-
ségét. - Pest. 1941. nov.27. 7.1.

12/. Zichy Mihály, festöm.-graf. MDK

A német nyelvész Müller Miksa, nem hiába vallot ta, hogy a gruz né turáni nép. Tariel és Toldy valósággal ikertestvérei két hösi nép költészetének. Zichy rajzaiban a legzseniálisabb müvészi meglátásban ez a közös turáni lélek szól hozzánk.

P.Z.: Magyar festö örökitette meg Kaukázus dicsöségét. - Pest. 1941. nov.27. 7.l.

Zichy Mihály festő M.D.K.

Terv szerint a Nemzeti Galéria épületére kreülne szobra

Gárdonyi Jenő: 45 millió a budapári palota képzőművészeti alkotásaira

Magyar Nemzeti május 1964. május 10. 13.1

MDK

Zichy Mihály

Képzőművészet 1931. 41. sz. 136.l.

MDK

Zichy Mihály

Dömötör I.: Zsolnay-centennárium. Magyar Művészet 1928. 367-374.l.

MDK

Zichy Mihály, festöm.-graf.

mint annyian kiket müvészi ambició fütött a maga idej
ö is hazáján kivül élte ki müvészi ambicióit.

Jeszenszky Sándor: A magyar festömüvészet és közönsége
Magy.Müvészet.1937. 191.l.

MDK

Zichy Mihály. festöm. f graf.

Orgia. Repr. 17.1.

Petrovics MM.

Zichy Mihály MDK

Fantaisie sur la boite aux Conleurs, vizf.

Műcsarnok 1909. akvarellek, pasztellek és grafikai mivek nemzetközi kiállitása

Zichy Mihály festő M.D.K.

Az 1879-ben és II. kiad. 1884-ben megjelent Petőfi dis
kiadás egyik illusztrátora.
/tulnyomórészt Morelli metszette fába

Patakiyné Molnár Zsuzsa:Morelli Gusztáv 148.l.
A Magyar Nemzeti Galéria Közleményi IV. sz. Bp. 1963

Zichy Mihály

Erzsébet királyné Deák Ferenc ravatalánál c. festménye a Vasárnapi Ujság szept. 18-i számában.

(emlitve)

Pestmegyei Hírlap, 1898, 39. szám, 9. lap.

MDK

Zichy Mihály

Vasárnapi Ujság 1876. 604.l.

MDK

Zichy Mihály, festöm.-illusztr.

a képtárlaton láthatók most:

"Lidérnyomás" c. színes kartonja
/ajándék a mücsarnok sorsjátékára/.

A képtárlaton ....
Fövárosi lapok. 1876. 186.1. I.félév.

MDK

Zichy Mihály

Zichy Mihály önvallomásai. A Ház IV. évf. 1-2. sz.

MDK

Zichy Mihály

Dömötör I.: Telepy Károly. Magyar Müvészet 1929. 19-22.l.

Zichy Mihály, festő MDK

Az egyik lengyel kiadó — ez adta ki Zichy illusztrációival az Ember tragédiáját — szeretett volna egy összefoglaló magyar művészettörténet kiadásáról tárgyalni.

Párczer Ferenc: A VII. Nemzetközi Könyvvásár 9–11

Bp. 1962. augusztus II/8.

A KÖNYV

MOL

Zichy Mihály festő

Somogyban élt és dolgozott.

Lóránt János: Ne legyen mostoha gyerek a kép-
zőművészet 6-7.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1964. febr. 22.

MDK

Zichy Mihály (1827-1906)

Egy virágkoszorus nimfa fej. Ceruzarajz.

Lázár Wolfner gyüjt. 101.lap

Stolz family (1827-1906)

Key vir. Kossoris nimia fel. GERMANIA.

Lazar Wolfner Syn[illegible]. Tol. Imp

MDK

Zichy Mihály

Tört Képcs. 1922. 42, 57.l.

Zichy Mihály, festöm.-gr. MDK.

Madáarász Viktor mwllett a XIC.sz. másik nagytehetségü müvészünk. Ö azonban a cári udvarban sülyedt el.

Entz Géza:A magyar festészet fejlödése,
Magyar Kulturszemle. 1939.szept. II.évf.
6.sz. 1,2.old.

MDK

Zichy Mihály

Illusztráció Madách I. Az ember tragédiájához. c.festm.Repr.

Közleményei, Az O.M.Képz.Társ.1894-re.

MDK

Zichy Mihály

Megalakult a Magy.Képzőm.Egyesülete, melynek egyik disz-tagjául Zichy Mihaly választották.

Cikk: Magyar képzőművészek egyesulete...

Vas.Ujs.1894. 41.évf. 160.l.

MDK

Zichy Mihály

Zichy Mihály grandiózus kompoziciója, a Hulló csillagok s a légies Auroraja, a Műcsarnok akt-kiáll.-án.

D.A.: A műcsarnok akt-kiall.

Magyarság, 1925.dec.6. 21.1.

Zichy Mihály és Wagner Sándor festöm.-k.

csak e két müvésznek jutott a szerencse, h. Erzsébet k
királyné arcképéhez modellt ült.
Mindkét mü Nemz. Muz. tulajdona.

-á-r- :

Erzsébet királyné mellszobra.
Vas. Ujs. XXIX.évf. 19.sz. 1882. máj.7.

MDK

Zichy Mihály, festöm.-graf.

Az összecsapás. Tornajáték jelenet.
Rajz: Aran János-Pázmány lovagjához. Repr.

Siklóssy László: Magyar vitézi tornák.
Uj Idök. 1928. XXXIV.16.sz. 478-480.l.

Zichy Mihály festő M.D.K.

A család köznemesi ágának tagja.

1827-ben született.

Anyjának ellenére választotta a festőpályát.

Egyike Marastoni első tanítványainak Pesten.

1844-ben Bécsbe ment. , Waldmüller magániskolájában tanult.

Kampis Antal: A képzőművészetek története 706.1.
A Kultura Világa Bp. 1963.

/ .

Zichy Mihály festő M.D.K.

Kopersóba zárás.

Felgyógyult lányka.

Haldokló lovag.

1847. Mentőcsónak.

1847-ben Oroszországba hivták. Előbb rajztanár volt egy főuri családnál.

Tampis Antal :A képzőművészetek története 706.1.

A Kultura Világa Bp. 1963. ./.

Z ichy Mihály festő M.D.K.

Az orosz cári udvar hivatalos festőjévé nevezték ki.

Állását 1874-ig töltötte be.

Vadászatok, pa otünnepségek rajza.

Arcképek, életképek, kompoziciók. Főkép vizfestmények.

telepszik le.

1874-1879. hosszabb európai körut után Párizsba

Tampis Antal :A képzőművészetek története 707.1

A Kultura Világa Bp. 1963.

./ .

Zichy Mihály festő M.D.K.

Goethe és petőfi illusztrációk.

Nemzeti dal. Orgia. A rombolás Géniuszának dicsőítése.

Elkedvetlenedve hagyta el Párizst.

Pe stem való letelepedésének utját Keleti G. elvágta.

Oroszországba.

1 esztendei itthoni vendégeskedés után visszatért

Kampis Antal :A képzőművészetek története 707.1.

A Kultura Világa Bp. 1963.

Zichy Mihály festő M.D.K.

Illusztárció Lermontov, Madách, Arany János művei veihez.

Oroszországban élt halálig. / 1906/

Nemzeti dal. repr.

Csapis Antal :A képzőművészetek története 707.l.

A Kultura Világa Bp. 1963.

Zichy Mihály MDK

Telpra magyar!, fekete kréta

Mulató betyár, vizf.

Műcsarnok 1909. akvarellek, pasztellek és grafikai művek nemzetközi kiállitása

Zichy Mihály MDK

Hidavatás, tus

Allegoria, rajz

Mücsarnok 1909. akvarellek, pasztellek és grafikai müvek nemzetközi kiáll.

Zichy Mihály MDK

Tetemrehivás, rus

Ünneprontók, tus

Férfi tanulmányfej, szén

Mücsarnok 1909. akvarellek, pasztellek és grafikai müvek nemzetközi kiáll.

Zichy Mihály MDK

Vége a komédiának, szén,/Ember tragédiája/

Mücsarnok 1909. akvarellek pasztellek és grafikai mivek nemzetközi kiáll.

Zichy Mihály festőművész.

MDK.

A Szépművészeti Muzeum "Magyar Művészképmások" c. kiállitásán vett részt.

Magya r Művészet, 1931.314 l.

Zichy Mihály

Könyvek illusztrációi:

Vadászat a belowerszki kerületben / orosz nyelvű
Szentpétervár, Képzőművészeti. Akad. nyomdaja, é.n
II. Sándor cár koronázási albuma / francia nyelvű/, Csász. Tud. Akad. nyomdája, Moszkva / ?/ 1856

Zichy Mihály emlékkiállítás. 1952. Dec. 23-tól
1953. Febr. 1.-ig. 18.1.

MDK

Zichy Mihály

Könyvek illusztrációi:

Regős-ének Igor fejedelem hadjáratáról, népeposz; /orosz nyelvű/ két különféle kiadású példányban: Szentpétervár, Csász.Képzőműv. Akad.nyomd.Szentpétervár,1854.,Tipográfia, Stasjulevics, 1876.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1.-ig. 18.1.

MDK

Zichy Mihály

Bahcsiszaraji szökőkút, Puskin-illusztráció,
vizf. - tul.:Tretyjakov.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1.-ig. 17.1.

MDK

Zichy Mihály

Vigasztaló angyal, Lermontov-ill.,vizf.,kréta,
tul.:Tratyjakov.
Elejtett szarvas, tus, tollr., - Zichy M.Zala.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 17.1.

MDK

Zichy Mihály

Madách: Az ember tragédiája, Londoni vásárjelenete, szinpadi díszletterv, guache, - mgt.
Démon, Lermontov-ill.,cer.,kréta, - Szentpétervár, 1881.tul.:Tratyjakov.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 17.1.

MDK

Zichy Mihály

Madách: Az ember tragédiája.Egyiptomi jelenete, szinpadi diszletterv, guache. - mgt.
Madách: Az ember tragédiája, Tankréd-jelenete, szinpadi diszletterv, guache, kréta, - mgt.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 17.1.

MDK

Zichy Mihály

Madách Imre: Az ember tragédiája ill.krétarajzok, Szentpétervár, 1885-1887-ig.

Londoni vásár
Keplerné légyottja
Adám az ürben
Vége a komédiának

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 17.1.

MDK

Zichy Mihály

Madách Imre:Az ember tragédiaja ill.krétarajzok,Szentpétervár, 1885-1887-ig.
Fáraó és a haldokló rabszolga
"Pár ezredév guláidat elássa"
Miltiades sorsa
Lucifer felköszönti a halottat

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 17.l.

MDK

Zichy Mihály

Madách Imre: Az ember tragédiaja ill.krétarajzok,Szentpétervár, 1885-1887-ig.

Tankréd a pátriárka előtt
Isaura búcsúja Tankrédtól
Kepler-jelenet
Danton a nyaktilónál

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 17.1.

MDK

Zichy Mihály

Török Bálint, III. Arany-ballada, ill. lav. tus. - Szentpétervár, 1893. tul.: Szépmüv. M. Bp.

Zichy Mihály emlékkiállitás. 1952. Dec. 23-tól 1953. Febr. 1-ig. 17.1.

MDK

Zichy Mihály

Török Bálint, I.Arany-ballada, ill.lav.tus, - Szentpétervár, 1893. tul.:Szépműv.M.Bp.
Török Bálint, II.Arany-ballada, ill.lav.tus, - Szentpétervár, 1893. tul.:Szépműv.M.Bp.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 17.l.

Zichy Mihály

Rozgonyiné, Arany-ballada, ill.lav.tus, - Szentpétervár,1897.tul.:Szépműv.M.Bp.
Szondi két apródja, I.Arany-ballada, ill.lav. tus. - Szentpétervár,1897. tul.:Szépműv.M.Bp.

Zichy Mihály emlékkiállítás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 17.1.

MDK

Zichy Mihaly

Endre királyfi, I.Arany-ballada, ill.lav.tus, - Szentpétervár, 1897.tul.:Szépmüv.M.Bp.
Rozgonyiné, cer.vázl. - Szentpétervár, 1897. tul.:Szépmüv.M.Bp.

Zichy Mihaly emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 17.1.

MDK

Zichy Mihály

Agnes asszony, I.Arany-ballada, ill.lav.tus, -
Szentpétervár, 1893. tul.:Szépmüv.M.Bp.
Agnes asszony, II.Arany-ballada, ill.lav.tus, -
Szentpétervár, 1893. tul.:Szépmüv.M.Bp.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 16.1.

MDK

Zichy Mihály

Pázmán lovag, I.Arany-ballada, ill.lav.tus, - Szentpétervár, 1896. tul.:Szépműv.M.Bp.
Pázmán lovag, II. Arany-ballada, ill.lav.tus,- Szentpétervár, 1896. tul.:Szépműv.M.Bp.

Zichy Mihály emlékkiállítás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 16.1.

MDK

Zichy Mihály

Lyka K: Művészeti krónika. MM. 1929. 429-433 l.

MDK

Zichy Mihály

Az orosz parasztot ábrázolja az "1812-es haború epizódjában"
A feudális társadalom egyik visszaélését ábrázolja a "Jus primae noctis"-ban.
"Richelieu és kedvese" a zsarnoki hatalmában gyűlölt diplomatát ábrázolja magánéletében.

Bényi László: Zichy M.emlékkiállitás.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 3-12.1.

MDK

Zichy Mihály

Gerevich László cikke. Corvina, 1939. május.
418-425 l.

ZICHY MIHÁLY /1827-1906/

Illusztrácio. /1o db/ Tollrajz. 32x48.
Önarcképe a Johannita-rend diszöltönyében.
Vizf.

Árverési Közlöny 1940.okt.4.rend.sz. 39.oldal
95.aukcio

ZICHY MIHÁLY

Lyka Károly:Kis könyv a művészetről.
I.kiadás. Bp.1904. 34.lap

M.D.K.

Zichy M$_i$hály

Képekkel szerepelt Varga Ottó: Aradi Vértanuk albuma c.művében.IV.kiad. Bp. 1893.

MDK

Zichy Mihály, festőm.-grafikus

A királyné Deák ravatalánál" c. emlékképe is a napokban érkezik meg./1877/.

M.D.K.

Zichy Mihály, festő

Mária" c. képét, melyet az Inquisició borzalmainak illusztrálására, Wiertz hatása alatt, erősen antikleriális felfogásban, Párisban festett – ismertetői és reprodukcióban közli:

Ilona Berkovits: Mihály Zichy et la pinture belge. Acta Historiae Artium, Bp.1962. tom.VIII. fasc.1-2. pag. 135-136.

M.D.K.

Zichy Mihály, festő

„Kísérletsjárás" c. képét, melyet már Magyarországon festett, de amely - minden állítása mellett is - erősen igazolja A. Wiertz belga festő hatását, említi!

Ilona Berkovits: Mihály Zichy et la peinture belge.
Acta Historiae Artium, Bp.1962. tom.VIII. fasc. 1-2. pag. 135. és 139.

Zichy Mihály, festő M.D.K.

horai képein, úgy pld. az 1869-ben és 1871-ben, még Oroszországban festett „Messiás" és „Luther" c. művein is, az a nagy drámai gesztusok, a tragikus patosz s a rémulettől és fájdalomtól eltorzult arcki fejezések iránti előszeretet nyilat korik meg, mely festészetét A. Wiertz belga festő műveivel horra rokonságba

Ilona Berkovits: Mihály Zichy et la peinture belge.
Acta Historiae Artium, Bp.1962. tom.VIII.
fasc. 1-2. pag. 136.

Zichy Mihály, festő

M.D.K.

„Máglya" c. képének első elgondolása már egy Grossország-ban készült „Eretnekek" c. kartonján is felötlött benne. Ez a karton, eredetiben, nem maradt meg, csak a lipcsei Brockhaus kiadó hőrlésében, egy acélmetszeten.

Ilona Berkovits: Mihály Zichy et la pinture belge. Acta Historiae Artium, Bp.1962. tom.VIII. fasc.1-2. pag. 136.

Zalai Z. M. nurzamban

Zichy Mihály festő M.D.K.

egy 1875. dec. 31-éről, a családjának írt levele tanusága szerint azt remélte, hogy a 1876 elején kiállításra kerülő „Máglya" című képét talán valami Rotschildszerű gazdag amerikai megveszi, s ez esetben fest egy másodikat Tréfort (az akkori magyar kultuszminiszter) részére. A képnek azonban sem Párizsban, sem az 1877 es b.pesti kiállításon nem volt sikere.

Ilona Berkovits: Mihály Zichy et la peinture belge. Acta Historiae Artium, Bp.1962. tom.VIII. fasc.1-2. pag. 138.

Zichy Mihály, festő

Párisi sikertelenségei idején, 1879-ben, bátyjának írt levele tanúsága szerint arra gondol, hogy A. Wiertz, Különcködő belga festőhöz hasonlóan, ő is kibérel, vagy épittet idehaza egy hatalmas műtermet, amelyben hangjai fölét, ahol kedvére festhetne nagyméretű képeket, melyek csak a halála után kerülnének közönség elé.

Ilona Berkovits: Mihály Zichy et la pinture belge. Acta Historiae Artium, Bp.1962. tom.VIII. fasc.1-2. pag. 136.

M.O.K.

Zichy Mihály, festő

Belgiumban és Párizsban tett utazásairól és főleg a belga festőknek. - különösképpen A. Wiertznek - Zichy nagméretű, freskószerű képeire gyakorolt hatásáról számol be a szerző sok finom részletekbe menő, megjegyzéssel, és érdekes korkép-ábrázolással.

Ilona Berkovits: Mihály Zichy et la peinture belge. Acta Historiae Artium, Bp. 1962. tom. VIII. fasc. 1-2. pag. 129-139.

Zichy Mihály, festő

a 80-as évek elején, Georgiai tartozkodása idején készíti el a „Gyere haza édesanyám" c. magar népdal illusztrációs rajzát, mely De Groux belga festő „L'ivrogne" c. képének hatásait tükröri annak-minteg-szellemi felfogásban-tükrös-képe, mert míg ott a részeges férfi áll a haldokló felesége ágya mellett, - itt.

Ilona Berkovits: Mihály Zichy et la peinture belge. Acta Historiae Artium, Bp. 1962. tom. VIII. fasc. 1-2. pag. 131.

M.D.K.

Zicky Mihály, festő

... a hocsmában mulató anyát
hívják haza sírá gyermekei a hal-
dokló apához. Zicky is előszeretettel
nyúl a hor romantikus, borzalmakkal-
teljes, novellisztikus témáihoz. Theo-
phile Gautier emlékezik meg lelkesedés-
sel egy 1858-ban, Grosszországban látott
rajzáról, melyen egy hóban, fagban elhadt
család volt ábrázolva, a haldokló anya har-
ján a megfagott kis gyerekével, s mellette
nagyobbik fiacskája, ezi hétségbeesetten rázza öt.
Ilona Berkovits: Mihály Zicky et la peinture
belge. Acta Historiae Artium, Bp. 1962. tom. VIII.
fasc. 1-2. pag. 131.

Zichy Mihály

MDK

Kinizsi
Vera

Műcsarnok 1924. febr-márc.

Zichy Mihály MDK

Madonna, tanulmány, szénrajz

Egyház és művészet
Nemzeti Szalon 1919.

MDK

Zichy Mihály

Bolgár K.: 125 évex született Zichy Mihály festő-
művész. Északmagyarország, Miskolc. 1952.okt.22.

MDK

Zichy Mihály, festőm.-graf.
1827 - 1906

666. A tudós. Vászon.
79 x 62. Illusztr. XXX.tábla.

Ernst Muzeum aukciói. XXII. 57.l.

MDK

Zichy Mihály, festőm. gráf.
1827-1906

594. 3 darab „Férfi fejtanulmányok. Az egyik lap hátán egy férfifej. Ceruzarajz.
19 x 13.5, 16 x 15.5, 18 x 16.5.

595. Női tanulmányfej. J.l.b.: Zichy 1860. vászon.
41.5 x 35.

Ernst Muzeum aukciói. XXI. 47.l.

Zichy Mihály, festőm.-grafikus.
1827-1906.

588. Alvó nő. J.l.j.:Zichy. Pastell.
22.5 x 39.5.
589. Férfi képmás. Vászon.
66.5 x 53

Nemzeti Muzeum aukciói. XII. 48.1.

MDK

Zichy Mihály

A Pusztitás Démonának diadala, repr.

Maron F.: A kitiltott démon. Nők Lapja 1951. okt.25.

MDK

Zichy Mihály

Bényi L.: Zichy Mihály. Magyar Nemzet 1952.okt. 21.

MDK

Zichy Mihály

Bényi L.: Zichy Mihály orosz illusztrációi. Szovjet Kultura 1952. nov.

MDK

Zichy Mihály

Cseh M.: Zichy Mihály. Népszava 1952.okt.21.

MDK

Zichy Mihály

Végvári L.:Zichy Mihály /1827-1906/. Szabad Nép 1952.okt.21.

MDK

Zichy Mihály

Gách M.: Egy óra Lyka Károllyal. Emlékezés Zichy Mihályra. Béke és Szabadság 1952.okt.19.

MDK

Zichy Mihály 1827-1906

Petőfi illusztr. kréta

Arany " "

" " Ágnes asszony, kr.

Ernst Muz. M.Kisplaszt. és Graf. kiáll. 1954.
szept. 23.1.

MDK

Zichy Mihály

A nagy festő emlékére készitett emlékérmet Gouzien Armand és Godebski Cziprián a magyarok párisi kirándulása alkalmából.

Cikk: A franciák a magyarok párisi kirándulásáról.

Vasárnapi Ujság 30.sz. 1883. XXX.évf. 489.o.

Zichy Mihály, grafikus MDK

Megemlítve.

— o — : Pataky Dénes: A magyar rajzművészet
28-29. l.

A KÖNYV, BP. 1961, jannár I. évf./1. n.

Zichy Mihály MDK

Modern szirén, olf.

Műcsarnok 1885. jun.1o.

Zichy Mihály MDK

Modern szirén, olf.

Mücsarnok 1885. jun. 1o.

Zichy Mihály MDK

Hulló csillagok, olf.

Műcsarnok 1885. Bpi. orsz. ált. kiáll.

Zichy Mihály

MDK

Hulló csillagok, repr.

Műcsarnok 1885. Bpi. orsz. ált. kiáll.

MD K

Zichy Mihály, festőm.-graf.

1827-1906

586. Két darab illusztr. Rustvalis"Párducbőr" grusi
költeményéhez. Szén- és ceruzarajzok.
Mindkét lap mérete: 27 x 18.
Illusztr. XXV.táblán.

587. A halál. J.l.b.: Zichy.
Papiros. 108 x 118.
Illusztr. XVIII.táblán.

Ernst Múzeum aukciói. XII. 48.l.

MDK

Zichy Mihály, festőm.
1827-1906

576. Illusztrádió Rustvalis gruziai "Párducbör" c. költeményhez. J.l.j.: orosz nyelven. Rajz
27.5 x 18
577. Női képmás. 5o x 4o.5 vászon.
578. Férfi tanulmány. J.l.b.: Zichy. "
47.5 x 38.5

Ernst Múzeum aukciói. XIII-XIV. 48.l.

MDK

Zichy Mihály

Évk. KMT. 1930. 21.1.

ZICHY Mihály festő M.D.K.

Lechner Gyula fővárosi rajztanártól a Tragédia németre fordit ójától kéri el a Tragédia német példányát, hogy orosz földö n megismertethesse

Tisztelt Szerkesztőség!
Zichy Mihály és a Tragédia / Dr Darvas István levele

Magyar Nemzet 1962. november 25. 10.1.

MDK

Zichy Mihály

Vera, Goncsarov-ill., vizf., - Szentpétervar, 1871., tul.:Főv.Képt.Bp.
Önarckép munka közben, lav. tus, - Szentpétervár, 1868. tul.: Zichy m.Zala.

Zichy Mihály emlékkiállitas.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 15.l.

MDK

Zichy Mihály

Orleansi szűz, vázl.,Schiller-ill.,vizf.,f.
fehér, tus, - tul.:Tretsjakov.
Tanulmánylap, tus, tollr., - tul.:Szépműv.M.Bp.

Zichy Mihály emlékkiállitas.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1-ig. 15.1.

MDK

Zichy Mihály

Egri lány, I.Arany-ballada, ill.lav.tus, - Szentpétervár, 1892. tul.:Szépmüv.M.Bp.
Egri lány, II.Arany-ballada,ill. lav.tus, - Szentpétervár. 1892. tul.:Szépmüv.M.Bp.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól. 1953.Febr.1-ig. 15, 16.1.

MDK

Zichy Mihály

Mary Etlinger arcképe, cer. - tul.:Zichy M. Zala.
Rombolás géniuszának diadala cer.vázl. - mgt.
Jus primae noctis, szin.kréta, - Szentpétervár, 1868. tul.:Zichy M.Zala.

Zichy Mihaly emlékkiállitas.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 14.l.

MDK

Zichy Mihály

Jósnő, lav., tus, - tul.:Zichy M.Zala.
Fiatal lány arcképe, cer. - tul.:Zichy M.Zala.
Lóversenypálya, Szentpétervár, cer.f.fehér,
- tul.: Szépműv.M.Bp.

Zichy Mihaly emlékkiállitas.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 14.1.

Zichy Mihály MDK

A Római Magyar Akadémiám 1947 máj 24- jun. 7-ig kiállitott képei

7. Polgárok a város kapujánál.
8. A katonák kara.
9. Faust és a parasztok.
10. Faust észreveszi a fekete kutyát.
11. a. Akutya Faust dolgozoszobájában.
11. b. Vázlat a 11.a.hoz. /11.a. retrojáń/
12. Faust eluzi a kutyát.

Catalogo della Mostra Artistica dell'Accademia d'Ungheria in Roma . Roma. 24 Maggio - 7 . Giugno. 1947.

Zichy Mihály MDK

Az 1947 máj 24- jun. 7-g a római Magyar Akadémián rendezett kiállitást méltatva megemliti

Faust illusztrációit.

Carlo Tridentini: Prime Mostre delle Accademie Straniere.
IL NUOVO GIORNALE D'ITALIA. 1947.....

MDK

Zichy Mihály

A római Magyar Akadémián ~~XX~~ 1947. máj 24- jun. 7-ig kiállitott ~~X~~ müvei

13a. A kutya Mefistofelessé változik.
13b. Második vázlat a "Kutya Faust szobájában"-hoz./a 13a retroján/
14. Faust el akarja üzni Mefistofelest.
15. Faust álma.
16. Faust alárija a szerződést.
17. A szerződés megköttetett.
18. Mefistofeles és a diák.
19. Faust a boszorkány mágikus körében.
20. Faust szájához/~~ooo~~ emeli a szürőt. ,:

~~Cat~~ Catalogo della Mostra Artistica dell'Accademia d'Ungheria in Roma. 24.Maggio-7.Giugno.1947
1947.

Zichy Mihály MDK

A római Magyar Akadémián ~~Ki~~ 1947. máj 24- jun. 7-ig kiállitott ~~k~~ müvei melyek et nemrég fedeztek ~~m~~ fel. Husz tollrajz, melyek Goethe Faust-ját illusztrálják és Zichy 1874-79 évi párizsi tartozkodása alatt készültek.

1. Prológ az égben.
2. Faust dolgozószobájában.
3. Faust és a szellem.

2.b. Vázlat a Faust és a szelllem képhez.
a 3. kép retroján.

4. Faust és Wagner.
5. Faust méregpohárral üdvözli a hajnalt.

~~6~~.6. Faust imája.

~~Cat~~ Catalogo della Mostra Artistica dell'Accademia d'Ungheria in Roma. 24.Maggio-7.Giugno.1947
1947.

MDK

Zichy Mihály, 1827-1906.

Az üldözött leány, akv.

Szerelmesek a kertben

Ernst Muz. aukc. 43. 1929. dec. 45. l.

MDK

Zichy Mihály, 1827-1906.

Fekvő nő, paszt.

Női arckép, vf.

Előkelő férfi arcképe, vf.

Ernst Muz. aukc. 43. 1929. dec. 45. l.

MDK

Zichy Mihály, 1827-1906.

Éjjeli farkastámadás, kréta

A merénylet, vf.

Ernst Muz. aukc. 43. 1929. dec. 45. l.

MDK

Zichy Mihály

Vörösmarty-Album. Müvészet, 1904. 140. l.

MDK

Zichy Mihály

Képzőművészet. 1935. 11.o. kép

MDK

Zichy Mihály

Kismarty Lechner Gyula levele. Bp.1958.nov.30.

MDK

Zichy Mihály

Bachansnő és faun, of.

Akt kiáll. OMKT. Mücs. 1925. dec. 22. l.

Zichy Mihály

Rajz az Ember tragédiájához

Art kiáll. OMFT. Műcs. 1925. dec. 25. l.

MDK

Zichy Mihály

Rajzok az ember tragédiájához

Álom

Akt kiáll. OMKT. Mücs. 1925. dec. 25. 1.

MOK

Zichy Mihály

Aurora, of.

Art kiáll. OMKT. dec. 1925. dec. 7. l.

MDK

Zichy Mihály

Hulló csillagok, of.

Akt kiáll. OMKT. Mücs. 1925. dec. 8. l.

MDK

Zichy Mihály

Enyelgő faunok, of.

Akt kiáll. OMKT. Mücs. 1925. dec. 8. l.

MDK

Zichy Mihály

A M/ / római Magyar Akadémián 1947. máj 24-jun 7-ig tartó kiállitást méltatva megemliti

Faust illustrációit.

Silvio Marini: Monstre / d'arte.
A római napilap kivágott cikkéből csak annyi állapitható meg hogy 1947. jun 5 utáni/i szám.

Zichy Király, festő

M.D.K.

1953-ban felfedezett „Fogoly a börtönben" c. olajfestményéről az 1956-ban és tovább folyt „Kiemelt műtárgy" kiállítás-sorozattal kapcsolatban történik említés:

A Szépművészeti Muzeum 1956-ban. Bulletin du Musée Hongrois des Beaux-Arts, 1957. 10.sz. 112. old.

MDK

Zichy Mihály

Műcsarnok, 1900. 4.sz.

84. l. Ajándékok az Képtár számára

Zichy Mihály MDK

Goethe Faustjának illusztrációt, első izben a római magyar Akadémia állitotta ki 1947 máj 24- jun 7. ig tartó müvészeti tárlata alkalmából.

Az illusztrációk tulajdonosa

Tamássy Gyula.

Catalogo della Mostra Artistica dell'Academia d'Ungheria in Roma. 24.Maggio-7 Giugno . 1947.

Zichy Mihály MDK

Itéleti párbaj
Szittya vezér temetése
Szittya hősök temetése
Garabonciás diák

Műcsarnok 1934. dec. 1935. jan.
Jubileumi kiállitás

HDK

Zichy Mihály

Illusztráció Lermontov „Démon" – ja'hoz. /repr./

Hoffmann Edith: Művészfejek

MDK

Zichy Mihály

1874-ben Párizsba költözik, 1879-ben visszatér Szentpétervárra.

Hoffmann Edith: Művészfejek
117.o.

MDK

Zichy Mihály

Bécsben festi a „Mentőcsónak"-ot, Ideálja a belga Gallait és Delaroche. 1858-ban festi a „Sírrablók"-at. Rajzokat készít a „Vadászata bjelonjesi erdőben" című kiadványhoz.

Hoffmann Edith: Műnészfejek
113-114-o.

MDK

Zichy Miklós

mint vadaképfestő szerepel. Állatképeit a sajátmaga által elejtett vadakról festi aquarellben. Selyemre és bőrre fest legyezőket.

Hoffmann Edith: Művészfejek.
113. o.

Zichy Mihály

MDK

Kertbeny Károly „Életrajzai" számára írt levelében írja, hogy Oroszországban a cárnak és a walesi hercegnek vadászjeleneteket fest, Lermontov Démonához készít illusztrációkat, ceruzával és vízfestékkel arcképeket és miniatüröket, Faustot, Messiást és Luthert is ábrázolja.
A Szentpétervári Akadémia kalalogusában

Hoffmann Edith: Műnészfejek.
113.o.

Zichy Mihály MDK

Tanulmányfej, ceruzarajz 14x12 cm.

Magyar Studio II. aukció. 1923. 57.o.

M.D.K.

ZICHY Mihály festő

művei a kiállításon

Magyar képzőművészeti kiállítás a leningrádi Ermitázsban

Magyar Nemzet 1962. március 20. 4.1.

mdk

Lieky Mihály festőművész

művei a kritika (1902) Raffaelloz
hasonlítja

Horváth Zoltán Magyar Hírlap forduló. 1961

23 V. l

MDK

Zichy Mihály

„1844-ben szép műnészálmokat álmodtam babérokról és akkor követtem el első bűnömet olajban. Filozófiai, erkölcsi és vallásos tárgyakkal foglalkoztam. Koporsólezárás Pesten, A haldokló lovag (magántulajdonban), A gyógyuló leányka (édesanyámnál), a Keresztlevétel (a pesti Múzeumban) fontosabb ször-

Hoffmann Edith: Műnészfejek
112. o.

MD2 2

Zichy Mihály

nyűséges kezdetei a zsenge ifjúnak. 1874-ben Ilona nagyhercegnőtől Oroszországba átplántálva, beleharaptam a bohème artistique keserű almájába..." írja Zichy Kertbeny Károlynak, amikor az „Életrajzai" számára adatokat kéretett tőle.

Hoffmann Edith: Münészfejek
112.o.

MDK

Zichy Mihály.

Előkelő földbirtokos családból származik, Waldmüllernél tanul. Szentpétervárott él megszakításokkal 1844–1906-ig.

Hoffmann Edith: Münészfejek. ~~Zic~~
111–112. o.

MDK

Zichy Mihály

Illusztrálja Kusztaneli „Párducbőrös lovag"-ját, és Arany János „Balladái"-t.

Hoffmann Edith: Művészfejek
118.o.

MDK

Zichy Mihály

Illusztráció Goethe „Faust"-jához./repr./

Hoffmann Edith: Műészfejek

M.D.K.

Zichy Mihály: Séta a város kapuja előtt. [I.]
[Illusztráció Goethe Faustjához.]

Mélynyomás, -- rajza után.

Panoráma. Bécs. 1928.aug.12. 33.sz. 5.p.

Zichy Mihály
festő

M.D.Y.

Méltatás.

Szij Rezső: A könyv mint műalkotás
Művészet, 1962. szeptember — 16 lap.

Lichy Mihály
festő

M.D.K

Méltatás.

Artner Tivadar: A magyar művészet, 1800–1945
Élet és Irodalom, 1962. szeptember 8 – 7 lap.

Zichy Mihály, festőm.

a legkiemelkedőbb egyéniség irodalmunk és művészetünk történetében. Szeleskörü illusztrátori működése a Jókai alkotókedvességével vetekszik.
Gavarni és Daumier lapjait szeretettel forgatgatta.
Madách:Ember tragediája.
Arany János: Balladái. Garay: Obsitos.

Kozocsa Sándor: Régi magyar könyvillusztrációk.
?

MDK

Zichy Mihály, festöm.-illusztr.

a világirodalomban is egyedülálló illusztrátor-seni. L. Elek Artur: Zichy Mihály, a könyvillusztrátor. Könyvbarátok Lapja. 1928.
Illusztr. müködése 1878-ban kezdödik. Petöfi nep es kiadásához keszitve képeket.

Kozocsa Sándor: Régi magyar konyvillusztrációk.
?

MDK

Zichy Mihaly, festőm.-illusztr.

1879-ben Zichy Geza költeményét rajzolta, a "Leányvári boszorkány"-t.
Oroszorsz. tartózkodása alatt készültek az Ének Igor hadjáratáról és Kaukázusi jelenetek.
Életművének leggazdagabb kiteljesedése: Az Ember tragédiájához készitett kretarajzai.

Kozocsa Sándor: Régi magyar könyvillusztrációk.

M.D.K.

Zichy Mihály: Séta a város kapuja előtt. [II.]
[Illusztráció Goethe Faustjához.]

Mélynyomás, -- rajza után.

Panoráma. Bécs. 1928.aug.12. 33.sz. 5.p.

M.D.K.

Zichy Mihály

Ld. Radnay Oszkár: Retrospektiv kiállitás a Mücsarnokban c. cikk.

Panoráma. Bécs. 1927.jan.3o. 5.sz. sztl.p.

M.D.K.

Zichy Mihály: Husvét reggel. [Illusztráció Goethe Faustjához.]

Mélynyomás, -- rajza után.

Panoráma. Bécs. 1928.aug.12. 33.sz. 5.p.

MDK

Zichy Mihályról

amaz örvendetes hirt közölhetjük, h. /Zichy Antal fivére szivességéből, végkép elhagyja Párist es birtokán, Zala falun /Somogy megyében/mücsarnokot épittet. Idehaza fogja befejezni készülö nagy müvét, mely ép oly sensationális tárgyu, mint"A démon fegyvere".

Külföldön élö müvészeink.
népszinművészeti Szemle. I.évf. 1879. okt. 10.sz. 128.

MDK

Zichy Mihály, festö-graf.

Az összecsapás. Illusztr. Arany János Pázmány-lovagjához. Repr.

Siklóssy László: Magyar vitézi bormák. Uj Idök. 1928. ápr.15. 16. sz. 479.1.

MDK

Zichy Mihály, festőm.-illusztr.

a 90-nes évek alatt készítette el Arany balladáihoz való illusztrációit. Művészetének csucs teljesitmenyei Magas kora ellenére ebben az időben készült képei öt legtökéletesebb oldaláról mutatják be.
Garay János-album részére készitett ábsitos-képe a le értékesebb alkotásai közé tartozik.

Az ábsitos. repr. a 8.1.

Kozocsa Sándor: Régi magyar könyvillusztrációk.

MDK

Zichy Mihály,festöm.
1827-1906.

824. Olasz idyll. J.l.n.: Zichy 1856.
20.5 x17.5 vizf.

Ernst muzeum aukcioi. XXVIII. 64.1.

MDK.

Zichy Mihály /:1827-1906:/
festőművész.

" Orosz nagyhercegnő"

Képzőművészet, 1930.IV. évf. 31. sz. 133. l.

MDK

Zichy Mihály

A Műcsarnok akt-kiállitásán több képe és rajza, köztük a "Hulló csillagok" s az "Enyelgő faunok" c. művei.

Gerő Ödön: Az akt-kiáll.

Magy.Művészet, 1925. 373.lap

MDK

Zichy Mihály

Műveivel szerepelt az 1925.dec.7.-én megnyilt és 1926.jan. 31.-én zárult Akt-kiállitáson.

Évk. KMT. 1928. 59.l.

MDK

Zichy Mihály

Bachansnő és faun. (Mauthner Zoltán tul.)

Műcsarnok, 1925/26. Ált kiáll. 22.1.

Zichy Mihály MDK

Birkamosás, olf.

Miesarnok 1927. táj- és életképkiállitás

MDK

Zichy Mihály

Ernst Múzeum aukciói XXXIV. 11o.1.

INDEX

Zichy Mihály, festőm.-grafikusok

Az Őszi Tárlaton belül akvarell- és pasztell-gyűjteményt állított ki a Magy. Vízfestők és Pasztellfestők egyesülete.

Felsorakoznak kis remekei Z.M.-nak.

Rozványi Vilmos: Az Őszi Tárlat.
Képes Krónika.1929. 42.sz. 19.old.

MDK

Zichy Mihály

Magyar Művészet 1930. 58.l.

MDK

Zichy Mihály

Faun és Nympha

Lovagi viaskodás

Ernst Muzeum kiáll. 47. sz. Magyar remekművek. 1921. máj. 14.l.

MDK

Zichy Mihály

Ernst Múzeum aukciói XXXIV. 1o9.1.

Zichy Mihály

„Hulló csillagok" c. képe
vezetjel a műszaznak akt-
tiállításán (emlitve)

Nemzeti Lyság 1925 XII. 8

Zichy István

A Szt. Imre kápolna oltárképét festette.

A Budai Vár, Főv. Idegenforgalmi Hivatal
Bp. 1958

321.

Zichy Mihály (1827-1906)

Toldi Piroska sirja.
Krétarajz. Sign.

Tanulmány.
Rajz. Sign.

A Fővárosi Képtár háborus veszteségeinek jegyzéke
Budapest 1952.

M.D.K.

Zichy Mihály

Az ember tragédiájához készitett egyik illusztrációját hozza a lap.

Délibáb, Bp. 1928. juni. 3o. II. évf. 26. sz. 78. lap

Zichy Mihály

Nyilvánosan szereplő képei és illusztrációi után kétségtelen képet alkotott róla a magyar közönség. Erotikus rajzai az emberi test megszépítéséről tanúskodnak.

Bálóni György: Magyarság – emberség. Bp. 1959. Magvető k., 540 l., ill.

Zichy Mihály

Az a kor, mely Székely Bertalant öregségére elfeledte, belőle és Lotz Károlyból hagy művént csinált.

Bölöni György: Magyarság - emberség. Bp. 1959.
Magvető k., x 540 l., ill.

327.l.

MDK

Zichy Mihály

neve emlitve

Iványi-Grünwald B. emlékkiáll. Kecskemét 1967.

Ἀγηλαϊ-ϵʏ

Zichy Mihály

M. Nemz. Galéria, vezető 1965.

Zichy Mihály

Faust illustrációit most vásárolta meg a magyar állam.
Külföldről (eml.)

Nagyművelés 1966 III. n. 11old.

Zichy Mihály festő

Arany János művéhez készített illusztrációkat 22 oldal

Keresztury Dezső: Egy nagy költő emlékezete. 20.o.

A Petőfi Irodalmi Múz. Évkönyve. 1959. Bpest. 1959. Révai Nyomda. Bp.

Zichy Mihály

Rabinovszky M. irt 1927-es emlékkiállitásáról
Magyar Grafika 1927. jun. 228.l.

Rabinovszky Máriusz:Két korszak határán Bp. 1965.
297.

M.D.K.

Zichy Mihály

"Uj Zichy illusztrációk jelentek meg...Szentpétervárott hatalmas diszkiadásban a cári család kivánságára rajzolt világhirü Rusztaveli-illusztrációkat most végre a Nyugat is megismerheti, s kulturhistóriai szenzáció, hogy éppen magyar kiadásban jelen meg. Ezt Vikár Bélának köszönhetjük, aki a világirodalom egyik legnagyobb regény époszát gruz nyelvből leforditotta s a felülmulhatatlan Zichy képekkel kisérve kiadta."
A kötet a müvész huszonhat rajzát tartalmazza.
"Az irodalom kulisszái mögül" c. rovat
Szinház és Divat, Bp. 1917. juni 3. II. évf.
22. sz. 36. lap

MDK

Zichy Mihály

Geniusz, szincer.

A pán család játéka, cer

Egyéb köztulajdonból elveszett műtárgyak jegyzéke
Bp. 1952.

MDK

Zichy Mihály

A pokol eszközei, tus

Egyéb köztulajdonból elveszett műtárgyak jegyzéke
Bp. 1952.

MDK

Zichy Mihály

Toldi Piroska sirjám, kr.

Tanulmány, rajz

Fővárosi Képtár háborús veszteségeinek jegyzéke

Bp. 1952.

M.D.K.

Zichy Mihály festö

A hármaskép a Szirén dala cimet kapata,

Bécsböl Velencébe ment.

Itt gróf Cettner müveit kiállitja,

/,

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. p. 1964. 210-215.

M.D.K.

Zichy Mihály festö

/1827-1906/

Oroszországban , második hazájában három cárnak volt az udvari festöje.

1952-ben születésének 125 évfordulóján a Szovjetunio muzeumaiban örzött grafikáinak egy részét a Szépmüvészeti Muzeumban állitották ki.

Grafikai alkotásainak száma ezrekre megy: ezeknek csak kisebb hányada ismeretes idehaza.

. / .

Berkovits Ilona: Zichy Mihály élete és munkássága
Bp. 1964. 7-8.l.

M.D.K.

Zichy Mihály festö

Zalán , Somogy megyében 1827. okt. 14-én született.

Az ösi Zichy-család sarja / amely a 13. századig tudja xx visszavezetni a családfáját /
A nagynevü család elszegényedett, nem grófi ágából származott
A család ösi fészke Zics helység néhány kilóméterre Zalától , Apai nagyapja Moson vármegye hires alispánja, Zicsen a kor müveltségét meghaladó nagy könyvtára volt.

Ezekeböl a könyvekböl gyermekkorában sokat olvasott, Apja iskolázott ember, iskolatátsa és barátja volt Deák Ferencnek

•/•

Berkovits Ilona: Zichy Mihály élete és munkássága
Bp. 1964. 11. 1.

Zichy Mihály festö

10 éves koráig otthon tanitották.

Játszótársai a jobbágy gyerekek.

Nagyapja könyvtárában legnagyobb érdeklödéssel egy Bécsben 1800 -ban kiadott "Versuch über die Costume der Völker " c. ~~könyvet~~ kiadvány metszeteit nézegette.

A könyvet el is kérete és hazavitte.
Majd maga is rajzolgatni kezd a kártyasztal viaszos-vásznára krétával .

•/•

Berkovits Ilona: Zichy Mihály élete és munkássága
Bp. 1964. 12. l.

M.D.K.

Zichy Mihály festö

A komoly müvészi ösztönzéséket Bonyhádon / Tolna megye/ a Perczel családnál kapja.

Perczel Gábor felesége Zichy édesanyjának legkedvesebb huga volt, leányuk Perczel Berta maga is jól rajzolt,, zongorázott. Társaságában megismerkedett az irodalommal és a Börzsönyben lakó Perczelék révén Vörösmartyval is.

Bonyhádra megy , amikor családja tiltakozik , hogy festö legyen.
10 éves volt, amikor 1837 öszén Veszprémbe utazott. hogy az ottani piarista gimnáziumba járjon.

. / .

Berkovits Ilona: Zichy Mihály élete és munkássága
Bp. 1964. 12. l.

Zichy Mihály festö

Veszprémben bátyjával Sámson tanárnál lakott.
Az elsö évwben nagyon igyekezett, eminens volt.

12 éves korában a legrosszabb magaviseleti jegyet kapja, ami a kicsapatás veszélyét jelenti. Ezért Pestre kerül az o ottani piaristáknál bentlakó lesz.

Itt már az akkori müvészi élet eredményeivel ismerkedik meg A rajzolás szenvedélye egyre fokozódott benne.

Szülei Pesten megrendelték azrcképüket a bécsi iskolázottságu Tikos Albertnél.

./.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály élete és munkássága
Bp. 1964.

13. 1.

M.D.K.

Zichy Mihály festö

Többször felkereste Tikos mütermét.

13 éves korában már festöi terveiröl ir haza bátyjának. Gyermekkori rajzai sajnos megsemmisültek., alig egyetkettöt is mertink.

Önarckép / 1840/ szines akvarell , repr.

Önarckép, ceruzarajz. repr.

Gyermekkori barátja a miskolcon élö visontai Kovách László is örizte egy önarcképét.

/.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály élete és munkássága Bp. 1964. 14. l.

Zichy Mihály festö

A szülöi elöitélettel vivott harc eredményeként 1842-
ben elvégezve a hat középösztályt a pesti egyetemen jogi t
tanulmányokat folytatva egyidejüleg festeni is tanulhat.
Jacopo Marastoninál.
Marastoni mühelyében négy növendék köztük Zichy és Jakobey
merényletet tervez a pesten tartózkodó Metternich ellen.

Zichyt az sem zavarta, hogy Metternich felesége távoli
rokony egy gróf Zichy leány volt.
A terv természetesen nem valósult meg.
Önarckép , / olaj/ repr.
1843-ban meghalt édesapja '/.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály
Bp. 1964. 14-16.1.

.K.K.

-2-

M.D.K.

Zichy Mihály festö

Magára maradt édesanyja ugy határozott, hogy fia Bécsben fejezi be jogi tanulmányait.
Megkisérli a bécsi akadémiára való bejutást, de visszautasitják.

Eljár az Esterházy-képtárba.
Jó ideig egyedül festeget, végül Waldmüllert nyeri meg tanitójának.
Bensö barátság szövödik közöttük.
1845 nyarány hazatér , keserves nyarat tölt Pozsonyban.
Anyja ismét ellenzi festészeti tanulását.

•/.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály
Bp. 1964.

16-21. 1.

Zichy Mihály festö

Pozsonyban arképminiatürök festésével tartotta fenn magát
igy szerzi meg a Bécsbr utazáshoz a pénzt.
Waldmüller egy öreg akadémiai szolgánál kvártélyozza
be.
Végül édesanyja mégis küld pénz neki.
Waldmüller magániskolájába maga mellé veszi ~~kex~~ korre-
petitornak.
Elsö bécsi képe egy nyolc éves kislányt ábrázol, egy
meggyógyult kislánytfest, amint felépülve betegségéböl
ágáyban térdepelve rebeg hálaimát.
" Meggyógyult avagy imádkozó kislány "
" Haldokló lovag "
" Koporsólezárás "

'/,

Berkovits Ilona: Zichy Mihály 17-23 22 .l.
Bp. 1964.

Zichy Mihály festö

Meggyógyult kislány.. c- festményét Bécsben , majd amikor hazajött 1845-ben Pesten is.
Anyagi sikert nem ért el vele, de felfigyeltek alkotójára.

Imádkozó asszony,
Öregasszony / 1845/
Nöi tanulmányfej

Haldokló lovag c. képét az osztrák müegylet vásárolta meg.
Koporsólezárás c. képe a Nemzeti Muzeum uj képtárának elsö kiállitésán került bemutatásra.
/.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály
Bp. 1964.

23. 1.

M.D.K.

-11-

Zichy Mihály festö

A Koporsólezárást a Nemzeti Muzeum Képtára megvásárolta.

Krisztus a keresztfán , itthon 1847-ben mutatja be.
Eztuán megrendelést kapott Scitovszky pécsi püspöktöl két oltárkép festésére.
A püspök Boross Nep. Jánost bizta meg / szekszárdi születésü festö / hogy több oltárképet rendeljen meg Bécsben
Többen pályázatk a pécsi oltárkép festésére, köztük Zichy Nep. Szt. János oltárkép / 400 forint/ Szent Anna Oltárkép /1846/ ezek a képek az 1882-i restaurálás alkalmából elkerültek a székesegyházból.

•/.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály
Bp. 1964.

23-24.1.

Zichy Mihály festö

Nep Szt, János oltárképe a pécsi Notre Dame zárdába került.
Szent Anna-kép a kurdi plébániatemplom disze.
Önarkép
1846 nyarán itáliai utazás, , négy hónap
Visszatérve Bécsbe : Keresztlevétel vázlata,
a festményt 1847-ben fejezi be.
1848-ban a Nemzeti Muzeumnak ajándékozta, sokáig ez volt a feltevés, pedig csak 1852-ben édesanyja és Antal bátyja a Pétervárott élö müvész utasitására ajánlotta fel.

Mentöcsónak , vázlatával pályázott az akadémiai Reichel-féle dijra , személyes okokból a dijat mégsem kapta meg.
1847-ben butatták Pesten.

./.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály 25-27.l.
Bp. 1964.

M.D.K.

Zichy Mihály festö

Ásitva nyujtozkodo,..

1847-ben a cár öccsének , Mihálynagyhercegnek a felesége Ilona nagyhercegnö Waldmüllerhez fordul azzal a kéréssel, hogy vállalja el leánya rajzoktatását és jöjjön velük Oroszországba.

Elöször ugy volt , hogy vállaja a megbizatást, az év márciusában ugy határozott, hogy nem ö , hanem Zichy megy a cári családdal.

Elöször európai utazást tesznek.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály.. Bp. 1964.

28. 1.

Zichy Mihály festö M.D.K.

Hinta , ceruzarajz / M. Nemzeti Galéria/
Szerencsétlen kirándulás / " " 1848.

Beduin a pusztaságban , /1849/ olajkép
1849 öszén megválik a cári udvartól, minden jövedelem nélkül él Pétervárott.
A müvész felesége , viz. repr.

A nagyhercegi udvar elhagyása után Weninger fotografusnál daguerrotipiák kijavitásával, átfestésével és retusálásával biztositotta megélhtését.

/.

B erkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964.
34. l.

M.D.K.

Zichy Mihály festö

Tancosnö / 1853/ akvarell

Öregasszony , akvarell,

I.I. Sestyerkin gróf álló alakja,

Mecklenburg-Strelitz herceg portréja /1852/

I.N. Tolsztoj szenátor képmása

. /.

B erkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964.

34.35.1.

M.D.K.

Zichy Mihály festö

Ja. V. Vilje báró portréja / ? /

Ecce Homo /

Krisztus a keresztfán /1852/ a Pszkovi kadetiskola számára,

Feltámadás " "

1852 -ben két nagy akvarell-sorozat a testörségi lovasutász hadtest tisztjeiröl / 14 portré /

:/.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály . Bp. 1964.

335. l.

Zichy Mihály festö

13 portré a a testörség lovastüzérségének tisztjeiröl

1853 okt-berében kapott elöször cári udvari megrendelést.
Le nid c. alkotását állit-lag a tr-nörökös vásárolta meg.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály . Bp. 1964. 35. l.

. / .

M.D.K.

Zichy Mihály festö

Készülödés a moszkvai utra / 1853/

Örnagy leánykéröben

Öltözködö tiszt /1853/

Este / grafika/

Nappal / Tiszt kimeö elött/

B erkovits Ilona: Zichy Mihály . Bp. 1964. 37. l.

'/.

M.D.K.

Zichy Mihály festö

Egy festö portréja / 1849/ / M. nemzeti Galéria /

A müvész felesége / 1850-es évek /

Lovastestörök diszszemléje / rajz /

Diszszemle a mars mezön / szépiarajz /

Jelenet a küraszir szobájában / rajz/

B erkovits Ilona: Zichy Mihály . Bp. 1964. 38. l.

. /.

Zichy Mihály festö

Hazatérés

Katonai oktatás

Bérkocsis a hidegben

Nyevszkij proszpekt / akvarell/
A cirkuszi lovarnö a nézök között

Berkovits Ilona: Zichy Mihály Bp. 1964. 38. l.

/.

Zichy Mihály festö

Kaukázusi jelenetek / 1852/ litográfiai , az album 1853-ban jelent meg Pétervárott.

Vizhordok / a Kaukázusi jelentek albumból /

Kártyázó katonák / krétarajz/

~~Fekete tengeri felderitö járörök~~

Berkovits Ilona: Zichy Mihály Bp. 1964. 39. l.

. / .

M.D.K.

Zichy Mihály festö

Igor-ének illusztrációi / 1853/

Harmonikázás

Illusztráció Jókai: Fegyvertelen c. elbeszéléséhez / 1893/

Oltonyica melletti ütközetröl 7 rajzból álló sorozat

Epizód a krimi nháboruból

Berkovits Ilona: Zichy Mihály Bp. 1964. 40-45. l.

./.

Zichy Mihály festö

Kuruk Darak-i ütközet / 1854/

Orosz szurony

Elbeszélések gyermekek számára apáikról és fivérekröl
/ 1855-ben megjelent 6 litográfia /

Felszarvazott férj

kotonázása alk.
Kaukázusi és más keleti népek küldöttei /1856, a cár
Berkovits Ilona: Zichy Mihály Bp. 1964. 45. l.

./.

Zichy Mihályl festö

Cári udvari diszlakoma / koronázási rajzok /

Népünnepély / 1857/

Orosz Scaevola / 18

Richelieu és kedvese /1856/

Oroszország allegóriája / ceruzarajz /

Berkovits Ilona: Zichy Mihály Bp. 1964. 45-47.l.

N.D.K.

Zichy Mihály festö

A magyar szabadság eltiprása

3 leány és egy fia nött fel.

Játszadozó gyermekek / akvarell/ 1858

Bohóbabáját tartó kilány

Betegségéböl lábadozó gyermek

Berkovits Ilona: Zichy Mihály 5p. 1964. 47. l.

./.

M.D.K.

Zichy Mihály festö

Nagyanyó és unokái / 1855/

Mondd: köszönöm

1858-ban állatfestöként lett a pétervári akadémia tavgja

Havas erdöben / szénrajz/

Werther

Szomoru viszontlátás

Berkovits Ilona: Zichy Mihály.. Bp. 1964. 47. l.

/

M.D.K.

Zichy Mihály festö

Fogoly a börtönben / 1913-ban szerpelt az Ernst Muze kiálltitásán /

Zsibériai fogoly

Önarckép / 1856/

Nöi arckép

Két nö az erkélyen / 1857/

A Péntekiek müvésztársághoz tartozott

Berkovits Ilona: Zichy Mihály.. Bp. 1964. 49. l.

./.

Zichy Mihály festö

Tyimm festö portéja

I.A. Karatyigin stinész portéja

Politikai karikatura / 1857/

Illusztráció a Faust-hoz

Rajzok a Znakomije c. karikaturaalbumban / 1856-1858/

1856-ban akvarella az ismert orosz irókról.

Az ujdonsült tiszt mézeshetei / akvarellsorozat a Znakomijében /

Berkovits Ilona: Zichy Mihály.. Bp. 1964. 50. l.

/.

Zichy Mihály festö M.D.K.

Az elöszoba az egyenruha felavatása utáni napon

Az elsö tisztelgés

Kellemetlen találkozás szolgálat napján

Kis kellemetlenségek a müvészek életében / Znakomijében/

Müteremlétogatás

1858 telén a Pétervárra látogató Th. Gautier felfedezi müvészetét.
A florenci tivornya / vlsz. az Orgia elsöváltozata

Berkovits Ilona: Zichy Mihály.. Bp. 1964. 53. l.

Zichy Mihály festő

Sirrablók

Gyere haza édesanyám c. népdal illusztrációja

Család

Zsidó mártirok / krétarajz /

Gautier meglátogatta othonában is, ekkor szándokozott rajzokat készitení Gautier A marquise kis kutyája c. novellájáho, ennek sok vázlata maradt meg.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály.. Bp. 1964. 53-54.l.

/.

M.D.K.

Zichy Mihály festö

1858 ápr. az Orosz Müvészeti Akadémia tagja lett.

1859. jan kitüntetve a Sztanyiszlav-érdemrend harmadik fokozatával.

1859 máj. " Császár Öfelsége festömüvésze" cimet nyerte, igy udvari festö lett , ez évei 6000 rubel fizetéssel és lakáspénzzel megélhetést nyujtott.

Megfendelésre akvarellportrékat fest:
Barjatinszkaja asszony arcképe /1859/

Uzsorás / 1859/

Berkovits Ilona: Zichy Mihály.. Bp. 1964. 55. l.

M.D.K.

Zichy Mihály festö

A titok / rajz /

Falstaff , litográfia

A leningrádi Állami Muezumban több mint 80 vázlatkönyvét örzik, az udvari élet eseményeiröl

Udvari müködése elején föleg a cári vadászatokat örökiti meg. / kb. 26 lapból álló album /

Bjelovezsszkajai vadászatok / 1861/

Berkovits Ilona: Zichy Mihály ... Bp 1964. 56. l.

/ .

M.D.K.

Zichy Mihály festö

Népmese jellegü vadászjelenet szerencsétlenség litográfiája.

A cárné számára legyezöt fest, a cár számára tarokk kártyát, az arisztokrata hölgyek részére egy 1861-es mulatságra jelmezterveket / Nöi apród, Olasz halászlány /

1869-ben szinházi függönyt tervezett

Önarckép / 1861/

Berkovits Ilona: Zichy Mihály ... Bp 1964. 57-58.l.

/.

Zichy Mihály festő

Önportré / 1856/
Előszoba a palotában / 1865/
1862. elutazik Münchenbe, majd Párizsba
elvitte Gautiernak a Róka, A farkas, és a vadmacska
c. festményeit, emlyeket a Boulvard des Italiens
ben kiállitottak .

Berkovits Ilona: Zichy Mihály ... Bp 1964. 59. l.

·/ ·

Zichy Mihály festő

Londonba is elutazott.
A Démon fegyverei c. müve Párizsban kudarcot vllott
Párizsi tartózkodása idején elvállalja a Párizsi Magyar Egylet vezetését.
Párizsból hazatér, , néhány hónapot tölt Magyarországon , majd a Kaukázus hegyeibe készül.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály ... Bp 1964. 59-60. l.

. / .

M.D.K.

Zichy Mihály festő

Utca sétálókkal, rajz
Kereskedőcsalád "
Ez A cári udvari munka mellett il usztrációkat készit.
Byron: Don Juan-jához / csak két ill. készült el.
Lermontov: Démán-ához
Schiller: Orléansi szüz / csak vázlat ism. /
Goethe: Erlkönig
Shakespeare- hősök

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 60-61. l.

. / .

M.D.K.

Zichy Mihály festő

Homérosz a vak koldus , gouache
Akvarell Puskin: Bahcsiszeráji szökőkut egyik jelenetéhez
Puskin: Anyegin a zárójelenet fajza
Lermontov-illusztrációk, / 1860 -
A repülő Démon, Tamara a forrásnál, Korsót tartó Tamara, Tamara és a Démon kisértései, Démon és a siró Tamara, Tamara az oltárnál, A Démon és az angyal,
Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 62. l.

. /.

M.D.K.

Zichy Mihály festő

Az alvó Tamar, A Démon és az elrepülő angyal, A templomba imádkozó Tamara,és a Démon , Tamara a Démon karjaiban, Az angyal Tamarával és az elkergetett Démon, A kétségbeesett Démon, A csók. , az illusztráció-sorozat 186o-ba megjelent sokszorisitva.
Az anya sirja / 1862/ a Pécs melletti Bükkösd templomában,
Anyai gondok , olaj

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 62.l.

·/.

Zichy Mihály festő M.D.K.

1866-ban a cár ellen elkövetett merénylet után családját Zalára költözteti. Ekkor maga is hosszabb-rövidebb időtt tölt itthon.

Pásztor és leányka / 1866/

Anya

Fekvő nő / 1866/

1869, első kiállitása Pétervárott,

Két nő az erkélyen / 1857/

Orgyilkos

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 64-65.l.

./.

M.D.K.

Zichy Mihály festő

Münchausen báró,
Udvarlás,
Kisértés,
Bacchansnő,
Zsuzsánna és a vének
Cigányok,
Patak mellett merengő leányka,

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 65. l

./.

M.N.M.

Zichy Mihály festő

Sivatagban haldokló öreg vándor,
Egy háremben szórakozó kalifa,
Madonna,
Rafael és modellje,
Coreggio halála,
Rafael mütermében,
Michelangelo,

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 65. l.

/ .

M.D.K.

Zichy Mihály festő

Bernard Palissy
Zichy Mihály 1868-ban
Szerzetesek, /1863/
A novicius,
A titok,
Fosztogatók a kolostor pincéjében

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 66. l.

./.

M.D.K.

Zichy Mihály festő

A.P. Fersen gróf.
Ius primae noctis / 1868/
Királyi kegy , Orgia,
1869 elején ujabb tiz éves szerződést köt a ~~cárrax~~
cári udvarral.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 67-68.l.

. / .

Zichy Mihály festő M.D.K.

Autodafé, / 1869/
Messiás, "
Luther látomása,
Tüzben égő leány / 1869/
Ábránd a festékesláda fölött

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 68-70. l.

·/.

Zichy Mihály festő M.D.K.

1871 Pesten kiállítatja 25 reprezentativ munkájának fényképmásolatát. / Székely Bertalan 16 kompoziciójának társaságában
1871 őszén az angol trónörökös vendége,
1871 európai körut,
közben látogatás Zalán és Pesten,

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 70.71. l.

./.

M.D.K.

Zichy Mihály festő

Münchenben találkozik Wagner Sándorral, / 1871/
Berlinben barátságot köt Kertbeny Károlylyal.
Berlinből Düsseldorfba megy, ekkor ismerkedik meg Munkácsy Mihálylyal
1872, Belgiumban kiállitja Király kegy c. képét.
Skóciai utazása során készitett vadászképeket,
Lipcsei utazása során akvarell: Auerbach pincéje
Boszorkánykonyha,
Berkovits Ilona: Zichy Mihály.. Bp. 1964. 71- 73. l.

./.

M.D.K.

M.D.n.

Zichy Mihály festő

Javaasszony
Emberi tehetetlenség, 1873. -ban kiállitva Pesten a Kép
zőművészeti Társulat karácsonyi Tárlatán,Faust végóra-
ja cimen,
1872 ismét utazás, résztvett az angol trónörökös
skóciai vadászatán,
Több rajzot készitett, a walesi herceg vásárolt is.
1872 müveit kiállitja Lipcsében

Berkovits Ilona: Zichy Mihály.. Bp. 1964. 74. l.

. /.

Zichy Mihály festő

Gondolkodó tudós,
Lakmározó barátok,
Vidám cimborák, lehet, hogy a kettő azonos,

Nevetés, vörös krétarajz,
Ébredés,
Falstaff serleggel,
Szép szine van , akvarell, / 1863/

Berkovits Ilona: Zichy Mihály.. Bp. 1964. 74-75.l.

. / .

M.D.K.

Zichy Mihályl festő

Töprengő lovag
Száraz kenyéren és vizen,
Falstaff korsóval / 1873/
Windsori vig nők ,
Falstaff és leány kancsóval,
Richelieu áldása,
Kain fia pestre való szállitása ügyében
1873-ban bátyját kéri Henszlman segitsen képeinek

Borkovits Ilona: Zichy Mihály.. Bp. 1964. 76. l.

./

Zichy Mihály festő

Jaquemin Gringonneur, avagy a kártyajáték feltalálása,
Lantjátékos,
Ivójelenet,
Szamojlov színész,
1871-ben megalakult az Orosz Akvaforisták Társasága,
ahol közreműködött,
1873 részt vesz a Gyermekeinknek c. mü illusztrálásában
Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 75-77.l.

. / .

M.T.A.

Zichy Mihály festő
Illusztráció Polonszkijö Misenka c. k lteményéhez,
1873. antiklerikális müveit bécsi nemzetközi kiállitásra küldi,
Elbocsátást kéri a cári udvartól,
1874 jan. 1.-én megszünt a cár udvari festője lenni.
14 évi szolgálat után 1875-ben megtagadják nyugdijának f folyósitását, ,
1874-ben 47 éves korában elhagyja Oroszországot.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 78-79.l.

. / .

M.D.K.

Zichy Mihály festő

1874. hazajött, majd Párizsba utazott.
Petőfi-illusztráció / A király és a hóhér, /
Rajz , Victor Hugo A párizsi Notre Dame c. regény
egyik alakaj: Claude Frollo,
Bucsucsók,
Ifjabb Dumas részére regénye: A Clamenceau ügy-höz
akvarell / 1866/

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 89-90. l.

/

M.D.K.

Zichy Mihály festő

Egyik lányának férej Feledi Fleschk Tivadar festő
Párizsban barátságot köt Chlebowski lengyel festővel.
Ugyancsak b rátja Godebski lengyel szobrász.
Godebski elkészitette Zichy mellszobrát.
1875 tavaszán, már mint a párizsi Magyar Egylt lnöke
európai körutat tett, Kölnben Benczurral és Wagner
Sándorral találkozott

Borkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 91. l.

./.

M.D.K.

Zichy Mihály festő

1875. Luther látomása c. képét kiállitották Brüsszelben
Vele egyidőben tartózkodott Párizsban : Deák-Ébner,
Bruck Lajos, Fellner Sándor, Packa Ferenc, Feledi Flesch,
1877 nyarát Magyarországon töltötte,
Packka tanitványa volt,
Munkácsyval meleg barátság, a Démon fegyverei c. kép
körüli botrányok idején egyidőre megszakad, lapja
A Párisi Kölcsönös Segélyző Magyar EgyletIndulója cim-

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 126. l.
93.l.

/.

Zichy Mihály festő

Párisban is vele van orosz tanitványa Mary Etlinger, akinek sulyos beteg édewanyját is lefestette,
Felesége Zalán él, de leányai gyakran felkeresik Párisba
1874 őszén nem sokkal Párizsb érkezése után Angliába utazott a királyi család meghivására.
A walwsi herceg felszólitotta, hogy telepedjék le Angliában. 1875-re tervezett indiai utjára is meghivja.
Fáklyatánc / skót népi táncjelenet/
Berkovits Ilona: Zichy Mihály Bp. 1964. 94. l.

./.

Zichy Mihály festő

Az angol trónörökös skóciai v dászatának r jzai:
Rossz idő,
Szarvaslesen
A megtalált szarvas,
A szarvas leszállitása a hegyről,
A szarvast hazaszál itják,

Berkovits Ilona: Zichy Mihály Bp. 1964. 94-95.l.

M.D.K.

Zichy Mihály festő

Illusztráció Musset: Tizian fia c. novellájához,
Gautier siremléke javára készitette a Kelopatra éje c. akvarelljét / Gautier egyik novellája nyomán,
A bor hatalma,
Barátnők,
Fiatal szolgálólány / 1874/
Pipázó férfi
Faust-illusztráció / bemutatva 1878, Bécs /
Nőrablás / 1874/
Priaposz szobrának megkoszoruzása

Berkovits Ilona: Zichy Mihály 2 p. 1964. 96. l.

./.

Zichy Mihály festő

Enyelgő ni mfák / 1878/
Önarckép / 1875 telén /
Petőfi -illusztrációk / 1875 az Athenaeum megbizásából /
Autodafé / a képet 1876 elején állitotta ki Párizsban nagyobb sikere nem volt, egy Rothschild vásárolta meg. sem vásárolta meg, idehaza Trefort miniszter is visszautasitotta.
Vera, akvarell / 1875/
A Démon fegyverei

Borkovits Ilona: Zichy Mihály Bp. 1964. 97- 103. l.

../.

M.D.K.

Zichy Mihály festő

A petőfi- kiadás honoráriumaként 3000 Ft ot 1876-banxpesti pesti tartózkodáskor fel is vette.
Három rajz Petőfi: Jövndölés, A költő és a szölővessző, A király és a hóhér, . c verséhez.
A müvész és a halál , rajz , / 1902-ben Pesten kiáll. /
Arany-balladák illusztrációi
Bátyja és több barátja egyengeti itthoni krrierjét., ennek következményeképp Trefort miniszter vele akarja

Berkovits Ilona: Zichy Mihály Bp. 1964. 98-107. l.

. /.

Zichy Mihály festő

Még Párizsban értesült arról, hogy meg akarják bizni ,hogy fesse meg Erzsébet királynét, amint koszorut helyez Deák Ferenc ravatalára.
Ezidőtájt, kéri Tolsztoj grófné , a nagy író portréjának megfestésére.
Deák Ferenc halálával kapcsolatban / 1876/ Deák -album illusztrálására is megbizást kap.
Vázlat Zichy Antal: " A lakat" c. cikkéhez

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 106-107.l.

./.

. . . .

M.D.K.

Zichy Mihály festő

Ábránd a festékesláda felett

Kihallgatásra megy Simor hercegprimáshoz , támogatás kér és kap a Párizsi Magyar Egylet támogatására.

1878. kiállitás müveiből Bécsben :

Luther látomása,
Autodafé,
Orgia,
Richelieu aldása,
Fáklyatánc,
Enyelgő faunok

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 128. l

, / ,

M D.K.

Zichy Mihály festő

Az őrség,
Zsuzsanna és a vének
A festő és gyermeke,
A gyógyulás pillanata,
Odeliszkek kávéscsészékkel,
Nagy teatársaság ,
Lantjátékos,
Sakkjátékosok,

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 128. l.

/ .

M D.K.

Zichy Mihály festő

A bécsi Müegyletben a kollektiv Zichy-kiállitással egyidőben , de attól függetlenül , esti kiállitás keretében mutatták be az Erzsébet királyné Deák Ferenc ravatalánál c. festményt.
A bécsi Zichy-kiállitás anyagat utóbb hamburgban mutatták be.
A kisértetek órája
Courtisan

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 130-131.1

M D.K.

Zichy Mihály festő

Az 1878-as páriszi világkiállitáson mutatta be a Démon fegyverei c. képét., de már az előkészületek közben megindult a támadás a kép elhelyezése körül. Végül is visszautasitották aképet, ill. ő vonta vissza

A kép miatt vitatkoztak a magyar országgyülésen is végül a reakció indexre tette.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 135. l.

./.

M.D.K.

Zichy Mihály festö

Leánya Zsófia modellja volt Munkácsynak Milton c. képéhez
Mégis a világkiállitás alkalmával robban ki közöttük a vetélke és indulata.
Sok botrányt kavart Démon fegyverei c. képét külön szándékozik bemutatni, s a bevételt a vöröskeresztnek juttatná.
Hulló csillagok,
A kisértetek órája,
1878 . a Mücsarnok öszi kiállitásán mutatják bevégül a Démon fegyvereit.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 138- 141. l

M.D.K.

Zichy Mihály festö

Élénk támadások a Démon fegyverei pesti bemutatója után is.
Késöbb Bécsben is kiállitották a képet.
Düsseldorfban, Grazban, "amburgban a Zichy-kiállitáson nem szerepel.
A Démon fegyverei bemutatását Né,etországban nem engedélyezték.
A bécsi udvar engedélyezi az Erzsébet királyné Deák Ferenc ravatalánál metszetét és 500 frank ajándékot küld a párizsi Magyar Egyletnek.

Felmerül a terv, hogy a Pesten megnyiló "zépmüvészeti Muzeum igazgatója lesz

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 154-155.l.

./.

M.D.K.

Zichy Mihály festö

Még életében , 1895-ben megjelent Zichy-album közölte, hogy 20 Faust-illusztrációért a megfendelö báró Horác Günsburgtól 2500 frankot kapott.

Az illusztrációk többi müvéhez hasonlóan a mü kiadványában nem jelentek meg.

Reprodukcióként egyrészük még életében megjelent.

[illegible]rkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 156. l.

Zichy M.hály festö M D.

1946-ban egy római régiségkereskedönél elökerült 21 Faust-tollrajza, van közöttük olyan kompozici-ó is mely korábban ismeretlen volt.

Egy rajza fausti téma hatása alatt: Emberi tehetetlenség,

1878 nagyméretü kompozició a Faust második részéhez Faust és Helena / 1902-ben jelenik meg itthon repr. /

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. / 158. l.

M . D. K .

Zichy Mihály festö

Othello és Desdemona, szépiarajz / párizsi évek /

Windsori vig nök

Falstaff és leány kancsóval,

Birkamosás, akvarell, / 1880 ? /

Válaszuton / 1883 pesti kollektiv kiállitásán szerpel /

Berkovits Ilona : Zichy Mihály .. Bp. 1964. 158. l.

/

. E . D . E .

Zichy Mihály festö

Családi karikaturarjzok / Zsófi lánya, Mary, Baratte asszony s önmaga /

Enyelgö faunok / Párizs/

Priaposz szobrának megkoszoruzása / 1875/

Kiállitás müveiböl Székesfehérvárt.

Berkovits Ilona : Zichy Mihály .. Bp. 1964. 159-160. l.

'/.

Zichy Mihály festö

A székesfehérvári kiállitáson aranyérmet kapott.

A szegedi árviz jótékonycélü páriszi elöadásának programmját rajzolta, amit Párisz szinésznöi árusitottak.

Telepy kérésére egy képét elküldi a Képzömüvészeti Társulatnak és ezzel alapitótag lesz

Berkovits Ilona : Zichy Mihály .. Bp. 1964. 173-174.l.

M . D. K .

Zichy Mihály festö

Meggyengült egészsége arra készteti, hogy már régóta tervezett távozását Párizsból megvalósitsa,

Nizzaba megy, / 1880 /

Zichy Géaz több levelében kéri elbeszélésének " A leányvári boszorkánynak illusztrálására.

Zichy Lermontov-rajzok mellett a Leányvári boszorkányokhoz is készit illusztrációt

Berkovits Ilona : Zichy Mihály .. Bp. 1964. 179. l.

/ .

M. N. K.

Zichy Mihály festö

Illusztráció Petöfi: Föltámadott a tenger-éhez / 1880 /
" " Farkaskaland, Őszi idö c. versé-
hez
Borus, ködös, öszi idö "

Nizzából Olaszországban körutazásra megy. / Nápoly,
Velence, Firenze, Trieszt, ... /
1880 jun. elején nagy reményekkel indul haza

Berkovits Ilona : Zichy Mihály .. Bp. 1984. .83-185. l.

./.

Zichy Mihály festö

1880-ban , amikor hazaérkezett a zalai müterem már készen várta,

Itt fejezei be : A kisértetek óráját,

és dolgozik a Béke áldásai c. képen

Zalán a virágházat alakitották át müteremmé, amit gyüjteményének darabjaival különösen rendezett be.

A kisértetek órája Bécsben esti kiállitáson bemutatva.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 186-167.

M.D.K.

Zichy Mihály festö

1883-ban mutatják be kollektiv kiállitáson elöször
A kisértetek óráját,
Béke áldásai c. képe utóbb a Courtisan, majd A modern
szirén cimet nyerte,
Tárász Bulyba illusztrációi,
Hazatérte után anyagi nehézségek és elidegentétek bátyjával agyancsak anyagi, örökösödéei okokból.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 192.l. */.

M.D.K.

Zichy Mihály festö

A családi körülmények, és az anyagi helyzet miatt nem jól érzi magát itthon, vissza szeretne térni Oroszországba.

A birtok eladásával foglalkozik és gyermekei anyagi és erkölcsi biztonságán fárqdozik.

A Párizsi Magyar Egylet ügyei is foglalkoztatják.

/ . 2001

Berkovits Ilona: Zichy Mihály

M.D.E.

Zichy Mihály festö

Ujabb Petöfi illusztrációk / Talpra magyar, aA szerelem, a szerelem, Hozzám jössz-e ? , Nem tesz föl a lyány magában egyebet../

A Petöfi illusztrációk Hubay albumában 1880-ban megjelennek.

./.

A rab

A zene xixixárvégig kisér a bölcsötöl a sirig / vázl.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 202.l.

M.D.K.

Zichy Mihály festö

talán megrajzolta tanitványának Marynek egy ki portréját. Közvetlen Magyarországról való elutazása elött készitette Rudolf tronörökös esküvöje alkalmával a föváros polgármesterének megbizásából a : Budapest üdvözlö felirata, 1881 elején mielött elindulna a Kaukázusba Bécsbe utazik. /.

Bécsben a Courtiasan c. képet triptichonná alakitja

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. p. 1964. 210. l

MDK.

Zichy Mihály

Petőfi

Pajtás 1966 márc. 1o.

…ztiàció Rusztavelli: Tigrisbőrös vitèz
…nőskölteménjèhez

} cesura ill. akvasellipsztè Mennas-
isósól

Zichy Mihály festő

Szüveryben emlitve: Ichm
c.
Nérg
qiyo

1966. feb. 25 Pestmegyei Hirlap

Zichy Mihály festő

Szöveryben említett művek: Faust illusztrációk

Mentőrsónak, A kopor-só lezárása,
Rombolás géniuszának diadala, Zsidó
mártírok, Autodafé, Orgia,
Grafikai lapok: Luther látomása
Az ember tragédiája
Kidavatás
Ágnes asszony

1966. már 1. Somogy Megyei Néplap

Zichy Mihály

EMLÉKMÚZEUM
ZALA /SOMOGY M./

* MÚZEUMOK ÉS MŰEMLÉKEK
ORSZÁGOS KÖZPONTJA *
BUDAPEST

Ebben az épületben született 1827. október 27-én Zichy Mihály. Már apró gyermek korában rajzolás volt a játéka. Apja Zichy Sándor, korán meghalt, s a két Zichy fiu, Antal és Mihály nevelését keménykezü édesanyjuk Eperjessy Julianna folytatta. Pesti iskolai tanulmányai mellett szorgalmasan jár Marastoni festőiskolájába. Bécsben pedig - ahová jogot tanulni küldték, hogy majd a családi hagyományokhoz hüen közhivatalt vállaljon - a neves bécsi mester Waldmüller tanitványa lesz. Waldmüller forradalmár festőnek számitott, aki a természet hű tükrözését vallotta, a festészet feladatául. Itt tanulta meg Zichy a rajzolásnak a természeti valóságon alapuló pontos, szabatos mesterségét.

Anyja ellenzése ellenére mestere segitségével folytatta tanulmányait és 1845-ben első kiállitásán "Mentőcsónak" c. művével már nagy sikert arat. 1847-ben - Waldmüller ajánlására - az orosz cár unokahugának Katalin hercegnőnek lesz festőtanára, akivel európai körutra indul.

Zichy a magyar szabadságharc évében körülményei folytán Szentpéterváron rajztanárkodott. De állásfoglalása ismeretes: a cárnak nyiltan tagadta meg egy bizonyos Zichy nevü császári biztossal való rokonságát. Az egész életében vallott és hirdetett szabadságeszmék bukása fájó sebként bukkan fel müvein és az aradi 13 bitófája alatt álló koronás fők között az orosz cár sem hiányzik. Nem alkuvó magatartása hamarosan véget vetett gondtalan életének és 1850-től egy fényképész műhelyben keresi meg kenyerét. "Nappal mesterember vagyok, estéimet szentelhetem művészetemnek" irja anyjának.

Kapcsolata az orosz néppel egyre mélyül: feleségül vesz egy szegény orosz lányt Erschoff Alexandrát; művésztársaságot alapit orosz festőkollégáival: a "Pénteki Társaságot". Itt ismeri meg 1858-ban Gautier a francia költő és kritikájával megalapozza Zichy világhirnevét. A cár udvari festőjévé nevezik ki, de ő hazavágyik. Haza is jön Zalára, de az intrikáktól nem volt itthon maradása. Ujra Pétervárra megy és továbbra is a cár udvari festője anélkül azonban, hogy udvari emberré vált volna. Gondolkodásának és eszméinek szabadságát ebben a légkörben is megőrizte és számos müvében lázitott a zsarnokság és háboru ellen. /Zsidó mártirok, Messiás, Luther, A rémes vi - szontlátás/. 1874-ben otthagyja a cári udvart és Párisba költözik.

A párisi magyarok Egyletet alapitanak, melynek elnökéül 1875-ben Zichyt választják. Az egyesület tagjai javarészt kézmüves-munkásokból állottak, akiknek ügyes-bajos dolgait Zichy szivén viselte. A Párisi Magyar Egylet osztálynélküli egyesülés volt, amely megfelelt Zichy legbensőbb társadalmi felfogásának.

Tanitványa lesz a tehetséges Etlinger Mary orosz orvos leánya, aki hosszu éveken át elkiséri utjain.

Párisban, felszabadulva a cári udvar munkarobotja alól, festi meg régóta érlelt eszméit a hatalom tulkapásairól, a társadalom erkölcsi zülléséről, és szót emel a háboru borzalmai ellen. /Autodafé, Szirén-ciklus, Egy királyi kegy, Orgia, Richelieu és kedvese/.

A Pusztitás Géniuszának Diadala c. müvét az 1878-ik párisi világkiállitásra festette, de a képet politikai okokból eltávolitották a kiállitásról. A hivatalos körök tiltakozásának oka az volt, hogy leleplezi a pápa és az uralkodók háborus uszitásait hatalmuk érdekében.

Agitáló müveit több nagyvárosban bemutatta, de azokat a szervezett kritika megkisérelte megbuktatni.

1882-ben Zichy ismét Szentpéterváron. A cár ujra kinevezi udvari festőnek. Az udvar pompája, az elismerés és hivatalos "kényszermunka" - amely a cári család történetének véget nem érő ábrázolásából áll - nem elégitette ki. A pihenő órákra szánt időben készitette világhirüvé vált illusztrációi nagy részét.

Zichy Mihály nagy könyvolvasó volt, amiről zalai könyvtára is tanuskodik. Olvasmányai inditották el képzeletét és a nagy magyar és külföldi irók müvei alkalmat adtak arra, hogy költői és forradalmi világukat ecsetjével is kifejezze. Összes müve közül legismertebbek Madács illusztrációi. Petőfi illusztrációi a forradalmár költőt szólaltatják meg. Illusztrált még Jókai novellákat és Zichy Géza: "Leányvári boszorkány" c. müvét. 1892-97 folyamán rajzolta meg legkivá - lóbb müveit, Arany János balladáihoz tervezett illusztrációit.

Ezekben a müveiben a rajzdisz és a szöveg teljes összhangban van, miután a betük rajzolására is vállalkozott.

A világirodalom nagy költői is megihlették képzeletét, igy Lermontov Démonja és Korunk hősei c. munkája, Rustavelli

Tariel-je, Goethe "Faust"-ja, Byron "Don Juan"-ja, valamint különböző népek hősi mondavilága és a népélet képei.

1906. február 28-án Péterváron meghal. Ugyanez év március 17-én érkezett meg teteme Budapestre, a Kerepesi temetőben díszsírhelyet kapott.

Zichy Mihály az elsőnek feltünt jelentős magyar festő a mult században. Életében a hivatalos kritika sorozatosan támadta a szellemével és müvészetével haladó eszméket hirdető Zichyt. Képein leleplezte a világ zsarnokait, az uralkodókat és a hamis főpapokat, akik a kizsákmányolt embert igájukba hajtják. Nem bölcselkedik /mint mondották róla/ hanem az emberi sorssal foglalkozva, a népet neveli. Az erőszak nyilt és rejtett eszközeire döbbentenek rá a háboru borzalmai, a kinvallatás, a kényszermunka, a főurak és főpapok gyülölt képmutató élete, az udvari szolgalelküség ellen agitáló képei.

A való életet mutató, reálisan látott, könnyed biztonságu rajzai, a mesteri szöveg illusztrációi felülmulják nagyméretü olajfestményeit, melyeken a gondolat háttérbe szoritja a festői szinhatást.

Nagynevü kortársait felülmuló érdeme, hogy egyesült benne a szociálisan gondolkodó ember s a reálisan látó müvész.

A Szovjetunióban különös megbecsülést élvez a világhirü mester: a leningrádi Eremitageban külön termet kaptak müvei.

A magyar haladó hagyományok előharcosának emlékét őrzi ez a muzeum.

---oOo---

Zichy Mihály

Zichy Mihály festő

1966. jan. 25. Népszabadság

„Egy évszázados barátság mérföldkövei"
/Nemes János cikke/

M.D.K.

Zichy Mihály

Sztefanovics Szvetiszláv dr. forditásában, Belgrádban megjelent Madách: „Az ember tragédiája" c. alkotásához készitett illusztrációkat.

Film Szinház Irodalom, Bp. 194o.nov. 1-7. 44. sz. III. évf. 18. lap

Zichy Mihály festö M.D.K.

1881- 1882 a Kaukázusban

Bizonytalan jövöjében egyetlen támasza az orosz kiadó számára készitendö Lermontov-illusztrációk,

Velencéböl Triesztbe megy ott hajóra szállva Görögország Törökország mellett utauik Ogyeszáig Maryvel.

Ogyeszából Szevasztopolon folytatta utját Tifliszbe,

ahová szeptember elején érkezett

Berkovits Ilona : Zichy Mihály .. Bp. 1964. 219. l. /.

M.D.K.

Zichy Mihály festö

Tifliszböl küldi haza " Gyere haza édesanyám" c. népdal- illusztrációját,

Pétervárra utazi.

Zsófi lánya esküvöjére hazavárják Zalára.

Ö azonban Pétervárra megy, ahol több megbizást kap.

A német császár tiszteletére rendezett vadászatokról készit rajzokat

•/ •

[illegible]witz Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 233.l.

Zichy Mihály festö

Emlékmüterveit beküldte az 1883- évi pjatyigorszki pályázatra.

1898 Petöfi apoteozisa.

Itthon a sajtóban megjelenik olyan hit, hogy a tervezett mesteriskola egyik vezetöje lesz.

az a terv is felmerül, hogy a Képzömüvészeti Társ. igazgatója lesz

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. . / . 231.

M.D.K.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964.

M.D.K.

Zichy Mihály festö

A Mary hercegnöhö készült 24 illusztrációja 1919-ben elad

dásra került az Ernst Mjzeum aukcióján .

Illusztrációk Lermontov lirai költeményeihez:

Terek ajándéka, A tengeri cárleány, A sellö, Az angyal,

Tamara cárné, A fogoly lovag, A kozák bölcsödal, A há-

rom pálma.

Terv Lermontov emlékmühöz

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 230-231.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964.

M.D.K.

Zichy Mihály festö

A gurzok nemzeti szentjének , Sznet Ninának a bodbijszki kolostorban levö sirboltját freskókkal akarta disziteni.

Illusztráció Lermontov: Korunk höse c. munkájához 190⁰-ban Anna Guszeva kiadásában ismételten megjeletm

Aa Mary hercegnö illusztrációi

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 227.1

·/.

Zichy Mihály festö

1882 élöképeket állit a régi gruz regéböl

Megtanul gruzul.

Az 1882-ben rendezett élöképek szolgának alapul a Rasztaveli-illusztrációkhoz,

Az illusztrációk rajzalbumát a gruz népnek adományozta.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 223-226.l

./.

M.D.K.

Zichy Mihály festö N.D.K.

Felkérik Rusztaveli eposzának illusztrálására,

Felmerül egy hazai kollektiv kiállitás terve, ha létre jön annak jövedelmét tehetséges fiatal magyar müvész részére ösztöndijul ajánlja fel.

A kaukázusi testörkozák ezred tisztejei lelkesen ünneplik.

Az ünnepélyröl rajzot készitett ./.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. p. 1964.

221 - 223 l.

Zichy Mihály festö

A Preobrazsenszkij ezred 200 éves évfordulójára rendezett ünnepélyekröl készit albumot. / 27 karton, 3000 rubel tiszteledijért/

1883 kiállitás a Mücsarnokban

ugyanez éveben ismét elvállaja a cári udvari festö állását évi 12ooo rubel fizetéssel , és 2ooo rubel lakbérrel

*/.

Darkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 234.l.

Zichy Mihály festö

1883-1888 ujra Pétervárott

Elsö feladata . mint cári udvari festönek a moszkvai koronázási ünnepségek megörökitése volt.

23 évet töltött Oroszországban

1887-ben svájci nyaralásakor járt idehaza.

Gyermekeivel Bécsben találkozott.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 234.l.

./.

M.D.K.

Zichy Mihály festö

1884-ben "séfi lányának munkásságáról irt beszámolójában következö munkáit emliti:

királykép,

lakadalmi kép,

Konstantin nagyherceg lakodalmi képe,

trónörökös nagykorusitását ábrázoló kép,

manöver -kép,

képek a cárnak a lengyelországi utról.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 234.l.

. / .

M.D.K.

Zichy Mihály festö

képek magánmegrendelésekre,

parlament teljes ülésének képe, mintegy 75 arcképpel.

Mary elhagyta pétervári házát.

Egy fiatal orosz tanitványa van most mllette Anna Guszeva, aki élete végéig kitart , s öregségében gondozója.

1885. megjelenek rajzainak egy diszes albuma / Études de femmes / a kiadvány kötését is ö tervezte. */.

*** Fiona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 234-235.

M.D.K.

Zichy Mihály festö

1885. A rózsa illat, rajz

1886. befejzetlen rajz, Ötvösmester mühelyében /

hátlapján : Koldus ok

Táj, akvarell / szántóföldek,

" " tengerpart festett fahézzal

Vázlatok a cár skjernyevicei utazásáról és a király-találkozórél /.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 235.l.

Zichy Mihály festö M.D.K.

1885. résztvesz morvaországban Kremsierben . a cár és Habsburg uralkodó találkozásán , az ünnepségekre is meghi-
ták és ott magyar diszruhát hordott, itt is rajzokat készitett,

elkiséri a cárt Finnországba , Kijevbe, Peterhofba. mindenütt vázlatokat készit, melyek a cár termeiben kerülnek.

Jelenleg III. Sándor udvarához tartozik. */.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 235-236.l

M.D.K.

Zichy Mihály festö

Hazaküldi az Aradi vértanuk albuma illusztrációit,

1888-ban mégegyszer megfesti az : Ábrnd a festékesláda fölött" c. képet.

Foglalkoztatja Musset: Tizian fia c. novellájának illusztrálása.

1887. Illusztráció Polonszkij: Vén sas c. verséhez

1885 nyarán már foglalkoztatják a Madách-illusztrációk

/ ,

Bernovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 236. l

M.D.K.

Zichy Mihály festö

A Madách -illusztrációk egy részét 1885-ben bemutatták a Mücsarnok öszi kiállitásán.

1887 Az ember tragédiájának diszkiadása illusztrációival 15 rajz ,

1888. II. kiadás már 20 illusztrációt tartalmaz
Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 236-237.l.

/

M.D.K.

Zichy Mihály festö

38 vázlat az Ember tragédiájához.

A Tragédia eredetei rajzait közadakozással vették meg a Nemz ti Muzeumnak .

1892-ben a hamburgi városi szinház vendégjátékként Bécsben bemutatta a Tragédiát a jelmezek rajzai után készültek.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 236-242.l.

. / .

Zichy Mihály festö M.D.K.

Dizsleteket is tervezett a "Tragédiához

1902 Zichy -kiállitás Pesten

Illusztrációk Az Osztrák-Magyar Monarchia irásban és képben c. kiadvány számára. :

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 243-244.l.

*/.

M.D.K.

Zichy Mihály festö

Pörosztó bajvivás,

Harcdöntö párbaj,

Szent-iván éji tüzünnep,

Tüzugrás, Gyermekavatás az ösmagyaroknál,

A holt vitéz és mennyasszonya,

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964. 244.l.

/.

M.D.K.

Zichy Mihály festö

Legénykoltögetés ösrégi halotti toron,

Attila lakomája,

Csaba utja,

A vizitündér és a királyfi,

Garabonczás deák és az árva gyermek

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. p. 1964. 244.l.

./.

- 120. 1.

M.D.K.

Zichy Mihály festö

1888 az Osztrák-Magyar Monarchia irásban és képben c. kiadvány illusztrációinak kiállitása a Műcsarnokban.

Megbizást kapott . hogy a kiadvány Jókai irását tartalmazó rész cimlapját készitse el.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. 4p. 1964. 244- 247

./.

Zichy Mihályi festö

Az Osztrák-Magyar Monarchia irásban és képben c. illusztrálására eredeti festményeket készitett, azokról készült metszet került a kiad ványba.

Az eredeti festményeket Bécsbe küldte, hogy ott azok bemutatásra kerüljeneke.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály ... Bp. 1964. 247. l.

/.

Zichy Mihály festö

1877 öszén kiállitása a bécsi Müegyletletben az Osztrák -Magyar Monarchia irásban és képben illusztrációiból.

Az árvák sorsa ., olaj, hazai jótékony célará , a Magyar Gazdasszonyok Egylete számára festette.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály ... Bp. 1964. 248. l.

./.

M.D.K.

Zichy Mihály festö

1887 juniusában Pétervárott egy rajzot is kéyzitett hazai jótékony célra / Segitség c. album a tüzkárosultak javára / Eperjse, Torócko és Nagykároly allegóriája

Szent Nina álma, olaj

1887-ben Tlepy a Képzömüvészeti Társulat nevében , régebbi olajfestményei eladási lehetösége felöl érdeklödik.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály ... Bp. 1964. 248-249. l

./.

M.N.K.

Zichy Mihály festö

Nem elárusitott képei Velencében vannak.

1887-ben Telepy arra kéri, hogy a magyar müvészek képeinek müncheni bemutatására küldje le egy müvét.

A kisértetek óráját ajánlaj fel.

1887 nyarán Svájcban tartózkodik ,

visszautazás közben hazalátogat.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály ... Bp. 1964. 250. l.

./.

M.D.K.

Zichy Mihály festö

Néhány napot Pesten töltött.

1885 elején elküldte Gruziába A tigrisbörös lovag-hoz készitett 34 vázlatát.

1888 Rusztaveli-illusztrációit bemutatják Budapesten a Mücsarnokban / ~~[illegible]~~

Berkovits Ilona: Zichy Mihály ... Bp. 1964. 250-252. l.

/.

M.D.K.

Zichy Mihály festö

Rsztaveli magyar nyelvü kiadásá 1917-ben jelent meg illusztrációival .

Orosz család c. akvarell-vázlat / 1888/

1888. a cárral Lengylországba vadászatra megy.

1888. müvei kiállitva Budapesten,

1887 öszén hirqdá jelenik, meg hogy Arayn-balladák ill. dolgzik

Berkovits Ilona: Zichy Mihály ... Bp. 1964.

253-256. l.

*/.

M.D.K.

- 128 -

Zichy Mihály festö

Az aradi Kölcsey- egyesület rajzot kér töle az

Aradi vértanuk albuma számára, / 1890/

Az albumba küldött két rajzának sokszorositásával a Kölcsey Egyesületnek megerősitését anyagi és szel lemi téren elömozditotta - az Egyesület hálája kifejezéséül 2500 Ft-ból álló Zochy-alapot létesit.
Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. p. 1964.

257-1 261. l.

• / •

M.D.K.

- 128 -

Zichy Mihály festő

Az aradi Kölcsey- egyesület rajzot kér tőle az

Aradi vértanuk albuma számára. / 1890/

Az albumba küldött két rajzának sokszorosításával a Kölcsey Egyesületnek megerősítését anyagi és szellemi téren előmozditotta - az Egyesület hálája kifejezéséül 2500 Ft-ból álló Zochy-alapot létesit.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Bp. 1964.

257-1 26bk. 1.

. / .

M.D.K.

Zichy Mihály festő

Illusztráció Vogl: Elveszett okmány c. elbeszéléséhez.

1892. A müvész és a modell c. kompozició

1891. Lermontov: Mary hercegnő c. müvéhez készitett 24 rajzot

Arany balladákon dolgozik,

1894-ben megjelenik a walwsi bárdok illusztrációja

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. p. 1964.

262. l.

./.

Zichy Mihály festő

Illusztráció 1891: Elveszett okmány c. elbeszélésé-
hez.

1892. A művész és a modell c. kompozíció

1891. Lermontov: Mary hercegnő c. művéhez készitett
24 rajzot

Arany balladákon dolgozik.

1894-ben megjelenik a walwsi bárdok illusztrációja

262. 1.

./.

M.D.K.

Zichy Mihály festő

1893 nyarán elkisérte a cárt a Krimbe.

73 rajzból álló krimi emlékalbumot készit, vizfestményt küld Jókainak 50 éves irói jubileuma alkalmából. / Ill. a Fegyvertelen c. elbeszéléshez/

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. p. 1964.
262. l.

7.

M.D.K.

Zichy Mihály festő

1895 karácsonyára készültek el az Arany-balladák ill.

1900-ban ujabb kiadás a balladákból.

1894. Pétervárott ünnepelték 50 éves jubileumát. / ekkor készíti szépiarajzát /

1895. a Nagypénteki Ref. Társaság kéri segitségét az elzülött gyermekek otthona felépitéséhez

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. p. 1964.

263-264. l.

./.

MDK.

Zichy Mihály

A Margitszigetre tervezett mellszobráról

MDK

Ziczy Mihály

A zalai Ziczy Mihály emlékmuzeumról

Müvészet 1968 febr.p.43.

N.D.K.

Zichy Mihály festő

Nagyobb méretü rajzot küld a jótékony célra.

/ Charitas/

A Zichy -család felkérésére a budavári Koronázó főtemplom Zichy-kápolnájába nagyméretü neogótikus szárnyasoltárt készit, ill az oltár ~zt. Imre életéből vett rajzait.

Breviarium eroticum, 58 lapból álló album.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. p. 1964.

/ 265é 266. l.

Zichy Mihály festő

Nagyobb méretü rajzot küld a jótékony célra.

/ Charitas/

A Z ichy -család felkérésére a budavári Koronázó főtemplom Zichy-kápolnájába nagyméretü neogótikus szárnyasoltárt készit, ill az oltár ~zt. Imre éle-téből vett rajzait.

Breviarium eroticum, 58 lapból álló album.

/ 265 266. 1.

Zichy Mihály festő M.D.K.

Székely Bertalan kérésere tanácsokat ad a millenáris kiállitás rendezésével kapcsolatban.
1875-ben ismerkedtek meg, szorosabb barátságot 1880ban kötöttek.

Müvészi ügyeinek itthoni kéviselője veje Flesch Tivadar / meghalt 1896/ Miklós fiát bizza meg ügyeinek képviseletével.

1895 telén influenzás volt

Berkovits Ilona : Zichy Mihály Bp. 1964.
267- 272 . l.

Zichy Mihály festő M.D.K.

1887. 24 Arany-ballad illusztrálását vállalta.

1896 végén Arany László közbenjárására a magyar állam megvásárolta a Nemzeti Muzeum részére az Arany-balladák rajzait.

Arayn László támogatásával ZICHY -szoba létesül

Rajuok a cár halála, a kronázás és a trónörökös születéseokor

Berkovits Ilona : Zichy Mihály Bp. 1964.

273- 286. l. ./.

Zichy Mihály festő M.D.K.

1898 telén ismét megbetegszik,
a kiadóhoz irt levélben lemond megbizatásáról a Petőfi illusztrációról.
Gyulai Pál 1899-ben , mint a Franklin Társ . egyik igazgatója felkérte Vörösmaty illusztrációk készitésére.

Vasárnapi puskások cimen cikksorozata jelenik meg a Vadászlapban

1900 telén a cár kiséretében Krimben tartózkodott. itt érte fia, Miklós halálank hire.

Berkovits Ilona : Zichy Mihály Bp. 1964.

301-3o6. l.

1898 telén ismét megbetegszik,
a kiadóhoz irt levélben lemond megbizatásáról a
Petőfi illusztrációról.
Gyulai Pál 1899-ben , mint a Franklin Társ . egyik
igazgatója felkérte Vörösmaty illusztrációk készi-
tésére.

Vasárnapi puskások cimen cikksorozata jelenik
meg a Vadászlapban

1900 telén a cár kiséretében Krimben tartózkodott.
itt érte fia, Miklós halálank hire.

301-306. 1.

Zichy Mihály festő M.D.K.

Rajzok a Garay-album számára. / Az obsitos /

A betyár nótája c. rajz

1897 . 70. születésnapja,

1897 karácsonyán megjeleni a Zichy-album.

1898. Budapesten meghalt bátyja Antal.

Petőfi János vitéz-éhez készit illusztrációkat

Berkovits Ilona : Zichy Mihály Bp. 1964.

287-300 l. . / .

Zichy Mihály festő M.N.K.

1900-ban fotográfia-albumban megjelenik Lermontov: Mary hercegnőhöz készített rajaa.

1899. Az Arany-balladák második kiadása.

1900. akvarell Puskin: Vizitündér c. verséhez.

1900-ban megirja végrendeletét, mükincseinek és saját alkotásainak örökösévé Anna Alexandrovna Guszevát teszi.

Borkovits Ilona : Zichy Mihály Bp. 1964.

307-.1. . /

Zichy Mihály festő M.D.K.

1901-ben kis unokája kérésére tréfás rajzot készit / Flesch Máriának , szeretett unokámnak/ két bóhocot ábrázol, amint egy nagy kerek dobon keresztül idomitott paripát ugratnak át.

1900-as évek eleje a nyiva c. folyóiratban megjeleneik A vőlegény-király c. karikaturája.

75. születésnapja előtt kiállitást kivántak rendezni Magyarországon.
A kiállitás 1902 febr. 2-án nyilt meg a Nemzeti Szalonban , ahol 81 müve került bemutatásra

Berkovits Ilona: Zichy Mihály ... p. 1964.
307. l. . / .

Zichy Mihály festő M.D.K.

Tárgyakások folynak az állam részéről 10 nagyobb festményének megvásárlására.

1902. Önarckép,

meghalt 1906 Febr. 29-én

Az oroszországi gyászszertatás után márc. 17-én érkezett a holttest Budapestre.
A Műcsarnokban ravatalozták föl, és a Kerepesi temető diszsirhelyén helyzték nyugalomra.

Berkovits Ilona: Zichy Mihály ... p. 1964.

308- 317. l.

Zichy Mihály festő M.D.K.

Felsorolt müvei a Nemzeti Galériában :
Koporsólezárás, vagy Az anya fájdalma. 1846,

Mentőcsónak / 1847/

Keresztlevétel, avagy Krisztus levétele a keresztről, / 1847/

Fogoly a börtönben /

Anyai gondok

Berkovits Ilona: Zichy Mihály ... Bp. 1964.

357. l.

Felsorolt művei a Nemzeti Galériában :

Koporsóleszárás, vagy Az anya fájdalma. 1846.

Mentőcsónak \ 1847\

Keresztlevétel, avagy Krisztus levétele a keresztről. \ 1847\

Fogoly a börtönben \

Anyai gondok

357. I.

Zichy Mihály festő K.M.K.

Felsorolt művei a Nemzeti Galériában :

Autodafé,

Bacchansnő, 1872,

Priaposz szobrának megkoszoruzása, 1875,

Erzsébet királyné Deák Ferenc ravatalánál

Enyelgő faunok, 1878,

A Démon fegyverei avagy A pusztitás géniuszának diadala, 1878,

Berkovits Ilona: Zichy Mihály ... Bp. 1964.

357. l.

Zichy Mihály festő M.N.G.

Felsorolt művei a Nemzeti Galériában :

Hulló csillagok / 1879,
A bor hatalama , 1879,

A kisértetek órája, 1880,

Courtisane avagy A modern szirén- Béke áldásai-
Nana,

Csábitás, agagy A daloló szirén,

A bünhődés avagy Az áldozat

Berkovits Ilona: Zichy Mihály ... Bp. 1964.

357. l.

Zichy Mihály festő M.D.K.

M. Nemzeti Galériában levő művei :

Orgia, / háborus veszteség /

Tanulmányfej, / fehér hálófökötővel /

Női tanulmányfej / zöld sállal /

Allegorikus kompozició

Apáca

Berkovits Ilona : Zichy Mihály .. p. 1964.

357. 1.

Zichy Mihály festő M.D.K.

M. Nemzeti Galériában levő művei :

Orgia, / háborus vesztesség /

Tanulmányfej, / fehér hálófökötővel /

Női tanulmányfej / zöld sállal /

Allegorikus kompozíció

Apáca

Berkovits Ilona : Zichy Mihály .. Tp. 1964.

357. 1.

Zichy Mihály festő M.D.K.

M. Nemzeti Galériában levő művei :

Önarckép "Ilyen legény voltam én 1840-ben, / 189

Keresztlevétel, 1846,

Hinta, ceruza,

Szerencsétlen kirándulás, ceruza, 1848,

Egy festő portréja, ceruza, 1849,

Vázlatlap fogattal, ceruza,

Berkovits Ilona : Zichy Mihály .. p. 1964.
357-358. l.

Zichy Mihály festő M.D.K.

M. Nemzeti Galériában levő művei :

Lóversenypály Pétervárott, ceruza,

Kártyázó katonák,

Táncosnő, 1853,

Richelieu és kedvese, 1856,

Ölelekező pár,

Cári udvari diszlakoma, 1856.

Berkovits Ilona : Zichy Mihály .. p. 1964.

358.1.

Lóversenypály Pétervárott, ceruza,

Kártyázó katonák,

Táncosnő, 1853,

Richelieu és kedvese, 1856,

Ólelekező pár,

Cári udvari diszlakoma, 1856.

358.1.

Zichy Mihály festő M.D.K.

M. Nemzeti Galériában levő művei :

Politikai karikatura, 1857,

Sirrablók avagy Halottrablás, 1858 ,

Vidám cimborák, 1865.

Fekvő nő,

Nevetés, avagy NEVETŐ FÉRFI/

Berkovits Ilona: Zichy Mihály p. 1964..

Berkovits Ilona : Zichy Mihály .. p. 1964.

358. l.

Politikai karikatura, 1857,

Sirrablók avagy Halottrablás, 1858 ,

Vidám cimborák, 1865.

Fekvő nő,

Nevetés, avagy NEVETŐ FÉRFI

358. 1.

Zichy Mihály festő M.N.K.

M. Nemzeti Galériában levő művei :

Festő állványa előtt, 1871.

Skóciai vadászat; A szarvast hazaszállitják, 187[illegible]

Zsidó mártirok,

Férfifej,

Bartánők, 1875,

Berkovits Ilona: Zichy Mihály [illegible]p. 1964..

Berkovits Ilona : Zichy Mihály .. [illegible]p. 1964.

358. l.

Zichy Mihály festő M.D.K.

A M . Nemzeti Galériában levő müvei :

Vera, 1875.

A Démon fegyvereihez: A Démon alakja

Nem tesz föl a lyány magában egyebet / Petőfi-illusztráció , 1880,
Talpra magyar / Petőfi-illusztráció / 1880,

Ősz elején, avagy Petőfi,

Birkamosás, / letét /

Berkovits Ilona: Zichy Mihály bp. 1964.

358. l.

M.D.K.

Zichy Mihály festő M.D.K.

A M . Nemzeti Galériában levő művei :

Szerelmespár / letét/

Falusi ház

Táj avagy Pétervár látképe

Táj / Lachta ? /

Tanulmánylap / lucifer ? / alakjával,

Az ember tragédiája illusztrációi

Berkovits Ilona: Zichy Mihály bp. 1964.

358. l.

Zichy Mihály festő M.D.K.

A M. Nemzeti Galériában levő művei :

1. Lucifer az Urral szemben,
2. A Paradicsomban,
3. Farao és a haldokló rabszolga,
4. Miltiades sorsa,
5. Lucifer felköszönti a halottat,

Berkovits Ilona: Zichy Mihály bp. 1964.

358. l.

1. Lucifer az Urral szemben,

2. A Paradicsomban,

3. Farao és a haldokló rabszolga,

4. Miltiades sorsa,

5. Lucifer felköszönti a halottat.

Zichy Mihály festő M.D.K.

A M . Nemzeti Galériában levő művei :

6. Istennek dicsőség,
7. Izóra bucsuja Tankrédtől,
8. Jó éjt,reggelre ne feledd a pénzt
9. Danton a nyaktilónál,
10. Keplerné légyottja,

Berkovits Ilona: Zichy Mihály MP. 1964.
358. l.

6. Istemmek dicsőség.

7. Lázra buccsúja Tankredtől.

8. Jó éjt, reggelre me felesd a pénzt.

9. Dertion a nyakkiönt.

10. Kepierre légyottja.

Zichy Mihály festő M.D.K.

A M. Nemzeti Galériában levő művei :

11. Londoni vásár,

12. Ádám az ürben,

13. Az eszkimó vendég,

14. Vége a komédiának,

15. Küzdj és bizva bizzál,

16. Pár ezredév guláid elássa,

Berkovits Ilona: Zichy Mihály, p. 1964.

358-359. l.

11. Londoni vásár,

12. Ádám az ürben,

13. Az eszkimó vendég,

14. Vége a komédiának,

15. Küzdj és bizva bizzál,

16. Pár ezredév guláid elássa,

358-359. 1.

Zichy Mihály festő M.D.K.

A M. Nemzeti Galériában levő müvei :

17. Atyám megkönnyülék,

18. Tankréd a pátriarka előtt,

19. Hagyjátok az anyának gyermekét,

20. Az édenkertnek egy késő sugára,

Avantandil és Nesztán-Daredzsán találkozása / Rusztaveli-illusztráció

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. -p. 1964. 359. l.

Zichy Mihály festő M.D.K.

A M. Nemzeti Galériában levő művei :

Éperjes, Nagykároly, Toróckó allegóriája, 1887,

A művész fényképe, maga rajzolta allegorikus keretben , 1894.

Kinizsi, 1895,

Arany János balladáinak illusztrációja

Az egri leány / 5 lap /

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Dp. 1964.

359. 1.

Zichy Mihály festő M.D.K.

A M. Nemzeti Galériában levő művei :

Ágnes asszony / 5 lap /

Bor vitéz / 7 lap/

Török B álint / 5 lap /

Szibinyáni Jnak / 4 lap /

V. László / 3 lap /

Berkovits Ilona: Zichy Mihály .. Kp. 1964.

359. l.

M.D.K.

Zichy Mihály, festő, grafikus
(1827-1906)

a romantika első jelentős magyar
képviselője. Kezdetben mint rendhivül te-
hetséges grafikus költeményer (Madách:
Ember Tragédiája, Arany balladár, Petőfi, Lermon-
tov, stb.) illusztrációival tünt fel. Hosszú évekeu
át az orosz cár udvari festője volt, majd Párisban
tünt fel szimbolikus, antiklerikális hifejezésű
festményeivel. Th. Gautier elismerő tanulmánya ne-
vét ismertté tette, de szabad-gondolkodása miatt nem
telepedhetett le saját hazájában.

Information Hungary, Szerk. Erdei Ferenc,

Akadémiai Kiadó, Bp. 1968. 918-920 old.
+ 1 k. a Hidavatáról.

M.D.K.

Zicky Mihály, festő

nevét, egy Zala megyei utazásával kapcsolatban emliti Jókai, ahol a rossz utak leirásának hosszú oldalakra terjedő humoros leirása után meglátja Zala helyiséget.

„Itt lakik Zicky Mihály a világhiru művész. Jobb helyet bizony nem találhatott volna, ha az volt a célja, hogy atelierjében háborítatlanul dolgozhassék, mert itt ugyan rá nem bukkan más, mint aki művészetének fanatikus tisztelője."

—. Jókai Mór: Magyarhon szépségei, Bp.1956. Magvető, 28-29. old.

MDK

Zichy Mihály

A Magyar Nemzeti Galéria, 1965.

Zichy Mihály, festő

M.N.K.

A Képtár Alapitó Egyesületnek az 1865.évi átrendezésekor már volt tőle ifjúkori képe. 289.o.

Fejős Imre:
A Magyar Nemzeti Múzeum története 1848-1944. 285.o.

Folia Archaeologica. XVII. 1965. Múzeumi Ismeretterjesztő Központ. Bp.

MDK

Zichy Mihály, festő

Közös magyar-grúz tv.-film készül a magyar művészről, akit elsősorban Rusztaveli Tigrisbőrös lovag-jához készített illusztrációi alapján ismernek a Szovjetunióban.

— : Hír

8

Népszabadság, Bp. 1968. márc. 1

M.D.K.

Zicky Mihály, festő

Egy 1889. jan. 27-én Szentpétervárott ceruzával sebtében írt ismeretlen levelét közli a szerző, melyben Zicky Géza zongoraművésnek különböző befolyásos udvari emberek neveit közli. A level annyiban érdekes, hogy erősen kiérződik belőle Zicky Mihálynak a „cári paramesza csuszó-mászó Gesindel" vagyis az egész udvari élet iránti megvetése.

Móra Magda: Zicky Mihály levele

Fejér megyei Szemle, 1964 . 1.sz. 93-99.old.

fölépítése. Innen temették s a ki ott volt a temetésén, meggyőződhetett: milyen közszeretetben és közbecsülésben részesült ez a fáradhatatlan, nagy eszű, szilárd jellemű férfi. Volt benne egy szemernyi a régi jó táblabiróból. Puritán, igazi parlamentáris ember, a ki csak az érvek előtt hajolt meg, de ezek előtt aztán habozás nélkül kész volt meghajolni. Életelevensége egy perczre se hagyta pihenni. Nem okosan élt — mondták sokan — mert nem kímélte magát. Folyton dolgozott és nagy eredményeket ért el.

A jogászegylet feladata lesz: Győry Elek élet- és jellemrajzát részletesen megiratni. Vavrik Béla, a jogászegylet kitünő elnöke, bizonyára gondoskodni fog, hogy ez mielőbb megtörténjék. *V. A.*

A ZICHY-KIÁLLÍTÁSBÓL.

A pusztítás szellemének győzelme egyik legnevezetesebb olajfestménye Zichy Mihálynak. Nem annyira a színekkel hat, hanem merész tartalmával és forrongó részleteivel. Vörös fényben lángol az égboltozat, mintha tűzvész pusztítaná a földet. Szárnyas ördögi alak lebeg a felhőkön, a melynek kezeintése diadalmasan megparancsolni látszik mindent, a mi történik. Utána lebeg egy csábos női alak, a démon szolgálója, a hiuság, a becsvágy és talán a mámoros képzelődés szimboluma. Romlás, öldöklés, nemzetek harcza kél a két alak nyomán. Történelmi, erkölcsi, emberbaráti bölcselet eszméit izgatón hirdeti a művész. A földet elesettek testei és koponyák, rég idők óta senyvedők maradványai borítják. Két nagy háború dúl a kép két oldalán. Balra az orosz-török háború, vad fanatizmussal. Az alak, a ki magasra emeli a kettős keresztet, II. Sándor czár; előtte a másik, a ki egy törököt lő le, Szkobelev tábornok képét viseli. A kép tulsó oldalán a franczia-német háború elesettjei és a koponyák közül emelkedik ki Vilmos német császár, a volt porosz király, császári trónusával, fején a császári koronával. Éles czélzattal festette ide Zichy a pápát is, IX. Piust, kinek trónusa a koponyák közt áll. Haragosan ül ott tiarával fején és magasra emeli baljával szent Péter kulcsait, míg jobbja görcsösen szorítja trónusa karját. A megváltás és az emberszeretet jelvénye, a kereszt ott hever a koponyákon. De hátul virrad, fényesedik a levegő, s fölismerhető a távolban Krisztus alakja, a ki már közeledik. Ugyanott a köztársaság frigiai süveges alakját is fölismerhetjük. Megható a kép középső része. Legelől egy szenvedő özvegy kis gyermekével. A kép elején egy fiatal ember rohan a démon után, viszi a harczi láz; felesége elébe vetette magát, elébe tartja kis gyermekét. A férfi eltakarja arczát, nem látja a családot, a furia hajtja ellenállhatatlanúl.

«*A költő és halál*» a kisebb rajzok közül való. (A halhatatlanságról ábrándozó költő mellett a kérlelhetetlen halál.)

«*A démon*» az orosz költők illusztrációjának egyik szép darabja, Lermontov hasonló czímű költeményéhez. Képünk azt a jelenetet ábrázolja, midőn a Démon lázas szerelmi vallomás után, a melyben fájdalmait, vergődéseit elpanaszolván, csodás igéretekkel önfeledt mámorba szédíti az önmagával s ártatlanságával vivódó Tamárát s karjaiba vonva.

«. . . megérinti halkan
Hő ajakával ajakát.
Tamárát vad tűz járja át
Megesd, de el-elful beszéde
S mind csábítóbb hang csalogatja,
Hatalmas szempár néz szemébe . . .
Ég tőle . . . S a Démon alakja
Handzsárként villog rá az éjből.
Óh jaj! Már győzött a gonosz,
A gyönge szívbe kéjre kéj dől
Halálos méreg áradoz . . .
Hosszú, kinos, rémes sírám
Tör át a néma éjszakán, —
Csupa szerelem, csupa vád, gyász,
Csupa mámor, szilaj, buja . . .

ANGOL ŐRHÁZ.

Reménytelen végső sovárgás,
Egy ifjú élet búcsúja.

«*A szibériai fogoly*» újra azt mutatja, hogy a czárok udvari festője milyen szabadon gondolkozik és a mit érez, le is rajzolja. «*Bál az orosz udvarnál*» a művész ama tömérdek rajzaiból való, melyekben az orosz udvar ünnepélyeit, eseményeit évtizedek óta illusztrálja.

ŐRHÁZ-RENDSZER A DÉL-AFRIKAI HÁBORÚBAN.

Kevés háború volt a világon, a mely olyan nagy területre terjedt ki, mint a dél-afrikai angol-boer háború. A két megtámadott ország területe másfélszer akkora, mint Magyarország s ha ehhez még hozzá számítjuk a Fok-gyarmat fellázadt vidékeit, akkora területről kell beszélnünk, mint az egész Osztrák-Magyar Monarkhia. A háború ez idő szerint különben főkép Oranje területén folyik, a hol az angolok egész különös módját találták ki a rendkívül könnyen mozgó, minduntalan ki-ki sikló boerok leigázásának. A nehezen járható, gyéren lakott területen csakis vasuttal lehet nagyobb tömegeket szállítani s csakis túlnyomó nagy tömegekkel verhetik le a boerok elkeseredett ellenállását. Ezért a vasutakra okvetetlenül szüksége van az angoloknak s azoknak védelmére mindent elkövettek. Valószínűleg innen fejlődött ki az a rendszer, a melyet most némi sikerrel alkalmaz Kitchener lord.

Ez a rendszer abban áll, hogy a vasutak mellett, de meg azokon kívül is gyorsan felállítható és jól védelmezhető őrházakból elzáró vonalakat építenek. Ezek az őrházak vagy blokk- házak körülbelül másfél kilométer távolságra egymástól épülnek fel s legtöbbször összekötik egymást tüskés drótkerítéssel, a melyet nem lehet a nélkül elszakítani, hogy fel ne lármázza valami jelzőkészülékkel a két blokk-ház őrségét. Valamennyi őrház össze van egymással telefonnal kötve. Mintegy négyezer ilyen apró erődöt építettek már eddig s még több ezer van építés alatt. A boerok ugyan gyakran keresztül törték ezeket a kordonokat, de állítólag mind gyérebb és gyérebb lesz az ilyen támadás sikere, habár Dewet legújabb sikeres kirohanása ismét kérdésessé teszi, hogy csakugyan olyan jó-e az őrház-rendszer, a mint hiresztelik? A blokk-házak egyenként mintegy 1200—2000 koronába kerülnek, de miután minden blokk-házban legalább 10 katona tartózkodik, rengeteg katonaság kell ezen kis erődök őrzésére. Igaz, hogy egy ilyen őrházat 12 angol katona és 20 benszülött nyolcz óra alatt felépít, de azért ehhez is idő és ember kell. A blokk-ház hullám-lemez-vasból készült ház, a melyet kőburkolat véd meg a puskagolyóktól, s a melyben víztartó-medencze s egy hétre való élelem van. Az őrházaknál katonákon kívül kutyák is teljesítenek őrszolgálatot.

Igaz, ha a boeroknak ágyújok volna, teljességgel semmit sem érne ez a rendszer, így azonban kétségtelen, hogy nagyon megneheziti a boerok mozgását. A legjelesebb hadvezérek csekély számú seregei, a mint térképünkön lehet látni, meglehetősen be vannak kerítve s a háló körülük mind szorosabbra és szorosabbra huzódik. De még ha sikerűlne is a dolog, ugyancsak nagy kitartásra és óriási áldozatokra lesz még szükség az angolok részéről. Hisz a mit térképünkön lehet látni, az eddig bekerített terület

Magyar Hírdető
SAJTÓFIGYELŐ
Bp. V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

1967 OKT 21.

NAPLÓ (VESZPRÉM)

A NAP KEL 6,11, NYUGSZIK 16,46 ÓRAKOR.

A HOLD KEL 17,53, NYUGSZIK 9,20 ÓRAKOR.

1021

140 ÉVE.

1827 október 21-én született Zichy Mihály világhírű festőművész. Páratlanul eredeti tehetség volt. 1847-ben a cári udvarba került, mikor azonban a cári katonai hatalom — mint az osztrákok szövetségese — leverte a magyar szabadságharcot, otthagyta az udvart. A hetvenes években Párizsba költözött, majd Budapestre jött. Itthon, látva, hogy következetesen mellőzik, visszautazott Oroszországba, ahol haláláig dolgozott. Műveit rajzbeli tökéletesség, filozófiai mélység jellemzi. A bájos kis rajzoktól a nagyméretű történelmi olajfestményekig, a piktúra számos ágát művelte. Csodás tehetsége mindvégig folytonos emelkedést mutatott. Képein a szín csak járuléka a — művészeti problémát teljesen kifejező — rajznak. Könyvillusztrátoraink közül az első helyen áll.

Petőfi Színház

ányom,

SÁRZÓ ÖDÖNNÉ

sz. Pósta Erzsébet

temetésén megjelentek, sírjára koszorút, virágot helyeztek. Külön megköszönöm az Ingatlankezelő Vállalat vezetőinek és dolgozóinak, valamint a Béke téri iskola tanárainak és tanulóinak részvétüket.

Sárzó Ödön és gyermekei
(198)

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönetet mondok mindazoknak, akik felejthetetlen férjem, szerető édesapánk, drága fiam és jó testvérünk,

KOCSIS ISTVÁN

temetésén megjelentek, koszorúval, csokorral és részvétükkel mély fájdalmunkat enyhíteni igyekeztek. A veszprémkülsői fűtőház dolgozóinak és a Veszprémi Ének-Zenei Általános Iskola VIII. osztályának külön köszönetet mondunk együttérzésükért. Bánatos felesége és a gyászoló család. Sóly
(232)

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

1967 OKT 21.

Dolgozók Lapja

Zichy Mihály

JÓ REGGELT!

1967. október 21. szombat

Orsolya napja

110 éve, 1827 október 21-én szü-
letett Zichy Mihály világhírű
festőművész. Páratlanul
tehetség volt. 1847-ben a cári ud-
varba került, mikor azonban a
cári katonai hatalom, — mint a
osztrákok szövetségese — leverte
a magyar szabadságharcot, ott-
hagyta az udvart. A hetvenes
években Párizsba költözött, majd
Budapestre jött. Itthon látva,
hogy következetesen mellőzik,
visszautazott Oroszországba, ahol
haláláig dolgozott. Művei rajz-
beli tökéletesség, filozófiai mély-
ség jellemzi. A bájos kis rajzok-
tól a nagyméretű történelmi
olajfestményekig, a piktúra szá-
mos ágát művelte. Csodás tehet-
sége mindvégig folytonos emel-
kedést mutatott. Képein a szín
csak járuléka a — művészeti
problémái teljesen kifejező —
rajznak. Könyvillusztrátoraink
közül az első helyen áll. Híres
Petőfi, Arany, Madách, Lermo-
tov, Byron, Goethe, Russzavel-
ij, Gogol és Hugo műveihez ké-
szített zseniális illusztrációival
örök emléket állított magának.

A T
az egyik pont megszerzésében

Nem volt zavartalan a Tatabányai Bányász labdarúgó csapatának felkészülése az MTK elleni mérkőzésre. Mint már korábban jelentettük, Solymos eltörte a kezét, s így játékára bizonytalan ideig nem lehet számítani. Hári László edző helyettesítésére Kovács II-t jelölte ki.

Hétközben az Esztergomi Vasas csapata ellen játszottak edzőmérkőzést Tatabányán. Hári mester elmondotta, hogy elégedett az edzőmérkőzésen tapasztaltakkal. Különösen a balszárny jeleskedett, Csernai és Deli sokat és jól mozgott a pályán. Szabó is nagy kedvvel játszott, egymaga öt gólt rúgott az NB II-es csapat hálójába. Rajta kívül Csernai és D

helyezés reményében mindent elkövet, hogy a tatabányai fiúk tervét meghiúsítsa.

A csapat egyébként Wottava játékvezető sípjelére a következő összeállításban lép a Hungária körúti pályagyepszőnyegére: Gelei — Lévai, Laczkó, Juhos, Horváth, Locker, Szabó, Bencze, Kovács II, Csernai, Deli.

Sajnos, Kovács I makacs sérülése még mindig nem jött rendbe így játékára továbbra sem lehet számítani.

Újság még az, hogy Szepesi Gusztáv sikeres operációja után máris elhagyta a pécsi kórházat, s újra Tatabányán van. Természetesen hosszú időbe telik, amíg elkezdheti a speciális edzéseket, s csak

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

ZALAI HÍRLAP

Zichy Mihály

1900 MAR 6

festő

1021

ZICHY MIHÁLY

(1827–1906)

HATVAN ESZTENDŐVEL ezelőtt hazájától távol halt meg a XIX. századi magyar képzőművészet egyik legérdekesebb, műveivel ma is ható mestere.

Az ősi Zichy-család elszegényedett, és nem grófi ágának leszármazottja volt. Zalán, Somogy megyében, *1827 október 14-én* született. Már egészen fiatalon az elhivatottság érzésével rajzolt. 15 éves korában Pesten, az idetelepedett velencei *Jacopo Marastoninál* tanult festeni. (*„Marastoni szította lángra a pislogó parazsat"* írta egy öregkori levelében). De mint az akkori ifjúságot — nemcsak a művészet érdekelte: festőnövendék társaival négyesben merényletet tervezett a Pesten tartózkodó zsarnok Metternich elen. Művészi tanulmányait a bécsi művészeti akadémián folytatja, ahol hamar feltűnik rajztehetségével, és a legnevesebb akkori bécsi művész, *Waldmüller* tanítványa lesz. Amikor a „rebellis" Waldmüllert eltávolítják a bécsi művészeti akadémia tanári karából, Zichy követi mesterét, akinek nemsokára már segédje a magániskolájában. A 19 éves művészre *Mentőcsónak* című festménye felhívja a művészeti körök figyelmét.

Oroszországi tartózkodása alatt bontakozott ki tehetsége, amelyre nagy hatással volt a haladó orosz művészet és irodalom. *Fogoly a börtönben* című, ekkor festett képéről nem kétséges, hogy az a cári önkény és elnyomás elleni tiltakozásként, az orosz forradalmárok dicsőítésére készült.

Düsseldorfban ismerkedik meg és köt barátságot Munkácsy Mihállyal. 1874-ben elköltözik Oroszországból hazatér, majd Munkácsy nyomában Párizsba utazik. Ott nyíltan vehet részt a társadalmi haladásért folyó küzdelemben, nemcsak művészetével, hanem megmutathatja szervezési képességeit is a párizsi magyar munkások és iparosok egyesületében, amelynek elnökévé is megválasztják.

MŰVÉSZETE Párizsban mind erőteljesebben mutatja meg Zichy antiklerikális meggyőződését *(Autodafé)*, azután, a boszniai okkupáció idején hatalmas méretű kompozícióban *(A Démon fegyverei)* fejezi ki tiltakozását a háború borzalmai ellen.

Közben állandó anyagi gondokkal küzd. Mégis ekkor alkotja remekművű *Faust-illusztrációit* és oroszországi megrendelésre elkezd dolgozni *Lermontov műveinek illusztrálásán.* E munkát hazatérve, zalai szülőházában folytatja újabb *Petőfi-illusztrációk* mellett, és közben új utazásra, a *Kaukázusba* készül. A haladó grúz értelmiség *Rusztaveli* eposzának díszkiadását tervezte, s Zichyt felkérték az illusztrálás munkájára.

A tigrisbőrös lovag illusztrációi már Oroszországban készülnek el. Ekkor és ott kezdi foglalkoztatni a művészt az új nagy terv: *Az ember tragédiája* illusztrálása. *Ez lett azután — Arany balladáinak, hasonlóképpen ma is közismert, megragadó illusztrációival együtt — Zichy Mihálynak legkiemelkedőbb munkája* De mi kegyelettel őrizzük meg utolsó nagy tervének, a *János vitéz* illusztrálásához készített remek vázlatait is. Ezek ugyancsak művészi egyéniségének nagy erejéről, a nép és a haladó eszmék melletti állásfoglalásáról tanúskodnak.

Murányi-Kovács Endre

Olvasónaplómból

Tudósítások a szov

SOKSZOR ÉS SZÍVESEN mondogatjuk: az irodalmi műfajok közül a líra előnye, sőt majdhogynem kötelessége, hogy mozgékonyan reagál a kor problémáira, gyorsabban, mint a nehézkes, terjedelmi okok miatt is lassúbb próza.

Az utóbbi években azonban mintha szerepcsere jeleit figyelhetnénk meg. Az elsokasodó kisregények, a nagyobb lélegzetű elbeszélések ugyanezzel az igénnyel, a kor kérdéseire való gyors és mozgékony reagálás szándékával *is* íródnak, vagy legalábbis jelentős hányaduknál figyelhető meg ilyen irói törekvés. Va-

mű építészből lassan r
dogmatikus, emberektől-
től elszakadt, gyanakvó, b
tait is megtagadó bürok
a személyi kultusz éveine
pikus figurája, aki hagyván sodortatni magát az árral, egyszercsak maga lesz az ár, mely másokat sodor. Nyikulin sem kendőz, rányitja a szemünket erre a félelmetes elembertelenítő folyamatra, de úgy, hogy már ebben a folyamatban megmutatja a tisztultabb, emberibb, a dogmatizmussal leszámoló erők-emberek küzdelmét.

MINDKÉT REGÉNY színvonalas mű, és a fentebb említett tartalmi vonatkozások jóformán csak jelzik mibenlétét. Mind Nyikulinnál, mind Kuznyecovnál ugyanis a *hogyan* dönti el a regények sikerét. Ebben a *hogyan*-ban egyaránt benne van a negatív és pozitív jelenségek arányát biztos kézzel vegyítés képessége, a kitűnő jellemábrázoló erő, a stiláris eszközök, a regénytechnika korszerű formáinak alkalmazása, a gondolatiság igénye, a politikusság, egyszóval: mindaz a sok-sok összetevő, amiből végül regény, egyáltalán irodalmi alkotás kerekedik.

Érdekes, hogy Kuznyecov, aki *A legenda folytatása* című, néhány éve megjelent regényében a felbontottabb re-

dítéséért; Nyikulin ezzel a hőseit szinte körbejáró technikával több évtized eseményeit sűríti alig több mint két és fél száz kisformátumú oldalba. Ennyi hely is elég neki, hogy a rideg, embertelen vezetővé váló Kurbatov építész és családja történetét elmondja, felvillantson remekül sikerült portrékat, és megkeresse, miért lett ilyenné ez az ember, és a többiek, akik hozzá hasonló utat jártak végig.

Mindkét regény a küzdelem könyve is: a küzdelemé a tunya elmaradottság, a kisstílű egyénieskedés ellen, a küzdelemé a dogmáktól megszabadult, alkotókészségét kibontakoztató embertípus megteremtéséért. És mindkét regényben vannak olyan — hiába, így kell nevezni, mert ez a meghatározásuk — *pozitív hősök*, akikben egy kommunista erkölcsiségű embertípus jó vonásai az uralkodóak, noha távolról sem tökéletes félistenek. Az *Itthon*-ban Gálja, Volkov, a párttitkár, vagy Vorobjov, a kolhoz elnöke, az *Összeroppanás*ban Válja, Kurbatov felesége, vagy Maruszja, a lánya, vagy a fiatal építész, Sztunicin, és az öreg profesz-

LÓSPORT

Tanoda „gyengélkedve" is Könnyen nyert

Újból Wampetich György lett az első az Ürkocsis-versenyben

A hétköznap ellenére is nagyszámú néző előtt lebonyolított szerdai ügetődélután nagyjából reális eredménnyel végződött. A favoritok túlnyomó része jól viselkedett s olyan versenyekben is, ahol nem az elsősorban fogadott kedvenc haladt át elsőnek a célvonalon, a papírszámítás szerint úgynevezett *»reális esélyű«* ügetők végeztek a frontban.

A *Nemzetközi* versenyben *Tanoda* lett első *Adam the Harvester* (Fischer) és *Beki* (Marek) előtt, *Tanoda*, amelyről megírtuk a verseny előtt, hogy a hírek szerint nincs teljesen rendben, véleményünknek megfelelően is futott. Az első forduló után — minden különösebb ok nélkül — *galoppba* ugrott s *Feiser* hajtóművészetére volt szükség, hogy az ingadozó lovat újból egyensúlyba hozza. *Hogy ennek ellenére is könnyen nyert, azt annak köszönheti, hogy ellenfelei még rosszabbul szerepeltek, mint ő.* Az egykori derbynyerő *G. H. Robinson* ugyancsak *»gyengélkedett«*, *Csongor* mintha csak elfelejtette volna, hogy valaha is 24-es kilométeridőket is ügetett és ehhez viszonyítva ügetett a többi résztvevő is.

A *Kettesfogatú Ürkocsis*-versenyben *Wampetich* György adta újabb tanujelét a versenyhajtásra való rátermettségnek. A fiatal ürkocsis ez alkalommal az *Olympia—Reconira Romeo* fogattal győzött, mégpedig meglehetős fölényesen előzve meg a dr. *Pözel* által hajtott *Ellik—Ficsur II.*-t és a *Baksi—Emke* fogatot, amelyet Bródy János vezényelt. *Ahogy tegnap is láttuk, Wampetich Györgyre még sok szép siker vár a versenypályán.*

Erős küzdelem után lett első *Margit S.* (Kovács J.) a *Nemzetközi* hendikepben *Csalafinta* (Maszár I.) és *Csapláros* (Fischer) ellen. Az utóbbi időkben kettesfogatú versenyekben szaladgáló *Bajnok*-kancának, úgylátszik, jót tehetett a *»páros tréning«*, mert jó ideig tartó eredménytelenség után tegnap legjobb formájára emlékeztetően mutatkozott. De az is lehet, hogy a *Kettesfogatú* versenyek helyett *Kovács* János *tréning*-szisztémája és *finom* keze előnyös az ideges állat részére.

A *Kétévesek versenyében Marek* Károly könnyen győzött a favorit *Dudással*, ugyancsak meglehetős könnyen nyerte meg a *Nehaft* által ügyesen hajtott *Rollo* az *1:33-as alapú* hendikepet. Az *Ulica*-díjban *Muki* (Galla) kárpótolta gazdáját az *Őszi Nagy Hendik.pben* produkált rossz futásért, a *Görgényi*-díjban *Csakugyan* (Földi) lett első (igaz, hogy a győzelemhez hozzájárult, hogy a hároméves az út egy tekintélyes részét »pasz«-ban haladva tette meg) s végül említsük meg azt is, hogy az *1:36-os alapú* hendikepben *Maszár* Ferenc *Durcás* nevű ötévese aratott sikert, mineknutána előzőleg szorgalmasan gyüjtögette a helypénzeket.

A fiatalok hajtsanak egyenesen...

Az engedményes hajtók részére kiírt Csengő-díj eredményét az ügetőn meglehetősen szokatlan esemény zavarta meg. Alig értek a lovak a célba (mint az eredményből ismeretes, Tüzes lett első, Ballada II. a második, Gránát a harmadik), a Ballada II.-t hajtó Székely magasra emelt ostorral jelezte, hogy óvást akar beadni. A feltartás után a fiatal hajtó átadta lovát a BÜE egyik emberének, majd felsietett a toronyba, ugyanekkor megjelent az eredménythirdető táblán az »Óvás« táblácska.

Nem telt bele sok idő s megváltozott a befutó sorrendje. A nyerő Tüzest diszkvalifikálták, helyette Ballada II. lett a győztes, Gránát második, Őszirózsa a harmadik.

A versenyintézőség tehát helytadott az óvásnak, amelyet Székely segédhajtó kiszorítás miatt emelt a Tüzest hajtó Konta ellen. Hogy az óvás mennyire indokolt volt, azt bizonyítja az is, hogy Tüzes és Ballada, amelyek az utolsó fordulóban még a belső korlátnál ügettek egymás mellett, a célbaérkezés pillanatában egészen a pálya külső részén futottak, tehát nyilvánvaló, hogy a belül haladó Tüzes az állandó kifelé húzással akadályozta Balladát, amely ennek következtében nem tudott teljes lendülettel támadni. Az üggyel kapcsolatban volna egy szerény megjegyzésünk: a fiatalok tanuljanak meg egyenesen hajtani...

FERENC JÓZSEF KESERŰVIZ

AZ ÉSZAKAFRIKAI HADSZÍNTÉR

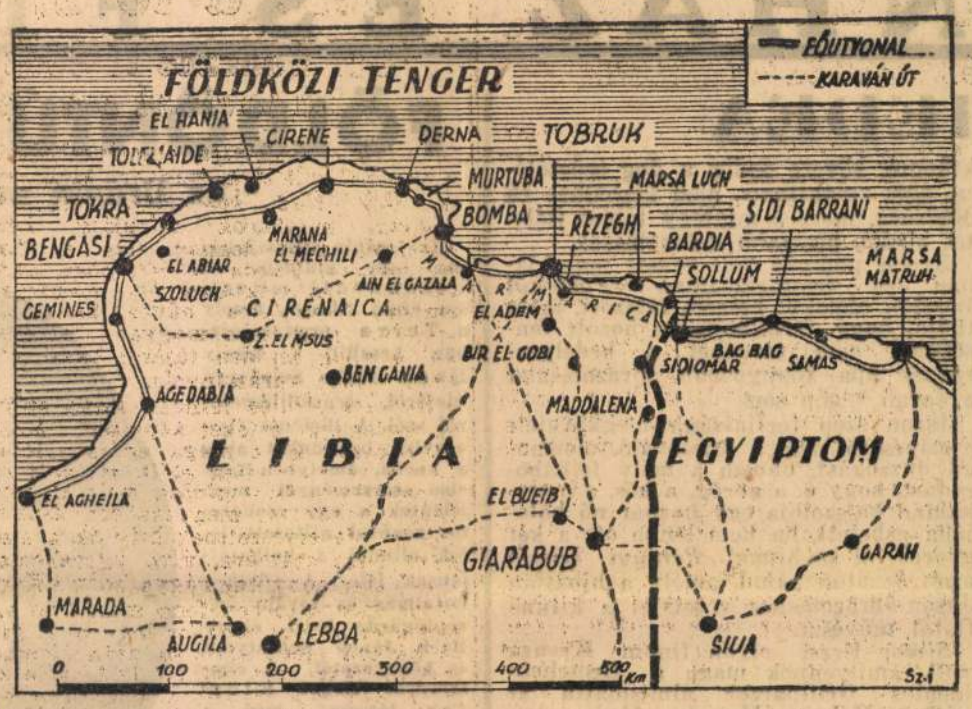

Magyar festő örökítette meg Kaukázus dicsőségét

A somogymegyei *Zaláról* 1841 telének elején Pestre jött fel egy ősi magyar nemzetség fia életepárjával, hogy *Tikos Alberttel*, a magyar biedermeier kedvenc festőjével megörökíttessék magukat az utókor számára. Magukkal hozták a tizennégyéves, szeuvedélyesen rajzolgató *Miska* fiúkat is, aki itt látott először festő-műtermet. Tikos uram nagyot nézett, megpillantva a fiatal *Zichy Mihály* rajzait. — *Téged Isten festőnek teremtett, fiam!* — kiáltott fel az elragadtatás hangján és ezzel *elindult hódító útjára a legsokoldalúbb magyar szellemek egyike.*

A pesti piarista gimnázium, *Marastoni* rajziskolája, *Waldmüller* bécsi műterme a fiatal *Zichy* első állomásai. Itt éri élete nagy sorsfordulója. 1848 nyarán Bécsbe jön *Mihály* orosz nagyhercegnek, a cár öccsének neje, *Ilona* nagyhercegnő, *Katalin* leányával. A betegeskedő leányka *Waldmüllernél* tanul festeni. Gleichenbergbe már *Zichy* kíséri el, mint rajzmestere. *Magukkal viszik Szent Pétervárra.* Itt éli át a szabadságharc diadalait és tragikus bukását. *I. Miklós* cár megkérdi tőle: — *Ön rokona annak a Zichy grófnak, aki Magyarországon seregeim mellett mint császári biztos működött?* — *Zichy* keze öbölbe szorul. — *Felség, megtagadok minden összeköttetést azzal az úrral.* — *Vagy úgy,* — feleli a cár — *ön magyar patrióta!*

Megválik az udvartól. Hamarosan visszahívják. Négy egymást követő cárnak lesz *udvari* festője. Közben éveket tölt Párisban. Örökbecsű alkotásokkal illusztrálja *Petőfi*, *Arany*, *Madách*, *Byron*, *Lermontov* költői alkotásait. Megfesti legismertebb képét: *Erzsébet királyné Deák Ferenc ravatalánál.* Ezernyi naplójegyzetszerű rajzot készít a cárok megrendelésére az orosz udvari életről. Ezt a színpompás életet hovatovább el sem lehet nélküle képzelni. Mindig és mindenütt *megmarad magyar hazafinak.* Magyar ruhában jár az udvari ünnepségekre. Illusztrálja az *Aradi vértanuk albumát.* Ecsetjével és írónjával ott van a cár legbizalmasabb környezetében. *Az orosz high life asszonyainak bálványa.* Mint ember és művész, mindenkit meghódít.

A 70-es évek végén a cár oldalán megjelenik egy katonai ünnepségen *Tifliszben*, Georgia fővárosában. *Baratoff* hercegnő és a világszép *georgiai* nők felkérésére a színházban élőképeket rendez. Bemutatja *Rusztavellinek*, a grúzok költőjének hősi époszát: *Tarielt, a párducbőrös lovagot* tíz képben. Csupa hercegnő és herceg szerepelt benne. Grúzia nemessége tombolva ünnepli.

Néhány év multva *III. Sándor* cárral ismét *Tifliszben* van. Grúz nemesek járulnak a cár elé: — *Felség, neked van egy híres művészed, nekünk van egy híres költeményünk: engedd meg, hogy ezt a kettőt összehozzuk. A Te nagy művészed maradjon itt köztünk néhány hónapig és illusztrálja a mi nagy költőnk művét: egy nemzeti díszkiadás számára.* — *Akarod?* — fordult a cár festője felé. — *Nekem nincs ellene kifogásom,* — feleli *Zichy.*

Így jegyezte el magát *Zichy* örökre a *Kaukázus dicsőségével!* Valóságos expedíciót szervezett. Keresztül-kasul bejárta hegyeit, völgyeit. Vázlatkönyvei megteltek vadregényes tájak, csodás szépségű embertípusok, fantasztikus fegyverek, ősi táncok rajzaival és a *magyar festő csakhamar olyan népszerű lett a vad kaukázusi hegyvilágban, mint Rusztavelli és hősei: Tamara* királynő és *Tariel.* Így születtek meg *Rusztavelli* magyar illusztrációi. Nemcsak a grúz nemzeti eposz díszkiadásában, hanem az európai tárlatokon is diadalt arattak ezek ezek a lélekbemarkoló rajzok. *A grúz nép hős fiának küzdelmeibe a nagy magyar művész beleálmodta a magyarság harcait* elnyomói, irígyei és ellenségei ellen...

A nagy magyar művészt 1889 nyarán *Vikár* Béla meglátogatta *Lachtában*, Szentpétervár mellett. A pétervári és gacsinai paloták és múzeumok ekkor már tele voltak Zichy műveivel. Ekkor buzdította Zichy Vikárt Rusztanelli eposzának *magyarra* fordítására. *Vikár Tifliszből hozatott Budapestre grúz nyelvmestert.* 1917-ben már a magyar könyvpiacon volt *Vikár* fordítása *Zichy* 26 remekbekészült illusztrációjával. Nem hiába vallotta *Müller* Miksa, a nagy német nyelvész, hogy a grúz nép: *turáni nép. Tariel és Toldi valósággal ikertestvérei két hősi nép költészetének, Zichy* rajzaiban pedig a legszeniálisabb művészi meglátásban ez a közös *turáni* lélek szól hozzánk.

Somogy ősi földjén, ahol ma is *Koppány* vezért emléke kísért, a csendes Zala községben ma is áll az ősi Zichy kúria. Valaha innen rajzott ki *Zichy Mihály* és bátyja, *Antal*, az író. Vitéz *Csicseri Rónay* Istvánné, a nagy magyar festő *unokája*, férjével, a jeles magyar katonával és politikussal nemes kegyelettel valósította meg itten a nagy magyar művész *Zalai Erek'yemúzeumát.* Itt őrzik Zichy *sokezer levelét és halhatatlan műveinek egy sorát.* A házat *Sidló* Ferenc készítette dombormű díszíti, ennek létrehozatalán *Kunffy* Lajos festőművész fáradozott. Zichy életét és művészetét pedig *Lázár* Béla, a Petőfi Társaság tagja örökítette meg napjainkban a nagy művészhez méltó díszműben.

A közelben van Zich község, a híres nemzetség ősi birtoka. Innen és a zalai *Zajkról* indultak valaha a *Zichyek* magyar sorsútjokra. Ennek a közel kilenc évszázados útnak dicső emlékét őrzi egy-egy *Zichy* nemes alakja. Karddal, művészettel, tudománnyal, államférfiúi bölcsességgel és a nemzetséget annyira jellemző mély vallásossággal szolgálták a hazát. P. E.

Januárban 750 ezer pengőt nyer az erdélyi nyereménykölcsön egyik tulajdonosa.

Göring megkapta a legmagasabb olasz hadikitüntetést

Berlin, november 27. *(Német Távirati Iroda.) Göring* birodalmi marsall fogadta *Marras* tábornokot, a berlini olasz nagykövetség katonai attaséját. Marras tábornok a Duce megbízásából átadta a birodalmi marsallnak az olasz király által adományozott Savoyai katonai rendjel nagyszalagját, *a legnagyobb olasz hadikitüntetést.* Átnyujtotta egyúttal a birodalmi marsallnak *a Duce sajátkezüleg irott levelét.*

A birodalmi marsall kifejezésre juttatta, hogy e magas kitüntetésben a felbonthatatlan német—olasz fegyverbarátság diadalmas jelképét látja. A két szövetséges nép éppen a mostani napokban, amikor afrikai földön kemény harcok folynak, különös büszkeséggel tekint fegyverbarátságára. *(MTI)*

Biztositották Szeged fa- és burgonyaellátását

Szeged, november 27. *(A Pest szegedi tudósítójának jelentése.)* Szeged közellátását a legnagyobb körültekintéssel biztositják az illetékes hatóságok. *Az egész téli idényre sikerült megszervezni Szegednek tüzifával való ellátását.* Az idény alatt mintegy *hatezer vagón* tüzifára van szükség, amelynek *legnagyobb része máris Szegeden van.* A hatóság *kötelezi a tüzifakereskedőket, hogy éppen úgy függesszék ki üzletükben a megállapított árakat,* mint ahogyan az élelmiszerkereskedőket kötelezték erre.

Ugyancsak a legteljesebben sikerült biztosítani Szeged *burgonyaellátását.* Az elmúlt hetekben volt egy rövid időszak, amikor bizonyos nehézségek jelentkeztek, de most már a termelők önként és nagy tételekben viszik be a városba a burgonyamennyiségeket, úgyhogy *az ellátás semmiféle nehézségbe nem ütközik.*

Személyforgalomkorlátozás az angol vasutakon

Amsterdam, november 27. *(Német Távirati Iroda)* Az angol alsóházban szerdán közölték, hogy az angol vasutakon az egész téli időre korlátozzák a személyforgalmat. *(MTI)*

RÁDIÓ

Csütörtök, november 27.

BUDAPEST I.: 12.00 Harangszó, Fohász, Himnusz. — 12.10 Katonazene. — 12.40 Hirek. — 13.20 Időjelzés, vizállásjelentés. — 13.30 Magyar nóták. — 14.30 Hirek. — 14.45 Műsorismertetés. — 15.00 Árfolyamhirek, piaci árak, élelmiszerárak. — 15.20 Szórakoztató zene. — 16.15 Ruszin hallgatóinknak. — 16.45 Időjelzés, hirek. — 17.00 Hirek szlovák és ruszin nyelven. — 17.15 Táncleczek. — 17.35 Fő.dmivelésügyi minisztérium előadása. — 18.00 A légierők fúvószenekara. — 18.35 Előadás. — 19.00 Hirek magyar, német és román nyelven. — 19.20 Rádiózenekar. — 20.15 Vigjáték. — 21.40 Hirek. — 22.10 Beszkár-zenekar. — 23.00 Hirek német, olasz, angol, francia és eszperantó nyelven. — 23.30 Hanglemezek. — 24.00 Hirek.

KASSA: 12.00 Budapest I. — 18.00 Előadás. — 18.20 Kassai vonósnégyes. — 19.00 Budapest I.

A magyar hadiüzemi munkásság rádión Köszönti a Kormányzót

Miklós napján, decemben 6.-án, amikor az egész nemzet szive a budai vár felé fordul, hogy köszöntse Magyarország kormányzóját, a magyar hadiüzemi munkások déli 12 óra 10 perckor külön műsor keretében üdvözlik vitéz nagybányai Horthy Miklóst. A névtelen magyar munkás a rádió hullámain küldi el köszöntőjét az ország első emberéhez s a zeneszámok között egy munkás, egy munkásnő és egy ifjú tanonc mondja el köszöntőjét.

HÁRY JÁNOS
PÁGER DAYKA
ELIT

SZINHÁZ ÉS FILM

AZ ÚJ MEDEA

Charlotte Wolter, O'Sullivan grófnő, a nagy német tragika kedvéért a bécsi Burgszínház a mult század hatvanas éveiben újra műsorára tűzi Grillparzer Medea-ját. (Alig pár éve volt akkor, hogy meghalt Rachel, a franciák klasszikus tragikája.) Pesten a Nemzeti Színházban a hetvenes évek végén Szigligeti igazgató adat elő elsőnek ókori tragédiát, Jászai Marival Sophokles Antigonéját. Jászai tragikumábrázoló ereje aztán divatba hozza az ókori írót vagy ókori tárgyat. Szigligeti utóda, Paulay Ede tovább műveli az antik-kultuszt, Jászai végigjátssza az akkor európai színpadokon divatos híres tragikaszerepeket s így kerül sor nálunk a nyolcvanas években a Medea-ra, amelyet a fiatal Ambrus Zoltán fordít magyarra.

Jászai révén Medea fontos fejezete a magyar színháztörténetnek, mint ahogy fontos korszaka az európai színház-történelemnek az a századvégi három évtized, amelynek során az ókor tragikuma eredetiben vagy klasszikus átköltésben uralkodott a színpadokon.

Medeát tehát a kultúrdivat hozta s egy nagy tragika színészi ereje tette állandó szereplővé a magyar színpadon. A korszak és egy zseni ajándéka volt.

S ime ma, amikor az idők nem divatoznak a klasszicizmust, amikor a nagyközönség s vele az ifjúság, a színház és az irodalom mindenkori legfőbb szerelmese, távolabb van a klasszicizmustól, mint Medea Korinthuszban kolchiszi barbár hazájától, amikor a könnyen fáradó mindenféle Muzsa a dolgok könnyebb végét szereti megragadni, akad egy magyar művésznő, aki a magyar színpadon az ókori tragikumot, a klasszicizmust, a századvégi nagy tragikák küldetését idézi.

Minden tiszteletünk ezért a művésznőé.

A Medea valójában német családi gyilkossági dráma, amelyet Grillparzer és a kor irodalmi divatja a klasszicizmus fenségébe burkolva ment meg a költészet számára. A vér versütemre patakzik és az iszonyatot a fenség fátyla takarja könnyedén. Grillparzer tehát kötelezővé teszi a mértéktartást és a fenséget. Minden Grillparzer-előadást az a veszedelem fenyeget, hogy a mértéktartás vérszegénységgé, a fenségesség unalommá fajul.

Nos. az Uj Magyar Színház előadásán nem unatkoztunk és nem találtuk Grillparzert üresnek, mint bizony megesik, ha rosszul játsszák. Mégis volna egy általános megjegyzésünk: Medeára, Jázonra, Kreonra, az amfiktüonok követére a fenség kötelező. A kolchiszi királylány, az aranygyapjú hőse, a korinthuszi király szinte istenek már (máskülönben Medea csak gyermekgyilkos anya volna, aki felrobbantja az utódjául kiszemelt leányzót s a báránybőrt vállára vetve, kezében karcsú en-tout-cas lándzsával hosszabb idegenforgalmi útra indul); az amfiktüonok követe pedig a Jog szószólója, nem »alakíthat«, nem kiabálhat rá Medeára, mert ő mintegy táblai ítéletet hirdet, hosszabb indokolással.

Kreon pompás volt zeuszi maszkjában és testtartásaiban *(Földényi* László), remekül beszélt, játszott, mert tudja, hogy természetesen hozott fenségéből nem tévedhet a kedélyesravasz apa könnyedebb ábrázolásába a darab végén sem.

Jázon szép férfiassága megköveteli a színésztől nem a fejcsóváló, mormogó duzzogást, hanem a mély felháborodást, hogy ő, a görög, a hős, a nagykaland hajszolója egy barbár nő hálójába eshetett, ha nem lenne ott a két gyerek, el se hinné! *Perényi* László azon az úton halad, amely a hibátlan Jázon-ábrázoláshoz vezeti el a kitűnő fiatal művészt.

Simor Erzsi olyan finom Kreuza volt, amilyennek maga a Gretchen-ideálos Grillparzer álmodhatta az alakot. *Halassy* Mariska Medea dajkája amúgy is kitünő szerepének egyéni reliefet adott erőteljesen nagyvonalú játékával és szép, telt szövegmondásával.

Peéry Piri, az új Medea, elérte azt, hogy magam, aki vagy huszonötszörharmincszor láttam Jászait Medeában, egész este csak kétszer gondoltam rá vissza, két kitörésnél, amelyet Jászai eldörgött lassú ütemben. Peéryből pedig fojtottan robbant ki. Ez nem összehasonlítás, csak jelzése a játékstílus különbözőségének, amelyet az tesz itt is, ott is egyénivé, hogy Jászaiban több volt az asszony, Peéryben több a nő. Vonzó megjelenés, aki mindjárt drámai és emberi érdeklődést kelt.

Felvonáskezdő festői modell-ülései megadják az elkövetkező jelenetek hangulati vezérmotivumát, a lírai s ezért a dráma kelleténél többet beszélő szöveget a realitásba kényszeríti belső heve, elevenítően illusztrálja mozdulatkészsége s szinte újra eljátssza az egész tragédiát rendkívülien lebilincselő arcjátéka, amely könnyen eléri a tökéletességet kevesebb forgatásával amúgy is kifejező szemének.

S ha most, a kor és művészi plebse ellenére műsoron tud maradni ez a most már igazán irodalomtörténetivé és Sophoklesékhez öregedett darab, emlékezzünk rá, hogy nem a kor divatja élteti klasszikus műsor tagjaként, hanem egy művészi akarat, egy művésznő alakítá a. S ha másként akarja a nagyúr, akit Grillparzer költői megrendüléssel tisztelt, a Sors, a művésznő babérkoszorújához még külön kell adni egy marékkal borostyánlevelet!

Laczkó Géza

U. i. Szerencsét kívánunk *Bánky* igazgatónak, mint rendezőnek is. *Básthy* kitűnő díszletei között *Baktay* jelmezei pompásan érvényesültek s a nagy színészi vállalkozás jeles segítői: *Alszegi* Lajos, *Márton* Sándor, *Serényi* Éva, *Losonczi* Zoltán, *Sorr* Jenő, *Koltay* Sándor, és ifjú *Seffelin* József.

FÖLDÖNTÚLI MUZSIKA

Az Uránia mai bemutatója

Az Uránia filmszínház ma este mutatja be Földöntúli muzsika című filmjét, amely a Terra produkciójában készült s amely Bach János Sebestyén életéről, zeneköltészetéről szól. A történet visszavisz bennünket abba a korba, amelyben Bach első szerzeményei megjelentek s egy csodálatos zenével átitatott lélek elindul a halhatatlanság felé. A filmben hatalmas és kiváló szereplőgárda kelti életre Bach János Sebestyént és környezetét. A címszerepet Eugén Klöpfer játssza, míg a többi szerepben Lina Lossen, Gustav Gründgens, Wolfgang Liebeneiner, Lotte Koch, Wolff Trutz, Gustav Knuth, Hermine Körner, Leny Marenbach, Johannes Liemann, Kamilla Horn, Sabine Peters, Ernst Dernburg és Lisolette Schaack játsszák. A Terra-film nemcsak óriási szereplőgárda minden posztjára állított odavaló színészt, de bőkezű áldozatkészséggel gondoskodott arról, hogy a legteljesebb mértékben érvényesüljön a kor rajza, a korhű beállítások, a környezet és az öltözékek s az az egész érdekes

LENY MARENBACH

és szép világ, amelyben Bach János Sebestyén ujjai alatt csodálatos melódiák születtek. A Földöntúli muzsika, mint az évad zenei csemegéje, ma este kerül bemutatóra az Uránia filmszínházban.

A SZERELEM GYÖNGYEI

Felújítás a Studióban

Sacha Guitry nagyhirű filmje, A szerelem gyöngyei, azok közé a francia filmek közé tartozik, amelyek megalapitották a francia film presztizsét. Uj stílust és új perspektivát adott a hangosfilmnek A szerelem gyöngyei, amelynek története hét gyöngyszem regényét pergeti le VII. Kelemen pápától VIII. Henrik, I. Ferenc, Stuart Mária és Napoleon életén keresztül történelmi korok és vándorutak emlékét keltve életre. A hét gyöngyből három ellűnik s a film második felében annak a felkutatása pereg le hallatlan izgalmaktól kísérve. A film főszerepét maga Sacha Guitry játssza, mellette Ernete Zacconi, Cecil Sorel, a Comedie Française tagja, Jaqueline Delubac, Arletti és egy csomó pompás francia színész. Ezt a bámulatraméltó nagy filmet ma este a Studio filmszínház újítja fel.

Muzsák muzsikája

Operett és jazz revü a Fővárosi Operettszinházban

Pénteken este félnyolckor premiert tart a Fővárosi Operettszinház, bemutatva Múzsák muzsikája című kétrészes hatalmas operett- és jazzrevüjét, amelyben a pesti színpadok legnépszerűbb sztárjai lépnek fel. Az első rész a klasszikus operettek legszebb jeleneteit eleveníti fel Ságl Halász László összekötő szövegével, káprázatos díszletek és kosztümök között, mintegy az operett fénykorának ragyogó cavalcadeját. E részben Honthy Hanna, Barabás Sári, Fejes Teri és Halmay Tibor a sztárja.

A második rész a jazz muzsika legragyogóbb alkotásait viszi színpadra, egy óriási rádiókészülék hangskáláján, ahol a jazz legszebb számai kelnek életre. Ebben a részben Karády Katalin, Fellegi Teri, ifj. Latabár Árpád és Chappynek, a pesti jazzkirálynak kislánya lép fel. A sztárok mellett Solthy György, Kelly Anna, Madarász László, Raffay Blanka, Pártos Gusztáv, Szondy Biri, dr. Sikolya István, Ignáth Gyula, Wessely Pál a Pécsi Öregdiákok és a Fővárosi Operettszinház tánckórusa játszik szerepet a revüben, amelynek kiállítása és rendezése látványos élménye lesz Budapestnek. A Múzsák muzsikáját Ihász Aladár rendezte és T. Török Emil vezényli. Az előadások a közlekedési nehézségekre való tekintettel este félnyolckor, vasárnap és ünnepnap délután pedig félnégykor kezdődnek.

Ma este *Tamás* Ilonka betegsége miatt a hirdetett *Don Juan* helyett a *Faust* kerül előadásra *Rösler* Endre, *Rigó* Magda, *Losonczy* György, *Horányi* Karola, *Szilvássy* Margit, *Jámbor* László és *Szomolányi* János szereplésével.

SEBASTOPOL PÁNCÉLOS

a Savoyban

Egy vörös népbiztos szerelmi drámája a Sebastopol páncélos című hatalmas film, amelyet hiteles adatok alapján rendezett Karl Anton. A véres vörös uralom ellen fellázadó cári tisztek izgalmas története játszódik le előttünk, a Sebastopol páncélos immár legendás történelmi regénye, amelyben ott érezzük magunkat a szovjet népbiztosok páncélos palotáiban, az ismeretlen tengerre kifutó Sebastopol fedélzetén, ahol a terjedő vörös uralom ellen szövetkeznek a nemzeti tengerésztisztek. A női főszerepet Kamilla Horn, a férfi szerepeket Teodor Loos, Fritz Kampers és Werner Hintz játssza a lebilincselően izgalmas, modern történelmi drámában, amelyet ma este a Savoy filmszínház mutat be.

A színházak mai műsora

OPERA: *Faust* (B. 8., ½7). — **NEMZETI:** *Mukányi* (XII., ½8). — **KAMARA:** *Törtetők* (¾8). — **MŰVELŐDÉS HÁZA:** Filmelőadás (4, ½7). — **VIG:** *Hazudj nekem* (8). — **PESTI SZINHÁZ:** *Tűzvész* (8). — **UJ MAGYAR SZINHÁZ:** *Medea* (8). — **ANDRÁSSY:** *Boldoggá teszlek* (8). — **MADÁCH:** *IV. Henrik* (8). — **FŐVÁROSI OPERETT:** Nincs előadás. — **PÓDIUM:** *Hol volt, hol nem volt* (½9). — **ROYAL REVÜSZINHÁZ:** *El Ksida* (½5, ½9). — **KAMARA VARIETÉ:** *Kubai kaland* (6, 9). — **KOMÉDIA:** *Hébe-hóba* (½9). — **BÁBSZINJÁTÉK:** *Istvánka* (8). — **ERZSÉBETVÁROSI:** *Hazudik a muzsikaszó* (½6, ½9).

Bűn és bűnhődés

Harry Baur **BELVÁROSI** Tel. 384-563

— **JÓZSEFVÁROSI:** *Az esküvődön én is ott leszek* (½6, ½9). — **KISFALUDY:** *Feketeszem éjszakája* (½6, ½9).

A mozik műsora

Rövidítések: Sz = Szombat. V Ü = Vasárnap és ünnepnap. M = Matiné

ADMIRÁL (353—707): **Egy tál lencse.** (Mindennap: 11 ½2 ½4 ½6 ½8 ½10.) — **ALKOTÁS** (355—374): **A végtelen út.** (¼4 ½6 ⅛8 ½10; V Ü ½2-kor is.) Vasárnap délelőtt 11 órakor: **Végtelen út.** — **ANDRÁSSY** (124—127): **Érik a gyümölcs.** (¾4 ½6 ½8 ¾10: V ½2 ½4 ½6 8 10.) Vasárnap d. e. 11 órakor: **Az üldözött.** — **ÁTRIUM** (154—024): **Egy éjszaka Erdélyben** (½6 ½8 ½10: Sz V Ü ½4-kor is). — **BELVÁROSI** (384—563): **Bün és bünhödés.** (Jobbterem: 4 6 8 10; V Ü 2-kor is: balterem: ½3 ¾5 ½7 ¾9). — **BELVÁROSI HÍRADÓ FILMSZÍNHÁZ** (181—244): **Acélutak** (kultúrfilm). **Legújabb hadiriportok. Magyar. Ufa. Luce és Fox híradók. A büvös szék** (szines rajzfilm). (Folyt. egyórás előadások 10—24 óráig.) — **BROADWAY** (422—722): **Az asszony, az orvos és a harmadik** (½4 ½6 ½8 ½10: Sz V Ü ½2-kor is.) — **BUDAI APOLLÓ** (351—500): **Egy tál lencse.** (½5 ½7 9: V Ü ½2 ½4 ½6 ⅛8 ½10.) Vas. d. e. 11-kor: **Tarzan győz.** — **CAPITOL** (134-337): **Ötödik hétre prolongálva! Ne kérdezd, ki voltam** (½4 ½6 ½8 ½10: V Ü ½2-kor is). — **CORSO** (182—818): **Mellékutca** (½6 ⅛8 ½10: szombat, vasárnap és ünnepnap ½4 órakor is.) — **CORVIN** (339—384. 138—988): Második hétre prolongálva! **Életre ítéltek** (5 ⅛8 ½10: szombat, vasárnap és ünnepnap ½8-kor is). Vasárnap délelőtt 11 órakor: **Dél csillaga.** — **DAMJANICH** (4?5—644): **Dankó Pista.** (½4 ½6 ½8 ½10: V Ü ½2-kor is.) — **DÉCSI** (121—343. 125—952): **Félvér** (½6 ⅛8 ½10: Sz V Ü ½4-kor is.) — **ELIT** (114—502): **Háry János.** (4 6 8 10: V Ü 2-kor is.) — **FÓRUM** (189—707. 189—543): **A szüz és a gödölye.** (⅛6 ⅛8 ¾10: Sz V Ü 3-kor is.) — **GLÓRIA** (427—521): **Egy tál lencse.** (½5 ½7 9: V Ü ½2 ½4 ½6 ½8 ½10.) — **HÍRADÓ FILMSZÍNHÁZ** (222—499): **Acélutak** (kultúrfilm). **Legújabb hadiriportok. Magyar. Ufa. Luce és Fox híradók. Donald udvarol** (szines rajzfilm). (Folyt. egyórás előadások 9—24 óráig.) — **HOMEROS** (496—178): **Perzselő szerelem.** (½5 ½7 9: szombaton ½1-től; V Ü ½2-től.) — **IPOLY** (292—626): **Érik a gyümölcs.** (½5 7 ½10: V Ü 2-kor is.) Vasárnap délelőtt 11 órakor: **Jöjjön elsején.** — **JÓZSEFVÁROSI** (131—316): **Egy tál lencse.** (¼4 ½6 ⅛8 ½10: vasárnap és ünnepnap ½2 órakor is) — — **KAMARA** (423—901): **Csákó és kalap** (Naponta 11 2 4 6 8 10 órakor). — **LLOYD** (111—994): **Végre.** (½4 ½6 ½8 ½10: V Ü ½2-kor is.) — **NÉPSZINHÁZ MOZGÓ** (137—244): **Végtelen út.** (¼4 ½6 ⅛8 ½10: V Ü ½2-kor is.) Vasárnap délelőtt 11-kor: **Vágyak asszonya.** — **NYUGAT** (121—022): **Alipang.** (½4 ½6 ⅛8 ½10: V Ü ½2-kor is.) — **ODEON** (122—785): **Egy tál lencse.** (½4 ½6 ⅛8 ½10: V Ü ½2-kor is.) Vasárnap délelőtt 11 órakor: **Rózsafabol.** — **OLYMPIA** (423—188): Harmadik hétre prolongálva! **Tilos utakon.** (Mindennap: 11 2 4 6 8 10.) — **PÁTRIA** (145—673): **Angyalvár börtöne.** (Mindennap: 11 2 4 6 8 10.) — **PHÖNIX** (426—326): **Három csengő.** (Mindennap: 11 1 3 5 ½8 ½10.) — **RADIUS** (152—098. 120—564): Második hétre prolongálva! **Egy éjszaka Erdélyben** (½6 ⅛8 ¾10: Sz V Ü ½4-kor is). — **RIALTÓ** (224—443): Második hétre prolongálva! **Halálhajó** (11 1 3 ½6 ⅛8 ½10). — **SAVOY** (146—040): **Sebastopol páncélos.** (½4 ½6 ⅛8 ½10: V Ü ½2-kor is.) Vasárnap délelőtt 11 órakor: **Csak egyszer élünk.** — **SCALA** (114—411): **La Conga.** (5 ⅛8 ½10: Sz V Ü ¾3-kor is.) — **TIVOLI** (225—602): **Egy tál lencse.** (¾4 ½6 ¾8 ½10: V Ü 11 és ¾2-kor is.) — **TURÁN** (120—003): **Összténc.** (11 ½2 4 6 8 10: V 11 2 4 6 8 10.) — **URÁNIA** (146—046): **Földöntúli muzsika.** (5 ⅛8 ½10: Sz V Ü ¾3-kor is.) — **VESTA** (222—401): **Az örök csavargó.** (11 ½2 ½4 ½6 ⅛8 ½10.)

VÉGRE Muráti Páger **LLOYD**

Zichy Mihály festő

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

CSONGRÁD MEGYEI HIRLAP

1021

...NAP 1966. ÁPRILIS 17., VASÁRNAP

Három cár szolgálatában

Emlékezés Zichy Mihályra

Halálának 60. évfordulóján nem esett túl sok szó a magyar képzőművészet egyik igen érdekes egyéniségéről, Zichy Mihályról. Ellentmondásosan és szélsőségesen értékelt személye és művészete egyaránt. Gyermekkora „a fenn az ernyő nincsen kas" látszatát őrző család légkörében telik el, később elhanyagolja egyetemi tanulmányait is, majd Bécsbe tanul. Itt is állít ki először akadémikus felfogásban készült műveiből (Mentőcsónak).

Életének nagyon is jelentős változását az orosz cári család szentpétervári meghívása és annak elfogadása hozza. Ez a fordulat egész életére kihat, hiszen ezt követő éveinek nagy részét hosszabb-rövidebb megszakításokkal Oroszországban tölti, három cárt szolgálva, udvari festőként.

Itt következik az újabb ellentmondás, mert Zichy ugyan a cárok udvari festője, aki gondtalan életet biztosító tisztes honoráriumért a díszebédek, körvadászatok és udvari bálak sorát rajzolja és festi le, közben pedig a társadalmi haladás, a felvilágosodás, a szociális igazság eszméje foglalkoztatja. Műveinek egész sora fejezi ki forradalmiságát és a társadalmi igazságtalanság fölötti ítéletét, felháborodását. Mindezt romantikus művészként nagy hevülettel, mély pátosszal mondja el. Határozottan állást foglal az ártatlanok és mártírok mellett, szenvedésük mélységének felmutatásával, humanista együttérzéssel. Az elnyomók kegyetlenségét, embertelenségét kendőzetlenül föltárja több munkájában is. E művek közül külön ki kell emelni az „Autodafé" a „Ius primae noctis" és a „Tivornya" című alkotásait.

Oroszországi tartózkodása néhány éves párizsi letelepedése szakítja meg. Ez művészi és emberi fejlődését illetően hasznos. Itt ismeri meg a pénz mindenhatóságát és romboló hatását. Ez után mond ítéletet a felett a társadalom felett, amelyben minden áruvá vált: az emberi tisztesség, becsület és az érzések is. („Szirén")

Párizsi tartózkodása ihleti a „Pusztítás géniuszának diadala" című magas szintű etikusságot tükröző, sokat vitatott, sőt botrányt kavart művének megfestésére is. A művet kiállítása után nem szakmai fogyatékosságai miatt támadták, hanem eszmei mondanivalója háborította fel a kor klerikális közvéleményét. Zichy e művében a háborútól elpusztított tájban, szétdúlt családi életek romján tépelődő, egymást gyilkoló emberek körébe helyezi tehetetlen aggastyánként a római pápát. A mű eredeti változatában a kép hátterében viszont a francia köztársaság glóriától övezett, szimbolikus alakja szerepelt.

Festményeinél is jelentősebbek azonban grafikai művei, és ezek között is illusztrációi. Leggazdagabban a magyar irodalom, nyomban ezt követően az orosz irodalom remekei ihlették meg, de a világirodalom számos kiemelkedő művét (Goethe: Faust, Byron: Don Juan stb.) szintén megjelenítette nem egy lapján. A magyar irodalomból egész sor Petőfi-vers, Arany-balladák, Madách: Ember tragédiája bizonyították kapcsolatát népe kultúrájával, melyet a távolság ellenére is ápolt. Az orosz irodalomból Rusztaveli és Lermontov művei vonzották leginkább. Illusztrációi közvetlenül a szöveghez, az irodalmi mondanivalóhoz kapcsolódnak. Nem asszociációkat indít el, hanem hűséges, de tegyük hozzá kongeniálisan hűséges képi ábrázolója, megjelenítője a mű gondolati lényegének. Fölényes rajztudása nemcsak a vonal biztonságával leg meg, hanem a lehelletnyi finom, gyakran a színesség hatását adó tónuseloszlással is gazdagítja munkáit.

Értékelésében, mint azt már jeleztük, ellentmondásokkal, szélsőséges ítéletekkel találkozunk. Így is jelentős művész, de bizonyos, hogy még nagyobb lett volna, ha sikerül megtartania kapcsolatát a magyar művészeti élettel. Szabadgondolkozása is közreműködött abban, hogy a magyar művészetpolitika akkori vezetői a magyar művészet fejlődésének nagy kárára egyáltalán nem törekedtek magyarországi visszatérésének elősegítésére. A hivatalos állásfoglalással szemben azonban számosan voltak már életében is, akik nagyra értékelték, többek közt díszalbum kiadása útján is. A halála utáni hosszabb hallgatást Bende szerényebb és Lázár Béla nagyobb igényű monográfiája töri meg. 1964-ben Berkovits Ilona tollából az eddigi legigényesebb, legátfogóbb, Zichy egész életművének értékelését megoldó és azt a magyar művészet fejlődésébe elhelyező monográfia jelenik meg. Szükség volt erre a műre annál is inkább, mert még ma is széles körűen elterjedt az a szakmai vélemény, mely elismeri Zichy brilliáns mesterségbeli tudását, ragyogó rajzkészségét, de nem érzi ezzel összhangban állónak művei tartalmi mélységét.

Az értékelés vitatottsága mellett is indokolt, hogy a magyar grafika egyik legnagyobb alakja halálának évfordulójáról megemlékezzünk és indítást adjunk az olvasónak a benne élő Zichy-kép és értékelés újabb átgondolására.

DÖMÖTÖR JÁNOS

Az MSZMP Központi Bizottságának 1966. május elsejei jelszavai

1. Világ proletárjai, egyesüljetek!
2. Éljen május 1, a munkásosztály nemzetközi harci seregszemléje!
3. Éljen és erősödjék a nemzetközi munkásosztály internacionalista összefogása!
4. Erősödjék a testvéri szocialista országok egysége!
5. Éljen a béke legfőbb ereje, az emberi haladás élén járó Szovjetunió!
6. Éljen és virágozzék a magyar és a szovjet nép örök barátsága!
7. Éljenek a világ kommunista és munkáspártjai!
8. Forró, testvéri üdvözlet az amerikai imperializmus ellen hősiesen harcoló vietnami népnek! El a kezekkel Vietnamtól!
9. Világ népei! Munkások! Parasztok! Értelmiségiek! Fogjatok össze az imperializmus ellen a békéért, a demokráciáért, a szabad emberi életért vívott harcban!
10. Testvéri üdvözlet a szabadságukért harcoló, az újgyarmatosítók ellen küzdő, függetlenségüket védelmező népeknek!
11. Világ dolgozói! Ne tűrjétek az imperialisták és bérenceik terrorját a kommunisták, a haladás és a nemzeti függetlenség harcosai ellen!
12. Éljen a szocializmus győzelméért harcoló magyar nép!
13. Éljen a IX. kongresszusára készülő Magyar Szocialista Munkáspárt!
14. Kongresszusi munkaversennyel előre az 1966. évi terv teljesítéséért!
15. Forró üdvözlet az építőmunkában élen járó munkásoknak, parasztoknak, értelmiségieknek!
16. Éljen és virágozzék szabad szocialista hazánk, a Magyar Népköztársaság!
17. Békét a világnak! (MTI)

A Luna—10 évi... a Hold k...

Eddig is számos új és érték...

* MOSZKVA — TASZSZ

Szombaton Moszkvában, a Tudósok Házában Msztyiszlav *Keldis*, a Szovjet Tudományos Akadémia elnöke sajtóértekezleten tájékoztatta a szovjet és a külföldi sajtó képviselőit a Luna—10 eddigi működésének előzetes eredményeiről.

Az akadémia elnöke elmondotta, hogy *a Szovjetunióban április 3-án felbocsátott Luna—10 mesterséges hold évekig megmarad.* A szputnyik aktív működésének ideje, vagyis az az idő, ameddig adatokat sugároz, ennél rövidebb lesz. *A Luna—10 visszahozatalát nem tervezték.*

Keldis kijelentette, hogy *a Hold körüli térség sugárzási erősségének foka lehetővé teszi a Vosztok-, vagy Voszhod típusú űrhajók ott-tartózkodását.*

Alekszandr Vinogradov geokémikus elmondotta, hogy a holdkőzet radioaktivitásának tanulmányozása fontos tájékoztatást ad a Hold jövőbeni gyakorlati meghódítása szempontjából. *A Hold felszínén a gamma-*

Koszigin Egyiptomba, Gromiko pedig Japánba látogat

* KAIRÓ, TOKIÓ — MTI

A MEN egyiptomi hírügynökség közli, hogy Alekszej *Koszigin* szovjet miniszterelnök május 7-én hivatalos látogatást tesz az Egyesült Arab Köztársaságban.

*

A japán kormány hivatalosan meghívta Andrej *Gromiko* szovjet külügyminisztert, hogy májusban látogasson el Japánba. *Siina japán külügyminiszter, aki decemberben járt Moszkvá-*

Még nem született döntés az osztrák kormánykoalíció kérdésében

Klaus kancellár kedden akarja bemutatni új kormányát

* BÉCS — MTI

Az Osztrák Szocialista Párt szombatra virradóra véget ért kongresszusa után valószínű, hogy a jövő héten újra a két nagy párt képviselőiből alakul meg a kormány.

A márciusi [illegible] óta **lényeges engedmények esetén vesznek részt a közös kormányban.**

Ezek a feltételek, amelyeket a kongresszus két ellenszavazattal elfogadott, a következők: 1. A párt biztosítékot kap, hogy a Néppárt az együttműködést nem [illegible]

MAGYAR TÁVIRATI IRODA
Külföldi Sajtószolgálat Főosztály
FIGYELŐSZOLGÁLAT
Budapest, VI. Dalszínház-u. 1.
Tel.: 227-651 és 227-488
Független Magyarország
1951 OKT. 29.

Zichy-kiállítás nyílik Budapesten

A jövő évben nagyszabású Zichy-kiállítás nyílik meg Budapesten. Az előkészületek már teljes erővel folynak: a Múzeumok és Műemlékek Országos Központja megtette a lépéseket annak érdekében, hogy a leningrádi és a gacsinai képtárban lévő, nagyrészt ismeretlen és többezer képet kitevő Zichy-gyűjteményt a kiállítás céljára és tartamára megkapjuk a Szovjetuniótól.

Kiemelkedő emberi és művészi élet munkája sorakozik fel a szovjetunióbeli Zichy-gyűjteményben. Mint művész, Zichy Mihály szembeszállt azzal az irányzattal, amely a művészet öncélúságát hirdette. »A festmény ne csak ábrázoljon, hanem mondjon is valamit« — írta egyik levelében. A »festett vezércikkek piktorának« nevezték el, mert képein kemény, szinte démonikus elszántsággal szállt szembe korának, a XIX. századvégnek minden vakhitével, megátalkodott babonájával és haladást gátló megkötöttségével.

Mint ember, harcolt az emberért egy embertelenséggel terhes korban: nem elmélete, hanem vallomása volt a jövőről. »Nem olyannak láttam a dolgokat, amilyenek voltak, hanem amilyeneknek lenniök kell s amilyenek lesznek.«

Zichy Mihály: Auto-da-fé

Küzdelme maga ellen ingerli a klérust: itthon Ipolyi püspök gáncsolja el, Párizsban a klérus nemzetközi szervezete indít ellene hajszát. Oroszországban telepszik le, ott dolgozik közel félszázadon át — »oda nem ér el a klérus keze«.

Fent közölt képe a középkori Szent Inkvizíció borzalmát marta bele a világ szemébe éppen akkor, amikor Spanyolországban a forradalomtól rettegő VII. Ferdinánd király visszaállította — a XIX. század végefelé! — ezt a szörnyű intézményt. A máglyára ítélteknek »bűnbánatuk jeléül« meg kellett csókolniok a feléjük nyujtott keresztet. De a kereszt áttüzesedett a lángokban, fellobbant a rádobott fátyol. A tűzben vergődő elítéltek a kín rémületével fordultak el az izzó kereszttől — »megátalkodottak« tehát s ezért sorsuk a lassú tűzhalál.

A zsarnokság álszent kegyetlenségét mutatta be ezen a képen Zichy Mihály, hogy félrelökje a kezeket, amelyek új máglyák tüzét akarták meggyujtani szerte a világon.

Bp. Bá

Megyeri-út, 24.000 né
Kamarás.
bp. Bástya: Gellér —
Börzsei, Lantos — Kovács
— Sándor, Hidegkuti, Pal
Kovács IV.
Bp. Dózsa: Henni —
Horváth, Sólyom — Fürjes
Egressi, Virág, Szusza, F

A Dózsa kezdi a ját
kariás szerzi meg a lal
IV-hez játszik. A szé
hatalmas lövését Henni
menti. A második percben Virág ki-
ugrik, a kifutó Gellér feje fölött át-
emeli a labdát, a már biztos gólnak
látszó lövést Zakariás a gólvonalról
menti.

A játék nagyarányú és magasszín-
vonalú. A 10. percben megszerzi a
Bástya a vezetést. Börzsei felszabadí-
tó rúgása jól száll Hidegkutihoz.

Hidegkuti a kifutó Henni mellett Sándorhoz küldi a labdát, s az apróltermetű szélső fejese a befutó Horváth lábát érintve kerül a hálóba. 1:0.

A 20. percben Hidegkutit mintegy 18 méterre a Dózsa kapujától buk-
tatja Várhidi. Kovács II. szabadrú-
gását szögletre mentik.

A 22. percben egyenlít a Dózsa. Tóth—Fejes a labda útja, a halósz-
szekötő hátrajátszik Fürjesnek,

s Fürjes mintegy 24 méterről hatalmas lövést küld védhetetlenül a háló balsarkába. 1:1.

A gól után tovább rohamoz a Dózsa. A 25. percben Egresi beadá-
sát Szusza lövi, Börzsei az utolsó
pillanatban ment szögletre. Ezután
feljön a Bástya.

Kovács IV. kap jó labdát, át-megy a Dózsa-védőkön, ügyesen begurít és a berohanó Hideg-kúti a hatosról a jobb alsó sa-rokba küldi a labdát. 2:1-re vezet a Bástya.

Ezután a Dózsa támad de a Bás-
tya-védelem mindent ment. Börzsei
áttörhetetlen akadályt jelent a Dó-
zsa belső csatárai számára. Lantos
is nagyszerűen játszik. Egy Bástya-
támadás során Kovács IV. elfut, hir-
telen Palotásnak adja a labdát, aki
egyből gurít vissza Kovács IV-nek,

Egyenlég

Bp. Honvéd—Diósgy

Diósgyőr, 10.000 néző. Vezette: Soós II.

Bp. Honvéd: Grosits — Rákóczi, Patyi, Bányai — Bozsik, Városi — Horváth, Kocsis, Budai I., Puskás, Babolcsai.

Diósgyőri Vasas: Károlyi — Pa-licskó, Kakuszi, Futó — Török, Pri-belszky — Nagy, Csorba, Salamon, Pesti, Vezér.

Sorozatos Honvéd-támadások után a 8. percben Puskás a kaputól mint-egy 14 méterre Kocsis elé játssza a labdát, s Kocsis 14 méterről nem hi-báz. 1:0-ra vezet a Honvéd. Gól után is állandóan a Honvéd támad. A 18. percben Puskás átadását Kocsis csuka-fejessel küldi a háló sarkába. 2:0.

Pompás küzdelmek a Vas

A Vasas Telefongyár motorszakosz-tálya vasárnap délelőtt a Városliget-ben rendezte mintegy 25.000 néző előtt idényzáró sebességi motorkerék-párversenyét. Minden géposztályban pompás küzdelem folyt. Eredmények: 100 kom sorozat: 1. Sóbujtó (Cse-peli Vasas), 2. Nagy (Cs. Vasas).

Szegedi Petőfi — Szegedi Honvéd 2:0 (1:0)

Szegeden a helyi rangadót nagy

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Zichy Mihály

SOMOGY MEGYEI NÉPLAP

1964 JUL 19.

Újra megnyílt a zalai Zichy Mihály Emlékmúzeum

A szerényen épült, egyszerű stílusú nemesi kúriák szép példája a Zichy család XVIII. században épült zalai udvarháza. Az emlékmúzeum megyénk nagy fiának, *Zichy Mihálynak* (Zala 1827—Szentpétervár 1906) állít emléket, aki több mint ötven esztendőn át (1847—1871; 1881—1906) volt az orosz cári család udvari festője.

A művész tervei szerint épített, egykori üvegházból átalakított műteremben és három szobában berendezett emlékmúzeumot többször átrendezték, utoljára ez év júliusában, a megyei és a helyi tanács támogatásával végzett teljes külső és belső tatarozás után. A művész regényes életét, eredményekben gazdag művészi, társadalmi és kulturális tevékenységét reprezentáló kiállítást július 19-én nyitotta meg a Somogy megyei Múzeumok Igazgatósága az érdeklődő nagyközönség előtt.

Láthatjuk a művész néhány világhírű festményét (*A bor hatalma, Az anya fájdalma, Kurtizán, Autodafé*), mintegy 25 rajzát és vázlatát, népszerű illusztrációinak reprodukcióit.

Az emlékmúzeum új elrendezésű anyaga segít megismerni Zichy Mihály életét, azt a környezetet, ahol magyarországi tartózkodása alatt képeit festette. Dokumentumok szemléltetik az első szentpétervári évek küzdelmeit, nagy írókkal és művészekkel való barátságát, a 70-es években a »Párizsi Magyar Egylet«-ben végzett szervező és karitatív munkáját, oroszországi működését.

Mint tudjuk, Zichy Mihály illusztrátorként is világhírű. Petőfi, Jókai, Arany, Puskin, Lermontov, Rusztaveli és mások műveihez készített illusztrációinak különféle kiadásaival is megismerkedhetünk.

A művész páratlan értékű, német, angol, francia, orosz és magyar nyelvű könyvtárának egy részét is bemutatja a múzeum. Bemutatja továbbá Zichy Mihály oroszországi, kaukázusi utazásai során gyűjtött néprajzi, iparművészeti, viselettörténeti és fegyvergyűjteményét.

Ezeket az emlékeket most külön szobában helyezték el. Különösen kiemelkedő jelentőségű és érdekes a halbőrből készült sámánruha, a gyöngyházzal és fémberakással díszített lő- és szúrófegyverek sora, egy bőrpáncél, az ázsiai uralkodójelvény meg a különleges keleti technikával készített és díszített használati és vitrindobozok.

Az emlékmúzeum falát a festő születésének 100. évfordulóján Somogy megye lakossága emléktáblával jelölte meg. Az emléktáblát *Sidló Ferenc* szobrászművész Zichy Mihályt ábrázoló bronz reliefje díszíti.

A hasznos és tanulságos emlékkiállítás megtekintését különösen a Balaton mellett nyaraló belés külföldi vendégeinknek, diákjainknak ajánljuk.

Draveczky Balázs
muzeológus

azonnali belépéssel felveszünk.
Kaposvári Gépállomás Jutai út 7.
(3393)

A MÁV kaposvári fűtőházfőnöksége 18—30 életév közötti lakatosszakmunkásokat mozdonyvezetői kiképzésre, ugyanitt segédmunkásokat fűtő kiképzésre fölvesz. Kaposvári lakással rendelkezők előnyben.
(1075)

munkahellyel. ... kezni lehet 1964. VII. 25-ig írásban az eddigi működés részletes leírásával, önéletrajz csatolásával és a fizetési igény megjelölésével az iroda vezetőjénél. Kaposvár, Május 1. u. 10. sz., II. emelet.
(82846)

Hirdessen

a Somogyi Néplapban!

Az 1964—65. évi kampányra

fölvételre keresünk férfi segédmunkásokat és rakodókat

A kampány előreláthatólag 1964. szeptember első napjaiban kezdődik, és 1965. januárjában fejeződik be. Előjegyzés céljából már most személyesen vagy írásban lehet jelentkezni a munkaügyi osztályon. Szállást és naponta háromszori étkezést térítés ellenében biztosítunk. Személyes jelentkezés esetén útiköltséget nem térítünk.

A MAGYAR CUKORIPAR KAPOSVÁRI CUKORGYÁRA
Kaposvár

(82823)

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Zichy Mihály

HÉTFŐI HÍREK

1961 SZEPT 18.

● ZICHY MIHÁLYRÓL írt könyvet Beno Gordeziani grúz művészettörténész. Ismerteti, hogyan készítette Zichy a grúz klasszikus: Rusztaveli „A tigrisbőrű lovag" című elbeszélő költeményének illusztrációit, s hogyan élt Grúziában 1881-ben.

Zichy Mihály

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

1904 JUL 8.

SOMOGY MEGYEI NÉPLAP

— A Zichy Mihály életét és munkásságát dokumentáló emlékmúzeum az épület átalakítása és a kiállítási termek rendezése után a jövő héten nyílik meg Zalán, a festő családjának hajdani udvarházában.

1021

Lesley Nelson

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

1964 10 20.

Zichy Mihály

ESTI HIRLAP

1012

ZICHY MIHÁLY EMLÉKMÚZEUM nyílt tegnap Zala községben. Anyagában megtalálható Zichy néhány világhírű festménye, mintegy 25 rajza és vázlata. A gyűjteményben ismertetik a művész életét, azt a környezetet, ahol magyarországi tartózkodása idején képeit festette.

Lenkey Antonia

...szet Ennek én szív-

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

SOMOGY MEGYEI
NÉPLAP

1967 NOV 25.

VASÁRNAP A TÉVÉBEN

1071

Dokumentumfilm a Zichu Múzeumból

Magyar—szovjet koprodukciós film készül *Zichy Mihály* életéről és munkásságáról. A Magyar Televízió munkatársai fölkeresték a Zala községben álló Zichy Múzeumot, a készülő film egyik forgatási színhelyét. A múzeum a vártnál is »izgalmasabb« képet mutatott. A vasárnap esti tv-programban (fél nyolc órakor) *Forgatókönyv nélkül* címmel dokumentumfilmet láthatunk a múzeumról. A Tv munkatársai arra keresték választ, hogy a múzeum mai állapotának mik az előzményei és mi a mai »története«? A tv-dokumentummű- sor nekünk, *somogyiaknak* különösen sok tanulsággal szolgálhat...

8.22: Könnyűze
9.00: Iskolarád
9.50: David Oj
10.10: Orfeusz
bach op
10.59: A kontr
zső rádi
12.15: Márta.
operájá
13.03: Gazdasz
13.18: Népi zene.
14.05: Törvénykönyv. Jogi műsor.
14.20: Magyarországon először.
14.48: Mai témák, mai dalok.
15.15: Rimszkij—Korszakov: Seherezádé-szvit.
16.03: Hófehérke és a hét törpe.
16.20: Az MRT énekkara énekel.

8.22: Lányok, as
8.42: Kórusok,
9.15: Dallal-tánc
9.50: Farkas An
10.09: Svéd Sánd
áriákat én

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

MAGYAR NEMZET

Zichy Mihály

1967 SZEP 21.

1021. 7

Magyar kulturális napok Grúziában

A grúziai magyar kulturális napok alkalmából a *Kutaisziben* tartózkodó magyar delegáció szerdán a Pompejinél ősibb város nevezetességeivel ismerkedett. Ezután a küldöttség megtekintette a *Rusztaveli-kiállítást*, ahol előkelő helyen láthatók azok az illusztrációk, amelyekre Rusztaveli ihlette *Zichy* Mihályt, a nagy magyar művészt. A programban ezután Grúzia gépkocsigyárának, a *kutaiszi autógyárnak* a meglátogatása szerepel. Itt készülnek a nevezetes KAZ teherautók. A küldöttség délután kirándult a grúz gyógyvizek hazájába, *Chaltuboba*. A küldöttség az esti órákban visszatért Kutaisziba, majd elbúcsúzott a várostól és *Tbiliszibe* utazott.

A *győri Rába-együttes* szerdán érkezett Kutaisziba. A város legnagyobb színházában nagy sikerrel mutatta be a magyar tájak táncait és dalait.

dő férfi vegyésztechnikust, vagy laboránst, budapesti munkahelyre azonnali belépéssel felveszünk. — Fővárosi Mélyépítési Tervező V. Bp. I., Úri u. 64—66. Személyzeti osztály.

Vidéki fejlődő nagyüzem

AZONNALI FELVÉTELRE KERES

gyakorlott

FÉRFI

FORGÁCSOLÓ SZAK-MUNKÁSOKAT

Munkásszállást és étkezést térítés ellenében biztosítunk. Lakást társasházban

konyhabútort, szekré nyeket, rekamiét, ágyakat, hagyatéko 315—061.

Készpénzért veszek kombináltat, háloma tóst, típusbútoroka hálót, varrógépet, ág tollat, hibás rekami hagyatékot. 143-117.

Kombinált és TV szekrények, ágynem tartók, öltözők, vit asztalok, fizetési kö nyítéssel állandó kaphatók Kovács VII., Thököly út

Önműködő rekamié (kinyitva két ágy) mör dió, állvánny minőségen felüli k pitozással, ágynem tartós fotelágy, verő, varia színben Szalon minden mér ben részletfizetésre vihető. VIII., Kiss szef u. 13.

Lakásfeloszlatásból készpénzért veszek pusbútort, hálót, ko binált, hibás rek miét, garnitúrákat, h romajtóst, ágytoll hagyatékot. 130-755.

Hagyatékot, hálószo bát, kombináltat, h romajtóst, rekami szőnyeget, porcelá ruhaneműt tollat

Zichy Mihály

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

SOMOGYMEGYEI NÉPLAP
1967 JAN 6
1021

Magyarországról származik a grúz ábécé

G. Sz. Csitaja tbilisi egyetemi tanár, aki részt vett a közelmúltban lezajlott néprajzi kongresszuson, elmondotta:

— Nagy öröm volt számomra — mondotta —, hogy megismerkedhettem a népi demokratikus országok közt vezető szerepet játszó magyar néprajztudomány művelőivel. De ezt a jó alkalmat arra is föl szeretném használni, hogy hazám művelődéstörténetének nyomait kövessem ebben a távoli országban. A magyar és a grúz művelődéstörténet az elmúlt századokban számos ponton találkozott. A magyar kultúra történetében is nevezetes szerepet játszó Misztótfalusi Kis Miklós állította össze a grúz ábécét, és ugyancsak magyar, egy Istvánovics nevű fametsző (xillográfus) állította fel 1710-ben az első grúz nyomdát Tbilisziben.

— Magyarországon talán kevéssé ismertek Zichy Mihály kapcsolatai Grúziával. Pedig ez a nagy festő a cári udvarban eltöltött ideje alatt igen sokat tett Grúziáért. Örülök, hogy fölkerestem a kastélyt, amelyben született, és ahol kéziratait, vázlatait őrzik. Zichy Mihály sokáig élt a Kaukázusban, vázlatokat készített készülő műveihez, és gyűjtötte a grúz művelődéstörténet emlékeit.

30

40

46

51

58 59 60

65 66 67

72

71

75 76 77 78

81 82 83 84 A →

88

86 87

93 94

92

99 100

98

104 105

103

E →

1/. Zichy Mihály, festöm.-graf. MNK

a zalai tusculánumból egy egész sereg, a müvész személyére élete során jellegzetes mütárgy került elö. - Z.M. Bécsbe került jogásznak, de szülöi engedelem hiján is festö lett. Nem értesitette anyját akkor sem, mikor egy orosz hercegnö rajztanára lett, sem akkor mikor állásátvesztetten Szentpéterváron éhezett, hol végre egy fotografusnál retusör -ként kereste meg kenyerét.

Ernst-museum

Dr.Lázár Béla: Erdekességek a Zichy-kiállitáson.
A Pesti Hirlap Vasárnapja. 1927.jun.19. 46.l.

6/. MDK

Zichy Mihály festőm.-graf.

Egy jellemző megnyilatkozásáról van szó. Nem csak könyvek kerülnek indexre, hanem képek is; van egy állami gyehenna . Vannak tehát számüzött képek. Gondos tanulmányozás után sem lehetett olyasmit felfedezni e müvön a mi a leggyengédebb érzést is sértené. A depó-argumentum helyett azt kellene a közönség elött kifejteni, h. a müvész munkájában az a fő: milyen a formális megoldása, egyéniségének nemzeti érzésének ,tökéletes tudásának tükrözése .

Hazai krónika.- Zichy Mihály a depóban.
Müvészet.1982. 221.222.l.

1o/. Zichy Mihály,festöm.-graf.

A hármas csoport kép egyik jelenetét Faust-Operettnek nevezte Z.M. - Ezzel a sok Faust-illusztrációra céloz mások müveiben, melyek az ö szemében tullépték a nevetségesség határát.
Z.M. visszahajlott Goethe felfogásához: Nagyon nehéz olyasvalamit létrehozni, ami szellemben és hangban illik egy költeményhez. Metszet és költöi mü rendszerint kölcsönösen parodizálják egymást."

Hoffmann Edith: Zichy Mihály Faust-illusztrációir
Szépmüvészet.1940. 3.sz. 65-67.l.

9/.

MDK

Zichy Mihály, festöm.-graf.

Egy sereg egymásután felsorakozó kis jelenet között ott találjuk "Koncertezök"-et is; a szonátázó Rubinstein és Sarasate, azonkivül zenebohocók mellett, harmadik csoportul egy énekes pár áll elén "Faust-oprettet" énekelve.
A felirása e csoprtnak : A magasztost a nevetséges
hármas
töl csak egy lépés választja el"

Hoffmann Edith: Zichy Mihály Faust illusztrációiról. Szépmüvészet. 1940. 3.sz. XXIX 65-67.l.

8/.

MDK

Zichy Mihály, festöm.-graf.

a Faustot Párizsból elköltözteker , az ujabb megrendelések nyomasztó és sürgetö hatása alatt abbahagyta ugyan , de azért tovább is foglalkoztatta a tárgy. Bizonyitja ezt a hosszu, alagformáju vizfestménye melyet hangversenyterembe tervezett friznek, de utóbb 1881-ben Liszt Ferencnek küldött el ajándékba. Cime:"A zene kisérönk a bölcsötöl a sirig."

Hoffmann Edith: Zichy Mihály Faust illusztrációiról Szépmüvészet. 1940. 3.sz. XXXX 65-67.l.

7/. Zichy Mihály, festöm.-graf. MDK

Különálló képeiben a Faust mutatósabb jelenete
it dolgozta fel:
Mulatozást az Auerbach pincében,
Mefisztó bolha dalát, a Boszorkánykonyhát,
stb.

Hoffmann Edith: Zichy Mihály Faust illusztrációiró
Szépművészet. 1940. 3.sz. XXXX 65-67.l.

MDK

6/.

Zichy Mihály, festöm.-graf.

a mestert a Faust-probléma rég foglalkoztatta. Az eszményt kergetö Faustot közel érezte magához. Faust emberi története nem érdekelte csak emberfeletti viaskodása. Különösen megkapóak azok a rajzok, mikor ambusvéti harangok hallatára leroskad vagy amikor csendre inti az üvöltö kutyát.

Hoffmann Edith : Zichy Mihály Faust-illustrációiról ábrázolásairól.
Szépmüvészet.1940. 3. sz. 65-67.l.

5/. MJK

Zichy Mihály, festöm. -graf.

A jelenet melyben Faust elaltarja Faustot s álmot küld reá Zichy felfogásában uhy jelenik meg, hja hangsuly Faust magába roskadó alakjára esik, néhány alig kivehetö vonal jelzi az elmosódo álmot. Egész más Liezen-Mayer felfogása e jelenet visszaadásában.

Illusztrációról

Hoffmann Edith: Zichy Mihály Faust-ábrázolásairól
Szépmüvészet. 1940. 3. sz. 65-67.l.

MDK

4/. Zichy Mihály, festöm.-graf.

Könnyed tollrajzai Goethe rajzainak / ö maga is készitettb7 rajzot/ /igénytelen rajzok s mégis"szellemben és hangban" csupán ezek illenének igazán a Faustboz/.- szellemét közelitik meg.

Hoffmann Edit: Zichy Mihály Faust-ábrázolásairól illustrációiról.
Szépmüvészet.1940. 3.sz. 65-67.l.

4/. Zichy Mihály, festőm.-graf.

Mindenekelőtt magával Zichyvel kellett volna az összeköttetést megkeresni s Petervárott összeállitani a nagy országos galéria számára szükséges müveket. - A kis gyüjtemény azonban igy is érdekes

Hazai krónika- Zichy Mihály a depóban.
Müvészet.1902. 221.222.l.

Zichy Mihály

A Petrő-gyűjteményben lévő akvarelljei kiállítva a Herman Ottó múzeumban.

említve.

Napjaink, 1963 8. szám, 4. lap

MDK

Zichy Mihály rajzai után metszette
Morelli Gusztáv tanár

Csaba utja.

A holt vitéz és menyasszonya.

A Vasárnapi Ujság Regénytára.
1902. 5.sz. 17-20.l. között.

MDK

Zichy Mihály

Modern magyar festőművészek. 112.l.

MDK

Zichy Mihály

Zichy Mihály üdvözlete Székely Bertalanhoz.
Vas. Ujs. 1900. 13. sz. 205.l.

MDK

Zichy Mihály

Almássy-Tellki I.

MDK

Zichy Mihály

/A képzőművészeti társulat/. Vas. Ujs. 1871.
89.1.

MDK

Zichy Mihály

Tanulmányok egy jelmezes ünnepélyhez

A Gyüjtő 1918. 177.l.

MDK

Zichy Mihály, festöm.-graf.

Vázlata Garay "Obsitos"-áhez. Repr. a Garay -albumból.

A Garay -albumból.

Vas. Ujs. 1898.45.XXX évf. 23.sz. 398-399.l.

MDK

Zichy Mihály

Lyka K.: Szinyei Merse Pál. Magyar Muzsa 192o.
4. sz. 164-17o.l.

Zichy Mihály, festöm.-grf. MDK

tagadhatatlan ,h. az elsö képes Petöfi-ki
adás diszitöit, kik közé tartozott, - az ujabb
kiadás müvészei felül nem muljak.

Petöfi elsö képes kiadás.
Magy. Uparmüvészet. 1900. 71.l.

MDK

Zichy Mihály festő

Az Athenaeum-társaság a művész nagyobb alkotásaiból és rajzaiból egy Zichy-albumot adott ki, ünneplésül 70 éves születésnapjara Az albumban művészi masolatokban dramai, allegorikus festményeiből, rajzaiból; Lermontov, Byron, Madách illusztrációiból.

Cikk: Zichy Mihály élete és művei.

Vas.Ujs. 1898. 45.évf. 13.1.

Zichy Mihály

A cár navaz festője volt nagyon
nákodon át, az Akon képrőmi
velvet Akadémia Tagja

Z. K.: Bekkovits Ilona: Zichy Mihály

Négyszemvelés, 1964, 5 sz., 44 o.

11/.

Zichy Mihály, festöm.-graf. MDK

A nagy magyar müvészt 1889 nyarán meglátogatta Lachtában, Szent Pétervár mellett Vikár Béla. A pétervári és gacsinai paloták tele voltak ekkor már Z.M. Müveivel. (muzeumok)

Zichy buzditására, h. forditsa le magyarra Rusztavelli höi épeszát - Vikár Tifliszből hozatott Budapestre orosz nyelvmestert. 1917-ben a magyar könyvpiacon volt már Vikár forditása „Zichy 26 remekbe készült illusztrációjával.

P.E.: Magyar festö örökitette meg Kaukázus dicsöségét. - Pest. 1941. nov.27. 7.1.

1c/. Zichy Mihály, festőm.-graf. MDK

Igy születtek meg Rusztavelli magyar illusztrá-
ciói. Ezek a lélekbemarkoló rajzok, nemcsak a
gruz diszkiadásban, hanem az európai tárlato-
kon is diadalt arattak. /Z.M. a gruz nép hős fi
fiának küzdelmeibe beleálmodta a magyarság
harcait elnyomói, irigyei és ellenségei ellen.

P.E.: Magyar festő örökitette meg Kaukázus dicsőségét. Pest. 1941. nov.27. 7.1.

8/. Zichy Mihály, festöm.-graf. MDK

Néhány év mulva,mikor ujra Tifliszbe n van III. Sándor cárral, gruz nemesek kérésére a cár engedélyével néhány hónapra Gruziában marad, h. Rusztavelli hösi époszát illusztrálja, egy nemzeti diszkiadás számára.
Igy jegyezte el magát Zichy Mihály örökre Kaukázus dicsöségével.

P.E.: Magyar festö örökitette meg Kaukázus dicsösé-
Uest. 1941. nov.27. 7.l. gét.

MDK

Zichy Mihály

Lóversenytér

A Szépmüvészeti Muzeum gyarapodása 1925-ben. Magyar Müvészet 1926. 41.l.

MDK

Zichy Mihály

GerLonModfest. 112.1.

MDK

Zichy Mihály

Zichy Mihály üdvözlete Székely Bertalanhoz.
Vas. Ujs. 1900. 205.1.

MDK

Zichy Mihály

"Zichy Mihály élete, művészete és alkotásai." c. könyvben, Zichy életét Lándor Tivadar, művészetét Gerő Ödön ismerteti, egyes képeit pedig Londesz Elek magyarázza. A könyvben megvannak a művész legjellemzőbb alkotásai.

Vas.Ujs. 1903. 50.évf. 836.lap

Zichy Mihály festő m.D.K.

Album alaku Madách diszkiadás ill sztrációja

/g.i./ Madách-kiállitás az Irodalmi Muzeumban

Magyar Nemz t 1964. október 28. 4.l.

MDK

Zichy Mihály

"Kereszténység", szines rajz

Ernst Muzeum aukciói XXX. 61.l.

MDK

Zichy Mihály, festöm.-graf.

1250. egy kompoziciójával minkét eredeti boritéklap belekötve, számos rajzzal és mümelléklettel.

Segitség! Eperjes, Nagy Károly, Torockó tüzkárosultjainak fölsegélésére. Bp. 1887.

Madách Imre: Az ember tragédiája. Bp. 1887.
A Zichy-rajzok kal. Z.M. 15 fénymetszetü mülapjával.

Dr. Szemlér Lörinc gyüjt.-nek. aukciója. Bp. 1936.
Könyvdiszek. - Könyvillusztrációk.
Arv. Közl. 1936.5.rk.sz. 95.1.

Zichy Mihály gróf.

12 illusztráció Fausthoz. Magyarázó szövegét irta Rexa Dezsö. Bp.1913.

Gróf Zichy Béza, XXXXX: A leányvári boszorkány. Költöi beszély. Bp.1881.

1259 Garay-album. Bp. 1898. Z.M. egyképmellékletével. Ruesztaveli. Tariel a párducbörös lovag. Vikár Béla fordítása. Z.M. 26.képével.

Dr.Szemlér Lörinc gyüjt.-nek aukciója. Bp.1936.
Könyvdiszék. - Könyvillusztrációk.
Árv.Közl. 1936. 5.rk.sz. 96.l.

MDK

Zichy Mihály, festöm.-graf.

1252. Madách Imre: Az ember tragédiája. Bp.1887. Z.M. 15 fénymetsz. mülapjával. A Zichy-rajzokkal diszitett diszkiadás ritka elsö kiadása

1253. Madách Imre: Az ember tragédiája. Bp.1888. Z.M 2o fénymetszetü képével diszitett müelsö kiadása.

1254. Deák+ album. Emlékkönyv. Bp. 1876.

Die Liebe. Num.Exempl. 0.0.358. 1917. 4o mülappal.

Dr.Szemlér Lörinc gyüjt.-nek. aukciója. Bp.1936.
Könyvdiszek. - Könyvillusztrációk.
Arv. Közl. 1936.5.füz. 95.l.

MDK

Zichy Mihály

A képzőművészeti év eseményei. P.H. 1933. évi nagy naptára. 54.l.

MDK

Zichy Mihály

Kézdi-Kovács L.: Az elmult két év történetéből.
Évk. KMT. 1930. 21.l.

Zichy Mihály

MDK

Zichy Mihály ismeretlen levelei.
Uj idők-1934. aug. 20. 239-40.o.

Zichy Mihály, grafikus

Arany János balladáit a

ő rajzaival adták ki:

az régi illusztráció is jogos,

értékes.

(parcser): A Könyvillusztráció néhány

problémája ról 23-25.

A Könyv, Bp. 1962. május II/5

MDK

Zichy Mihály grafikus

Az ember tragédiája

illusztrátora.

(parcser): A Könyvillusztrálás néhány

problémájáról 23-25. l.

A Könyv, Bp. 1962. május II/5.

MDK

Zichy Mihály

D.Rózsaffy: Une promenade rapide au Musée des Beaux-Arts. A Műgyűjtő 1928. 8-9. sz.

Zichy Mihály, grafikus

MDK

Berkovits Ilona Zichy monográfiája gazdag illusztrációs anyaggal jelenik meg.

– : Az Akadémia Kiadó új könyvei

9.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1963. okt. 11.

MDK

Zichy Mihály, festőm. illusztr.

Arany János: Balladái. Fac-simile kiadása. Bp. Fran

2 kötet.
Arany János élete é müvei. A müvész legkitünöbb alkotásaiból negyven kép. /Heliogravur s egyéb/ Béc-Budapest- Athenaeum. A müvészlegkitünöbb alkotásaiból. negyven kép. Béc-Bpest. Athenaeum

Dr. Szemlér Lőrinc gyüjt.-nek aukciója. Bp. 1936.
Könyvdiszék. - Könyvillusztrációk.
Árv. Közl. 1936. 5. rk. sz. 96.1.

MDK

Zichy Mihály, festm.

1262. Roskovics, stb. Petőfi-album. Szerk.: Bartók Lajos, Endrődi Sándor, Szana Tamás. Bp. 1898.
Z.M. egy mülapjával.

1263. Vargha Ottó: Aradi vértanuk albuma. Bp. 1892.
Z.M. 2 fénynyomatu rajzával.

Dr. Szmrecsányi Lőrinc gyüjt.-nek aukciója. Bp. 1936.
Könyvdíszek. - Könyvillusztrációk.
Arv. Közl. 1936. 6.füz. 96.l.

Zichy Mihály, grafikus MDK

Kismarty-Lechner Lóránd édesapja lefordította németre Madách remekét, ezt a fordítást vitte Zichy Mihály elolvasásra az orosz Cárnak.

Turi András: Megvalósíthatom álmaimat 2.

ESTI HIRLAP, bp. 1962. márc. 23.

MDK
MDK

Zichy Mihály. festöm.graf.

1264. Madách Imre: Az ember tragédiája.Drámai költemén
A költö arcképével és Zichy Mihály öt fénynyomat
tu képével.,Budapest.Athenaeum 1897.

1265. Comte Géza: L histoire d'un chateau. Bp. A képek Molnár Árpád rajzai után készültek.

Dr.Szemlér Körinc gyüjt.-nek aukciója. Bp.1936.
Könyvdiszek. - Könyvillusztrációk.
Árv.Közl. 1936. 5.rk.sz. 96.oldal.

9/. Zichy Mihály, festöm.-graf. MDK

Vázlatkönyvei megteltek vadregényes tájak, csodás szépségü embertipusok ,fantasztikus fegyverek,ösi táncok rajzaival. -Z.M. valóságos expediciót szervezett. A magyar festö csakhamar olyan népszerü lett mint Rusztavelli és hösei:Tamara királynö és Tarél.

P.E.: Magyar festö örökitette meg Kaukázus dicsöségét. Uest. 1941. nov.27. 7.1.

7/. MDK

Zichy Mihály, festőm.-graf.

Az 1870-es évek végén megjelenik a cár oldalán egy katonai ünnepségen Tiflisben, Georgia fővárosában. Előképeket rendez a színházban Baratoff hercegnő kérésére. Bemutatja Rusztavelli-nek, a gruzok költőjének hősi époszát: Tarielt.

Tariel, a párducbőrös lovag. 10 képben. Gruzia nemessége tombolva ünnepli.

P.E.: Magyar festő örökítette meg Kaukázus dicsőségét.

Pest, 1941. nov.27. 7.1.

6/. MDK

Zichy Mihály, festöm.-graf.

Magyar ruhában jár az udvari ünnepségekre. Illusztrálja az Aradi vértanuk albumát. Ecsetjével, irónjával ott van a cár legbizalmasabb környezetében. Bálványa az orosz legfelsöbb körök asszonyainak.

P.E.: Magyar festö örökitette meg Kaukázus dicsöségét.

Pest, 1941. nov.27. 7.1.

5/.

MDK

ZTchy Mihály, festöm.-graf.

Megfesti legismertebb képét:Erzsébet királyné Deák Ferenc ravatalánál.
Ezernyi naplójegyzet-szerü rajzot készit a cárok megrendelésére az orosz udvari életröl .
Mindig és mindenütt megmarad magyar hazafinak.

P.E.: Magyar festö örökitette meg Kaukázus dicsöségét.

Pest, 1941. nov.27. 7.1.

4/.

Zichy Mihály, festőm.-graf.

Négy egymást követő cárnak volt udvari festője. Közben éveket tölt Párisban. Örökbecsü alkotásokkal illusztrálja Petőfi, Arany, Madách, Byron, Lermontov költőinalkotásait.

P.E. : Magyar festő örökitette meg Kaukázus dicsőségét.

Pest, 1941.nov. 27. 7. l.

MDK

3/.

Zichy Mihály, festőm.-graf.

A szabadságharc diadalát és tragikus bukását Szentpétervárott élte át. -
/I.Miklós cár-kérdésére,h. rokona-e annak a Zichyinek, ki mint császári biztos Magyarországon az orosz sereg mellett működött? Z.M.-válasz: Felség, megtagadok minden összeköttetést azzal az úrral.
Erre a cár: ..vagy ugy, ön magyar patrióta. /
Megválik a cári udvartól,de hamarosan visszahivják.

P.E. : Magyar festö örökitette meg Kaukázus dicsöségét.

Pest. 1941.nov. 27. J.l.

MDK

2/.

Zichy Mihály, festöm.-graf.

A pesti piarista gimnázium, Marastoni rajziskolája, Waldmüller bécsi müterme a fiatal Zichy elsö állomásai. Itt éri nagy sorsfordulója. 1848 nyarán Bécsbe jön Mihály orosz nagyhercegnek, a cár öccsének feleségé Ilona nagyhercegnö leányával Katalinnal. A betegeskedö leány Waldmüllernél tanul festeni, Gleichenbergbe már Zichy kiséri el mint rajzmestere.

P.E. : Magyar festö örökitette meg Kaukázus dicsöségét.

Pest. 1941.nov. 27. Jl.

Zichy Mihály, festőm.-graf.

A cesti piaristá gimnázium, Marastoni rajzisk-
koléja, Valdmüller bécsi műterme a fiatal Zichy
első állomásai. Itt éri nagy sorsfordulója. 1848 ny-
nyarán Bécsbe jön Mihály, orosz nagyhercegnek, a cé-
sár öcsének felesége Ilona nagyhercegnő leányával
Matilinnal. A betegeskedő leány Valdmüllernél tanul
festeni, Gleichenbergbe már Zichy kiséri el mint
rajzmestere.

P.E. : Magyar festő örökítette meg Kaukázus licsö-
ségét.

Pest. 1941. nov. 27.

1/Zichy Mihály festöm. MDK

1841 telén a somogymegyei Zaláról Pestre jött fel egy ösi magyar nemzetség tagja feleségével és Miska fiával, hogy magukat a magyar biedermeier kedvenc festöjével megörökittessék.
A tizennégy éves fiu rajzai láttán Tikos Albert festöm. felkiáltott:"Téged Isten festönek teremtett".S ezzel elindult hóditóutjára a legsokoldalubb magyar szellemek egyike:Zichy Mihály.

P.E.:Mągyar festö örökitette meg Kaukázus dicsöségét.
Pest. 1941.nov. 27. 7.l.

MIK

Zichy Mihály, festöm.-graf.
Rajzai:

Az "Ember tragédiája"-ból:

Londoni vásár. Repr.

A fáraó és a haldokló rabszolga. Repr.

A Vasárnapi Ujság Regénytára.
1902. 5.sz. 17-20.l.
között.

MDK

Zichy Mihály, festöm.-graf.

A vásárlás hire általános örömmö szerzett, bár a Szépmüvészeti muzeum számára formályandó Zichy-gy gyüjteményt mégis csak másként kellene összeválogatn s nem csak azokat a képeket tekintetbe venni, a melyeket a Nemzeti Szalon a maga szereny eszközeivel meg tudott szerezni a kiállitas számára.

Hazai krónika- Zichy Mihály a depóban.
Müvészet.1902. 221.222.l.

14/. MDK

Zichy Mihály, festöm.-graf.

Zichy életét és müvészetét Lázár Béla, a Pwtőfi-társaság tagja örökitette meg a nagy müvészhez méltó diszmüben.

P.E.: Magyar festö örökitette meg Kaukázus dicsö-
Pest.1941. nov.27. 7.1. ségét.

MDK

Zichy Mihály

Madarász Viktor olajfestménye Zichyről 1862-ben.

Mücsarnok 1912. tav. kiáll. 66.l.

MDK

Zichy Mihály, festöm.-graf.

a Mátyás-templom baloldali hajó másik kápolnája barokk-ablakos, egy csodás szárnyasoltárral, rajta négy jelenet Szent Imre herceg életéből.

/A negyedik kép, hol az apa térdel fia ravatala mellett, eSzent István profilja magáé Zichy mesteré./

Kőszegi László: Müvészetünk világértékei.
Bpest.1935. 37-50.l.

M.D.K.

Zichy Mihály, festő

... olajfestményeit, vagy kompozícióit, tárgyi tartalumknál fogva túlbecsülte, s a bravúros rajzok mesterének hijáró elismerésszel tárgyalta. Erőltetettnek és nem bizonyíthatónak találják Zichy forradalmári beállítottságát, a párisi kommünnel való közösség vállalását, amit az általa vezetett Párisi hagyar Egylet-ben való szereplése még semmiképp sem bizonyít. Az orosz forradalmá -./.

Berkovits Ilona: "Zichy Mihály élete és munkássága" c, doktori értekezésének vitája

Művészettörténeti Értesitő, Bp. 1963. XII.évf.

1. sz. 84-98 old.

Zichy Mihály, festő

M.D.K.

... rokkal való személyes ismeretsége még nem igazolja, hogy „Cserniszevszkij követője lett volna", és éppen nem, hogy „a munkás szocializmussal" szimpatizált volna. Ennek ellentmond már magában véve az is, hogy évtizedekig állt a szentpétervári udvar korlátolt, reakciós szolgálatában. Radocsay szerint is túlbecsült Zichy nagy kompozíciónak értékelése, melyekből hiányzott Gogának, vagy akár Courbet-nek spontán érzelmi élmény szerűsége. Viszont nem lett volna helytelen bővebben foglalkozni a Zichy illusztrációk./.

Berkovits Ilona: "Zichy Mihály élete és munkássága" c. doktori értekezésének vitája, Müvészettörténeti Értesitő, Bp. 1963. XII.évf.

1. sz. 84-98. old.

M.D.X.

Zichy Mihály, festő

M.D.K.

... hazai fejlődéstörténeti szerepéről, előzményeiről és e káprázatos grafikai munkásság utóéletéről." - Vayer Lajos opponensi véleménye csupa elismerést tartalmaz. Mindhárman melegen javasolják a doktori fokozat megadását. Berkovits Ilona, válaszában elismeri, hogy Zichy orosszországi kapcsolatairra vonatkozólag további helyszínű levéltári kutatásokra lenne szükség, viszont fenntartja Zichy kompoziciós olaj festményeinek értékelését és jelképes irányzatáról úgy nyilatkozik, hogy az nemcsak Wiertz vagy Delacroix forradalmi lendulettig, de Goyáig is visszavezethető.

Berkovits Ilona: "Zichy Mihály élete és munkássága" c, doktori értekezésének vitája

Művészettörténeti Értesitő, Bp. 1963. XII.évf.

1. sz. 84-98. old.

M.D.K.

MDK

Zichy Mihály

Utazási vázlatkönyv, cer. - 1888.tul.:Tretyjakov.
Utazási vázlatkönyv, cer., - 1888.tul.:Tretyjakov.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1.-ig. 17.1.

Zichy Mihály
festő

M. D. M.

Carl Rahl róla készült
portréját a Szépművészeti
Múzeumban állították ki.

Artner Tivadar: A Szépművészeti Múzeum két kiállítása
Élet és Irodalom, 1962 december 22 – 4 lap

MDK

Zichy Mihály

Tizián fia, Musset-illusztráció, szépia, - Szentpétervár. 1888. tul.:Tretyjakov.
Falstaff a korsóval, vizf. - Szentpétervar, 1873. tul.:Tretyjakov.

Zichy Mihály emlékkiallitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 14.1.

MDK

Zichy Mihály

Erzsébet királyné Deák Ferenc ravatalánál, of.

Törs. Képcs. lajstr. 1907.
175 l.

MDK

n. Zichy mihály, festöm-graf.

müveiből 1902, 1913. rendeztek emlékkiállitást.

A Nemz. Szal. 400-ik jub. és a KEVE XX-ik kiállitása. 1929 febr.

Zichy Mihály

ravatali képét festette meg, papíron, pasztell kivitelben, Rippl-Rónai József; a kép a kaposvári Rippl-Rónai Muzeumban van, 40,5 x 31 méretben

Takáts Gyula: Rippl-Rónai József halálának 30. évfordulójára rendezett emlékkiállítás, Kaposvár, 1957. 12 l.

M.D.K.

Zichy Mihály

"Az árva sorsa" c. olajképét a Magyar Gazdaasszonyok Országos Egyesületének ajándékozta a müvész, adja hirül az "Irodalom és Müvészet" c. rovat.

Szinház, 1887. ápr. 23. I. évf. 93. sz.

Zichy Mihály, festő MDK

1900 őszén a szegedi kultúrpalotában rendezett kiállitáson a Szent Petervárott élő mester részt vett művével. Nyilasy Sándor rendezte. fő 21 oldal.

Szelesi Zoltán: Adatok Szeged XIX.századi képzőmüvészetéhez. 179.o.

A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Szeged. 1957. Szegedi Nyomda. Váll. 1957

Zichy Mihály, festő MDK

Mr. Silden-nek, a londoni Chiltern Art Gallery tulajdonosának birtokában lévő Zichy relikviák:

(I) lázongó hangú levelek Nagy Miklós főszerkesztőhöz (Vasárnapi Újság) – (idézet 1887. jana ár s más levelekből)

(II) levél Jókai Mórhoz (idézet a levéltől).

Patkó Imre: Magyar klasszikusok levelei a Chiltern Streeten 9.

NÉPSZABADSÁG, bp. 1964. febr. 14.

Zichy Mihály

levelei Mr. Siden

magyar levélgyűjteményében

Pathó Imre: Magyar klasszikusok

levelei a Chiltern Streeten

Nepszabadság 1984 febr 14

Dear Mrs. Wilson,

Thank you very much for your
kind letter of October 3rd.

Yours sincerely,

mdk

Lichy Mihály 1 b

Illusztrációk: Byron Don Yuan, Goethe Wertler, Lermontov Korunk hőse és Demonja, Rusztaveli Tariel, Petőfi Madách, Arany.

Jellegzetes Bernárd Palissyt ábrázoló vízfestménye

Kovács Éva: Magyar Művészet Az Elnyomatás Korában Bp. 1962 19, 20. l

mdk.

2

Lichy Mihály

Auto da fé 1875, Messiás 1869, A rombolás geniuszának dradala 1878 c művei. Utoblibon a háború szörnyűségeit demonstrálja.

Kovács Éva: Magyar Művészet Az Elnyomatás Korában

Bp. 1962. 20. l.

mdk

Lichy Mihály (1a

Mentőcsónak e. műve 1847.
Richelieu és kedvese 1856. M. N. Galeria (12. kép.)
Orgia III Henrik korában 1875. (Elveszett a
második világháborúban)

13. kép.

Kovács Éva: Magyar Művészet az Elnyomatás
korában

Bp. 1962. 17, 18, 19. l.

MDK

Zichy Mihály

Szerelmes pár

Ernst Múzeum kiáll. CVIII. /1930/. 17.1.

Zichy Mihály festő M.N.K.

1874-78 között Párizsba n 20 tollrajzot készitett a Faust első részéhez, a Nemzeti Galéria Rómában megvette

A Nemzeti Galéria tulajdonába kerültek Zichy Mihály Faust-illusztrációi
Magyar Nemzet 1965. január 8. 4.1.

M. ~ .

MDK

Zichy Mihály

Vasárnapi Ujság 1884. 44. sz. 705.l.

MDK

Zichy Mihály

/T.D./: Uj történeti anyagát mutatta be a Székesfővárosi Képtár. Esti Ujság 1940. aug. 17. 10.1.

Zichy Mihály

A budavári Mátyás templom Szt Imre kápolnájának szárnyképei.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
45.1.

M.D.K.

Zichy Mihály, illusztrátor

nevét szerző az idegenbe szakadt magyar festők között említi, aki - különböző tévelygések után - az orosz cári udvar kedvelt festője lett és a század legkiválóbb illusztrátorai sorába emelkedett.

Dénes Tibor: Précis de l'Histoire des Beaux-Arts en Hongrie. Debrecen, 1936. 9.old.

M.D.K.

Zichy Mihály, illusztrátor

művei közül Arany János balladáinak és Madách Ember tragédiájának illusztrációit ajánlja megtekintsére érdemesnek:

Dénes Tibor: Précis de l'Histoire des Beaux-Arts en Hongrie. Debrecen, 1936.

MDK

Zichy Mihály
festő grafikus

illusztrálta Arany János balladáit, a szépirodalmi könyvek közül az év legszebb könyve címet kapta most ismét kiadványa. (Magyar Helikon–Kossuth Nyomda)
÷ a könyvművészeti bizottság jelentése.
Magyar Grafika 1957 Első évf. 9-10 sz 18 l.

MDK

Zichy Mihály

Ney Ferenc: Üdvözlet a műegyesület választmányi tagjainak. Életképet, 1847, IV.évf.1.félév, 59-63 l.

MDK

Zichy Mihály festőm.

II.Miklós cár III.oszt. Wladimir rendjelet adományozta a müvésznek

Mücsarnok, 1898, okt. 2o. 97 l.

Zichy Mihály, grafikus MDK

herepel a Kiállításon.

-: Megnyílt a Moszkvai Magyar Képzőművészeti Kiállítás 8. l.

NÉPSZABADSÁG (bp. 1962. jún. 16.

M.D.K.

Zichy Mihály

"Vége a komédiának", illusztráció Madách: Az ember tragédiája-hoz. Fényképrepr.

V.J.: "Az ember tragédiája" Bemutatására készül a Nemzeti Szinház.
Szinház és Mozi. Bp. 1954. nov. 5. VII. évf. 45. sz. 7. l.

MDK

Zichy Mihály

Centennáriumi emlékezésére a Szépmüv.Múz. kiállitást rend. Zichy grafikáiból.

Képzőművészet, 1927. 4.sz. 12.lap

Zichy Mihály

MDK

A zsidók üldözése

Mücsarnok 1977. nov.8.

MDK

Zichy Mihály

Nagy J. cikke. Nagy.Ipa rajzvészet 1910. 9. sz.

293 l.

MDK

Zichy Mihály

Hittérités, cer.

Árv. Közl. 1939. 4.rk.sz.

MDK

Zichy Mihály

Évk. KMT 1929. 133-136.

Zichy Mihály MDK

Kinizsi, vizf.

Műcsarnok 1934 Bp.Székesfőváros Képtárának katalógusa

Zichy Mihály

Rajza Madách: Ember tragédiájának illusztrációja

Vihar Béla: Levél a Nagy Keletről

Élet és Tudomány 1960 sept 18 sz. 1198 l.

Lichy Mikuláš

Rajon Madách: Ember tragédiájának
illantrázódja

Vitas Béla: Jenő a Nagy Mikolaszöl

Élet a Tudomány 1900 nyár 18 m. 11982.

Zichy Mihály, grafikus

Hamisítják.

Hajdú Endre: Vegyen képtárat potom áron... 4.

Bp. 1964. szept. 5.

ESTI HIRLAP

Zichy Mihály, grafikus MDh

Faust-illusztrációi a Nemzeti Galériában láthatók.

–: A két végi kulturális programtól 11.

NÉPSZABADSÁG Dp. 1965. nov. 20.

Zichy Mihály, grafikus MDK

A Nemzeti Galériában látható
faust-illusztrációi.

—: A hét végi kulturális programból 14,

NÉPSZABADSÁG Sp. 1965. nov. 6.

Zichy Mihály, grafikus

Nov. 14-én zárul Faust-illusztráció-inak kiállítása.

— : [illegible]

10

NÉPSZABADSÁG Bp. 1965. nov. 11

MDK

Zichy Mihály, grafikus

Magyar-szovjet tv-film
készült róla:

(f.f.): Démonok rajzolója 2

ESTI HIRLAP, ksz. 1967. okt. 13.

MDK

Zichy Mihály, festő grafikus

Zichy Mihály nyomában címmel magyar - szovjet koprodukciós - film készül.

— : Hazatértek, az ördögök teste... —

2

ESTI HIRLAP, Dr. 1967. szept. 29.

M.D.K.

Zicky Mihály, festő

nagy népszerűségre Grúziában
- Russtaveli illusztrációi révén -
megelőzi Boda Gábort a Szovjetunióban
tett látogatásuk útja során.

Szij Rezső: Boda Gábor, a grafikus

ALFÖLD, Debrecen, 1967. XVII.évf. sz. old

Lichy

rajzait megemlíti, a nép
ecetét abrázoló fest? Tőt

Kiss Lajos, Vásárhely művészélet
Tp. 195+.

77 l.

MKD

Zichy Mihály, grafikus

Japán nyelven újból megjelent Madách műve: Az ember tragédiája. A kiadást Zichy rézmetszetei illusztrálják.

— : Hír

6

ESTI HIRLAP, Bp., 1967. nov. 9.

MDK

Zichy Mihály festő

levelei O.L.Gyűjtemények. Ernszt-gyűjtemény

Dávid Katalin:A Művészettörténeti Dokumentációs Központ Adattára Művért 1957.VI.évf.4.sz.319.l.

MDK

Zichy Mihály, festö
1827-1906

Széchenyi képmása. Jel.és évsz. Olf.Vászon.
/Sérült/
Férfiképmás. Jelezve. Szénrajz.

v. Ernst Muzeum VI.müvészeti aukció. Kiáll.1917 okt.
Kat. 3o.l. 12-19.

Zichy Mihály
festő

M.D.K.

Méltatás.

Dutka Mária: Jan Matejko kiállítása a Nemzeti Szalonban.
Magyar Nemzet, 1959. jun. 30.

4.

Zichy Mihály festő M.D.K.

Az anya fájdalma c. képe a szombathelyi Savaria múzeumban.

Genter-Museum. 1959 I. 367.

Zichy Mihály festő M.D.K

Zala – v. h. templom, Krisztus a kerenten oltárkép

" Zichy kastélyban képei és ereklyéi.

Genth. Müeml. 1959 I. 431.

Zichy Mihály M.D.K.

Budapest, 1888 körül.

Harcdöntő párbaj. 19X13 cm. illusztráció Jókai Mór: A magyar nép eredet
c. tanulmányhoz:id.mü 288-295.p.

Szign. Zichy - Bálint B.sc. - Morelli G.F.i.

- - rajza után Bálint Benedek egyszinü fametszete. Készült Morelli Guszt
müintézetében. M.Kir.Állny.

O.m.III.Magyarország.I.köt. 295.p.

Zichy Mihály M.D.K.

Budapest, 1888 körül.

Legénykölcsögetés ősrégi halotti toron. 19X13 cm. illusztráció Jókai Mór: Vallás, őshit, babonák c. tanulmányához. id. mü 306-315.p.

Szign. Zichy - Bálint B.sc. - Morelli G.F.i.

- - rajza után Bálint Benedek egyszinü fametszete. Készült Morelli Gusztáv müintézetében. M.Kir.Állny.

O.m.III.Magyarország.I.köt. 315.p.

Zichy Mihály M.D.K.

Budapest, 1888 körül.

A holt vitéz és menyasszonya. 19X13 cm.illusztráció Jókai Mór: Vallás, őshit, babonák c. tanulmányához. id. mü 306-315.p.

Szign. Zichy - Bálint B.sc. - Morelli G.F.i.

- - rajza után Bálint Benedek egyszinü fametszete. Készült Morelli Gusztáv müintézetében. M.Kir.Állny.

O.m.III.Magyarország.I.köt. 313.p.

Zichy Mihály M.D.K.

Budapest, 1888 körül.

Attila lakomája. 19X13 cm. illusztráció Jókai Mór: Az Attila-Csaba mondakörh) id.mü 316-324.p. (öz.

Szign. Zichy - Rauchbauer K.sc. - Morelli G.F.i.

- - rajza után Rauchbauer K/?/ egyszinü fametszete.Készült Morelli Gusztáv müintézetében. M.Kir.Állny.

O.m.III.Magyarország.I.köt. 319.p.

Zichy Mihály M.D.K.

Budapest, 1888 körül.

Csaba utja. 19X13 cm. illusztráció Jókai Mór: Az Attila-Csaba mondakör.

c. tanulmányához. id. mü 316-324.p.

Szign. Zichy - Bálint B.sc. - Morelli G.F.i.

- - rajza után Bálint Benedek egyszinü fametszete. Készült Morelli Gusztáv müintézetében. M.Kir.Áll.ny.

O.m.III.Magyarország.I.köt.321.p.

Zichy Mihály M.D.K.

Budapest, 1888 körül.

Pörösztó bajvivás. 19X13 cm. illusztráció Jókai Mór: A magyar nép eredete... c. tanulmányhoz. Id. mü 288-295.p.

Szign. Zichy 86 - H.K.sc. - Morelli G.F.i.

- - rajza után Hollós Károly egyszinü fametszete. Készült Morelli Gusztáv müintézetében.

O.m.III.Magyarország.I.köt. 293.p.

Zichy Mihály M.D.K.

Budapest, 1888 körül.

A garabonciás deák és az árva gyermek. 19X13 cm. illusztráció Jókai Mór: A magyar nép babonái c. tanulmányához. id.mü 324-332.p.

Szign. Zichy - Morelli G.F.i.

- - rajza után egyszinü fametszet. Készült Morelli Gusztáv müintézetében. M.Kir.Állny.

O.m.III.Magyarország.I.köt. 329.p.

Zichy Mihály M.D.K.

Budapest, 1888 körül.

Gyermekavatás az ősmagyaroknál. 19X13 cm. illusztráció Jókai Mór: Vallás, őshit, babonák c. tanulmányához. id. mü306-315.p.

Szign.Zichy - Morelli G.F.i.

- - rajza után egyszinü fametszet. Készült Morelli Gusztáv müintézetében. M.Kir.Állny.

O.m.III.Magyarország.I.köt. 311.p.

Zichy Mihály M.D.K.

Budapest, 1888 körül.

A vizitündér és a királyfi. 19X13 cm. illusztráció Jókai Mór: A magyar nép babonái c. tanulmányához. id.mü 324-332.p.

Szign. Zichy - KM - Morelli.

- - rajza után Karvaly Mór egyszinü fametszete. Készült Morelli Gusztáv müintézetében. M.Kir.Állny.

O.m.III.Magyarország.I.köt.325.p.

Zichy Mihály M.D.K.

Budapest, 1888 körül.

Szentiványéji tüzünnep.Tüzugrás. 19X13 cm. illusztráció Jókai Mór: Vallás, őshit, babonák c. tanulmányához. id.mü 306-315.p.

Szign. Zichy - Rauchbauer K.sc. - Morelli G.F.i.

- - rajza után Rauchbauer K/?/ egyszinü fametszete. Készült Morelli Gusztáv müintézetében. M.Kir.Állny.

O.m.III.Magyarország.I.köt. 309.p.

ZICHY MIHÁLY (2)

tanítványa lesz.
1845. Első kiállítása Bécsben és Pesten
1846. rendőrsínak. Utazás Olaszországban
1847. Rajztanára Katalin orosz nagyhercegnőnél. Utazások Gleichenberg, Berlin, Nizza, Szentpétervár.
1849. Elhagyja a nagyhercegi udvart.
(folyt.)

Zichy Mihály uj szerzeményü rajzai /Faust-illusztrációk./Bp., 1965.Kat.:Oelmacher Anna,Tamássyné Wolff Rosina. Bp., 1965.

21

ZICHY MIHÁLY

(3)

1850. Retusőr állást vállal Weaninger daguerrotip fényrépénél. Napi munkássága mellett akvarelleit.

1857. Elismert művén, elkészítette rajzsorozatát II. Sándor cari koronázásáról megalakítja a Pénteki Társaságot.

1858. Théofil Gautier elragadtatott (folyt.)

Zichy Mihály uj szerzeményü rajzai /Faust-illusztrációk./Bp., 1965.Kat.:Oelmacher Anna,Tamássyné Wolff Rosina. Bp., 1965.

/21

Z I C H Y M I H Á L Y

(4)

cikket ír Zichyről.

1859. Kineverik udvari festőnek

1862. Fárasztják a meghívások, önálló alkotásokba kezd, külföldre utazik. Zala, München, Párizs.

1865. Ismét harátér.

1866. Kiállítás Szentpétervárom.

1869. Kineverését 10 évre meghosszabbítják.

(folyt.)

Zichy Mihály uj szerzeményü rajzai /Faust-illusztrációk./Bp., 1965.Kat.:Oelmacher Anna,Tamássyné Wolff Rosina. Bp., 1965.

21

ZICHY MIHÁLY

Reprodukciók/2

7. Faust parantor körött
8. Találkozás az unkával
9. Az unkár Faust nolájában
10. Az unkár átváltozása
11. Mefisztó felfedi magát
12. Női mellkép, 1879.

Zichy Mihály uj szerzeményü rajzai /Faust illusztrációk/ Bp.,1965.Kat.:Oelmacher Anna,Tamássyné Wolff Rosina Bp., 1965.

ZICHY MIHÁLY

XIX. Faust és Mefistó a boszorkánykonyhában toll, tus, gouache
138 x 177 mm j.l.j.: „Zichy"
F 64.146

XX. a boszorkányban toll, tus, gouache
136 x 172 mm j.l.j.: „Zichy"
F 64.147

Zichy Mihály uj szerzeményü rajzai /Faust illusztrációk/ Bp.,1965.Kat.:Oelmacher Anna,Tamássyné Wolff Rosina Bp., 1965.

26

ZICHY MIHÁLY

Reprodukciók /1

1. A rombolás gémusa, 1877.
2. Hinta, 1850 k.
3. Skóciai vadászjelenet, 1875.
4. Húsvét reggel
5. Húsvéti harangok
6. Katonák a városkapu előtt

Zichy Mihály uj szerzeményü rajzai /Faust illusztrációk/ Bp.,1965.Kat.:Oelmacher Anna,Tamássyné Wolff Rosina Bp., 1965.

ZICHY MIHÁLY

XIV. a tudós és a kísértő toll, tus, gouache 175 x 140 mm j.: „Zichy" F 64.140

XV. Kísértő álmot bocsájt Faustra toll, tus, fedőfehér 171 x 137 mm j.l.j.: „Zichy" F 64.141

XVI. Faust és Kísértő mennydörgést rögtönöz toll, tus 172 x 138 mm j.l.j.: „Zichy" F 64.144

Zichy Mihály uj szerzeményü rajzai /Faust illusztrációk/ Bp.,1965.Kat.:Oelmacher Anna,Tamássyné Wolff Rosina Bp., 1965.

26

~~ZICHY MIHÁLY~~

XVII. Faust és Mefistó fogadnak

toll, tus 173 x 140 mm j.l.j.: „Zichy"

F 64.143

XVIII. Mefistó és a tanítvány

toll, tus, gouache 172 x 139 mm

j.l.l.: „Zichy" F 64.145

Zichy Mihály uj szerzeményü rajzai /Faust illusztrációk/ Bp.,1965.Kat.:Oelmacher Anna,Tamássyné Wolff Rosina Bp., 1965.

/26

ZICHY MIHÁLY

6. Női mellkép, 1879. május
240 x 197 mm. J. j. l.: „Zichy 1879."
F 63.01

7.) Goethe: Faust-illusztrációk, 1874-78
I. Prológus toll, tus, gouache
138 x 122 mm J. l. b.: „Zichy"
F 64.148

Zichy Mihály uj szerzeményü rajzai/Faust-illusztrációk./ Bp., 1965. Kat.: Oelmacher Anna, Tamássyné Wolff Rosina. Bp., 1965.

25

ZICHY MIHÁLY

II. Vágia toll, tus, gouache 172x137 mm j.l.j.: „Zichy" F 64.149

III. A föld zellene toll, tus, gouache 137x172 mm j.l.j.: „Zichy" F 64.152

IV. Wagner toll, tus, gouache 174x138mm j.l.j.: „Zichy" F 64.152

Zichy Mihály uj szerzeményü rajzai/Faustillusztrációk./ Bp., 1965.Kat.:Oelmacher Anna,Tamássyné Wolff Rosina. Bp., 1965.

25

ZICHY MIHÁLY

V. Húsvét reggel toll, tus, gouache
174 x 138 mm j.l.j.: „Zichy"
F 64. 152

VI. Húsvéti harangok toll, tus,
gouache 172 x 136 mm j.l.b.:
„Zichy" F 64. 153

VII. Polgárok a városkapu előtt
toll, tus, gouache j.l.j.: „Zichy"
F 64. 155

Zichy Mihály uj szerzeményü rajzai/Faustillusztrációk./ Bp., 1965. Kat.: Oelmacher Anna, Tamássyné Wolff Rosina. Bp., 1965.

25

ZICHY MIHÁLY

VIII. Katonák a városkapu előtt
toll, tus, fedőfehér 138 x 172 mm
j.l.b.: „Zichy" F 64.155

IX. Faust parancsot kér*
toll, tus, gouache 142 x 174 mm
j.l.j.: „Zichy" F 64.156

X. Találkozás az unokával toll, tus, gouache 137 x 172 mm j.l.j.: „Zichy" F 64.157

Zichy Mihály uj szerzeményü rajzai/Faust-illusztrációk./ Bp., 1965. Kat.: Oelmacher Anna, Tamássyné Wolff Rosina. Bp., 1965.

/26

ZICHY MIHÁLY

XI. Az uszkár Faust szobájában toll, tus 172x136 mm J.l.j.: „Zichy" F64.142

XII. Az uszkár átváltozása toll, tus 173x140 mm J.l.j.: „Zichy" F64.139

XIII. Mefisztó felfedi magát toll, tus 171x139 mm J.l.j.: „Zichy" F 64.138

Zichy Mihály uj szerzeményü rajzai/Faust-illusztrációk./ Bp., 1965.Kat.:Oelmacher Anna,Tamássyné Wolff Rosina. Bp., 1965.

/26

ZICHY MIHÁLY

(9)

festője" címmel. Kiállítás Budapesten.

1885. Kiállítás Velencében.

1887. —"— Bécsben.

1888. —"— Budapesten. Madách-illusztrációk. Ostrák-Magyar Monarchia nóstban és képben. (folyt.)

Zichy Mihály uj szerzeményü rajzai/Faust-illusztrációk/.Bp., 1965.Kat.:Oelmacher Anna,Tamássyné Wolff Rosina. Bp., 1965.

/22

Z I C H Y MIHÁLY

(10)

1888. A borkiji vasúti szerencsétlenség.
1890-től szentpétervárott az udvari feladatok mellett készülnek az arany-illusztrációk.
1894. Kiállítás Velencében.
1897. A Zichy-műveket zalára küldi. Zichy-szobát kívánna berendezteni. (Jelyt.)

Zichy Mihály uj szerzeményü rajzai/Faust-illusztrációk/.Bp., 1965.Kat.:Oelmacher Anna,Tamássyné Wolff Rosina. Bp., 1965.

/22

Z I C H Y MIHÁLY

(11)

1900. Megjelenik a Zichy-album.
1902. Kolosszális sikerű kiállítása a Nemzeti Szalonban. Állami vásárlások.
1903. Zichy-életrajz a Pesti Napló karácsonyi számában. Befejezi.
1906. II. 28-án meghalt.

Zichy Mihály uj szerzeményü rajzai/Faust-illusztrációk/.Bp., 1965.Kat.:Oelmacher Anna,Tamássyné Wolff Rosina. Bp., 1965.

22

ZICHY MIHÁLY

1. Hinta, é.n. cesura, fedőfehér 160 x 100 mm. J.j.l.: „Zichy" F. 60.37
2. Lusztaveli: Tariel-illusztráció, é.n. vasztapapúron tus és kaparás 300 x 216 mm J.n. F 60.29
3. Zsidó mártírok, 1871. cesura, aquarell, szépia, fedőfehér 171 x 107,5 cm J.j.l.: „Zichy 1871" F 59.143

Zichy Mihály uj szerzeményü rajzai/Faust-illusztrációk/.Bp., 1965.Kat.:Oelmacher Anna,Tamássyné Wolff Rosina. Bp., 1965.

/25

Z I C H Y MIHÁLY

4. Skocian vadászat: a nanast harasszállítják, 1875. szépia, aquarell 735 x 536 mm. J.j.l.: „Zichy 1875" F 59.127

5. A rombolás géniuszának diadala (tanulmány) 1877. fekete és fehér kréta 862 x 575 mm F 60.30

Zichy Mihály uj szerzeményü rajzai/Faust-illusztrációk/.Bp., 1965.Kat.:Oelmacher Anna,Tamássyné Wolff Rosina. Bp., 1965.

/25

ZICHY MIHÁLY

(I)

1870. Zoidó mártírok, Messiás, Autodafé.
1871. Külföldi utazás. Képeinek fotóit kiállítják Budapesten. Skóciai vadászaton a walesi hercegnél. Luther.
1873. Részt vesz a bécsi világkiállításon.
1874. Elhagyja a cári udvart. Párizsba megy letelepedni, korben itthon (folyt.)

Zichy Mihály uj szerzeményürajzai /Faust-illusztrációk./Bp., 1965.Kat.:Oelmacher Anna,Tamássyné Wolff Rosina. Bp., 1965.

/21

ZICHY MIHÁLY

(6)

elismerik, ünneplik.

1875. A Párizsi Magyar Egylet elnöke lesz. Másodszor is elutazik a skót vadászatokra. Tanítványa Mary Ettinger.

1876. Párizsi barátai Felicien Rops és Gustave Dorée. Petőfi-illusztrációk. Erzsébet királyné (folyt.)

Zichy Mihály uj szerzeményürrajzai /Faust-illusztrációk./Bp., 1965.Kat.:Oelmacher Anna,Tamássyné Wolff Rosina. Bp., 1965.

/21

ZICHY MIHÁLY (7)

Deák Ferenc ravatalánál. Kiállítás Bécsben.

1877. Bécsben és Budapesten kiállítja a Deák-képet. Ellenáll a Romlás géniuszának diadalá-t.

1878. A Romlás géniuszát kitiltják a párizsi világkiállításról. Kiállítja Pesten. Kritikai cikkei. (Folyt.)

Zichy Mihály uj szerzeményürajzai /Faust-illusztrációk./Bp., 1965.Kat.:Oelmacher Anna,Tamássyné Wolff Rosina. Bp., 1965.

21

ZICHY MIHÁLY (8)

1879. A Rombolás géniusza bécsi kiállításán sikert arat. Karatér zalára s berendezkedik.

1880. Anyagi differenciák családjával. Kísértetek órája. Szivén Triptichon.

1881. Tiflisz, ünneplik a kaukámsban, visszatér Szentpétenárra.

1882. Ismét udvari embera „cár (folyt.)

Zichy Mihály uj szerzeményürrajzai /Faust-illusztrációk./Bp., 1965.Kat.:Oelmacher Anna,Tamássyné Wolf Rosina. Bp., 1965.

21-22

ZICHY MIHÁLY

Életrajzi adatai ①

1827. szül. Zalán (Somogy megye)
1837–1842. Kőépítészeti tanulmányait Veszprémben és Budapesten végzi
1841–1842. Tikos Albertnél és Marastoni Jakabnál rajzolni tanul
1844. Bécsbe megy, beiratkozik az egyetemre, de ugyanakkor Waldmüller (folyt.)

Zichy Mihály uj szerzeményü rajzai /Faust-illusztrációk./Bp., 1965.Kat.:Oelmacher Anna,Tamássyné Wolff Rosina. Bp., 1965.

21

Zichy Mihály

fiatalkori festészete jelentőségét mutat a lengyel romantika festő"jével Arthur Gottgetzel (1837-1867). -

Farkas Zoltán: A romantika festészete és szabadsága. Bpest, 1959.

48 l.

MDK

Zichy Mihály

Falstaff szolgalóleannyal, lav., szépia, - Páris, 1879. Letét a Szépmüv.M.-ban,Bp.
Vidám cimborak, vizf. - Letét a Szépmüv. M.-ban, Bp.

Zichy Mihály emlékkiállítás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 14.1.

MDK

Zichy Mihály

Vadászok a hegyekben, vizf. - Szentpétervar, 1889. tul.:Tretyjakov.
Fiatal szolgálólány, szépia, - Paris,1874. tul.:Tretyjakov.

Zichy Mihály emlékkiállitas.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 15.1.

MDK

Zichy Mihály

Tájkép,vizf. f.fehérrel, - tul.:Szépműv.M.Bp.
Gavril Baranov, cer. - tul.:Tretyjakov.
Hulló csillagok, vázlat, tus-toll. -Paris,
1878.mgt.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1-ig. 14, 15.l.

MDK

Zichy Mihály

Töprengő lovag /Falstaff/, szépia, toll, - Szentpétervár,1872. tul.:Tretyjakov.
Tájkép, vizf. - tul.: Szépműv.M.Bp.
Birkamosás, vizf. - Zala,1880. - Letét a Szépm. M.-ban,Bp.

Zichy Mihály emlékkiállítás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 14.1.

MDK

Zichy Mihály

Fekvő nő, cer.kréta, - Szentpétervar, 1866.
tul.:Szépmüv.M.Bp.
Bernard Palissy, vizf., kréta, - Szentpétervar
1868. tul.:Tretyjakov.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól
1953.Febr.1-ig. 14.l.

MDK

Zichy Mihály

Barátnők, vizf, f. fehérrel, - Páris,1875. tul.:Szépműv.M.Bp.
Richelieu és kedvese, cer. - Szentpétervar, 1856. tul.:Szépműv.M.Bp.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 14.1.

MDK

Zichy Mihály, festőm.-graf.

1827-1906.

663. Mátyás király az ekénél. Ceruzarajz.
24.5 x 19.

664. Női fejtanulmány. J.l.j.: Zichy. Lem.papír.
51 x 36

665. Birkamosás. J.l.j.: Zichy Mihály. Vízf.
46 x 62

Ernst Múzeum aukciói. XXII. 57.l.

Zichy Mihály

Képz.

"Koronázási diszlakoma a cári udvarban"1856. Guoache.
52.kép.

Richelieu és kedvese" 1856.Ceruza.
53. kép.

"Nőrabló faun" 1874. Vörös kréta.
54. kép.

PATAKY DÉNES : A magyar rajzművészet. Bp. 1960.
Szöveg utáni képtáblák.

Zichy Mihály

Wód

—

M. N. Muzeum 1902 (40. 202.)

multja és jelene.
alapít 100. évf.
alk. Szt. a MNM
bisztviselői
Isp 1902

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engedé

.....

a műhelyfőnök v
aláí

8. **sorsz.** Műhelyi minta. –

Zichy Mihály festő

1871. Római jósnőt ábrázoló képét tulajdonosa,
Vári Szabó István, KT tárlatra hajlandó küldeni.

MDK-A-1-1/580.

MDK

Zichy Mihály festő
„Lidérenyomás" a képét a KT vál bizottsági
a téma furcsaága miatt. 1874.

MDK-A-I-1/687.

MDK

Zichy Mihály Jertő

„Lidérenyomás" c. képét 1875-i rovolním

Sávári Takarékpénztár nyerte, és elpakarja adni

MDK-A-1·1/728.

MDK

Zichy Mihály

Deák Ferencről kémült képét régi Múcsarnokba küldi kiállítása Párisból. (1877.)

MDK-A-I-1/759.

MDK

Zichy Mihály festő

1877. KT-kiállitáson szerepel 2 képe:
„Orgia III. Henrik korszakában
„Esetnekek a máglyán".

Tárlat után Bécsbe hérelt őket, Teske Mór igazgató címére.

MDK-A-I-1/815.

MDK

Zichy Mihály festő

„Erzsébet királyné Deák Ferenc ravatalánál"

c képéből készült rézmetszetekből a KT 25 darabot rendel

MDK-A-I-1/857.

MDK

Zichy Mihály festő

123 ftot ad a bosniai sebesültek javára. 1879.

MDK-A-I-1/840.

MDK

Zichy Mihály festő

1879. „A bor" c. képét a Párisi Magyar Egylet kiállítására küldi a KT-nek.

MDK-A-I-1/863.

MDK

Zichy Mihály festő

1881. Tiflisben dolgozik egy nagy rendelésen, de elvállalja a KT rendelését egy „nagy költőnk(?) remekműveinek "illusztrálására.

MDK-A-I-1/881.

MDK

Zichy Mihály festő

„Courtisane" c. képe KT-kiállításon 1881. (Neve nálunk „Syrén")

MDK-A-1-1/947 és 949.

MDK

Zichy Mihály futó

1882. „Poldi vajrai" - va haladéhat kéz a KT-tól

MDK-A-I-1/972.

Zichy Mihály festő MDK

1882 Siófok

„Messiás" c. képét kéri a debreceni Ref. kollégiumnak —

„Suther" c. képét pedig Erdélybe kéri elküldeni Zichy Antal.

MDK-A-I-1/987

MDK

Zichy Mihály festő

„Az ifjú és a halál" c. képét eladta. 1883.

MDK-A-I-1/1135.

Zichy Mihály

Hoffmann Edith:

— Zichy Mihály. Faust-illusztrációiról. (Német és olasz kivonat p. 92.) *Szépművészet* 1. évf. p. 65—67. 1 t. [2 kép.]

1940.

GYÓGYS

MDK

Zichy Mihály festő

1879. „Faust" c képét Z. Antal küldi a KT-nek, de kéri a kép címét megváltoztatni, mivel az az „Ars longa, vita brevis" címét fejezi ki.

MDK · A-1 - 1/871.

M.D.K.

Zichy Mihály, illusztrátor

(folyt.) 8. Katonák csoportja
9. Faust és a pokolkör
10. Faust észreveszi a fekete kutyát
11a A kutya Faust szobájában
11b Várlat a fauthoz (11a verso)
12 Faust megbűvöli a kutyát
13a A kutya Mefistóvá változik
13b Második várlat a kutyákról
Faust szobájában (13a verso)

Catalogo delle illustrazioni di Michele Zichy sul Faust di Goethe recentemente scoperte ed esposte per la prima volta. - Annesso al Catalogo della Mostra artistica dell'Accademia d'Ungheria in Roma. Roma, 1947. 31.old.

MDK

Zichy Mihály
festő-
(1827-1906)

Pogány Ö. Gábor: A haladó és reakciós erők harcá-
nak tükrözése a XIX. századi
magyar festészetben.

MMM Évkönyve 1951. 45. l.

Weiss J.A. festő. 10906.

Egész alak, balra fordultan áll és kezeit zsebre dugta. Munkásöltönyt visel. Jelzése alól jobbra: Zichy 1849.

Czeruzarajz, mér. a papirosnak 16.5: 11.4 cm.

Sz.n. 137-904
553-904-8.

Zichy Mihály

The Hungarian Quarterly, Vol. I No 1. 1936

(François Gachot)

M.D.K.

Zichy Mihály festő

Anya halott gyermekével c. képe (1862)
a bükkaljai r.k. templomban.

Gerle: Művel. 1959 I. 51.

14 DK

Zichy Mihály
festőművész

Gárdonyi Béla (1869-1950) monográfiát írt Zichy M-ről.

H. Zádor Anna: A Magyar Művészettudomány
Történetének Vázlata 1945-ig

MMM Évkönyve 1951, 21 l

MDK

Zichy Mihály
festőművész

Lázár Béla monografiája Zichyről

H. Ládor Anna: A Magyar Művészettudomány
Történetének Vázlata 1945-ig

MMM Évkönyve 1951. 37 l.

Zichy Mihály

A Kéve Könyve:

1913. VI. k. (Zichy-rajzok a Nemzeti Szalonban).

Zichy Mihály

erod

Elek Artúr. Zichy Mihály. Nyugat 1927. 12. sz.

Sulyteséneh 100-ik eif. alkalmából

Zichy Mihály

Zichy-Album (Zichy Mihály élete és művei)

2°, 40K, 8L, Pécs-Budapest, 1895.

M.D.K.

Zichy Mihály

A Fővárosi Képtárban "Reformkor müvészete" cimmel rendezett kiállitáson szerepelnek müvei.

Berend Ilona: "Kiállitások" c.
Szinház, Bp. 1948. juli. 13-19. IV. évf. 29. sz.

M.D.K.

Lichy Mihály, festő

, művészi nagyságát, festő-kulturalatlanságunk közepette „a legszerencsesebb véletlennek" nevezi Bölönyi György a „Nyolcak" kiállításával kapcsolatban.

Idézve: Világ, 1911. ápr. 29. 1-3. old.-ról.
Kortársak szemével, 1896-1945. Szerk. Németh Lajos,
Bev. és összeáll. Perneczky Géza,
Bp. 1967. Corvina, 101. old.

Zichy Mihály
1827 okt. 21 Zala – 1906

Pesten, Bécsben tanult. Waldmüller tanácsára Helena orosz hercegnő hívására Pétervárra megy. Később cári udvari festő. Cári udvar életét rajzsorozatban
Illusztrációkat készített Petőfi, Arany, Madách Shakespeare, Byron, Lermontov, Gogol, Rusztaveli és Goncsarov művekhez.

Bolgár Kálmán: 125 éve született Zichy Mihály
Irodalmi Magyarország 1952. okt. 22

Zichy Mihály festő

MEGHÍVJUK ÖNT

A MAGYAR NEMZETI GALÉRIÁBA

ZICHY MIHÁLY ÚJ SZERZEMÉNYŰ MŰVEI

FAUST ILLUSZTRÁCIÓI KIÁLLÍTÁSÁNAK

MEGNYITÁSÁRA

1965 OKTÓBER 15-ÉN, PÉNTEKEN DÉLUTÁN FÉL 6 ÓRAKOR

MEGNYITÓ BESZÉDET

KARDOS TIBOR

AKADÉMIKUS

MOND

3232 fnyv 1

Nagyszabásu díszmű.

Ára pompás díszkötésben 45 forint.

ZICHY MIHÁLY
ÉLETE ÉS MŰVEI.

49 KÉP.

A MŰVÉSZ LEGKITÜNŐBB ALKOTÁSAIBÓL.

(HELIOGRAVURE ÉS EGYÉB.)

A MŰVÉSZ ÉLETRAJZÁVAL ÉS A KÉPEK MAGYARÁZATÁVAL.

Nagyalaku (48×36 cm.) díszmű.

A KÖZÖLT MŰVEK NÉVSORA.

1. *Zichy Mihály arczképe.* Rajzolta tanitványa Miss Mary.
2. *Ábránd a festékes láda felett.*
3. *A rombolás géniusának győzelme.*
4. *A szirén éneke.* 1.
5. *A szirén éneke.* 2.
6. *A szirén éneke.* 3.
7. *A bor hatása.*
8. *Zsidó mártirok.*
9. *Auto da fé.*
10. *Egy család.*
11. *Démon lebeg a hegyek fölött.* Lermontow »Démon« czimü költeményéhez.
12. *A csábitás.* Lermontow »Démon« czimü költeményéhez.
13. *Démon a kápolnában.* Lermontow »Démon« czimü költeményéhez.
14. *»Az enyém!«* Lermontow »Démon« czimü költeményéhez.
15. *A csók.* Lermontow »Démon« czimü költeményéhez.
16. *A menlő angyal.* Lermontow »Démon« czimü költeményéhez.
17. *Apotheozis.* Lermontow »Démon« czimü költeményéhez.
18. *Biela.* Lermontow »Korunk hőse« czimü költeményéhez.
19. *Tamara.* Lermontow »Korunk hőse« czimü költeményéhez.
20. *Mary herczegnő.* Lermontow »Korunk hőse« czimü költeményéhez.
21. *Tamara czárné.* Lermontow költeményéhez.
22. *Don Juan.* Byron költeményéhez.
23. *Don Juan.* Byron költeményéhez.
24. *A londoni vásár.* Madách »Az ember tragédiája« czimü költeményéhez.
25. *Rafael és modellje.*
26. *III. Henrik orgiája.*
27. *Egy királyi kegy.*
28. *Gyermek arczkép.*
29. *Az emberi tehetlenség.*
30. *A hullócsillagok.*
31. *Az elrablás.*
32. *Fiatal lány a középkorból.*
33. *Mondd: köszönöm!*
34. *A megtalált szarvas.*
35. *A szarvas leszállitása a hegyről.*
36. *A szarvas leszállitása.*
37. *Tanulmány. Keresztény mártir.*
38. *Női tanulmány.*
39. *Női tanulmány.*
40. *A zene kiséri az embert a bölcsőtől a sírig.*

A SZÖVEG KÖZÉ NYOMOTT RAJZOK.

Démon sir. Lermontow »Démon« czimü költeményéhez.
Démon a légben. Lermontow »Démon« czimü költeményéhez.
Husvétreggel. Goethe. »Faust«-jához.
Séta a város kapuja előtt. Goethe »Faust«-jához.
Séta a város kapuja előtt. Goethe »Faust«-jához.
Faust és Wagner. Goethe »Faust«-jához.
Lucifer és Ádám az ürben. Madách »Az ember tragédiája« czimü költeményéhez.
Dohányzó hollandi.
Legyező.

Kapható

az „ATHENAEUM" irodalmi és nyomdai részvénytársulat könyvkiadóhivatalában

Budapest, Ferenczieк-tere 3. sz.

és minden könyvkereskedésben.

Az Athenaeum r. társulat könyvnyomdája.

Madách Imre.

Az Ember Tragédiája.

Negyedik diszkiadás.

Zichy Mihály 20 fénynyomatu képével.

Pompás diszkötésben 16 frt.

Erdőn, Mezőn.

Irta

Bársony István.

Természeti és vadászati képek.

Nagyalaku diszmű.

Ára pompás diszkötésben 10 frt.

Heine. Dalok Könyve.

Forditotta

ENDRŐDI SÁNDOR.

Thumann Pál 122 rajzával. Negyedrét. Pompás diszkötésben aranymetszéssel.

Ára 6 forint.

Jókai Mór.

EGY MAGYAR NÁBOB.

Jubiláris emlékkiadás.

szerző arczképével, hatvankét szövegképpel és nyolcz szines aquarell-képpel.

ra könyvkedvelő félbőrkötésben 10 frt.

Ára dombornyomásu diszkötésben 9 frt.

Szana Tamás.

zsó Miklós élete * * és munkái.

t heliogravure melléklettel és 22 szövegképpel. — Ára 6 frt.

diszes műből Japáni papirra nyomatott 60 számozott példány. Ezek ára 12 frt.

Reviczky Gyula Összes Költeményei.

A költő életrajzával.

Rendezte KORODA PÁL.

Két kötetben.

Ára fűzve 3 forint.

Két diszes brokát-vászonkötésben, aranymetszéssel 6 frt.

A Magyar Költészet Kincsesháza.

A magyar költészet történetének, a verstannak, a költői műfajok elméletének ismertetése kapcsán műfajok szerint csoportositotta és szerkesztette

Endrődi Sándor.

Nagy 8-rét alak, szépen kiállitva, 1508 sűrűn nyomatott hasábbal.

Ára erős vászonkötésben 5 forint.

Gróf Zichy Géza.

A Leányvári Boszorkány.

Nagyalaku diszmű.

Nagyalaku diszmű.

Költői beszély 12 énekben.

Zichy Mihály 13 rajzával.

Pompás diszkötésben aranymetszéssel 10 forint.

Frithiof-Monda.

Irta

Tegnér Ezsaiás.

Forditotta

Győri Vilmos.

Ekvall Kanut tizenkét rézfénynyomatu képével, szerző arczképével és számos szövegképpel.

Ára pompás diszkötésben 12 frt.

Zichy Mihály

irod

Lamperth Géza: A segesvári ünnepről
Vas. Ujs. 1897. 519. l.

Zichy levele az ünnepély (Petőfi szobrának leleplezése) alkalmából.

La S. V. è invitata a partecipare

all'ASSEMBLEA GENERALE

della

SOCIETÀ ITALO-UNGHERESE

MATTIA CORVINO

che avrà luogo il 24 giugno p. v. alle ore 18
nella sala d'onore del Museo di Arte Decorativa
(IX., Üllői-út 33—35)

Il presidente
Tiberio Gerevich

Zichy Mihály K

Nas. Ujs. 1882. 689. l.

Zichy Mihály hirneves festőnk nemsokára haza érkezik Oroszországból, leányának, Zsófiának Feledi Tivadar jeles fiatal festővel való esküvőjére, mely Zalában nov. 6-ikán lesz.

Žichy Mihály

irod

Garay Alajos. A pécsi székesegyház érdekében. Szekszárd, 1882. 46. l.

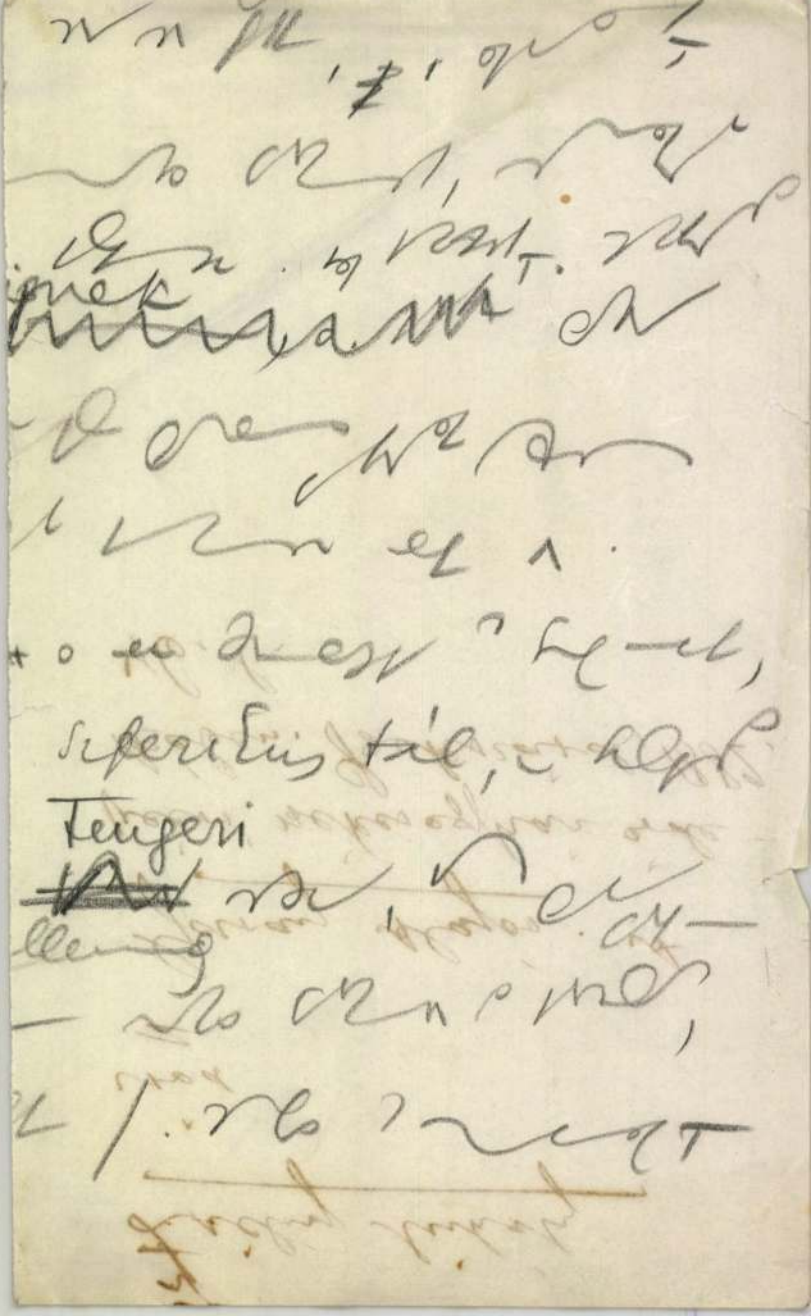

Zichy Mihály

siremlékre, felavattak
1916.

Vas. Ujs 1916. 715. l.

Keppel

A RÉGI MAGYAR FESTŐMŰVÉSZET

Zichy Mihály

Z rajza Rusztaveli Tariel, a párduc-bőrös lovag' cím Költeményéhez

Vas. ujs. 1917
376. l. (Tariel, a párducbőrös lovag. Vikár Béla fordítása Z. rajzásval.)

r van As.

k ugyanott 1678 június 6-án.

ól tó van, a mely mellett öt
Vize fölött két szárcsa röpül,
tüzel. A vadász előtt kutya
férfi beszélget; balról ketten
útat pedig három férfi és egy
kíti. Fönt, a magasban, ma-
epkednek. Az égbolt könnyen
tt. Alól balra a mester jel-
:

n. — Lelt. sz. 318. — Vétetett

adatok:
3: X. 318. *P. van As:* A szárcsa-
3. *P. van As:* A szárcsavadá-
: Wildenten-Jagd. — 1898: X.
ard. — 1901, 1906: X. 318.

umban. 1906: Cab. A. 457.
szat. — 1906, 1910: Cab.
sse au canard.

III

10 (318).

598 (18).

10

Kr 2400.—

Zichy Mihály

Tetemrehivás és
Ágnes asszony
c. rajzai repr.
Vas. Lips. 1917. 144 l.

úlja fel századosának.

rben balról ~~a földön~~ fekszik a jobb kezére tá-
és hátra ~~felé~~ nézve hallgatja a lováról leszállt
ánlatát teszi meg. A százados ~~mellett~~ kalpagja,
úak hüvelye a földön hever, mig lovát jobbról látjuk. A
balról két korhadt fával. Felirata a kép alatt
lra:

iner vom k.k. Husaren-Regiment
inem vom Pferde gefallenen Rittmeister
, und erettet ihn dadurch aus der Ge-
che Gefangenschaft zu gerathen. Im Jahr 1793."

dat I. & R. du Regiment de Houssards
nant son propre cheval à son capitaine qui
du sien, il le retire par là du péril, d'être
par l'ennemi. En l'an 1793."

méretei a vonalkeretnek 31.7 : 23.8 cm.

704

266/94 № 1.

Zichy Mihály

Farkas Zoltán:
A képzőművészeti kritika ügye.
Magyar Csillag
1942. I. 253. l.

971

956

— Fili, te udvarolsz valakinek.

— Hát nem hallottad az eskümet?

— Hamisan esküdtél, fráter, — vágta oda Liszkayné, kihívóan ringatva a darázs derekát a csipőin.

— Gondolod? — kérdé Fili tréfára véve a dolgot.

— Tudom, — felelte és lehajtá a fejét szemérmesen.

Ezzel köd előtte, köd utána, elillant, eltünt, mint a füst, a sok ruha, a sok emberfej közt.

Filinek arczába szökött a vér, valami különös érzése támadt belül és az ösztökélte, hajtotta Liszkayné után. Nem volt nyugta, míg rá nem talált az ebédlőben, a hol épen egy pohár pezsgőt hajtott föl, a mitől egyszerre ezer piros rózsa nyiladozott az arczán.

— Nem mondtad meg, Mariska, hogy ki volt az.

Liszkayné nevetett. Jaj, azok a szép fehér fogai!

(Folytatása következik).

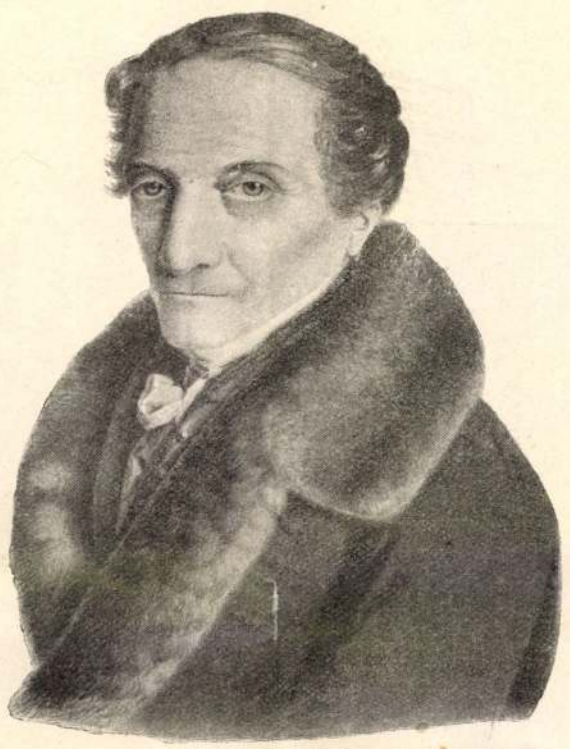

Az Országos Képtárban levő metszet után.

SCHEDIUS LAJOS.

SCHEDIUS LAJOS EMLÉKEZETE.

Irta Heinrich Gusztáv.

Schedius Lajos sokoldalú, gazdag és értékes munkásságot fejtett ki; kortársai, és ép a legjelesebbek és legjobbak, őszinte tisztelettel és meleg szeretettel viseltettek iránta; működésének nyomait a halála óta lefolyt félszázad sem semmisítette meg.

Családját már 1660 óta diszítette a magyar nemesség kiváltsága, de német származása még a késő utódokon is hagyott fölismerhető nyomokat. Schedius Lajos csak erős elhatározás és (saját szavai szerint) «szivében soha el nem oltható hazaszeretete» révén lehetett és lett lelkes magyar emberré s érdemes magyar iróvá. Családjában csak a német szó járta; ő maga egy akkor még német városban, Győrött született (1768 decz. 20.), két, akkor szintén még német városban, Pozsonyban és Sopronban végezte a középiskolát és egy németországi egyetemen, Göttingában philosophiai és történelmi tanúlmányait. A szünidőket arra fordította, hogy a legkiválóbb német városokat fölkereste és igy a legjelesebb tudományos intézetekkel, valamint a művészetek emlékeivel és a kornak legelső tudósaival megismerkedett. Ez utazásait később ismételte és kiterjesztette Olaszországra is.

Három évi távollét után 1791 novemberében hazajött, és már egy félév múlva (1792 márcz.) kinevezik, tizenkilencz pályázó sorából, a csak 23 éves és hozzá még protestáns ifjút a pesti egyetemen az aesthetika tanárává. De nemcsak aesthetikát tanított, hanem az ó- és újkori irodalmak történetét is, sőt már 1793-ban kezdi tanítani a görög nyelvet is, s nem nyugodott míg végre 1806-ban föl nem állítják az egyetemen a görög philologia tanszékét, melyet első izben szintén ő töltött be. Egy teljes félszázadon át volt az egyetem tanára, majd dékánja, végre seniora. Nagy tudásának, finom izlésének, lelkesitő tanításának, szeretetreméltó egyéniségének nagy hire volt az országban és ennek határain túl. 1818-ban adja ki görög nyelvtanát és 1828-ban aesthetikáját, mind a kettőt, a kor nyavalyája szerint, latin nyelven, a mi a grammatikánál nem volt nagy baj, mert az kizárólag tanítványainak szólt, — annál inkább kell ezt a latin köntöst fájlalnunk aesthetikai művénél, mely gondolatainak gazdagságával, fölfogásának önállóságával és vonzó előadásával az irodalmi fejlődésnek és az izlés haladásának is fontos tényezőjévé lett volna, ha magyar nyelven kerül forgalomba. Érezte ezt Schedius maga is és utóbb hozzáfogott e főművének magyar átdolgozásához, sőt érvényre akarta juttatni a szépről, jóról és igazról kifejtett aesthetikai eszméit egy nagyszabású magyar rendszer keretében a philosophia egész körében, — de sem aesthetikai művének magyar szövege, sem philosophiai rendszere nem készültek el és nem jelentek meg soha.

De a szorosb értelemben vett hivatal nem töltötte ki e nagy műveltségű, lelkes és jó ember törekvéseinek körét. A hol kulturális szükséget vagy törekvést észrevett, lelkesen ösztönzött, pártolt, segített, és a hol munkás nem jelentkezett, pedig a nemzeti intézményekben tapasztalható hézagok meggyőződése szerint gyors tettet követeltek, nem kérdezte, hogy a kinálkozó föladat összefér-e szaktudományával, vagy hivatalos állásának méltóságával, hanem készséggel és hévvel munkához látott.

Midőn az első magyar szinjátszó társaság 1793 elején a pesti német szinházban megkezdi előadásait, Schedius lesz a lelkes úttörők «tudomány-igazgatója», azaz Magyarország első dramaturgja. Midőn 1796-ban az erdélyi tudós társaság megalakúl, ő lesz magyarországi titkárja, a ki azonnal hasonló magyar társaság létesitésén fáradozik és már 1802-ben külön füzetben kifejti egy megalakitandó magyar «természettudományi társulat» szükségességét és részletes tervezetét. Gyakorlati föladatok is vonzották: ugyancsak 1802-ben ir egy könyvet a selyemtenyésztés meghonositása érdekében, szakszerű utasitásokkal, 1816-ban pedig kifejti, hogy mi módon és miły eszközökkel lehetne a nőket oly helyzetbe juttatni, hogy önfentartásukról maguk gondoskodhassanak. Legnagyobb odaadással és tetemes anyagi áldozatokkal dolgozott évtizedeken át egy jó magyar térkép létesitésén, melynek érdekében mérnökökkel, mathematikusokkal és csillagászokkal éveken keresztül levelezést folytatott, míg végre hazánknak első, tudományos igényeknek megfelelő térképét 1833-ban első izben és 1838-ban meg 1847-ben újból tetemesen javított alakban kiadhatta. Egész életén át anyagot gyűjtött két nagyszabású munkához: meg akarta irni Ritter Károly korszakos szellemében Magyarország földrajzát, mely hazánknak nemcsak földirati, hanem történeti, természeti és néprajzi tekintetben is teljes, egységes képét adta volna, és össze akarta gyűjteni a magyar irók életrajzait a legrégibb idők óta. Fájdalom, erejének túlságos elaprózása meghiusitotta ezeket a szép terveket is, melyekből csak szerény kéziratos vázlatok maradtak reánk.

Lelkes hazafi volt és egyházának hű, áldozatkész, munkás hive. A pesti evang. egyház csak a XVIII. század végén alakult, vagy öt évvel Schedius tanári kinevezése előtt; — kis község volt, teljesen német és igen szegény. Schedius rögtön belátta, hogy protestáns egyház protestáns iskola nélkül el nem lehet, és a legnagyobb akadályok legyőzésével megalapitotta a pesti evang. népiskolát és gimnáziumot, melyek néhány évtized alatt az ország legjelesebb tanintézetei közé emelkedtek. Húsz esztendeig (1810—30) volt ez intézetek felügyelője, és mint ilyen igen érdekes részletes tantervet dolgozott ki az országnak összes evang. középiskolái számára.

Schedius adta ki (1802—4) a «Zeitschrift von und für Ungarn» czimű német nyelvű, de magyar tárgyu és magyar szellemű folyóiratot. Ennek megalapitásában is első sorban gyakorlati szempontok vezérelték. Fájdalmasan tapasztalta külföldi útjain, hogy mennyire nem ismerik és mennyire félreismerik hazánkat a külföldön még oly férfiak is, a kiket semmiféle előitélet el nem vakit. Általános volt, saját szavai szerint, a külföldiek nézete, hogy «Magyarország még mindig mélységes barbárságban sinlődik»; sőt itthon is igen sokan ily külföldi szemüvegen keresztül nézték hazai állapotainkat és megvetették a nemzeti irodalmat és müveltséget, mert a külföld nem vette sokba vagy egyenesen tagadta. Innen, mondja, hazai tudósaink és művészeink bátortalansága, a kik sok üdvös munkába vagy vállalatba bele sem mernek fogni, mert még idehaza sem számithatnak pártolásra vagy elismerésre. Ily szempontokból indítja meg folyóiratát, melylyel tehát nemcsak a külföldhöz fordúl, hogy a magyar szellemnek és kulturának elismerést szerezzen az ország határán túl, hanem saját honfitársaihoz is, kiknek a német betű nagyobb garanczián nyújtott a kifejtett eszmék és itéletek értékéről vagy sulyáról. Hogy czélját elérte, tudjuk mindnyájan: folyóiratába a kor legjelesebb magyar tudósai dolgoztak, a külföldön pedig nagy tekintélyre tett szert: szerkesztőjét a jenai, göttingai és charkovi tudós társaságok tagsággal tisztelték meg.

De e sokoldalú és részben idegenszerű munkásság mellett megmarad Schedius magyar irónak is. Alig hogy Göttingából hazatér, kezet fog kedves barátjával, a geniális Kármán Józseffel, hogy az «Uránia» megalapitásával (1794) előkészitse egy magyar irodalmi központ megteremtését. Kazinczy Ferenczczel évtizedeken keresztül összeköttetésben és levelezésben marad, és Kazinczy mindig, eltérő nézetek esetében is, a legmélyebb tisztelettel és meleg barátsággal viseltetik iránta. És mikor Kisfaludy Károlylyal, irodalmunknak egy újabb fényes korszaka megindúl, a kedves mester mellett ismét ott találjuk Schediust is, a ki az «Aurora» dolgozótársa és az Aurora-körnek köztiszteletnek örvendő, tekintélyes tagja lesz. A Kisfaludy-Társaság 1841-ben választotta meg tagjává, majd a következő évben alelnökévé. A társaság ötödik közgyűlésének megnyitásában kifejtette, hogy «csak a nemzeti classica szépirodalom és művészet emelhet és vihet valódi műveltségre minden egyes nemzetet», a hatodik közülésen a legmelegebb szeretet és rajongás hangján emlékszik meg a korán elhúnyt Kisfaludy Károlyról és sóvárgó lélekkel tekint vissza azokra a szép napokra, mikor ez igaz költő és szeretetreméltó ember zászlója alatt egy új és szebb magyar irodalom megteremtésére gyülekeztek legjobbjaink és ezek sorában ő is.

Schedius 1847 november 12-én halt meg, közel 80 éves korában. Toldy Ferencz mondott róla gyászbeszédet az Akadémiában, sok elismeréssel és melegséggel; de szive mélyéből, megragadó és megindító szavakkal Székács József siratta el egyházának e halhatatlan jóltevőjét, «a szépnek, a valónak, a jónak ez avatott papját; a szenvedő emberiség barátját; a tudóst, a protestánst, a philosophot». Ma is tiszteletet és rokonszenvet parancsol nemes alakja.

EGY BUDAPESTI EMBER ÉLMÉNYEI A KHINAI HÁBORÚBAN.

Harmadik közlemény.

Kao-ping, deczember 3. Háromezer boxer tartotta megszállva ezt a várat, és határozottan ellenszegült, hogy egy szakasz zuáv átkelhessen. Erre nem volt más mit tenni, mint a szokásos rohamot megismételni. A vár előtt széles viz folydogált, melynek jéghideg vizén gyalog kellett átlábolni — a tüzérek mókái között, kik kényelmesen üldögéltek ágyúikon. De csak addig, míg a viz közepére értek, mert ott az ágyúk fennakadtak és a tüzéreknek nem csak gyalog kellett folytatni útjukat a viz medrén keresztül, de még nyakukba akasztották a 30 mázsás ágyúkat is. Nem is mókáztak aztán. De azért ha valaki azt hinné, hogy kedvünket elrontotta a hideg, jégdarabos viz, az tévedne. Midőn legjavában fáradtunk, övig lábolva benne, a khinaiak reánk sütöttek egy ágyút.

— Kinek van pillanatnyi fényképező gépje? kérdé egyik tisztünk. — És mi egész természetesnek találtuk, hogy nagyszerű alkalmat mu-

BÁL AZ OROSZ UDVARNÁL. — ZICHY MIHÁLY RAJZA.

A CSÓK. (LERMONTOV «DÉMON» CZIMŰ KÖLTEMÉNYÉHEZ.)

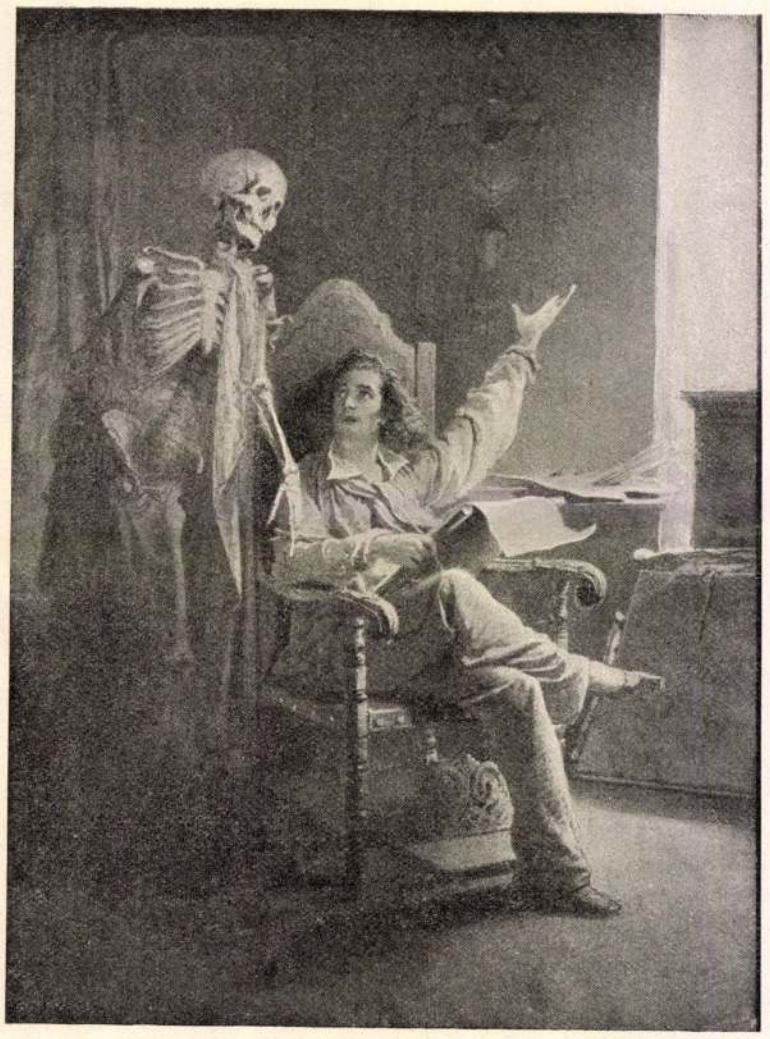

A MŰVÉSZ ÉS A HALÁL.

A PUSZTITÁS GÉNIUSZÁNAK DIADALA.

ZICHY MIHÁLY MŰVEIBŐL.

tréfa ennek a fele se. De a mi igaz, igaz, meg kell adni, hogy ők is ragaszkodtak a rokonokhoz és váltig látogatóban voltak. Az egyiktől ki, a másikhoz be, Filit is magukkal czipelvén. Ő náluk Vidolyon csak egyetlen egyszer gyűlt össze évenként a rokonság ebédre : Szent Mihály napján. Hanem akkor aztán kivágták a rezet s volt mit beszélni a környéken. Ki hol ült? Mi volt az első étel, mi a második, mi a harmadik és így tovább? Milyen mártást adtak ehez vagy ahoz? Hogyan volt összehajtogatva a szervéta?

E szerint igazodott a környék. Ez lett a «nobel». Hát még az ülés rendje! Mennyi keserűség lett ebből! Mert nagy dolog volt az illetőre. Ha például Rédekynét ültették előre, akkor ebben az évben Rédekyné vitte a szót mindenütt. A konziliáriusék osztályozása vérré vált és akceptálta minden forum. Nagy jelentőségű nap volt tehát Szt-Mihály. Kivánatos, kecsegtető és mégis borzalmas, bizonytalan. Ha valaki feljebb ült, mint tavaly, akkor jó, de ha valaki lejebb kerűlt, annak lőttek. Az egész vármegye gúnyosan suttogta, hogy ez vagy az a familia kezd lemenni.

Maradt is aztán a diner után tömérdek aprehensió, mint ugyanannyi akta, a mit az egykori referendarius bizonyos chablonos formulák szerint intézett el, útra kerekedvén feleségestől, fiastól, inasostól. Maguk közt a konziliáriusék «reperáló útak»-nak nevezték ilyetén kirándúlásaikat és az otthon maradt házőrző szolgáló is azt mondta, ha valaki ő nagyságáék felől tudakozódék :

— Reperáczióban vannak.

A dolog pedig abból állott, hogy látogatást tettek a rokonoknál megfordított sorrendben, a hogy az asztalnál ültek. A ki leghátúl ült, az kapta az első «vizittát», a leghosszabbat, néha két-három hétig tartót, mert a legnagyobb sebre kell a legnagyobb flastrom, és az ott töltött idő mennyisége jelzi igaz, a sérelem nagyságát is, de főkép a konziliáriusék nagyrabecsülését. Innen átmentek a következő rokonhoz, de ide már rövidebb időre és így tovább-tovább, a hogy kellett, — mert hát nagyon jószivű emberek voltak a konziliáriusék.

A reperáczió szinte eltartott az egyik Szent Mihály-naptól a másikig. Ebben nem kiméltek se időt, se fáradtságot, — mert ilyen a finom lelkek gyöngédsége.

Szülei halála voltaképen kevés változással járt Filire nézve.

Az öreg úr után nem maradt semmi vagyon; haldokolva megsimogatta a fiú fejét és így szólt hozzá :

— Pompás rokonokat hagyok neked Fili. Ragaszkodj hozzájuk, édes fiam.

És Fili csakugyan örökölte ezt a ragaszkodást. Járt az egyiktől a másikhoz és sohase únta meg őket. Évek múltak el évek után, de ő állhatatos maradt. Apja furfangos eszét nem örökölte, se a rangját; őt hát nem is fürösztötték tejbe-vajba, de nem is pretendált ő ilyet. Ő csak Fili volt, az egész világ Filije; azt szerette legjobban, ha észre se veszik, hogy ott van. Végtelenül csekélynek tartotta magát és ebben volt egy kis kedvesség. Kitért a ház komondorának és nem merte a macskát elkergetni, ha ölébe ült. Azonfelül egész nap tett-vett a Fili valamit, dohányt vágott vagy sárgarépát tett közzé, hogy nedves legyen, a pamutot tartotta hosszú évekig a néniknek, azután hosszú évekig a hugoméknak, cserebogár-malmokat csinált a gyerekeknek, írótollat faragott a peneczilusával, birkákat bélyegzett odakünn, borért ment a pinczébe, kendermagot adott a kanárinak, az ebédnél kihúzta a palaczkokból a dugókat, — de már nagyobb dologra nem volt alkalmas.

SZIBÉRIAI FOGOLY. — Zichy Mihály rajza.

Még vadászni se járt. Az ördög czipelje a nehéz puskát.

Lágy, érzékeny szívű ember volt, a mi mindjárt látszott szelíd arczán és merengő szemein. Nagyon könnyen meg lehetett sérteni, — de ki bántotta volna a szegény Filit?

Rosz arczokat vágni a vendég előtt, csipős czélzásokkal megnyilazni, nem tartozott a régi erkölcsök közé. Micsoda szégyen lenne az! Még azt hinné, hogy nem szivesen adják neki azt a kis ételt. Isten ments attól!

A Fili háta mögött hiszen volt elég kritika.

— Mire veszi az életét ez a boldogtalan Fili? Hát igy akar ez maradni örökké? Nem szégyenli magát, hogy innen-onnan vén kutya lesz és még semmi. Pedig milyen jeles ember volt az apja. Hogy nem lát valami után! Nem tud elvenni egy vén saraglyát, a kinek nem kong a ládája. Hiszen annyi özvegy asszony van, hogy házat lehet velök zsindelyezni. Szép ember, jó ember és végre nem valami nagy szamár, mégis ilyen mihaszna.

Valamelyik asszony, gondolom a szép Liszkayné, közbe szólt, mikor egy rokoni összejövetelen felhánytorgatták ezeket.

— Hát mért nem mondjátok meg neki? Rédeky sógor, maga elég okos ember, beszéljen vele. Hátha lesz foganatja.

— Elösmerem, kedves húgom asszony, hogy elég okos ember vagyok. De mit ér, ha nem vagyok elég bátor ember, hogy én mondjam ezt meg a Filinek.

— Nem bátor ember? Ön, a ki már hat medvét ölt meg.

— Hja, az csak medve volt, húgom asszony, — felelte Rédeky, — a ki engem is *visszaölhetett* volna.

Ezen a nyelvbotláson aztán nagyot nevettek, a nevetés elfújta Fili feje felől a felhőt.

Ámbár felhő se volt. Csak üres beszéd volt. Hogy a Filinek mondaná meg valaki? Majd bolond, úgy-e? A gazdag rokonnak hiszen meg lehet mondani mindent, ha úgy kerül a sor, még ki is lehet dobni a házból, mert az nem szorúl az emberre; visszavághat, boszút állhat. De a szegény rokon immunis. Azt ilyennel inzultálni lehetetlen. Idegen mondhatja, de rokon nem. Így volt ez akkor és szép volt igy.

Fili tehát élte megszokott világát s ha megunta egyik helyen, átment másikra. Mindenütt volt valami vonzó és csalogató. Köpcsényben pompás kuglizó van Lengyel Károlyéknál, Ujfaluban Vajdáéknél fölséges káposztákat főz Ágnes néni, egy sor füle, egy sor orrja, egy sor kövérje, egy sor töltelék; hát még a pampuskái, herőczéi, a melyeknek megizlelésénél minden alkalommal így kiált föl Fili: «Ferencz József, mit eszel, ilyet bizony nem eszel». Korontán remek baraczkpálinkája van Csapóéknak s kedves kertre nyiló külön szobája Filinek. Orgona virágzáskor odahúzza a vándorló ösztöne. Vidolyon Hettyesiéknél (mert azok laknak most a megszokott házban), sok apró gyerek várja már nagynehezen Fili bácsit. Kampát, métát, duplext lehet velök játszani. Zsályán pisztrángos patak van a Liszlyék kertje alatt. Fili a pásztoroktól megtanúlta, hogy a haláló füvel meg lehet őket étetni, megbodúlnak tőle és szabad kézzel fogdoshatók össze. Aztán ott van közel Szaláncz is, a hol Liszkayék laknak, bár egy idő óta nem megy oda Fili, pedig hej, ott lakik a helyes menyecske, annak az aranyszöszke haja az igazi haláló fű, attól lehet csak elbódulni . . . de Fili még se megy.

Olyasmit mesélnek, hogy a szép Liszkayné megsértette volna. Pedig csak annyi az igaz, hogy valami vidám társaság volt Ujfalúban, Vajdáéknál, a hol mindenkinek el kellett mondania az élettörténetét. Filit is unszolták.

— Nekem nincs élettörténetem. A mik én velem történtek, azok inkább a rokonaim esetei.

Olyan szomorú vallomás volt, olyan sivár rajz egy életről — de ő nevetve mondta.

— Hát nem volt önnek soha semmi külön regénye? — fakgatták az asszonyok.

— Becsületemre mondom, soha sem vetett én rám szemet senki, — mondta Fili ünnepélyesen. Még a két újját is feltartotta.

Később egy kis táncz volt. Fili az egyik Rédeky kisasszony csontlegyezőjét tartotta, míg az a tánczosával keringett, midőn mellette suhant el Liszkayné. Almavirág-szin ruhába volt öltözve s a fekete szemében egy-egy csillag égett.

Csak úgy hanyagúl szólt oda Filihez :

— Kinek a legyezője az? (Mintha csak a szépen faragott legyező tünt volna föl neki.)

— Családi csontok, — felelte Fili közömbösen.

Megfenyegette pajkosan :

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

Zichy Mihály

MAGYAR NEMZET

1965 OKT 13.

✤

A hét végén több tárlat nyílik meg a budapesti kiállítási termekben. A Nemzeti Galériában Kardos Tibor akadémikus pénteken délután nyitja meg a Zichy Mihály Faust-illusztrációiból, a Galéria új szerzeményeiből rendezett tárlatot. Ugyancsak pénteken a Fényes Adolf-teremben Bakay Erzsébet textiltervező művész, a Csók István Galériában pedig Bér Rudolf festőművész képeiből nyitnak meg tárlatot. Az I. magyar építészeti fotópályázat anyagából rendezett építészeti fotókiállítás is péntek délutántól látható a Magyar Építőművészek Szövetségének székházában. Végül Tilles Béla festőművész képeiből szombat délben nyílik meg kiállítás a Mednyánszky-teremben.

☆

erm, ... *megtakarítást* ... A lánckötő üzemben a gép-park 17,5 százalékos termelés-növekedését érték el. Kidolgoz-ták a leggazdaságosabb anyag-felhasználást, több, mint 2,3 *millió forintot tett ki a hulla-dékcsökkenés.*

A Könnyűipari Szervezési Intézet számításai szerint a már bevezetett szervezési munkák egy év alatt 25 mil-

Zichy Mihály
Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

NEUE ZEITUNG
1965 NOV. 12

Zichy's Faust-Illustrationen in der Nationalgalerie

Nach einer Wanderung von mehr als einem halben Jahrhundert sind die Faust-Illustrationen von Mihály Zichy endlich heimgekehrt. Sie werden in einer vor kurzem eröffneten Ausstellung in der *Ungarischen Nationalgalerie* in *Budapest* gezeigt. Die aus 20 Bildern bestehende Faust-Serie zeichnete der Künstler Mitte der 70er Jahre des vergangenen Jahrhunderts in *Paris*, aufgrund eines Auftrages des Kunstmäzens Horace *Ginsbourg*. Die Bilder wurden das erstemal in *Wien* ausgestellt, verschwanden dann aus der Öffentlichkeit und tauchten erst 1946 wieder im Besitz des ungarischen Künstlerehepaares *Tamássy-Wolff* in *Rom* auf. Von ihnen erwarb sie nun die Budapester Nationalgalerie, und so gelangten die Faust-Grafiken endlich nach Hause.

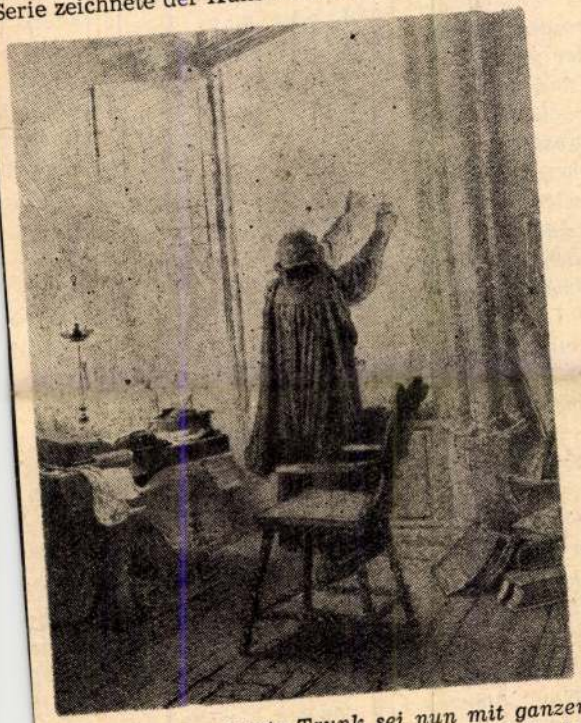

FAUST: „Der letzte Trunk sei nun mit ganzer Seele,
Als festlich hoher Gruss, dem Morgen zugebracht!"

Mihály Zichy (1827—1906) war der bedeutendste ungarische Grafiker des 19. Jahrhunderts. Er studierte in Wien und verlebte dann einen Grossteil seines Lebens am Hofe des Zaren in *St. Petersburg* als Hofmaler. Sein grafisches Schaffen umfasst eine ungeheuer breite Themenskala, blieb aber stets auf den Menschen gerichtet. Selbst die Landschaften und Interieurs dienten ihm nur als Mittel, den Menschen hervorzuheben. Seine populärsten Werke sind seine grossartigen *Madách-*, *Petőfi-*, *Arany-*, *Byron-*, *Gogol-* und *Lermontow*-Illustrationen.

Die Faust-Serie blieb Fragment, sie umfasst die Handlung aus *Goethes „Faust"* nur bis zur Szene in der Hexenküche. Die Probleme des vom unstillbaren Erkenntnisdrang erfüllten Menschen standen Zichy sehr nahe. Gretchen begegnen wir noch nicht. Wie zur *„Tragödie des Menschen"* von Madách, fühlte sich Zichy auch zum grossen Menschheitsdrama der deutschen Literatur hingezogen. Interessant ist in diesem Zusammenhange auch, dass der *erste Karton* der Serie, der den Titel *„Prolog im Himmel"* trägt, in der Komposition mit der *„Szene im Himmel"* aus der Madách-Illustrationsreihe fast völlig übereinstimmt.

Die Faust-Reihe von Zichy ist eine erfreuliche Neuerwerbung für alle ungarischen Kunstfreunde. Wir zeigen unseren Lesern eines der schönsten Stücke der Serie, das jenen *Ostermorgen* darstellt, an dem der Naturforscher Faust, überwältigt von der Grossartigkeit der Schöpfung, seinen Kelch zur Sonne emporhebt.

Bemerkung: „[illegible]
seren Dörfern aussieht!"

Die Journalistin tat eine Reise. Durch Dörfer und Städte. Um mit eigenen Augen zu sehen und mit eigenen Ohren zu hören. Nach Bersenbrück heimgekehrt, berichtete sie in ihrem Blatt in Wort und Bild über das kulturelle, aber auch wirtschaftliche und überhaupt über das „Minderheiten"-Leben der Deutschen in Ungarn. „Sie hat aufgeschrieben, was sie sah und erlebte" — ist in der Einleitung des Tageblattes zum Serien-Bericht zu lesen. Und sie schrieb in optimistischem Ton, fand sogar anerkennende Worte für die Nationalitätenpolitik in Ungarn.

Und was hatte nun Frau Adam in den Dörfern und Städten gesehen? Einige Ausschnitte aus der Serie in drei Fortsetzungen: „In Erstaunen setzt die Betonung des kulturellen Lebens. In fast allen schwäbischen Dörfern wird nicht nur der Volkstanz gepflegt. Man singt auch zusammen. Die Volkstanzgruppen machen Gastspielreisen und empfangen ihrerseits Gäste, auch aus dem westlichen Ausland." „Die Bemühungen, die deutsche Sprache lebendig zu erhalten und sie aufzupolieren mit Ausdrücken unserer Zeit, sind deutlich erkennbar." „Man sieht Schwabendörfer, sauber und behäbig, modern eingerichtete Selbstbedienungsläden. Denn auch in Ungarn ist ‚der Krämer um die Ecke' zum Aussterben verurteilt." Und schliesslich: „Die Ungarn sind keine Kinder der Traurigkeit, die Schwaben sind es auch nicht. Sie sind erfreulich unsentimental und wissen eine fröhliche Geselligkeit zu schätzen."

[illegible]
Gelesene [illegible]
düsteres [illegible]
Lage der [illegible]

Worübe[illegible]
(die [illegible]
begre[illegible]
einige Au[illegible]
Berichterst[illegible] „Die [illegible] Westen (‚aus dem Reich') merken gar nicht, dass man ihnen eine rosarote Brille aufsetzt. Sie fühlen sich von der eigenen Objektivität so sehr überzeugt, dass sie gar nicht merken, wie die Touristen gelenkt werden: „Sehen Sie selbst, wie es in unseren Dörfern aussieht." Und: „Die deutschen Schulen beweisen noch nichts, denn sie werden eröffnet und geschlossen, wie es dem Regime gerade passt. Was nutzen sie, wenn sich der Lehrer seines deutschen Namens schämt?" Und schliesslich: „Der unbefangene Leser muss leider feststellen, es sei im kommunistischen Ungarn bei den Schwaben alles in Ordnung."

Man merkt die Absicht — und wird verstimmt.

Zehntausende aus dem Westen, auch aus der Bundesrepublik, bereisten in den letzten Jahren unser Land. Die einen besuchten ihre Angehörigen in Ungarn, die anderen kamen als Touristen. Auch als Berichterstatter von grösseren und kleineren Zeitungen. Sie alle haben erfahren, ob man ihnen eine „rosarote Brille" aufsetzte, oder ob sie mit eigenen Augen sehen und mit eigenen Ohren hören durften. Meckerer Namenloser kann sich ansonsten gelegentlich mal an Ort und Stelle persönlich vom Stand der Dinge

[illegible]ens:
[illegible]rte
[illegible] a
[illegible]
[illegible]überwach
lehrern ode
Kindern se
Schulen m
Möglichkeit
che besteh
len materie
welcher De
schen Nam

Drittens
bei Leiter
cherweise,
Ungarn be
ist. Die A
lauten: Ja,
Ordnung.
Probleme u
garn gleich
diese nach

Und schl
Binde Platz
Stelle siche

Die Schu
weiter
Sprach
auch künft
keit" sein
auf den Sc
sen. Zum C
oder des a